

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**BREVE FRA OG TIL
N. F. S. GRUNDTVIG**

BREVE

FRA OG TIL

N. F. S. GRUNDTVIG

I

(1807—1820)

UDGIVNE AF
GEORG CHRISTENSEN OG STENER GRUNDTVIG

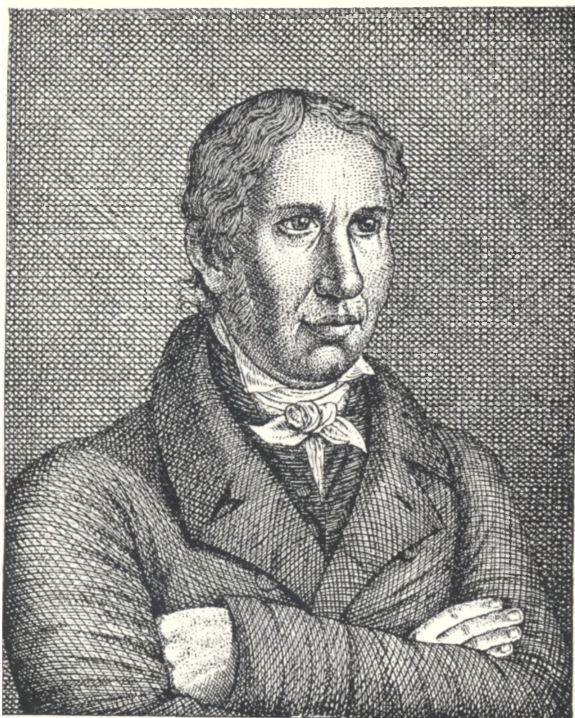

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - KRISTIANIA
LONDON - BERLIN - MDCCCXXIV

OPLAG: 1000 EKSEMPLARER

—
**UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE FRA
STATEN, CARLSBERGFONDET OG HJELM-
STJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE**

—
**PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN**

Ni. Steen Jørgensen

FORORD

N. F. S. Grundtvigs Brevvexling findes for den langt overvejende Dels Vedkommende mellem hans Papirer paa Rigsarkivet i København. Nogle faa Breve findes paa Universitetsbiblioteket og paa det kgl. Bibliotek; nogle er i privat Besiddelse og er venligst overlade Udgiverne til Offentliggørelse.

Der eksisterer omtrent 500 Breve fra Grundtvig og henved 1500 til ham. Overfor denne Stofmængde har Udgiverne været tvungne til at foretage en ret stor Begrænsning, der naturligt først maatte gælde det tidligere trykte. Vi har derfor af denne Samling udeladt de samlet udgivne Brevvexlinger med Ingemann og med Molbech og Brevene til hans første Hustru fra Englandsrejserne 1829—1831. For Gunni Buscks, Peter Rørdams og Peter Fengers Vedkommende maa vi ligeledes henvise til henholdsvis Henr. Bechs, H. F. Rørdams og Fr. Barfods Monografier, idet vi for disse Korrespondenters Vedkommende kun har medtaget de Breve, som ikke er optagne i de nævnte Værker, eller som kun i Uddrag er trykte der.

De Breve fra Grundtvig, som tidligere har været offentliggjorte i spredte og ofte lidet tilgængelige Tidsskrifter, har vi derimod alle optrykt her.

Af det utrykte Materiale har vi ment det vigtigst at faa alt med fra Grundtvig selv, fraset ganske betydningsløse Billetter, som iøvrigt er meget faa. Vi har derfor ogsaa medtaget flere afbrudte Breve og flere, som næppe har været afsendte, og ligeledes en Del officielle Skrivelser, da de er saa personlige i Form og Tone, at de nærmest har Karakter af Breve.

Brevene til Grundtvig har det derimod været nødvendigt at give i et stærkt begrænset Udvalg og delvis i forkortet Form (i Texten angivet ved — — — —). Noget af virkelig Interesse eller Betydning tror vi dog ikke er gaaet tabt, i hvert Fald ikke i Forhold til det, vi har betragtet som vor Hovedopgave: at faa alt det med, der paa en eller anden Maade kunde belyse Grundtvig og Samtidens Stilling til ham.

Det er Udgivernes Opfattelse, at den Brevsamling, hvoraf hermed første Bind udsendes, vil være et betydningsfuldt Kilde-

skrift for ethvert nærmere Studium af Grundtvig. Paa flere Punkter kaster den nyt eller dog klarere Lys over hans Udviklingsgang, hans Kampaar, hans mangesidige Virksomhed og hans Stilling i Tiden, baade til de nære Venner, til Beundrere og Modstandere.

Da Brevene kun i ringe Grad er af egentlig privat Karakter, men næsten altid drejer sig om de Sager og Spørgsmaal, der optog Grundtvig, har vi anset den kronologiske Ordning for den hensigtsmæssigste og mest oplysende, saa meget mere som der er tabt saa overordentlig mange Breve fra Grundtvig, at der i Reglen kun er Fragmenter af egentlige Brevvexlinger tilbage. En Undtagelse danner Brevene til og fra Stenersen. Her findes nemlig en indbyrdes nøje sammenhængende Brevvexling gennem et Par Aar, hvorfor disse Breve findes samlede fra S. 235 til S. 368.

Breveene er trykt bogstavret efter Originalerne, hvor saadanne findes. Undertiden er et utvivlsomt glemt Ord sat til i skarp Parentes. For Herslebs og Stenersens Vedkommende gælder dog, at Brevene fra dem, skønt Originalerne findes, er trykt efter en noget normaliseret Afskrift, som Svend Grundtvig i sin Tid har ladet foretage, idet Texten selv dog overalt er jævnført med de originale Breve. En Stjerne efter Overskriften betegner, at en Afskrift eller trykt Kilde er fulgt.

De vigtigste saglige Oplysninger og Citathenvisninger er sat under Texten. De utallige Bibelcitater er dog kun stedfæstede, naar Sammenhængen syntes at gøre det ønskeligt.

Et Personal-Register med korte biografiske Oplysninger og Henvisninger til alle Brevene vil findes bag i 2den Del af Samlingen.

Sluttelig skal vi overbringe vor ærbødige Tak til Regering og Rigsdag, Carlsbergfondet og den Hjelmstjerne-Rosencroenske Stiftelse for den modtagne økonomiske Støtte, der har muliggjort Værket.

Udgiverne.

1.

Egeløkke ved Rudkøbing d. 1ste Maj 1807.

Til Rasmus Nyerup.

Skønt Ubekendt, vover Jeg at ulejlige Dem, ærede Mand! fordi jeg veed, at De stedse yndede og fremhjælp hver videnskabelig Stræben.

Nordens Oldtid blev mig i den tidlige Barndom hellig og kær, og Jeg erindrer fra hine Dage ej nogen mere levende Smerte, end den Jeg følte ved at læse hos Hvidtfeld, at Vi vidste Intet om de gamle Guder. — Omslynget af Trangens og et Brødstudiums Baand, var det faa og flygtige Vikingetog, Jeg kunde gøre til fjerne Tider. — Endelig henstødte Skæbnen mig paa en Plads, hvor dog nogen Tid levnes mig, til uden Brøde, mellem Fædres Høje at anskue Fædres Daad, og paa Asers Altre begrunde Asers Højhed. Hvad Stilling og ringe Evne tillod, samlede Jeg til Kendskab af Hedenold; men langt fra at tilfredsstille mig, opluede det kun stærkere min Længsel efter at trænge dybere ind i hin gaadefulde men herlige Verden. Længe stræbte Jeg at neddæmpe denne Længsel, der kun forbittrede min Nydelse; men, Hvem begyndte vel at tænke over Aser, uden at føle uimodstaaelig Trang til at tænke sig dem hele, som de svævede for Oldtids Skjalde?

Dobbelt kært vilde det vist nok være mig, at skue Eddas utrykte Sange, især dem, som tyde hen paa Volsungers og Gjukungers betydningsfulde Epoke; men dette føler Jeg ret vel er umuligt uden at forlade en Post, hvorfra Jeg ej bør vige. Derimod vover Jeg at henvende mig til Dem med det bønlig Spørgsmaal, om det er lige saa umuligt for mig, at faa af Universitetets Bogsamling til Laans Resens Edda og andre trykte Sagaer, som jeg ikke har! Kausjon, saa antagelig, som den for saadanne Helligdomme kan gives, skal jeg stille, hvis det vorder Betingelsen.

Jeg føler meget vel, hvor ubeskedent det kan synes, at Jeg

L. 5 f. n. P. H. Resen leverede 1665 den første Udgave af Snorres Edda og Dele af den ældre Edda.

paa saadan Maade forstyrrer Dem i vigtigere Forretninger, men Jeg beder om Tilgivelse, og tør vente den af en Mand, for hvem Jeg bærer dyb Højagtelse

ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

2.

Egeløkke d. 15tende Maj 1807.

Til Rasmus Nyerup.

Nød jeg nogensinde en Glæde, da var det sandelig ved Modtagelsen af Deres mig evig uforglemmelige Brev af 5te d. M. Ved den sig nærmende Opfyldelse af Ønsket, jeg saa længe gemte i min Barm, følte og føler jeg mig som nyskabt; men, som om Aserne selv vilde give mig et Tegn paa deres Yndest, modtager jeg endnu fra Dem en Opmuntring til Oldtidens Studium, der langt overstiger mine dristigste Forhaabninger. Gid det kun maatte staa i min Magt at opfylde Noget af det smigrende Haab, en Nyrup sætter til min Granskning! men jeg frygter saare, at Deres varme Interesse for gamle Nord lod Dem finde mere i det Par Ord, min Harme aftvang mig, end disse virkelig indslutte.

Det er vist, at den nordiske Fabellære er mørk, og vil neppe nogensinde komme til Enhed med sig selv, dersom ikke Tilfældet gør Os bekendt med flere Levninger af den gamle Tid; men en ganske anden Sag er det med Asalæren, der sikkerlig kan fremtræde som et sluttet Heelt, da klare Lynglimt adspredte dens Mørke, og gøre en sildigere Tids Forvanskninger kendelige. Det vilde falde for vidtløftigt her at give en nøjere Udvikling; men jeg arbejder paa en kort Fremstilling af min Ide om Asalæren, og saasnart den er færdig, skal jeg give mig den Frihed at sende den til Dem, og Deres Dom skal afgøre, om den fortjener at fremlægges for Publikum som en Fortale.

De vil maaske fristes til at kalde mig uforskammet, naar jeg spørger: om Laanet af Eddas utrykte Sange er en absolut Umulighed, men De vil tilgive Spørgsmaalet, naar jeg siger, at de udgøre et nødvendigt Led i min Idekæde. Kommer jeg saavidt, at fremstaa med den Sammenknytning af Eddas Digte og Sagn, som lever i min Ide, da vil jeg ikke selv fortælle Asalæren, men lade den udtale af en Person, der selv maatte tro paa Individualiteten af de optrædende Figurer, og til denne Person valgte jeg Brynhild. Naar Sigurd, selv et Offer for Loke

L. 19 f. o. Jfr. Gr.s Udvalgte Skrifter I 112—116.

som styrede Andvars Naut, har fortalt Hende Volsungernes tragiske Skebne, Lokes Værk, da spørger Han, om den løgn-glade Loke stedse var Fjende af Aser og Asers Afkom. Nu fører Brynhild ham tilbage til Tids Fødsel og udvikler i det gamle Versemaal Lokes Tilværelse som Asalærens Vendepunkt. Derpaa skue Vi sidste Spor af Lokes Virken paa denne Side Gudemørket i Sigurds og Brynhilds Undergang; thi Gjukungernes sørgelige Skebne er ikke Lokes Værk, men Asernes Hevn.

For at følge denne Plan, som jeg nødig vilde opgive, da den synes mig skabt af Historien selv, og fører mig trindt i en Epoke, der paa det nøjeste stemmer med min, kun altfor ele-giske Livsnydelse, var det mig nødvendigt at kende Kvæderne om Helge Hundingsbane og Brynhild. Vel veed jeg, at de sidste skulle være mørke, men faar jeg dem, skal jeg slutte mig selv i Fængsel for, om muligt at afnøde dem deres Sands.

Naar jeg end tilføjer, at Intet piner mig mere, end at maatte stirre paa Fjølsvinns Maal som paa et betydningsløst Kaos, da det dog synes at forkynde det herligste Kvæde, og at jeg, saa-længe muligt, venter paa et Vink, der kunde bringe mig nær-mere til det, da vil De tilgive, at jeg, bedende, fornyer mit Spørgsmaal: om De ikke mener, at Ansøgning til en eller anden Stormand, maaske Universitetets Patron, kunde stille min Længsel?

Med Forsendelsen af Hvad mig laanes har det ingen Van-skelighed, da jeg i Dag beder Hr. Boghandler Schubothe, at lade Bøgerne afhente hos Dem, og indlemme dem i den Bog Pakke Han maanedlig sender mig som velbestaltet Forstander for Langelands ormstukne Læseselskab. Hvad der undes mig dennesinde, vorder nok afhentet før d. 23de.

Naar De har den Godhed at spørge: Hvad jeg først ønsker foruden Resens Edda, da er jeg ikke i liden Forlegenhed for Svar; thi jeg er ubekendt med det Ejendommelige ved enhver Del af Eddas Literatur. Jeg veed ikke om mere af Sæmunds Edda end hvad der findes i den magnæanske Udgave, er trykt; men hvis saa er, ønskede jeg det frem for Alt, ligesom jeg er min Længsel bevidst efter at se Originalen af Voluspa, da jeg troer, at den ellers saa skarpsindige Sandvig har paa nogle Steder forfejlet Meningen ganske. Jeg veed, at Resens Edda har en slet Tekst, og at den kun indbefatter en Del af Snorros Edda, men jeg veed ikke, om mere af denne sidste er trykt. Alt Dette og meget mere veed De, og da De har givet mig Til-

L. 5 f. n. Sandvigs „Forsøg til en Oversættelse af Sæmunds Edda“. 1783—1785.

ladelse at kalde Dem min Velynder, tør jeg ogsaa bede Dem komme min Svagheit til Hjelp! Suhms Skrift om Odin, der er mig dobbelt kjært, da det i min Skolegang først stillede min Længsel efter Nordens Guder, beder jeg Dem sende mig, da jeg uagtet al anvendt Umage ej kan blive Ejer deraf.

De veed, ærede Mand! at Ungdommen taler meget, naar Noget ligger den paa Hjerte, og De vilde derfor undskylde min Vidtløftighed!

Jeg veed ikke bedre at udtrykke Dem min Højagtelse end ved det uskrømte Vidnesbyrd, at De, Suhms og Sandvigs Fostbroder, er for mig gamle Nordts Repræsentant til hvis prøvende Alvors Bifald jeg stedse skal bejle med al den Evne, Guderne skænkede mig.

Deres
saare forbundne
Grundtvig.

3.

Egeløkke d. 22de Maj 1807.

Til Rasmus Nyerup.

Sandelig, jeg har mere end eengang angret den Beslutning, at sende Dem den Fremstilling af Asalæren, som jeg har givet mig den Frihed at vedlægge. Det er mig klart, at dette Skridt maaske nøder Dem til at tilbagefordre den Opmuntring, De gav mig til at studere Oldtiden; men just denne Tanke var det ogsaa, der bestemte mig til at følge mit Forsæt; thi har De skuffet Dem, kan De ikke for tidlig vorde overbevist derom.

Dersom De finder mine Bemærkninger i Eddas Forgaardes Publiliteten nogenledes [værdige], beder jeg Dem, hvis De ikke derved ulejliges, at De hos Hr. Professor Rahbek vil fra mig udbede dem en Plads i hans Minerva!

Dersom De kun maatte finde Noget indesluttet i Formen, vil De vist ikke stødes af dens Underlighed. Jeg har 4 Gange stræbt at forandre den men det har ikke villet lykkes, da den i al sin Underlighed er det troeste Aftryk af min nærværende Sindsstemning, en glad og livfuld Ahnelse af gamle Nordts Højhed, parret med tilbagetrængt Smerte.

Med en saare forklarlig Frygt, og med sand Højagtelse, har jeg den Ære at undertegne mig

Deres
saare forbundne
Grundtvig.

L. 19 f. o. „Om Asalæren“. Rahbeks Minerva, 1807.

Til Rasmus Nyerup.

Højstærede Hr. Professor!

Efter mer end tvende Maaneders Uvirksomhed under den ulykkelige Krig, vender jeg nu tilbage til mine kjære Sysler. Jeg kan ikke modstaa min Attraa til at meddele Dem ærede Mand! min Bedrøvelse og min Glæde mit i samme. En Tidlang troede jeg, at ogsaa Deres Bolig var afbrændt og det forstørrede ikke lidet min Sorg over Fædrelandets Uheld, over Videnskabernes mange Tab, og det, uden Tvivl store, vort nordiske Oldstudium led ved Ødelæggelsen af en Thorkelins Bogsamling. I min Bedøvelse havde jeg ganske tabt Universitetets Haandskrifter af Sigte; men — hvilken Følelse af Angest og Glæde gennembævede mig ikke, da jeg læste Deres Anmeldelse i Dagen! Glæden over at hine Helligdomme vare frelste kunde ej forhindre at jeg jo skjælvede ved Tanken om, at ogsaa de kunde blevet et Rov for Luerne.

Nu tør jeg da ikke tænke paa at erholde de islandske Manuskripter, da jeg selv maa føle, at Kommissjonen maatte fortjene Daddel, hvis den under nærværende Omstændigheder udleverede samme. Dog — Udsigterne til Fred ere skjulte i Fremtiden — Jeg havde da kun Valget imellem, at opgive Haabet om et nøjere Kjendskab til Nordens Oldtid og at rive mig løs fra min nærværende Stilling. Drevet af en indvortes Trang, har jeg valgt det sidste, og ved Vinterens Ende kommer jeg til Hovedstaden. Er det mig muligt at subsistere der, agter jeg i nogle Aar at nyde den Lyksalighed som følger den stigende Indsigt. Dog, dette er ikke noget Haab, det er blot et Ønske, som jeg, især under nærværende Omstændigheder, neppe tør være bekjendt for mig selv. Nogle Maaneder blive da ventelig alt hvad jeg kan ofre mig selv, men jeg haaber ogsaa ved anstrænget Flid at kunne i dem berede mig Aars Arbejde.

Ifald det lader sig gjøre, tør jeg da bede Dem ærede Mand! at sende mig Bjørners Kämpadater ved Hr. Schubothe! Han afsender udentvivl en Bogpakke til mig d. 14de men ogsaa en sidst i Maaneden.

L. 15 f. o. Dagen — et Blad, hvori Nyerup ⁵/₁₀ havde meddelt, at Bibliotekets Manuskripter var reddede.

L. 19 f. o. Kommissionen, der bestyrer den Arne Magnæanske Stiftelse, der dels uddeler Legater, dels bekoster Udgaver, f. Ex. den ovennævnte af den ældre Edda, 1787—1828.

L. 3 f. n. Bjørner: Nordiska Kämpa Dater, 1737 — en Samling Sagaer med svensk og latinsk Gengivelse.

Med det oprigtige Ønske at Deres Tab ved den ulykkelige Katastrofe maa være saalidet som muligt; med den Bøn, at De ikke vil vredes fordi jeg ulejliger Dem, og med Bevidnelse af min fulde Højagtelse

undertegner jeg mig
ærbødigst
Grundtvig.

5.

Egeløkke d 6te Jan. 1808.

Til Rasmus Nyerup.

Saare ærede Mand!

I Aftes modtog jeg Deres mer end venskabelige Brev. Stadig Tænkning over dets Indhold tillod ikke Sønnen at gæste mig, og jeg iler nu med at sende de Resultater, jeg uddrog. Vist nok ønskede jeg at kunne give mine Tanker mere Fasthed og Bestemthed, men kun een Dag foruden denne er i min Magt, jeg er Hovmester af Herrens Vrede, og jeg maa nødvendig afkopiere Voluspa med Mere før jeg bortsender Resens Edda. I Betragtning af dette og mere haaber jeg, De undskylder, at det Lidet jeg sender nærmer sig mere til Intet end Noget.

Først og fremmest være det mig tilladt at spørge: er det ikke muligt at overtude Vedkommende om det Raseri at ville forlange Aars Arbejde af Dage uden at kunne gøre Dage til Aar, at overtude dem om, at Udfaldet af den Gæring burde oppies før en ny Fremstilling af Asalæren gives, og endelig at Nøden slet ikke nu er mere trængende end den var gennem Aarhundreder, ja end mindre da Suhms Skrift og Møjnicens Haandbog ere tilstrækkelige til at forstaa hele Ølenslæger som mythologisk Digter. — At dette sidste er sandt haaber jeg at have bevist i min Kritik over Baldur hin Gode, som kun mangler sidste Haandspaalæggelse. I dette Drama, Kulminationspunktet for Ølenslægers Asaklygt, findes skønne Blik i det Enkelte, men den samme totale Forvirring i det Hele, den samme Blanding af Gammelt og Nyt der hidtil vare de nordiske Mythologers Særkende.

L. 11 f. o. Nyerups Brev maa have spurgt Gr. til Raads i Anledning af den Fremstilling af Eddalæren, som han skulde udgive, og som kom 1808.

L. 9 f. n. Møinichen: Nordiske Folks Overtroe, Guder, Fabler og Helte. 1800.

L. 6 f. n. Kritik over Baldur hin Gode findes i „Ny Minerva“ 1807, 4. Hefte.

Dog det er vel irrevocabile verbum og da nytter det hverken at bevise, bede eller besværges.

Men hvad er det nu egenlig, som skal gives? Er det en forkortet Oversættelse af den prosaiske Edda, da er her jo intet at gøre uden at tage Fornuften fangen og følgende Resens skødesløse Tekst fremstille alle Urimeligheder og Modsigelser in nuce; thi til at rense Texten og ledsage den med Anmærkninger er jo ingen Tid.

Eller er det en Læsebog i Asalæren, som skal skabes? Dette vil jeg antage, baade fordi det er det eneste der i sin Urimelighed har en smule Rimeligt, og fordi det er eneste Tilfælde hvor min Forstand ikke staar ganske stille. Og dog, naar det nu ogsaa er saa, hvad kan eller tør jeg saa sige? Selv sidder jeg midt i Grublingen og har nylig optaget den under Krigsbuldret tabte Traad. Meget er endnu aldeles mørkt for mig, meget af hvad jeg nu anser for vist kan maaske gendrives af de Eddas Sange, jeg ikke kender, og endnu har jeg ingen ren Text set af Asalærens kanoniske Bog: Voluspa. Var her Tid, da vilde jeg sende Dem alle mine skrevne Bemærkninger til Overvejelse og Sammenligning; men det nytter jo ikke. — Jeg vil da gøre det Eneste der end staar i min Magt, tænke mig selv sat i den Nødvendighed at skrive en mythologisk Læsebog og stræbe saavidt muligt at beskue mine egne Meninger og Bestræbelser som en Fremmets, der kun fortjene at tages Hensyn paa naar de ere fuldelig beviste og lykkes.

Følgende peger den Vej ud jeg da troer at maatte vandre for nogenlunde paa engang at undgaa de gamle urigtige og de ny uvisse Forestillinger.

I en kort Indledning vilde jeg fortælle, at saa højt vore Mindesmærker stige op i Alderdommen finde Vi samme Tro om Guder og Mennesker og Begges Væsen. Denne Lære er kaldet Asalæren, fordi Odin med sine Aser, som fra Østen kom hid antog de gamle Guders Navne, og udgave sig for de samme. Vi have endnu Brudstykker af denne Lære i begge Eddaerne, men allerede med Odins Ankomst havde den tabt endel af sin Betydning, og tabte efterhaanden stedse mere indtil den, nedsunket som en enkelt ren Draabe i et Morads af vanhældende Fabler, maatte vige for Kristlæren. Af Asalærens gradvise Forfalskning og Glemsel lader den Modsigelse sig forklare som ofte findes mellem Fremstillingen i Sæmunds og Snorros Edda, og de nyeste Undersøgelser have i det mind-

L. 1 f. o. irrevocabile verbum: et uigenkaldeligt Ord.

L. 7 f. o. in nuce: i en Nød, i kort Begreb.

ste gjort det til Pligt at være forsigtige i Antagelsen af hvad den senere Edda beretter som Fædrenes Tro, naar det ikke tillige findes i eller dog stemmer overens med den ældre mere paalidelige. Dette er Aarsagen hvorfor jeg igennem dette hele Arbejde stedse i Hovedfremstillingen holder mig til Sæmunds Edda og kun som Bisag anfører de Oplysninger eller Udvidelser der grunde sig paa Snorros.

Nu vilde jeg dele Læsebogen i tvende Parter og lade den første i muligste Korthed afhandle Asernes Tal, Navne, mest betydende Tilnavne og særegne Virkekreds.

Jeg vilde da først opregne de Guder og Gudinder, som findes nævnte i Sæmunds Edda, og dersom min Optælling har været rigtig, ere de følgende: 1) Guder: Odin, Thor, Frejr, Baldur, Hødur, Vidar, Njord, Hejmdal, Hæner, Bragi, Tyr, Loke, Vale, Uller, Forsete, Mode, Magne og Mejle, dog nævnes den sidste kun paa eet Sted i den saa mistænkelige Harbardslid. 2) Gudinder: Frigga, Freja, Gefion, Sof, Idunna, Skade, Sigyn, Saga, Gerda, og maaske er det Baldurs Nanna, som nævnes i Hrafnagaldr Odins.

Snorros Edda siger at der vare tolv store Guder og nævner dem saaledes etc., men er dette Tal rigtigt som Voluspa rigtig nok synes at pege hen til, da ere de uden Tvivl de 12 først nævnte da de ere de handlende Guder. Af Gudinder har den prosaiske Edda en stor Mængde foruden de nævnte nemlig: men handlende ere kun de 7 første af dem Sæmunds Edda har.

Den gamle Edda lader bestandig Guderne handle i Samfund og tillægger dem alle Regeringen over Alt. Skulde Man efter den kunne gøre nogen Inddeling eller Forskel maatte det vel være følgende: Aserne Thor, Tyr, Hødur og Vidar ere især Udtrykket for Asastyrken, Odin er den eneste som forener Klogskab med Styrke. Vanerne Njord og Frej samt Gudinden Freja have mere menneskelige Tilbøjeligheder og derfor hersker mere gensidig Hengivenhed mellem dem og Menneskene. Njord synes især at have været Templernes Beskytter og agtet paa de Bønner og Ofringer som skedte. Thor var Menneskenes beste Trøst fordi han tugtede Jetterne som de troede vilde ellers ødelægge Jorden.

Den yngre Edda gaar langt mere i det Enkelte, giver enhver af sine ny Guddomme særskilte Forretninger og handler næsten ligedan med de gamle. — Her vilde jeg da hid sætte, hvad som findes —

Blandt de mange Tilnavne som i begge Eddaer gives de mest handlende Guder ere følgende de forstaaeligste —

Maaske var dette ogsaa det passeligste Sted at nævne Guderne fornemste Ejemon.

Den anden Part vilde jeg lade indeholde Efterretning om Asernes Væsen og Bedrifter, og fremstille samme omtrent saalunde: Efterretningerne om Asernes Natur, Tilblivelse og Bestemmelse ere dunkle i den gamle og forvirrede i den ny Edda. Naar Vi imidlertid efter Sædvane følge hin da finde Vi, at vore Fædre ej have antaget Aserne for evige, at de endog troede der vare Væsener til førend dem som kaldtes Jetter eller Hrimthusser, og at disse vare blevne til af sig selv, ved det at Materiens Hovedbestanddele, den udvidende og sammentrækkende Kraft, eller Varme og Kulde forenede sig, og frembragte en Temperatur der er ligelangt fra begges Maximum, d. e. Livet.

Hvor Aserne kom fra, siges ikke, men deres første Livsyttring viser dem som Hrimthussernes fødte Fjender, og det er derfor ikke urimeligt hvad der i de seneste Tider er fremsat, at Man nemlig troede, der var en evig Gud (Alfader), som skabte Aserne for at de skulde udrydde Jetterne og saaledes ødelægge alt det Liv der ikke havde sit Udspring fra ham. Saameget er i det ringeste vist at der i adskillige af Eddas Sange peges hen paa En større end Tidens Guder og den sunde Fornuft lærer at Materien hvis Evighed Fædrene troede maatte være ham forhad naar den af sig selv var blevet levende. Ej heller kan man nægte at det Hele ved denne Forudsætning vinder en vis Enhed som det ellers maa savne.

Dog, for at holde Os til det visse ville Vi begive Os til Kampen mellem Aser og Jetter, som indbefatter alle deres Bedrifter, og begynde med den første Strid hvor Burs Sønner (Aserne) dræbte Jetten Ymer og druknede i hans Blod alle Jetter undtagen Een (Bergelmer). Af Ymers Legeme skabte Aserne Verden — her vilde jeg følge Beretningen i Vaftrudnismal. — Antog Man at Aserne vare bestemte til at udrydde Jetterne, da maa de ansees at have handlet tvertimod Alfadurs Villie, baade da de skaanede Bergelmer, og da de byggede en Verden. Ogsaa tvende Mennesker Ask og Embla skabte de. Odin gav Aand etc. og Man kan let bringe denne Skabelse i Sammenhæng med det Foregaaende ved at sige: Aserne skabte Mennesker, fordi de frygtede for en Tid da deres egen Magt ej vilde være tilstrækkelig. Saameget er i det mindste vist at Man tidlig finder en lignende Frygt hos Aserne og at denne Frygt synes at opstaa i det Øjeblik da Nornerne som bestemte Gunders og Menneskers Skebne udginge af Urda's Kilde.

Om Asernes Fødsel, første Jettestrid og Skaberværk har

den prosaiske Edda Følgende mere udførlig og forskellig etc.

Det første tydelige Spor Vi i den gamle Edda finde af den fornyede Jettekamp er da Thor har mistet sin Hammer, som er kommet i Jetters Vold. — Her vilde jeg følge Thryms Kvida.

Hvorfra Thor havde faaet denne Hammer omtales ej og den synes antaget som hans Styrkes medfødte Symbol. Snorros Edda fortæller derimod Hammerens Historie saaledes: etc.

Ogsaa har denne Edda følgende Fortællinger om Asers og Jetters tidlige Handler, som ej findes i den gamle: om Jetten som byggede Asaborgen og om Idunnas Bortførelse etc. etc.

Endskønt disse to Fortællinger ej haves i den gamle Edda, stride de dog ej mod samme, og det er ej urimeligt at Jetterne, da de mærkede at de unge Guder vare dem for stærke søgte at berøve dem deres evige Ungdom, ligesom det og var konsekvent at de stræbte efter at faa Freja i deres Vold, da Hun ejede de Halve som faldt i Striden, og altsaa kunde betydelig forøge deres Magt. Om Thors særegne Bedrifter findes her Fortællingen om hans Rejse til Gejrrodds Gaard og til Uthgardeloke, Jettekongen hvilken sidste ogsaa nævnes i en af Eddas Sange etc. etc. Af Odin haves og en Bedrift da Han røvede Suttungs Mjød hvormed det gik saaledes til etc. Denne Mjød nævnes ogsaa i den gamle Edda hvor Odin siger, at Han blev beruset af den, og dette lod sig i Sammenhæng med de nyeste Forestillinger forklare saaledes at Han erholdt Kraft til at sammenblande sig med Alfader.

Nu følger i den gamle Edda Beretningen om den vigtigste og ulykkeligste Tildragelse for Aserne, den nemlig hvorved Baldur blev dem røvet. Han kaldes Valhals Vogter og det er rimeligt, at det kom an paa hans Liv eller Død om Valhal og Asernes Regering skulde vare evig eller ikke. — Baldur drømte tunge Drømme om sin Skebne, og flux betog Forfærdelse alle Guder. De samlede paa Thinge under Asken Ygdrasill og raadsloge om hvad disse Drømme betød. Dog, Fremtiden var skjult for de Stærke og laa kun forblommet i onde Ahnelser. De sendte da hen at adspørge hos de fremtidskyndige Jetter som svarede at Baldur den elskede var dødtegnat. Da sendtes Bud til alle de Sjele som bo i Luft og i Hav og paa Jord, med Bøn at de ej vilde skade Baldur. Alting svor og Frygg tog mod de samlede Eder. Dog, det Følgende giver Ret til at slutte at et Træ, opvoxet til Ulykke, til Baldurs Bane, Nornernes berømte Træ Mistiltejen, ej vilde aflægge Eden. Da frygtede Odin sig, lagde Sadel paa Slejpnir og nedred til Hæl. Med

galdrende Runer vakte Han hende, spurgte paa hvem de guldbesvømmede Hønder og skjolddækkede Mjød monne vente, hørte det, og red bedrøvet tilbage. — Nu skedte hvad Skebnen vilde — Høder, Styrkens blinde Gud kastede med Kraft det spidse Træ mod sin Broders Bryst og denne nedsank, uigenkaldelig før Gudemørket, til Hæl. Hvorfra Høder fik Træet, siges ej, men det er rimeligt at Loke gav ham det i Løn, da Han selv fremstilles, som rosende sig af at Han voldte Baldrs Død.

Tildels mere udførlig, tildels ganske anderledes fortælles denne Tildragelse saaledes i den prosaiske Edda etc. etc.

Nu er Tid at Vi se hvem den Loke var som saaledes satte Grændsen for Asers Liv. Af Væsen en Jette, var Han i Tids Fødsel blevet Odins Fostbroder, og ved sin Snildhed havde Han under den fornyede Jettekamp været Guderne til megen Trøst og Tjeneste; men paa een Gang vendte Han om og blev Asernes arrigste og farligste Fjende. Ingen af Eddaerne beretter Aarsagen til denne Forandring, skønt den gamle giver adskillige halvdunkle Vink, hvoraf det som mindst lader sig slutte at hans Adskillelse fra Aserne fandt Sted i det Øjeblik da Han begav sig til Jettekvinden Angrboda. Med hende avlede han tvende Uhyrer: Hel, som nedkastedes i Niflheim, Midgardsormen som omvandt Jorden, og Ulven Fenris som opvoxte hos Guderne. Denne sidste blev tilsidst bundet og venter tudende i Lænker paa Gudemørket; men ved Fængslingen sled Han Haanden af Tyr.

I den prosaiske Edda fortælles Dette udførligere saaledes etc.

Snart ramte et nyt Uheld Guderne; thi da Frejr en Dag fra Hlidskjalf Odins Sæde overskuede Jorden, optændtes i hans menneskelignende Bryst en brændende Kærlighed til Gerda Gymeres Datter, en Jettemø saa skøn, at Himlens Lys og Havets blinkende Vove syntes den forelskede Gud kun at være et Genskin af hendes Glands. — Her følger Beretningen i Skirnis-før.

Saaledes mistede Frej Sværdet hvormed Han skulde stride i Ragnaroke.

Snart efter var det, at Aserne lode sige til Jetten Æger, som og kaldes Gymer at Han skulde brygge Øl og gøre dem et Gæstebud. Jetten stedse ilde sindet mod Valguder stillede dem en Snare ved at bede om en Kedel, stor nok til Øl for dem alle. — Her følger Fortællingen om Kedelens Hentelse og den med samme forbundne betydningsfulde om Thors Kamp med Midgardsormen; thi var den nu blevet dræbt kunde Gude-

mørke ej kommet, og den havde end ej samlet saa meget Gift, at Fjørgyns Søn kunde drukne deri. Dette er ellers noget ganske andet end det dumme Spilop med den sorte Kat hos Utgardeloke, hvorom den prosaiske Edda sluddrer.

Nu samledes Sejrguder hos Æger. Der vare Odin etc. Thor var i Østerleden.

Lokes Time var kommet. Han dræbte Ægers Træl og udjoges men vendte tilbage, og — nu saa meget af Gudeforhaalenen som kan agtes passende. Loke veg vel for Thor; men da Han havde tegnet sig selv som Baldurs Dødivolder, kunde ej længer være Fred mellem Aser og ham og det skedte som fortælles i den prosaiske Slutning af Lokasenna.

At Odin var eenøjet siges overalt, men hvorledes Han var blevet, kendes ej lyst af den gamle Edda, hvor der blot siges Han havde pandsat sit ene Øje hos Mimer, uden at der tilføjes, i hvilken Anledning og Hensigt det skedte, eller hvø den Mimer var.

Den prosaiske Edda er udførligere og fortæller Tildragelsen saaledes —

Er dette rigtig da bør vel ogsaa Begivenheden her have sit Sted; thi ej trængte Odin nogensinde mer til Klogskab end efter at have mistet Loke, sin kloge Fostbroder.

Vore Fædre troede at Aserne efter disse Kampe skulde uforstyrret regere Verden og Menneskene indtil den af Nornerne bestemte Tid kom, da deres Regerings Ende forkyndtes ved allehaande Tegn. — Her følger Voluspa om Tegnene saavidt samme ere forstaaelige, og om Striden mellem Odin og Fenris, Frej og Surtur, Thor og Midgarsormen.

Den prosaiske Edda fortæller dette noget anderledes og indfører flere Aser som kæmpende, Tyr med Garm og Hejmdal med Loke —

Ej troede vore Fædre at Alt var endt med Gudemørket, men troede meget mere at en sand gylden Tid da begyndte. Solen skulde nu fremstraale i al sin Glans og ej mere dækkes af Asernes skinnende Skjold, og en Jord eviggrøn skulde opskyde sig af Havet. Tvende Mennesker Liff og Liffthraser — Menneskesæden Livet og Livets Kraft — skulde ej opbrændes men frembringe en ren Slægt paa Jorden. I Gimle skulde alle Gode og i Nastrond alle onde Sjele samles.

Den gamle Edda synes ikke at være ganske enig med sig selv om Asernes Skebne efter Gudemørket og nævner paa et Sted Vidar og Vale, Mode og Magne som dem der da skulde styre Asers Rigdomme; men i Voluspa siges at Aser skulle samles paa Idas Marke og tale om deres Fordums Regering.

Derimod skulde Baldur og Hødur — Godheden og den blinde Kraft — styre Hropts Sejerstøtte, regere Verden, og dette passer saa aldeles med Forestillingen om den fulde Harmoni der nu var opnaaet.

Hvor ubetydeligt det end er hvad jeg her fremstillede, sender jeg det dog uden Frygt, da jeg er vis paa at De vil se mere paa den gode Villie end paa Evnen. — Med næste Post tager jeg mig den Frihed at tilsende Dem mine Bemærkninger over Baldur hin Gode, da samme paa en vis Maade staa i Forbindelse med en Del af det Foranførte. I det af den gamle Edda som jeg kender, findes neppe noget Vigtigt, som jeg har glemt, men af Resens der ikke er saaledes min Elskede kan jeg have glemt Meget, især da Tiden ej tillod mig at bruge Bøgerne. Alt husker jeg at have ganske fortiet Hrungner og Thjasse, skjønt den sidstes Binding nævnes i Lokasenna. Fortællingen om disse vilde jeg sætte et Sted i Tidsrummet før Baldurs Død. Saa og Frejs Kamp med Bela som maa sættes efter Skirners Rejse.

Ved Asernes Optælling burde vel Hejmdals Fødsels Historie bemærkes og det i Øvrigt lades uafgjort hvem Han var; thi det er sikkert een af de Ting som endnu hvile i et tykt Mørke. Vogter var Han men om Han ikke ligesaameget bestemtes til at vogte Urdas Kilde for Aserne som Gjallarbro for Jetter turde vel være et stort Spørgsmaal. At Gjallar Bro ej gik fra Himlen til Jorden, derom kan Synet og dens Bestemmelse overtyde Os.

Ved Verdens Skabelse burde det vel anmærkes at Solens og Maanens Skabelse ej tillægges Aserne, ja at disse endog i Voluspa fremstilles som ældre end Aserne. Dette lader sig forklare paa den simpleste og mest konsekvente Maade, men maaske har jeg allerede taget for meget Hensyn paa mine Forklaringer, som De dog nok tilgiver. — Det burde siges at Alfadur bestemt nævnes i den gamle Edda thi lad endog Verset i Voluspa være uægte, lad Hyndlas Udsagn være tvivlsomt som det ikke er, saa vil Man dog aldrig kunne nægte at Alfader baade nævnes og sættes over Alt i Begyndelsen af Hrafnagaldr Odinns.

Maaske var det mest passende efter Opregnelsen af Asernes Bedrifter at beskrive Valhal og Hels Bolig efter begge Eddaer, ved hvilken Lejlighed da ogsaa de Valkyrier opregnedes som findes nævnte i Voluspa. Gudernes Boliger burde vel efter Grinnismal staa ved deres Optælling.

Dersom De ogsaa antog min Inddeling af Lærebogen i to

Parter som den rigtige, vilde De dog udentvivl finde det ej blot passende men temmelig nødvendigt at tilføje end en tredie, handlende om Fædrenes Templer Altre og Offertjeneste, samt om de øvrige Berøringspunkter mellem Guder og Mennesker. Hvad det Første angaaer da ønskede jeg mig derom kun Noget af Deres store Kundskab; og saa megen Interesse det vilde have for mig at kunne lyst skelne mellem Gyar og Volar, Galdre og Sejdmænd, Guders og Jetters Runer og hvad mere hid monne høre, saa nødes jeg til heri at bekende min totale Vankundighed hidtildags.

Forholdet mellem Alfer og Dverge er mig ogsaa endnu ganske forvirret.

Maatte nu disse Linjer tjene til, lidet at formindske det herkuliske Arbejde der paalagdes Dem da vilde disse Dage stedse vorde regnede for nogle af de skønneste i Livet

af Deres
inderlig hengivne
Grundtvig.

Udentvivl vil De finde Dem i Forlegenhed med Valget mellem Gudernes talrige Tilnavne, da det vel er ligesaa nødvendigt at anføre nogle, som upassende at opregne dem alle. Gerne vilde jeg her gøre Noget, men dels har jeg kun Odins og Thors Kenninger af Sæmunds Edda optalte og dels grunder min Rangordning sig paa mere individuelle Meninger. — Jeg skal imidlertid i disse Dage ene beskæftige mig med Dette og lignende Undersøgelser. Dersom da Tiden tillader det, og De under Udarbejdelsen støder paa Noget hvorom De troer, jeg kan give nogen Oplysning, skal jeg paa et Vink fra Dem opbyde Alt, for i muligste Hurtighed at bidrage min Skærv.

6.

Egeløkke d. 10de Aug. 1807.

*Til Abraham Kall.***Ærbødigst Promemorial*

Det kunde maaske synes ubeskedent at jeg som ganske Ukendt vover at henvende mig til Deres Velbyrdighed; men jeg tør haabe Tilgivelse af en saadan Mand, naar jeg udvikler de Grunde, der bestemte mig til dette Skridt.

Fra min første Alder af vare Nordens ældre Historie og Mythologi de videnskabelige Genstande, som afnødte mig min fulde Opmærksomhed og Interesse. I Minerva — Septbr. 1806 og Maj 1807 — har jeg stræbt at angive den Synspunkt hvorfra jeg betragter Asalæren; men for at komme til fuld Over-

bevisning, er det nødvendigt at kende alle de mythologiske Digte Vi endnu besidde som Vidner om den herlige svundne Old. Da nu en Del af disse — saasom Fafnis Mal og Brynhildar Kvida — slet ikke ere trykte, og andre — saasom Hoveddigtet Volu Spa — fremtraadte saare ufuldkomne; vorder Haandskrifternes Brug nødvendig for hver den, som ej vil blive hvilende paa Overfladen eller fremstille eensidig. Længe hvilede mit Øje paa de Skatte, Universitetets Bogsamling gemmer, men da jeg erfarede at intet Haandskrift maatte udlaaes uden speciel Tilladelse fra en af den magnæanske Kommissjons Medlemmer, mistvivlede jeg næsten ganske om at se et af mine varmeste Ønsker opfyldt, da jeg ej havde den Lykke at være kiendt af hine hæderlige Mænd.

Dog, jeg erindrede, at ligesom De Hr. Professor! stedse vedkendte Dem Kærlighed til Videnskab, saa behandlede De ogsaa mig med ædel Godmodighed, da jeg i en tidligere Epoke af mit Liv stræbte, skønt forgæves, i Hovedstaden at begynde en videnskabelig Vandring. Jeg holdt mig da forsikkert om, at De i det ringeste ej vilde vredes fordi jeg af Dem udbad en Tilladelse der paa min nuværende Standpunkt er Betingelsen for min indre Tilfredshed.

Dersom jeg er saa lykkelig at erholde hin Tilladelse af Deres Velbyrdighed, beder jeg, at den maa meddeles S. T. Hr. Professor Nyrup!

Med sand Højagtelse har jeg den Ære at undertegne mig
ærbødigst

Nik. Fred. Sev. Grundtvig,
Kandidat i Theologien.

7.

Khvn. d. 4 Juni 1808.

Til P. N. Skovgaard.

Ret gode Ven!

Har Du da rent forsvoret at skrive mig til, eller har Du begivet Dig til dine Fædre? I sidste Tilfælde havde det dog været høfligt af Dig, at lade mig det vide — dog — en vis Mand frier nok sine, og jeg kan da umuligen tvivle om dit Liv, skønt din Livlighed ej siden November Attenhundrede og Syv har aabenbaret sig for mig — I det mindste 4 Breve har jeg i den Mellemtid sendt Dig, og jeg vil nu prøve om en Manelse direkte fra Hovedstaden ej kan have mere Kraft end de forgæves gentagne fra Langelands Bred.

Voldborg Dag kom jeg hid, og jeg lever som jeg kan. Val-kendorphs Kollegium har jeg faaet beboende Del i og en Kon-

disjon i Frederiksberg skænker min Skomager god Fortjeneste og mig tilbørlig Rørelse.

Alle Eddas utrøkte Sange har jeg afskrevet. De ere af slet ingen Betydenhed for Gudelæren, da de dels kun sparsomt og i Forbigaaende berøre den, og dels ere for ny til at gøre retmæssig Fordring paa Troværdighed. Som Mindesmærker fra den islandske Poesis Sølvalder ere Nogle iblandt dem, som Helga Kvida, Hamdis Mal og flere uvurderlige. Jeg studerer nu Der Niebelungen Liet, Heldenbuch etc. for at komme efter om Tydskerne med Rette paastaa at vore Digte om Volsunger og Gjukunger ere Kopier af deres. — Dette troer jeg med fuld Vished at kunne benægte, og gøre den Mening gældende at begge Nasjoners Digtene have øst af een Kilde i gamle Sagn og behandlet Stoffet efter deres særegne Maneer. Det lader sig allene med megen Rimelighed formode at der har været ældre islandske Bearbejdelser af dette tragiske Æmne, end dem Vi nu eje. Ogsaa paa den indiske Gudelære har jeg begyndt at lægge Vind, da man troer den skal være nær beslægtet med den nordiske om ej dennes Moder — sub judice lis; men for at være beføjet Dommer, maatte Man forstaa det Sanskritske og have studeret Indernes hellige Bøger. Det vorder da aldrig Tilfældet med mig. —

Her har været en skarp Strid i Skilderiet mellem den tænkende, kundskabsrige Amanuensis ved Kongens Bibliotek og en lille Odenser Rask som i sin Skolegang har erhvervet sig meget Kendskab til Islandsken, om Ordet Urkraft og Partiklerne ur og ar. Nu er den da nok endt, og det Sidste er da et lille Epigram af mig over den superlativiske Ros som Nyerup i Fortalen til sin Edda har ødslet paa Rask, og som synes at have fortunlet ham lidet. —

Jeg skrev da et Maskeradebal om hvis Betydning jeg nu i Skild. maa slaaes med en af mine terminologistærke Beundrere, som Du siden videre kan efterlæse —

8.

Kbhvn. 16 Juli 1808.

*Til Otto Grundtvig.**

Gode Broder!

Du Aarsag har om mig at tænke allehaande enten at jeg er ret doven, eller affekterer Distrethed eller løber paa Øret, da

L. 19 f. o. sub judice lis: Sagen er uafgjort (Horats Ars Poët, 78).

L. 15 f. n. Amanuensis v. Kgl. Bibl. o: Chr. Molbech.

L. 11 f. n. Se Poetiske Skrifter I. 26.

L. 7 f. n. Se Poetiske Skrifter I. 19.

L. 2 f. n. Du Aarsag har o. v. s. (Kiærlighed uden Strømper I. 4).

jeg hidtil ei har kundgjort Dig nogen Udrettelse af det mig Overdragne.

At skrive Dig til besluttede jeg længe og det faar jeg da nok udført i Dag; men hvormeget der forresten kan følge ved jeg endnu ikke. For at Du end ikke i Dag faar dine Sedler kan Du takke din Veninde Mad. Schønning. Jeg har ingen Skyld.

Figurlig talt maa jeg klage som Ænea:

Ter conatus ibi collo dare bracchia circum;
Ter frustra compresa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique simillima somno.

Endnu i Gaar beilede jeg paa dine Vegne til Hendes Gunst, men Hendes Time var endda ikke kommet. Hun sagde, Hun vidste nok at de Sedler tilhørte Provst Grundtvig og de skulde holdes ham tilgode, men Hendes Stempel var henne at kureres.

Hvad sig nu Runerne etc. anbelanger, da kan jeg ikke finde mit Alfabet; men et skrevet, saa godt jeg kan, haaber jeg skal komme til at staa her et Sted. De ere i Øvrigt meget adskillige, og dette er endnu mere Tilfældet med Munkestavene, af hvilke der næsten ere ligesaa mange Slags som der have været skrivende Munke. Dog ogsaa heraf skal jeg, nu eller snart give Dig, hvad jeg kan. Langebeks Scriptorer er vel det eneste Sted hvor man ret kan underrettes, og jeg skal en af Dagene tage mig for, deraf at udtegne det Vigtigste. Dersom Du havde Sandvigs Beskrivelse over Møen, vilde det være ret godt deri at se, hvorledes Indskriften paa din Kirkeklokke er forskellig læst; men findes den ei iblandt Eder, da skal jeg (efter nærmere Ordre) enten sende Dig Pjesen, hvori findes flere smaa Artigheder om Falster, eller udskrive det som Dit angaaer.

Jeg lever ret godt som Libertiner. Min Udsigt over Nordens Mythologi har jeg solgt til Schubothe, og Trykningen begynder med det Første. Fortjenesten er i disse ogsaa for Boghandelen trange Tider ei stor, og jeg naaer kun 6 rdl. for Arket; men Noget er bedre end Intet, og jeg kan dog derfor leve nogen Tid udelt for mit Studium, som er en herlig Ting, saameget mere, som jeg, efter at have undervist min Karl ei let træffer Nogen, jeg gider undervise.

Jeg har i disse Dage skrevet en Krigssang for de tappre Nordmænd, som nogle af de her værende Klippebørn ville

L. 5 f. o. formentlig Lotterisedler.

L. 8 f. o. Vergils Æneide VI, 700; — prøvede derpaa tre Gange her sine Arme at slynge om Faderens Hals, men tre Gange flygtede bort fra hans Hænder den favnede Skygge. Lig med de luftige Vinde og lig med den vingede Slummer.

L. 2 f. n. Krigssang for Nordmænd, tr. i Rahbeks Ny danske Tilskuer 1808. (Poet. Skr. I. 35).

lade komponere og sende til Fjelds. Da ogsaa den kommer i Tilskueren, skal jeg for Spøgs Skyld sende Dig den ved Leilighed.

Naar min Bog er trykket, eller maaske saa snart den er vandret i Trykkeriet, agter jeg at gøre en Tur til Udby, hvis ingen Hindringer møde, og da hemsøges vel Torkildstrup ogsaa af min høie Person.

Din gode Malle, Line, og de øvrige Smaa hilses kærligst af

Din Ven og Broder

F. Grundtvig.

Mer kan jeg ei give thi Kl. er 12 vale.

9. *Til Chr. Molbech.**

[1808].

Gode Ven!

Først nu i Midnattens hellige Stund var det at jeg kunde nyde den Glæde ved Deres Side at gjentage Vandringsen til den dunkle Offerlund til det betydningsfulde Minde om Oldtids Kraft og Asers højtidelige Dyrkelse. Jeg behøver ikke at sige Dem, at hvert Skridt jeg gjorde med Dem op til det Maal er mig saa kjært, at Gjenklangen af vore Fodtrin og saa venkabelige Ordvexel frydede baade mit Øre og min Sjæl; men jeg var ikke en Gang redelig, mindre Deres Ven, dersom jeg dulgte Dem min Tvivl: hvorvidt en stor Del af Deres Indledning kan læses med Interesse af et Publikum, der ej paa det bestemteste interesserer sig baade for Dem og mig. Jeg har endnu fra min egen Side en anden Erindring mod denne Indledning, at den nemlig er (efter min Følelse) baade for lang og spøgende til en Vandring mod saa vigtigt og helligt et Sted. De smiler maaske halvt ved det sidste; men anse det da som uskrevet og hold Dem blot til det første! Vilde De ikke blive lidt vranten, naar De for at komme til en Beretning om en Gjenstand, hvis Kjendskab De ret længtes efter, først maatte læse om, hvorledes to ubetydelige Personer fornøjede hinanden paa Vejen og søgte at forslaa Utaalmodigheden?

End en Ting. Hvad vedkommer det Publikum, at vi i Samtale om forskjellige Gjenstande vare af ulige Mening?

Naar jeg nu har sagt Dem, at jeg i Deres Sted vilde enten kalde Werlauff blot Lærd eller blot Ven — eftersom min

L. 8 f. o. I Manuskriptet findes et Runealfabet opskrevet her.

L. 1 f. n. Molbechs „Efterskrift til Brevene fra Sorøe“ Kjøbenhavns Skilderie 1808, optrykt i „Ungdomsvandringer“ 1811, S. 332.

Overbevisning vilde diktere — men ingenlunde begge Dele paa een Gang og at $\frac{3}{4}$ Mil fra Tjustrup til Hekkenfelds-Husene nok er en Skrivfejl i Steden for lidt over $\frac{1}{4}$ Mil, da veed jeg ikke let mere at tilføje. — Dog endnu Lidet. Oprindelsen til hine Huses Navn staar neppe paa et passende Sted; thi der ved Indgangen til den mystiske Skov saa nær ved Gudernes Helligdom vil Læseren vist ligesaa lidet som vi dengang tænke paa, hvorledes Kjørevejen er. —

De siger, at Offerstedet er maaske over 1000 Aar gammelt. Her behøvedes vist intet maaske, thi neppe blev efter Aar 800 ny Altere rejste for Aserne og allermindst et saadant, hvor Øjet i Stenenes flere Hundreder finder ligesaa mange uforkastelige Vidner om en Hengivenhed til Guderne, som ingen Møje sparede til Forherligelsen af deres Dyrkelse og som kun almindelig fandt Sted i de tidligere Sekler.

Finder De nu i dette end slet ikke andet, end hvad De alt vidste, at vi have forskellige Meninger om Maaden at fremsætte adskillige Ting paa, saa har jeg dog en god Samvittighed for at have redelig opfyldt Deres Forlangende, og jeg vil slutte med, hvad jeg erindrer, at jeg sagde Dem paa hin Vandring: Naar jeg har et Maal for Øje, som jeg finder min Stræben værdt, da iler jeg henad Vejen og kaster kun flygtige eller dog kortvarende Blik til Siderne, saa yndige Skikkelser de end kunne frembyde. — Jeg veed, De anser det for en Ufuldkommenhed, men det er dog nok en af de mindste hos

Deres hengivne

Grundtvig.

*Fra Chr. Molbech.**

10.

d. 22. Marts 1809.

Kiære Grundtvig!

Jeg har i dette Øieblik fuldendt Oversættelsen af det 1ste Cap. i Hervararsaga. Det er en inderlig behagelig, en styrkende og oplivende Følelse, hvormed jeg overseer disse Linier — og den Glæde jeg derved føler, er De den oprindelige Aarsag til, — derfor vil jeg dele den med Dem, og takke Dem derfor.

Det De veed behøver jeg ikke at sige Dem. At mit Modersmaal er en af de allerkiæreste Gienstande for min Aands Stræben og Virksomhed — har De alt længe ei været uvidende

L. 9 f. o. Offerstedet o: Stendyssen i Gunderslev Skov (jfr. Poet. Skr. I. 37—45).

om. Det er en Gienstand, hvis Omfattelse og Overskuelse giver min Sjæl en Næring, som jeg ret saa levende føler er passende til dens Natur. — Det er i den senere Tid, for en stor Del med Dem at jeg er kommen til Erkiendelse af, at den som vil trænge ind i det danske Sprogs indre Væsen, maa søge til dets endnu friske Rod, og at fra denne mange herlige, nye Skud endnu kunne fremvokse. Hos Dem har jeg først seet de modne Frugter af denne Fremgangsmaade; kunde jeg endnu tvivle? Men De er og saa godt som den første og eneste, om hvem dette egentlig kan siges; og uden Dem havde jeg maaske stedse tvivlet.

At eftergrandske, efterspore — og maaske opdage det eneste, uendelig interessante Forhold, hvori det danske Sprog staaer til det Islandske — skal herefter være en af mine kiæreste Bestræbelser, og jeg troer at kunne love mig meget heraf; i det mindste skal jeg vist ikke være blind for den sig i Sproget aabenbarende Aand, og naar jeg først engang har fattet dens Billede: da vil jeg ogsaa sættes i Stand til lettere at kunne vurdere den i Ligningen med vort nærværende Sprog Aand.

Vel føler jeg, at aldrig den Islandske Litteratur bliver for mig, hvad den er for Dem. Det danske Sprogs Uddannelse og Forædling kan jeg umulig indskrænke til Dyrkelsen af hiin. Min Stræben gaar ud til langt flere Punkter. Men en ny, hidtil ukjendt, og vist meget frugtbringende Udsigt vil aabne sig for mig — og jeg vil stræbe at trænge videre med den hele skjøndt tunge Evne jeg har. Selv troer De jo jeg kan gjøre det, med Haab om et heldigt og baadefuldt Udfald — saa meget mindre bør jeg tvivle om, at ogsaa jeg engang vil kunne have den Nydelse, ved egen Anskuelse at se det gamle Nordens Aand, ei blot i Sproget; men ogsaa i Livet.

Langsomme ville vel mine Fremskridt vorde, desværre! Min Stræben er alt for adspredt. Mine faa Kræfter ødsles paa alt for mange Gienstande; indvortes og udvortes Omstændigheder sløve dem — og den Spændefiæder, der skulde og kunde stramme de slappede — den er sprungen.

Det er et heel forunderligt, broget og forvirret Syn, naar jeg stræber af det nærværende at udvikle det Tilkommende, og at gjøre mig en fremsynet Beskuelse af mit Liv. Det er ofte for mig, ligesom om jeg stod midt i det Tykkeste af en mørk Skov, troende aldrig at see Ende paa min Forvildelse, aldrig at finde Veien til de aabne Sletter, hvor Udsigten er fri. Den ulykkelige Misklang, som næsten uophørlig fylder min Siæl, lukker saa ofte mit Øre for de rene Toners Harmonie. — Men endnu er jeg dog altid lykkelig nok til at øine enkelte Mærker,

som k u n n e lede til en bedre Vej, enkelte faste Punkter, som jeg tør haabe ingen Skiebne — den vorde saa mørk som den vil — kan rokke. — Dog! alt imens svinder Livet med de flygtende Aar, snart har jeg maaskee kun dets Skygge tilbage. Mon denne vil lære mig meer end Legemet?

Meget har jeg haft Dem at takke for, i det snart forløbne første Aar af vort Venskab. Det næste vil maaskee blive end rigere. Meget vil inden dets Forløb vorde opløst og udviklet. — Stedse skal De finde mig, vist nok aldrig som De løsrevet fra alle Baand, i en ligesaa dristig som kraftfuld Flugt; men aldrig heller med Smaatrin vandrende i nogen fremmed Bane, maaskee som hidtil uvirksom og i en ringe Udvikling af Kræfter; men dog mig selv nok — og stedse t a k n e m m e l i g.

(C. Molbech).

Til Johan Grundtvig.

11.

Valkendorfs Kollegium 5te Marts 1810.

Dyrebare Fader!

Inderlig bedrøvede det mig af mine kære Forældres Brev at erfare Deres Skrøbelighed og min elskede Moders Kummer. Saa skuffedes jeg da af det Haab, Deres Størke lod mig fatte, ogsaa Dem overvandt den mægtige Tid! Men hvor bevægedes jeg ikke tillige af den høje Rolighed, den fulde Hengivenhed i Herrens Villie, som skinner gennem hvert Deres Ord! O, saaledes stander kun den Olding, der kan sige med Apostelen: jeg har stridt den gode Strid og fuldendt Løbet, og bevaret Troen. Selv midt i Sorgen kvæger og stærker dette Syn, thi en saadan Olding stander som et herligt, uforkasteligt Vidne om Kristi hellige Læres Kraft til at stille Sjælens Længsel og oplyse Gravens Mørke. Taarer har jeg fældet, men de vare ligesaameget Andagtens som Bedrøvelsens. — Ja, min Fader! Deres Legeme minder Dem om, at De skal hvile fra den møisommelige Idræt, hvortil De helligede et halvt Aarhundrede af Deres arbeidsomme Liv. Uden Sorg for Næringsdrift, og uforstyrret af Livets larmende Sysler, bør De hvile i de Dage, Forsynet end har beskæret Dem, og saaledes indvies til den end helligere, evige Tjeneste for Faderens Trone.

Men, kan De ei faa et Udkomme, der sikkrer Dem et roligt Liv, eller koster det Dem for meget at skilles fra det Hus og den Menighed, hvor De saa længe øvede det hellige Værk, nød Livet med dets Glæder og Sorger, da tag Dem heller en Medhjælp i Læreembedet! Troer De ei at kunne være tjent

med en Fremmed, da veed De, at De i mig har en Søn, som ei vil unddrage sig for den hellige Pligt, at staa en ærværdig Fader bi i Alderdommen, og som ikke agter Jesu Evangelium ringe. Hidtil fulgte jeg det Kald i mit Inderste, som bød mig gennem de forledne Tider at kundgøre, hvorledes Gud aldrig haver ladet sig uden Vidnesbyrd. Ei agtede jeg saasnart at indtræde i et Embede, som giver Banen en anden Retning, og som daglig betynges med flere Sysler, der kun lidet passe for Kristi Tjenere; men ere Omstændighederne derefter, da lad det ej afholde Dem, mig skal det ej afholde.

Deres Ærende i Finanskollegiet skal i Morgen vorde besørget.

Gud, den Almægtige, styrke Dem og min elskede Moder indtil Dagenes Ende, som han stærkede Dem i saamegen Livets Genvordighed, det ønskes inderlig

af Deres

hengivne Søn

N. F. S. Grundtvig.

Til Johan Grundtvig.

12.

Valkendorfs Kollegium 16de Marts 1810.

Elskede Fader!

I Deres kære Brev af 11te byder De mig tage en hurtig Beslutning og strax bryde op herfra. Jeg kan ingen anden Beslutning tage, end den jeg efter modent Overlæg har taget og som jeg i mit forrige Brev forkyndte. Ubetinget kunde og burde jeg ei forlade en Stilling, hvori jeg virker med Lyst og Held, kun naar det gjaldt en elsket Faders Tilfredshed og Ro, var jeg beføiet til at afbryde min Bane som Ungdomslærer og Skribent. De har, min gode Fader, i Deres sidste Brev ei taget noget Hensyn herpaa, men dog er et saadant Hensyn nødvendigt, da Talen ei er om timelige Fordele men om Virken til Guds Ære. Ene selv kan De vide, hvad det vilde koste Dem at forlade Udby, og føler De, at Deres Tilfredshed derved vilde lide meget, da beder jeg Dem, uden noget andet Hensyn, næste Postdag at indgive Ansøgning om mig til Personel Kappellan. Skulde det derimod ei være Tilfældet, da bliver Spørgsmaalet, om De ved Kaldets Afstaaelse kunde faae Saameget, at Deres Alderdom kan henskrive uden Bekymring for Livets Ophold. Dette bør De i saa Fald forsøge, men tillige, for at ingen Tid skal spildes, vedlægge en Ansøgning om mig til Kappellan, hvis Deres første Ansøgning ei bevilges. Derved lægges Sagen

i Guds Haand, og hans Dom er den bedste. At komme hjem strax var mig umulig, uden at begaa en Uretfærdighed mod de Mange, hvis Lærer jeg hidtil har været, og hvem jeg for den Kærlighed og Agtelse, de have vist mig, skylder forud at sige Omskiftelsen, for at ei deres Undervisning skal standses. Det vilde vel ej heller hjælpe min gode Fader meget, thi de præstelige Forretninger ere vel de vanskeligste for Dem at faae besørgede, og det vilde da i alle Tilfælde være uhensigtsmæssigt, at reise bort, da jeg dog skulde hid igen for at ordineres. —

Med næste Post beder jeg min gode Fader underrette mig om, hvad Beslutning De har taget, for at jeg derefter kan tage de fornødne Forholdsregler.

Brevet til Professor Bang har jeg leveret, og med Ageposten skal jeg sende hvad han anordner.

Postmester Badstyber har begaaet den Lavhed, i en Seddel til Postkontroløren, at anmelde, at der i min Faders Brev vare uanmeldte Penge, hvoraf Følgen var, at de konfiskeredes til hans Fordel. — Stakkels Mand! de 5 Rdlr købte han dyrt.

Gud raade og styrke Dem, min elskede Fader og min dyrebare Moder! Det ønsker ingen inderligere end

Deres hengivne Søn

N. F. S. Grundtvig.

Til Johan Grundtvig.

Valkendorfs Kollegium d. 19de Marts 1810.

13.

Dyrebare Fader!

Indlagt sendes Professor Bangs Recept, og Medikamenterne følge. Jeg vil haabe, at de udholde Reisen, i det mindste har jeg bedt paa Apoteket, at de maatte blive indpakkede til Forsendelse. — Jeg har i disse Dage prædiket for Dimis og faaet Karakteren laud. et quidem egreg., en Ting der ei undrede mig Lidet, da jeg over Texten Mathæi 5, 16—17 søgte at besvare Spørgsmaalet: hvorfor er Herrens Ord forsvundet af hans Hus? og derved nødtes til at sige Ting, der ei klang godt i min høiærværdige Dommers Øren. Med det hjertelige Ønske, at Gud vil føie sin Hjælp til Menneskenes, og med kærligst Hilsen til min dyrebare Moder, henlever jeg stedse

Deres

inderlige hengivne Søn

N. F. S. Grundtvig.

P. S. Biskop Balle er nu igjen saare svag og underlig.

Til Johan Grundtvig.

14.

Valkendorfs Kollegium d. 20de April 1810.

Dyrebare Fader!

Saa ren min Glæde var ved at se af Deres sidste Brev at Deres Sundhed begynder at vende tilbage, saa underlig delt var min Følelse ved Efterretningen om at Münter aldeles havde afslaaet at indstille Deres Ansøgning, og i den faste Tro, at Intet i Livet skeer forgæves, syntes jeg at erkende et høiere Vink, at det dog vel endnu [ei] er paa Tiden for mig at blive Præst. De veed, min gode Fader! at jeg aldrig tilbød mig ubetinget, fordi jeg, draget til tvende Sider, ei vovede selv at vælge; De tog det som ubetinget, ogsaa det fandt jeg naturligt, men da Sagen nu, ved en besynderlig Sammenkædning af Omstændigheder ei har faaet Fremgang, finder jeg mig indvortes drevet tilbage, og ligesom det paa den ene Side var ligesaa uredeligt som unyttigt, at indlevere Deres Ansøgning uden mundtlig med al Størke at understøtte den, saa var det mig paa den anden Side umuligt med Varme at forestille Kongen en Sag, hvorom jeg ei er enig med mig selv. Troer De imidlertid, at De ei kan blive tilfreds med nogen fremmed Medhjælper, og De da vil indgive Ansøgning om at resignere med en anstændig Pensjon, da skal jeg gaa til Kongen, og forunderligt maatte det være, om jeg ikke da skulde udvirke enten hvad De ansøger, eller min Ansættelse som Kappellan. Hvorfor jeg i det sidste Tilfælde, aldrig noget Øieblik kunde tage det i Betænkning, jeg nu ei vover at bestemme mig til, er fordi jeg da havde det, hvormed jeg kunde berolige mig i Fremtiden, naar der, som var nødvendigt, opstode Tvivl hos mig om min Bestemmelses Rigtighed og Længsler efter de videnskabelige Sysler, som kun her kunne drives.

Maaske vil dette Brev saare Deres og min gode Moders Hjerte, og det bedrøver mig inderlig; men ligesom jeg veed, det vilde græmme Dem langt mere, om De engang saae mig i en pinlig indvortes Strid med mig selv, saa tør jeg ogsaa haabe, at mine gode For[ældre] ei ville anse min Opførsel i denne Sag som umandig Vaklen, da alle mine Breve, fra det allerførste af, have vidnet om, at jeg uden fuld Vished om hvad der var at gøre, har overladt mig Omstændighederne og den indvortes Stemme, Man i Livets tvivlsomme Tilfælde ene har at følge.

Min Dimisprædiken udkommer trykt i disse Dage, da jeg strax skal sende den til mine gode Forældre.

Jeg har nu i lang Tid lidt meget af Tandpine, egenlig Gigt

i Hovedet; jeg har maatte have for første Gang en spansk Flue og maa nu holde Stuen i disse Helligdage.

Med de varmeste Ønsker for mine kære Forældres Sundhed og Tilfredshed, henlever jeg stedse

Deres

inderlig hengivne Søn

Nik. Fr. Sev. Grundtvig.

Til Cathrine Marie Grundtvig.

15.

Valkendorfs Kollegium d. 30te April 1810.

Kære Moder!

At mine gode Forældre vilde bedrøves ved mit sidste Brev, forudsaae jeg, uden at kunne hindre det, men at Deres Misfornøielse med min Opførsel skulde strakt sig saavidt, som jeg med inderlig Bedrøvelse seer af Deres Brev, det havde jeg ikke tænkt, og jeg tør sige, ei heller fortjent. Dog, kun lidet sømmer det en Søn, at gaae irette med sin Moder, og jeg vil derfor kun omtale det Allernødvendigste.

De bebreider mig, elskede Moder! Utaknæmmelighed, Ustædighed og det feige Sindelag, der foretrækker Lyst for Pligt. Er det uden noget andet Hensyn Pligt at stræbe at opfylde alle sine Forældres Ønsker, da har De Ret i Meget; men da har jeg haft Uret længe, thi længe har jeg vidst, det var Deres Ønske at have mig til Kappelan. Jeg tror derimod, at det er Menneskets høieste Pligt at stræbe efter at fuldkomme den Gerning, hvortil vi i vort Indvortes føle Guddommens Kald, og sikkerlig var det ogsaa Deres Hensigt, da De lod mig studere. Nu føler jeg, at det er mit Kald gennem Videnskaberne at bidrage til Faderens Forherligelse, og denne Gerning tør jeg ikke opgive for at tilfredsstille et Ønske selv af mine Kæreste. For nogen Tid at afbryde denne Gerning kunde derimod blive Pligt under visse Omstændigheder, og da jeg hørte at min gode Fader vilde resignere, følte jeg det var min Pligt, hvis han ei paa nogen anden Maade kunde komme til at nyde en fortjent Rolighed, da at træde til som hans Medhjælp. Har jeg i mit første Brev i denne Sag sagt Andet, har jeg der ubetinget tilbudt mig, da har De Ret til at kalde mig ustadig, men De veed det selv, det er ikke saa. At De og min gode Fader have taget det anderledes end jeg udtrykkelig har sagt, at Deres Ønske ei tillader Dem at se Tingen uden fra den ene Side, og lader Dem agte min videnskabelige Virksomhed for et glimrende Intet, gør mig saare

ondt da jeg derved miskendes og De bedrøves, men ved Gud, som seer Alles Hjerter, jeg kan og maa ikke deraf lade mig bevæge. Til Gud har jeg bedet inderlig og med fuld Hengivelse i hans Villie, og jeg tør da anse den Beslutning jeg har fattet, for hans Villie. Dette trøster og beroliger mig, skønt det ei formaaer at udslette den smertelige Følelse der piner mig ved at se mine Forældre lide og tro, jeg er Skyld deri. Dog, den Gud, til hvis Tjeneste jeg stræber at hellige mit Liv og i hvis Haand jeg barnlig fortroer Alt, vil ogsaa her lede Alt til den bedste Udgang. At intet Hensyn til jordisk Lyst og Glimmer har bestemt eller bestemmer mig, det veed han.

I det jeg med sønlig Taknemmelighed modtager de tilsendte 20 Rbd. som Alt hvad Deres kærlige Haand rakte mig, kan jeg ikke andet end bedrøves, ved det De har tilføiet. Kendte De mig, min Moder! nogensinde som nærig og egennyttig? Klagede jeg fordem under Deres betrængte Omstændigheder, over det virkelig kummerlige Liv, jeg her maatte friste? Har jeg, siden jeg fik det, hvoraf jeg til Nød kunde leve, forlangt en eneste Skilling? Modtaget taknemmelig har jeg hvad De sendte mig, fordi jeg kunde behøve det og jeg troede De kunde undvære det. Er det Sidste ei saa, da bevare mig Gud fra at modtage en eneste Skilling, før skulde jeg bestemme mig til Alt. Nei, min gode Moder, Fordel er ei min Afgud, i ingen verdslig Lyst tager jeg Del, stille og indskrænket henrinder mit Liv, og jeg har det Haab til Gud, at han skænker mig mit daglige Brød, naar jeg ei skyer Arbeide. —

Altsaa, bedste Moder! min Beslutning kan jeg ikke forandre, om saa hele Verden var enig om at laste mig; thi jeg har ei taget den af forfængelige Grunde.

Med kærligst Hilsen til min gode Fader og lille Trine, henlever jeg stedse, dyrebare Moder!

Deres
 inderlig hengivne Søn
 N. F. S. Grundtvig.

Til Johan Grundtvig.

16.

Valk. Kolleg. 7de Mai 1810.

Kære Fader!

Vedlagt sender jeg til Dem og min gode Moder to Exemplarer af min Dimisprædiken. Jeg vidste Ingen, jeg med mere

L. 1 f. n. Tilegnelsen se Poet. Skr. I. 178.

Føje kunde tilegne den end Dem, gode, kristelige Fader! og jeg er vis paa, at skønt Værket er lidet, De dog hellere seer Deres Navn her end paa noget af mine andre Arbeider.

Bedste Fader, miskend nu ikke Deres Søn, fordi han har maattet lade et af Deres Ønsker være uopfyldt, men vær forsikkert om, at jeg, som troer paa den samme Gud og Frelser, som De, ei har handlet, uden at raadføre mig med dem i Bønnen!

Gud styrke Dem nu og altid paa Sjæl og Legeme og bevare mig Deres faderlige Kærlighed!

Med kærligst Hilsen til min gode Moder og lille Trine, henlever jeg stedse

Deres
inderlig hengivne Søn
N. F. S. Grundtvig.

Fra A. Wøldike.

17.

Storehedinge d. 25. Juni 1810.

Saa fortræffelig en Prædiken som Deres, Høistærede, er nok aldrig holden for Dimis, og aldrig nogen Fader bleven glædet af sin Søn ved saa mageløs Dedication. Tillad, at jeg bevidner Dem min Høiagtelse, hvis Udbrud ieg ikke mægter at tilbageholde. En Prædiken som Deres, og Apologetik som Møllers, maae glæde enhver, der ingen Føde finder i Dagens Naturalisme og Deisme.

Ikke af forfængelig Tanke, om særdeeles indvortes Værd, tager ieg mig den Frihed at sende nogle af mine Skrifter, men drevet af det Ønske, at De, ved Giennemlæsningen maatte finde, at hvad De, ieg troer med Grund, siger p. 12, ei indsætter fortiente Braadde, i min Samvittighed. Stundom har ieg hørt i København Prædikener, hvor mange satte Iesus saa dybt i Baggrunden, at der hørte god Kikkert, til at øine ham. En Gang hørte ieg sige, at Iesus, ved sin Daab, kaldtes Guds elskelige Søn, fordi han var et dydefuldt ungt Menneske o. s. v. o. s. v. Nogle Trykfeil meener ieg at have funden i Deres mesterlige Prædiken. Et halvt Aarhundrede forled — staaer i Dedicationen. Skal dette ei være fremgled? Eller, er forled et gammelt mig ubekendt dansk Ord? I Fortalen, anden Linie fra Neden er, efter min Følelse, Udtrykket, *S y n d e r e n*, ikke værdigt i den Sammenhæng det staaer, grændser mere til det Komiske, end den alvorlige Periode, tillader.

Snart at see Deres ærede Navn i Aviserne, som Kongen lønnede med et Embede, Deres sieldne Indsigter og Genie, Manden af Aand og Hierte værdig, vilde inderligst fryde

Deres
ærbødige
A. Wøldike.

Til Det theologiske Fakultet.

18.

Walkendorfs Collegium d. 3die Juli 1810.

Efter Hs Højærværdigheds, Hr Doctor og Professor Theologiæ P. E. Müllers Opfordring, giver jeg mig herved den Frihed at erklære:

Aldrig var eller kunde det være min Hensigt, ved min Dimisprædikens Udarbeidelse, Holdelse eller Udgivelse i Trykken, at fornærme eller nedværdige enten den geistlige Stand som et Heelt, eller bestemte Individuer, og det kan derfor ikke andet end være mig lige saa ubehageligt som ubegribeligt, hvis jeg saaledes er blevet misforstaaet. Min Hensigt var ene den, jeg i Fortalen tydelig angav, at vække, især de theologiske Studerende, til Opmærksomhed paa og Tænkning over den i Tidsalderen herskende Ringeagt for Kristendommen som en overordentlig guddommelig Aabenbaring. Jeg talte om det Herskende i Almindelighed, fordi det aldrig faldt mig ind, enten at Nogen, som beskuede Kristendommen fra samme Synspunkt som jeg, kunde tro sig eller troes ment, eller at Nogen, som beskuede den anderledes, kunde ønske sig undtagen.

Ærbødigst

Nik. Fred. Sev. Grundtvig,
Kandidat i Teologien.

Til Johan Grundtvig.

19.

Valk. Koll. 21. Septbr. 1810.

Kære Fader!

Af min gode Faders kære Brey og indlagde Ansøgning seer jeg, De nærer noget Haab om at kunne faae mig udnævnt til Deres Eftermand. Dette er imidlertid saa aldeles mod den nærværende Brug, at Kancelliet har svaret alle dem, der ansøgte om Saadant, at de ei kunde tage noget Hensyn derpaa. Dertil kommer ogsaa, at jeg slet ikke føler nogen Lyst til at være Præst i Udby, om jeg ogsaa kunde blive det. Derimod ind-

giver jeg i disse Dage min Ansøgning om Præstø, et Kald, jeg baade snarere kan haabe at faae og som anstaar mig bedre.

Meget bedrøver det mig, at min gode Moder endnu ei har faaet den Helbred tilbage, jeg saa inderlig ønsker maatte for-søde den voxende Alders Ubehageligheder. Gud styrke Dem, min gode Fader, til, i den Tid, De end forestaaer Menig-hederne, at kunne udrette, hvad De nødes til, thi Mere bør De vist ikke i saa høi en Alderdom og med svækkede Kræfter paatage Dem.

Et fortjent lykkeligt Udfald paa Deres Ansøgning og alt Godt ønskes mine gode Forældre

af
Deres
inderlig hengivne Søn
N. F. S. Grundtvig.

Fra Johan Grundtvig.

20.

Udbye 8 Dcbr. 1810.

Dilectissime mi Fili!

Dit ønskede Brev af 3die h. med deri indlagde Lykønskings Hilsen og Bøn til mig paa min Embeds Jubeldag d. 5te Decbr. fik jeg just samme Dags Aften. Tak og megen Tak for yttrede gode Følelser for mig; og vær vis paa, at Du skal inderlig hos mig være indsluttet i Herrens Velsignelse, saa ofte jeg endnu skal nyde den Ære at lyse den over mine Menigheder fra Al-trene. Den bevare dit Hjerte og dine Tanker i Christo Jesu, Phil. 4, 7 saa Du alt mere og mere maa erfare (Col. 3, 15) dens sejrrige Kraft i dine Evner imod alle Krænkelser af Verdens Aand; thi i alle slige Ting meere end overvinde Vi ved Ham, som os elskte. Rom. 8, 37.

Din dybsindige Moder saavel som jeg biefaldt rigtig nok dine Tanker i Stroferne, og have intet imod om Du udgiver dem i Tryk; kun bede Vi, at Du da ville udlade om ikke heele den 6te Afdeeling i Verset, saa dog de 4 sidste Linier deraf nl.

See, hvor de paa Mindestenen hugge

Den skal rejses etc.

Med den vil etc.

Frit bekjende: Død er Herrens Præst.

L. 20 f. n. Min højtelskede Søn!

L. 8 f. n. Poet. Skr. I. 266, oprindelig Tilegnelse til „Nytaarsnat eller Blik paa Kristendom og Historie“. 1811.

Maaske kunde dine mægtige Avindsmænd deraf til deres Glæde tage desstørre Anledning til at miskjende Dig — man bør endog flye alt ont Skin —

Imidlertid, hvordan en Vending end din gode Sag tager, forsag dog ej — Gud vil vist vende alting til Beste for Dig — bliv aldrig tabt for dit Fædreneland — og bedrøv os aldrig med den Tidende: at du vil emigrere til Engelland, der har gjort sig saa afskyelig for rettænkende ved dets lumske Indfald og grusomme Handling, saavel imod Hovedstaden som imod vore Landsmænd ved disses ubillige og fortærende Fangenhed, heller ville jeg raade Dig, for nogen Tiid at opholde Dig i Sachsen eller Preussen, hvor vor Religion dog er meget blomstrende, meer end noget andet Sted i Europa. — Indlagt finder Du min Svanesang — den ville Du redelig besørge accurat efter som den er af mig skreven, trykt hos Dhrr. Brødrene Berling, for at indrykkes i første N^o af deres ugentl. Stats-Tidende. Men NB. at den maatte trykkes med læselig Stiil og paa lidt bedre Papir end det sædvanlige. Gud er mit Vidne, at jeg ej søger herved at beundres og bæres, men jeg haver anseet det for min Skyldighed at kundgjøre min Guds i saamange offentlige Lære-Embeds Aar mod mig beviiste uforskyldte Velgjerninger, for endog paa denne Maade at kunde maaskee faae nogle paamindede om tilligemed mig at prise Gud Math. 5,16. Hvad det koster at lade trykke, skal jeg uvægerlig betale; imidlertid sender jeg Dig fr. 20 Rdl. til din egen Afbetjening, og indtil videre 2 Rdl. til Trykkelønnen; det Du maatte lægge til, skal Dig efter Regning derom vende sendt. — Jeg haver udvalgt det Berlingske Contoer, thi dets Stats-Tidende er det almindeligste Ugeblad her i Landet og fleere Steder. — Din gode Moder sender Dig nok Lidt til Morgenspise — hun er L. D. meget friskere end hun plejer især imod Vinter, og vel at hun kand selv færdes i sin Huusholdning, som især fører saamegen Travlhed med sig for Landboer paa denne Aarstid — og hun har ved Hr. Lihmes og Families Afrejse herfra Egnen til hans Kald Raaberg i Wendsyssel mistet sin Stuepige — Gid den Helbred maatte vedvare! Selv haver jeg, som nu er Eene om mit Embede at forrette, hartad for svære Byrder — men venter længselfuld Beslutning fra Kongen paa min allerunderd. Ansøgning om Resignation hvorom jeg indstændig beder Dig nøje at efterspørge, naar den er falden, og da ufortøvet give mig Efterretning derom. Vor fælles Ven, Hr.

L. 14 f. o. et latinsk Afskedsdigt; det findes i Udby Kirkebog og i Berlinske Tidende ^{14/12} 1810.

L. 11 f. n. L. D. 3: Laus Deo, Ære være Gud!

Molbek beder jeg hilse, hans Subscriptionsplan paa hans Videnskabelige Reise i hans Fødeland har gaaet om i Circulation hos os; jeg saa vel som de fleeste Præster har tegnet os for hver sit Exemplar. — Den afgaaer ventelig i indkommende Uge fra Amtsprovsten. Fra Hr. Otto som med 2de Døttre og Mad. Lassen gjorde os den Glæde at være her d. 22. Nov. og reiste hjem om Løverdagen, haver jeg havt Brev, at de lykkelig fuldendte Reisen til Lands og Vands inden Aftenens Mørke overfaldt dem. Jeg hjemkom til Middag fra Skriftemaal i Ørslev Kirke, og træffer nogle Vogne med mit Deputatbrænde fra Iselingen, faaer altsaa ej Tid at skrive Dig denne Gang meere til, saasom og Papiret slipper. Dog rinder mig ihu, at min første Prædiketour i Vacancen i Præstø Kirke træffer ind Dom 4 Adv. men jeg har betalt Chordeggen for at paatage sig mine partes, saa jeg bliver ved mine Menigheder. Vær kjerligst hilset og Gud befalet af din Moder og mig din hulde Fader.

Skrevet tildeels i Aftes i Tusmørket.

J. Grundtvig.

*Fra Chr. Molbech.**

21.

Min ædle Ven!

D. 16. Decbr. 1810.

Som den, jeg troer har skienket mig sandt Venskab, haaber jeg Du ei vil undres, end mindre vredes over et Spørgsmaal, jeg troer at burde giøre Dig.

Jeg forbigaaer uendelig meget, som jeg ikke er stemt til at omtale; jeg siger Dig kun, at jeg med den høieste Forundring har seet, hvad en mig ubegribelig Forandring har virket hos Dig — jeg ærer det Hellige i alle de Skikkelser, hvori det aabenbarer sig — jeg tilbeder Guddommens Yttring i det Hellige, selv der, hvor jeg kun maa ane den, og hvor dens Klarhed ikke ganske er opgaaet for mig — derfor ærer jeg din Begeistring — derfor agter jeg Dig høiere end nogensinde; derfor maa jeg elske Dig meer end nogensinde, og maatte elske Dig med mit hele Væsen, om Du ei stod for meget over mig og lod mig føle din Overmagt formeget, til at dette kunde skee.

Jeg har ofte takket Gud inderligt, fordi han lod mig finde Dig, og fordi han gav mig Sands til at fatte Dig. Dog har jeg følt, og føler levende endnu i dette Øieblik, at vore Siæle ere støbte i en forskiellig Form, og at Du aldrig kunde blive den, der kunde virke en Omdannelse hos mig, ifald jeg skulde omdannes. Neppe gives der heller noget Menneske, ved hvem

L. 15 f. o. partes: Pligter.

dette kan skee — det maatte være et Menneske, jeg elskede med min hele Siæl, saaledes som jeg engang har elsket, og et saadant Menneske finder jeg neppe mere i denne Verden. Med Tro paa den Evige — en Tro som endnu aldrig, selv i rædsomme Øieblik, har forladt mig, vil jeg gaae min egen Vei. Jeg troer ikke, det er ganske mørkt omkring mig. Men skal engang et høiere Lys, end jeg endnu kiender, aabenbares mig — da vil det skee, uden at jeg selv, eller nogen anden fremvirker denne Aabenbaring.

Jeg har været ulykkelig, og jeg er endnu ikke lykkelig. Jeg troer heller ikke, at Gud har bestemt mig til at blive det. Endnu giærer en Strid i mit Indre, og vil giære i mange Aar; men den er stærkest i min Forstand, og denne har dog aldrig været overherskende hos mig. Mit Hierte er heller ikke roligt; men det synes mig (Gud alleene veed, om det er en Drøm) som dets Rolighed vilde begynde at vende tilbage. Det synes mig, som min Tilværelse begynder at blive mig klarere end før; og selv Glimt af denne Klarhed oplive stundom mit formørkede Sind.

Religion har altid været mig det Høieste og Helligste i Livet; men min Tro har aldrig været konstig, grublende eller systematisk. Jeg har tvertimod følt, at saa ofte jeg vilde stræbe at bringe den hertil, tabte den i indvortes Liv. Hvad den endnu har af barnlig Reenhed, vil jeg saa inderligt, som jeg kan, bede Gud, den maa bevare, om end min Aand skulde uddannes mere end hidtil, og om end min Fornufts Ideer skulde blive langt klarere, end de ere det.

Du nægter mig at være Christen, og maaskee maa Du fra dit Standpunkt giøre det. Hvad jeg er, eller ikke er, maa det Væsen dømme om, som veed og kiender Alt, fordi Alt udstrømmer fra det allene. — Christus, Guddommens høieste Aabenbaring, har jeg stedse tilbedet, og stedse elsket ligesaa meget, som jeg tilbedede ham. Hvad jeg kiender af hans Lære har jeg stedse anset for Guddommens evige Ord. Om den Følelse, hvormed jeg slutter mig til Christus, er mere poetisk end religiøs, veed jeg ikke — men vel, at den altid har tilfredsstillet min Siæls Trang, saa ofte jeg med Inderlighed og Reenhed kunde følge dens Indskydelse. Christus har været mig nok. Jeg har aldrig læst andet af det nye Testamente, end Evangelierne og som Barn Aabenbaringen. — Jeg føler desværre for vel, at en mægtig Drift efter Erkiendelse, engang vil blive stærk nok til at grandske dybere end hidtil i Grændsen imellem Tro og Viden, Religion og Philosophie — men jeg ønsker inderligt, at denne Periode i mit Liv, maa vorde saa

fiern, som muligt; og at jeg heller maa aftage i Erkiendelse, end i Tro og Tillid til Guds Styrelse.

Saalænge jeg har denne, min ædle Ven! vilde Du da vel kaste Tivlens Iispiil i mit Hierte? Vilde du sønderrive min Tilværelse, saalænge den endnu er heel? Vilde du oprive nye Saar, i Stedet for at læge de Gamle? Vilde du røve mig den Støtte, jeg har, og dog ei være i Stand til at give mig en bedre? — Vilde Du, med eet Ord gjøre mig ulykkeligere end nogensinde, ved en Halvhed, som Du aldrig kunde gjøre heel — og til Slutning maaskee, for at give mig din Tro, frarøve mig al Tro, og tvinge mig til at kaste mig i Forstandens kolde Arme? — Nej, dette vil Du ikke; Du vil ikke saare, hvor Du ikke kan læge; Du vil ikke berøve mig den ringe Kraft, jeg har, uden at give mig en høiere. — Og Gud være lovet! jeg har endnu Varme i Hiertet og Liv i Aanden! Dersom Du troer, at Striden i mit Væsen har ophævet al Harmonie hos mig, da feiler Du.

Jeg behøver vel ikke at sige Dig, at din Tale og dine Ytringer kunne virke meget paa mig. Men hvor de kun nedrive, uden at kunne opbygge, der ønsker jeg ikke denne Virken.

Jeg vil nu spørge Dig, om Du troer jeg bør høre din Prædiken paa Fredag? — og Du vil svare mig som Ven. Jeg slutter med at sige Dig, hvad Du maaske indseer, om Du kiender mig nok: at ethvert voldeligt, rystende Stød snarere fierner mig fra Maalet, indvortes Fred, end nærmer mig til det. Derfor var det fornemmelig, at jeg spurgte Dig; ikke som om jeg frygtede Dig; thi min Frygtsomhed, som desværre er større end den burde være, har altid mere været i mit Legeme end i min Aand. —

Din oprigtig hengivne Ven

C. Molbech.

Til F. C. Sibbern.

22.

Ædle Ven!

Udby 24de Decbr. 1810.

Fremfor Alle, har De retmæssig Krav paa mine første rolige Øieblikke, thi De har stridt med mig som en ærlig Ven, og saaledes som De stod for mig med foldede Hænder i Vindbyholt, staar De for min Sjæl, saalænge jeg kan aande.

Gud være lovet, saa ufølsom som jeg troede, er jeg dog ikke, skiøndt det er Sandhed at Egenkærlighed og Hovmod i et langt Tidsrum af mit Liv have holdt de bedre Følelser i et Fængsel, hvoraf de kun øjebliklig udbrøde i høiere Stemninger. Jeg vil ikke her udførlig gentage det alt Forbigangne af min Helbredelses Historie, da jeg har skrevet det til Hers-

leb ogsaa for Dem, men gentage vil jeg min inderligste Tak til Dem, gode Ven, for Alt hvad De har gjort og lidt for mig, og bede Dem bevare mig Deres Venkab indtil jeg vorder istand til at gengælde det saa fuldelig som jeg bør, og at den Tid nu ikke længere er fjern, tør jeg ved Guds Bistand haabe, thi nu føler jeg at jeg har Hjerte.

Budet venter — jeg maa slutte.

Deres

inderlig hengivne Ven

Grundtvig.

Fra H. C. Monrad.

23.

Kiøb. d. 7. Febr. 1811.

Bedste Ven!

Dit Brev til Norge skal sikkert vorder besørget. Vær inderlig takket fordi Du end erindrer mig! Det skal ret glæde mig snart at see Dig i den geistlige Hædersdragt; thi Tanken om det Held Du i din Cirkel vil kunne udbrede med dit religiøse Sindelag maae umiddelbar hos mig forbinde sig dermed. Give Gud at Du var lykkeligere, som jeg er fuldelig overbeviist om at Du fortienet at være det. Sæt endog at Du virkelig havde feylet (og gode Gud! Hvor menneskeligt var det ey i høi Grad at føle sit Værd da det alvise Forsyn i intellectuel Forstand har stillet Dig saa langt over dine fleste Brødre) skulde da den evige Kierlighed bestemme en længere Tid for vor Anger, naar denne kuns er oprigtig, og det veed ieg den er hos Dig? — I Dag skal Du være med mig i Paradiis sagde Forløseren jo til hiin Misdæder! Og sand Troe som Du besidder er jo Saligheds, indvortes Freds, umiddelbare Betingelse! Naar man ingen Tvil nærer om Iesu Religions Sandhed saa troer ieg at Fichte har ret naar han siger: „For at vorder salig behøver man kun at ville være det.“ —

— — — —
Gud velsigne Dig! Stedse er ieg din sande Ven

H. C. Monrad.

Fra Constance Leth.

24.

Den 10de April 1811.

Med inderlig Glæde min gode Grundtvig har jeg modtaget Deres tvende kiere Breve og alt længe havde jeg besvaret det

L. 8 f. n, Fichte: „Über die Bestimmung des Menschen“.

første naar ikke een piinlig Neldefeber i mange Tider har holt mig i Sengen. — Grundtvig berøv mig ikke det Haab eengang glad at samles med Dem igien, Deres Legeme lider, Deres Siel bær ogsaa mørke Præg deraf. — Kom min Ven, her paa Jorden skal jeg evig blive, det, jeg stedse var, Deres sandeste beste Veninde, og hisset skal jeg møde Dem for Gud med det samme uforstilte Hierte. — Her har De ingen Fiender, og mig har De ikke fortørnet, vel miskiente og mistænkte De mig ofte, som bedrøvede mig inderlig, mens er De bleven overbeviist om De har feilet i Deres Dom, føeler jeg mig lættet og glad, thi ved den Almægtige jeg var og er Uskyldig.

Deres Digt til d. 11 April, har jeg med inderlig Glæde og Veemod igiennemlæst. De taler til mit Hierte og jeg sander Deres Ord — man feiler saa ofte ved Ungdom og Uerfarenhed, mens min Siel er bleven ufordærvet, — Ja Grundtvig jeg er atter een Lykkelig Moder — De skulde fryde Dem naar De saae min lille skønne Spæde ved mit Bryst, Diende, smiile pludre, og saa venlig kaste sine mørkeblaae Øyne op til mig, det er et skjønt Barn, Leths utrykte billede kuns mine Smile Huller har jeg givet ham, atter et Beviis at et kierligt Forsyn ikke har forladt mig, da jeg ved at skilles ved min Elskede Carl, igien blev givet een Velsignet Skabning, der forsøder min ensomhed, og formilder mit Savn, og forøger min huuslige Lyksalighed.

Ja ved Gud jeg skal vaage over ham, danne ham til Dyd og Retskaffenhed, dybt føeler jeg den Sandhed at man i Religionen finder den eeneste sande Trøste Kilde i Modgang, vi opmuntres, — vi heroeliges naar vores Siel nedtrykkes — Aldrig har jeg levet saa ensom som nu, aldrig Lykkeligere, Smigrerier trænger ikke til mit Hierte, jeg er den Redelige Vens, troefaste Veninde, Kuns for ham er mit Øre aabent, og jeg kan skielne paa det Sande Venskab, og Verdens Modetoner.

Tak for den Sandruehed og aabenhierlighed, De nedlagde i Carls Hierte, den gjør ham yndet og Elsket. — Carl har De ikke forsømt, det er blot een urigtig forestilling, vær Roelig desangaaende som i saa mange henseender. Pleie Deres Sundhed, aflæg Deres Nattevaagen, og De vil blive styrket, Sund og Roelig, leve i mange aard samles glade med os igien og eengang Velsigne min lille Vincens Steensen. Min yndlings Spinde Vise synger jeg ofte den er mig saa kier. — O gode Grundtvig, tænk eengang ved een Roelig frie Time paa een vugge Sang til min lille Spæde, hvor kierkommen vil den

ikke blive mig, paa den skønne Melodie, „Høit lyde Bedeklokkens Slag“ som De saa gjerne hørte mig Synge som jeg saa ofte i mørkningen gientog for Dem.

d. 11. April.

God Morgen Grundtvig, i Dag tænker De paa mig. Og ingen kan varmere bede til Gud for Deres Vel, Deres Roe, Deres Sundhed end som Deres Sande Veninde Constance.

Fra Johan Grundtvig.

25.

Udbye 9 Maji 1811.

Saa kom da Vederqvægelsens belejlige Tid fra Herrens Aasyn for mig, som nu, Vacancen her var ude, maae eene bære Byrden af Embedets Forretning i begge Sognene. Dine Skrivelser, især den sidste af 6te d. glædede os meget deels i Henseende til din Helbreds Forbedring, deels den Kongel. Naade, Vi ere blevne saa snart bønørte med, der vel ogsaa haver i sit Følge S. T. Biskoppens Skyndsomhed i denne magtpaaliggende Sag til dens Fremme. Gud udruste Dig med Kraft af det Høje, og give Dig Frimodighed til at fuldende dit Løb med Glæde og i den Tjeneste, Du nu haver annammet af den Herre Jesu at vidne om Guds Naades Evangelium, det Korsets Ord, som er en Daarlighed for den selvkloge Verden, men en Guds Kraft til Saliggjørelse for dem som troe og lyde det. — Din rørte Moder og jeg forene vore med dine Bønner til al Naadens Gud om en heldig og velsignet Ind- og Udgang for Dig i Hans Helligdom! Frygt ikke, men vær frimodig og stærk i Herren, og troe at Vor gode Overhyrde, som os elskte og toede os af vore Synder med sit Blod, vil og lægge denne Naade til, at forsikre os, imod al utidig og overdreven Mimodighed, om vore Synders Forladelse. (Es. 6,5—6,7, cfr. Jer. 1,4—9). Rigtig nok søger Du Helbreds Forbedring ved Bøn til Gud, Arbejde og Motion; men derfor vil jeg dog ikke raade Dig at bortkaste al Medicin, kun deslige behold og forsyn Dig med, som Dr. Münster raader dig tjenligst, især imod Obstruction. — Iøvrigt, siden din Ordination er nu saa nær forhaanden, saa bliv i Staden, indtil Du, absolutis absolvendis, kand med ret komme her til os, som vil imodtage Dig

L. 2 f. o. Begyndelsen til C. A. Lunds Digt „Landsbykirkegaarden“.

L. 2 f. n. Absolutis absolvendis: efter at have tilendebragt det, der skal besørages.

ambabus manibus; og for saavidt mueligt dertil at istandsætte Dig, sender jeg Dig fr. 200 Rdl. imod at forevise mig en detaillered Optegnelse paa hvad de ere udgivne til. Moder vil ikke, at du skal kjøbe meere end een Præstekjol, og 1 Pibe-krave; der bliver vel Raad til ved anden Lejlighed at faae det manglende. — Hun er ellers ikke saa gandske frisk i disse Dage, næsten hver anden Nat kand hun ikke sove, og den sædvanlige Gicht og Modersyge ulejliger hende meget. Glem ej at føre med Dig en nye Alterbog — og til mig forhen omtalte Bisk. Balles forandrede Liturgie, men spar os for saadan en Medrejsende som den sidste var. Nu Gud velsigne og styrke Dig og give Held til alt forestaaende, ønsker med kjerligst Hilsen fra Moder, jeg din ømme Fader

J. Grundtvig.

Fra A. Wøldike.

26.

Storehed. d. 17. Maj 1811.

Min inderligste Glæde over, at Dagens Deisme, med sine Kabaler, ei har kunnet hindre en christelig Mand fra at sættes paa en Post, hvor han vil forkynde Iesu Lære som den findes i Biblen, og ei i Kakkellovnskrogen (for at bruge eet af Ridder Rabeks Udtryk, nyelig fremsat) — ieg mener ved Kakkellovnskrogen, Klub og Billardstuer, som stundom fører et vel stærkt og afgjørende Sprog, positiv Religion angaaende; veed ieg ikke bedre at udtrykke, end med at sende vedlagte historiske Psalme, som ieg i mine Studenterdage forfærdigede. Den var i sin Tid indsendt, til Psalmecommissionen, blev antaget, men tilskaaren, som den læses under No 130, af de ærede Comissionsherrer, eller formodentlig een af dem. Digter, har ieg ikke været. Dog skulde det fornøie mig, om De fandt Psalmen ikke at være under al Kritik. De vorde, som ieg ikke tvivler paa, en Lærer, der forbinder Pauli Fyrighed, Peters Ærlighed, Johannes Blidhed med hinanden, til at udbrede den Herres Ære, som nu saa meget fordunkles, under Forsikringer, at man ophøier ham. —

Stor Kommunion, som ieg har i Dag tilligemed andre kirkelige Forretninger, byder mig at afbryde, og blot tilsætte: Den fælleds Herre, i hvis tjeneste vi ere, velsigne os og alle, som med troskabsfuld Hierte stræber at udføre hans Villie og Gierning. Han give Dem en Alder, som Deres værdige Faders,

L. 1 f. o. Ambabus manibus: med begge Hænder, med aabne Arme.
L. 13 f. n. Nr. 130: Evangelisk christelig Salm.

og lade Dem opleve saadan Glæde i sin Tid, af en Søn, som den christelige Olding har oplevet af Dem.

Ærbødigst

A. Wøldike.

Til M. F. G. Bøgh.

27.

Udby, 4de Juni 1811.

Høiærværdige Hr. Amtsprovst!

Ventelig har H. H. Biskoppen efter sit Udsagn kundgjort Dem min Indvielse til det hellige Lærerembede; og jeg tager mig derfor den ærbødige Frihed at forespørge: naar det maatte være D. H. beleiligt at indsætte mig, samt i hvilken Kirke der den Dag skulde lyses til første Tjeneste?

At saavel min gamle Fader som jeg ønskede Indsættelsen saa snart som muligt, og at jeg ytrer dette Ønske veed jeg, De ei betragter fra nogen uret Synspunkt.

Med ærbødig Hilsen fra mine Forældre og med skyldig Tak for den venskabelige Modtagelse og Opmuntring De viste mig, da jeg sidst havde den Fornøielse at gæste Dem

henlever jeg
ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

*Til W. Østrup. **

28.

Udby ved Præstø, d. 29 Juni 1811.

Ei veed jeg, hvorlænge det er siden vi saae eller sendte Brev indbyrdes, men siden forrige Aars Slutning har jeg været lovlig undskyldt. Tunge Tider ere gangne forbi, nogen Byrde nedtynger mig end, men dog begynder jeg at opløfte Hovedet, thi det tykkes mig forvist, at min Frelse stunder til. Hvad skal jeg tale om min Besøgelses Tid? som al Revselse syntes den at føre til Bedrøvelse; men jeg takker min Gud, og Riset vil jeg kysse; thi jeg har nogenlunde lært at ydmyge mig under Guds vældige Haand, og naar jeg ved den Helligaands Bistand lærer det fuldelig, da veed jeg, Han vil ophøie i sin Tid. Du veed det, at jeg alt i nogle Aar har gældt for en Kristen, og syntes mig selv at være en saadan; men kun daarlig stod det sig med min Kristendom, Hovmod og Urenhed byggede i Hjertekamret, og imens tragtede jeg kun

efter forfængelig Ære. Jeg kaldte mig Kristen og talte haarde Ord til den ukristne Flok; men tvertimod al kristen Kærlighed øvede jeg mig i Spotvers og istedenfor at arbeide i Herrens Vingaard og gaa min gamle Fader tilhaande, ophøjede jeg i Kvad og Skrift de gamle Hedninge og deres Afguder. Ingen kan tjene to Herrer og Kristus kan ei have Samfund med Belial. Underlig greb mig Herren i sidst forgangne Høst, jeg følte mig udrevet af Hedendommen og stemt til at leve ene for Kristi Tjeneste. I kristelig Begeistring greb jeg Harpen til Kvad om Danmarks Tidsrum, og til Guddommens Pris, og flittelig granskede jeg i de hellige Skrifter. Fra den Stund aflagde jeg Alt, hvad mig tyktes ukristeligt at være undtagen Hovmoden, den havde grundfæstet sin Bolig hos mig, og skiftede nu kun Ham, i det den indbildte mig, at jeg var en hellig og gudtækkelig Mand, hvem han havde valgt til at føre Kristendommen igen paa Fode igen, eller dog til at vidne aabenbarlig som de hensovne Herrens Kæmper. Denne Hovmod paa den ene Side, og paa den anden en hel underlig Handel i Nervelegemet førte mig saavidt, at mig tykdes jeg havde sære, vidunderlige Syner. Det er ei at tvivle paa, at jeg jo paa denne Vei vilde blevet en af de hovmodigste Sværmere, der nogensinde rørte sig paa Jord, hvis ei den gode Gud havde forbarmet sig over mig og bortrevet Sløret, som onde Fjender havde hængt mig for Øie. Pludselig faldt der som Skæl fra Sindets Øie, min Hovmod og Ukærlighed stode skinbarlig for mig, og ingen Anger eller Fortrydelse kunde formærkes hos mig over mine begangne Synder. Nu var jeg Fortvivlelsen nær, min Forstand gruede, men Hjertet vedblev at være haardt og koldt. Ogsaa denne Vei til den modsatte Side maatte ført til Fordærvelse, dersom ei den gode Gud havde indgivet mig den Tanke at rive mig løs fra Kjøbenhavn og al verdslig Handel, og forsøge om ei hos mine gamle Forældre kunde undes mig Rum til Omvendelse. Jeg drog da did, og Fortvivlelsens Storm lagde sig, da Man halv fik mig indbildt, at det underlige Spil i Nerverne, som jeg tilskrev Djævelen, i hvis Vold jeg troede at være, kun var en naturlig Sygdom. Vel fæstede denne Indbildning aldrig Rod, men den var dog som et Siv i Skibbrud for den Fjerne, den vakte Haab om Redning. Min Fader havde sagt sig Kaldet fra, og Gud veed hvorledes jeg i min ynkelige Tilstand fik den Dristighed at vorde hans Medhjælp. Jeg drog til Kjøbenhavn og fik det bedste Haab, men ved min Hjemkomst begyndte en ny Lidelse, som end ei er aldeles forbi. De uteerligste og bespotteligste Tanker trængte sig ind paa mig og

spillede mig ligesom paa Læben, uden at jeg var mægtig til at drive dem paa Flugt; ja der var endog Noget i mig, som fandt Behag i dem. Under idel Kamp og Mismod hengik Aarets tvende første Maaneder, Intet kunde jeg udrette, og ret bedrøves kunde jeg ei heller. Daglig sank jeg dybere i de paa engang galne og bespottelige Tankers Malstrøm og skulde det varet længe, var jeg gaaet under; men Guds Time kom: jeg blev indkaldet til Hovedstaden for at katekiseres, og her størkedes jeg saaledes under 3 Maaneders Ophold, at jeg dog igen kunde arbejde. Onsdagen før den hellige Pindsefest viedes jeg til Præst og drog flux her hjem. Fra den Tid af har jeg især fornummet Guds synderlige Størkelse, og med hans Hjelp haaber jeg i Jesu Navn snart at vorde de forvorpne Tankers Herre. Takket være Gud! et mere ydmygt og kærligt [Hjerte] har udviklet sig under den lange Kamp, og jeg tør nu haabe engang at stadfæstes saaledes i Gud Faders og Jesu Kristi Kærlighed, at jeg i alle Ting søger Guds Ære og forsager Verden med alt hvad den hører til. Min Indsættelse i den Kirke, hvor jeg selv døbtes, i den Menighed, som i de mange Aar havde Fader tilfælles med mig, var saare rørende: mine gamle Forældre vare tilstæde og min Broder indsatte mig. Selv prædikede jeg over Eph. 4, 11—16. — Saasom jeg skal til at læse paa min Prædiken til i Morgen om Guds underfulde Barmhertighed over os arme Syndere, maa jeg slutte. En andengang, om Gud vil, skal jeg skrive om mine Sysler o. s. v. Guds Fred være med dig og os alle i den Helligaands Samfund.

Din Ven og Medtjener

Grundtvig.

Skriv mig nu snart til.

Til M. F. G. Bøgh.

29.

Udby 8tende Juli 1811.

Ligesom det er min Skyldighed at meddele den høie Direction Underretning om hvad jeg har foretaget mig til Skolevæsenets Fremme i de Sogne hvor jeg er præstelig Medhjælper, er det mig ogsaa en Trang at udbede mig Directionens Bestemmelse om hvad der overstiger min Fuldmagt.

Ved Udby Skole har jeg saagodt som ikke rørt, da jeg ikke med Føie kan afvise Menighedens Vægring ved at holde deres Børn tilskole, saalænge der ei er en Mand der vil og kan undervise, som det sig bør. En saadan er Valsen ikke, og for

menneskelige Øine at synes, bliver han det aldrig; han siger selv, at han har modtaget en Skole i Norge; men da Udgangen paa denne, mig noget dunkle Handel, er tvivlsom, udbeder jeg mig fra Directionen en Forkyndelse til ham, at han i alle Tilfælde maa forlade Skolen til den Tid, da varig Skolegang kan ventes: ved Høstens Ende. En Følge heraf er da Omsorgen for en ny og duelig Skolelærer, og saavist som jeg baade kan og maa overlade samme til den høie Direction, giver jeg mig dog den ærbødige Frihed at anmærke, hvad jeg mener i denne Henseende maatte komme i Betragtning. Reglementet byder, at Sognets Degn enten, om han dertil er duelig, skal modtage den ledige Skole, eller lønne en duelig Substitut. Saavist som det nu, i Tider som de vi have, maatte agtes ubilligt, af Udby Degn, der selv er uduelig, at fordre Saameget, som kunde være passelig Løn for en Skolelærer, saalidet er der nogen rimelig Grund hvorfor han skulde ganske fritages fra at give Bidrag. Hans Kald hører til de bedre, og Sognets Udgift til Skolens Istandsættelse, Opbyggelsen af et Udhus og Anskaffelse af Bøger og Mere, maa paa et Sted, hvor Lidet eller Intet kan haabes af Skolepatronen, blive saa betydelig, at Man ei uden Ubillighed kan forlange det af Sognemændene, som paa anden baade lovmæssig og billig Maade kan bringes tilveie.

For Ørslev Skole ere Udsigterne i mange Maader blidere. Den 3die Juli holdt Commissjonen et Møde, hvor Skolepatronen Hr. Major og Ridder Aagaard selv var tilstæde. Han lovede, om muligt endnu inden Høst, at besørge Opbyggelsen af et Udhus paa 8 Fag, hvortil Han vilde skænke alt Tømmeret. Endvidere tilbød han at bekoste saavel Skrivematerialier, som de Bøger Præsten opgav som fornødne og nyttige. Her staar da intet Væsenligt tilbage uden det Tillæg til Lærens Løn, der er saa nødvendigt, naar Man med nogen Billighed skal kunne kræve Opoffelse af Tid og Flid; Commissjonen anseer det derfor for sin høieste Pligt, at udbede sig fra den høie Direction en Bestemmelse for, hvor stort dette Tillæg skal være, paa det den ufortøvet kunde ligne samme paa Districtet.

End har jeg et Forslag fra Commissjonen at gøre i Henseende til Børnenes Skolegang. Det store Antal af over 100 skolepligtige Børn, maatte ligesaavel som Sognets Udstrækning gøre en ny Skoles Oprettelse nødvendig; men hvad enten Tidspunkten da Sligt kan ske, maatte være fjern eller nær, vil en Foranstaltning i Mellemtiden blive nødvendig, for at Børnenes Antal ei skal overstige det rette Maal og derved

gøre Undervisningen halv unyttig. Kommissjonen forespørger derfor, om det maa være tilladt, efterat have, som Reglementet byder, delt Børnene i tvende Klasser, da atter at halvere hver Klasse. Herved kommer rigtig nok hvert Barn ei til at søge Skolen mere end 3 halve Dage ugenlig, men det udvortes Tab er udentviwl indvortes Vinding.

Anbefalende alt Dette til den høie Directions Overveielse og mig selv til dens Yndest, har jeg den Ære at undertegne mig

ydmyst

N. F. S. Grundtvig.

*Til Johannes Boesen.**

30.

Udby ved Præstø 3die Septbr. 1811.

Halv undseelig er jeg ved at have biet saa længe, inden jeg, efter Løfte, underretter Dem om min Tilstand; men jeg trøster mig ved, at Aarsagen til min Nølen ei har været af de værste. Imidlertid vil jeg aabenhjertig sige Dem Alt, hvad Sandhed er i dette Stykke. Førend jeg endnu forlod København, nævnede en af mine Venner Dem som en Mand, der var meget omhyggelig for det Jordiske, gyldige Beviser havde han ikke herfor, og jeg fæstede ingen videre Tro dertil; men jeg kunde dog ikke hindre mig selv fra at tænke derpaa, hvergang jeg tænkte paa at skrive Dem til, og jeg opsatte det derfor, indtil jeg blev enig med mig selv om ligefrem at sige Dem det. Er det ikke sandt, da skader det jo ikke, og var det sandt, da kunde jeg jo ikke bedre gengælde Dem den Trøst, Gud gav mig gennem Dem, end ved med broderlig Røst at minde Dem om Jesu sanddru Ord: Man kan ikke tjene baade Gud og Mammon.

Fra den Stund har jeg havt isinde at skrive Dem til, men hvergang er jeg blevet forhindret, og naar en Ting, som jeg har foresat mig, forhales ved Omstændighederne, da sørger jeg aldrig derover, thi jeg er da vis paa, at det er saa Guds Villie. I Dag derimod, da jeg vilde gøre min Post færdig, fik jeg uformodenlig Øie paa Deres Adresse, og nu satte jeg mig strax til at skrive.

Jeg kan ikke nok fuldtakke Gud for al den Trøst og Kraft, han har skænket mig, siden jeg indtraadte i det hellige Embede. Vel er jeg endnu ingenlunde fri for de onde bespottelige Tanker, som den Onde indskyder, men jeg har som oftest Kraft til at staa dem imod, de vige næsten ganske bort, naar

jeg er i Kirken, og jeg kan selv opbygges og røres ved det Guds Ord, jeg taler. Baade herved og ved hos Luther at læse, at han næsten sin hele Tid havde saadanne aandelige Anfægtninger, er jeg blevet rolig og munter tilsinds. Jeg har ogsaa lært af Luther, at Man ikke skal være Pietist, ikke fordreie Ansigtet og hænge med Hovedet, men gaa munter frem gennem Livet, som de der have Salighedens visse Haab. De hellige Apostle selv vare glade midt i Bedrøvelsen, og ihvorvel der er langt [til] denne Fuldkommenhed, kan Man dog midt i Bedrøvelsen over sine Synder og i Bekymringen over egen og Andres Saliggørelse være glad i Jesu Kristi Kærlighed og den Helligaands Samfund. Endvidere har jeg lært, at intet er mere ukristeligt end den pietistiske, aandelige Hovmod, som foragter, ja tit fordømmer Andre. Har vi faaet den sande Tro paa Faderen og Sønnen, saa lader os takke Gud og aldrig glemme, at vi Intet have at hovmode os af, thi vi have Intet, som vi jo have annammet. Vil vi rose os af vor Kærlighed til Frelseren, da lader os for det første mindes, at vi alle fattes den Ros, vi skulde have for Gud, og lader os dernæst aldrig glemme, at hvo som elsker Gud, skal elske sin Broder, ikke med Ord af Tunge, men i Gerning og Sandhed, thi Guds Rige (siger den hellige Povel) bestaar ikke i Ord, men i Kraft. Dette pleier allermest at glemmes i de Samfund, som stadig bære Navnene Broder og Søster paa Tungen, og de ere sjelden rede til ved virksom Kærlighed at erkende den for deres Næste, som ei hører til deres Menighed. Til saadanne taler Jesus i Evangeliet paa Søndag.

Ligesom jeg taler, saaledes skriver jeg ogsaa hvad der kommer mig i Sinde, Papiret er fuldt, og jeg ønsker, at Guds Fred, som overgaar al Forstand, maa bevare Deres Hjerte og Tanker i Kristo Jesu.

Venskabeligst

Grundtvig.

Fra P. Dons.

31.

Kjære Grundtvig!

Kbh. d. 7. Sept. 1811.

I Gaar Eftermiddag modtog jeg dit Brev tilligemed det sidste Manuskript til Sigmund. Molbech som var hos mig modtog det til Bogtrykkeren, da han, uagtet Din Klage over Trykfeil i de foregaaende Ark, har Lyst til at corrigere Re-

L. 3 f. n. Sigmund 3: Anden Del af „Optrin“.

Breve. I

4

sten. — Skjøndt det forekommer mig, at det er meget længe siden ieg var hos Dig, saa kommer ieg Dig dog derfor ikke nærmere, i hvor meget ieg end ønsker det. Men Du vilde maaske kun lidet være fornøiet med mig. Jeg veed bedst selv hvor meget ieg mangler, dog — Gud gav ogsaa mig noget. Hav Tak for et Besøg Du venligen har aflagt hos mig igiennem Sandsigeren. Jeg var vel fornøiet, paa det nær, at Du mange Steder sagde nogle løierlige og halvforrykte Ting; det vil sige, dine Vers vrimlede af Trykfeil, hvilket gielder om dit Farvel til Sibbern. — Du kiender formodentlig til Sibberns gemene Kattespring i Kbhvns. Skilderie, førend hans Afreise. Jeg har længe havt store Tanker om Sibberns Aand og Cultur og ieg maatte derfor dobbelt studse ved at see noget saa elendigt sammenjasket Tøi. Uden at ieg for dig egentlig vil her udlade mig herom, vil ieg blot sige Dig, at det seer mig ud som om han havde nedskrevet sine uphilosophiske Ideer paa Papirlapper, kastet disse imellem hinanden og derpaa med Gemeenhedens Pøbelkalk sammenmuret disse, som det kunde treffe sig til. Han forekom mig at være liig en kaad Dreng som dandser en Hopsavals, og ret gotter sig selv over sin egen Flauhed. Hr. Meisling har ei gjort det stort bedre og dog underskrive de sig begge Doctores philosophiæ! — —

Har ieg ærgret mig over disse Uselheder, saa har ieg derimod inderlig glædet mig over vor nye, kækt, ædelt og genialsk fremtrædende Digter: Ingemann. En herlig og tildeels meget dyb Aand! Den Samling Digte han har skiænket os indeholder efter min Overbeviisning meget Fortreffeligt, og i nogle Digte finder ieg en barnlig uskyldig Naivitet, hvori ieg ikke kiender nogen dansk Digter at have overgaaet ham. Jeg kunde sige meget imod ham; ieg kunde fra Formens Side give Dig Prøver af hans hyppige Incorrecthed i hans Vers o. s. v., men ieg anseer det for høist urimeligt at stirre i et Mørke som sikkert hos ham vil forsvinde, naar der paa den anden Side er saa mange skønne Lyspartier.

— — — —

Din Ven

Poul Dons.

L. 9 f. o. Farvel til Sibbern, trykt i Rahbeks „Sandsigeren“ for 28/8 1811. (Poet. Skr. I. 322).

L. 11 f. o. Recens. af Øhlenschlægers „Correggio“ i Skilderiet Nr. 61—63 (1811), hvorpaa Meisling svarer i Nr. 66 og 67.

Fra Marie Glahn.

32.

Olstrup d. 18 Septemher (1811).

Med Glæde tager jeg Pennen for at skrive Dem disse Linier, fordi jeg veed deres Indhold, hvor forkert det end vil blive fremsat, vil bringe Dem Glæde. —

Jeg har talt med Lise, Hun har læst Deres Brev og jeg er overbeviist om Hun har Dem inderlig kjer; Hun har sagt mig med Taarer i Øyet, at Hun siden Hun skrev til Dem ikke har haft et roligt Øyeblik, De har stedse beskjeftiget Hendes Tanker, men en vis Ængstlighed holdt Hende tilbage fra ret at sige sit Hjertes Mening, og denne vil De vist tilgive Hende ved saa vigtigt et Skridt; Hun beder mig sige Dem at det vil inderlig Glæde Hende snart at see Dem her, jeg behøver da vel ikke at tilføje Glahns og min Bøn.

Deres Veninde

Maria Glahn.

Til Otto Grundtvig.

33.

Kære Broder!

Udby 21de Sept. 1811.

I Mandags fik jeg et Brev fra dig hvorfor takkes. Det var dateret d. 7. Sept., hvad enten Du nu har taget Feil eller det har været 8 Dage underveis; for begge Formodninger ere antagelige Grunde.

Dog, derfor var det ikke, jeg greb Pennen, men for at lade dig vide at jeg i Guds Navn har forlovet mig med Lise Blicher. Vil Gud, reiser jeg i næste Uge til Olstrup, og derfra maaske gennem København til Roskilde, hvor jeg ved Landemodet den 2den Oktober agter at oplæse en Afhandling om Geistlighedens Videnskabelighed.

Vore Forældre ere vel tilfredse med min Forlovelse, og underlig har Gud føiet det, for 8 Aar siden var det stærkt i mine Tanker, flere Gange har det været aldeles ude af dem, som jeg mente, men kom altid igien, og til sidst lod det endda, som der slet Intet skulde blevet af. Jeg kunde nu fortælle dig grumme Meget om, hvor herligt jeg mener mit Valg er, men jeg er over den Alder, da Man mener, at Alle skal more sig fortræffelig ved at høre de Lovtaler Man lægger paa sin allerkæreste. Det er mig Nok at jeg veed, Du er enig med mig om at Hun er en skikkelig Pige. For alt Andet raade Gud; jeg sørger ikke, og allermindst i denne gode Aftenstund, da jeg har

4*

skrevet min Prædiken over Søndagens guddommelige Evangelium.

Hils saa flittig hjemme fra

din
oprigtige Broder
N. Grundtvig.

*Fra S. B. Hersleb. **

34.

Kjøbenhavn d. 28 Sept. 1811.

De har fuldkommen Grund til, kjæreste Grundtvig! at være vred paa mig, fordi jeg ikke før nu besvarer Deres for 14 Dage siden modtagne Brev af 8de d. M. Jeg var just da flyttet og endnu ikke i Orden. Siden har i disse 2 Uger Examen i Frue Skole, som jeg først i Dag har faaet Ende paa, tillige med en slem Tandpine og Badens Grammatik givet mig saa meget at bestille, at jeg virkelig har haft lige saa lidt Tid som Lyst til at skrive. Den Tand, som De engang vilde kurere med Tobak og Brændevin, har nu efter et halvt Aars Rolighed gjort Rebellion — driller den mig meget, er jeg i Stand til at lade den trække ud, skjønt den Stump, der er tilbage, ej er de Penge værd. For bemeldte Deres Brev være De ellers venskabeligst takket; kun maa jeg sende Dem tilbage en Del af de Gloser, jeg for min Efterladenhed i at skrive, rigtigheden haver bekommet og taget ad notam, men ej saa aldeles fortjent.

— — — — —

Hvad min Brevskreven angaar, kjæreste Grundtvig! da lad os tale fortrolig med hinanden. Jeg er Dem saa oprigtig hængiven og bærer en saa uskrømtet Agtelse for Dem, som for faa andre af dem, til hvem mit Hjærte bandt sig: jeg véd, at og De har Venskab for mig, tror mig det heller ikke aldeles uværdig; men deraf flyder ikke, at mine Breve, der kjede mig selv, skulle more Dem. Sjældnen er jeg i det Lune, at jeg med Lyst skriver Brev, og hvis mine lange svadsige Epistler ikke more Dem, hvorfor da skrive Dem til oftere, end naar jeg har Lyst, noget at skrive om, eller vil underrette Dem om, at jeg lever vel? Sig mig derfor, min Ven! kan det interessere Dem, at jeg skriver Dem nogle Sider fulde, alt som det falder mig ind — nu vel, saa skal De se, hvor flittig jeg herefter skal skrive. Hvis ikke, faar De herefter kun nu og da Brev om, hvad jeg vil give Dem Underretning om; nu og da maaske et Brev skrevet con amore. Deres Breve glæde mig altid, De maa altsaa skrive mig til saa tit og saa langt, som De tror mig værd — jeg skal her-

SVEND BORCHMANN HERSLEB
(1784—1836).
Professor theologiæ ved Kristiania Universitet.

efter skrive saa ofte, som De vil. Dette Brev gider jeg ikke læse igjennem, jeg rev det vist ellers itu — kjeder det Dem, da sig De mig det kun, og jeg vil deri se en ny Prøve paa Deres Venskab. Naar jeg kan, faar De det bedre — naar jeg kan det — kortere; „sed in litteris limandis ac poliendis ut otio abutar, non facile deduci possim“; og den Gave at skrive gratâ negligentiâ nægtede Naturen mig. Rahbek har skrevet en Tilskuers eller Sandsigers propfuld om Dem. Det er en Ynk at læse. Han forsvarer Holberg, og paastaar, at De tillægger ham Skylden for, hvad ondt der skete under 4de Fredrik, og opfordrer Dem til at sige ham — hvor under Holbergs Pen nogen Helt saa gjæv forloredede sin Pris! o. s. v. Den arme Mand lægger til, at han véd ej, om han har forstaaet Dem! — Posttiden er atter omme. — Lev vel, min ædle Ven! og vær med Deres inderligst hilset fra

Deres hengivneste

Hersleb.

Til M. F. G. Bøgh.

35.

Udby 6te Oktbr. 1811.

Paa Grund af Samtalen med Deres Høiærværdighed, tager jeg mig den Frihed at forestille den høie Amtsdireksjon Skolelærer Petersens trange Kaar, med Bøn, at Direksjonen vil opfordre Ørslev Sogns Gaardmænd til interimistisk at sammenskyde Noget til hans Løns Forbedring. Jeg mener at baade Han og Bønderne vare bedst tjente med at Han fik i det mindste den største Del af hans Fødekorn hvilket Han ellers maa købe i dyre Domme. Det er tillige herved at mærke at Han af Mangel paa Husrum har maattet sælge sin Jordlods Afrøde, som den stod, altsaa under sit Værd. Da jeg i næste Uge har bestemt en Overhøring i Skolen og gerne dermed vilde forbinde Mændenes Samling, ønskede jeg, om muligt, inden den Tid at erholde Direksjonens Bestemmelse.

I Anledning af Udby Skole har jeg talt med Aagaard og fundet ham villig til at paatage sig Undervisningen, naar Han fra Degnen kunde vente nogen Understøttelse. For Degnen har jeg foreslaet at give ham Middagsmaden, da dette syntes

L. 5 f. o. sed in litteris etc.: men jeg vilde næppe kunne formaas til at spille min Tid med at file og glatte paa Ordene.

L. 6 f. o. grata negligentia: med indtagende Skødesløshed.

L. 8 f. o. Rahbek: Sandsigeren Nr. 34, 1811.

L. 11 f. o. Holbergs Pen etc. Citat af Gr.s Digt: „Sorø Kirke“ i „Nyt-aarsnat“ 1811. (Poet. Skr. I. 283).

mig det læmpeligste og tillige mest passende Bidrag, men Han har erklæret slet Intet at ville give, uden det paalægges af Øvrigheden. Jeg udbeder mig da herom den høie Direksjons Bestemmelse, med den Formening at det er den mildest mulige Fortolkning af Reglementets Ord, naar det paalægges Degnen enten at give Aagaard Middagsmaden eller Saameget i Korn eller Penge, som kan agtes for Godtgørelse.

Med skyldigst Tak for venskabelig Samtalen og Hilsen til Deres ærede Frue

ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

Til M. F. G. Bøgh.

36.

Udbye d. 3die Novembr. 1811.

Da De, ærede Hr. Amtsprovst talde med mig før min Ansættelse hos min Fader, indskærpede De mig venskabelig, hvad jeg ogsaa desuden maatte agtet for min Skyldighed, at sørge for det forfaldne Skolevæsens Opkomst. Dette gav mig Mod til i denne Sag at handle, som om jeg var Stedets Præst, og Haab om kraftig Understøttelse. Jeg er mig bevidst i den korte Tid jeg har været her, at have gjort mit Bedste, men De veed selv, at Directionen hidtil slet ikke har staaet mig bi. Jeg veed ikke vist, hvorvidt jeg som underordnet Embedsmand har Ret til at beklage mig derover og overalt til at sige Dem, hvad jeg siger, men som Kristen og Præst der taler til en Kristen og Præst har jeg det vist, og det maa i Guds Navn være Nok.

Ved Landemodet opfordrede D. H. mig selv til at indkomme med et Forslag om en Forbedring indtil videre i Skolelærer Petersens Løn, samt at tale med Degnen om Middagsmaden til Aagaard. Jeg meldte Dem ufortøvet det Fornødne og bad om snarest muligt Svar, men i en heel Maaned har jeg ventet forgæves. Petersen sukker, Aagaard er kommet og jeg kan Intet gøre, bør ikke heller engang gøre, hvad jeg maaske kunde, førend jeg faaer Svar. Om dette beder jeg da igen ret saare meget, og maa tillige tage mig den ærbødige Frihed at gøre D. H. nogle andre Spørgsmaal. I Reglementets 62de Par. er imellem Skolekassens Indtægter regnet Lysepengene, disse indbetales med Landemodeexpenserne, men skal de ikke tilfalde Sognets Skolekasse? End videre nævnes Afgiften af Kirke- og Kongetiende, men den er, saavidt jeg veed, ei hidtil erlagt, er der da nogen Lov for at den ikke skal hæves, før den hele ny Indretning sættes i Kraft? Af Skolekassen skulle

Udgifterne tages til Bibler, Skolebøger etc., begge vore Skoler have de jammerligste gamle Udgifter, dertil lasede Exemplarer af Bibelen og slet ingen andre Bøger, til Udby Skole i det mindste er ingen Hjælp at vente fra Patronen, og altsaa Intet at gøre.

Det er dog i Sandhed alt for galt, om alt Saadant skal bie paa Degnens Død, og uvurderlig er Skaden, om blot nogle Børn i et eller flere Aar skal savne den Oplysning i deres Sælgelighedssag, som kunde blive dem til Deel, og dette er dog en nødvendig Følge af Mangel paa de nødvendige Bøger, og af Skolelærernes kummerlige Liv, thi Man kan nøde dem til at være i Skolen, men ei til at slaa Sorgerne bort og arbeide med Lyst og et let Sind.

De maa i Guds Navn, D. H., ikke vredes over min Frimodighed, jeg troer De veed, at Tingen ligger mig ærlig paa Hjerte og at jeg kun taler fordi jeg er Sjælesørger og skal engang gøre Regnskab for de mig anbettede Sjæle. Det være mit Forsvar. Kun nødvendig indkniber jeg mine Ord og Tanker i Formaliteternes kolde Ring, kun nødvendig, men dog villig, naar det paalægges mig.

Ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

Til M. F. G. Bøgh.

37.

Udby 8de Decbr. 1811.

Inderlig være Deres Høiærværdighed takket for Deres meget ærede Skrivelse og de tvende Directionsbreve! Vedlagde Indmeldelser give vel tilkende at Directionens velmende Erklæringer ei have den allerønskeligste Indgang, men Noget have de dog hjulpet. Mere kan sikkert ventes dersom den høie Direction er enig med Commissjonen i at drive Sagen videre, og i al Fald, naar Man har gjort, hvad gøres kunde, har man en frelst Samvittighed og kan med Rolighed se paa Udfaldet, over hvilket ikke vi, men en Klogere raader.

Jeg havde tænkt paa ved denne Maanedes Begyndelse at gøre anordningsmæssige Indberetninger til Directionen om Skolernes Tilstand og de vigtigste Foretagender ved dem i det sidste Halvaar, men da Alt endnu er i sin første Begyndelse, syndes mig det var bedre at bie til næste Mai, da jeg med Guds Hjælp [haaber] at have bedre Tidender at bringe. Dersom altsaa D. H. dermed kan og vil være fornøiet, vil jeg her melde det Vigtigste. Jeg har overhørt begge Skolers Ung-

dom, paa Nogle nær, som ved gentagne Anmodninger ei have været at bevæge til at møde. Vankundigheden er, som Man efter Skolegangens mangeaarige Forsømmelse maatte vente, saare stor. Ved gentagne Formaninger, hvilke Gud haver velsignet, er det nu ogsaa kommet dertil at Skolerne hver Dag ere fulde. Med Klasseinddelingerne har det saa vel i Henseende til det snevre Lokale der ei kan rumme over 40, som formedelst den almindelige Uvidenhed store Vanskeligheder, men hvad der kan gøres skal efter bedste Indsigt blive gjort.

Megen Velsignelse af Gud vor Fader og den Enbaarne, hvis Fest er nær, ønskes Dem og Familie i det tilstundende og mange følgende Aar af mine Forældre og

Deres ærbødigste
Grundtvig.

Fra P. Dons.

38.

[Nov. 1811]

I Dag venter Du en heel Deel Bøger fra mig og faaer — desværre Ingen. De Bøger Du ønskede over den svenske, preussiske, polske og østerrigske Litteratur er Universitets Bibliotheket deels aldeles fattig for og deels havde Nyrup ei Kundskab om sliges Tilværelse. Han sagde imidlertid, at om den svenske Litteratur har man adskilligt; men saa kort og ufuldstændigt og paa forskiellige Steder omsplittet, at man maae være ved Bibliotheket selv, for derfra at kunne samle noget Heelt. Han viiste mig ellers Gezellii biographiska Lexicon, hvori findes endeel om svenske Skribentere fra forskiellige Perioder; men da den 3die Deel (: Værket bestaaer af 4 Dele og er skrevet i alphabetisk Orden :) var udlaaent, kunde det jo ikke nytte synderligt at sende dig de øvrige Dele.

Den eneste Bog ieg kunde faae til Dig er Molleri Cimbria litterata; men det er 3de store Folianter, som vilde være meget vanskelige at sende Dig med Posten, da den blotte Indpakning, naar den for Bøgerne skulde være forsvarlig, vilde koste i det mindste 6 Rdlr. De skulde efter Forordningen forsørges med Voxdug, af hvilket vilde medgaae 1½ Al., og hver Al. koster nu 4 Rdlr. Det er derfor min Mening, at Du maaske

L. 13 f. n. Georg Gezelius: Biographiskt Lexicon, 1778—1787.

L. 7 f. n. Cimbria litterata — et bibliografisk Værk over Hertugdømmernes Litteraturhistorie, udg. 1745.

kunde faae en Leilighed, med hvilken ieg i en Kasse, som ieg vil see at anskaffe, kunde sende Dig benævnte Bog, til- ligemed nogle flere som ieg haaber Molbech kunde skaffe Dig fra Kongens Bibliothek, naar han bliver frisk, thi i denne Uge har han været syg. — Paa Tirsdag venter ieg Brev fra Dig og samme Dag skal ieg igien tilskrive Dig.

Hils Dine gode Forældre og Din kiære Pige fra Jette og din troe Ven

P. Dons.

Fra Constance Leth.

39.

Egelykke den 20de Dcbr. 1811.

Jeg tør vente Tilgivelse gode Grundtvig over min lange Taushed, naar jeg siger Dem at Deres siste Brev forefant mig uden Haab til Livet af Nerve og Galle feber som har været een Omgangs Syge her, i hvor længe det end er Siden er jeg endnu ganske uden kræfter og førend til foraaaret venter jeg ikke at blive fuldkommen rask. — I øvrigt lever jeg usigelig Lykkelig og Tilfreds. — Carl er een god Dreng der har alles yndest og fører sig meget got og — Vincent er een skøn Rask Glut, Sund og trivelig — Gode Grundtvig sammenføy Deres inderlige Bønner til Gud med mine, at han vil holde sin Haand over mine Børn, at de maae blive gode nyttige Mennesker, Deres Fremtids Skiebne hviler ofte med Tunge Ahnelser paa mit beklemte Hierte — og jeg er Moder for dem i utrykkes heele fylde.

At jeg med Glæde og inderlig Deeltagelse har imodtaget efterretningen om Deres Forlovelse, er De vist overbeviist om naar De ikke endnu som saa ofte miskiender mig? og har De saaledes forandret Dem som De selv skriver, vil det blive et Lykkelig Ægteskab, —

At Deres Ophold her kan forekomme Dem som een Søvn fuld af Onde Drømme er besynderlig — mig synes at alt i Verden har sine bliide Sider at betragtes fra. — Jeg tænker ofte hvorledes De i vores eenlighed læste Tusende og een Nat for os — og Carl saa roelig pyntede sine Dugger. — De og Carl ere borte og meget har forandret sig mens mit Hierte trodser alle Livets afvexlinger, det er lige troefast og bestandig imod mine Venner — Og De Grundtvig er min Ven jeg skal aldrig glemme Dem, Gid De boede os nærmere, Glød mig dog imellem med et par Linier, lad os være prøvede Venner som intet skal adskille og Lise eengang blive et leed af denne kiede, hils den gode Ubekiente fra mig, jeg haaber De

eengang bringer hende hid og hun vil holde af mig det er jeg overbeviist om. —

Jeg kan ikke hilse Dem fra nogen, thi jeg kommer aldrig ud, — Saxdorf og Graae ere vel, de kommer dog her imellem, min gode hengivne Bine er endnu her, hun hilser Dem meget tilligemed min gode Leth, vi ønsker Dem alle, alt det der kan glæde Deres Hierte, Gud skienke Dem Sundhed og Styrke til alle Deres foretagender og bliv min Deeltagende Ven kiere Grundtvig som jeg evig skal være Deres uforanderlige og inderlig hengivne Veninde Constance Leth.

Jeg hører aldrig til Aarsløw.

Fra Otto Grundtvig.

40.

Min kiære Broder!

Torkildstrup Jan. 1812.

Dit Brev af 23 Decbr. ligger for mig, og opfordrer mig til Svar. Dog før jeg skrider hertil, vil jeg først ret hjertelig paa min Kones og egne Vegne takke dig for al Omgang i det forrige Aar, saavel som og for de Prøver paa Hengivenhed for os, vi begge nyligt modtog i dine os tilsendte Arbejder.

„Du skriver, at dine Bøger ej fra Indholdets Side ville være mig kiære, beklager, at du ej kan dele med mig dine kiæreste Visheder, dine gladeste Øjeblikke, din Tro og dine Digter-syner.“ Du haaber, at, hvis jeg redelig ønsker at finde Sandheden, vil den Time komme, da vi ville komme hinanden nærmere.“

Kiære Ven! Ethvert dit Aands Product har jeg stedse modtaget uden Fordom, med broderligst og menneskekjærligst Hu. Men fordre kan du dog ej, at jeg i eet og alt skulle kunne dele Tro og Syner med dig. Min Aand har aldrig været, som din, inderligt beslægtet med den graae Oldtid, og dens Flugt stedse Jorden nærmere. — Sandheden har altid været og vil evig vorde mig dyrebar; jeg paastaaer ej at have i alle Henseender fundet den, men at finde den immer mere er min daglige Stræben, og at tale i mit Kald efter min bedste Overbeviisning, har jeg altid holdt for ufravigelig Pligt. — Kuns troer jeg, at vort Jordliv ej er den Tidspunkt, hvori vi kunne aldeles afgjøre hvad nøggest Sandhed er; dertil blændes vi for ofte og for meget af Egenkjerlighed og flere Svagheder. —

„Du skriver, at du aldrig har været saa tolerant, som siden du kom tilbage til Christendommen.“ — Ja — upaatvilelig var aldrig nogen tolerantere, end Christendommens hellige

Stifter — og den, som ej ogsaa i dette Stykke træder i hans Fodspor, er ikke Kristen. — Jeg forsikrer dig ved alt hvad helligt er, jeg hverken leer ad din Bekjendelse, eller mis-kjender din Iid. Dine Hensigter have altid for mig været rene og gode, og jeg ærer dem i mit Hjerte. Men jeg troer, at den sande Tolerance maa vise sig baade i Ord og Tanke. Af mine Ord og Gjæringer slutter Verden til mit Sind; og vil jeg ej i M.skenes Øine selv de Fornuftigstes og bedste, udsætte mig for retfærdig Dadel, maa jeg vogte mig for hvert stødende Ord, hver foragtelig Mine, hver Adfærd, der kunde lede til at ansee mig for den Egenkierlige, Selvkloge, i mine egne Øine allene Vise, og andre Foragtende. —

„Du skriver, at du er tolerant — og dog, at i dit Sindelag mod anderledes Tænkende og din Fremgangsmaade mod dem maa være en himmelvid Forskiel.“ Hvordan rimer jeg disse Udtryk sammen? Er da Tolerance i dine Øine ikke: det blide, menneskekjærlige, sagtmødige Sindelag at lade hvert fornuf-tigt Væsen selv være Herre over sin Troe — ej at hovere over Menings Forskielligheder — ej ved Haardhed og Barskhed at drage til Felts mod Anderledes tænkende, men ved sund Fornuft og lidenskabsfri Kristelighed at lede dem, som ville lade sig lede, til rigtigere Overbeviisning? Den Svøbe, hvormed Kristus udjog Kiøbmændene af Templet, troer jeg ej passer i nogen andens Haand. Jeg mener snarere, hans Ord til Qvin-den: „jeg fordømmer dig ikke“, bør være vort Valgsprog. „Hver staae og falde for sin egen Herre!“ har jeg immer troet — at være en kristelig Sentens.

„Du skriver — at naar jeg vil tænke mig ind i din Stilling, der seer sin Tro ringeagtet og anfægtet — der har Kraft til at forsvare den, da maa jeg bedømme din Virksomhed bil-ligere og sundere, end man i Almindelighed gjør.“ Men, bedste Broder! siig mig, hvor er da den vantro Hob, som du finder at anfægte din Tro og ringeagte den? regner du hertil alle dem, som ej ynde de evige Gjæntagelser af visse forældede theologiske Udtrykke og Formler, som troe, at sand Kristen-dom kan læres og øves uden at være svøbt i mystisk Dragt, som finde, at vor Religions Helligdomme ej ere langt fra at profaneres, naar de skulle indtrænges i hvert Ord vi tale, og hver linie vi skrive, som mene, at den sande Kristendom be-staaer mere i Gjærning end i Ord, mere i menneskelig, al-meennyttig Virksomhed, end Aandevandring i Phantasiens Rige.“ Og gjør du ej dette, hvilket jeg i ingen Henseende kan overtale mig til at troe, saa mener jeg at Vantroens børn ej ere saa mange. Vi maa ej dømme den hele Menneskeslægt

efter enkelte Store Stæder, hvor moralsk Fordærvelse gjerne til alle Tider har teet sig kraftigst — ej heller efter enkelte Mennesker, som mere synes, end virkelig ere Religions Spottere. Jeg troer endog, at Religionens lærere maa være meget varsomme i deres Udtrykke, baade for ej at miskjendes, og for ej at medvirke til det Saltus, som Vantroen ej sjelden gjør til Overtroen, eller til at bringe Synderen, den snilde og vittige Synder til at krybe i Hyklemasken. — Religionslærerens Kald er, at oplyse, formane, vejlede og trøste. — Den kristelige Skribents anseer jeg for det samme, i en mere udvidet Forstand. — Jeg ærer hos dem begge fornuftig Anstrængelse og ædel Varme. Ved disse stræber jeg, saa vidt det staaer i min Magt, daglig frem mod mit Maal. Men Fornuften maa jeg erkjende for Guddommens uskatterligste Gave — og ved dens Fakkell at grandske og lære Religionen anseer jeg for min helligste Pligt. — Den Varme, hvormed du taler og skriver efter din Overbeviisning, miskjender jeg ej; tvertimod den er roesværdig, naar den bliver inden sine nødvendige Grændser. —

Du siger: at paa din Standpunkt kommer det ej an paa, om det er Sandhed eller Vildfarelse, hvorfor du strider Ja bedste Broder! du fordrer da blot, at man skal lade din Varme, hvormed du farer frem, finde Overbærelse — og overlade til Verden, om den vil hylde dine Meninger eller ej. Er det saa din Mening, da er jeg enig med dig. Kuns dette: at du og maa lade andre vederfares det samme. —

Det Forsæt at øve kristelig Dyd i al Omgjængelse, at gaae frem uden alle sværmeriske Fagter, at vogte sig for Overilelse i Ord og Færd, at lempe sin Nidkiærhed for det Gode og Rette med sand Pastoral Klogskab efter de Omstændigheder, vi ej kunne forandre og efter de Svagere, vi ere satte til at oplyse og forbedre, deres Fatte-Evner og Begreber — dette erkjender jeg med dig at være kristelig Læres store Pligt. Forresten troer jeg, at hver Tidsalder har sine Feil — at ogsaa vores har sine — men at Vantroen nu skulde være mægtigere end nogensinde, kan jeg ej ret faae i mit Hoved. Og var det end saa, da maa vist de samme Vaaben bruges mod den, som du bruger, da maa sund Fornuft føre Religionens Sværd, da maa denne gøres saa anvendelig som mueligt paa det daglige Liv, da maa her drives paa praktisk Kristendom i alle Nuancer. Den blot theoretiske og speculative kan vel hede Hovedet, væde Øjet og smelte Hjertet — men den lader ofte Sjelen kold og Haanden uvirksom. Den praktiske er

L. 6 f. o. „Saltus“: Spring.

Maalet for vor Lærdom og Lære — og for den arbeider du vist, ligesaavel som jeg. Heri ere vi altsaa enige. — Engang naar det store Slør falder, som her skiuler saa meget for os, da vil vi indeni vorde enigere — men indtil da forsikrer jeg dig, at Broderhjertet skal slaae for dig med samme Varme, som stedse; og et af mine største Ønsker er: Gid du være tilfreds og lykkelig — ej tee dig for Verden mere, som den største Synder, hvilket du saa ofte har forkyndt dig at være, og hvori vel Enhver maa modsige dig — gid du finde Glæde, Roe og Held ved din ømme og elskværdige Piges Barm — gid du være — o salige Tanke for mig! længe vore gamle, deres Børn saa inderlig elskende, Forældre en huld og trofast Støtte, en blid og kjerlig Omgangsven, hvortil de begge saa meget trænge nu, da de staae paa Livets Rand forladte af Verden — være længe og til sildigste Alder den agtede og elskede Mand for Menighed, for Verden og for Venner, som dine Talenter hjemle dig saamegen Ret til — dette i det nu begyndte og mange følgende Aar er broderligst Ønske fra din hengivneste Ven og Broder

O. Grundtvig.

Hils hierteligt vore gode Forældre fra min Kone og mig; Trine ligeledes.

Fra Fr. Schlegel.

41.

Hochgeehrtester Herr,

Wien, den 17ten Januar 1812.

Erlauben Sie einem Freunde der nordischen Dichtkunst und Verehrer der Edda, Ihnen seinen wärmsten Dank abzustatten für Ihre vortreffliche *Nordens Mythologi*: Dieses Buch ist mein Lehrer und Führer bey der Erforschung jener heiligen Sagen. Und wo könnte man wohl einen bessern Führer zu jenen nur wenig bekannten Denkmahlen finden als einen der tiefe Kenntniz und Liebe der Sache, wie Sie mit philosophischem Geiste verbindet, und selbst Dichter und Skalde ist im ganzen Sinne des Wortes wie das herrliche Gedicht von *Frey u. Gerda* zur Genüge bewährt.

Möchten Sie Sich doch entschlieszen das *deutsche Museum*, wozu ich Sie hiedurch einzuladen mir die Ehre gebe, mit Beyträge über nordische Dichtkunst und Saga zu bereichern! — Sie würden mich dadurch sehr erfreuen. Alles von Ihnen über diese Gegenstände wird uns sehr willkommen seyn. Ist Ihnen unsre deutsche Sprache zum Schreiben zu fremd, so schreiben Sie mir lateinisch oder französisch, ich übersetze es dann; wären immer Landsleute von Ihnen hier,

wie die beyden Herrn v. Schönburg, so würde ich sagen: schicken Sie Ihre Aufsätze, und was Sie uns immer geben wollen, nur dänisch, ich will dann sehen, wie weit ich damit komme, wenn ich nur jemand weisz, bey dem ich mich im Nothfall Rathsh erhohlen kann.

Vor allen Dingen aber bitte ich Sie, wenn meine Einladung Sie in geneigter Stimmung findet, um eine ausführliche Nachricht von dem angelsächsischen Heldengedichte über die Wolsunger, Skioldunger u. s. w., welches Hr. Etatsrath Thorkelin handschriftlich besitzt, und welches Sie S. 130 erwähnen. Eine nähere Inhaltsanzeige von dem Ganzen, eine Notiz von dem was man über den Ursprung, das Alter, die Schicksale des Handschrifts historisch weisz, eine nicht allzu kurze Probe, in dem ursprünglichen Text, etwa mit lateinischer Übersetzung oder Kommentar; das wäre das erwünschteste Geschenk was Sie mir und unserm Museum als wie allen Freunden nordischer Dichtkunst irgend machen könnten.

Ich bitte Sie auf jeden Fall meine Bitte nicht ungütig aufzunehmen.

Ihr ergebenster
Friedrich Schlegel,
k. k. Secretair.

*Til unævnt. **

42.

Udbye ved Præstøe i Sjælland 20de Jan. 1812.

Begge Deres venskabelige Breve har jeg modtaget, men ikke førend et Par Maaneder efter deres Dato, da de manglede bestemt Adresse. Saa sandt de ere sendte mig med gudfrygtigt Sindelag, takker jeg for dem og vedlagte Smaabøger, og mit Svar, som jeg længe har opsat, fordi jeg ikke fandt mig ret oplagt, stillet i en reen Hensigt, skal nu følge i Jesu Navn.

Jeg kender Dem ikke og har aldrig hørt eller seet Deres Navn undtagen under Deres Breve og disse sige mig kun at De, som jeg, ikke skammer Dem ved Kristi Evangelium. Desto frimodigere kan jeg sige Dem min Hjertens Mening om det Samfund, de bekende sig til, der have skrevet de tilsendte Smaaskrifter.

Da salig August Herman Francke for 100 Aar siden lagde

L. 10 f. o. Beowulf, som Th. 1815 udgav.

Grunden til den Menighed, der siden er kaldt den pietistiske, dreves han vist af den Aand, som uddeler til Alle i Besynderlighed, eftersom Han vil. Bibelen var glemt under usle Spidsfindigheder, og et gudfrygtigt Levnet var ikke længer deres Kendemærke, som kaldte sig Kristne. Han optog igen de hellige Skrifter af Støvet og forkyndte høit, at kun Hjertets enfoldige Tro som bar Frugt i Kærlighed, Fred og den Helligaands Glæde gav Ret til det hellige Kristennavn. Han sov hen i Herren og af hans Skole ere mange gudfrygtige Mænd udgangne som have stridt den gode Strid, fuldendt Løbet og annammet Ærens Krans. Men, mange Hyklere have og efter snakket og efterbet de kristelige Mænd, teet sig udvortes hellige og ført Jesu Kors paa Tungen, men været som kalkede Grave der vel skinne udvortes, men indvortes ere fulde af døde Been. Andre have der været, som efterat de havde erkendt Herren og smagt Troen og den tilkommende Verdens Kræfter, vendte sig, som Hunden til sit Spy, som Soen til sin Søle, og som have ment at kunne neddæmpe den fordømmende Samvittighed med høie Raab om den Jesus, de have fornægtet, og den Helligaand, de have bespottet. Atter andre ere blevne staaende paa Halvvejen, de kom saavidt, at de fik Tro paa Kristi Kundskabs Ypperlighed og gave Slip paa de kødelige Nydelser, men de bleve bange for den store, tunge Kamp med Aandens Besmittelse og Hjertets kolde Hovmod. De indbildte sig, at de nok kunde beholde Hovmoden som Erstatning for de andre Verdens Glæder de forsagede, men de glemte at om vi end havde en Tro, saa vi kunde flytte Bjerge og havde al Kundskab og kunde tale med Engles Tungemaal, ja, om vi endog uddelte alt vort Gods og hengave vore Legemer til at brændes, men havde ikke Kærlighed, Kærlighed til Gud og alle Mennesker, da vare vi som en lydende Malm og en klingende Bjælde. Denne inderlige Kærlighed som ikke ligger paa Tungen, men viser sig i Gerning og Sandhed, har jeg sjelden fundet berømmet af den pietistiske Menighed. Hovmod, som om de vare de eneste sande Kristne, Fordømmelse over dem som ere udenfor, Glæde over de Uheld som rammer de Vantro, se disse ere Pletter som almindelig besmitte selv de bedre af denne Menigheds Lemmer. At der imidlertid vist imellem dem ere sande kærlige Guds Børn, derpaa tvivler jeg ingenlunde, men jeg vilde raade alle disse at afsondre sig, afvænne sig fra de ubibelske mørke Talemaader, afholde sig fra de bestemte Bedetimer, der friste til Hykleri, sjelden ere andægtige og afvænne Mennesket fra at lyde Jesu Bud: naar du vil bede, da gak ind i dit Kammer, luk din Dør og

beed i Løndom til din Fader i det Skjulte. Jeg siger Dem frimodig mine Tanker, som den der er vederfareet Naade af Gud. Jeg har aldrig hørt til saadanne Samfund, men imellem de svare Fristelser jeg ved Guds Naade har overvundet, var ogsaa den, at stifte en Menighed, der endnu strængere skulde afsondre sig og end mere forsage alle udvortes Nydelser, Bekvemmeligheder og Glædestegn. Det var Hovmod som fristede mig, men Gud paalagde mig den Bedrøvelse som er efter ham, jeg kom Fortvivlelsens Afgrund nær og dør glemte jeg, Gud være lovet, alle Fagter, Gebærder og sværmeriske Griller. Jeg lærte, at jeg var en grov Synder og ingen Helgen, at jeg ikke var et Haar bedre, end de Verdens Børn, jeg havde foragtet, men at Herren uforskyldt havde skænket mig Troen. Jeg bad om Kærligheden, jeg følte den, og endskønt Gud endnu stedse maa paalægge mig svare Anfægtelser, for at jeg ikke skal hovmode mig af hans Naadegaver, føler jeg dog Kærlighed til min Næste og føler at Man ikke skal afsondre sig fra de Vantro men fra deres Synder, at Man skal være flittig til gode Gerninger, men — som Luther siger — holde hardt ved Guds Barmhertighed i den dybe Erkendelse af om vi end Intet vidste med os selv, vare vi dog ikke derfor retfærdiggjorte, thi Han, som os dømmer, seer inderligere til Tanker og Begæringer. Forresten troer jeg med Luther, at Man ved Guds Naade skal taalmodig bære det Kors og de Savn Gud paalægger os, men ikke paalægge os selv Noget, som ei er befalet i Guds Ord. Aanden beseglede Luthers Tro ved sin Velsignelse, den samme Aand forlener mig sin Velsignelse i min snævre Kreds, saa jeg kan tale og leve til Opbyggelse i Menigheden.

Guds Fred, som overgaaer al Forstand, bevare Deres og alle Troendes Hjerter og Tanker i vor Herre Jesu Kristo! Det ønsker

venligst

Nik. Fred. Sev. Grundtvig.

Fra P. Dons.

43.

Kiære, gode Grundtvig!

Februar 1812.

— — — —

Meget ondt gjør det mig, at ieg endnu ei kan skaffe Dig nogle af de Bøger Du har bedet om. Universitets Bibliotheket har ligesaa stor Fattigdom, som Professor Nyrup har god

Villie. Molbech tør ei laane Dig Bøger fra Kongens Bibliothek; men mig synes, Du skulde tilskrive Moldenhaver derom. Assessor Aagaard reiser først her fra om en 4 Uger, og bliver det ei for silde, skal ieg med ham sende Dig: Molleri Cimbria litterata.

— — — — —

2de herlige Taler har ieg hørt af Münster. Den første var hans Indtrædelsestale; den aandede af christelig Varme, Ydmyghed og Kiærlighed. Aldrig har ieg i Guds Huus hørt sandere og diærvære forkyndt hvad Christendom er, end i hans 2den Tale.

Han vedrørte den Paastand, som saa almindeligen høres, at Christendommens Fordringer ere for store og for vægtige i det Hele for Mennesket; at som en Følge deraf mange Christne, deels troede hvad de selv vilde, deels opfyldte de Bud, som passede sig for dem at opfylde, og lod det Øvrige af Christendommen staae uden for sig. Han talte om Bortforklaringen af mange af Bibelens vigtigste Steder o. s. v. og beviste, at kun den fortiente Navnet, at kun den er Christen, som aander og lever og rører sig i Skriftens Aand. Han prædikede over 1 Time og ieg ønskede, at han var blevet længer ved. — Guds Velsignelse og hellige Aand hvile over ham!

Din troe Ven

Poul Dons.

Fra W. Østrup.

44.

Kære Ven og gode Broder!

Magleby d: 8. Febr. 1812.

Sandelig, hvad jeg her kalder Dig, det est Du, omendskjøndt det kunde synes underligt, at jeg i over halvandet Aar ikke taler med den, hvis Samtale glæder mig, og som det blot stod til mig selv at nyde. Dog er det neppe første Gang at Du har erfaret mig tavs, og jeg tror vist og at jeg før har sagt Dig hvad jeg nu siger, at jeg taler med mine Venner, oftere end de erfare, ja end de tænke det. Mange Gange har jeg skrevet Dig til, mange Ting har jeg sagt Dig, og hele Timer underholdt mig med Dig, men alt i Tankerne. — — — — Da vi mødte hverandre paa Egeløkke, vandt Du straks min Tilbøielighed, fordi Du havde baade Hoved og Hjerte, og jeg fandt hos Dig Evne og Villie til at mene det ærligt og godt med Gud og alle Mennesker. Fuldkommen var Du ikke, det vidste jeg

vel, skjøndt de store Bjelker i mine egne Øine minde mig ei at agte paa Skæven i min Broders. Bedre er Du vist nu; alligevel var Du ikke saa slem, som Du nu siden efter vil mene. Jeg vil indrømme Dig, at Du maaske ikke var saa fast i det Gode som nu, af den rigtige Grund, at den, som hviler paa en Klippe, rokkes ikke saa let, som den der staar paa et tyndt Bræt, paa hvilket han svømmer trindt Klippens Fod. Var Du den Gang min Agtelse værd, og er det nu end mere, efterdi dit Digtalent har saa fortrinligen udviklet sig; var Du den Gang mit Venskab værd, og er det nu end mere, fordi Du nu renere elsker Gud og Mennesker, saa maatte jeg være bleven slettere, hvis jeg ikke nu agtede og elskede Dig end mere. Var jeg kun værdig Dit Venskab som Du er mit og alle Ædles! Dette kjølnet har altsaa ikke været Aarsag til min lange Tausshed. Mon da Forskjellighed i Meninger? Vi to ere vist hinanden nærmere end Du tror. I Hovedsagen ere vi vist enige. Lad end Formen, hvori skjules den usynlige Traad, ved hvilken vi knyttes til Gud — den kan kun Laster sønderrive — være forskjellig, derfor ere vi dog ikke adskilte. Hvo som bliver i Kjerlighed, bliver i Gud, og Gud i ham. Eiheller har Frygt for at blive Din Proselyt holdt mig tilbage, thi det maa Du gjerne gjøre mig til, hvis Du kan; men jeg vil tilstaa at den Skrivelse hvormed Du glædede mig ifjor ved Pintse er forlagt, og jeg kan ikke finde den imellem dine andre Breve, og da jeg altsaa ikke vidste Din Adresse rigtig, maatte jeg opsætte min Skrivelse fra Tid til anden.

Alt hvad Du har ladet trykke har jeg læst, med den tre-foldige Interesse, som baade Forfatteren, Materien og dens Behandling nødvendig maatte vække hos mig. Din sidste Levering af Nordens Kæmpeliv overgaar, i mine Tanker, langt den første. Meget var der at sige, baade om et og andet, men min Tid er kun liden; Mere kan forbeholdes til andre Leiligheder, hvis Du har Lyst at forny en afbrudt Brevvexling, som jeg meget ønsker, med en af dine ærlige og tillidsfulde Venner. — — —

Det hele lange Langeland lever forresten ligesaa lyksalig som medens Du fristede Livet iblandt os. Man æder, drikker, sover, hvilket er endnu Hovedindholdet af deres tre Troens Artikler, og saalænge de kun maa beholde denne Tro, ville de ogsaa sikkert blive salige.

— — —

At jeg lever ved det Gamle, kan Du let vide, og er som Du ser endnu den Gamle. Skjøtter Du om mig saaledes, saa skriv

snart, thi jeg havde endnu meget andet at tale med Dig om, hvortil nu hverken er Plads eller Tid. Lev vel! Modtag Vennehilsen fra Din evindeligt hengivne nu og altid som før

W. Østrup.

*Fra S. B. Hersleb.**

45.

Kjøbenhavn d. 18. Febr. 1812.

I forrige Mandags Aftes fik jeg Deres Brev, kjæreste Grundtvig! og De maa undskylde, at det nu først besvares, da jeg ikke uden om Mandagen kan komme paa Biblioteket, og altsaa først i Gaar har kunnet der eftersøge de Spørgsmaal, De opkaster. Denne Gang har jeg altsaa lovlig Undskyldning. Nu til Deres Brev — vi ville kalde det saa, „etsi non tam ubertate sua, quam celeritate delectavit“.

De to Trykfejl, De gjør mig opmærksom paa, har det ærgret mig at se, og jeg har derved tabt den store Mening, jeg havde om min Duelighed til at korrigere andres Arbejder. Der har nu i lang Tid intet været hos mig af det følgende.

Hvoraf véd De, at Niels Juul var en Jyde? Var vel Søren Norby en Dansk? Havde jeg Tid, fik De denne Gang et Stridskrift i Steden for et Brev. Deres Geburtsdags Sang har mishaget baade Danske og Norske — alle til Hobe skjænde de lystig over den. Selv Treschow, der er meget glad over deres Historie, hvis store kraftige og betydningsfulde Omrids han beundrer, er misfornøjet over hint Schiboeth, De saaledes sans façon har henkastet. Det Blad i Saga, hvor der staar, at Norges Skjalde ikkun sang, mens Danmarks Kæmper spændte Baand om Landene — det Blad mente Gubben maatte være revet ud af det Exemplar, han havde læst. Faar jeg Stunder til at spænde Sværd om Lænden, vil jeg ogsaa udfordre Dem — i alt Fald paaanke de fæle Ord: „Jeg slog den Orm, som vilde sig ind i liste i dine Fædres Marmorkiste.“ For højt, for djævt kan Klagen lyde fra uforstandig, ukyndig Nordmands Læbe — men som Orm, den listede sig ikke frem! Var ej Riegels Dansk og Dichmann Norsk? Skal virkelig Norge lovprise de Landsfædre, der fra Margrete af sad paa Danmarks Kongestol — uden Forskjel? og er det sandt, at de alle have vist sig som Norges Konger?

L. 12 f. o. etsi — — —: selv om det ikke har glædet mig saa meget ved sit Indhold som ved sin Hurtighed.

L. 1 f. n. alle Hentydningerne i dette Brev gælder Gr.s Digt til Frederik VI paa hans Fødselsdag 1812. (Poet. Skr. III. 1—13).

5*

Skrev De for at tugte Wergeland og hans Tilhængere, da har De ikke ført de Vaaben mod ham, som han selv har vidst at bruge mod sit Værk! Nu, det var Uret at harmes over, at sligt nedriver sig selv. —

Vil De regne dette for et Brev? det er meget længere end Deres! det er meget lærdere; — altsaa er De vel nødt til det. Jeg venter følgelig med det første en lang Epistel. — Hvorledes kan De og bebrejde mig, at jeg ikke skriver, naar De selv ej skriver oftere og ej halv saa langt — me get vilde jeg med Flid ej sætte.

Nu Gud være med Dem, kjære Grundtvig! Hils Deres Forældre og Kjæreste fra

Deres hengivne
Hersleb.

Fra Joh. Nordahl Brun.

46.

Bergen den 25. Febr. 1812.

At Deres Brev, ærede Ven! — De har givet mig en saa kjær Anledning til at kalde Dem med dette Navn — var mig med sine Bilage en saare velkommen Gave, kunne De ikke tvivle om. At De synes tro, at Deres Navn og litterariske Færd skulde være mig ubekjendt, kan vel ikke være Deres Alvor — jeg er dog ikke ganske fremmed for vort Lands Litteratur. Hvad man tror om og skriver til Digteren, bekymrer mig kun lidet; jeg véd og ret vel, at jeg efter Nutidens Begreb om Digtekunst ikke er det. Der var en Tid, da det vilde saaret mig haardt, at se mig denne Krans berøvet. Hvor langt højere agter jeg derimod nu den, De rækker mig som Menneske, Kristen og Præst, og hvor glæder det mig at have denne Følelse til fælles med Dem! Ogsaa heri ulig mange af den nye Musas Sønner, der mylre frem af den Tieck—Schlegel—Øhlenschlägerske Skole, opofre sund Fornuft — det kunde endnu være, thi den skal jo ikke due stort — men Hjærtet selv for en vild og tøjleløs Fantasi, ere gode Kristne, naar Kristendommen giver dem brændbart Stof nok, men ikke mindre gode Hedninger, naar de gamle hedenske Myther tjene deres Stolthed bedre. Disse Mennesker kunne ikke baade Kristi Kirke — det var heller aldrig deres Hensigt — det var ikke saadanne Disciple han ønskede sig, — nej, tilbede Gud og vor Forløser,

L. 1 f. o. Nikolaj Wergelands Afhandling om et Universitet i Norge („Mnemosyne“ 1811). Jfr. Dansk Litteraturtidende 1811 og 1812.

tjene dem i Hjærtets Enfoldighed, og være Kristen, uden først at blive gale: det er nok saaledes vor store Mester vil have det. Jeg miskjender derfor ikke, men just beundrer den kristelige Digtets højere Flugt — Kingos Sange skiller lettelig fra hint Uvæsen, den blotte Fantasis Affødninger.

Deres for mig hædrende Beslutning, at lade Deres poetiske Epistel trykke, er mig naturligvis saare kjær, ikke blot fordi en saadan Mands Mening og Vidnesbyrd om mig stedse maa være mig af Værd og Vigtighed, men og af anden Aarsag, denne nemlig: De har vel set, hvorledes Recensenten tiltaler mig haardt, fordi jeg — efter hans Mening — har hævet Religionen urettelig paa Filosofiens Bekostning, da Manden derimod tror, at disse to ere omtrent ét. Han har misforstaaet mig, eller og han er aldeles fremmed for Kristendommens sande Aand, og taler om den som den blinde om Farverne. Det er klart, at Kristendom og overalt Religion ikke er for ham andet end den kjære Dydelære. Jeg har gjort mig til Regel aldrig at svare en Recensent; men da dette Digt: Religionen just er blandt dem, De hæderligen omtaler, saa er det, hvad jeg ønsker, at han kan se, hvorledes det bør forstås, og at en anden Mand, som havde religiøs Sans og Aand, har forstaaet de Steder, hvori han har villet finde en Dumhed, anderledes og rigtig. —

— — — —

Farvel, ædle Mand! Den Gud, som De med saa megen Iver tjener, skjænke Dem Kraft og Standhaftighed og Visdom til fremdeles at overvinde alle Hindringer, der møde hver tro Tjener, at ringeagte Daarers Spot og Avissmøreres Uforskammenhed — og for alting — Jesu Aand, Freds og Sagtmodigheds Aand hvile over Dem!

Hilsen og Broderlighed.

J. N. Brun.

Til M. F. G. Bøgh.

47.

14/8 12.

Undertegnede kan ikke opmuntre sin Faders Menigheders Skolelærere til at drage til Kongsted, om aldrig for andet, saa fordi den saa nylig begyndte Skolegang derved blev afbrudt, og det Meste glemt af hvad i Vinter er begyndt at læres. Hvad

L. 3 f. n. Præsten Flemmers Seminarium i Kongsted.

han før har tilbudt og alt næsten i et Aar, uden at afbryde Undervisningen prøvet, selv at undervise Skolelærerne, er han ligesaa villig som skyldig til, og det agter han med Flid at fortsætte. Uduelig hertil haaber han ikke at blive erklæret for, og det er hans faste Formening, at Skolelærernes Fremgang bedre og rigtigere kan vurderes ved at overhøre deres Skolebørn end dem selv. Ligeledes er det hans uforgribelige Mening, at da en Skolelærer staar tilbage i Et, en Anden i et Andet, maa han nødvendig vinde mere ved at anvende sin hele Flid paa den ene Del, end om han skulde dele den paa flere Ting som vare Andre mere fornødne end ham. Endelig stadfæster udentvivl al Erfaring, at naar Læreren duer noget, kan han udrette langt mere med Een eller to end med mange, hvis Evner og Forkundskaber ere forskellige.

Efter disse Bemærkninger beder og haaber Undertegnede, at det ikke formenes ham selv at veilede Skolelærerne i Udby og Ørslev, da det vilde være ligesaa ubehageligt for ham, som skadeligt for Menighedernes Ungdom, hvis de nødtes til at være borte. Forvisset om at den høie Direction ene vil Øiemedet og ikke et bestemt Middel, og at kun en overdrevet Forkærlighed for Seminarier kan udelukke Præsten, naar han er duelig, fra ved selv at veilede Underlærerne at vaage over den saa nødvendige Enhed i Ungdommens Undervisning, har han skrevet frimodig og haaber at dette ei udlægges ham til Værste.

N. F. S. Grundtvig.

Fra H. C. Monrad.

48.

Gode Grundtvig!

Greis pr: Weile d: 16. Martij 1812.

Du studser sagtens ved at see disse Linier; thi, om end stundum, har Du dog vist nok stedse løselig dvælet ved Tanken om den gl. Africaner. — Ikke saaledes har det været med mig. — Ofte har Du, siden vor sidste Afskeed i Gottersgaden, været Gienstanden for min Tanke og neppe kan ieg forklare, hvi det altid ikkuns er bleven ved Forsættet at skrive Dig til. Nyelig er Din Saga kommet mig tilhænde i min Afkrog; den levendegiorde Dit Billede for mig, den fremkaldte saa mange kjære Fortidsminder at ieg tog Pennen og besluttede at sige Dig lidet om mig, i Haab om, at Du vil modtage det med Vennehaand. — I det Udvortes er ieg lykkelig; mit

L. 9 f. n. gl. Africaner: Monrad havde 1804—09 været Præst paa Guineakysten.

besværlige Embede giver mig tilstrækkeligt Udkomme; Gud skiænkede mig en sjelden Kone, religiøs, huuslig og forstandig; i denne Maaned er ieg bleven Fader til en vakker Søn; kuns mit Helbred tiltager langsomt og ofte føler ieg haardt Byrden af mine Forretninger. — Hvad mit egentlige Jeg angaaer har ieg ladet alskens Ganterie fare, lever for mit Embede og skyldfri Glæder. — Jeg sætter ey min Fornuft som øverste Dommer, forkynder Guds Ord uforfalsket, uden selv at være overbevist om dets Sandhed i det Hele. — Den Roe som udspringer af Troen er ikke min, men frimodig oppebier ieg alle Gaaders Løsning hisset. — En evig Søvn kan ieg, med ald min Umage, ikke finde skrækkelig. Dine Jyder ere end jevne og forstørstedelen religiøse Mennesker; men der ere mange falske Lærere blandt dem. — Oplysningsrusen er her paa sit Høieste hos Geystligheden. — At Du her i Almindelighed gjelder for en ægte Svermer vil ey forundre Dig.

— — — —

Din hengivne

H. C. Monrad.

Til M. F. G. Bøgh.

49.

Ærbødigst P. M.

Udby d. 30te Marts 1812.

Udentvivel har jeg uforsætlig begaaet en Feiltagelse, som jeg her beder Deres Høiærværdighed at undskylde, og stræber at rette.

I Morges, da jeg skulde i Kirke, bragtes mig et Brev, som jeg saae at være en Klage over mig fra Smeden Hans Sørensen i Skallerup, fordi hans Søn er afvist fra Confirmation. Da jeg ikke vidste, hvad jeg skulde med den, flyede jeg den igen til Budet; men jeg har siden sluttet mig til, at den har været hos D. H. og var sendt til min Erklæring, og jeg formoder, at denne har været æsket paa den anden Side, som jeg ikke saae paa. Da jeg i Morgen, vil Gud, maa reise bort paa et Par Dage, kan jeg ikke anderledes rette min Forseelse, end ved her at afgive min Erklæring.

Hans Smeds Søn Søren, som har gaaet til mig for at beredes til Confirmation kan endnu ikke læse ret i Bog og kan ikke sin Catechismus end sige mere. Han har uagtet mine gentagne Advarsler, viist overordenlig Dovenskab og Skødes-

løshed, ja endog Ringeagt for Undervisningen. Da han nu slet ikke mangler Hoved er kun 14 Aar og ikke et fattigt Barn, maatte jeg have handlet tvertimod Samvittighed og sund Fornuft, hvis jeg havde antaget ham.

Ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

Fra P. N. Skovgaard.

50.

Kjære Ven!

Aalborg 14. April 1812.

At jeg med den inderligste Glæde af Verden den 8. Januar sidstleden modtog dit Sendebrev til mig af 29. December 1811 skylder jeg at tilmelde, og i l e r derfor med at besvare samme. Den Forandring som med Dig er foregaaet siden vor sidste Samværen i Hovedstaden er betydelig og som Evangeliets Tolk kan Du nu paa en Maade ansees at have opnaaet det Maal, hvorefter Du sigtede, skønt jeg ikke kan undlade at tro, at din Stilling, som Cappellan i en afsidesliggende Landsbymenighed neppe vil aabne Dig tilstrækkelig Lejlighed til at gjøre det Dig betroede, dels erhvervede Pund saa frugtbringende, som i en større Kreds; dog kan det maaske være mangan Landsbypræsts Lod at kunne virke mere godt, end selv Præsterne i store Residentsstæder, da disses Sæd vel ikke saa meget ofte falder i god Jord. At Du just er kommen til Udby, maa være Dig især behageligt

thi ingensteds er Roserne saa røde,
og ingensteds er Tornene saa smaa,
og ingensteds er Dunene saa bløde,
som dem, vor Barndoms Uskyld hvilde paa.

Meget maa [jeg] ønske til Lykke med din Forlovelse, thi jeg begynder nu selv at blive saa gammel Pebersvend, at jeg er ked deraf, og har allerede saadan Modbydelighed for og Ulyst til det ensomme Liv, at jeg troer mig snart selv istand til at tage en Hustru.

At Du fremdeles vedbliver at gaae fremad i den theoretiske som praktiske Kristendom er saa meget nødvendigere, som efter min Mening kuns den kan værdelig tolke Jesu Lære, som selv tilfulde er gennemtrængt af den. De Præster, som dette ikke finder Sted ved, de ere i mine Øjne foragtelige Øjenskalke, og jeg maa beklage, at jeg har fundet et altfor

L. 15 f. n. Citat af Baggensens Til mit Fædreland.

stort Antal af disse. De fleste Præster, troer jeg, tolke Religionen mindre for dens egen Skyld, end for de fede Tiender, og saalænge Præsterne vedblive at være, som de ere paa mange Steder hos os, vil man forgæves lede efter Kristendom i deres Menigheder. Enhver Præst, som ikke blot har Kristi Evangelium i Munden, men og i Hjertet, højagter jeg, men jeg hader de Øjenskalke, som fremsige nogle Manuduktør-Lærdomme, men ikke selv mene hvad de sige, og dette er Aarsagen til at jeg næsten aldrig gaaer i Kirke, da jeg ingen Opbyggelse finder der. Saameget herom, for at Du kan see, at jeg ingenlunde anseer Dig eller nogen anden oprigtig Ordets Tjener for at være for meget gudfrygtig men med alt dette maa jeg oprigtigen tilstaae, at jeg troer Religiositeten kan yttre sig mere passende til en Tid og paa et Sted end til en anden Tid og paa et andet Sted, og jeg fandt det frapperende at finde den kristne Missionær at præke for Volsunger og Gjukunger, og veed endnu ikke ret at blive enig med mig selv om denne Person i hint hedenskgamle Digt er saa ganske vel anbragt, eller ikke. — Din Nyaarsgave for 1812 har været mig en kær Læsning, baade for dens egen Skyld, og for dens Skyld, som skrev den, og jeg seer med Længsel dine nu i Arbejd værende Skrifters Udgivelse imøde; thi uagtet jeg nu ikke læser saameget, som fordum, og min meste Tid er delt imellem udenlandske Certepartier, indenlandske Forhandlingsregninger og deslige rare Sager, som give mere Penge, end Sjeleføde, saa kan jeg dog ingenlunde nægte mig den Glæde at læse min gamle Vens Arbejder, forsaavidt de nogenlunde slaae ind i mit Fag, thi hvad egentlig theologiske eller lithurgiske Sager angaaer, da læser jeg dem ikke, saasom jeg ikke forstaaer dem, eller rettere: fordi de ikke interessere mig som Lægmand.

Hvad siger Du om Europas politiske Udsigter? Det lader, som Krigen er uundgaaelig. Det er dog skrækkeligt at Frankrigs Kejser heller vil føre Millioner i Ulykke, og slagte hele Hærskarer, end at see igennem Fingrene med at Russerne finde Velsmag i Kaffe og Sukker fra Englands Colonier.

Jeg ønsker, at Du maa leve vel, og forbliver

Din bestandige Ven

P. N. Skovgaard.

*Til G. Sverdrup.**

51.

Udby ved Præstø, 27. April 1812.

Tak, kære Ven! thi jeg maa jo kalde Dem, hvad De visse-
lig er mig, for Deres saare venskabelige Brev, som jeg strags
besvarer, fordi jeg paa Postdagen har Overhøring i en af mine
Skoler.

Kært er det mig at mit Vers har fundet Deres Hjærte, der-
til var det stilet af mit, og kun lidet har jeg digtet i en saa
glad vemodig Stemning.

Deres Underretning, om at jeg er foreslaaet til Professor,
kan jeg ikke sige forvist, om glædede mig, eller ikke. Det er
ét, at om det bliver mig tilbudt, modtager jeg det i al Fald
ikke, uden en saadan Pension tilstaas min gamle Fader, at
han efter menneskelig Regning kan leve uden Næringsssorg.
Det er et andet, at jeg hartad med Vished forudser, at jeg
aldrig kommer til at leve saa rolig og stille glad, som i det
faderlige Hus og som Præst for enfoldige Kristne. Jeg føler
det saa vel, Harme og Ærgærrighed lurer paa mig, mangan
Kamp maa jeg selv her i mit ensomme Kammer udholde med
dem, men langt hvassere og farligere maa Striden blive, om
jeg indvikles mere i lærd Bestilling. Bifald maa jeg nok ønske
som en Betingelse, og dog er hvert saadant en Fare.

En saadan sendte De mig ogsaa i Schlegels Brev. Et saa
smigrende Omdømme af en Mand, hvis Evner og Indsigter
jeg, endog, om han lastede mig, maatte tilstaa, foranlediget
ved en Bog, jeg skrev i et tvetydigt Tidsrum af mit Liv, og
en Opfordring til at optræde for det tyske Folk som Lærer i
Ting, der fra Barndommen af var mig forunderlig kære, sligt
er en Fristelse, som man først maa prøve for at vurdere den.
Imidlertid, bedst som jeg læste paa Brevet, maatte jeg i Kir-
ken og vie et Par Folk over det Sprog: Alt, hvad I gøre, det
gører i den Herre Jesu Kristi Navn! Det hjalp, jeg gik fra
Kirken hen til en udlevet Kone, der laa paa sit yderste; rørt
stirrede hun ind i den aabne Evighed med Haab paa sin Frel-
ser, Herrens Ord var paa min Tunge og forjog Dødens Bit-
terhed, og da hun inderlig rørt trykkede mine Hænder i sine,
da sukkede jeg af Hjærtens Grund med Kingo:

— os den Naade kende
I slig Tro vort Liv at ende,

og nu sidder jeg igen i Ligevægt i mit stille Kammer. Se, det
er en Lægedom, som ikke møder mig i nogen anden Bestil-

L. 7 f. o. Digtet Til Professor Sverdrup (Poet. Skr. III. 26) i Anledning
af en Datters Død.

ling, og jeg har den haardt behov. Ikke desmindre forsager jeg ingenlunde og drager mig ej mismodig tilbage, om jeg ser, det er Guds Vilje, at jeg skal vandre paa en anden Bane. Meget har jeg i Sinde, om jeg tror, det kan blive til Guds Ære og Kristendommens Fremvækst, som kun i en anden Stilling kan udrettes, og den, som haver begyndt den gode Gerning i mig, er ogsaa mægtig til at fuldende den indtil Kristi Dag. Da jeg i Morges læste i min Bibel, faldt mit Øje paa et Sted hos Esajas, som slog mig, og som under de nuværende Tanker rinder mig trøstig i Hu: Frygt ikke, thi jeg genløste dig og kaldte dig ved Navn, naar du gaar gennem Vandene er jeg hos dig, og Floderne skal ikke overskylle dig, naar du gaar gennem Ilden, skal du ikke brændes, og Luen ikke fortære dig, thi jeg er Herren din Gud, Israels Hellige, din Frelser. Nu vel, denne Bøgenes Bog, som saa tidt har saaret og læget, nedbøjet og oprejst mig, den følger mig med Guds Hjælp, hvorhen min Aand og mit Legeme vandrer her-neden, og den er mægtig til at løse hver Snare og sønderhugge hver Knude. Med den i Haand og dens Aand i Hjærte kan og vil jeg, naar Gud vil, vandre frimodig til Nordens yderste Ender i Rummet og i Tiden. Ogsaa De peger for mig paa det gamle Norden, det behøves visselig næppe, thi der er noget inde i mig, som ej blot peger, men driver mangan Gang, og selv i det Par Ord, der staar om gamle Nord i mit korte Begreb af Historien, vil De spore, med hvilken Glæde, jeg dvæler ved de gamle Minder. Jeg indser, at Norden virkelig er, hvad jeg kaldte den, Kristendommens Forgaard, og at mangan en i den nærværende Tid maaske igennem den lettest kommer til Templet, derfor har mine nordiske Skrifter i det hele aldrig angret mig, skønt mit Sindelag under den Syssel ej var ret for Gud, hvilket maa gøre mig ondt. Men underlig er Herrens Styrelse, ham tilhører Æren og os vore Ansigtters Blussel; havde jeg stedse tænkt, som jeg tænker nu i alle Maader, havde jeg langt vanskeligere fundet Indgang med min Tale, nu har derimod min forrige Bedrift givet mig et Navn, og de, som lyttede til min Tale om Norden, har ej saa godt ved at tilstoppe Ørerne, naar jeg taler om Kristus, især, da de maa erindre, at jeg allerede den Gang knælede for den Hellige, skønt Forsangen ikke gik saa følelig fra Hjærte, som det burde sig. Saa er det gaaet herinde, og saaledes mærker jeg, det begynder at gaa i Tyskland, det er mig et lykkeligt Forvarsel, og fra denne Side glæder mig endnu baade Schlegels Brev og Deres Efterretning om den

L. 12 f. o. Esaias 43, 2.

Ros, han har tildelt mig. Om jeg nogen Sinde benytter Indbydelsen til at skrive i det tyske Museum, véd jeg ikke, men kært er det mig at have en Dør opladt i Tyskland, hvis jeg skulde have noget passeligt at sige. Gerne svarede jeg Schlegel, men det er vel altfor vanskeligt at faa Brev til Wien. Maaske kunde jeg faa det med Sibbern, naar han rejser, da han vel kunde sende det, ulæst af Danske og Franske, til sin Bestemmelse. Hilsenen fra denne min gamle Ven er mig kær, og ikke alene for at høre mere af hans Brev ønsker jeg snart et fra Dem. Længe har jeg ønsket imellem at skifte et Par Ord med Dem, men saadant plejer jeg ikke at begynde uden Anledning. Denne fremtvang sig, og en Taare var det saaledes, jeg først delte med Dem, men saadan Dug plejer hverken at være ufrugtbar eller at fostre Ukrud. Glæde skal det mig da dobbelt at tale venlig med Dem om, hvad der falder os begge ind, eller udenfra tvinger sig paa os. Vil Gud, kommer jeg nok til Byen i næste Maaned tilligemed min Lise, som har været meget syg, men Gud ske Lov, nu saavidt jeg ved, er rask igen. Min venligste Hilsen til Deres Svoger Advokaten og Hersleb, naar De taler med ham, ærbødig Hilsen til Prof. Treschow, Deres Frue ej at forglemme.

Stedse fjern og nær

Deres oprigtige Ven

Grundtvig.

*Til P. Dons.**

52.

Kære Ven!

Udby, den 28de April 1812.

Ret meget være Du takket for Dit sidste Brev! Først Dette, dersom Du hos Seidelin faaer et Brev fra Professor Müller, da er det et Par Ord til Svar paa min Recensents forunderlige Svar. Da det kun er en Snes Linier, tænker jeg vel, „Skilderiets“ optager dem. Efter mit Svar til Larsen kiger jeg end for-gæves.

Hvad „Stærkodder“ angaaer, da ligesom Du udtrykker Dig elskelig om Din lidt overilede Lovtale, vil Du og mindes, at jeg i mit Brev om denne Sag tilføiede, at jeg i de Øieblikke maaske var lidt for stræng ved det verdslige Skjaldskab, skønt

L. 6 f. n. Præst i Aarhus Jens Henrik Larsen havde i Kjøbenhavns Skilderi 1811 Nr. 83—85 skrevet: „Et Par Ord i Anledning af det inhumane Svar af Grundtvig paa den gamle Præsts Skrivelse“, hvorpaa Grundtvig svarede sammesteds 1812 Nr. 40—42.

vist ikke imod Oehlenschläger. Det har stødt Dig, at jeg spurgte, hvad man kaldte nordisk. Var det maaske blot, fordi mine Ord klang lidt fornemt, for ei at sige stolt? I saa Fald havde Du Ret til at støde Dig, thi jeg burde udtrykt mig anderledes; men i Grunden er Spørgsmaalet visselig ei overflødigt; jeg kunde med Føie spurgt mig selv ligedan for et Par Aar siden, og blevet forlegen ved at skulle svare. Er det hin dundrende Vandring over Val under den klingende Hjelm, den blinde Trods paa Sværd og Størke, den gyselige Kulde paa Afgrundens Bred? Disse Ting ere visselig nordiske og et tro Billede af den vantro Kæmpeold, men ikke lysteligt. Er det den høie kraftfulde Alvor, som, foragtende al Glimmer og Blødhed, ja Jordlivet selv, stirrer stadeligt fremad udover Graven og opad over Stjernerne, ventende derfra baade Lyset, som kan veilede her i de dunkle Egne, og Kraften, som kan seire og vare, da høre vist nogle af disse Træk til Grundbilledet, af hvilket hint er den jordiske, formastelige Efterligning, og til dette Billede skal vi fornyes i Jesu Kristo ved Hans Aand, men hvor er nu det Nordiske i Stærkodder, ja hos Oehlenschläger? Enkelte Træk, der i hvert ny Digt udslettes og vanhædes mere, dem seer jeg, mange finder jeg samlede i Hakon, men løb ikke Farverne sammen i Axels og Valdborgs Taarer? Jo visselig, Oehlenschläger jordede sin nordiske Harpe i Olafskirken med den gilske Slægt; han græd ved Graven, men han reiste i Korreggio et prægtigt Mindesmærke og glemte sit Tab under Beskuelsen af Kunstværket. Den Bane løbe Folkefærd, den samme løbe Digtene, naar de ikke betids give sig i hans Tjeneste, der kan befæste deres Trin paa den slibrige Vei, der ellers river dem fort. Ligesom Valdborg efter Døden vilde som en Skygge glædes ved Skygebilledet af det Forsvundne, saaledes og Oehlenschläger, og det blev neppe vanskeligt i hans sidste Digtes dybeste Toner at opdage en Efterklang af hans forrige Kvad. Hvad mener Du herom? For nærværende Tid finder jeg ikke Drift til at føre denne Undersøgelse ud som et Modstykke til Dahlmanns, men maaske engang, om Gud vil, og jeg mener det kan gavne, forinden udvikler Alt sig vel klarere, enten saa Oehlenschläger frelses af Kristus eller gaaer længere fra ham. Stærkodder er aabenbar, med alle sine Gudenavne, slet ikke egenlig gudelig (religiøs); baade Stærkodder og Ingild ere et Slags moralske Allegorier ligesom Faruk, og dennes Aander ligesom Genfærdet hist ere luftige Skygger af det Guddommelige. Du kan tro, naar Dig-

L. 8 f. n. Fred. Chr. Dahmann: Betragtninger over Oehlenschlägers dramatiske Værker, 1812.

teren begynder at spøge med Aander, da er han ikke langt fra at udle den høiere Aandelighed; en overfladelig Komiskhed spiller allerede synlig i disse Arbejder; Oehlschläger arbejder paa en Komedie, eller har den færdig, og hvad betyder alt dette? Denne, mellem os, hvor en jaloux Mand bliver drillet og narret, kommer til at svare til Freias Alter, som hans sidste tragiske Digte til de forrige.

En Efterretning, der vil forundre Dig ligesaa meget som mig, er at Friedrich Schlegel i Wien har oversat en Del af min Nordiske Mythologie i Deutsches Museum med umanerlig Berømmelse, og han skal kalde mig Danmarks største Digter. Fra ham selv har jeg faaet et meget smigrende Brev med Indbydelse til at skrive om Norden i samme Museum. Saadant skaffer ny Kamp med Hovmod og Ærgierrighed, men i Kristo, som os elskte, mer end overvinde vi. Igaar fik jeg det Brev og den Nyhed, og allerede samme Dag kunde jeg ret rolig overveie, hvorvidt det bør være mig glædeligt. Mit Navn bliver bekiendt i Tydskland, og i en Materie, som er Mode hos mange gode Hoveder, vænnes Man til at mærke lidt paa min Tale. For kort siden fik jeg at vide, som jeg maaske har meldt Dig, at min Dimisprædiken uden Tvivl paa et pietistisk Broderskabs Foranstaltning er oversat og udkommet i Nürnberg. Saadan en Mand er Vor Herre. Katholiker og Pietister kappes om at rose mig og udbrede min Tale; underlig synes Dørren opladt for mig til ogsaa i Tydskland at forkynde Herrens Ord, og ved første Leilighed agter jeg at øve mig i at skrive dets Sprog, som jeg [fandt], ved i Aftes første Gang at prøve derpaa, ved Guds Bistand ej vil falde vanskeligt. Jeg er vis paa Du i Stilhed udbryder med mig: O Rigdoms Dyb baade paa Guds Visdom og Kundskab! Hvor uransagelige ere Hans Raad og Hans Veie usporlige!

Det er, mellem os, meldt mig, at jeg er foreslaaet til Professor i Historie ved Norges Universitet. Ske Guds Villie! Noget i mig higer did, Noget holder mig henede. Dette er maaske min bedste Deel, men i saa Fald føier Gud det nok saa, at jeg bliver her. Jeg har før sagt Dig det, at jeg i mit Embede nyder mangan salig Glæde; den store, jeg nød paa Konfirmations-Søndagen, har jeg maaske og delt med Dig, skøndt jeg ikke veed det; thi Gud ske Lov! jeg glemmer nu saa tit, hvad der er bag mig, og higer fremad; men igaar havde jeg igien vid-

L. 3 f. o. „Oehlschläger arbejder paa en Komedie“ — antagelig „Kanariefuglen“.

L. 19 f. n. Warum ist des Herrn Wort aus dessen Hause verschwunden? (v. T. H. Jensen) 1811.

underlig herlige Øieblikke ved en gammel fattig Kones Døds-seng. O, hvor glædeligt, hvor trøsteligt er det dog, saaledes for Øine at se, hvorledes Gud[s Ord] er mægtigt til at fordrive Dødens Bitterhed. Du skulde seet, hvor det matte Øie oplaredes, da jeg lyste den Fred over Hende, som overgaar al Forstand, hvor fattig hun, hartad maalløs, var paa Tegn til ret at lade mig forstaa, at den ligesom med Ordet indstrømmede i Hendes Hjerte og oplod det indvortes Øie for Glimt af Evighedens Herlighed! O, min Ven! hvad er al Verdens Glæde mod en saadan at ligne, hvor mat er det Billede, selv den hellig begeistrede Digter fremkalder af Troens Ypperlighed og Evighedens Glands, mod det, der i en saadan Stund ei alene staar os for Øie, men kvæger og opløder Hjertet. En gammel luthersk Theolog siger: det er et Underværk, naar en Præst bliver salig, det er haarde, men mærkelige Ord; thi ak, hvor fuldkomne burde ikke vi blive, som have saadanne Vidnesbyrd, saadanne Opvækkelser, saadanne usvigelige Mærker paa Ordets forborgne Guddomskraft for Øie. Derfor laa det selv en Paulus paa Hjerte, at ikke Han, som prædikede for Andre, skulde selv blive forskudt. Lovet være Faderen, som lader sin Helligaand komme vor Skrøbelighed til Hjelp.

Inderlig kært er det mig, at Mynster ikke skammer sig ved det foragtede Korssets Ord; thi det var, hvad jeg mest frygtede. Med inderligere Kærlighed kan jeg fra nu af indslutte ham i mine Bønner for Guds Kirke og dens retsindige Tjenere, der ei ere som de Mange, der forfalske Guds Ord, og hver saadan Røst fornyer og stærker det Haab, at en Reformation er mulig, ligesom den synes aldeles nødvendig. Gud kalde den ved Navn, som Han haver udvalgt, og føre ham uskadet gennem Vandet og Ilden! Os give Han Naade og Iver til at berede Veien!

Hils Jette og alle Venner fra

Din Ven

Grundtvig.

Fra Fr. Münster.

53.

Kiøbenhavn d. 9. Maji 1812.

Jeg iler med at svare Dem, kiere Hr. Grundtvig, paa Deres Brev af 6te d. M. efter den Orden, i hvilken Deres Spørsmaal staae.

1. Hvad Catechismerne angaaer, haaber jeg at den Forvirring de forskiellige Udgaver foranledige, snart skal vorde hævet. En anden Præst i Stiftet, Hr. Strøm i Cregome, har

allerede tilsendt mig en heel Pakke af forskellige Exemplarer, hvis Varianter nu confereres, hvorpaa jeg agter at andrage paa een autentisk Udgave, som allene skal bruges.

2. Deres anden Klage over Gudstienestens Forsømmelse, over Bøndernes Tilsigelse til Kiørsel paa Søn- og Helligdage, er aldeles ikke ny for mig. Jeg har ofte med Harme erfaret lignende Misbrug paa mine Visitatser, dette hænger sammen med en anden Uorden, at Præster undertiden ikke finder Tilhørere i Kirkerne og ikke kunne holde Gudstjeneste, og skal af mig snarest vorde paataalt. Jeg haaber at min Forestilling vil udrette noget, endskiøndt jeg indseer at det vil være saare vanskeligt at standse det Onde ved Lovbud, da det allene kan læges radical ved Tænkemaadens Forandring. Det samme er og Tilfældet med no. 3. om at Bønderne arbeide paa Helligdage. Her vil Mulcter Intet udrette, og før have skadelige Virkninger. Men Forestillinger, Formaninger have langt større Kraft. De gamle Love ere for en stor Del saa aldeles glemte, at Øvrighederne neppe engang vilde findes villige til at exequere dem; og Præsten, som da blev compromitteret i sit Embede, vilde tabe endnu mere af sin Indflydelse. Saare ønskelig var derfor en Revision af vor Kirkelige Lovgivning, og jeg haaber, at det med Tiden vil komme dertil. At der allerede ere giorte Skridt til at fremskynde den, er en Sag jeg tør betro Dem. De tvende slemme Ægteskabs Sager maae behandles med megen Varsomhed. Hvis De har fuldkommen Visshed om, at Forargelsen er offentlig, da er De uden al Tvivl berettiget og forpligtet til at holde de Skyldige fra Herrens Bord, thi det Hellige bør ikke profaneres. Men vogt Dem for alt, som kunde hentydes til at være Indgreb i den civile Øvrigheds Virkekreds! Det Bedste De kan gjøre, er, uopholdeligen at indberette alting til Amtmanden. Det er Grev Danneskiold, som har sand religiøs Følelse, og som nok vil sørge for at Skandalet hæves paa det eene Sted, og at Barnet sikkres paa det andet. Havde De opgivet flere Data, havde jeg selv kunnet gaae ind med Forestilling i Cancelliet, som flere Gange har understøttet mig. Men da Tiden er kort, og Øiemedet opnaaes ligefuldt paa den anden Maade, er det bedst at De gaar denne Vej.

Til Deres ærværdige Fader min bedste Hilsen. Vale.

Münter.

Til J. Harder.

54.

Udby ved Præstø. 21de Maj 1812.

Tak skylder jeg Dem for venskabelig Modtagelse, og jeg maa desuden skrive Dem til, forat bede om Forlov til at beholde den laante Bog nogle Uger længere end den bestemte Tid. Vel har jeg alt gennemlæst den og har saaledes havt den Nytte af den, som dengang var mig i Tanker; men under Udarbejdelsen af en længe betænkt Afhandling om Arvesynd og Forsoning, vil den være mig til stor Lettelse i at betragte Fornuftens Udsagn om disse hemmelige Ting, og det glæder mig i denne Henseende meget at have faaet denne Bog i Haand.

Vel var det maaske sømmeligere at opsætte at tale om den, indtil jeg ved gentagen Læsning er blevet nøiere bekendt med den; nogle Bemærkninger kan jeg imidlertid ikke afholde mig fra at gøre allerede nu.

Med en underlig blandet Følelse har jeg læst Bogen og mangengang forundret mig ligesaameget over Grubleren i Königsberg, som over hans Eftersnakkere. Hvormange saadanne der har været selv blandt hans navnkundige Tilhængere, lærer man af denne Bog ret. Hans Udsagn om den historiske Oprindelse og Fuldbringelse af Arvesynd og Forsoning have de godt nemmet, og det var ingen Sag, thi de ere platte og følge ligefrem af den al Tro ophævende Grundsætning Intet at ville tro, uden hvad Man kan begribe; men hans dybe Granskning om det Ondes Oprindelse og Menneskets Trang til Guds Naade i ret kristelig Forstand, den har de enten slet ikke forstaaet, eller forkastet, fordi den konsekvent maatte lede til Kristendom. Men nu Kant selv, er det ikke dog forunderligt, at han kunde sætte det Ondes Grund i en Maxime optaget før al Erfaring, og dog uden Sammenhæng med Forplantningens Hemmelighed? er det ikke forunderligt at han kan staae med den klare Indsigt i Menneskets Trang til en fremmed Retfærdighed som sin egens Komplement og dog hardtad lade haant om Jesu Forsoning? Særsynet bliver kun, mener jeg, forklarligt ved at agte dels paa hans Samtidiges Uvaner, dels paa hans vildfarende Forestilling om Sandseverdenen, der ej tillod ham at søge nogen Betydning i et historisk Faktum. Indsigten, at det som er evigt i Ideen alligevel kan aabenbare sig i Tiden, som Peder netop siger om Jesus: Han var tilforn foreseet før Verdens Grundvold lagdes,

L. 18 f. o. Kants Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft. 1793.

men er aabenbaret i disse sidste Tider, kan Ingen konsekvent have som nægter Tidens og Rummets Virkelighed selv i Guds Øine, og dog er denne Indsigt den eneste Betingelse, under hvilken vi kan komme til nogen Forstand paa Kristendommen og overalt paa vort Forhold til Guddommen. Denne Betragtning som viser, hvorfor Kant maatte udelukke Gud af Verden (hvilket dog er lige saa bagvendt som at indelukke ham deri paa Hedningevis) giver os Nøgelen til alle den, i det Hele, konsekventere Grublers Udsagn, som naar han maa erklære det for ubegribeligt hvorledes en Synder kan omvende sig, og om Begejstringen for det Gode udbryde med Jesus: Vinden farer hvorhen den vil og du hører kun Lyden, og dog hardtad nægte Naadens Medvirkning hos Mennesket — dog, jeg vil afbryde, da Materien dog i et Brev ingenlunde kan udtømmes og blot med Hensyn paa vores Samtale gøre et Spørgsmaal: Troer De ikke, at ligesom Kant tugtede dem der i hans Tid snakkede om Forsoning og Naade uden at vise sig dygtige til at modtage dem, og vilde sagt til dem, der uden at have rensset Hjertet raabe paa Moralitet og mene derved at fortjene Himmerig: trods al jer Snak om Dyd og gode Gerninger, gaa I dog paa den brede Vei. Jo, saasandt som han selv besad den Oprigtighed, han saa hellig og rettelig priser, han havde sagt det, og maatte have sagt det, thi det var jo ogsaa hans Tro, at naar vi ogsaa havde gjort alt, hvad os var befalet, vare vi unyttige Tjenere og kunde ikke erstatte vores forrige Afgivelser, at altsaa Dygtighed (Empfänglichkeit) til Naade var Alt, hvad der stod til os. O at vore Theologer havde den ydmyge Følelse af Menneskets Trang og dets Gerningers Utilstrækkelighed, det Øvrige vilde komme af sig selv, eller rettere fra Gud og Troens Frugter skulde vel lade sig tilsyne.

Tak for Deres Vogn, Glahn traf jeg, men hjem kom jeg ikke før i Løverdags.

Med de bedste Ønsker for Dem og Deres ganske Hus

ærbødigst

Grundtvig.

*Til D. S. Birch. **

55.

Udby ved Præstø 21. Maj 1812.

Ligesom det var min store Skyldighed at takke Gud fordi han gav mig Lykke paa Rejsen, især til at møde saa megen Godmodighed hos fremmede Folk, saaledes er det mig ogsaa

en kjær Idræt at takke hver især og da maa jeg vist ikke glemme Dem, flinke Mand, der tog imod mig som om vi havde været gamle Bekjendte.

Vil Gud, da kommer jeg om en 14 Dages Tid til Kjøbenhavn og da agter jeg at besøge Deres Svoger, hvortil jeg nu synes jeg har Mod, da jeg modtoges saa venlig af Dem.

Nu har vi faaet Vinter igjen og jeg maa smukt sidde og kukkelure i mit Kammer, men det forøger Glæden over at have været dygtig ude i det Sommervejr, som fulgte mig netop herfra og hertil.

Jeg har siden tænkt adskilligt over hvad vi talte sammen, ogsaa over hvad De læste for mig om Johannes. Ventelig ere vi, hvad kristen Tro og Skriftens Udlæggelse angaar, uenige i mange Stykker, men deri tror jeg dog vi er enige, at vi ikke maa lægge vore egne Meninger i Skriften, og i den Anledning vil jeg ret indstændig gjentage min Bøn, at De nøje ser efter i de hellige Bøger selv, naar De vil fortælle eller omtale en Historie; thi i det Stykke jeg hørte, var i det Mindste 3 eller 4 aabenbare Fejltagelser. Var det ogsaa en blot menneskelig Bog, maatte vi ikke bære os saaledes ad, men tro vi paa den, da langt mindre, og naar vi først kan finde os i at underordne den vore Tanker, da skal jeg vædde, at langt højere Tanker skal udstrømme fra dens enfoldige Ord, end vi ere i Stand til at lægge deri.

Jeg ved efter Deres eget Udsagn, at hine Anstød mod Skriften ere uvitterlige, men just derfor omtaler jeg det, thi ellers var det forgjæves, og jeg har det Haab at De ikke vredes derover da jo intet kunde faa mig til at sige det uden den Ærbødighed for de hellige Skrifter, som jeg tror De deler med mig.

Dersom De engang faar i Sinde at skrive mig til (thi af Høflighed beder jeg Dem ikke gjøre det;) vil De da lade mig vide, hvorledes der ved Seminariet gaas frem med at forklare de anordnede Lærebøger, hvad Hensyn derved tages paa Almuens Sprog, de paa pegede Bibelsteder o. s. v. Om dette beder jeg, men kun ogsaa under det Vilkaar at De har Lyst til at underrette mig derom; thi vil De skrive mig til og ikke melde et Ord om Seminariet, skal Deres Brev ogsaa være mig velkomment, thi det er min Grundsætning, at ligesom jeg til en alvorlig Mand taler om hvad jeg vil, saa skal han bære sig ad mod mig.

Herrens Velsignelse være over Deres Hus, og følge Dem i Deres høje Kald til Kristi Navns Ære.

venligst
Grundtvig.

Til Oehlschlæger.

56.

23de Juni 1812.

De venter vist ikke, Hr. Prof., at se Brev fra mig, ja, hvad der er værre, De ønsker udentvivl at jeg lod det være, men det faaer nu ikke hjelpe, De har dog før holdt ud at tale med mig, sagtens kan De da læse et Par Linier især da de blot indeholde et lille Tillæg til vor sidste Samtale.

Af mange Ting slutter jeg, at De maa være blevet vred paa mig i den sidste Tid, uden at jeg veed hvorfor, det maatte slaae mig saameget mere, som det Modsatte syntes at være Tilfældet da jeg sidste Gang, i Vinter, havde den Fornøielse at tale med Dem; men just denne Samtale gør det til min Skyldighed ligefrem at spørge: hvorover er De fortørnet? De mindes vel endnu at vi dengang ret oplystes om Forskellen mellem vore Synsmaader; men istedenfor derved at komme i uvenligt Forhold, lod det som om vore Hjerter nærmede sig hinanden. Hvad jeg aldrig skal glemme, er Deres Ord: at Kærlighed er det ypperste, derom ere vi enige, og lad os love, ikke at miskende hinanden. Jeg sagde Ja af Hjertens Fylde og jeg er vis paa at De gjorde det Samme, men hvorfra kommer da den Kulde, jeg havde nær sagt Bitterhed og Foragt som jeg ved næste Møde neppe tog Feil af og med hvilken Man siger De taler om mig og Mit?

Var jeg end Deres Medbeiler til Laurbærkrandsen da er det, tykkes mig, ikke sømmeligere eller lettere for Nogen end for Digtere at lade hinanden vederfares Ret og forsage al Avind, thi hver Fugl synger med sit Næb som han maa, den har sin største Lyst af at synge der hvor Ingen hører og bryder sig kun lidt om Folks underlige Domme. Men De veed jo, baade at jeg aldrig som Digter har drømt om at være Deres Jevning og at jeg daglig stræber mere og mere at bruge min Gave blot som et Middel i Kristendommens Tjeneste, det Eftermæle misunder De mig sikkert ikke. Er det maaske min Kristendom som forarger Dem? Jeg skulde hardtad tro det, men dels har vi jo i god Forstaaelse netop afhandlet denne Sag, og dels, hvad vilde De kalde mig, naar jeg med fast Tro paa Kristendommens Sandhed og dens mageløse Kraft til at gøre Sindet roligt og Sjælen salig, enten fortav min Overbevisning eller undlod at bruge de Evner Gud betroede mig til dens Udbredelse og mandig Kamp mod Alt som vil nedrive eller fordærve den? Det ukærligste Menneske maatte jeg da være og i samme Øieblik tabe min Kristendom, og det var en smule for dyrt at købe et Bifaldssmil eller frakøbe sig et Skuldertræk.

Er det maaske Dommen jeg har fældet over Dem og Deres Værker som har fortørnet Dem? Ogsaa herom have vi talt sammen; De sagde mig Adskilligt hvormed De om mig havde udladt Dem, jeg sagde Dem ogsaa at jeg frimodig sagde mine Tanker om Dem, det burde da ikke forvirre os. De skal have sagt om min Fremstilling af Volsungerne, at det var det arrigste Kludderi De kendte, det rører mig slet ikke. At jeg ved at sætte det i Kristendommens Tjeneste har skadet dets poetiske Heelhed og at det er intet mindre end et smukt Kunstværk, det veed jeg, naar De nu ingen Pris sætter paa det hvorfor jeg har opoffret selv den Runding og Tækkelighed jeg formaaede at give det da er det ganske naturligt De kalder det Kludderi og det maa De gerne.

Hvad jeg dømmes om Dem og Deres Værker veed De maaske, men jeg vil dog sige Dem det; thi indsmigre mig hos Dem vil jeg jo ikke, oplyse vort Forhold det vil jeg, for at det skal komme an paa vore Hjerter ikke paa en Misforstand i hvad Forhold vi skal staa til hinanden.

Vil De engang i Mindet genføde den Stemning hos Dem under hvilken De digtede Deres poetiske Skrifter og tænke Dem denne Stemning som en fast rolig Overbevisning hvorfra Alt er adskilt som ei har sin Rod i Kristendommen, og bedre end Ord kan udtrykke det vil De da føle hvorledes jeg maa bedømme Deres ny Digterbane, thi at De efterat have endt Hakon Jarls Mindesmærke, begyndte en ny er De Dem sikkerlig bevidst. At jeg ikke er blind for Deres senere Digtes Skønhed eller den langt større Runding og Proportion, disse besidde, vil De vel tro paa mit Ord, men at det inderlig maa bedrøve mig at den religiøse Alvor er flygtet mere og mere fra Deres Digte og at den i Deres seneste Digte fortrænges af en vis Leg med det Aandelige, saa at jeg maa kalde disse Digte i Grunden langt mindre poetiske (begeistrede), følger af sig selv. Mest smerter det mig, fordi en saadan Omskiftning maa have sin Grund i Digterens inderste Væsen, maa følge deraf at Han forsager den alvorlige Eftertanke over sit eget aandelige Forhold til Gud som Hans Tjener paa Jorden, at han lægger mere Vægt paa at glimre, indvinde Ære og Bifald end at opløfte sine Brødre til Guds Tilbedelse i Aand og Sandhed.

Jeg indseer meget vel, at dette Brev kun synes lidet skikket til at fornye god Forstaaelse imellem os, De kan tro det koster mig mangengang svær Kamp at udsætte mig netop for de Mænds Vrede, hvis Venskab jeg helst ønskede, men hvad kan det hjælpe, jeg har mit Ærende og det maa jeg røgte, om

saa Himmel og Jord gjorde Pagt mod mig og om de end alle forlode mig, stod jeg dog ikke ene, thi Gud er med mig, saalænge jeg redelig taler hans Ord og udretter hans Ord. Jeg veed det, Hr. Professor, De, som saa mange, anseer mig for en Sværmer og Fanatiker og det forundrer mig slet ikke, men De kan tro mig jeg er det ikke. Jeg veed meget vel hvad jeg gør og hvad jeg vover og rolig er min Gang, der er faa af Tidsalderens Vildfarelser som jeg ikke mer eller mindre har været hildet af og jeg veed at det er til Sandheden jeg er kommet. At leve skikkelig paa Jorden og med Rolighed at kunne se ud over Død og Grav, det veed jeg Mennesket maa attraa, naar han betænker sig, det har Kristendommen og den allene lært mig. Er Livet en Farce som ender naar Dødens Tæppe falder, da har jeg storlig Uret, da bedrager jeg Menneskene; men det har ingen Nød, jeg er vis i min Sag. Give Gud, De var det Samme! En renere og stadigere Glæde skulde da opfylde Deres Hjerte, en højere Aand besjæle Deres Sang og De med Deres sjeldne Evner vorde et brændende og skinrende Lys for Tusinder af Deres Brødre som rave i Dødens Skygge og vanke ustadige om paa de vilde Veie.

Maaske vorde disse de sidste Ord, jeg saaledes taler med Dem. Gid De maatte optage dem i Kærlighed og føle Dem vis paa, at de ikke udsprang af et urent Væld, vis paa at de Fleste der forgude Dem ei mene det i Grunden saa ærlig og venlig med Dem som den der selv om De foragter ham, altid vil være Deres

Ven

Grundtvig.

Fra Oehlschläger.

57.

Kiøbenhavn den 28 Junii 1812.

Tillad, Herr Grundtvig, at jeg kortelig besvarer Deres Skrivelse af 23 Junii!

Jeg tilstaaer at mit levende Væsen undertiden bringer mig til mundtlig at indlade mig med Mennesker, paa hvem jeg dog i Forveien veed, at mine Meddelelser intet virker. En vis hurtig Ild, en Lyst til i det Mindste at tydeliggjøre mig for mig selv; til at høre hines mulige Forsvar, det Haab maaskee dog i et heldigt Øjeblik at komme dem nærmere — driver mig. Saaledes er det ogsaa gaaet mig med Dem. Den overdrevne Yndest, som De desuden for et Par Aar siden, da jeg var borte, ydede mig, maatte dog ogsaa have en Slags Indflydelse, skjøndt jeg vel vidste, at den nu var forandret til en modsat

Overdrivelse. Det kom mig for, som om jeg for nogle Øjeblikks Beundring og Kiærlighed igien skyldte Dem nogle venkabelig fortrolige Øjeblik. Disse har jeg da ydet Dem. —

Kort ovenpaa vor sidste Samtale læste jeg Deres Fortale til den Bog, som De var saa artig at forære mig. Deri ønskede De offentlig: „At de af vore Skialde, som ikke vare christelige i Tro, dog i det Mindste vilde være det i Sang; de vilde dog saaledes bedst sørge for deres Eftermæle. Rigtignok var det tungt, naar saadanne Grunde skulde nøde Digterne; men i en Tidsalder, hvor Hovmod og Egen nytte hersker, maatte man dog være glad, naar Vandet østes af det rette Kildevæld, om det end ikke var i Hiertet; og sige med Paulus: Det er dog Christus, som forkyndes i hvor det gaaer; enten det saa er paa Skrømt eller for Alvor.“

Hvorledes det kan være christeligt: at en hovmodig, egenyttig Digter synger en troløs Sang, begriber jeg ikke, saalidt som jeg troer, at Hyklerie kan ansees for en christelig Dyd. Hvorledes en Christen kan yttre saadant, hvorledes han kan kalde den Christendom der ikke kommer fra Hiertet at øses af det rette Kildevæld, begriber jeg endnu mindre. Om det uhumane og ubillige i disse Yttringer, med Hensyn til deres Aarsager, vil jeg ikke her tale.

Jeg har ikke læst videre i Deres Bog. Efter at høre en saadan Udladelse, fristede det mig ikke. Jeg indsaae ogsaa klart fra dette Øjeblik i hvilket Forhold jeg staaer til Dem, nemlig i intet.

Hvis De tvivlede om mine Evner, saa kunde der endnu være et Forhold mellem os, men siden De tvivler om min gode Villie, saa er der aldeles intet tænkeligt. Hvorledes De dog endnu kan ønske dette Forhold, er mig atter en Ubegribelighed, saalidt som jeg kan begribe hvorledes man kan have Lyst til at bygge Huus uden Grundsteen. Denne Grundsteen troer De at jeg forsætlig har opgravet og sprængt i Luften. En værre Forekastelse kunde De ikke gjøre noget bravt Menneske!

Hvorned fortienner jeg disse nærgaaende Beskyldninger, som De gjør mod min Moralitet, min høiere Menneskelighed, det evigt Hellige i mig, som forbinder mig med Guddommen og Evigheden, som fylder mig med Trøst, Haab og Kiærlighed? Hvorned har jeg i mine senere Værker viist en Afvigelse fra mit høiere Maal? Sandelig, jeg vilde være meget bedrøvet, dersom jeg ikke følte at min Siæl havde udviklet sig, forædlet sig og var kommen Himlen nærmere end før, da jeg som en forfængelig Yngling ofte lokkedes og droges langt mere af det

fristende Øjeblik. Jeg holder for at min Palnatoke min Axel og Valborg, min Correggio og min Stærkodder yttre Bevis paa dette. I Hakon er endnu den polemiske Mod sætning af Christendommens Form til Hedenskabet. Det er det, som Deres polemiske Charakter meest sympathiserer med. Det Christelige yttre sig ogsaa der i afstikkende lyriske Sententser hos Olaf. I de andre Stykker tales ikke om Christendommen; men jeg haaber at der er mere sand Christendom. Thi Ideerne om Forsoningen, Kiærligheden, de elskværdige Dyders uforskyldte Lidelser, det evige Haab — fremstilles i Handlingen af disse Stykker, og maa overbevise Enhver som har Øine, eller som ikke forsætlig lukker dem, at det ikke var timelig Forfængelighed, som begeistrede deres Forfatter. — Hvorledes man end betragter Christi Aabenbaring, saa kan man dog ikke andet, end efter dens egen Aand ansee den for det evigt Guddommelige der lod sig tilsyne i Tiden paa en tillige sandselig Maade. Det var Gud, der blev Mand, Aanden, som blev Kiød og boede iblandt os. Det Guddommelige er evig uforanderligt; men det Sandselige, det Menneskelige er for Tiden, og maa forandres med den. Istedet for nu altid blot at holde sig til Christi sandselige Billed, søger Digteren at føre Christendommens Aand over paa flere sandselige Billeder. Dette er hans Kald, og uden dette existerer ingen Digtekunst. — Den evige Kiærlighed har aabenbaret sig til alle Tider, baade før og efter Christus. Han selv staaer som det skønneste, det helligste Exempel paa Foreningen af det Guddommelige og Menneskelige. Men hans Stilling er saa høi, at den beskedne Kunst, der mistvivler om at kunne fremstille ham saa værdigt som han fortjener, heller i sand Ydmyghed vender sig til noget, som er ham ligt, der eier et Skiær af hans himmelske Dyder. Herved opstaaer den sande Tragedie. Lyset bryder sig i Farver, i det det blandes med Skygger. Dette kunne vi male. Ikke Lyset selv. Men hele Farveblandingens Hensigt, er at vise Farvernes Forhold til Lyset og Mørket: Menneskets Forhold ved sine Handlinger til det Gode eller Onde, det Skønne eller Hæslige, det vil sige (bibelsk talt) til Himmel eller Helved.

Jeg har intet imod at dette kaldes en Leg med det Aandelige. Det er et Spil som Correggio siger. Men i dette beskedne Spil indslutter sig den høieste Alvor, den helligste Begeistring, og just hellig, jo mere Luen brænder klar, venlig og rolig; ikke med gnistrende Røg som en convulsivisk Flamme fra den vrede melancholske Tordensky. Og hvor denne Lue brænder, der brænder den ei for at glimre. Ære og

Bifald ønsker en Digter vel at vinde af sin Tidsalders Ædelste og Bedste; da han ikke troer om sig selv, at han er ufeilbar; da han ikke troer om stoere siældne Mennesker med udmærkede Evner, at de ikke kunne gavne ham, at deres Roes ikke kan hædre ham.

Den Runding, Politur og Skønhed i Kunsten, som De ogsaa lader til at foragte, som noget meget Underordnet, higer den sande Kunstner ogsaa inderligt efter; thi disse ere ikke andet end Præget af Modenhed, og af det Herredømme, som Mennesket kun faaer over sig selv og sit Værk, naar den moralske Kraft staaer i et reent Forhold til Naturens Gaver.

Der er intet lettere end at dække sine Mangler med Foragt. Det vilde jo være en Urimelighed at stræbe efter det selv, som jeg foragter hos Andre!

Efter min Følelse er det den rette Christen, som viser sin Tro af sine Giærninger og som aaben, blid og munter gaaer den flittige Vei til Sandheden, ved opmærksomt paa sin Vandring at betragte det mindste Straa i Naturen, saa vel som det største Hav af Kloder hvori Almagten, Algodheden og Alskønheden speiler sig.

Efter denne vexelsidige Forklaring skulde jeg neppe troe vi To havde meget mere at sige hinanden. Maaske vi om nogle Aar tales ved igien. I den Tid ønsker jeg Dem Hilsen og Sundhed saavel paa Siæl som paa Legeme. At ønske De ei vilde miskiænde disse Yttringer, var vel et forgiæves Ønske, da De saa aldeles miskiænder det langt Vigtigere, som jeg paa de senere Tider har yttret.

A. Oehlschläger.

*Fra S. B. Hersleb. **

58.

Kjøbh. d. 11. Aug. 1812.

Jeg skrev Dem til, kjære Grundtvig! i Løverdags 8te Dage, egentlig mere for at kunne sige, at jeg havde skrevet, end fordi jeg derved haabede at indlægge mig synderlig Fortjeneste. I Løverdags skrev jeg atter et langt Brev, men kom for sildig, hvorom Sverdrup kan være mit Vidne. Jeg haaber, at De vil have bemærket, hvor flittig Brevskriver jeg nu begynder at blive. Den 7 August forelæstes Deres Brev til vor Afdeling af Selskabet for Norges Vel i sammes maanedlige Møde. Forsamlingen bestod ikkun af de to Herrer Formænd, samtlige

L. 2 f. n. Selskabet for Norges Vel: et endnu bestaaende Selskab, stiftet 1809, med en Afdeling i København, der opløstes 1814.

tre Sekretærer, mig selv med Skam at melde, og ét Medlem endnu: Mødet maatte altsaa snarere anses for udsøgt end talrigt. Saa snart Brevet var læst, paatog Treschow og Sverdrup sig at svare i de andres Navn, i Steden for at jeg havde haabet, at Deres Brev var bleven sendt til den respektive litterære Komite, der uden Tvivl vilde have lært Dem, quid juris. Nu derimod blive vist Deres Grundsætninger med Kyshaand modtagne, uagtet alt det — uartige i Indhold og Fremstilling. De foreskriver Love, gjør Nar af Formaliteter, spaser endog med, hvad vi beundre! I Sandhed, at selv Castberg ej engang rystede paa Hovedet, forundrer mig mere end alle de dumme Forslag, han kommer med om Blaabærvin og Dukketojsmagasiner, som, for at fremme Vindskibeligheden i de lange Vinteraftener, overalt burde anlægges i vort kjære Norge! Ja kunde man putte derind hver aandelig Dukke! — Hvad mig angaar, saa havde jeg rigtig nok stor Lyst til, naar jeg turde, at spørge Dem om, hvorledes og hvorfor Ejvinds Sang skulde kristnes? — og da nu det næsvise Spørgsmaal saa uformærket er kommet der, faar De tilgive, at jeg saaledes sub rosa lægger min Skilling med i Laget. Tror De, at denne Sang kan forarge eller vel endog forføre Almuen til Afguder? Det kan jeg dog umulig forestille mig. Var der ingen værre Fjende af vor Tro og Kristendom, vilde Sverrigs lumpne Politik m. m. kun lidet bekymre mig, saa stod vi nok. Sæt endog, hvad vel maatte være det Højeste, at Bonden talte om de gamle Guder, som han taler om Trolde og Hexer og Drauger, var da dette i Grunden farligt? Og hvorledes kan man med Ret forvandle i Stedet for at oversætte — mig synes det urigtigt at give u for x, var det end argentum pro cupro. Kan ikke en ganske kort Note sige os, at Ejvind sang som Hedning paa sin Vis, og ville ej de følgende Olavers Historie vist, at Mørket dog maatte vige for det mægtigere Lys? —

At tale med Dem, gode Grundtvig! om hvad sær interesse-rede mig, var i forrige Tider en af mine kjæreste Fornøjelser; jeg tænker derfor, at De med samme Vennesind læser disse quasi Indvendinger, som det, hvormed de mangen Gang forhen hørte lignende. Naar De, som nu dog vel snart sker, skriver mig til, maa De ogsaa underrette mig om, hvorledes Landemodet optog Deres Forslag om „Frietimerne“. Jeg længes meget efter at vide det; thi faar nu Liderligheden i Skrift Privile-

L. 6 f. o. quid juris: hvad der er Ret.

L. 19 f. o. sub rosa: i Fortrolighed.

L. 12 f. n. argentum pro cupro: Sølv for Kobber.

L. 2 f. n. „Frietimerne“: Th. C. Bruuns Digte efter Boccaccio og La-fontaine.

gium paa at være ugeneret, som i Handling, saa er virkeligen dog et stort Skridt gjort frem — eller om De vil tilbage. Deres Historie rykker langsomt fremad; men Skriften bliver jo længere jo værre. Dons despererer ej sjælden aldeles om Meningen, og jeg hugger ofte, fordi der er *periculum in mora*, Knuden over, jeg ej formaar at løse.

— — — —

Er De nu træt af at læse? Materie til Svar mangler De næppe. Jeg kan altsaa gjerne slutte. Helst havde jeg mundtlig klamret med Dem i mine Ferier, men Tid og andre Forhindringer forbød mig i Aar at besøge mit sielandske Nordherrøe. Formodentlig ser jeg altsaa ej Udby mere. Imidlertid glemmer jeg glemsomme vist ikke den fortrolige Stue, det trofaste blanke Skab paa de runde Ben — end sige den fromme ærværdige Olding, førend det er Tid at glemme alt. Bring De, gode Grundtvig! en inderlig og forbindtlig Hilsen fra mig til Deres Forældre med Tak for Aarsdagen. Ogsaa Aagaard bedes venskabeligt hilset, men især De selv, min Ven!

fra Deres hengivne

S. B. Hersleb.

Fra P. O. Boisen.

59.

P. M.

Vesterborg. d. 23. August 1812.

Jeg er ret skamfuld over, at jeg ikke før har besvaret Deres Velærværdigheds Skrivelse til mig. En Mand af Deres Aand og Hierte burde ikke saa længe have ventet paa Svar. Jeg kunde vel anført mangehaande Undskyldninger — der er mine i Sommer ideligen fortsatte Visitatser — siden min Kones Nedkomst, og nu tilsidst Examen paa Seminariet — Alt det kunde jeg anføre som Undskyldning for min lange Taushed. Men jeg forbigaaer alle Undskyldninger, og vil ene indskrænke mig til den oprigtige Tilstaaelse, at jeg er inderligen skamfuld ved, ikke før at have besvaret Deres Skrivelse. Flere Gange har jeg giennemlæst den, og jeg takker Dem for den Oprigtighed, hvormed De har skrevet. Deres Vink, angaaende mine Skrifter har paa ingen Maade fornærmet mig. Jeg ærer Deres Oprigtighed, og De ville være vis paa, at, hvad De i denne Anledning har sagt, ikke skal være falden i ufrugtbar Jord. Imidler-

L. 5 f. o. *periculum in mora*: Fare ved at tøve.

L. 11 f. o. Nordherrøe, Herslebs Fødested i Norge.

tid tillade De mig, at anføre følgende: Jeg er mig fuldkommen bevidst, i mine Skrifter stedse at have havt samme Tendens, som i min Tale, ved kristelig Underviisning at udbrede Guds Rige paa Jorden. Dersom mine Skrifter afvige fra min Tale, saa er det i Ord, i Vendinger, men aldrig, aldrig i Hiertets Mening. Det kan ikke feile, at Deres Velærværdighed vel ogsaa ialmindelighed har fundet den Aand i mine Skrifter; thi den har besjælet mig, medens jeg skrev, og jeg skulde sørge over min Tilværelse, og jeg skulde ønske ethvert skreven Ord tilintetgjort, dersom jeg ikke yderligere i Skrift havde viist mig som Kristen. Takket være imidlertid Deres Velærværdighed for den Oprigtighed, hvormed De har gjort mig opmærksom paa mine Skrifter. Jeg rækker Dem broderligen min Haand og hilser Dem, som en Kristen. Begge have vi eet Øjemed, det herlige, og ene sande, som Guds Tienere, enhver i sit Kald, at arbejde til Guds Forherligelse, til hans Riges Udbredelse paa Jord. De tillade mig at jeg aabenhjertigen tolker for Dem, hvad ieg har tænkt og følt ved Deres Skrifters Giennemlæsning. Jeg læser dem gjerne og ofte. Der er Aand i dem og faa fik af Herren et saa herligt Pund til at tolke Guds Sag og hans Huusholdning for Verden. De har opbygget mig med Deres Skrifter, og jeg bringer Dem min Tak derfor. Men netop derfor være det mig og tilladt, at ieg gjør Dem opmærksom paa Eet og Andet som efter min Overbeviisning hindrer Deres Skrifters velgiørende Indflydelse. De synes alt for meget at afsondre gode Gierninger fra Troe. Vel veed ieg, og deri er ieg fuldkommen cenig med Dem, at den rette saliggjørende Troe maa drive til gode Gierninger, som veldyrket Træ maa bære Frugt. Men ikke Enhver indseer det Samme. Den kiødelige nøjes saa gjerne med Ord, trøster sig med, beraaber sig paa sin Tro, for, med frelst Samvittighed, at kunne slippe for Gierninger. Han læser Deres Yttringer, læser de herlige Former, i hvilke De har fremstillet Troen; men han fatter ikke Deres Aand, taler om sin Troe, og derved beroliget, fortsætter han sit Syndeliv. Mon Talen om Troen, naar man ikke tillige ideligen og ideligen kræver gode Gierninger, ikke let kan vorde misbrugt. Vel veed jeg, at gode Gierninger ingenlunde ere fortienstlige. Hvad er Fortieneste? Det Forhold, der er mellem Gud og Skabningen, udelukker al Fortieneste. Men for at fuldstændiggjøre Troens himmelske Væsen, for at quæle alt Hykleri, for at berøve den Svage al Undskyldning, og kraftigen at opfordre ham til Kamp med Kiød og Blod, for at vise Kristendommen i sin hele Fylde, sin hele Glands, anseer jeg det for nødvendigt, at Troens Frugter omtales med samme Var-

me, samme Veltalenhed, samme ueftergivende Strengthed, som Troen selv: Ædle Mand! trofast er min Mening — De vil i Kiærlighed bedømme, hvad jeg i Kristendommens Aand her nedskriver — vær gode Gierningers Talsmand i lige Grad, med lige Varme, som De er Troens. — Tal til vor Tiidsalder og forkynd for den med Deres kraftige Stemme, med Deres ædle Sprog, med Deres gudelige Sindelav, forkynd med Menneskekienderens Anvendelse paa det daglige Liv, paa sørgelige og glædelige Stillinger, at enhver bør vise sin Tro i gode, for Gud velbehagelige Gierninger. Arbeid, med den Aand, som Himlen gav Dem, mod al fordærvelig Mysticisme, for at Jesu Kristi Lære maa, i Aand og Sandhed, vorde lysende for Forstanden, og for Hiertet varmende og quægende.

Det andet, der har mødt mig ved Deres Skrifters Giennemlæsning, er: De synes mig at være hist og her alt for haard i Deres Domme over Tiidsalderens Mennesker. Jeg kan fuldeligen forklare mig Deres Haardhed. Deres Aand har et højt Kristendoms Ideal. Deres riige Indbildningskraft og Hierte har følt det — De føler det inderligen, og i Deres Siæls Dyb, at en stor Deel af Jordens Jammer vil ophøre, at det menneskelige Kiøn vil hæves til aandelig Kraft, naar Deres Ideal kunde realiseres. De længes efter Realisationen og tolker Deres Længsel med Deres Aand, Deres Liv. Men De laster paa Mennesker som, ikke onde, men ikke saa varme, ikke naar Deres Ild, og derfor forekommer de Dem at være lunkne. Deres derover krænkede bedrøvede Hierte udbryder nu hist og her i haarde Domme. Men disse Domme skade den gode Sag. Læseren fortørnes, gaaer afsides forbi, istedet for at De ved bliidere Domme mueligen kunde have vundet hans Hjerte, og nu med Deres herl. Aandskraft kunde endnu have bragt vidt det vundne Hierte.

See her ieg har tolket mit Hierte for Dem. De ville ikke vrede, fordi jeg i al Oprigtighed har sagt Dem, hvad jeg føler. Jeg gientager det for Gud — at jeg rækker Dem trofast Broderhaand. Eet er vort Ærind, eet vort Øiemed at udbrede Guds Rige paa Jorden. Haand i Haand! og Bøn til Gud! O at vi begge maatte kraftigen kunne bidrage til det herlige, salige Maal! At det maatte lykkes os at vinde mange, mange Siæle for Sandhed og Dyd! Vi ville blive ved at arbeide og ingensinde trættes — ville være Dydens som Troens kraftige Prædikanter. Vi ville være overbærende med Syndere — som strænge mod Lasten. Vi ville arbeide, som for Guds Aasyn, for at bringe Lys, mere Lys fra Himlen ind i den menneskelige Forstand, Fred og Trøst i Broderens Hierte. Med samme Hierte, hvor-

med De velsignede mig, lyser ieg Guds Velsignelse over Dem. De ville modtage og bedømme min Skrivelse i Kierlighedens Aand og ikke glemme, at det var Kristendommens, og derfor ogsaa Deres Ven, som skrev.

P. O. Boisen.

Fra Jens Hornsyld.

60.

Assens d. 29. Aug. 1812.

Jeg modtog Deres Brev Høistærede! Haanden var mig ubekjendt, men overrasket og glad blev jeg ved at see et Navn, hvis Ejermænd jeg allerede i nogle Aar har kjendt og elsket og bedet Gud veilede med sin faderlige Viisdom og Naade. I Deres Skrifter om gamle Nord kjendte jeg Manden med Seerblik; jeg følte i mit Inderste, at De er Seer; endskjønt jeg selv ikke, idet mindste ikke i Henseende til gamle Nord er seende, da jeg ikke forstaar Islandsk og har kuns i min Ungdom læst Saxo, Arrild Hvitfeldt, Torfæus, Langebek og Suhm. Min Bøn til Gud var: maatte denne unge Mand ledes til med Jesu Aand at skue i Bibelen! Han vilde da blive et udvalgt Redskab til at frembære Frelserens Navn for Menneskene. Ved en Hændelse fik jeg fat — det var paa Bygholm paa en Reise — paa et Hæfte af Fallesens Magazin eller Rahbeks Minerva — jeg holder ingen af dem — og læste der Deres Tanker om Liturgien. Det drog mig til sig og det ahned mig, at min Bøn var paa Veje til Opfyldelse. Men især har Deres Saga fornøjet mig og deri fortrinlig Udbye Have og det om Morten Borup; dog frem for Alt Deres Lykønskning til Kongen paa hans Fødselsdag 1812. Efterat have læst det selv, læste jeg det for min Kone og vi nød en herlig Time. Siden har jeg oftere læst det og hver Gang med nye Fornøielse. Alt deri røber en kraftig, men tillige mægtig sig behærskende Aand, som mit i sin Krafts Fylde, ja endog indigneret maler med træffende Farver bruger de blideste, meest træffende Billeder, f. e. Ormen etc. Visselig Ven. De slog en Orm, som vilde sig indliste, i Kongens høje Fædres Marmorkiste.

Og nu ædle Mand! De har en herlig; men besværlig Bane for Dem; men De har og Aarene for Dem. De vil faae at kjempe med dem, som sige: vi ere rige og have Intet behov, med Egoisten, som siger: æd, drik, du har Forraad i mange Aar,

L. 16 f. n. „Om Religion og Liturgie“ i Fallesens Theologisk Maanedsskrift 1807.

L. 6 f. n. jfr. foran Brev 45.

med mangen een Tertullus; men Frelserens Ord, som ofte have styrket mig, vil være Dem jævnlig i Minde: lærer dem at holde Alt, hvad jeg haver befalet Eder og seel jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende.

Kjender De personlig en Mand, som jeg og venter Meget af for den gode Sag, Hr. Mønster, som før var i Spiellerup; men nu Capellan ved Frue Kirke, troer jeg? Jeg kjender ham ikke personlig, men efter hans Skrifter at dømme, lader det som om ikke blot en lærd; men og en sand christelig Aand besjæler ham. Jeg haaber han er saa fast, at han ikke i sin nye Bane bliver en Demas. Øhlenschlæger, som jeg heller ikke personlig kjender, da det er 20 Aar siden jeg var i Kjøbenhavn, har jeg engang lovet mig saa saare meget af; hans rige, kraftige Phantasie, hans dybe Følelse, hans sande poetiske Aand, som maler Engelen og Djævelen, som om det var sig selv, som uagtet sin unge sorgløse Alder, dog veed saa inderlig, hvorledes det er den gamle sorgfulde Olding om Hjertet, som uden at have været i Fortvivlelsens Kamp, dog kjender denne Stilling med en saa inderlig Sandhed — see hans Wiedewelt — ach ham havde jeg lovet mig saa meget af for den Sag, jeg kalder den vigtigste. Hans Herskermagt over Sproget, som Anders Skov, det i denne Henseende forvovne og luxuriøse Stykke Simon Peder og andre Stykker vise, Hans Religjøsitet, see Anders Skov; Aften Sangen og frem for Alt Disciplenes Jubel-Hymnus — Hvad maatte han kunde præstere, som aandelig Digter, som hellig Sanger, naar Guds Aand ret oplod ham de hellige Skrifter! Ach jeg frygter Viraks Duften og Medgangs bløde Pude og Tidens mægtige Aand. Naar De har Tiid, saa meld mig Noget om disse Mænd. De kjender dem vist, om min Discretion er De forvisset, det føler jeg ved Læsningen af Deres kjære Brev. Særdeles længes jeg efter Deres Udsigt over den forbigangne Tiid. Herren velsigne Deres Aand med Lys og Kraft. Herren give Dem ogsaa, naar De dypper Pennen til Stridsskriftet og Forsvaret en viis, sagtmodig Aand! den hellige Augustinus være deri Deres Mønster. Tilstaelsen i Deres Svar til Dr. Larsen, at De i et og andet vel var gaaen for vidt var mig kjær, som den var ædel og christelig.

L. 1 f. o. Tertullus: Jødernes Talsmand mod Paulus i Cæsarea. Ap. Gern. 24, 1—9.

L. 11 f. o. Demas: en Tid Paulus' Medarbejder, men svigtede ham, da P. var blevet fængslet i Rom. 2. Tim. 4, 10.

L. 22—25 f. o. Anders Skov og Aften Sangen af „Langelandsreisen“. Simon Peder og Jubel-Hymnus af „Aarets Evangelium“.

L. 3 f. n. Se Note S. 70.

Jeg takker den vakre Birch og min lille Bog fordi de skaffede mig Brev fra en Mand jeg med Kjærlighed og Glæde rækker Broderhaanden.

Hornslyd.

Fra P. N. Skovgaard.

61.

Gode Ven!

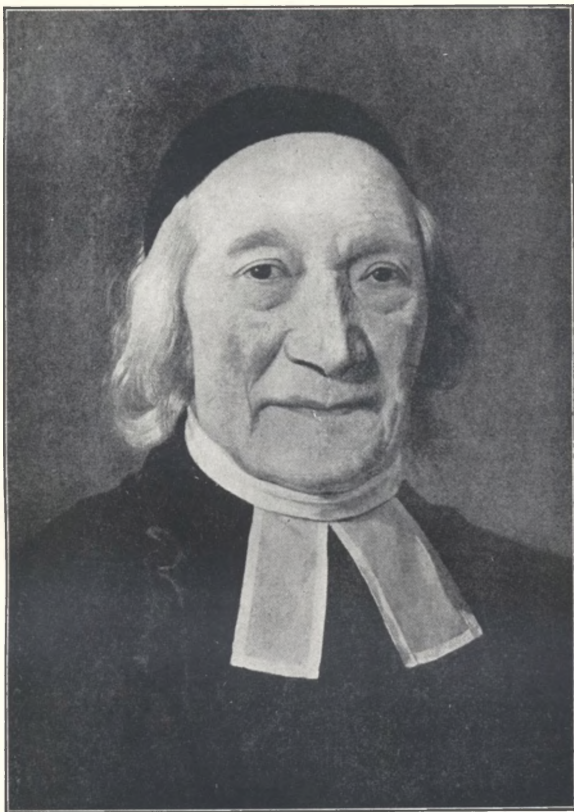
Aalborg 1. Septbr. 1812.

Hvorledes lever Du nu i den lange Tid, siden jeg sidst hørte fra Dig? Dog formodentlig vel? Jeg haaber, at Du endnu bestandig lever for en Del for det gamle Norden, og at det derfor vil interessere Dig at vide, at en Præst Henneberg her i Aalborg har i denne Tid faaet et Skrift ud fra Trykken med den Titel „Hvad er Edda? Eller: Raisonneret kritisk Undersøgelse over de tvende ved Gallehuus fundne Guldhorn, hvilken endelig leder til rigtig Kundskab om disse Oldtidens Konststykker, og derved atter til adskillige Oplysninger i den Nordiske Mythologie, Chronologie, Historie og Astronomie. Med et Anhang Om der har været flere Odiner til.“ 264 Sider i 4to med to Kobbere.

Vel anseer jeg hele Bogen for et Product af ringe Værd, men da jeg dog formoder at Du vil see den, skal jeg, saasnart jeg kan faae et Aftryk hæftet sende Dig samme til Brug i Studerestuen eller paa andre mere passende Steder. Foreløbigen har jeg blot at melde at H. Henneberg, en Mand med en hel Hoben ufordøjede Kundskaber i adskillige Fag, og, som det lader til, en ret god Astronom, finder paa Hornene intet uden Constellationer etc. Alle Slangerne gjør han til Cometer og disse troer han have bebudet Balders Død og Odins Død paa det første Horn. Nu seer han efter i Comet Cataloger og derpaa beregner Stjernernes Culminationer i Opposition med Solen, og udleder deraf den efter hans Formening uomstødelige Slutning at Balder er dræbt den 1. Nov. 390 efter Christ. og Odin død 417. Han benægter aldeles at der have været flere Odiner end en. — Jeg sender Bogen til Schuboths Adresse, og haaber at den vil sikkert komme Dig tilhænde. Saa kan Du selv læse saameget deri, som Du gider. Jeg har idag meget travlt med min Post, saa jeg her ender mit Brev, hilsende fra Fætter Jacob Thomas Trojel paa Vaar, som jeg jævnlig besøger, og ønskende Dig at leve vel forblivende Din Ven

P. N. Skovgaard.

L. 1 f. o. „Tanker angaaende den offentlige Gudsdyrkelse“, 1806.

JENS HORNSYLD
(1757—1840).
Præst.

*Fra S. B. Hersleb.**

62.

Kjøbenhavn d. 19. Sept. 1812.

Meget længe har det været min faste Bestemmelse at skrive Dem til, kjæreste Grundtvig! og takke Dem ret hjærtelig for Deres sidste muntre, venlige Brev, der for at glæde mig virkelig ej behøver at være det eneste i omtrent et Fjerdingsaars Tid. Aarsagen, hvorfor jeg nu først endelig kan udføre min faste Beslutning, er dels, at den vel ej har været saa fast, som jeg indbildte mig; dels og visselig især fordi Skoleexamen og Forberedelserne til den have saaledes tumlet mig, at jeg manglede baade Tid og Lyst til at skrive saa langt et Brev, som dette skulde være. De fordrer nemlig min Mening om Deres Histories sidste Del, og denne havde jeg i Sinde at give Dem hel og holden, da jeg ved, at De, trods al Deres Intolerance, dog er i Grunden meget tollerant, og da jeg desuden følte Trang til at sige Dem mit Hjertes Mening, ej for at vejlede Dem, men for at De kunde vide, hvad der i saa Fald er ved mig at gjøre. Det vilde gjøre mig inderlig ondt at miste var det endog kun den ringeste Del af Deres Venskab og Godhed for mig — jeg ved, at den strængeste Dom over Dem og Deres Arbejde ikke vilde kunne nedsætte mig hos Dem, saa snart den var grundet; jeg ser derimod ogsaa, at dette kunde og maatte være Følgen, saafremt De ikke kunde andet end antage den for en Følge af Karaktersvagthed, lave Fordomme, fordærvelige Grundsætninger o. d. Men selv om saa var, vil jeg hellere staa lavere mellem dem, De har Godhed for — thi ganske at tabe denne frygter jeg ikke — end ved at dølge, hvad jeg er og hvad jeg mener, for en Tid tilkjøbe mig en Skat, jeg dog ej kunde bruge, uden naar jeg redelig besad den. Hvad her er sagt skulde ej egentlig forberede det følgende for at skaffe det venlig Indgang — det er heller ikke en ond Samvittigheds Skalkeskjul: begge Dele vare for Dem overflødige, om de behøvedes. Jeg vilde ikkun, at alt hvad der gik Sjælen forbi, idet jeg skrev, ogsaa skulde her findes mellem de døde Bogstaver til Deres Efterretning. Jeg er tit bleven rost for at være beskeden; vist nok har jeg ogsaa ved Opdragelsen faaet den Vane, dels at tvivle meget om, at mine Fortrin, som jeg gjerne gad besidde, just ere meget værd, dels aldrig at ville krænke andre ved Modsigelse. Jeg ved meget vel, at dette — rostes det end nok saa meget — langt fra ej er Dyd; tvært imod frygter jeg derfor tit, at mange, der jo ej skue Hjertet, med Grund tilsidst ville anse mig for en Hykler — og dog er der intet, jeg oprigtigere afskyr. Ubeskedenhed og Hykleri var

stedse de to Klipper, jeg frygtede for at støde an imod — og dertil kommer den Overbevisning, at Mennesket i Grunden intet ved, at Ordene som Tegn vanskabe enhver Tanke, og at System og Tro ej altid er det samme. Hvor meget Deres Bog i det Hele taget glæder mig, hvor meget jeg beundrer det skarpe Blik, hvormed De ved at opdage den skjulte Sammenhæng, den Kraft og Livlighed, der besjæler Foredraget og den Frimodighed, hvormed De taler — derom var meget at sige, men det behøves ej. Jeg er og overbevist om, at ene saaledes bør sand Historie behandles; derimod er der meget i det enkelte, hvorom jeg ikke er enig med Dem. Der er især meget, som jeg i det sidste ønskede, at De vilde forandre, og just derfor kommer mit Brev for sildigt, da det ellers vilde blevet en Bog, som jeg gruede for at skrive. Nu kan jeg derimod være kortere, da Dons har sagt mig, at De allerede har forandret det slemmeste, om Bastholm nemlig, og vil maaske forandre mere. Jeg vil derfor uden Orden, som det falder mig ind, til Deres egen Overvejelse sætte de vigtigste andre Udtryk, jeg tror De bør forandre.

I Deres Fortale erklærer De, „at Fr. Schlegel er hildet i Pantheismens Snarer“. Jeg tilstaar, at dette er et af de Steder, hvor en Dom synes mig overflødig, i det mindste unødvendig og derfor urigtig. At Katholiken, uden at være Pantheist, gjerne kunde skilles fra Dem i Wittenberg, da De gik hen til Luther, er saare naturligt. Og hvorfor da Pantheist? Han er det ikke og var det aldrig.

— — — —

Jeg vil heller ikke nægte, at paa flere Steder synes De mig vel strængt og bestemt at fælde Dom over de Mænd, der udmærkede sig i Verden, — hvor let at fejle, og hvor vanskeligt at godtgjøre Nødvendigheden af at fejle, den eneste, som mig synes, gyldige Grund. Deres Udtrykke dømmer ej blot Mandens Virken og Forstand men selv hans Hjerte, og dette har mere end en Gang syntes mig urigtigt. Dog om det almindelige en anden Gang, da dette Brev snart maa sluttes.

De bruger tit Ukvemsord, som synes mig og upassende: Voltaire kalder De „det gamle Skarn i Ferney“ — De mener, at Vibe var „beruset“ som Anakreon o. s. v. At Slægten gaar Pokker i Vold er ligeledes en af disse Vendinger, der vanhelde, synes mig, en Stil, som visselig ej trænger til Sligt for at være fyndig. Stykket om Struensee syntes mig — jeg ved ej mere ret hvorfor — i en endnu for skærende Tone. Naar De strengt erklærer, „at den gamle Balle ej er skyldfri“, mente De vist, at han skulde læse det med samme Hjerte og Øje, som De

skrev det med; men den gamle Mand er ej en Moses; hans Øje er dumt og Sjælen føler Legemets Byrde: Han vil blot se og føle Bebrejdelsen uden at veje den mod de andre vel fortjente Berømmelsesord — og hvorfor gjøre ham de sidste Dage tunge? Sæt, at det blot var mulig, ej rimelig Virkning, De vil dog slette dette ud, thi hvad der skete, er sagt, og det vil være tidsnok, ialt Fald naar den gamle Balle staar for sin alvidende Dommer, at advare Efterslægten om ej at fejle — som han!

Om Baggesen og Øhlenschlæger var der og mangt et Udtryk, jeg ønskede, De vilde forandre og udslette: naar De f. Ex. siger, at man nu ublu forguder ham, hvilket vist ej er saa. Deres Dom over Ø. synes mig endog altfor meget lempet efter Deres forrige Beskuelse af ham og derfor Lys og Skygge i saa skarp Modsætning. Endelig er der mellem det sagte og ikke sagte et mærkeligt Misforhold, som gjør Dommene over de enkelte omtalte Personer des mere paafaldende. — — Jeg har maatte løbe til og fra mit Brev over ti Gange; undskyld derfor des mere dets Uorden.

Vær kjærlig hilset og skriv mig til, saa snart De kan. —
Hils Deres ædle Forældre! lev vel kjære Grundtvig.

Deres hengivne
Hersleb.

*Til P. E. Müller. **

63.

Højstærede Hr. Professor!

Udby 24. Novbr. 1812.

Vel har jeg nogle Gange forgjæves bejlet for mine Smaa-børn til et Blad i Literaturtidenden, men, uden just derfor at ville kalde mig selv uforskammet, bekjender jeg mig selv at være af det Slags Folk, der adskillige Gange kan faa Nej og dog komme igjen, allerhelst naar Nejet er saa høfligt og saa indskrænket, som det jeg hidindtil har faaet af Deres Højærværdighed.

Dog, med Indgangen vil jeg i det mindste ikke kjede Dem længe, og altsaa til Sagen. — Den Bibelhistorie, min synderlig gode Ven Hersleb har udgivet, vilde jeg gjerne slaa mig lidt til Ridder paa i Literaturtidenden, hvis det var tilladt. Han har vist mig meget Venskab, og jeg skylder ham derfor, hvad jeg er vis paa han ønsker, ingen Lovtale, men en Vurdering af hans Bog fra et rent bibelsk Stade. Nu er det vist nok, at jeg ønskede at kunne læse min Bibel saa godt i Grundsproget som han, og kommer vel aldrig saa vidt, uden han,

som Gud forbyde, skulde gaa baglængs mens jeg hinkede frem; ikke heller behøvede De at gaa ud af Deres Stue for at finde en lærd Recensent, som jeg ingenlunde er, men har De ikke alt beskikket Bogen sin Dommer, vilde jeg dog bede Dem om Ordet.

Fordi hint imidlertid kan være Tilfældet, og fordi De maa-ske i alt Fald ikke vilde lade mig komme til Orde i Tidenden om saadanne Ting, hvorom jeg forliges med de fleste nu om Tide som Hund og Kat, vilde jeg spørge mig for, førend jeg sendte noget. Gjerne vilde jeg, da jeg dog gjør Dem Ulejlighed, gjøre saa lidt som muligt, og hvis Deres Højærværdighed da ikke svarer, anse det for gyldigt Svar og se mig om anden Lejlighed.

Hvad jeg til Slutning vil indstændig bede D. H. om, er, ikke at regne mig mine Talemaader til onde! Næsvished er det dog rigtig ikke, men jeg har Gud ske Lov! for det meste et jævnt glad Sind, og naar Tingen, jeg skriver Breve om, ikke er saa synderlig stort bevendt, ja somme Tider endda, tage mine Ord sig den Frihed at være lidt skjødesløse uden at bryde sig om, til hvem jeg skriver. Det er sagtens Unode, men deri ere jo dog gamle og ny Pædagoger enige, hvilket dog er nyt, som sjælden sker, at i uskyldige Ting maa Børn have deres Frihed. Herpaa bygger jeg den Forhaabning, at D. H. ikke tager Unoden ilde op, eller tænker, at jeg derfor med mindre Agtelse undertegner

mig
ærbødigst
Grundtvig.

Fra P. E. Müller.

64.

Høistærede Hr. Pastor.

Kiøb. d. 1. Dec. 1812.

Det Aandsfoster, De ved mig ønskede befordret til Dagens Lys, vilde jeg gjerne antage mig, dersom ikke tildels en vis Faderkierlighed hindrede mig deri, da jeg nemlig selv gaaer frugtsommelig med noget lignende. Vel sætter jeg ikke saa stor Pris paa slige litteraire Poder, hvis Antal maaskee allerede er for stort, at jeg jo gjerne kunde finde mig i at lade nogle slige begrave i Mørket; men da jeg flere Gange har maattet gjøre Pligtarbeide med at recensere Hverdagsskrifter over samme Gienstand, synes det mig en billig Erstatning og-saa selv at tage fat paa det bedre Skrift, som jeg just i denne Tid har en særegen Anledning til nøiere at gaae igiennem. Hertil kommer at en Bibelhistorie ligger mit eget Fag saa

nær, at de fleste Læsere nok ville antage mig for at være dets Recensent. Nu troer jeg vel, at vi i det Væsentligste ere temmelig enige, maaske og med Tiden ville vorde det end mere, men jeg veed og, at vi i adskilligt ikke uvæsentligt tænke forskjelligt og at derover en paafaldende Ulighed vilde opstaae i Recensioner over Skrifter af ens Klasse i det samme Tidrum. Jeg beder Dem derfor undskyldte at jeg ikke opfylder Deres Ønske, og haaber at De uagtet mine gientagne Neier er forsikkert om den Agtelse hvormed jeg forbliver

Deres hengivne
P. E. Müller.

Fra Otto Grundtvig.

65.

Min gode Ven og Broder!

Tork 2. Dec. 1812.

— — — — —
Dit Digt om Roesk. Domkirke følger. Jeg har — med megen Møje — læst det. Paa nogle Steder var det mig saare vanskeligt baade formedelst den hurtige Pen, hvormed det er skrevet, og fordi jeg ej er saa indviet i den gl. Historie, at jeg aldeles kunde slutte mig til Meningen, hvor Ord vare enten borte, eller utydelige, førend jeg atter og atter læste hele Sammenhængen. — Oprigtigen tilstaaer jeg dig imidlertid, at dets Læsning har meget interesseret mig; og jeg længes efter at læse det paa Prænt, især med historiske Anmærkninger. — Hvad du sagde om gl. Otto og hans Søn, med mange flere Steder, vare mig saare kiære. —

Du tager meget feil af mig, min kiære Broder! naar du troer, at jeg skulde være blevet den, der anser Digt og Løgn for Eet. Vel er jeg ej Digter, ej heller har jeg vistnok høi Sands nok til at fatte ethvert Digts Dybheder. Dog troer jeg, at jeg besidder simpel Forstand nok til at skielne Sandhed fra det Modsatte, og god Villie nok til at skatte Sandheden, hvor den findes. — Og ingen af Delene skal jeg nogensinde lade være uvirksom eller ubenyttet ved dine, ligesaalidet, som ved andres Arbeiders Læsning. — At gaee med nogen Slags Fordom til hvilket som helst Arbeide anser jeg høist ubilligt.

Vel sandt. I alle Henseender ere vi vist ej enige. Og faae Mennesker paa Jorden gives der vel, som ere det, naar Tankens Frihed skal existere, og den fornuftige Aand ej smeddes i Lænker. Men langt mindre uenige i Hovedsagen ere vi visse, end du i dit Brev synes at ytre. Deri ere vi jo dog enige, at kristelig Troe skal fornemmelig vises i Gjærning — at Kier-

lighed til Gud og Næsten, uhyklet Kierlighed, lig den Jesus viste, er Xendommens Hovedbud og Grundvold — at et heldende Hoved og udpressede Sukke og evindeligt Jamren over Verdens Daarskaber ere ej af de sande Kiendemærker paa den gudfrygtige og menneskekjerlige Xen — at en fortsat Grandsken i Sandhedens Rige, en ydmyg Tilbedelse af Forsynets vise og urandsagelige Veje, en inderlig og fornuftig Hengivenhed i dets hellige Styrelser, en urokkelig Troe paa Udødelighed og Regnskab og Gjengiendelse, en stadig Iver for at nærme sig mere og mere det Fuldkommenheds Mønster, som Jesus var i hver Henseende — kort den samvittighedsfuldste Iagttagelse af de Pligter mod Gud og Mennesker, som Jesus lærte og selv udøvede, ere Hovedsagen i Xendommen : det, uden hvilket man ej kan være en sand Xen. — At sligt er, og har stedse været, og vil stedse under Guds naadige Hielp være min Bestræbelse i Tale og i Gjerning, herom føler jeg mig selv forvisset. Og med denne Troe vil jeg haabe at møde dig engang for den Eviges Aasyn. —

Iøvrigt ønsker jeg, at sand broderlig Enighed og Kierlighed maa herske imellem os og være saa uopløselig, som det Naturens Baand, der sammenknytter os; at private Meninger, hvad enten de ere religiøse, politiske eller hvilkesomhelst, aldrig maa gjøre noget Skaar i den Harmonie, der bør være imellem os, som een Faders og Moders Børn — de eneste der end vandre tilhobe i Udlændigheden, hvis længere eller kortere Varighed ingen af os kan see, men hvis Endes Visshed vi vide, og ej mistrøstes ved at tænke paa. —

— — — —

Din hengivne Ven og Broder

O. Grundtvig.

*Fra Hersleb.**

66.

Den 5te December 1812.

I forrige Løverdags skrev jeg Dem, kjære Grundtvig! et langt Brev, og i Dag kommer jeg atter med et — som imidlertid, haaber jeg, ikke skal blive saa vidtløftigt. Ved at korrigere Deres Tillæg til Historien, saa' jeg nemlig, at Gamborg og Hornemann ere nævnte, og det især den sidste paa en Maade, som antaster hans Ære og Velfærd. Dette maa jeg gjøre Dem opmærksom paa og bede Dem forandre. Jeg tilstaar, at hvad De med kjærligt Sindelag skjulte, saa vidt muligt, tror jeg ikke hører mellem Bogens errata; denne strænge Upartisk-

L. 1 f. n. errata: Fejl.

hed, der ene kan bevæge Dem til at nævne disse to Mænd, er sjælden, saare sjælden, Menneskets Pligt, og vist ikke i dette Tilfælde Deres. Paa hvem vil De virke dermed — tugte de gamle Mænd, hvis Bane er endt? Overlad det til ham, som dømmer os alle. Sagen maatte og burde De nævne, og det er sket. De paagjældendes Samvittighed vil, om den kan røres, føle sig lige saa truffet ved Textens, som ved Tillæggets Ord, og dette bør kun være Deres Hensigt. Naar de nævner dem, kan De kun dermed ville fordømme og straffe, og dette bør intet Menneske, hvor han kan undgaa det. De erklærer offentlig, at Hornemann har antastet den hellige Skrift: som øverste Lærer i Theologi kan umuligen andet, end sagsøge Dem; thi dette er Embedsovertrædelse af værste Art. Hans Skrifter fælde ham ikke; thi at bortforklare en Spaadom, kan man dog ikke kalde med dette Ord — kan endog bestaa med dyb Ærbødighed for Bibelen, om denne Ærbødighed end ikke er kristelig.

De vil altsaa optage Vidner mod ham: hans Tilhørere skulle staa frem og skille den gamle Mand ved Embed og Ære? Jeg spørger ikke, om nogen af dem vil det — men om De bør det. Hvi stode de ej op, da den mundkaade ubesindigen haaned, ej Bibelen men sig selv og sin Plads? Hvi paabød de ham ej da Tavshed, hvi hørte de fleste ham gjærne, og hvorfor stod i det mindste ej hans Høresal tom?

Tænk Dem ret om, kjæreste Grundtvig! hvorfor De nævner dem. For at erkjendes retfærdig — opofre i alt Fald dette Fortrin for at være skaansom og god, omendskjønt De ej derfor vil erkjendes, og jeg er vis paa, det vil være Gud velbehageligt, thi hans er det at dømme, vort at kæmpe mod det onde, og at skjule det med Kjærlighedens Kaabe, naar Kampen er endt. De vil erindre Dem Hornemanns venlige Tale til Dem paa Consistorio, og at han aldrig talte om Jesus uden med Ærbødighed, ligesom han og, saa tit han forklarede Joh. 13—17 Kap., ligesom glemte sig selv. Tillad De mig derfor at slette det hele Stykke ud, og underret mig derom jo før jo heller, da Korrektur deraf vist med det første kommer, og maa da blive liggende hos mig, til Deres Svar bestemmer, hvad jeg skal gjøre. Enkelte Ord kan det knap hjælpe at forandre, og det hele Stykke forudsætter derfor ogsaa næsten, at De ventede Sagsøgning for Deres Ord.

Tilgiv mig nu dernæst, min ædle Ven! at jeg efter gammel Vis har snakket vidt og bredt om hvad der kun behøvede et Par Ord; det var den dunkle Følelse af denne Fejl, som i Begyndelsen af vor Korrespondence gjorde mig saa sparsom

paa Breve, da jeg nok vidste, jeg ikke kunde være det paa Ord. De har selv forvænt mig, hvorfor revser De mig ikke? jeg er ikke døv for Tugt, om jeg end er lidt langsom i at vende mig.

— — — — —
 Deres trofast hengivne
 Hersleb.

*Til J. P. Mynster. **

67.

Udbye d. 1ste Decbr. 1812.

Det tykkes Dem vel sært at se Brev fra mig, men det faaer ikke hjælpe — e e t Brev maa De læse; hvis De kan, at sige.

Mange Undskyldninger kan jeg ikke bruge, og hvortil skulde de ogsaa? deri ere vi dog enige, at ingen Mand skal gøre Andet, end han har overlagt, og da gaa lige til Sagen. Om vi ere enige i de vigtigste Ting, det er, hvad jeg vilde vide, og derfor skriver jeg. Der ere Mange, hvem jeg ikke vilde spørge om Saadant; men De er en Mand, hvis Forhold, ikke til mig, men til de hellige Skrifter, jeg maa kende. Deres Afhandling om Liturgien vakte min Opmærksomhed, Deres Prækener rørte mig sødt, og have maaske mere Deel i hvad jeg nu er, end jeg selv veed; thi det mindes jeg vel, at Deres sanddru Tale om Bønnen slog mig, og hvad Bønnen formaaer, skal jeg ikke lære Dem. Jeg søgte Deres Bekendtskab, fordi mit Hjerte bød mig det, men, jeg vil være oprigtig, som jeg ønsker Alle vil være mod mig, jeg fandt Dem forunderlig kold og, som det syntes mig, meer grundende end troende. Er det nu saa, eller er det Deres Overflade, eller er det kun en Utilbøielighed for mig, eller min Fremfærd eller mine Bøger, eller hvad? Det har jeg grundet meget paa, men, forstaaer sig, uden at kunne udgrunde det. Jeg har Venner, som i København stedse høre Dem; fra dem ventede jeg Underretning; jeg hørte om Prækener, som paa Langfredag og især paa Kristi Himmelfartsdag, holdte i en opløftende Stemning, og som opløftede Hjerter, jeg kender som ægte kristelige — og jeg glædede mig i Aanden, thi jeg tør sige det, jeg tænkte: dig maa han i Guds Navn støde fra sig, naar han kun lærer Guds Ord reent og purt, med hjertelig Tro og Varme; Høsten er stor, Arbejderne ere faa, og engang blive vi saa dog Venner, i Huset

L. 18 f. o. Afhandling: I Rahbeks Minerva 1806 II S. 74.

L. 19 f. o. Prækener: 1. Bind af M.s Prædikener udkom 1810.

L. 17 f. n. „Om Bønnens Kraft“ i Prædikenerne for 1810.

med de mange Værelser, hvor vi maa elske hinanden i Kristo. Men jeg hørte ogsaa om Prækener, som skolerette moralske Afhandlinger, der hverken opløftede eller glædede tænkende, troende Kristne. Jeg tænkte: hvorledes kan en Kristen adskille Moral og Dogmatik? skulde det virkelig være sandt, som en af mine Venner udtrykte sig, at Mynster kun havde en vis poetisk Ærbødighed for de kristelige Troessandheder? — Jeg troer, De har studeret Naturfilosofien; enkelte Udtryk i Deres trykte Prækener stødte mig fra Først, men jeg veed, hvor let Udtryk, som Man tit har læst, liste sig ind, uden at have noget videre at betyde, og saaledes ønskede jeg at betragte dem. Nu derimod randt de mig i Hu som betænkelige, og nogle Ord, jeg engang hørte af Dem, og som jeg aldrig har kunnet glemme, forvirrede mig ogsaa. De sagde nemlig, at Enhver skulde kun være fuldelig, hvad han tog sig paa at være, udtrykke sin Syssels eller Levemaades Begreb, og at Kærlighed var for de Faa, der vilde være fuldkomne. Alt Saadant er, som Man tager eller mener det, men forvirre mine Tanker om Dem maatte det. Endelig hørte jeg Dem selv, og hvorfor dølge det? jeg opbyggedes ingenlunde, ja, jeg fandt ikke engang Prækenen kristelig; thi De vilde tale om Troens Nødvendighed og talte kun om en Tro, der har været til og kan være til uden den skrevne Aabenbaring. Imidlertid, naar jeg saaledes alvorlig har tænkt paa Dem, randt mig tit ihu, hvad De siger i Fortalen til Deres Prækener, at — saaledes forstod jeg det — for kristelige Folk vilde De præke anderledes. Da tænkte jeg: det er dog vel saa, at den betænksomme Mand mener, Man maa se at lede den vantro, fordærvede Slægt skridtvis tilbage til Kristendommen, saa den ikke enten skal kaste sig til Pietisme eller ugudeligt Spil med den saliggørende Tro paa Kristus. Nu er jeg vel hos mig selv vis paa, at det er urigtigt, thi Guds Ord skal høres helt og utilhyllet — hvem der vil misbruge det til egen Fordærvelse, faaer det gøre; Herren kender Sine og dem vil Han nok veilede ved sin Aand og sit Ord; vi har heller ikke Tid at bie, Natten, da Ingen kan arbeide, kommer maaske i Dag for os eller for en af vore Tilhørere; hver Præken maa have Noget for Hver, for Troende og Vantro, Hyklere og Sovende, der maa være baade Lov og Evangelium. Det er min faste Overbevisning; men Ingen dømme en Broder i Saadant, Hver være fuld forvisset i sit eget Sind.

Jeg skyldte Dem Regnskab, hvi jeg gør Dem et Spørgsmaal, som i vor Tid synes underligt: hvad er Deres Hjertensmæning om Bibelen og Troen paa Kristus? Jeg troer, at hvordan De

end optager Spørgsmaalet, skal De lade mig vederfares den Ret, at jeg ei letsindig opkaster det, at jeg har gjort Alt, hvad der stod til mig, for at faae det besvaret, uden ligefrem at gøre det, og at jeg handler oprigtig. Jeg har da maattet gribe til det sidste, men ogsaa sikkerste Middel forat faae at vide, hvad der er mig saare vigtigt; jeg siger sikkerste, thi saa er det; enten De tier eller taler, enten De afviser mit Spørgsmaal eller besvarer det, maa jeg blive vissere end jeg er og rolig, fordi jeg nu veed, at hvis jeg herefter troer fejl, gør jeg dog ikke Dem nogen Uret, hvilket jeg nødig vilde. Troer De Guds Ord enfoldelig, da maa De i alt Andet være saa uenig med mig som muligt, have imod mig, som Kristne kan have imod hinanden — og Kristen tør jeg kalde mig for Guds Aasyn — De vil dog hverken tie eller afvise mig vredelig; thi det kan en Kristen ikke, han er rede til at gøre Regnskab for sin Tro og sit Haab for langt mere ubeføiede Spørgere end en Medkristen er; og møder da det Værste mig, vil jeg visselig sørge mere over, at De ikke er Kristen, end over, at De saarede mig.

Dog, nu være det i Guds Navn nok talt herom! At jeg ikke spørger i nogen ureen Hensigt, tør jeg vidne; at jeg ikke vil gøre andet Brug af Deres Svar, end jeg vilde ønske der skulde gøres af mit, ja ingen, som De kan have noget imod, det tør jeg sige — og saa gøre De i Guds Navn hvad Deres Hjerter byder!

At jeg ønsker Deres Venskab, behøver jeg ikke at sige Dem; at dertil ikke vel kan optænkes nogen Grund uden den sande, troer jeg. Mødes vi ikke meer i Tale eller Skrift, da Gud lade os mødes til Troens og Guds Søns Erkendelses Enighed der, hvor vi erkende hinanden, som vi erkendes af den Høiestel!

Kære Hr. Mynster — thi det er De, om De end slet ikke har mig kær — skulde der i Brevet være indløbet Ord, som ikke ere tilbørlige, de maa ikke støde Dem; jeg skriver som det er mig om Hjertet, og skøndt mig synes, at jeg ikke griber Ordene iflæng, kan jeg dog heller ikke med at vælge længe, mindst i Breve, og Andre end de, jeg ikke maa bryde mig om, sige at de tit ikke ere veiede nok. Er det nu saa, da regn mig det ikke til Onde, men tro, at jeg ikke har meent det ilde! og det kan De jo dog nok tro; thi hvorfor skulde jeg skrive Dem et saadant Brev til, naar jeg meente det ilde, ja hvad skulde givet mig Mod dertil, naar jeg ei havde følt mig drevet af noget Høiere end uværdig Nysgerrighed?

Nul Guds Fred, som overgaaer al Forstand, forvare vore Hjerter og Tanker i Kristo Jesu, vor Herrel!

ærbødigst
Grundtvig.

Fra J. P. Mynster.

68.

Kbhavn d. 13de Decbr. 1812.

For 7 Aar siden stod mit Navn første Gang paa et offentligt Blad — under en glad Hilsen til en Digter, der havde anslaaet Toner, jeg erkjendte for christelige, og skiøndt min Hilsen var paa Vers, var den dog uden Tvivl saaledes beskaffen, at min Meening maatte forstaaes endog af den meest prosaiske Læser. Kort efter skrev jeg min Betænkning over de liturgiske Forslag, bekiendte mig deri med alvorlige, stærke, umiskjendelige Ord som en Christen. Jeg har siden i mine Prædikener og i adskillige theologiske Afhandlinger baade for Lærde og Ulærde bekiendt mine Overbeviisninger, uforanderligen de samme; jeg prædiker nu i 10 Maaneder i Hovedstaden, og saa lidet det end kan være min Hensigt hver Gang kun at gjøre Rede for min Troe, har jeg dog ofte nok fundet Leilighed dertil, og nyttet den. Efter syv Aar tilbragte med disse Bestræbelser udgaaer det Spørgsmaal til mig, om jeg ogsaa er en Christen. — Det kan neppe undre Dem, naar dette forekommer mig, som om man spurgte, om det, jeg har sagt, ogsaa er mit Hjertes Meening, eller Giøgleværk, Modesprog, Hyklerie, Løgn.

Hvad driver Dem da til at sætte Mistillid til mine klare, lydelige Udsagn, og søge efter andet Vidnesbyrd om min Meening? — De har ikke fundet mig aaben mod Dem; det er mueligt; jeg Dem heller ikke mod mig, og at min Følelse ikke har bedraget mig, seer jeg nu, thi aaben og fri kan jeg ikke finde en Mands Adfærd, der hellere bedømmer mig efter mit Udvortes, som det har forekommet ham i Forvirringen, end efter de alvorlige Ord, talte af mit Hjertes Inderste, som han har for sig, der i mine Skrifter opsøger Udtryk, som kunne synes „betænkelige“, og af mine Samtaler giemmer og begrunder forkeerte Sætninger, som jeg ikke engang forstaaer; thi jeg kan ikke tænke mig nogen Sammenhæng eller nogen Meening, hvori det kunde falde et fornuftigt Menneske ind at sige, hvad De lader mig sige, „at Kiærlighed var for de Faa, der vilde være fuldkomne“. — Deres Venner have indberettet betænkelige Prædikener. Jeg seer altsaa, at jeg i Kirken forefinder Mennesker, som ikke komme for med mig at henvende from Betragtning til de guddommelige Ting, for af mine Foredrag at nyde det Gode og at tilgive det Mislykkede, men for at dømme, og for at rapportere, hvad der er pas-

L. 4 f. o. Mynsters Anmeldelse af Øhlenschlægers „Aarets Evangelium“ i Rahbeks „Tilskueren“ 1805.

seret. Dette vilde gjøre mig ondt, vilde formindske den Glæde, hvormed jeg gaaer til min Kirke, dersom det kom mig uventet, dersom jeg ikke længe havde vidst, hvorledes Partie-Væsenet gebærder sig, og dersom jeg ikke tillige vidste, at jeg har bedre Tilhørere. Deres Venner altsaa høre mig stedse, de have følgelig hørt, hvor ofte jeg fra mit Embedes Begyndelse har greebet Leilighederne til udtrykkelig at handle om Guds Ord og om Christendommens væsentligste Sandheder, paa det mine Tilhørere straks kunde viide, hvad de havde i mig, og hvad de kunde vente, jeg efterhaanden vilde stræbe fuldstændigere at udvikle. At jeg ikke har forklaret mig utydeligt, har jeg seet deraf, at det modsatte Partie heel vel har forstaaet mig, og talet nok om min Orthodoxie og mine dogmatiske Prædikener. Deres Venner derimod have fundet det Modsatte — ikke blot fundet sig beføiede til at ansee enkelte Prædikener for uheldige, eller til at tvivle, om jeg havde det samme Begreb om en Prædiken, som De ansaae for det ene rigtige, men om jeg og i Almindelighed meente det ærligt med Christendommen. Og hvorfor? Jeg skal have holdt Prædikener „som moralske skolerette Afhandlinger“. En Prædiken, der havde Form af en Afhandling, veed jeg ikke at have holdt; havde jeg gjort det, vilde jeg ansee det for uhensigtsmæssigt, men hvorledes for uchristeligt? Dersom nogle af mine Prædikener have været skolerette, skal det være mig kiært, efterdi denne Form undertiden er meget nyttig, og jeg vel veed, at der fra Skolerne ofte udgaaer Pedanterie, men derfor ikke seer, hvorfor vi ei tør nytte den Orden og logiske Strængthed, hvortil vi i Skolerne burde holdes. I alt Fald var dette Kunstnerens Feil, men hvor er det Uchristelige? Endeligen have mine Prædikener undertiden været moralske — ja, det forstaaer sig; vee dem, hvis ikke! Jeg har vel læst, at en Biskop i den engelske Kirke engang raadede Præsterne ikke at prædike Moral for at adskille sig fra Methodisterne, men jeg formodede, at saadanne Raad forekom Enhver, der ikke var forblindet af Lidenskab, latterlige. Jeg er overbeviist, at mange brave Mænd have adskilt Dogmatik og Moral langt anderledes, end jeg, uden derfor at fortjene det haarde Spørgsmaal: hvor kan en Christen gjøre det? Hvad mig angaaer, da veed jeg, har ofte, lydeligt, offentligt nok sagt, at jeg veed, at der ingen sand Troe er, som jo er virksom, og ingen hellig Gierning er, som jo er grundet i Troen, og at i sin dybe Grund er det Sindelag, der troer Gud, ikke forskielligt fra det, der lyder ham. Men i Foredraget maae man vel gjøre nogen Adskillelse mellem Dogmatik og Moral; og naar da Prædikanten

ikke hver Gang udtrykkelig kan føre Talen hen til det Høieste, naar han ofte maae forudsætte, at hans redelige Tilhørere bringe det, de tilforn have hørt, i Forbindelse med det, de nu høre, naar den samme Prædikant endog nyelig paa den klareste, meest uforbeholdne Maade har prædikeret „om Loven og Evangelium“, og han da prædiker et Stykke af Loven, uden at tænke paa, eller uden at bekymre sig om, at der iblandt hans Tilhørere findes de, som tage vaere paa ham, om de kunne fange ham i Ord: staaer han da virkelig i Fare for, at nogen med en god Samvittighed kan tvivle om hans christelige Mee-ning? — De kan i Luthers Tischreden finde et udtrykkeligt Raad, at efterdi Folk ikke bekymre sig om, ikke føle deres Trang til Evangelium, saa nødes man vel til oftere at prædike Loven. Mig synes og, at vor Herre og Mester ikke sjelden prædikede den næsten aleene.

Dog, De har selv hørt mig, hørt een Prædiken, af hvilken De synes tilbøielig til at tage Vidnesbyrd mod de tolv, De har læst, som De ikke blot har fundet mangelagtig i flere Henseender — hvilket jeg vel og selv kunde fundet — men ingenlunde opbyggelig, „ikke engang christelig“. Det er haarde Ord, og De vil ikke forarges over, at jeg — for at laane Jacobi's Udtryk — mod den, der foreholder mig et saadant haardt Jeg eller Du, paastaaer: Du — paastaaer, at dersom Christi Lys fuldt og klart straaede i Deres Sjæl, vilde De vel fundet min Tale christelig. De siger, „at jeg kun talede om en Troe, som har været til, og som kan være til uden den skrevne Aabenbaring“ — Ordene have tilbudt sig uheldigen for Dem, thi vist nok har jeg ofte priiset, vil altid priise en Troe, som den, der fandtes hos Abraham, de Troendes Fader, som troede Gud, og behagede Gud formedelst Troen — uden skreven Aabenbaring. Skøndt jeg nu vel ikke anseer det for et blot Tilfælde, der spiller Dem det skrevne, Bogstavet, i Hænderne, hvor det ikke hører hen, saa formoder jeg dog, at De her egentlig har villet sige: uden udvortes Aabenbaring. Min Bekiendelse herom er denne: Jeg veed, at uden udvortes Aabenbaring vilde Mennesket sandsynlig kun været et Dyr, at han har behøvet denne baade for at kiende, hvad han ellers ikke kunde, Guds Raadslutningers Vei og Maade, og selv for at erkiende de Sandheder, som dog vare indgravne i hans Væsen; jeg ærer den skrevne Aabenbaring som Menneskehedens ypperste Klenodie, hvori alle Viisdoms og Kundskabs bedste Riigdomme ere giemte; men saa vist som jeg gjør dette, saa vist veed jeg ogsaa, at hvor et Menneske, ogsaa uden udvortes og skreven Aabenbaring, holder hart ved den Usynlige,

som om han saae ham, der er den sande Troe — maaskee ufuldstændigere, mindre glædelig, end den, hvis Besiddelse udgjør vor Lykke, men i sit Væsen ikke forskiellig. — De veed, at der fra meget gamle Tiider have været tvende Meeninger i Christenheden, hvoraf den eene intet Sandt og Godt vilde erkiende uden i det, der egentlig og umiddelbar sluttede sig til Christendommen, og ellers kun saae Vanhellighed, forfængelig Tant, glimrende Last; den anden derimod erkiendte Guds Aand virksom i alle Lande og alle Tiider, og allevegne saae dens Frugter, om end ufuldkomne, dog tydelige nok i Menneskers Tale og Gierning. Jeg tager ikke i Betænkning at vedkiende mig den sidste Meening, tager ikke i Betænkning at vedkiende mig den Meening, at Mange skulle komme af Øster og Vester og sidde til Bords i Guds Rige fremfor Mange, der kaldte sig Rigets Børn. Hermed staaer da ogsaa det i Forbindelse, at jeg ikke anseer Videnskab og Kunst blot for et letsindigt, vanhelligt Spil, hvor ofte de end og kunne være drevne saaledes — ligesom Christendommen selv desværre ikke sjeldnere — og at jeg, fuldt vel erkiendende, hvor forfængeligt, hvor samvittighedsløst et Væsen der i vore Tiider ofte er ført med Philosophien, dog ikke er sindet at bortkaste Kornet med Avnerne, eller lade haant om at bruge hvad Sandt og Godt vor Tiids Tænkning har bragt for Lyset, ligesom Paulus og Johannes gjorde saaledes i Henseende til deres Tiiders.

Jeg kunde have Meget at tilføie, men fattes Tiid og Lyst. — Deres Fortolkning af mine Ord i Fortalen til mine Prædikener, at for andre Tilhørere vilde jeg talet anderledes, vedkiender jeg mig ikke; jeg meente kun, at hvor Grundvolden var lagt, kunde jeg frit bygget paa den, uden idelig at tage Hensyn paa Indvendinger, som da ikke vilde gøres; men jeg tilstaaer, at denne Omstændighed endnu undertiden gjør mig tvivlraadig, hvorledes jeg skal tale, som det sig bør. Dem gaaer det neppe saa. Da De dybt fra Norden vendte tilbage til Christendommen, stod Deres Overbeviisning strax fuldfærdig, og om enhver Gienstand synes Deres Tale strax bereed til at yttre sig uden Betænkning. Derfor følger Fortrydelsen den heller ikke sjælden i det næste Skrivt, eller ledsager den strax i Fortaler og Tillæg. Og dersom det da er skeet mig, at jeg strax erkiendte mange af Deres Yttringer for det, De siden selv har erkiendt dem for, fandt dem „halv hovmodige og halv mismodige“ og heel umodne: kan da mit christelige Sind mistænkes, fordi jeg ikke har Lyst at foreene mine Bestræbelser med saadanne? —

I Øvrigt meener jeg, at det af vort Livs heele Stræben, bedre end af enkelte Erklæringer, af sig selv vil viise sig, om vore Veie tilsidst ville mødes, eller altid gaae længere fra hinanden. Mig vil De stedse finde, uforstyrret af alt Sectererie, at vandre fort paa den Vei, hvor jeg har begyndt, inderligst ønskende at bevare Fred med Enhver, som paakalder Herren af et reent Hierte, men ogsaa rede til at modstaae, hvad jeg erkiender for Vrangt, som til at forsvare min egen Virksomhed, dersom jeg finder det fornødent.

ærbødigst

J. P. Mynster.

*Til J. P. Mynster.**

69.

Udbye d. 22. Decbr. 1812.

Var mit første Brev Dem saa saare uvelkomment, da maatte jeg vel frygte, det andet vilde være det end mere; men det kommer an paa en Prøve, og ingen Prøve paa at vinde en Kristens grundede Velvillie skal med Guds Hjelp falde mig for tung; der er ogsaa en Stemme i mig, som aldrig lyver, og den lover mig god Modtagelse dennesinde, ligesom den sidst forkyndte Vrede. Nu, k r i s t n e Mand! De maa jo ogsaa nødes til at høre mig blidelig, naar De seer, at jeg, enddog De har været grumme haard mod mig, dog svarer venlig. Hykler veed De dog, jeg er mindst af Alt, og altsaa maa dog Fredens og Kærlighedens Aand have nogen Magt over mig. Deres haarde Ord stak mig rigtig nok, det smertede mig at miskendes saare af en Mand, hvis gode Omdømme jeg ønskede saa gerne og troede mig ikke uværdig til, og — hvorfor nægte det? — det krænkede mig at behandles som en næsvis, uforstandig og letsindig Dreng, og det af en Mand, hvem jeg vel i Kundskaber, men hverken i Alder, Retsindighed eller Aandsgaver kan erkende at staa høit over mig.

Imidlertid, De har selv været med at lære mig, at Man smukt skal beraade sig med Gud i Himmelen, førend Man tager sig Noget for. Følgen deraf var da, at jeg enten skulde tie eller tale venlig; det Sidste vilde i Begyndelsen ikke ret, og „halv mismodig og halv hovmodig“ besluttede jeg at tie; men dette Forsæt var „heel umodent“. Det faldt mig i Aften ind at læse et Par af Deres Prædikener; det gjorde jeg, og nu kan jeg skrive venlig — thi der fornåm jeg, at De dreves af

L. 12 f. o. Til dette Brev findes en noget afvigende ufuldendt Kladder i Rigsarkivet (fasc. 416).

Guds Aand, og saa kan det ikke være andet, end at De engang vil fortryde at have været saa haard ved en Broder, der vel, ligesom De, i Skrøbelighed, men dog visselig drives af den samme Aand og tør ved ham raabe: Abba Fader. De blev vred, fordi jeg spurgte, om De var Kristen, men jeg vil ikke blive ved at være vred, fordi De saagodtsom reentud siger: jeg er ingen Kristen, det er, har ikke iført Kristum, men kun en Bogstavens Tjener; thi det er kun en Forhastelse, naar De læste det af mine Bøger; ja, naar De læser dette, skal Aanden vel vidne, at jeg er Hans Tjener. Hvor kunde De dog blive saa vred, og lade Solen gaa ned over Deres Vrede, og skrive i Vrede og sende mig Brevet? Da Johannes hørte i Fængselet Kristi Omgængelse, sendte Han Bud og lod spørge: er Du den, der skal komme? og det var Johannes, som selv havde vidnet om ham og seet Aanden fare ned og blive over ham, og det var Jesus, hvem Faderen i hver Gerning gav saa tilforladeligt Vidnesbyrd. Skulde det da være saa utilgiveligt, om En af os, i en Tid, da der drives saa formasteligt et Spil med Bibelens Ord og Lærdomme, stundum anfægtedes af haarde Tvivl om en Broders Tro, og sendte venlig Bud til ham selv, spørgende: er Du en Kristen? Nei, det kan, efter som vi skrøbelige Mennesker ere, aldrig være nogen Brøde, allermindst naar Man betænker, at selv den Redeligste og Forsigtigste dog altid giver nogen Aarsag til Tvivl. Skulde da Noget med Skiel fortørne Dem, maatte det være Spørgemaaden. Nu er det sandt, at havde jeg læst de af Deres Prækener, jeg i Aften læste, om Alterens Sakrament, om Verdens Korsfæstelse og Dødens Frygt, da havde jeg enten slet ikke spurgt, eller spurgt anderledes; men De veed vist selv, at vi under Tvivl sjelden vælge den nemmeste Vei, at vi saaledes tit fordybe os i unyttig Grublen, naar vi kunde naa Maalet vissere og lettere ved at tage Bibelen fat; og at mit Brev var skrevet i saadanne en alvorlig Tvivls Øieblikke, kan De ved rolig Overveielse vist ikke miskende. Herre Gud! hvorfor skulde jeg spørge og derved udsætte mig for Deres Vrede, dersom jeg blot var nysgerrig? hvad skulde bevæge mig til at lade Deres Tro og Tanker udspeide? Partiaand? Hvad kan det gavne eller skade mig, om De har min Tro eller ikke? — Dog, nok herom, slige Tanker har De vist alt forkastet; kun Det kan jeg forsikre Dem, at de Venner, jeg talte om, høre til Deres gudfrygtigste og andægtigste Tilhørere; skulde ei hos Saadanne, og allersnarest hos dem, Tvivl kunne opstaa? — Nei, nei, jeg har intet Parti og vil intet have, men jeg hører til Kristi Parti, til den Vei, som Man vel ogsaa i vore Dage har

kaldt „en Sect“ ,men som De ikke kan kalde saa. At dette Parti er saare lidet i vore Dage, veed De; at det er mit inderligste Ønske, at det maatte forøges, og mit Livs Syssel ved Guds Bistand har bidraget dertil, og min største Glæde at se Andre, som ærlig arbeide paa det Samme, det veed Gud og jeg, og skulde min Skrift ei for Kristne bære usvigeligt Vidnesbyrd derom? Hvorledes jeg har betragtet Deres Virksomhed, er Dem neppe ubekendt, ja jeg har sagt Dem det selv, og at jeg ikke har villet smigre eller hykle, derom maa dog mit Brev overbevise Dem. Naar jeg tænkte paa de Sædekorn, der i Danmark udstrøes til bedre Grøde, naar jeg bad Gud om Velsignelse, naar jeg takkede ham for den, da var det sjelden, at De ikke randt mig i Hu, og jeg havde det Haab, at Gud ved Dem vilde udrette meget til sand Kristendoms Udbredelse. Men det veed De sikkert, at det netop er vore kæreste, helligste Haab, som mest anfægtes; og hvorledes min Tro om Dem fristedes, har jeg aabenhjertig, maaske for aabenhjertig sagt, thi det veed hver Kristen, at hvad der i Tivlens Stund synes ham hardtad uigendriveligt, leer han ad i rolige Timer. Da Tivlene nu meer og meer forvirrede mig, faldt det mig ind: hvi vil du plage Dig omsonst, spørg ham selv! Dette var nu ganske rigtigt, men kunde ogsaa betyde: Deres Skrifter; dog da jeg ogsaa havde Grund til at ønske Forklaring over Deres særdeles Kulde mod mig, som, naar De var Kristen og troede at jeg ærligen var det Samme, syntes mig uforklarlig, kunde det ikke skade, at jeg greb Pennen. Men nu faldt det mig strax ind: Mynster har viist Dig hartad Ringeagt, enten svarer han Dig ikke, eller svarer vredt; de to Hensigter, at aftvinge Dem et Svar og dog om muligt hindre det fra at blive haardt, ere vist synlige i Brevet. Men to Hensigter duer aldrig, enten forfeiles de begge eller den ene tilgavns — saa gik det her; jeg er af Skade blevet klog, derfor har dette Brev kun den eneste Hensigt at overbevise Dem om, at jeg er en Kristen i Hjertet, og jeg haaber til Ham, som har Alles Hjerter i sin Haand, at den skal ikke forfeiles.

Det kan maaske falde Dem ind, at De her finder Stadfæstelse paa Deres Dom: at jeg er halv hovmodig, halv mismodig og heel umoden, som derfor fuser frem og fortryder bagefter, istedenfor at overlægge forud; men lad det da ogsaa falde Dem ind, hvad dog vel Grunden kan være, hvi jeg bekender Saadant om mig selv og hvi jeg f. Ex. skriver Dem dette Brev till! Min offentlige Vandel maa overtyde Dem om, at jeg ikke er en Slave af Folks Omdømme, ikke engang af Saadannes, hvis Aandsgaver og Kundskaber vidt overgaa

mine. For Dem maa jeg da føle en besynderlig Velvillie og Høiagtelse; men at den ikke er Følge af en venskabelig Omgang, det veed De, og der skal da neppe kunne optænkes anden Grund end den eneste sande, nemlig, at jeg i Deres Skrifter har sporet Kristi Aand og sluttet, at Han boede i Dem. Kærlighed er heraf en nødvendig Følge, og i en saa ukristelig Alder maa Kærligheden blive inderlig til de Faa, der bekende Kristus uden Skrømt og bære Hans Budskab; lidt Forurettelse af disse glemmes snart, og det er let at fortryde selv den mindste Uret, Man har gjort dem. Kan dette vorde Dem indlysende, da vil De ogsaa dømme anderledes om min offentlige Adfærd. At jeg skriver med Vished, følger jo ligefrem deraf, at jeg ei er mig bevidst at sige Andet end hvad Bibelen siger, og den veed jeg kan ikke feile, som Kristus siger. At jeg derimod kan feile og feiler, er ligefrem, hverken De eller nogen Kristen vil tro Dem selv fri, og en offentlig Feil maa vel en Kristen offentlig genkalde. At jeg ogsaa undertiden revser mit Sindelag, selv der, hvor jeg ikke behøver at fortryde et Ord af det Sagte, hvilket f. Ex. var Tilfældet, da jeg bekendte, at baade Hovmod og Mismod var hos mig, da jeg skrev min Dimispræken, hvilken jeg dog vedkender mig med Glæde, det gør jeg ikke til en almindelig Regel, men paa-lægger mig det selv som passeligt. Jeg tør frit spørge Dem, om De ved at tænke Dem tilbage til Tiden, da De frembragte hvilket som helst af Deres Arbejder, kan paastaa, at slet intet Ureent blandede sig i Hensigt eller Sindelaget under eller efter Udførelsen; egentlig er dette en Sag mellem Gud og os, men naar jeg troer det mit Kald at tage haardt paa Andre, anseer jeg det for passeligt at vise, at jeg ikke seer igennem Fingre med mig selv; i det jeg strider mod vor Tids Farisæer, mener jeg, det opklarer Forskellen mellem, hvad de og hvad jeg kalder Dyd, naar jeg laster mig selv i de Gerninger, jeg bifalder. At nu saavel mine Genkaldelser som Selvtugtelse af en Vantro engang vilde føres i Triumf som Beviser paa Letsindighed og jeg veed ikke hvad, det har jeg rolig ventet; men at en Kristen skulde anføre dem som mine egne Vidnesbyrd om Umodenhed, det har smertet mig. Umodne er vi jo alle, og skulde vi bie med at handle, til der slet ingen Ureenhed var i Sindelaget, slet ingen Feiltagelse i Udførelsen, da maatte vi jo bie, til vi modnes hisset; og at det i det mindste intet Tegn er til særdeles Umodenhed, at tilstaa og fortryde sine Feil, saasnart man bliver dem vaer, og at spænde sin Hovmod paa Pinebænk, og udsætte sig for Miskendelse og Spot, ved at bekende hvad Ingen veed, det maa De indrømme.

Med det Sindelag plejer Man dog ogsaa forud at overlægge hvad Man gør, thi tungt for Kød og Blod bliver det dog altid, offentlig at være sin egen Skolemester. Vidne da nu alligevel mine Skrifter om stor Umodenhed, da maa det være saaledes at forstaa, at jeg slet intet Kald har til at skrive, men det kan jeg, uden al Hovmod, sige jeg har.

Dog — De betragter mig som et Menneske, der „dybt fra Verden“ er kommet til Kristus, mener, han strax har sin Beskuelse fuldstændig, og hvert Øieblik selv laster sig for Feilgreb; derfor kalder De mig, „heel umoden“. Men er her ikke en Modsigelse? Troede jeg mig moden, da lastede jeg mig ikke selv; og den Feil, jeg selv lastede, kan jeg dog vel ikke glemme, til jeg skriver igen. Forsætningen holder heller ikke Stik. Dybt fra Verden kommer Hver til Kristus, som ikke bevarede Barndommens Tro, og forsaavidt maa jeg bekende De har Ret; men De mener uidentivl, at jeg fra et letsindigt Verdensbarn er blevet Kristen, og deri tager De storligen Feil. Arvet Alvor, Fattigdom, Stolthed og Ærgerrighed holdt mig langt tilbage fra Verdens Lystighed, jeg var en Farisæer af den strængeste Sect, og jeg kan sige, at et „moralsk Menneske“ var det Øgenavn, jeg bar i Verden, og bar det med Stolthed. Omtrent paa samme Tid, som De skrev Digtet til Oehlenschläger, nærmedes jeg Kristendommen ved udvortes Stød, som dreve mig til at beskue mit Inderste og betænke mine Visheder, og 1806 skrev jeg en Afhandling om Religjon og Liturgi, hvilken saavel som det Mere, jeg skrev indtil 1810, vel er Dem ubekendt; thi ellers vidste De, at jeg har havt et kristent Tidsrum, da Tidens Philosophi og Poesi ingenlunde var mig forhad, og der skal Man vist ikke finde, at jeg fortrød i Fortale, Tillæg eller næste Bog, hvad jeg havde skrevet, nei dertil var jeg for stolt. Min Forstand havde bøiet sig for Guds Ord, men saa vilde den ogsaa have Lov til at se ned paa Menneskene; Vildfarelser bedrøvede mig ikke, det harmede mig kun, at de Selvkloge vilde være klogere end jeg; jeg drev kun Spot med dem.

Min Dimispræken betegner Overgangen til mit andet Tidsrum, da mit Hjerte kristnedes. Det skedte især under haard Kamp i Vinteren 1810 og 11, og fra den Stund var jeg, hvad jeg er og ved Guds Bistand skal blive, saalænge jeg lever, og det er slet ikke andet end en troende Kristen. Men De drager endelig en Parallel imellem to kristne Partier: dem, der agte Alt for vanhelligt. glimrende Last etc., hvad ikke egenlig og umiddelbar støtter sig paa Kristendommen, og dem, der i

L. 7 f. o. Mynster havde sagt: „dybt fra Norden“, se Brev Nr. 68.

alt Godt skue Guds Aands Virksomhed; De regner Dem selv til det sidste og uidentvivil mig til det første Parti. Af Ordstrid er jeg en Hader; med faa Ord vil jeg da udsige min Tro i dette Stykke, endog jeg kunde trøstigt henvise til mine offentlige Bekendelser. At Gud aldrig har ladet sig selv uden Vidnesbyrd, og at han før Kristi Komme dyrkedes redelig af mangan Hedning, (om Patriarkerne kan jo ingen Kristen tvivle) ligesom efter Kristi Komme af mangan Jøde, Hedning og Muselman, derom kan, idetmindste i vor Tid, ei vel tvivles af nogen Kristen, der forstaaer sin Bibel, og De veed, selv Luther haabede godt om de fromme Hedninge; kun naar Kundskaben kaldes den saliggørende Tro, kan hin ansees for Saligheds Betingelse. Hvad jeg troer, og hvad hver Kristen maa tro, er kun Dette: at Alle, som blive Gud velbehagelige og salige, blive det for Kristi Skyld — thi der er intet andet Navn givet Menneskene — blive det, fordi de have et saadant troende og ydmygt Sindelag, at havde de kendt Evangelium, vilde de annammet det med Glæde. Men heraf følger, at Ingen, som foragter eller forsmaaer Evangelium, kan have et troende Hjerte, og vel maa jeg da kalde det upasseligt, at en Kristen prædiker om en saliggørende Tro uden at sige bestemt: det er Troen paa Kristum. — Saae jeg nu blot paa Deres Brev, da kunde jeg mene, at De antog Kristus blot for Guds Sendebud om Syndsforladelse; men Deres Prækenere sige mig andet, og heri kan vi altsaa ikke være uenige.

At foragte Poesi og Philosophi i sig selv falder mig ikke lettelig ind; den selvkloge Philosophi, den ureligjøre Poesi, dem hader jeg, fordi de er Menneskenes Forførere; men det gør De jo ogsaa. At denne min Bekendelse ikke er et Mundsveir, vil De tro, thi jeg pleier ikke at dølge mine Meninger, og desuden, jeg øver jo selv Digtkonst og dyrker Videnskaberne, og vil De uden Fordom gennemlæse den Udsigt over Historien, jeg har udgivet, da haaber jeg, De vil lære at kende mig lidt bedre end hidtil.

At vi i meget maa være uenige, skulde jeg tro af Deres Brev, og især af det, De kalder mig Bogstavens Tjener; og dog indseer jeg ikke, hvorledes stor Uenighed er mulig — thi at Jesus er Guds enbaarne Søn og Verdens Frelser, troer De jo uden al Forbeholdenhed, og de, som ærligen ere enige i denne Kristendommens Hovedsag, maa vel, naar de forstaa hinanden, blive det i Alt, da de drives af den samme Aand. At jeg troer, hver Kristen skal iføre Kristum heel, ikke ene hans Retfærdighed, men ogsaa hans Kærlighed, saa at vort

Levnet forkynder Hans Dyder, som kaldte os fra Mørket til sit forunderlige Lys, det er jo dog ligefrem, og jeg har sandelig ikke dulgt det. At jeg anseer det for urigtigt, i Foredrag at være blot dogmatisk eller blot moralsk, er netop fordi jeg, som De, veed, at Troen er al Dyds Kilde, og Dyd Troens synlige Ansigt. Mit Spørgsmaal: hvorledes kan en Kristen adskille Loven og Evangelium? har De taget saa ublidt, som om jeg meente, at Ingen kunde være Kristen og gøre det, men jeg meente rigtig ikke andet end: er det konsekvent af en Kristen? hvilket jeg ikke troer.

Meget havde jeg Lyst at tilføje, vilde ogsaa tage mig Tid dertil, naar ikke Brevet alt maatte synes for langt; thi saare gerne vilde jeg med Dem afhandle, hvad vi ere uenige om, gerne modtage Irettesættelse, hvor jeg fortjente den, og Overbevisning efter Skrifterne, som ere over os begge. Hvis De derimod skriver offentlig imod mig, skal det gøre mig meget ondt.

Jeg forsikkrer Dem, jeg har ingen Gerning for mig selv; paa Guds Gerning arbejder jeg i Hans Navn og til Hans Ære, og derfor er jeg ikke bange for Dem eller Nogen — thi Gud faaer nok sin Gierning frem, og hvad jeg af menneskelig Skrøbelighed gør imod Guds Villie, visselig, det maa gerne lastes og forkastes. Men jeg forudseer, at Kristendommens Fiender og Foragtere, som hade os begge, vilde juble, og det gode Navn bespottes; derfor ønsker jeg inderlig Fred med Dem og vil fremdeles som hidtil glæde mig ved Deres Virksomhed, om vi end ere uenige i visse Dele; thi at Jesus Kristus er kommet i Kød, det er en Kristens Bekendelse, som han skal forlange af hver Broder, men ikke kives om Ubedydeligheder. Dog i al Fald kan jeg efter dette Brev være rolig. At det er skrevet med venligst, kristeligt Sind, det veed jeg, jeg sidder nær ved en dødssyg Fader og jeg har betænkt, hvad jeg vil synes derom, naar jeg ligger som han paa Gravens Bred. Gud oplade Deres Øie til at se mig som jeg er! da vil De finde et skrøbeligt Menneske, men en ærlig og kærlig Kristen, i hvem Kristus har dræbt Dødens Frygt, og hvem Verden formedelst Kristum er korsfæstet, hvem derfor ingen Kristen kan skamme sig ved at følges med. Vil De tro, at jeg tør sige Dem det Samme, naar vi begge aabenbares for Kristi Domstoll!

Gud velsigne Dem i Liv og Embede, det ønsker Faa eller Ingen inderligere end

Grundtvig.

Fra M. F. G. Bøgh.

70.

Kjæreste Hr. Grundtvig!

Herfølge 18 Dec. 1812.

Underligt nok, at det er gaaet saa, at jeg kom til at læse Deres sidste Brev før end det første. Jeg var nemlig i Khavn. og ved min Hjemkomst læste jeg de sidst ankomne Breve førend de ældre. Tro ikke, at jeg kan stødes over Tale af Dem i privat Fortrolighed fremsat i kristelig Hensigt. At visitere baade Kirken og Skolen erkjender jeg for en mig paaliggende Pligt, men hør i Korthed, hvi jeg hidtil ikke har efterkommet den: fordi især jeg troer, at Skoleplaners Udarbeidelse er det, jeg først bør søge at faae istandbragt. Er jeg først færdig hermed, men dette Arbejde er seent og vanskeligt, da er mit faste Forsæt, med Guds Bistand at efterkomme hiint, saavidt det staaer til mig. Men det jeg især er bleven Amtsprovst for, det maa jeg først tage mig af, det løbende Skriverie, som er meget, maa gaae fra Haanden, huuslig Stilling har især skaffet mig meget at tage vare, og hertil kommer Helbredet, som ikke sjældn er mig til Hinder: see, her ere Aarsagerne, hvorfor Visitatser af mig hidtil ikke ere foretagne.

Deres gamle Fader hælder til Graven; skulde det være Guds Villie at kalde ham, er mit Raad, at De dog aldrig maa tænke paa at forlade Forretningslivet.

Naar vi ere inde i den virkelige Verden, solideres derved, som De selv vist ogsaa har erfaret, al vor Tænken og Gjøren; desuden det blotte speculative Liv, vil De med Deres Hang dertil neppe kunde udholde. Hvad De melder om Skrifter, som snart kan ventes at udkomme fra Dem, er jeg Dem meget forbunden for. Lad den litteraire Verden larme mod Dem saa meget den vil, det veed jeg, De kan taale. Men et Ven-skabsraad: skriv intet, som kan væbne den verdslige Dom imod Dem. Derved bliver man kun selv vaabenløs; og dette bør især den forebygge, som haver gode Vaaben at fægte med for vigtig Sag.

I Poemet: Roskilde Domkirke, var der ikke noget om fjerde Frederik som var vel frit? Reiser De til Khavn., saa læg Veien herover. Meget er der, hvorom jeg ogsaa gjerne ønskede at samtale med Dem. Jeg talede med Hr. Mynster i Khavn., og han var vel tilfreds med den Stemning især hos Cultiores, som han fandt der for den saa vigtige Christendomssag. Jeg talede med en anden, læg men kyndig og for Christendom altid indtagen Mand, der troede at observere, at Fortids frække Spot

L. 4 f. n. Cultiores: de mere dannede.

var forsvunden næsten gandske, at Hjerterne vel ikke vare gjenvundne, men Tilbagegangen var dog kjendelig til det Bedre. Biskoppen synes mig mere og mere, som er høist vigtigt, at høre vort Partie til. En Ordinationstale han nylig har holdt ved en ostindisk Missionærs Indvielse er ypperlig.

Jeg har laant den ud, ellers skulde jeg sendt Dem den. Deres mig tilsendte Subscriptionsplaner ere udsendte. Min venskabelige Hilsen bedes formældet Deres ærede Forældre. Med al Høiagtelse og sand Hengivenhed fra Deres

Bøgh.

*Til P. Dons.**

71.

Kære Dons!

Udbye, den 24de December 1812.

Efterat jeg havde afsendt det Lidet, jeg denne Postdag agtede at skrive, fik jeg de venlige Linier fra Dig, og da der i Dag kommer Bud til Præstø, haaber jeg, at Du endnu skal i Helligdagene se et Par Ord fra mig, for at Du ikke skal ængstes af Uvished om vor Tilstand.

Endnu lever gamle Fader, men et sørgeligt Liv; thi Legemet er saa udtæret, at han ikke kan støtte paa en Fod, og Tankerne saa adspredte, at han sjelden et Øjeblik kan tale eller fatte et forstandigt Ord, skønt han kender os, og i visse Dele veed, hvad han siger. Dog nogle herlige lyse Øieblikke skænkede Gud ham i Mandags mod Aften. I Søndags, da Evangeliet var om Johannes den Døber, kunde jeg ikke Andet end mod Prækenens Slutning udbryde: „Ogsaa blandt Eder vandrede en Johannes,“ og tilbagekalde Oldingens Minde som den Herrens Røst i Ørken, den ærlige og gudfrygtige Ordets Tjener, han har været. Der var kun Faa til Kirke, men just derfor neppe Andre end dem, der komme for Ordets Skyld, og hardtad Alle vare de af den Gamle ledte paa Saligheds Vei; des friere kunde jeg tale, og da jeg efter Præken bad navnlig for den syge Olding, var neppe noget Hjerte ubevæget, noget Øie tørt. Fader var den Dag meget urolig, men ved Sengetid, da sikkerlig mangt Guds Barn opløftede sin stille Bøn for ham til den himmelske Fader, blev han med eet stille, laa saaledes til Mandag mod Aften og begyndte da at tale gudelige Ord; jeg tvivlede om, det var med Sands, men da jeg traadte til, mærkede jeg vel, at vi forstode hinanden. Han talte om den Fred, han følte, og den hellige Længsel efter at fare herfra og være med Herren. N u, sagde han med Eftertryk, er jeg kommet saa

vidt, at jeg ikke vilde vende tilbage til Verden, om Man bød mig al dens Herlighed, og sin Seier tilskrev han Guds inderlige Barmhjertighed — og Gudfrygtiges Bønner. Nu først fortalte jeg ham, at vi havde gjort offentlig Bøn for ham. Han bevægedes dybt, trykkede min Haand med Taarer og sagde: „Det burde jeg selv bedt om, men jeg havde ingen Samling dertil.“ Under denne glædelige Samtale sagde han: „Ja nu ligger jeg som Jacob der han velsignede sine Børn.“ Jeg bad om hans Velsignelse, især i mit Kald som Kristi Tjener, og han gav mig den med en Hjertelighed, som jeg ikke glemmer. Han velsignede min fraværende Broder og Moder, og nu spurgte han, om der var Nogen, som ellers ønskede en Velsignelse og et Suk af ham. Da nævnede jeg Dig, som Du bad, og han lyste Velsignelse over Dig og Dine som en Fader; han bad godt for alle mine Venner, og da jeg nævnte Hersleb, føjede han Molbech til. Det glædede mig inderlig, det syntes mig et Tegn paa, at ogsaa han skulde naa den Tro, hvilken han først og fremmest tilønskede os.

Han blev mat paa det Sidste, jeg desværre ogsaa træt af Salighed. Jeg bad ham lægge sig til Ro; nødvendig vilde, sagde han, han forlade de hellige Tanker, men dog sov han ind. Et Par Timer efter savnedes hans Puls, og han droges med Døden; dog vendte Livet tilbage efter stærk Strid, og siden har han ikke havt sin Samling fuldelig. Af Guds Naade venter jeg endnu et livligt eller dog roligt Øjeblik; thi han bad altid om, at han sin Sjæl med god Forstand befale maatte i Jesu Haand i evig Ro at gemmes.

Fra P. E. Müller.

72.

P. M.

Kiøb. d. 28de Decbr. 1812.

Det gjør mig ondt at jeg heller ikke denne Gang seer mig i Stand til at opfylde Deres Velærværdigheds Ønske i Henseende til Indrykkelsen af det mig oversendte Stykke. Opfordret ved den Tillid, De viste mig i Deres forbindtlige Skrivelse, vil jeg tillige aabenhjertigen forelægge Dem de Grunde, der have bestemt mig. Til min Kollega har jeg intet sagt herom, end mindre viist ham Deres Svar.

Det er i Almindelighed en Regel ved kritiske Journaler, ogsaa dem, hvis Rum tillader vidtløftigere Debatter, at naar en Antikritik indrykkes, ledsages den med Recensentens Svar, og dermed ansees Striden endt, thi ved at indrykke Dupliker

og Repliker, kunde ellers en litterair Feide forlænges i det Uendelige. Ligesom nu allerede denne Grund maatte hindre mig fra at indrykke det forlangte, kommer endnu til, dels at Deres sidste Svar efter mit Skiønnende ikke indeholder nye Oplysninger eller Berigtigelser, men ikkun Forsikringer om hvo der har Ret, hvilket jo er overflødigt, da enhver myndig selv maae kunne dømme om det Læste; dels at Tonen er meget for skarp, Beskyldningerne meget for haarde. Deres Modstander bebreider Dem Selvklogskab og Ubillighed, egentligen intellektuelle Feil, som ikke ere injurierende. De kalder ham en Løgner — beskylder ham for Hovmod som er en Last, siger at han ei handler som det sømmer sig en ærekiær Mand og en Kristen, Beskyldninger som endog kunde beføie til en Anklage for Domstolene, og som just ville give Deres Fiender de kraftigste Beviser paa det, hvorfor disse stundom have beskyldt Dem. Det skulde derfor gjøre mig ondt for Deres egen Skyld, om De nogensinde lod dette efter min Følelse ikke nogen Kristendoms lærer sømmende Stykke komme for Lyset.

De tillade mig, da jeg nu engang er ifærd med at sige mit Hiertes Mening endnu at tilføie dette. Professor J. Møller var mig ubekjendt, indtil han blev min Kollega, jeg har siden lært ham at kiende som en Mand af fortrinlige Anlæg og Kundskaber og tillige af en saare elskværdig Karakter. Jeg veed bestemt, at han ved flere Leiligheder har kunnet skade Dem, endog ved blot ikke at handle, og at han kraftigen har antaget sig Deres Sag. Jeg veed ligeledes at Deres ældre Angreb paa ham ikke have havt Indflydelse paa hans Recensjoner, jeg kiender ham nøie nok, for at kunne foreløbigen prøve ham desangaaende, og havde da ikke anmodet ham om at recensere. At han eengang efter flere Aars Forløb lader nogle Ord falde til sin Retfærdiggjørelse i den gamle Strid, bør ei forundre Dem, thi Deres Angreb paa ham var vist ikke lemfældigt, og fordi en Mand betragter eller behandler en nordisk Mythe fra en særegen, var det endog en mindre heldig Synspunkt, fortiener han dog ikke nogen haanende Medfart.

De undskyldte min Oprigtighed i disse Linier, og modtage mine Tak for Deres venskabelige Ønsker tilligemed Forsikringen om den uskrømtede Agtelse hvormed jeg forbliver

Deres hengivne
P. E. Müller.

Til norsk Ven (Peder Nielsen, Drammen?).

73.

Kære Ven.

1812.

For Deres venskabelige Brev takker jeg Dem meget og det er baade stærkende og glædeligt fra fjerne Egne at fornemme, Røsten er hørt hvor Man ei turde haabe. Deres Utilfredshed med mit Kvad til Kongen undrede mig fra een Side, da mine bedste Norske Venner har yttret den samme men i de Ord De gør til Deres, var Adskilligt som forundrede mig. Dog rolig hører jeg Alt, jeg veed med mig selv, at har Nogen gjort Meget af Nordmænd, da er det mig, jeg kan forsikkre Dem, at jeg, da jeg satte mig ned for at takke Kongen for Norges Høiskole havde jeg intet mindre i Sinde end at sige Norge et haardt Ord det tvang sig paa mig under Digtningen, jeg stred med mig selv thi jeg vilde saa nødvendig fortørne Norske Mænd med hvem jeg stod i Venskab, men jeg maatte, jeg følte det var Sandhed som skulde siges og det havde da været Mennekefrygt at tie. Ubegribeligt er det mig, hvorledes man uden at være hovmodig, kan finde Bitterhed og Galde, da jeg synes det Gode er sagt med det Onde, og jeg før noksom (paa Kongens Fødselsdag 1809, i mit Kvad om Prinds Kristian og andensteds) noksom har lagt mit Sindelag mod Norge for Dagen. Men mit Kald til at sige det! Det er netop mit Kald som Guds Ords Tjenere at bøie de Stolte og trøste de Kleinmodige, først Lovens Torden siger den salige Luther, saa Evangeliums Trøst til det knuste Hjerte, det er profetisk Orden. Vist var det glædeligt om vi altid kunde tale kærlig med den hellige Johannes, og om Strid var ufornöden, men saa er det ikke. Lad kun længe nok Mange raabe, som Disciplene for-dum, det er en haard Tale, naar Gud Fader opholder os i inderlig Kærlighed. Jeg er Nordbo, men jeg er meer, jeg er Kristen, jeg vilde saa gerne haabe, at Kristendommen kunde genfødes i de stærke Nordmænd, men er det ei sandt, at de maa ydmyge sig, før det kan ske, og skulde det da ikke netop være mit Kald at minde dem om Stolthedens Daarlighed. Naar jeg sporer Guds kærlige Forsyn i Rigernes Forening, og det gør jeg, skulde jeg da ikke sige det høit, især paa en Tid, da selv Norges oplyste Mænd tro den har været dem Fædrelandet til Skam og Skade? Er ikke Wergelands Bog blevet kronet, uagtet den kalder os Danske Faar, og har nogen Nordmand

L. 21 f. n. Til Kongens Fødselsdag (Poet. Skr. I. 109).

L. 20 f. n. Sørgekvad ved Prins Kristians Død (Poet. Skr. I. 180).

L. 2 f. n. Wergeland, jfr. Brev Nr. 45.

yttret Harme derover? Er da den Aand som opfylder Norges Ordførere kristelig, og skulde den skaanes? Ja troede jeg den var almindelig i Norge, da tav jeg maaske, thi da var vel Tale forgæves; men det troer jeg ikke, og derfor taler jeg, at vække og varsle det er mit Kald. At Verden hader mig det maa ikke undre eller røre mig, men ingen sand Kristen kan, uden i et svagt Øieblik, som vi alle have mange af vredes over min Tale, er der maaske Ord der klinge for haardt, da er Skylden vist nok min, men skulde Kristne ikke gerne tilgive mig det, naar det er klart, at Omhu for Kristendom og Norges sande Vel og intet mindre end Kivagtighed drev mig til at skrive. Jeg har sagt og siger bestandig Danmark end haardere Sandheder. Folkene maa føle deres Elendighed, hvori Vantro og Synd meer og mindre har styrtet dem, om de skal frelses. Det er den sidste Time, Norden er saa at sige den sidste Plet i Evropa, hvor Kristus endnu gennem sine Tjenere varsler, der maa tales høit om de Sovende skal vaagne og skeer det ei snart, skeer det maaske ei før ved den store Basunes Klang. Til mig og hver Ordets Tjener, hvem Herren forlenede Størke til at hæve Tungen, hedder det, som til Ezekiel: naar jeg siger om den ugudelige, at han skal dø, og du ikke paaminder ham, for at holde ham i Live, da skal han dø i sin Misgjerning, men af din Haand vil jeg kræve hans Blod. Saa er det nu med Evropas Folkefærd: vil de ikke igjen blive Kristne i Tro og Ydmyghed og Kjærlighed, da maa de dø, og skulde jeg da som de falske Profeter raabe Fred og ingen Fare, medens Fordærvelsen hænger over Hovedet! Skulde jeg tale honning-søde Ord, for at undgaa Had og Strid og Modsigelse? Nej, saa har hverken Kristus eller Apostlene eller Luther lært mig, og deres Discipel vil jeg ved Guds Naade og den Helligaands Bistand være til mit sidste Aandedræt.

De forlanger et beroligende Svar, det har jeg givet Dem, saa sandt De er Kristen med Liv og Sjæl.

Kritikker og Had ere som hvert Kors tunge for Kjød og Blod, men vi formaa alle Ting i Kristo, som styrker os.

De taler om den Samling af aandelige Sange, jeg har lovet; vil Gud, den kommer ud, glemmer jeg vist ikke den herlige Gerhard, men Sangene fra 86 kjender jeg ikke, og jeg tilstaar aabenhjærtig, jeg venter ikke stort af dem, da de ej ere blevne bekendte som Poesi, thi vel kan de da være sammensatte af en gudfrygtig Mand, men neppe skikkede til Optagelse. Ere de af herrnhuttisk Indhold, da véd de af Saga min Mening.

L. 20 f. o. Resten (fra „hæve“) findes kun i Afskrift.

L. 20 f. o. Ezekiel 3, 18.

Guldberg ærer [jeg], men hans Oversættelse er for moderne, Luthers Fynd og Kraft er borte, og dem elsker jeg. —

Af Spanheim har jeg intet læst; men mente han ikke, at Luthers og Zwinglis Lære var i Grunden den samme? Jeg mener, der er himmelvid Forskjel, og Historien bekræfter det. Striden om Kristi virkelige Nærværelse i Nadveren er visselig ingen Ordtvist.

Frimodig har jeg nu besvaret Deres Brev, og inderlig skulde det glæde mig, om det var Dem til Fornøjelse. De kjender min Skrivemaade, den er noget stærk, og selv i Breve aflægger jeg den vel ikke ganske, men De kan tro mig, jeg mener intet ondt dermed. At Kristendom uden Hykleri og Sværmeri maatte ved Guds Bistand erkjendes, føles og øves i sin herlige Renhed, det er mit Hjertes Begjæring. Som Barnet snubler jeg, men det er min daglige Bøn, at jeg ogsaa maa tro og elske og omgaas som Barnet i Ydmyghed og Glæde og Fred. Dog, den Fred og Glæde jeg kan vente paa Jorden, naar jeg skal røgte mit Ærende, er den Fred, som overgaar al Forstand, og Glæde i den Helligaand.

Et Bind Prædikener agter jeg, vil Gud, snart at udgive, og da vil det kjendes, at jeg gjerne vil tale venlig og sagt, naar jeg tør.

Naaden være med alle dem, som elske den Herre Jesum i Uforkrænkelighed!

Ærbødigst
Grundtvig.

Fra M. F. G. Bøgh.

74.

Kjæreste Hr. Grundtvig.

Herfølge 7 Jan. 1813.

Saa er da det saa hastigen indtruffet som De i forrige ærede Skrivelse forberedte paa at vente: Deres agtværdige gamle Fader er hedengangen til det Bedre. Min oprigtige Condolence vilde De, gode Ven, modtage selv og have den Godhed tillige at formælde Deres Moder samme. Skulde jeg følge Hjertets Tilbøielighed, da modtog jeg gjerne Deres ærede Indbydelse, at ledsage den salige Afdøde til sit Hvilested; men Stillingen, jeg nu befinder mig i, er saadan, at jeg maa og bør bede mig undskyldt. Hvad nu Vacancen i Udbye og Ørsløv Sogne betræffer, da hør min Mening: Da Deres salig Fader for to Aar siden besluttede at resignere, forrettede Herredets Præster en dem, ved det, som siden indtraf, den tilbagekaldte Resignation nemlig, ligesom ikke tilkommende Vacancetour. Jeg mener derfor, at De nu indtil videre bør tilbyde Herredet at forrette Embedet. De har tilbudt det, men under Betingelse; dog

denne, som kan vel være rigtig i sig selv, forekommer mig ikke passende. Vacancen maa jeg imidlertid anmeldte, thi vil nogen af Præsteskabet selv have sin Tour, da er dette noget, som tilkommer hans Embede og som ikke kan nægtes. Men jeg skriver ikke derom til Herredet, førend jeg med næste Post atter hører fra Dem; og et andet er der, som De da vilde tillige tage i Overveielse: Deres Moder vil ventelig søge om Naadsensaarets Prolongation til Successors Kaldsbrevs Datum og Embedets Besørgelse vil da paaligge hende. Det ene nu lagt til det andet haaber jeg, De finder med mig at et ubetinget Tilbud om Embedets Besørgelse indtil videre i Vacancen er fra Deres Side det rette. Deres salig Faders Bortgang vilde De fra Prædikestolen paa Søndag anmeldte for Menighederne, ihukommende tillige paa mine Vegne Lovens 2, 3. 1. Hvad Præstøe Kald betræffer, da tror jeg ikke det er givet bort endnu, og var kun dets Indtægter lidet bedre, tror jeg, De der vilde finde en for Dem ikke uønskelig Stilling, og, gode Ven, at De kunde finde en saadan, ligger mig ret paa Hjerte. De burde efter det, De er, have Frihed for Næringsssorger, at De uforstyrret heraf, kunde vandre Deres Bane. Men Nærings-sorgen, som for Ungkarlen er en Bagatel, er for den gifte Mand en tung og nedtrykkende Ting. Vær ret hjertelig takket for de tilsendte Bøger, dog ikke saa meget for Gaven deraf, som for at De har skrevet dem. Fortalen til Krøniken har jeg læst, og jeg behøver ikke at sige Dem, med inderlig Velbehag og Glæde. Den er ikke spildt den Sæd, De saer. Det er umueligt andet, end at den mægtige Kraft, hvormed De formaaer at udtale hvad der er i Dem, jo maa have mægtig Virkning. Virkningen er ikke saa synlig, men den feiler aldrig. Jeg taler med mange (og saa gjøre mange andre) og stemt selv stemmer jeg andre. Ingenlunde vil jeg hermed rose mig selv for Dem, gode Ven, som allerede have alt for gode Tanker om mig, thi hverken i Tro, eller i Kundskab, eller i Iver, og endnu mindre i Gjerning, er jeg den Christen, at jeg kan give mig selv fordeelagtigt Vidnesbyrd; skjønt dette er kun svagt talet om egen Ringhed, thi jo bedre Christen, des mindre af det sidst nævnte. Gud, den Evige, hvis Styrelses Spor ligge saa kjendeligen for os, styre for Dem, velsigne Deres Iver og skjenke Dem Viisdom og Kraft til at arbeide i sin evige Plan.

Jeg sender Dem hermed tredie Hefte af Landemodets Skrifter. Mynsters Afhandling deri, som jeg ikke tilfulde kunde gaae ind i, da jeg hørte den, har jeg nu atter og atter

L. 14 f. o. Ifølge Chr. V.s Lov 2—3—1 skal Provsten i Tilfælde af Vacance „med Menigheden gøre flittig Bøn til Gud, at han Kirken med en god Præst og Tjener vil forsyne“.

læst og finder den ypperlig. Den indeholder saa saare meget, som just ere Ord til rette Tid. Og at saadant siges, og siges paa en Maade, som just er for Tiden, derpaa kommer det især an. Af Deres Subscriptionsplaner er to vendte tilbage, og dem sender jeg. Til Deres Fordeel er ikke af mig talet et Ord. Jeg vilde see, hvad Pris omtalte Præster satte paa dem, og derfor undlod jeg, hvad jeg ellers havde isinde. De har skudt Dem ind under Dannelskjolds Skjold, som meget fornøier mig. Har De i denne Anledning faaet noget Brev fra ham, und mig da den Fornøielse at lade mig læse det. Og nu hermed et velment Levvel fra Deres

Bøgh.

Fra N. E. Balle.

75.

Dyrebare Monfrere!

Kiøbenhavn d. 10 Jan. 1813.

Saare uventet bragte mig Deres Skrivelse af 6 Januarii i Dag den Tidende, som vist for mig i flere Henseende er meget sørgelig, at Deres af megen Indsigt, og gavnerig Virksomhed, og kraftfuld Aand, indtil høj Alderdom, ærværdigste Hr. Fader, min inderligen elskte, og altid troefaste Svoger, haver omvexlet Tiden med Evigheden. O! han er stille hensovet i Jesu Christi Troe med Salighedens visse Haab! Derom havde jeg aldrig den mindste Tvivl; thi han bekjendte sin Forløser af Hiertets Fylde med froe Overbeviisning, og var Een af de Faa, som i Rædselsdagene værgede for hans hellige Navn. Deres Vidnesbyrd herom i Brevet var mig ikke fremmed. Med Hensyn til ham selv, kan jeg da ikke sørge. Salige ere de Døde, som døe i Herren: Hvo som troer paa mig, sagde Jesus, om han end døer, skal han dog leve!

Os bragte Jesus Christus Fred — Og saligt Haab om Naade.
Han borttog Dødens Bitterhed: — Ved Ham er den min Baade.
Thi kalde Du, O Jesus! mig — naar, hvor, og som det synes dig!
Du, du bør ene raade.

Som Skyggen svinder Livet bort — Tung er den Vey vi træde;
Vor Ungdoms favre Vaar er kort — ustadig al vor Glæde.
Alt spirer, modnes, og forgaaer — Syv gange Ti er Støvets Aar;
Og sielden, sielden fleere.

Men herligt Haab vi trøstes ved — Et Haab, som ey kan svige.
For Siælen er en Evighed — I Guds vor Faders Rige;
Og Legemet, som lægges hen — Fremgaaer engang til Liv igien,
Ved Herren Jesum Christum.

L. 8 f. o. Verdenskrøniken, 1812, indledes med et Digt til Grev C. C. S. Dannelskjold.

L. 12—1 f. n. Evang.-kr. Salmebog Nr. 405 og 403 („Som Skyggen svinder“ — forf. af Thaarup).

Jeg lader nok være, at paavise disse Vers, hvor de staae at læse. Men ved en sand Christens Dødeseng synes de dog ikke at savne forønskelig Husvalelse.

Jeg sørger derimod, ved at tænke paa Deres hulde Moder, min dyrebareste Svigerinde, hvis ømme Hierte i Alderdom og Skrøbelighed føler et Savn, som ingen Jordisk Glæde kan oprette.

Jeg hist igien skal skue
Dem, jeg har elsket her.

Ganske vist hendes sødeste Trøst! Herren styrke hendes Mod og Haab. Da lever hun endnu i en Række af Aar til Gavn og til Fryd for Børn og Børnebørn. Jeg ønsker intet varmere, i beste Velmenenhed.

Dernæst sørger jeg væmodeligen, ved at forestille mig elskeligste Hr. Broders tilstundende Forfatning.

Neppe i tvende Aar til Ende Capellan pro persona hos Deres Salige Hr. Fader — yderligere forskrækket ved Deres Brev, forefundet paa mit Bord efter Hiemkomst fra Hr. Pastor Mynsters Højmesse-Prædiken, løb jeg strax ud, for at oplede Vedkommende Cancellie-Herrer. Jeg fandt kun Een tilstede — her meldtes om Tjeneste, som Personel-Capellan, paa andre Steder, i fem Aar endnu —. Kort! fra Cancelliet er vel liden Biestand at regne paa. —

Grev Danneskjold — Kammerherre Stampe — ere Deres sande Venner — De have Kald at bortgive — Jeg skulde troe at min kiære Hr. Broder ikke forgiæves holder sig nær til Dem — Udbye og Ørslev Kald er for Cancellie-Mændene anseet i alle Maader for stort.

Hertil kommer, beste Hr. Broder! at Deres sidst udgivne Bog vist ikke gavner Dem hos de Mægtige.

Den gjør megen Opsigt — kiøbes og læses fra Haand til Haand — men Bitterhed, Spot, Trusler, give Gienlyd fra Mund til Mund — I Sandhed, ærlige Mand! saa dierve Rystelser — tykkes mig, at være tilovers, fordi de volde kun Skade, paa meer end een Maade. —

Jeg faaer kun lidet at høre — Imidlertid hedder det, at Dr. Horneman vil anlægge Sag, og at Jurister opfordre ham dertil. — Fleere Modstandere lave sig til — om blot med Pen eller anderledes, veed jeg ikke. — Fordums Venner skiære med Tænder, fordi Deres Navn er forbiegaaet. — En vis Digter skal have sagt: Det gjør mig ondt, at et saa ypperligt Hoved er gaaet fra Forstanden. —

Min Svigersøn Olsen, som for Tiden hverken skriver eller taler, da han er meget svag, tager megen Deel i Deres Tab af kiærlig og høystaget Fader.

Dog! jeg veed ret vel, at Deres Siæl er langt opløftet over Alskens Kiv og Klammer.

Men hvad! lide ikke Deres Venner — Deres Familie — Deres Forlovede? Særdeles lider jeg — for ubetimelig Roes — Sat Sapiënt!

Skal Secteriskhed, som leder til Ufordragelighed, atter fremkaldes?

Men nu om Fristelser! Dem kiender jeg, desværre, alt for vel, fra Barndom af — et Arvegods fra Moder og Morfader. —

Men har Gud ikke nedstødt Englene, som syndede, til Helvede, i Mørkets Lænker, at forvares til Dommen?

Det er jo saa, at hver fristes, naar han drages og lokkes af sin egen Begiærlighed, og at derefter, naar Begiærligheden haver undfanget, føder den Synd, men at Synden naar den er fuldkommet, føder den Død.

Min Hr. Broder skriver om Deres gode Fader: det ganske Efteraar leed han af Forstoppelse, og forvirrede, fristende Tanker — kunne disse ikke ved Forstoppelse nærmest være foranledigede?

Det hedder: Løverdagen for tredie Advent lagdes han paa Sygeleyet og modtog samme Dag det hellige Pant paa Syndsforladelse i Vor Herres Jesu Christi Legeme og Blod.

Hvilken rørende Handling baade for Fader og Søn!

Men saa hedder det videre: Strax efter blev Fristeren saa mægtig, at Oldingen mistede Herredømmet over Tanke og Tunge, maatte mangen en Gang tale, som Hin vilde, og kun faa Timer imellem kunde han oplade Hierne og Hierte for Guds Ord.

Men See! Den svage Mand, som leed af Forstoppelse i hele Efteraaret, maatte nu ligge med nedbøyet Hoved, paa Sengen, og hvad Under, at da Dunsterne fra den fordærvede Mave stigede ham op i Hovedet, og forvirrede ham? Kan det ey saa forklares? Hvorfor da Diævelens umiddelbare Indvirkning? Er han almægtig? allestedsnærværende? Blev da Synderen ikke angerløs? Er det ey farligt at give Folk Anledning til at kaste al Skyld paa Diævelen for deres Ugudeligheder? Og hvilken redelig Grandsker, som min Svoger var, fandt ikke mangen en Gang i sunde Dage Tvivl og Anstød, som kostede Møye at bortrykke. Men i Sygdoms Tilfælde, naar Blodet oprøres, og Hiernen bespændes af giftige Dunster, vende deslige bange Tvivlsmaal snart tilbage, medens Hukommelsen forsager sin Medhjælp til at fremkalde Opløsningen, som før havde beroliget.

L. 5 f. o. Sat sapiënti: Nok for den der forstaar Meningen.

Ach! Skulde da Gud indrømme Diævelen et større Herredømme over Siælen, end han forbeholder sig selv? Ved sin Hellig Aand rører, leder, styrer han os formedelst sit Ord, men ikke umiddelbar. Den umiddelbare Indskydelse var Profeter, Evangelister, Apostler forbeholdt paa viss Tid og Sted efter hans Visdom og Godhed. —

Det hedder: Visselig lærte han at bede mod Diævelens Fristelser, da selv hans Tro paa Forløseren haardt anfægtedes. —

O, Ja! Hver Morgen, saasnart jeg træder ud af min Seng, istemmer ogsaa jeg af Kingos gamle Psalme:

Naar Vi og fristes, lad os staae — At Satan os ey fange maae,
Til hvilken Side han komme kan — Hjælp os, at vi faae Overhaand
Med en fast Tro imod hans List — Dertil hielp os, O Jesu Christ!

Om nogen kan grue for Sataniske Fristelser, da er det mig, som fra Barndom af var udsat for mangefold styg og forvirrende Indbilding. Snart falder han i Vand, sagde hiin bedrøvede Fader om sin besatte Søn, og snart i Ild — men Satanas var første Ophavsmand til al Løgn, og alt ondt i Verden. — Anderledes tør og bør jeg ikke tænke ham hermed sysselsat. — Derfor beder jeg ogsaa, efterat Psalmen er udsunget:

Min Ungdoms Brøst og Ufornuft — O Jesu! vil du forgiættel
Forlad mig al min store Utugt — Og mine Synder udslette!
Formedelst Christi Rosens Blod — Som nøgen for mig paa Korset stod,
O! ham ihukom dette.

Saa lærte mig min fromme Moder at bede. — Ach! hun blev dog Offer tilsidst for sin dræbende Melankoli, arvet fra Fader, som og tilsidst gik fra sig selv, og blev forvaret som vanvittig — Gud bevare mig ved sin Aand for Jesu Skyld. Hvad Dag døde den herlige Mand? Naar blev han begravet?

Man beviser ham vist den sidste Ære paa værdig Maade.

Kjæreste Monfrère

Deres hengivne Ven og Broder

Nic. Edinger Balle.

*Fra S. B. Hersleb. **

76.

Tirsdag d. 12. Jan. 1813.

Tak, kjæreste Grundtvig! for Deres sidste Brev og især fordi De, skjønt misfornøjet med mig, dog vilde give mig det Ærinde at bringe Deres Ansøgning til Kongen — Jeg føler dette Bevis paa Deres Venskab.

Jeg har nok af Venner, som rose mig, og det jeg inderligst elsker Dem for, er først fordi De viste mig altid et ædelt Hjærte, og dernæst, fordi De mest blandt mine Bekjendte har bidraget til at aabne mine Øjne for Vildfarelser og Svagheder; — der er nok des værre tilbage. — Skriv De kun saa alvorlig, ja saa strængt, som De vil og bør: saa længe De agter mig en Irettesættelse værd, er jeg Deres Ven.

— — — —

Deres Anelse om Præstø var ugrundet — læg De Mærke dertil, kjære Grundtvig! Jeg tror, at det er en Fejl hos Dem, saa let at tillægge slige pludselige Tanker et højere Værd eller Betydning, end de have. Ingen kan være villig end jeg til selv i mit Livs mindre vigtige Omstændigheder at erkjende en højere Faderhaands Styrelse. Sandelig! det er med uhyklet Ydmyghed jeg erkjender, at jeg saa lidt selv, menneskelig talt, har kunnet være værdig al den Lykke, der hidtil stedse ledsagede mig: min Skæbnes Styrrer behandlede mig hidtil med min tabte Moders Ømhed. Men, gode Grundtvig! kan ej let hemmelig Stolthed forlede os til at finde noget overordentligt der, hvor vi ikke burde øjne andet, end hvad vi kalde ellers tilfældigt, og kan ikke denne Fejl tit vorde farlig? De ser, jeg vil stole paa Dem: aabenhjærtig tale, som jeg ønsker De vil tale til mig, uden derved at frygte for at krænke Dem. Jeg har vel mange Fejl — Mangel af Ærlighed dog ikke, saa vidt et svagt Menneske kan være ærligt. Tro De mig. Med inderligt og trofast Venskab fra Deres hengivne

Hersleb.

Fra Christen Olsen.

77.

Kolding d: 23 Jan. 1813.

Hersleb har tilskrevet mig at Deres gamle Fader nylig er død. Jeg veed nok kjære Ven! at jeg ikke er istand til at sige Dem noget trøsteligt, og om min inderlige Deeltagelse i Deres Sorg, haaber jeg dog De er saa overbeviist at derom ikke skulde behøves nogen Forsikkring.

Alligevel føler jeg Trang til at aabne Dem mit Hjertes Tilstand, saaledes som den har viist sig for mig selv ved denne Leilighed.

Ved et forunderligt Sammenstød af Omstændigheder blev jeg kjændt af Dem. Fra den Tid lærte jeg ogsaa først rigtig at kjende Dem. De har af særdeles Godhed skjænket mig en Plads i Deres Hjerte, som jeg var langt fra at troe mig værdig

til. Derfor har jeg elsket Dem og derfor elsker jeg Dem af min Sjæls Inderste. Men da jeg læste Efterretningen om Deres Faders Død; da Hersleb tilføiede at han frygtede Deres Bog vilde skaffe Dem mange Fjender, og at Deres senere Breve syntes ham røbe en mørk Stemning, da ønskede jeg, at kunne have sluttet Dem i mine Arme. Jeg vilde da have sagt til Dem: Trøst dig du ædle! Din Sag staaer i Guds Haand. Det er hans Navns Ære du vil udbrede. Lad den blinde Verden spotte. Den har jo spottet din store Mester Jesus Kristus. Du er ikke forladt. En liden Flok forstaaer dig og skatter dig. Til denne lille Flok vil ogsaa jeg ydmyg slutte mig, og efter ringe Evne kjæmpe mod Verdens Usselhed. Adskilte ved Rummet, ville vi dog slutte en Kreds om dig, og ikke dorske see det Ypperlige forgaae uden at dele dets Skjæbne. Meningernes Hav er stort og forvildende. Men ved Hjerternes Overeenstemmelse skulde de Gode gjenfinde hverandre i Nødens Tid, thi saa er deres Maal og saa er deres Herre.

Saaledes vilde jeg have talet. Disse Følelser vil jeg bevare og nære, og i Overeenstemmelse med dem vil jeg bestræbe mig for at handle. — Ved Talens henrivende Tryllerie at lede Gemytterne, denne Gave blev mig ikke tildeelt af Himlen. Men jeg har Evne til at fatte det Fortræffelige, og hvad jeg fattede, vil jeg paa min Viis søge at gjøre frugtbringende. —

Hvad jeg her skrev, skrev jeg uden Prætension eller Forfængelighed, ikke som den der forvoven vil stille sig i Rad med Aandernes Mægtige. Et lidet Gran tynger ogsaa i en stor Vægtskaal og jeg vil beskeden kaste mit Gran i de stærke Sjæles Skaal. —

Dette havde jeg at sige Dem. Efter denne Meddelelse har mit Brev naaet sin Hensigt og jeg vil kun tilsidst befale Dem Gud!

Med oprigtig Hengivenhed

Deres trofaste Ven

C. Olsen.

Fra Rasmus Møller.

78.

Kjøbelev d. 3. Febr. 1813.

Troe ingenlunde, kiære Hr. Grundtvig! at jeg sætter mindre Priis, end jeg bør, paa den kostelige Gave, De har sendt mig, fordi jeg saa seent takker Dem derfor. Jeg ønskede først at have giennemlæst Bøgerne, og dertil har jeg, formedelst et Sammenstød af mangehaande Forretninger ikke førend i disse

9*

Dage kunnet vinde Tid. Modtag nu min hiertelige Tak saavel for begge Bøger som for det mig ikke mindre kiære Brev, der medfulgte!

Den Aabenhjertighed, hvormed De her taler til mig, fordrer lige Aabenhjertighed fra min Side. Virkelig har jeg stundum været noget urolig over min lange Commerz med Classikerne, ikke egentlig for min egen Skyld, thi jeg var mig bevidst, at jeg derfor ikke lagde min Bibel tilside, ikke forsømte mit nærmeste Kald, men for de i den bevidste Fortale beskrevne Mænds Skyld, hvis Bifald er mig kiærere end Verdens, og som jeg befrygtede at kunne derved forarge. Disse har jeg nu sagt mine Grunde, skrevne mig lige ud af Hiertet. Thi i øvrigt — min elskelige Ven! maa jo Enhver bedst kiende sine Gaver. Den Gave, Gud har forlenet mig, og givet mig Leilighed til at dyrke, er, som jeg troer, noget Sprogtalent. Gandske at hellige Biblen dette, var engang mit Forsæt; men nu er jo denne hellige Bog, og især det Nye Test., som jeg egentlig har studeret og studerer, saaledes udviklet, oplyst, forklaret, at jeg har intet at tilføje. Ærlig deler jeg Deres Bekymring over Tidsalderens Vanart, og dens Kilde, Irreligion. Men at virke herimod i det Store, føler jeg virkelig ikke Ævne, altsaa heller ikke Kald, til. De kan troe, min elskelige Broder! at jeg meget ofte har tænkt derpaa, vel og stundum giort Forsøg derpaa, men det var, saavidt jeg veed med mig selv, ikke det, at jeg skammede mig ved Jesus og hans Evangelium, men Følelse af min Uformuenhed, der holdt mig tilbage. Føler jeg nogensinde en mig hidtil ubevidst Styrke og altsaa et mig hidtil ubekendt Kald, ja, saa følger jeg det. Imidlertid indskrænker jeg min religiøse Virksomhed til min egen lille Kreds og min Menighed. Her er jeg nærmest sat — her concentrer[er] jeg den Smule Kraft, jeg maatte eje; og jeg vilde skamme mig for mig selv, om jeg, for at arbeide for det store Publikum, tilsidesatte den mindre Hiord, der egentlig er min Omhu betroet. Derfor har det hidtil heller ikke villet lykkes mig paa eengang at skrive Prædikener baade for Publikum og min Menighed. Her har De, kiære Hr. Grundtvig! mit Forsvar. Finder De dette antageligt, skal det glæde mig, hvis ikke, er jeg dog overbeviist om, at De aldrig glemmer Pauli Ord: lader os ikke dømme hinanden; ligesom jeg og paa min Side umuelig kan miskiende det rene Sindelag, der taler i Deres Brev. Ja, min elskelige Broder! Vi ere i mange Meeninger afvigende fra hinanden. De antager det Lutherske Lærebegreb i al sin Strængthed, fordi De ene finder dette consequent, ene bibelsk. Dette maa jeg tilstaae Dem, at jeg ikke kan, og det

virkelig ikke, fordi jeg vakler imellem Gammelt og Nyt, men fordi mit Ansyn af Biblen forbyder mig det: men desuagtet ere vi jo enige i vor Høiagtelse for Guds Ord, enige i det, som er Hovedsagen, i Kiærlighed. Ærlig skatter jeg Deres ædle Varme for Religion og Christendom, som og saa tydelig udtaler sig saavel i Deres Prædiken som det historiske Arbeide. Dette sidste har jeg giennemlæst med sand Opyggelse, med inderlig Glæde over det religiøse Sind, der udtrykker sig deri, med megen Fornøjelse over den historiske Kunst og det blomstrende — det kraftfulde Sprog, hvori det er affattet — men, skal jeg tilstaae Dem det? — ogsaa mangan Gang med Forbauselse og med inderlig Bekymring for dets Forfatter. Jeg betragter intet her fra Klogskabens Side — thi fra den Synspunkt veed jeg, De ej vil have det anseet. Men at kalde et heelt Lands Videnskabsmænd — Døde og Levende — for sin Domstoel, at bestemme Værdien af deres religiøse Virksomhed — ja ofte at afgjøre deres religiøse Værd selv — dette er Noget, som synes mig hartad at være mere end Fridighed. Hvad? om De snart forandrer Deres Dom om En og Anden, ligesaa snart, som De har forandret den om Griffenfeldt, om Christian den fjerde etc. —? Ja da, svarer De, vil jeg være den første til at gienkalde det. Men var det da ikke bedre at give sig Tid? *volat irrevocabile verbum* — dette er ofte en Sandhed. Vi skal jo dog ikke følge det første Huskud, — den første impetus animi. Ere ikke, ifølge Paulus, Profeternes Aander Profeterne underdanige? og vilde det ikke smerte Dem, om De, endog i den bedste Hensigt, som jeg aldrig miskiender hos Dem, havde giort nogen Broder Uret? — en Uret, som De nu maaskee ej kunde heel godtgjøre? Overalt synes mig, at den saa bestemte Opposition, hvori De har sat Dem mod Tidsalderen i det Hele, stundum fører Dem for vidt, fører Dem til at dadle Alt hvad den roser, og omvendt, ligesom og Deres Varme for den gode Sag synes mig undertiden at henrive Dem baade til overdreven Roes og Daddel. — Har De og allevegne havt Data nok til at uddrage Deres Slutninger af? Een Mand har jeg havt Kald til at lære at kiende — og det er Historieskriveren Livius: men hvad De siger om ham, er, naar det sammenlignes med Deres Dom om Herodot, neppe rigtigt. —

Endnu et Ord om Værkets Tendents i det Hele. Denne maa

L. 6 f. o. Prædiken: Hvorfor kaldes vi Lutheraner? (1812).

L. 18 f. n. *volat* ... et udsagt Ord kan ikke kaldes tilbage paa sin Flugt. (Horats Ep. I. 18, 71).

L. 16 f. n. *impetus animi*: Sindets Tilskyndelse.

glæde enhver god Christen. Thi hvilken troende Christen eftersporer ikke gierne Forsynets Gang og glæder sig ikke ved at føle og finde Herren i Verdensbegivenhedernes underfulde Styrelse? Men hvor vanskeligt bliver selv dette, naar man, som De, gaaer i det Enkelte! hvor urandsagelige ere Guds Domme, hvor usporlige hans Veje! Dette maae vi jo saa tidt bekiende, ej allene, naar vi see fremad, men og naar vi see tilbage. Jeg frygter derfor, at De ogsaa her, saa gandske imod Deres Hensigt, skal undertiden have givet Vantroen Vaaben imod Dem. Naar De f. E. hidleder Preussens Fald af dets Irreligion; hvoraf da de Franskes Kraft? jeg mener nemlig, ikke blot i Sværmeriets Hede, men og længe efter at Frihedens Ruus er uddunstet. — Meget mere havde jeg at sige: men Tid og Rum forbyder det. Hvad der er sagt, vil De, min elskelige Ven! om det end hist og her skulde klinge haardt og formedelst Tidens Korthed ikke være vejet nok, tolke i Kierlighed. Gud styrke Dem baade til at gaae det imøde hvad komme skal og til kraftigen at modarbeide Tidens Vanart: men Han lade Dem derhos aldrig glemme Pauli gyldne Ord: μή ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν —

Med Deeltagelse modtoges min Kone og jeg Efterretningen om Deres gamle værdige Faders Hiemkaldelse. De være med Deres Elskte og vore fælles Venner paa Iselinge venligst hilset fra min Hanne og Deres hengivne

Møller.

Fra H. W. Treschow.

79.

Kbh. d. 3. Febr. 1813.

Den Tanke at see en pragmatisk Historie af Danmark og Norge udarbejdet ved Deres Velærværdighed er Mig saa kjær, at Jeg ønskede dertil at kunne bane Vejen paa en eller anden Maade. Maaskee ville en Udsigt over en interessant Tidspunkt i Den Danske Historie en Biografie af Knud den Store eller et andet Emne i Fædrenelandets Historie hertil meget bidrage; naar dette blev Mig betroet, skulle det ej allene faae det første Sted i den indeværende Aar udgaaende første Deel af Nye-
ste Danske Magasin, Men Jeg kunde maaskee og finde Leilighed til deraf at gjøre et hensigtsmæssigt Brug. Materialier kan

L. 3 f. o. R. M. oversatte Livius Historie i disse Aar.

L. 19 f. o. Rom. Brev 12, 3. Ingen skal tænke højere, end han tør tænke, men tænke saa, at han er beskeden,

De faae. Ogsaa skal et Stykke af Edda eller noget Fædrelandets gamle Sprog, Poesi M. v. vedkommende med Glæde blive modtaget.

Venskab og Højagtelse
Treschow.

Fra C. A. Fabricius.

80.

Friderichsberg den 8. Martii 1813.

Velærværdige, høistærede Herr Grundtvig!

Jeg er gammel. Naar ieg oplever næstkommende April Maaned, saa begynder ieg mit 80de Aar. Min lange Erfaring i Verden har lært mig, og, fuldkommen overbeviist mig om, at aldeles ingen Lyksalighed her er at vente, uden ved den Religion, der er grundet paa Jesu Christi Lære, og Bibelens hellige Sandheder. Længe har jeg fulgt Tidernes Strøm, været indtaget af den store Tillid til den menneskelige Fornuft, og dyrket Philosophien med stoer Fliid, da ieg troede derved, at have nok, til at finde Veyen til det høieste Gode, et Menneske kan opnaae. Jeg har derved vundet, at ieg intet ondt Menneske har været, og har funden mange gode Menneskers Yndest og Agtelse. Men den sande Dyd, og den vedvarende indvortes Roe, indvortes Sindsroe og Tilfredshed har ieg først funden ved Troen paa Guds hellige Ord, og paa den forsoning, min Frelser, Guds sande Søn, Jesus Christus har erhvævet. Ved ganske at hengive mig til denne Troe, og med den Hellige Aands Bistand, at følge Jesu Lære, og Guds Ords hellige Forskrivter, har ieg faaet en Sindsstemning, der staaer urokkelig, og overgaaer al menneskelig Fornuft og Forstand. Jeg føler det haandgribeligen, at Guds Forsyn vaager over mig i alle Tilfælde, der møde mig. Jeg nyder, ved en fra mine første Aar af følende svag Konstitution, nu i min høie Alder, en taalelig og upaaklagelig Helbred. Jeg nyder alle mine Sanders Brug, og føler en, efter mine Aar, hos de fleeste Mennesker, usædvanlig Aands Kraft, og nyder saaledes i min høie Alder en Munterhed og en invortes Glæde, som er ubeskribelig, uagtet de mange Gienvordigheder disse Tider medføre.

Jeg anfører alt dette her, for saa meget mere øiensynligere, at overbevise Deres Velærværdighed, med hvilken sand Fornøielse, ieg maa imodtage alt hvad De har skrevet, og fremdeles skriver, for at tage til Gienmæle i den for den hele menneskelige Slægt allerhøist vigtige Sag. Især har Deres sid-

ste Prædiken og Deres korte Begreb af Verdens Krønike ganske henreven mig. Ingen kan med mere sand Oprigtighed ønske og tilbede Dem Mod, Kraft og Styrke, og den Hellig Aands Bistand, til at gaae frem paa den saa heldig begyndte Bane, og mandig som Luther at stride for den gode Sag, hvorpaa al timelig og evig Velfærd beroer.

— — — —
 Jeg er med hiertelig Hengivenhed, og allerhøieste Agtelse
 Deres Velærværdigheds oprigtige Ven og Tiener
 Fabricius.

Fra Rasmus Møller.

81.

Kiøbelev Præstegd. d: 26 Martii 1813.

Tak, kiære Hr. Grundtvig! for Deres venskabelige Brev, saavel som og for den Opmærksomhed, De har værdiget mine Erindringer og den blide og hiertelige Tone, hvori De har besvaret dem. Alt dette overbeviser mig om, at De har optaget alt i den samme ærlige Mening, hvori det var skrevet. De ytrer det Ønske, at jeg vilde meddele Dem alt, hvad jeg endnu har fundet at erindre ved Deres Arbeide. Dette gjør jeg med Fornøjelse, og, da min Tid er endnu denne Gang knap, skri- der jeg dertil strax. Levnes mig saa Tid, da endnu et Par Ord til Svar paa Deres kiære Brev. I Forvejen skylder jeg dog Sandheden og Dem at bekiende, at min Indsigt i Verdens- Historie er meget indskrænket. Der var en Tid, da jeg stude- rede den med Flid. Men i endeel Aar har jeg for det meste indskrænket mig til Biblen og Classikerne. Hvad jeg veed der- af, er meest Reminiscencer fra forrige Dage. Men hvad jeg her anmærker, troer jeg dog at vide med temmelig Vished. At det for det meste er ikke meget betydeligt, vil De selv finde. —

Men nu til Sagen: Først nogle specielle Annotatiuncula, siden nogle faa generellere:

— — — —
 p. 25. Aandelig Frænde var han af de Mænd, som ved Grub- len — — — Socrates og Plato vare de mærkeligste. Her er Socrates kommen til at staae i en ham aldeles fremmed Forbindelse. Ingen kunde jo være mindre Grubler end han; da han just modsatte sig sin Tids sophistiske Grublerier, og som Cicero siger, kaldte Philosophien ned fra Himlen paa

L. 1 f. o. „Hvorfor kaldes vi Lutheraner?“

L. 12 f. o. Brevet har Aarstallet 1812, men maa af indre Grunde være fra 1813.

L. 9 f. n. Annotatiuncula: Smaaanmærkninger.

Jorden, og førte den ind i Mskrs. Huse. Overalt er det, synes mig, en stor Mangel, at De har talet saa uforholdsmæssigen lidet om denne Oldtidens første Vise. Fordi Nogle have sat ham for høit, ved at sætte ham ved Siden af Jesus, derfor bør han jo ej igien nedtrykkes under hvad ham virkelig tilkommer.

— — — —

p. 39. Deres Dom om de Romerske Digtere ville nok kun Faa underskrive. Saa forskellige Digtere som Virgil, Horats og Ovid, kunne overalt ikke skiæres over een Kam. Virgils Muse var jo kydsk og sædelig. Det samme gielder om Historikerne. Sallust var en skarp Sædernes Censor, hvordanne hans egne Sæder vare, er omtvisteligt. Livius var en stor Beundrer af Oldtiden, og taler altid med Varme om dens Ærefrygt for Guderne. Med hvad Bedrøvelse han ansaae sin Tidsalder, viser hans Fortale. Hans Domme ere sunde og træffende. Hans Sandhedskiærlighed umiskendelig. Hans Sprog ædelt og værdigt, og kun meget siælden kunstlet eller svulstigt. Aldrig har, sagde gamle Guldberg, Historiens Muse talt et værdigere Sprog end igiennem Livius. — Naturligviis talede han kun om Oldtidens Skribentere. Herodots ædle Eenfoldighed er jeg derfor langt fra at miskiende.

— — — —

p. 72. At De lader Gregorius den 7de og overalt den hele Middelalder vederfares Ret, maa jeg godt lide. Men gaaer De ej paa den anden Side for vidt? „At Gregors hele Liv vidner, at hans Rige ej var af denne Verden“ er nok for stor en Lovtale. Hencke er i sin Kirkehist. nok for haard i sin Dom over ham: men han anfører dog Kiendsgjerninger, som synes at vise Gregor fra en anden Side, end han her fremstilles. — Apostl. Paulus's Anpriisning af den ugifte Stand var nok mere relativ —, med Hensyn til daværende eller forestaaende Forfølgelser — end absolut.

— — — —

p. 185. For lidt kiender jeg Baco, til at kunne dømme om ham: men at det var hans Mening, man kun giennem Betragtningen af de legemlige Ting skulde søge Viisdom, troer jeg ej. Hans Mening var nok kun, at man ej i sin Studerestue skulde foreskrive Naturen Love, men adspørge Erfaringen etc. En af mine akademiske Venner, en religiøs Mand, Hornsyld gjorde meget af Baco. 191. Et Folk maa være meget fordærvet, før en saadan Tugtelse er nødvendig. Kan en saadan Ytring, som og flere Steder forekommer, rimes med Biblen? Hvad der giælder om Folk, maa her og giælde

om Individere? Havde da Jobs Venner Ret? Christi Udsagn herom ere bekiendte nok. 194 om Thomasius dømmer De nok for eensidigen. Var da Overtroens Bestridelse ingen Fortieneste? Var det da ikke godt, at man siden den Tid ikke saa hyppigen brændte Hexer? Alt kan misbruges. p. 203. At den Wolfske Beviismaade i Theologien ikke duede, er jeg enig med Dem i; men at enten Volf selv eller alle hans Tilhængere enten saae Følgerne, eller havde saa uværdige Hensigter, som her tillægges dem, troer jeg ingenlunde. Den berømte Crusius og hans Skole havde fortient at nævnes.

— — — —

p. 253. Deres Dom om Tydsklands Digtere bør jeg ej inklade mig i: men at Schiller bevarede uskrømtet Ærbødighed for de hellige Skrifter, bør jeg, efter de Data, jeg har, uden at ville violare manes defuncti, neppe troe. Dog vel mueligt, at jeg tager feil. Det kommer an paa, hvad man forstaaer derved. Selv en ærlig Naturalist kan ære Biblen. 254. At Iliaden er langt troere oversat af Stolb. end af Voss, vil vel ikke Mange istemme — skiøndt jeg maa tilstaae, ikke at have studeret dem nok, til at kunne tilfulde bedømme det. — Maae i øvrigt de gamle Digtere ikke oversættes af de gode Digtere, maae de blive uoversatte; thi kun af dem kunne de oversættes. Voss har og oversat Horats eller endeel deraf. — Wielands Fortienester i dette Fag ere ej omtalte. 280. Deres Dom om de her nævnede Videnskaber klinger i det mindste heel underlig. Hvad Videnskab er i sig selv mere skikket til at opløfte Siælen til Gud end Astronomien? Ikke nogen Videnskab selv, men Sindelaget, hvormed den dyrkes, fører enten til Gud eller fra Gud. — Kan man ikke, naar man vil, ligesaavel finde Gud i Naturen som i Historie? 288. Man skulde næsten troe, at De finder Mathematiken uforligelig med Christendom. Fordi Mathem. bringer lys Orden i Hovedet, skal den derfor nødvendigen giøre Hiertet koldt? Digter bliver den store Mathematiker vel sielden: men kan han derfor ikke nok blive en ærlig Christen? — — — — 314. At jeg ej kan billige Deres Dom om Holberg i det Hele, vil De let formode. At den er for haard synes De selv at føle mod Slutningen; og det kommer mig derfor for, som om De her ikke er fri for Modsigelse. For blot at pege paa et Sted: hvorledes kunde det: at leve

L. 6 f. o. Den Wolfske Bevismaade: Tyskeren Chr. Wolffs Anvendelse af den formelle Logik paa Religionen.

L. 9 f. o. Christian August Crusius, Wolffs Modstander.

L. 15 f. o. violare — — krænke den dødes Aand.

L. 18 f. o. Stolb. ☉: Friedrich Leopold Stolberg, der oversatte Iliaden 1778.

christelig og nære sig af Vrag“ ved Holbergs Satire tænkes som et sammenhængende Begreb? Er det ikke en sand Regel: *Opposita juxta se posita magis illucescunt*. Havde De sagt, at Sligt ej burde være Gienstand for Satire, var det en anden Sag.

— — — — —
 Nu et Par almindelige Anmærkninger, som jeg tilføjer med Hensyn til det udførligere Værk, som jeg med Glæde seer imøde. —

Deri ønskede jeg da flere facta og færre Betragtninger, ikke fordi jeg jo og med Fornøjelse læser disse: men Historikeren skal, synes mig, kun give Vink, og ikke altid lede Læseren ved Haanden. Historikerens første Pligt er at fortælle — og at gjøre dette godt, er ingen let Sag: men at De og forstaa dette, viser Letheden i Deres Overgange. — Fremdeles ønskede jeg mindre eensidig Anpriisning af Videnskabelighed. Kun Theologie, Poesie og Historie prises her. De, som have udmærket sig i andre Videnskaber, staae enten i Skygge, eller drages slet ikke frem. Men fristes man ikke herved til at ansee Dem som partiisk for egne Studier? Og kan ikke enhver Videnskab forenes med Religion og Religiositet? Ogsaa forekommer det mig, at De indrømmer Phantasien og Følelsen alt formeget: Religion skal jo dog ikke blot være Følelsens Sag. Jeg mener at forstaae Dem, og jeg troer overalt Deres ofte igientagne bestemte Erklæringer. Men hvad skal gode, jævne, eenfoldige Msker troe om den idelige Sammenstilling af Poesie og Christendom? om nogle sære Udladelser i Deres Domme om Digterne, f. E. om Oehlschlæger: „Digteren var Christen, men Tænkeren var det kun halvt“ — sammenlignet med det foregaaende: „Hans poetiske Skrifter have virket mere for Kristendommen, end alle Tidsalderens apologetiske Skrifter tilsammen.“ Maa man ikke ved saadanne Udladelser bringes til at mistænke Deres idelige Udfald paa Fornuften, og fristes til at troe, at De endnu hælder lidt til vor Tids velkekiendte Christendom? Mskr. kan synes kolde, men være meget ærlige Christne, baade med Hoved og Hierte. Spalding var af dette Slags. Jeg har baade læst hans Bog om Følelsernes Værd og endeel af hans Prædikener. Men var Nogen i Sandhed en ærlig Christen da var Spalding det, og har Nogen virket til sand Christendoms Udbredelse baade ved Lære og Vandel, da var det ham. Gid vi bare havde mange

L. 1 f. o. Peder Paars I, 2. V. 48.

L. 3 f. o. *Opposita* — — Mod sætninger, der stilles sammen, belyser hinanden.

saadanne Præster! — Endnu maa jeg erindre, at De synes mig i Beskrivelsen over Begivenheder og Personer ikke altid at iagttage Forholdsmæssigheden, men er sommesteder for udførlig, andre Steder for kort. — Dette Forhold er vist nok ikke let at træffe. Adskilligt af Vigtighed er her og forbigaaet: men dette vil bedre kunne undgaaes i det større Værk. Og endelig er der kun den Bøn til Slutning, som jeg beder Dem tolke, ligesom alt hvad her er skrevet, i Kiærlighed: Tal frimodigen og diærvt for alt, hvad De veed med Vished at være Sandhed og Ret; men for alting, kiære Hr. Grundtvig! tal humant. Anden Tone opbygger neppe: den forbitrer, men forbedrer ikke. Og en afgjørende Tone, hvor Noget er tvivlsomt, kan ikke behage. — Paa Deres Brev forbeholder jeg mig at svare en anden Gang: Gud velsigne Dem og Deres Elskte. De hilses begge forbindtligt fra min Hanne og Deres oprigtige Ven

Møller.

Til Jens Møller.

82.

I den Helligaands velsignede Navn.

(Marts 1813?).

Det vil maaske falde Dem underligt, baade at jeg sender Dem vedlagde Brev til Udgiveren af theologisk Bibliotek og ledsager det med et Brev som dette, men jeg har det Haab at De efter at have læst begge Dele ikke vil miskjende min Hensigt.

Jeg kunde have ladet vedlagde indrykke andensteds og Mange vilde fundet det mere passeligt end at bede en Mand indrykke Noget, som ej kunde være ham behageligt. Imidlertid valgde jeg dog dette, og følgende Grunde bestemte mig for Valget. Jeg ønsker mit Svar netop samme Læsere som deres Tidsskrift, jeg ønsker aldrig at sige Noget om en Mand uden hvad jeg vil sige ham i Øinene, og give ham Leilighed til strax at svare paa, og jeg ansaae Dem for en Mand der kan opløfte sig over den smaavorne Egenkiærlighed, og jeg fandt ved at sætte mig i Deres Sted, at jeg uden Betænkning vilde indrykke et saadant Brev. Jeg vil endnu sige Mere, mit Hovedøiemed er at overbevise Dem, og dersom det derfor lykkes mig ganske eller tildels, da ønsker jeg slet ikke mit Brev trykt; thi det er i Sandhed ikke min Hensigt at triumfere over Nogen paa Prent.

Tre Kaar byder jeg Dem da: enten, hvis De finder som vel er mere ønskeligt end venteligt at jeg i Hovedsagen har Ret, da at lægge mit Brev til Side, eller hvis De er enig med

mig om at hvor Talen er om vigtige aandelige Ting [maa] man glemme sit eget Jeg, da indrykke det, med saamange og hvilke Anmærkninger De behager, eller endelig, om De ogsaa heri er uenig med mig da levere det i et Omslag til P. Dons til Seidelin.

Jeg har netop i Dag afsendt et Svar paa Anmeldelsen af min Nytaarsgave, som jeg troer er af Dem; ogsaa [i] den vil De finde samme Frimodighed og den samme Strænghed hvor jeg tror det gjælder Guds Sag og mine Bestræbelser for den, men som jeg haaber ogsaa samme jævne, rolige Sind. Jeg veed meget vel, at det kun nytter lidet at sige Man har Kærlighed i Hjertet naar Man fører haarde Ord paa Tungen, men jeg vil dog sige det, fordi det er Sandhed, og fordi De maaske kan tro mig. Tro mig Hr. Professor om De kan, ikke i enkelte Øieblikke, thi jeg er langt fra at være en Engel, men i min Villie; og Gud ske Lov, som oftest naar jeg skriver og handler, har jeg intet Personligt mod noget Menneske, paa hvad Maade han end synes at være kommet mig for nær. Jeg vidner for den Alvidenhedens Aasyn som vi begge tilbede jeg vil Intet i det Aandelige uden Sandheden Guds rene Erkendelse, hans Riges Udbredelse og Menneskenes timelige og evige Velfærd. I Sandhed jeg er ingen vild, hovmodig eller hjerteløs Sværmer, jeg har lignet Dem meget i Beskuelsen og dette bidrager vel til at jeg skriver Dem saa aabenhjertig til; jeg har gennemgaaet Tidsalderens Skærsild, og Gud har skænket mig en urokkelig Tro paa sig og sit Ord, som jeg af al Magt maa stræbe at udbrede og forfægte, naar jeg ikke vil være en ugudelig og troløs Forræder af Sandheden. Dens Sandhed er mig, om jeg saa maa sige, umiddelbar vis men jeg finder den stadfæstet gennem hvert Skriftens Ord og hver Historiens Begivenhed, dog allermeest ved den Virkning den har haft paa mit Indvortes. Dette er Kendemærket, som Jesus selv har angivet paa sin Lærdoms Sandhed. Intet uden Korsets hellige, himmelske Lære kunde formaaet at neddæmpe Hovmoden i min Sjæl og opvarme mit kolde, selvkjærlige Hjerte til Kjærlighed mod Gud og Næsten. De vil vist ikke, efter den Godmodighed jeg synes at skimte i Deres Væsens Grund, belægge dette med Navnet Selvros, thi jeg agter det jo ikke for min Fortjeneste, og kunde jeg selv have skrevet dette Brev, dersom jeg endnu besjæledes af den Hovmod, der er saa kjendelig i mine tidligere Skrifter? Maatte denne min Tale blot opvække Dem til nøjere at beskue Dem selv, Menneskets Natur og Trang, og dømme lidt anderledes om mine Bestræbelser og Synsmaade, da skal jeg stedse velsigne den Stund, da De skrev, hvad der

virkelig for et Øjeblik krænkede mig og saarede min Egenkjerlighed; thi det gav jo Anledning til at jeg kunde sige Dem dette. I alle Tilfælde haaber jeg at forblive venlig sindet mod Dem og alle Mennesker, som ikke aabenbart vanære og bespøtte det hellige.

Ærbødigst
Grundtvig.

Fra Jens Møller.

83.

P. M.

Kbhvn., den 25 Marts 1813.

Med megen Forundring har jeg modtaget fra Deres Velærværdighed tvende Bidrag til mit theol. Bibliothek; thi mindst kunde jeg vente at De vilde bæere et Skrift med Deeltagelse, hvilket De i Deres Krønike har behaget at regne iblandt dem, der ingen Omtale fortjente. Et Tidsskrift der saa aldeles — om man tør troe Dem — mangler sikker og fast Gang, burde ligesaa lidet smigre sig med selvstændige Skribenters Understøttelse, som christelig Ydmyghed burde forene sig med en Redacteur, der saaledes bryster sig, som jeg i Deres, dog lykkeligviis ogsaa kun i Deres Øine, ansees for at gjøre. Dog jeg kan tænke, at det er for at hæve dette maadelige Produkt til nogen Værdighed, at Deres Godhed har tiltænkt mig Bidrag. Ogsaa skal Deres Afhandling om Geistlighedens Videnskabelighed blive indrykket i 5te Bind (:det 4de er allerede færdigt fra min Haand:) hvis De ikke selv fortryder Deres Beslutning. Kun maa jeg være saa oprigtig at sige Dem, at da jeg ligesaa lidet kan skrive imod min Overbeviisning, som jeg forlanger det af Dem eller nogen anden, vil Eensformighed ei heller i Fremtiden kunne findes i Bibliotheket; men saalænge som det staaer aabent for alle tænkende og christelige Theologer af de forskjellige Skoler og Confessioner, nødes det vel til at gaae vixelviis paa forskjellige, om just ikke paa alle Veie. Deres Bebreidelse herfor (i Krøniken S. 410) anseer jeg altsaa just ikke for at geraade mig som Redacteur til nogen Skam. I mine egne Afhandlinger skal De neppe kunne opdage nogen Modsigelse; men at ophøie mine egne Meninger til en ufeilbar Rettesnor for alle Theologer, det skal jeg vel vogte mig for, for ikke at fortjene den Irettesættelse for Hovmod, som De nu saa ubetænksomt har behaget at nedskrive.

Hvad Deres andet Bidrag angaaer, hvori De gjentager Deres

L. 18 f. o. refererer sig til Udtalelser af Gr. i Noterne til Verdens Krønike 1812.

Beskyldning mod mig og mine Colleger, som om vi bidroge til det hebr. Sprogs Forsømmelse ved Univers. da vil De maaskee ved nøiere Eftertanke indsee, at De ikke selv var tjent med at denne Klage end eengang, og endnu bestemtere blev fremsat paa Prent. De tilstaaer selv, at De ikke kjender vort Universitets nærværende Forfatning saa nøie; og dog gjentager De Deres Beskyldning, hvilken især rammer mig, som den, der meest læser over det Gl. Test. — Flere Hundrede have hørt mine Forelæsninger derover: det vilde ikke være Dem vanskeligt, naar De ønskede at underrettes om en Sag, inden De skrev derom, af nogle iblandt disse at blive bekendt med mit Foredrags Beskaffenhed og Virkninger. At jeg, uden at troe paa hele det G. Ts. ordrette Inspiration, baade selv har Ærefrygt for det, og kan bibringe Andre samme: det veed jeg (: i hvad De end dømmer :) med Vished; ei heller frygter jeg for nogen offentlig Anklage: hvorfor jeg slet ikke har noget imod, at Deres Velærværdighed bekendtgjør Deres Brev til mig denne Sag angaaende; men selv indrykke i mit Bibl. hvad der er vitterlig usandt, og juridisk kan gjendrives, det strider imod den Pligt, jeg skylder Sandhed. Desuden sparer jeg saa meget paa Rum, at jeg ogsaa af denne Grund maatte ønske Deres Brev kortere fattet. Det staaer Dem nu frit for, om De vil have Brevet tilbage for at lade det indrykke andensteds, eller De vil overlade det til min Ærlighed, eller maaskee til Hr. Hersleb, at gjøre et passende Udtog af Deres Brev, saaledes at det rigtige og beviislige deraf kunde (: forstaaer sig: med Deres egne Ord :) blive indrykket i Bibl. med Udeladelse af Beskyldninger, hvilke jeg som Embedsmand ei kunde andet end fralægge mig.

J. Møller.

Til Jens Møller.

84.

Æ. P. M.

Udbye ved Præstøe d. 29de Marts 1813.

Deres Høiærværdigheds Brev af 25de modtog jeg i Aften fra min Ven Hersleb og vil ikke opsætte at besvare det. Deres Indgang var mig ikke kjær, thi hvortil skal saadan Ironi være nyttig. Uden Stikleri sige Mand til Mand, og end mere Kristen til Kristen reentud det vil De selv indrømme mig er det eneste rette. Imidlertid, jeg seer godt, hvorledes Fortørnelse over de bevidste Linier kunde drive Dem til at begynde saa, og ærlig takker jeg Dem fordi De saa snart skiftede Tone, og

L. 2 f. o. findes i Hdskr. mellem Jens Møllers Papirer paa Kgl. Bibl.

taler i det Øvrige sømmelig og som jeg ønsker at tillaes. Hvad nu Sagen angaaer, da tog jeg mig den Frihed at sende Deres Høiærværdighed det om præstelig Lærdom, fordi jeg ønskede det trykt, ei vilde udgive det særskilt, og tillige vise D. H.! at jeg ingenlunde var indtaget mod Dem og Deres Skrift, fordi jeg troede mig beføiet til at udsætte paa Deres Fremfærd. Ved at tilsende Dem Brevet om det ebraiske Sprog, hvilket havde sin underlige Side, troede jeg at give det gyldigste Bevis paa, at jeg anseer Dem for en Undtagelse fra Døgnets Dværge, skiondt jeg troer saavel ved at tale som tie har forhen viist det Samme. At jeg i dette Brev har sagt Noget, paa hvis Sandhed jeg ikke var vis, kan jeg slet ikke besinde mig paa og jeg frygter ingen Tvist derom enten paa Prent eller for Domstolene hvor det dog inderlig skulde smerte mig om De fremsævnede mig og 1 Cor. 6. 6 rinder mig i Tanke. — Imidlertid, det er mig virkelig kiært, at jeg engang faaer Leilighed til at sige Dem et Par Ord som i Eenrum, hvilket jeg længe har ønsket og jeg kan vist ikke bedre overbevise Dem derom end ved aldeles at overgive Brevet til Deres Raadighed. Udelad De i Guds Navn hvad De vill er noget udeladt som jeg troer at burde sige, findes vel Sted andengang, og Publikum tager ei saamegen Deel i slige Ting at Hast synes nødvendig.

Nu et Par ligefremme Ord om Deres Høiærværdigheds Beskuelse af mig og min af Dem. Jeg seer af en Note i Bibliotheket, at De endnu ikke har glemt hvad jeg for endeel Aar siden skrev mod et Vers af Dem i Minerva, ja det synes mig, at jeg altid staar for Dem i den Skikkelse. Tingen selv anseer jeg for ubetydelig, De vil neppe selv nægte at Deres Produkt var maadeligt og jeg var dengang en storagtig Stakkel, ikke Ukristen, men ophlæst og ærgierrig. Men, Gud ske Lov, jeg er siden [den] Tid blevet anderledes, og lader det sig ikke mærke paa min Skrift at jeg taler for Alvor, og mindst det, hvorved jeg kan vente Hylding eller Haandklap. Ikke at jeg har grebet det, eller er fuldkommen, men jeg jager derefter, at jeg maa gribe det, ligesom jeg er greben af Christo. Tro dog ikke, at det er Tillid til min egen Forstand som gjør mig saa dristig, ja om De vil saa myndig og haard mod anderledes Tænkende! Nei visselig, og troer De, det med en saadan Hovmod var i en vantro Tid muligt at underkaste hver sin Tanke Bibelens Myndighed. Nei, men jeg er overbeviist inderlig og

L. 15 f. o. 1. Cor. 6, 6. „Men Broder gaar i Rette med Broder, og dette for de Vantro“.

L. 15 f. n. Jfr. Brev Nr. 89 med Note.

urokkelig om at Jesus er Sandheden og Veien og Livet, og paa Hans Ord troer jeg fast at Skriften kan ikke feile og at hvo som ikke vil tro paa Guds eenbaarne Søns Navn er alle-rede dømt. Derfor maa Christi Kiærlighed tvinge mig, derfor maa Kiærlighed til Brødrenes Sjæle drive mig til ei allene at vidne høit om Christo, men og at angribe haardelig Alt hvad der enten antaster Tro paa Frelseren og Guds Ord eller viser ned fra den Enfoldighed, som fører til Christum. De kan tro mig, det er ingen Skiemt at gjøre sig Verden til Fiende og selv at fortørne dem, Man ønskede at leve i venlig Forstaaelse med det gjør vist ingen alvorlig Mand uden han er nødt dertil for sin egen Roligheds og Saligheds Skyld; og troer De, at jeg ikke mangengang krymper mig, da gjør De mig visselig Uret. Troer De ikke, at jeg allerhelst prædikede bibelsk, skrev og digtede christelig uden at støde Nogen, naar det gik an, eller er jeg en gal Hykler eller vild Sværmer? Nei jeg er Guds Ords Tjener, ikke mig selv, men det troer jeg og det Samme opfordrer jeg hver til at gjøre, ja paalægger det som Pligt, fordi Guds Ord er Sandhed og alt Modstridende Løgn som fører til evig Fordærvelse.

Hvad jeg nu troer om D. H! skal jeg oprigtig sige Dem, jeg troer De i Henseende til Christum staa omtrent paa samme Punkt, som jeg indtil for et Par Aar siden. De troer ærlig paa Jesu overmenneskelige Natur som en Sandhed der hviler paa historiske Kiendsgjerninger, men De ønsker at finde saa faa ubegribelige Ting at tro som muligt og vil derfor lade det Gamle Testamente staa ved sit Værd. De veed udentvivl ei ret, hvad De skal tro om Forsoningen, fordi De ikke ret inderlig har følt Menneskets høie Trang dertil, derfor seer De ikke det svælgende Dyb mellem Christendom og hvert System, der er Mænds Optænkning, derfor er De, hvad Man kalder tolerant. Har De nogensinde læst mine tidligere Afhandlinger om Religion og Liturgi og især den om Videnskabeligheds Fremme, da veed De, at jeg har tænkt saaledes, Deres egne Tanker veed De bedst selv, men jeg tager neppe fejl, thi den Punkt Man selv har staaet paa, kiender man igjen. At jeg beskylder Dem for Hovmod, synes haardt, men er det i min Mund ingenlunde. Jeg er vis paa at Hovmod er Menneskeslægtens Grundfeil, den vil raade sig selv, være selvstændig, som dog ingen uden Gud kan være, vi maa alle drages med den Djævel vor ganske Livstid, det føler jeg selv med Smerte mangengang, og det er ene den som hindrer os fra at indsee vort Hjertes Fordærvelse, Vederstyggeligheden af det vi kalde v o r Dyd for den Gud som seer inderligere til

Tanken og Begjærligheden og hader det høie Hjerte, kort at føle vort Intet og vor Trang til uforskyldt Barmhjerlighed i Christo Jesu.

At overbevise D. H! om at jeg har Ret, at ogsaa De burde tro eenfoldelig baade paa det Ny og Gamle Testamente efter den ligefremme Mening, Man med sund Forstand seer deri, det kan vist ikke ventes, men hvad jeg med Guds Bistand haaber, er at De herefter dømmer rigtigere om min Adfærd. Saasandt De troer ærlig paa Jesum og har annammet Sandhedskiærlighed, da skal nok den Time komme, da vi i Alt Vigtigt blive enige, thi jeg veed at Gud veileder hvert saadant Menneske ved sin Hellig Aand til al Sandhed paa vores Viis, og derfor er De een af de Mænd, jeg saare nødig vilde være Uven med eller forbitte. Men at sammenligne Fortællingerne i Mosebøger med Saxes Eventyr og som De engang har gjort, kalde Fortællingen om Jonas, som endog Frelseren selv be- raaber sig paa, et Eventyr, det vil De sikkert ved roligt Overlæg finde ubetænksomt og stridende mod Deres Ærbødighed for det Ny Testamente, thi sæt, at Jesu og Apostlenes Vidnesbyrd om det G. T.s Guddommelighed vare, hvad de ved nøie Eftersyn sikkert ei ere, tvivlsomme, nu saa maatte de dog indgyde Ærbødighed og stor Forsigtighed i Omtale. —

Jeg har talt ret dristig til D. H.! fordi vi omtrent ere Jevnaldrende, og kun den høiere Alder troer jeg, Man ved s a a d a n Leilighed maa tage Hensyn paa, endog fordi hver Slægt har sin egen Forestillingsmaade. Det vilde smerte mig, hvis De vrededes og gav Vreden Rum, men jeg kunde dog ikke fortryde, ærlig at have sagt Dem min Mening. Dog, efter alt det jeg har hørt om Dem af Kyndinge, og efter den Forestilling der ved Deres Skrift har dannet sig om Dem hos mig, skeer det ikke. Lære vi nogensinde at kiende hinanden personlig, da skal De se, jeg er i Levnet som i Skrift, et skrøbeligt Menneske, men ingen Hykler eller Øienskalk eller egenkiærlig Praler, at jeg intet Menneske hader paa den hele Jord, men tilgiver gierne Alle, som Gud har tilgivet mig i Christo, og at jeg stræber ved den Hellig Aands naadefulde Bistand at omgaaes tugtelig retfærdelig og gudelig i denne Verden varende paa den store Guds og vor Herres Jesu Christi Herligheds Aabenbarelse.

Jeg veed det vel, jeg bliver ogsaa daarlig i det jeg roser mig, men De har tvunget mig dertil og jeg er vis paa i Herren, at jeg skal ikke blive beskiæmmet i denne Deel, thi det er ikke af mig, det veed jeg bedst, men æret være Gud som rensar og bekræfter mig!

Nu, velsigne Gud Dem med Deres og al Deres Gierning som begyndes i Jesu Navn. Tro, at vel Faa have venligere Sindelag mod Dem end jeg!

Ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

*Til Chr. Molbech [1813].**

85.

(I Anledning af Skilderiet Nr. 18).

Om de fornemste Ting, ja om det ene vigtige, om Gud, vare vi aldrig enige, den Stund vi omgikkes; naar det da skete, at min Tro og Brødres Velfærd kom til at ligge mig paa Hjærte, og at du fik mere Tillid til dig selv, da maatte vi, som Skrivere begge, sagtens en Gang komme til at skrive mod hinanden. Nogle Gange har jeg saaledes været fristet til at gribe Pennen, som da jeg hørte din sværmende Tale om dine Ungdomsvandringer og saa' dit Spil med Krønnike og Kunst, ja Kristus selv i dine Blade om Maleriet. Jeg lod det være, fordi jeg ikke fandt det nødvendigt, fordi det holder haardt at skrive mod Kyn-dinge, hvis Venskab man ønsker at beholde, og fordi jeg tænkte, Sværmeriet kunde vel forgaa hos dig som hos mig selv; og endelig fordi jeg indsaa', at kom det saa vidt, at jeg m a a t t e skrive mod dig, vilde du vel lade mig det vide, ved at begynde Striden. For længe siden kundgjorde du mig, at det nok skete en Gang; før mit korte Begreb af Krønniken udkom, kundgjorde jeg dig, at Timen vel nu var kommet, og bad dig kun at betænke dig ret, før du lod dig bestemme. Uventet er din Modsigelse da ikke, og jeg skal vist ikke kalde det Uret at byde Venskab tie, naar det vil gjøre fornøden Sandhed stum; meget mere siger jeg, det er din Skyldighed at sætte mig i Rette, naar du kun er vis paa, dertil at have Kald og Føje. Hvad jeg derimod ikke ventede, var at du vilde ligesom ved Haarene trække min Bog ind i Skilderiet, for at henkaste nogle løse Ord om den; thi det er usømmeligt af alle og, skal der gjøres Forskjel, mest af en Ven. Endnu mindre havde jeg ventet, at du vilde bruge intetsigende Skjeldsord, kløve Ord og udrive dem af deres Sammenhæng, men med Smerte har jeg set, at du dog kunde og gjorde det. Min Beskyldning er haard, grumme haard, men Tingen er vigtig, og saa klart, som at to og tre gjør fem, lader den sig bevise.

Du vil haane min Bog ved i Modsætning til et egentlig histo-

L. 6 f. o. Jfr. Brevet i Kiøbenhavns Skilderie Nr. 29 (¹⁰/₄ 13), trykt i Brevvexlingen mellem M. og Gr. S. 105.

L. 14 f. o. Jfr. foran Brev 9.

risk Arbejde at kalde den en historisk Polemik eller en polemisk Historie, men det er et intetsigende Skjældsord, thi enhver rimelig Synsmaade af Historien maa nødvendig være polemisk, ligge i Strid med den modsatte; Striden er kun en Brøde, naar den føres i mod Sandheden, og trøster du [dig] til at godtgjøre det om min Bog, da gør det; men til saadant er godtgjort, maa intet sandhedskjærligt Menneske haane min Strid, thi om nu min Strid er for Sandhed, er den da ogsaa lastværdig? Jeg er vis paa, at et vist og kærligt Forsyn styrer Tidens Løb og Menneskets Idrætter, at det staar til Mennesket, som Salomon siger, hvad han vil sætte sig for i Hjertet, men at Herren raader for hvad Tungen skal svare, ja at Lodden kastes i Skjødets, men dens Udfald er fra Herren, denne Sandhed hørte jeg fra Sandhedens Læber, da han vidnede, at end ikke hin liden Spurv paa Tag falder til Jord uden den himmelske Faders Vilje, og denne Sandhed saa' jeg stadfæstet paa hvert Krønikens Blad. Vel maa jeg da ligge i aabenbar Strid med alle dem, der sætte deres Mund mod Himlens, saa de sige: hvorledes skulde Gud vide det, og er der Kundskab i den Højeste; fremdeles mod dem, der kalde Jorden efter deres Navn, som love det med deres Mund, naar den vældige siger som Assur: jeg haver gjort det ved min Haands Kraft og ved min Visdom, thi jeg var forstandig, og jeg har borttaget Folkens Landemærker, min Haand har fundet deres Gods Rede, og jeg sankede Landet som forladte Æg, og der var ingen, som rørte en Vinge eller oplod Næb til at kvindre; kortelig, mod alle, som vil gjøre Menneskelivet enten til et Vilde-rede, hvori alt ubundet tumler sig efter eget Tykke, eller til et Svøb, hvoraf Djævelen i sine bestemte Buer opruller sig paa Guds Trone; thi sligt maa den mene, som siger, at Gud udvikler sig gennem Tiden, dersom han ellers forstaar sig selv. Hvad er nu Sandheden? Jeg véd det, og derfor maa hvert mit Ord være polemisk mod dem, som nægte og bespøtte Sandheden.

Dog min Sandhedskjærlighed kalder du stærk i Tvivl, enddog tre Aars Omgang burde have lært dig, hvad jeg og mente, min Skrift kunde sige, at jeg ikke er Løgnens Ven eller Talsmand, eller kjender du mig for en saadan, da sig frem! Du skriver: „en sandfærdig Fortælling om det forbigangne (vel at mærke uden platte Anmærkninger og højtravende Ord, der aldeles ikke, som man næsten efter Forfatterens Udtryk skulde tro, nødvendig dermed er forenet) er ikke slet saa ringe en Ting, som Grundtvig vil gjøre den til. I det

mindste var det ønskeligt, at enhver, som vilde befatte sig med at skrive Historie, lagde mere Vind paa at fortælle sandfærdig, end paa at spore den usynliges Finger i Tidernes Gang.“ Molbech, Molbech! hvorledes kunde du skrive saaledes, sigte mig for Almenheden som en forvorpen, der drev Spot med Sandhed? Ved at læse saadanne Ord, og det af en Mand, der offentlig ikke alene har kaldt men vist sig min Ven, maatte da ikke hver, som ej kjendte min Bog, fristes til at tro, at jeg havde haanet den sandfærdige Fortælling om det forbi-gangne som en ringe Ting, eller at jeg i det mindste maatte have udtrykt mig ubeskrivelig skjødesløs og forvirret, da min Ven, kjendt med min Tankegang og Skrivemaade, saa' sig nødt til at tugte mig for saa ravgal en Mening? Maatte ikke hver, som trode dig, mene, at jeg uden at bryde mig stort om Sandheden havde ængstelig ledt efter den usynliges Spor? Om det sidste vil jeg ikke sige andet end: har jeg talet ilde, da bevis det, men har jeg talet ret, hvi slaar du mig da? Har jeg virkelig ledt om den usynliges Spor og dog fortiet eller fordrejet Sandheden, da maa jeg være gal, thi Guds Spor kan jo dog vel ikke findes uden i Sandhed. Fejl i Snesetal, — Følger af Ukyndighed, Afsondring fra mange Bøger, menneskelig Skrøbelighed og Uforstand, — dem kan du vist opdage i Bogen, og som en ærlig Mand skal jeg baade takke og hjælpe dig, men har du mindste Føje til at tro, at jeg har forvansket eller fordrejet noget efter mine Meninger? Har jeg ikke det — og jeg véd mig fri — da kan vi jo ganske rolig tales ved om, enten de Guds Spor jeg tænkte at se, virkelig ere til Syne eller ikke. At jeg har fortalt sandfærdig, det er: det sandeste jeg vidste, det véd jeg, og naar der i Bogen ej er Tegn til andet, naar jeg er rede til at gjenkalde alt, hvad man kan vise mig er usandt, og sige Tak til, da bør vel andre tro det samme; at jeg har fejlet i nogle Slutninger, er sagtens vist; om jeg end ikke alt indser det, men det kommer ikke herved, det er mine Bestræbelser efter at forstaa Sandheden, befæste den maaske, naar de kan staa sig, men svække den ej, naar de falde.

Om din første Paastand, at jeg har villet gjøre den sandfærdige Historie til en ringe Ting, behøvedes vel ej lang Tale, thi har jeg selv beflittet mig paa at fortælle sandfærdig, kan det ikke være saa, og har jeg det ikke, da vilde de største Lovtaler over en sandfærdig Fortælling ikke undskyldte mig. Havde jeg nu ensteds udtrykt mig uforsigtig eller dunkelt, da burde det lastes som Ord, der kunde misforstaas og misbruges, men visselig ej fremdrages som Bevis paa, at jeg ringeagtede Sandheden, allermindst af en Mand, der kjendte mig. Men er nu

end ikke dette Tilfældet, gives mine Ord en saadan Mening kun ved Fordrejelse, hvad skal jeg da sige? Jeg vil ikke sige stort, men jeg vil anføre det Sted ordret, som du beraaber dig paa, og da lade hver dømme, som han har Øje og Hjerte til. Mine Ord ere disse (322, ved en Trykfejl 222): De (somme Folk) mene, at en god Krønnike er en nogenlunde sandfærdig Fortælling om det forbigangne, udsmykket med glatte Anmærkninger og højtravende Ord; at ville spore den usynliges Finger, det hedder Sværmeri paa deres Tungemaal og er et vist Tegn paa forrykte Hjærner; ligefrem énfoldig Tale hedder Barnesnak, som man i Betragtning af de uoplyste Tider kan tilgive Herodot, Snorro og de hellige Skribentere, men ingen nu om Stunder.“ Molbech! har du virkelig misforstaaet disse Ord, som om det var den sandfærdige Fortælling jeg ikke kunde lide? Jeg vilde gjerne tro det, men jeg kan hartad ikke, thi hvor flygtig maatte du ikke da have læst, ja du maatte have bygget en svar Beskyldning mod din Ven paa hvad du mente, han havde sagt, uden en Gang at se efter, om det ogsaa var sandt.

Det er det vigtigste. At du etsteds havde kløvet Ord, sagde ikke stort, naar du ikke havde givet det saa slem en Vending, men nu maa jeg oplyse det. Du siger, at efter min Mening ser det kun ilde ud med den danske Krønnike og der er kun liden Udsigt til, at det kan vorde bedre, da efter mine Ord Danmark ej har fostret nogen Søn, der sømmelig kunde beskrive hendes Levedage, men — føjer du til — der hører mere Forudvidenhed og Kjendskab til den nulevende Slægt, end jeg besidder, for at afgjøre, hvorvidt Forf. har Ret eller ikke. Spot gjør ingen Mand godt, det er et gammelt Ordsprog, og af dig ventede jeg den mindst, men det forbigaaet, mener du da, at jeg tiltror mig den Forudvidenhed og det umulige Kjendskab til de nulevende, nej, det mener du ikke, men du vil tage mig i Ordet for at gjøre lidt Nar af mig. Men siger jeg, at Manden ikke er født, fordi jeg siger, at han ikke er fostret; at han endnu ikke har ladet sig se med Værket, derom ere vi jo enige, og hvad Gavn skal da det Ordkløveri gjøre?

Nu er jeg færdig, du vil sagtens synes, det er ikke Vennetale jeg fører, men du har nødt mig til at tale saa, du havde lovet og var uden Løfte skyldig til at staa aaben og ærlig, det har du glemt, og derom maa jeg minde dig aabenbar, siden din Synd er aabenbar. At jeg har været vred, det maa gjerne ses, at jeg er det endnu paa din Adfærd, det maa jeg sige alvorlig, men at jeg ikke derfor har mindste Nag, og at jeg ikke taler i Hidsighed det kan du og se. Med Overlæg har du ikke fordrejet

mine Ord og skjældt mig for Løgner, det er jeg vis paa, men Harmen over min Bog har forblindet og henrevet dig. Hvad jeg derfor mest vil bede dig om, er at du betænker ret alvorlig, hvoraf den Harme kommer. At jeg over ængstelig Leden efter den usynliges Spor har glemt at fortælle, vil du snart komme efter er usandt, thi af alt er der vel mindst Spor af Ængstelighed i Bogen, og ved at holde den mod en anden af lige Størrelse, vil du næppe finde mindre fortalt i min. Du siger, at den usynliges Finger aabenbarer sig desto sandere og skjønnere, jo mere man blot lader Historien selv tale. Deri har du vist Ret, at indræsonnere Forsynet i Historien, er til ingen Nytte, vi skal lade Historien selv tale, sige os hvad der er sket og, hvis den kan, i hvilken Sammenhæng; Historieskriveren er Sagas Tunge og at sige begge Dele, saa vidt han kan, det er hans Kald. Hvor meget han da skal tale om Sammenhængen, det kommer an paa hans Indsigt og Maal. Skriver han for at more sine Læsere, da kan han med nogen Evne og Kundskab af Begivenhederne lave en saare velmagende Ret for lækre Sjæle, og om vor Herre vil han ikke tale stort, for ikke at saare fine Øren eller — som det hedder ret træffende — forstyrre Nydelsen. Skriver han derimod ikke for at tjene Tak af de aandelige Fraadsere, der gjerne slutte alle Tidens Fedme, uden at fedes mere deraf end Faraos magre Kør, men for at vise sine Brødre en Sammenhæng i Historien, som kan bidrage til at oplade deres Øjne for hvad Jordlivet har at betyde, til at vække de sovende, styrke de skrøbelige, glæde alle Guds Børn, da vil han ej lade det komme an paa, om alle kan opdage den Sammenhæng han ser, men vise og pege det bedste han kan. Er det nu Skik i hans Tid at tilknuge Øjet for den aabenbare Sammenhæng, da maa han vel fordoble sin Flid og alt imellem raabe Folk i Øret: saa luk dog jere Øjne op! det maa han, thi det er ikke et glat Kunstværk han stiller frem til Øjenslyst, det er et Urværk, der skal efter Formuen, Gud giver, gjentage hans Hammerslag paa Tidens Klokker, og med Salmevers paaminde om, at ingen véd, naar Herren kommer, ved Midnat eller Hanegal, men at han kommer vist som Dommere. Se her, min Ven, her er det, som forarger og harmer dig og Hundreder med dig.

At jeg pegede paa den usynliges Finger, det kunde den kyndige kalde overflødigt, men vilde ikke, fordi han kjendte Tidens Brøst og vidste, at Gaverne ere adskillige, det tilgav du ogsaa gjerne, naar kun ikke hin Finger stadig pegede hen paa den usynlige Guds rette Billede, paa Guddomsklarhe-

den i vor Herres Jesu Kristi Aasyn. Men naar det nu er saa, naar jeg ser det klart, at den ganske Tid bøjer Knæ med mig i det hellige Navn, at Tidens Tunge bekjender det højt: han er Herren til Gud Faders Ære, raaber, som Englene sang: eder er en Frelser født, Herren Kristus i Davids Stad, synger med dem: Ære være Gud i det høje! — skulde jeg da ikke i en vantro og spottende Tid holde det uforkastelige Vidnesbyrd nært under Folkets Øjne, fordi det er pinende, naar man ikke vil tro og glad istemme det hellige Kor? Jo, dertil hjælpe mig Gud! og lad da kun de selvkloge trække Munden til Haansmil, mens de bide sig i Læben, ja, med Hensyn til hvad jeg véd du mener, lad selv den Tid komme, da man maatte blive hel Martyr for det Vidnesbyrd; — du kan tro, jeg skulde endda ikke tie, thi jeg véd paa h v e m jeg tror. Naar du da vilde laste min Bog i det hele, da skulde du ikke tale om min Leden efter Forsynets Spor, men du skulde kuldkaste den Sandhed, at Tro paa Gud igjennem alle Tidens Omskiftelser har været Moder til alt ædelt og godt, og at Faderen har forklaret sin Søn i Tidens Løb, at med Kristendommen Folkene ere stegne og sunkne. Men, for at gjøre det, maa du først bevise, at Kristus var en Løgner og hans Lærdom falsk, thi ellers maa hint være sandt, om det end ikke alt var til Syne. Prøv det, om du tør! Dog nej, prøv det ikke! han staar i Tiden som en Anstødssten og en Forargelses Klippe, hvo som falder over den, lemlæstes, og hvem den falder paa, han sønderknuses. Læs og lær at frygte! Inderlig skulde det smerte mig, om jeg skulde stride mod dig som Guds Ords Fjende, men jeg er dets Tjener, og om du var min kjødelige Broder, saa maatte jeg uden Skaansel gaa dig paa Klingen, thi hvo som elsker noget mere end mig, siger Jesus, han er mig ikke værd.

Nu, af mit Hjærte far vell! Haandklap er Tant og verdslig Forfængelighed, tænk paa det og gjør din Gjerning som for den alvidendes Aasyn, da kan vi aldrig i Jordlivets Irgang adskilles saa vidt, at vi jo en Gang mødes i Kjærlighed og aldrig mere adskilles! Du véd, jeg talte langt hellere med dig i Enrum og Venners Forsamling, end her for de mange fremmede, til Dels ukjærlige Vidner, men, du vilde det saa, det er sket og give Gud, at som det er den første, det og maa blive den eneste Gang! Om du vorder saa vred, at du taler mig nær, skal det vist holde haardt, før jeg svarer, men kald mig ikke Løgner og grib ikke Kristendom an, thi da maa jeg tale, og tro mig, om du og var min Overmand hundrede Gange i Kundskab og Indsigt, du staar dig dog ikke, thi med os er Gud, naar vi tale hans Ord.

Dog, Molbech, i Fred og Fejde, hvad du end siger og gjør,
har du med Guds Hjælp til Døden en trofast Ven i

N. F. S. Grundtvig.

Til M. F. G. Bøgh (?).

86.

Udbye 30te Marts. (1813).

Det er en Skam at jeg ikke veed, om jeg har takket Deres Høiærværdighed for mit gode Herberge og for Deres senere Brev og Attest, dog det er end større Skam, dersom jeg ikke har gjort det, og saaledes formoder jeg det er, thi mig syntes jeg opsatte at skrive til jeg fik en Afskrift af Biskoppens Attest og siden jeg fik den, som er nylig, har jeg ikke skrevet. Der er da ikke andet at gjøre, end at bede om Deres Tilgivelse, som jeg veed De ikke nægter mig, og takke Dem ret hjertelig for alt Deres Venkab og Deres gode Tanker om mig. De kan sige som Luther, da han syntes at have anbefalet et ungt Menneske i altfor lovende Udtryk: Det er ikke fordi han er det, men jeg vil han skal blive det. Gud give mig Naade til ikke at skuffe Deres Forventninger eller gøre Deres Ord tilskamme. Biskoppens Attest skal De her høre, da De har forlangt det, ellers vilde jeg for hans Skyld heller fortie den, thi enten har han før sagt hvad han ikke meente eller Menneskefrygt og Verdensklogskab har ført Pennen da han skrev som følger:

„Da personel Kapellan N. F. S. Grundtvig, som i vedlagde allerunderdste Ansøgning anholder om det ved hans Faders Død vacante Sognekald i Udbye, allerede er det Høie Collegium bekiendt, kan jeg indskrænke mit Vidnesbyrd derhen, at han i sin Embedstid af 2 Aar har med Nidkiærhed og Flid udført de ham paaliggende Forretninger, især hvad Ungdommens Undervisning og Sognets Fattigvæsen angaaer og anvendt megen Tid paa disse saa vigtige Gienstandes Fremme. I hvis Følge jeg ikke kan tage i Betænkning, i Henhold til det af Hr. Amtsprovst Bøgh ham meddelte Vidnesbyrd, allerunderdanigst at anbefale ham ved given Leilighed til attraaet Forfremmelse.“

Det lader dog til, at Horneman tier —

Jeg har i denne Tid omarbeidet mit Digt om Roskild, som vil Gud, snart skal trykkes. Det er blevet endeel større, thi forandret er kun saare lidet. Det om Fjerde Frederik har jeg formildet saameget jeg syntes var giørligt, især ved, hvad kun

Tiden forhindrede mig i, at anføre mere udførlig hans vakkre Idrætter. Der vil imidlertid findes Anstødsstene nok, det er forgæves at tænke paa at undgaa dem, nogle falde bort naar Man tager Gud paa Raad med, men just derved komme andre til senere og de maa staa paa den gode Guds Regning. Digtet, som med en veiledende historisk Fortale kan blive en ordenlig lille Bog, agter jeg at tilegne Majestæten selv, ligesaagodt at springe i det som at krybe i det, heller bære det selv frem end at det skal bæres for af andre. Ligefrem skal jeg sige Ham i sømmelige Ord hvad Frihed jeg har voget at bruge med Hans kongelige Fædre! Gud har Kongers Hjerte i sin Haand og Hans Villie ske! Vilde Kongen give sig Stunder til at læse Alt i Sammenhæng, da behøvede jeg vist ikke at frygte, dog det gøres alligevel ei behov, thi vore Hovedhaar ere talte, og Gud agter os jo bedre end mange Spurve.

Jeg er endnu ikke færdig, ellers er mig i Tanker at gjøre et Udtog af Hugs Indledning til det ny Testamente, da jeg troer det var godt. Man nødtes til at se hvor ussel den Grund er hvorpaa Man har, ikke bygget, men støttet sine Tvivlsmaal om Testamentets Ægthed, Textens Beskaffenhed etc. Efter hvad der skinner igiennem Hugs Lister over Bøgernes Indhold, synes han ei at have synderlig kristen Tro, men han har taget sig for at høste varig videnskabelig Ære ved tilbunds at drøfte Bøgernes Historie og den har han vundet, men og Gud er æret og de Selvkloge beskæmmede, Jesus kan sige til dem, som til deres Fædre om Bibelen, I randsage Skrifterne (dyrke Videnskaberne) og mene at have et evigt Liv i dem, de samme ere det, som vidne om mig. Saaledes skal altid det Man kalder til Hjelp mod Kirken stadfæste den, thi den er Guds Sandhed.

Hilsen til Deres Frue med Ærbødighed og Høiagtelse

Deres Ven

Grundtvig.

Fra A. K. Holm.

87.

Kiøbenhavn 31 Marti 1813.

Paa Deres Brev af 24de Febr., det jeg modtog d. 20de Marts, skylder jeg Dem, Hr. Pastor Grundtvig! mit Svar, da jeg erfarer, at min Mening ikke er Dem ligegyldig, og da De beder mig sige Dem, hvad det er, der i Krøniken, De har udgivet,

L. 17 f. o. Hug, katolsk Teolog, Forf. til Einleitung in die Schriften des neuen Testaments.

især har mishaget mig. For dette Beviis paa Agtelse og Tillid takker jeg Dem, og at min Tak ikke bestaaer i tomme Ord, skal min Aabenhjertighed vise. Det gjør Dem i mine Tanker Ære, at De ændser en Embedsbroders Dom, da ellers Skribenten, med en vis Fyrighed og en vis Celebritet, ofte pleier alt for snart at hæve sig over Andres Domme; og dog er det vist, at vi Alle, selv med den reneste Villie, kunne feile, at den Opsigt, vi tro at have gjort, kan blænde os, at vor Varme for det, vi kalde den gode Sag, kan henrive os, saa vi enten ikke nøie nok veie de Sætninger, vi fremstille, eller de Udtryk, vi bruge. Derfor er der i offentligt Skrift tidt Meget, der synes genialskt, og dog er ensidigt, Meget, der lader vittigt, og er det ikke, Meget, som holdes for frimodigt, og er overilet og ubesindigt. I den Forhaabning, at en Mand, som De, der pleier at tale reent ud, ogsaa kan taale at høre Indvending og Modsigelse, vil jeg give Dem mine Tanker tilkjende først om Deres ærede Brev, dernæst om Deres Krønike.

Kristen Tolerance, siger De, kan ikke være Læmpelighed mod Sandhedens Fiender — Er jeg, siger De, vis i min Sag om hvad der er Sandhed, Sandhed til Salighed, og seer den anfættet, da veed jeg, at saadant skeer enten af Had til Sandheden, eller af letsindig Kaadhed, og — da maa ingen Skaansel bruges. Men, Hr. Grundtvig! dette at være vis i sin Sag, det er det, hvorom det gielder. Mon det være saa let, som det stundom synes? Tør De ved enhver Leilighed saa bestemt afgjøre, hvad der er Sandhed? Tør De saa let angive Resultatet af egne Granskninger og Erfaringer for paalideligt og uigendriveligt? Eller tør De i at søge Sandhed stedse forlade Dem paa den indvortes Følelse? Skulde da Enhver, der ikke stødte paa samme Resultat, Enhver, for hvilken Deres Beviser ei vare soleklare, Enhver, der ikke havde Deres indvortes Følelse, da være Sandhedens Fiende, eller letsindig kaad, og i offentlig Skrift fortjene Revselse? Har Sandhedsvennen Paulus ikke Ret, naar han siger: Vi see herved gennem et dunkelt Glas, i en mørk Tale — hisset skulle vi skue Ansigt til Ansigt.

Vi ville oplyse Sagen med et Exempel. De har i Deres Demisprædiken erklæret, at Guds Ord er forsvunden af hans Huus. De angreb uden Skaansel Flerheden af Fædrenelandets Religionslærere. Jeg miskjender ikke Deres Hensigt. Jeg begriber heel vel, at De kan sige, som der staaer skrevet: Nidkjerhed for dit Huses Ære har fortæret mig. Men var De og her saa ganske vis i Deres Sag? vis om hvad der er Sandhed, inden De forfægtede den, og angreb saa Mange, som dens

Fiender? Fordi De kan have hørt adskillige ubibelske Prædikener, fordi De hos mange saunede den Aand, den Salvelse, De kunde ønske og have Ret til at fordre, saa kjendte De jo dog ikke Flerheden af Fædrenelandets Religionslærere; gik De da ikke for vidt i Deres Angreb, var Deres Dom da ei for omfattende, var Deres Dadel ei for bitter? Havde De stræbt at gjøre Dem det ret klart: Hvad er Guds Ord? og Aarsagen til den Klage, at det ei høres i Kirken, en Klage, der forhen er ført, men af Ingen i den Grad, i den Tone, som Deres — De vilde da betænkt, at Guds Ord er ikke det om Synd og Forløsning, om Naade og Tro, om Bøn og Haab alene, men og det om Retfærdighed, Kydskhed og den tilkommende Dom, og det om Troens Frugter, Kjærlighed og gode Gjæringer. Den, der prædiker om enkelt Dyd og Last, prædiker da ligesaa vel Guds Ord, som den, der prædiker om Tro og Naade, og den, der uden Valg og Orden opfylder sin Prædiken med Bibelsprog, prædiker ikke Guds Ord, som den, der taler i Bibelens Aand, om han end ikke anførde noget Sprog. Zollikofer, Deres og min Reinhard anførde ei mange Sprog — prædikede da disse ikke Guds Ord? Løs og daarlig Tale maa mindst høres i Kirken — og fra Prædikestolen maa tales anderledes, end fra Kathedret, eller fra Bordenden; men saa ganske let er det endda ikke at sige, om hvilke af Hverdagslivets Ting der ikke maa tales i Herrens Huus; thi dette Hverdagsliv trænger til Religionens Raad, og dette Hverdagsliv er en Forberedelse til Evigheden. At foredrage Lærdomme om Agerdyrkning og Oekonomi fra Prædikestolen, er neppe rigtigt, men at der nu og da falder et Ord ind desangaaende, naar det skeer med Værdighed, er ikke at dadle, og at gjøre en Broder Bebreidelse, fordi han prædikede om Vaccinationen, kunde aldrig falde mig ind. Hvorfor er den Klage i den senere Tid ført saa ofte, at man ei hører Guds Ord i Kirken? Vist nok er den kommen deraf, at man hørde løs og daarlig Tale om Livets Hverdagsting, Tale, hvorudi hverken Bibelens Aand eller Ord sporedes, — men det skeedte og, at hin Klage førdes, fordi man ei, som forhen, hørde den kjere Tale om Naade uden Gjærning, Salignhed ved Tilegnelsen af Jesu Værdskyld alene. Man fandt sig nu ei saa let bestyrket i kjødelig Sikkerhed, men blev vakt af sin Dvale, nødt til at beskue sit Levnet, som i et Speil, man blev mindet om, at man ikke burde synde paa Naade, og at Kristus ikke kunde være Syndens Tjener — og nu raabde man: det er ikke Guds Ord — ikke om Gjærning, men om Tro og Naade ville vi høre. Unægtelig har vor Tidsalders Prædikemaade, saavel som de forbigangne, sine Mangler, men

lader os være billige, vi kunne gjøre Herrens Gjerning paa forskjellige Maader, men vi haane Ingen, der ikke gjør den, som vi. Lader os tænke paa 1 Kor. 3,12—14. Enhver see, hvad han bygger paa Grundvolden — der skal komme en Dag, der skal det aabenbare.

De siger end videre: Sand Tolerance er ligesom Alt, hvad der hører til Dyden, noget inderligt (∴ indvortes) vi hade ei, fordi vi revse — o. s. v. Ja! Men Mesteren siger: Hvad Hjer-tet er fuldt af, det fremfører Munden. Indvortes være vel Tolerancen, men ikke saa dybt forborgen, at den ikke skulde spores, ikke skulde fremskinne, selv i vor Modsigelse og Dadel. Skribenten være alvorlig, frimodig, dierv, hvor det behøves, selv skarp og streng ved visse Leiligheder, men derfor skal han ei sige sin Mening om Alt, ikke bryde Staven over Alle, ikke idelig slaae om sig med Sarkasmer og Injurier. Er han tolerant, maa han undskylde og ei dadle alene, ei revse, men og opmuntre, og selv under den lydeligste Klage over Fordærvelse lade det vorde vitterligt, at han har Tro til Menne-skeheden, og den Overbevisning, at der endnu er meget, saare meget Godt til paa Jorden. Der er og en vis Sømmelighed i Tale som i Skrift, den maa den ædle Skribent aldrig tilside-sætte. Vi vide det heel vel, i hvilket Tidsrum den indbrød i vor Litteratur, den Tone, der fremtræder saa afgjørende, saa nedværdigende, saa anmassende, og tillige ofte saa spillende paa Overfladen, og det værste, stundom frivol indtil Harme, skurril indtil Væmmelse. Den Tone maa ingen god Skribent istemme, men arbeide paa at forjage. Naar vi tale for Publi-kum, tale vi for det agtværdigste Selskab.

De forsikrer mig, at De mener ærlig, hvad De siger, at De mener det godt med alle Mennesker, at De havde troet det umuligt, at en Kristen kunde miskjende den Aand, som drev Dem, og at De herudi er bleven bestyrket af adskillige kristne Mænd.

Kjære Hr. Pastor! at De mener det ærligt, kalder jeg ikke i Tvivl, thi jeg er ikke af dem, der erklære Enhver, der afviger fra Yndlingssystemet, ligefrem for en Hykler, der vil tilvende sig en Slags Navnkundighed, ved at fremføre Paradoxer, dem han ikke mener af Hjertet. Deres Varme, Deres Iver, Deres Kierlighed til Bibel og Kristendom har jeg længe inderlig ag-tet og æret, og derfor har jeg heller ikke miskjendt den Aand, som drev Dem; thi De udbryder saa ofte i et saa fyndigt, som inderligt Sprog, i saa høie, rene, rørende Toner, at man maa være inderlig tilfreds med Dem. Hvo kan da miskjende den Aand, der driver Dem? Det er den gode Aand, som da er over

Dem. Men, naar De synes at glemme: Lader os ei byde Trods til hverandre og foragte hverandre, glemme: Du skal vise Dig for de graa Haar og bære Ærbødighed for de Gamle, glemme: Du skal tiltale en Olding, som en Fader, da — da — kjere Embedsbroder! er De selv Skyld i, om man miskjender den Aand, som driver Dem.

Forsvaret i Deres ærede Brev for Angreb mod levende Personer har ikke fyldestgjort mig; dog er det mig lærerigt i saa Maade, at det viser mig den Synspunkt, fra hvilken De betragter Sagen, og de Grunde, De har til Deres egen Beroiligelse. De taler om en indvortes Drift, om en Tanke, der har sat sig fast i et Gudhengivent Sind, om at Gud og taler til os uden giennem Fornuftgrunde. Jeg forstaaer Dem, og De erklærer selv i det Følgende, at man ofte har besmykket Udaad med lignende Ord, og føler altsaa selv, hvor misligt det er med denne indvortes Stemme. Ja! sandelig er det heelt misligt, og vi skulle derfor vaage og bede, at vi ikke falde i Fristelse. Man kan indbilde sig, at Sindet er gudhengivent, og dog hænger det ved Verden, man kan mene, at det er Kristi Kjerlighed, der tvinger os, og det kan være Lyst til: monstrari digito et dici: hic est, mene, at fornemme et indvortes Kald, at høre Guds Røst, og det kan være Lidenskabens. See Dem vel for med denne fixe Idee, med hvilken De vil undskylde den Deres Idræt, næsten Alle dadle hos Dem. Vogt Dem for Selvbedrag, for Sophisteri. Streng mod Andre være De streng mod Dem selv. Vel Dem, kjere Embedsbroder! De har en umiskjendelig Drift til at tale, som til at granske over store Anliggender. Den Drift er ædel og god, og Evne gav Alherren Dem til at tænke, som til at tale med Aand, med Liv og med Kraft. Men — naar De taler om de store Ting, tal da ikke i Ord, som menneskelig Viisdom lærer, men i Ord, som den hellig Aand lærer, fremsig aandelige Ting med aandelige Ord — vid, at Aandens Frugt er Kjerlighed, Glæde, Fred, Langmodighed, Fromhed, Godhed, Tro, Sagtmodighed — Lad derfor Hastighed, Bitterhed, Vrede, Skrig og Bespottelse være langt fra Dem. Tal fyndigt, men værdigt, som Fredens Evangelii Tjener, som Sandhedens Talsmand.

— — — —

Overalt maa De vel ikke glemme, hvad De skylder den agtværdige Stand, i hvilken De for ikke længe siden er indtraadt, og hvis Medlem jeg i 21 Aar haver været. Vi ere vist begge enige derudi, at den bør have Agtelse hos Folket, og at den

L. 21 f. o. monstrari — —. At Folk peger paa En med Fingeren og siger: det er ham der. (Persius, Satir. I. 28).

tæller saare mange Hædersmænd; og vi vide det begge, at den har sine Brøst, og at dens Fiender, der ikke ere Faa, see Intet hellere, end at disse dens Brøst blive aabenbare, at de derved kunne besmykke deres Ringeagt og Uvillie imod den. Kan De da, som En af Standens Yngste, saa offentlig forkynde: Guds Ord er forsvunden af hans Huus — vi ere ikke Luthe- ranere længer — og lukke Deres Øie, hærde Deres Hjerte for alle de Følger, slige Beskyldninger kunne have? Forøges ei derved den Ringeagt, mange har for vor Stand? Vækkes ei derved hos Mange en Mistanke, der hidtil ikke var opkom- met? Troer ei En og Anden, at han nu bør forlade den Læ- rer, der dog hidtil taledes for ham til Opbyggelse? Grib de Sværmere, der findes i begge Rigerne, ikke enhver forønsket Leilighed til at vedblive Forhaanelse mod Lærestand og of- fentlig Gudsdyrkelse? Kunde De tænke Dem disse Følger — og ere de vel et svagt Hjertes utidige Ængstelser? Vilde De da ikke snarere fornummet et indvortes Kald til at forkynde De- res Overbevisning om hvad der er Guds Ord, og om hvor- lunde det skal læres puurt og reent, om Lærerembedets Vig- tighed og Hæderlighed, samt om Midlerne til dets rette og værdige Følelse, og da aldeles afholde Dem fra enten offentlig at blotte Brødres Skrøbeligheder, eller fremsætte saadanne almindelige haarde Beskyldninger mod hele Standen.

Det var mit Svar paa Deres ærede Brev, nu vil jeg, efter Deres Begiering ligesaa frimodig sige Dem, hvad der i Krø- niken har mishaget mig. For at undgaae uforvunden Vidtløftig- hed, vil jeg indskrænke mig til enkelte faa Bemærkninger. En egentlig Recension over Bogen har De jo ikke her kunnet ønske eller vente, og naar denne engang kommer, da tænk ikke, den er fra mig, eller at jeg har mindste Deel derudi; thi Recensenterne kjender jeg ikke, og jeg har ingen Lyst til — end ikke efter at Anonymiteten er tilladt — at skrive offentlige Recensioner.

— — — —

S. 205. Zintzendorff kaldes ugudelig. Hvad be- tyder Ordet i Deres Sprog? Mon Sværmeren Zintzendorff ei skulde have meent sin Gud det vel? Tjende han ham ikke paa sin Viis? taalde han ikke Spot og Haan, underkastede sig utrolige Møisommeligheder, paatog sig vidtløftige Reiser, gjorde de største Opofrelser for sin kjere Frelser og sin dyre- bare Menighed? Er han ugudelig, fordi han i sin Maneer taler og synger sandseligt — altfor sandseligt — om det guddom- melige, og især om Frelserens Vunder, saa er Deres Helt, Tho-

mas Kingo af skotsk Æt, ikke ganske fri for samme Brøde, og det er vitterligt, at samme Hr. Thomas, hvis Sange jeg ellers i det hele holder meget af, var heel sandselig i Livet, som i Sangen.

Saa ganske ugudelige maa de Herrnhuter dog vel ikke have været, og ret vor Alvor kunne de neppe have sagt, at de vilde blive ved at synde, at Naaden kunde vorde overflødiger, siden de i en letsindig, sandselig Tidsalder bevarede en Alvorlighed, Virksomhed, Stadighed, Tarvelighed, Afholdenhed og Godgjørenhed, der saa fordelagtig udmærker dem fremfor de Mennesker, iblandt hvilke de leve. At Hovedhænger og Falskhed har faaet Indpas hos Mange, kan ikke nægtes. Men at Partiet og dets Stifter skulde behandles, som skeet er i Krøniken, derimod vover jeg Indsigelse; findes denne grundet, er jeg vis paa, den sandhedskjærlige Forfatter vil i næste Oplag ved dette, som ved flere Steder bruge Farver, som ere mindre skjærende. Benævnelsen synes mig ligeledes for haard ved Basedows Navn. Vild var han og dygtig heterodox, som saa Mange, men derfor vist ikke ugudelig. Lad Voltaire hede et Skarn for sin Candide, Pucelle & Dictionnaire, men Skarn var han ei, da han skrev Sur le tolerance, eller da han redede Calas's Eftermæle og ulykkelige Familie. Skarn — ugudelig ere for almindelige, vage Udtryk, bedre da at sige reent ud, hvilken Slags Skarnagtighed — og Ugudelighed, man dadler.

— — — — —

Ja rigtig nok svedte Theologerne over Bibelen, men at de havde den ugudelige Hensigt at ville uddrive den sande Kristendom af den, er ingenlunde beviist, skjønt De ikke er den første, der vover at vække en saadan Mistanke. Havde De her talet lidt mere bestemt, ikke som saa ofte beskyldt iflæng, havde De distingveret lidt nøiere, kunde man vel indrømmet dem, at Theologerne stundom dreve lidt Mikrologi, som gierne skeer, naar man gaaer tilbunds i en Undersøgelse, og hvad der er skeet til alle Tider, skeedte vel og da af mangan, at man ikke vilde udlede Systemet af Bibelen, men forklare eller indtvinge det i denne. Forresten maa vi takke Mændene for deres sure Sved, hvilken er os gavnligere, end om de, som fordem var skeet, vilde forsøgt at faae Vulgata erklæret for inspireret, eller som det nu lader man vil vove, Luthers Oversættelse fast for uforbederlig. Om en Glosse var kommen ind i Texten, om Noget feilede i et Haandskrift, om Texten var interpoleret eller mutileret, var vist ikke ukristeligt at undersøge. Man skulde dog vel ikke gjemt de gamle Kodices, som

blotte Kuriositeter, eller brugt det gamle Pergament til Bind om de nye Bøger? Hvad Kennicot, Wettstein, Bengell, Griesbach, Michaelis, Brich o. f. have arbeidet, er alt for vigtigt og hæderligt til at omtales med Haan og Ringeagt. Man skulde dog vel ikke sagt, at Text og Glosse, Glosse og Text var lige godt tilhobe, at alt hvad der staaer, har altid staaet, er alt inspireret, at det er Formastelse at ville gjøre Kristendommen fornuftig, da Fornuften skal tages fangen under Troens Lydighed? Det lader sig dog vel bevise, at de hellige Skribenter have lempet sig efter Tidsalderens Begreber, at de have talt menneskeligviis for Kjødets Skrøbeligheds Skyld, og det var unægtelig Skrifffortolkernes Pligt at vise, hvor dette har været Tilfældet. Løs og daarlig Snak var den ikke, som Moldenhawer og Flere førde, at man skulde forklare Bibelen historice ∴ sætte sig ind i de Tider, da den er skrevet, gjøre sig bekjendt med de Tidens Talebrug, Sædvaner, Hentydninger, Allegorier, o. s. v. Man havde rigtig nok sluppet nemmere, dersom man havde ladet alle slige Undersøgelser fare og sagt: Aanden ihjelslaaer, Bogstaven levendegjør. O! de Feige! der ei turde sige deres Hjertes Mening! Saa fandtes der Ingen i det attende Aarhundrede, der vovede alt for sin Overbevisning og Samvittighed! Hvorfor gjorde de sig den Uleilighed for Pøbelens og Embedets Skyld at fordreie Bibelen? Den Uleilighed kunde de have sparet, de kunde sagt: Alt er soleklart — alt er fortolket, beviist til Fuldkommenhed. Hæder over Mændene, der har lært os, hvad Kritik, Exegetik, Hermeneutik monne være. Kan man ei udrydde deres Skrifter, ei forvirre Hjernerne paa deres Lærlinge, ei mellem Tidsler og Torne qvæle den Sæd, de har udsaaet, da vil det aldrig lykkes at faae hine krasse ensidige Begreber igjen til at vorde gjeldende.

S. 313. 316. Danmarks og Norges Holberg fremkaldes for Deres strenge Domstol — De maaler ham min Tro Skjeppe fuld — De trakterer ham höhnisch — dog De roser og kagstryger ham paa engang. Hans Gave til at see og vise Alt bagvendt, er jeg ikke bleven vaer, men vel hans Gave til at træffe Ansigter, og tegne dem speiltro, uagtet han stundom tegnede lidt i Hogarths Maneer. Man fik rigtig nok af ham et Sprog til Alting, og hans Sprikwörter og Spørgsmaal vare begge gode, og ere de end stundom anvendte paa urette Sted, saa have de dog paa en lempelig Maade reddet mangan Sjæl fra Fordærvelse af de Laster og Daarligheder, han gjorde saa latterlige, en Maade, der var lempeligere, end da man sagde: Han kunde frelses, dersom han blev brændt. Holberg

forstod sit: *Ridendo dicere verum quid vetat?* Han staaer underlig herlig for sin Tidsalder, naar vi see, at han staaer mellem *Imprimatur* og *Pietist*. Dog om ham ville vi ikke disputere. Han kan faae os begge til at lee, og dertil kunne vi begge trænge. Dog *Prophet* var han ikke; thi man kan lære af *Deres Krønike*, at han ei spaaede sandt, da han skrev:

maaskee i Graven, naar forraadnet er hans Krop,
man slaaer paa anden Streng, i anden Tone spiller.

Men nu fremtræder en anden Mand, om ham ville vi tale et alvorligt Ord med hverandre.

S. 338. 339. Ørnens tredie Fuldmægtig var *Kjøbenhavneren Christian Bastholm* o. s. v. Hvad det Ord „Fuldmægtig“ her skal betyde, er ikke saa let at gjette, da man kun pleier at tage det i *Kurialstiil*. Jeg veed ikke, at han eller de andre gode Mænd af Ørnen vare kaarede til Fuldmægtige, eller selv havde tiltaget sig dette Navn. Dog om Navne ville vi endda ikke tviste. Men — hvad De siger os der om Manden, har funden almindelig Mishag, og er efter mine Tanker en Plet i *Deres Krønike*. Med *Christian Bastholm* har jeg aldrig talt, og staaer i ingen Forbindelse med Nogen af hans, men det veed jeg, at han [ei] var fristet til Glimmer, Velleynet og magelige Dage, og førde *Skribentens* indgetogne, nøisomme, virksomme Liv — De — unge Mand! tør og vil staae frem mod vor *Veteran*, og sige, at han vilde have *Bibels* Nøgle, de hellige Sprog, hartad alle *Præster* fratagne; De vil fortælle os det, at hans Veltalenhed var kunstlet — plump var den aldrig — De vil bilde os ind, at hans *Synsmaade* var bagvendt og skrøbelig — De veed det med *Vished*, at hans *Blik* var aldrig dybt, og at han ikke undte sig stedse Tid til at arbeide med *Flid*, De vil føre *Oldingens* graa Haar med *Fred* i Graven ved den, for en Mand i *Deres Alder* ret beskedne *Anmærkning*: han har overlevet sit Navn. Ret kiekt og raskt er Alt dette. Paa en Side er De færdig med den danske *Geistligheds Senior*, hans mere end 40 Aars Arbeide kan De i mindre end 40 Linier veie og finde for let. De har da fulgt Manden paa hans lange Bane? De har ei bladet i hans *Værker*, men læst dem, De vil ei vide eller ændse, at han var *Skaberen* af den ny *geistlige Talekunst* i *Fædrenelandet*, at han talede *kunstforstandig* og *regelret*, som den *Saurin* De ei kan lide, men grundigt, indholdsrigt, værdigen mandigt og

L. 1 f. o. *Ridendo* — — — hvad forbyder at sige Sandheden paa en spøgende Maade (*Horats Satir. I. 1, 24*).

L. 7—8 f. o. fra *Holbergs „Critique over Peder Paars“*.

L. 11 f. o. *Misforstaaelse* af *Holm. Hos Gr. staaer: Øernes*.

stundom saare rørende, og at han sagde Sandhed uden Skrømt for sin Konges Throne; De vil ei vide eller ændse, at han aldrig søgde Pomp og Bram oganfængeligt Navn iblandt de Lærde, men taledet til Folket, blev dets kjere, elskelige, fattelige Lærer, taledet til det om Kristus og hans Plan og hans Udødelighedslære og om hans herlige Taler, som om det gamle Testaments ypperste Stykker, taledet om Naturen og om Nationerne, i deres raa og afgudiske Tilstand. Han skulde ei have undt sig Tid til at arbeide med Flid, han, hvis Flid var saa paafaldende, at en Recensent offentlig yttrede den meget artige Tvivl, at Manden nok næppe havde læst alle de Skrifter, han anførde. Efter nogen Tids Forløb, da Leilighed gaves, svarede gamle Bastholm hertil: En synderlig Beskyldning mod en Mand, der stedse har læst med Pennen i Haanden. I det ny Oplag af Kroniken gjør De bedst i at udelade denne mislykkede Skildring; thi bevise den grundigere kan De ikke. Dog gjør De, hvad Dem tykkes ret at være. De kan ei svække den udmærkede Oldings fortjente Hæder. Deres Roes og Dadel kan hverken reise eller fælde ham. Han har snart fuldendt sin Bane, og kan gaae med Frimodighed, skjønt et skrøbeligt Menneske, frem for den Herre, ham udsendte. Søg da graa Haar paa Retfærdigheds Vei, som han, og naar De da staaer ved Bredden af Graven, og en opbrusende Yngling kommer farende imod Dem, og skriger høit, saa det kan høres vide om Land: Dit Blik var aldrig dybt, din Synsmaade var bagvendt, Du gav Dig ei Tid til at arbeide med Flid, Du har nu overlevet dig selv," da kan De svare ham rolig: Saa sagde jeg engang for en 40 Aar siden om en Hædersmand og feilede, ogsaa Du, min Søn, kan feile.

— — — —

S. 413. Fortælles, at Gamborg og Hornemann have antastet Bibelen, dog vil De nødig tro ilde om Mændenes Hjerte, hvilket saa kjærligt det end lader, dog forekommer mig inconsequent; thi ingen offentlig Lærer med et godt Hjerte kan i Ordets rette Forstand antaste Bibelen. At Genesis bestaaer af ældgamle Fragmenter, kan Enhver see, som vil; det har Mange sagt foruden Gamborg. Han vilde nu forklare et af dem paa sin Viis. Hans Hypothes har jeg aldrig funden grundet, men derfor troer jeg ikke han har antastet Bibelen. Hvorfor og hvorledes man sigtede ham derfor, mindes jeg godt af det Anathema, Antikritik udraabde.

L. 1 f. n. Anmeld. af Gamborgs „Nysa“, (om Genesis) i „Kritik og Antikritik“ VI. 616 og VII 305 (1790 og 1791).

Hornemann har for 36 Aar siden dristet sig til at ville bevise, at Micha 5, 1 ei er en Spaadom om Messias. Var det at antaste Bibelen, har han, hvilket De synes ei at vide, tilbagekaldt sin Mening i et Anhang til sin Oversættelse, han strax efter lod udgaae. Dog De fortæller os, at De i al Fald har Beviser mod Mændene, en Erklæring, der i mine Tanker er høist anstødelig; thi ved en saadan Forbeholdenhed, ved et saadant betydningsfuldt Vink skader man Næstens Rygte langt mere, end ved aabenbare Beskyldninger. Havde De tænkt paa Mændenes Alder og mange tunge Prøvelser, havde De neppe angrebet dem saaledes, og De havde vist vogtet Dem derfor, dersom De havde overveiet, at det i al Fald er lettere at beskylde, end at bevise, og at Domstolene muligt kunde være uenige med Dem i Betydningen af Ordet: antaste.

Dog — jeg maa slutte mit lange Brev, og forbigaae saare meget i Deres Krønike, der fortjente at omtales; men jeg har sagt mere end nok, for at give Dem et Begreb af min Mening om Bogen. De har æsket min Dom, og jeg har sagt Dem den med den Frimodighed, jeg skyldte Sagen, Dem og mig selv. Aldeles nyt kan det Meeste ei være Dem; thi hvis Ingen af Deres Venner har sagt Dem for største Delen, hvad her er anført, skal De ei rose Dem af at have nogen oprigtig Ven paa Jorden. Deres Talent, Deres Kundskaber, Deres Iver og Varme lader jeg vederfares al Ret, Deres Hjerte og Hensigt dømmer den Alvidende, men Deres altfor afgjørende, almindelige og oftest umotiverede Domme, Deres haanende Angreb paa agtværdige Mænd, Deres overdrevne Klage over Tidsalderen og over Fædrenelandets Religionslærere misbilliger jeg ganske og aldeles.

Hvorledes De vil optage dette Brev, om De vil underkjennde min Dom, eller idetmindste for en Deel lade den gjelde; om De vil høre mine Raad, eller forkaste dem; om De vil agte eller forhaane, fly eller søge mig, overlader jeg rolig og uforfærdet til Dem selv, i den Bevidsthed, at mene det ærligt med Dem.

Anseer De mig værdig Deres nøiere Bekjendtskab, skal jeg møde Dem med inderlig Oprigtighed og Velvillie, og Ingen skal glæde sig mere end jeg, over alt det Gode, De kan stifte, over al den Hæder og Held, De kan nyde, naar De anvender Deres sjeldne Evner til med sundt Overlæg, med grundig Indsigt, med sindig Klogskab, med mandigt Mod, med uskrømt Tro, med reen Gudsfrygt og med ægte Broderkjærlighed

L. 1 f. o. Prøveoversættelse af Gl. Test., 1777.

at virke for Sandhed til Salighed. — Og til dette vor fælleds Kald ønsker jeg Dem Viisdommens og Herrens Kraftes Aand med al Velsignelse i Jesu Kristo.

Deres hengivne
Andreas Krag Holm.

Fra Jens Møller.

88.

Kbhavn, den 3 April 1813.

Deres Velærværdigheds Skrivelse til mig af 29 f. M. fortjener et ligesaa oprigtigt Svar; og her seer De det allerede.

De spørger: hvortil den ironiske Begyndelse i mit forrige Brev; jeg svarer: til at vise Dem det inconsequente i, Selv at bidrage til et Skrift, som De offentligen har regnet iblandt de maadelige, ja hovmodige (: altsaa umoralske :). At De kunde forlange et Brev indrykket deri, som angreb mine literære Arbejder, kunde jeg ikke undres over; ei heller nægte Deres Forlangende opfyldt, naar Brevet ellers indeholdt nogen vigtig Sandhed; men selv fremsætte Beskyldninger imod mig og Colleger, som Embedsmænd; det burde jeg ikke; thi det var det samme som selv at foranledige sin egen Apologie. Enhver maa angribe mine Skrifter, saa meget som ham lyster; men Plet paa min Character som Mske og Xen, byder min Samvittighed mig at aftvætte; ligesom den sidste Presseforordning paalægger mig som Embedsmand den Pligt at fralægge mig enhver offentlig Anklage for Embedsforsømmelse. Forresten er jeg saa stor en Elsker af Fred, at jeg vist ikke skal søge Anledning til nogen Tvist. Jeg troer derfor at vise Dem selv en Tjeneste med at udelade af Deres Brev, hvad der forekommer mig at være et Angreb paa min Embedsførelse, især da De selv tilstaaer, ikke at kjende vort Universitets Forfatning for nærværende Tid saa nøie. Anseer De mig for en sanddru Mand, da kan De troe mig: at der i den Tid, jeg har kjendt vor Høiskole, aldrig har hersket bedre Aand iblandt de theologiesterende end nu; og at der iblandt dem gives forholdsmæssig mange brave Folk, der vide ogsaa at skatte mine Forelæsninger over det G. T.

Hvad nu Forholdet imellem os to angaaer, da feiler De storligen, naar De mener, at De stedse svæver for mig i Skikkelsen af min literære Antagonist. Nei ingenlunde. Saa inhumant Deres Angreb paa min lille Fortælling var, glemte jeg snart Harmen derover. Alle Digterprætensioner har jeg for længe

siden opgivet, og jeg tilstaaer, at Principet, jeg fulgte i at bearbejde Sk.s Reise saaledes, ikke duede stort, og kunde fortjene offentlig Paaanke — kun ei en saadan, som Deres var. Alligevel har denne Deres første ukjærlige Tiltale aldrig havt mindste Indflydelse paa min Dom om Deres Charakter eller Deres senere Foretagender. Jeg tør sige, at jeg har ladet Dem vederfares Ret i en langt høiere Grad, end De mig. Da jeg ikke anseer Retfærdigheds Udøvelse for nogen Høimodighedshandling, tør jeg nævne Dem som Beviser for hvad jeg sagde, at jeg begge de Gange, jeg paa Embedsvegne har skullet aflægge Dom om Dem, har gjort det med Hensyn til Ret og Fortjeneste, ei til Personlighed eller privat Fornærmelse. Da Meddommerne over Deres catechetiske Prøve vaklede i deres Dom, var det min Erkjendelse af Prøvens Fortræffelighed, af dens Hjertelighed og Fattelighed, som bestemte Dommen saaledes, at Censores kunde være den bekjendt. Da Sagen angaaende Deres Demisprædiken var overgivet det theol. Facultets Kjendelse, tiltraadte jeg efter Overbeviisning den mildere Mening. Iligemaade har jeg i mine offentl. Bedømmelser af nogle Deres Skrifter stedse set paa Sagen, ei paa Personen, uden naar Bogens Subjectivitet krævede Forf.s Individualitet tillige angivet; og i saa Fald erkjendte jeg stedse, at De ingen Hykler var, men en ivrig Sandheds Ven, kun at De — efter min Mening — ei altid fandt den, ei heller søgte den paa den rette Vei. Men De erklærede min Roes og Daddel for at være mig lige ubevidste (: selv naar jeg havde paaviist histor. Feil, f. Ex. om Myremændenes Æt i Saga:). — Da De endelig gjorde mig deelagtig i Skyld for det hebr. Sprogs Forsømmelse ved Høiskolen, skrev jeg i mit Bibl. til min Retfærdiggjørelse; men De erkjender jo selv, at jeg lod Deres Person blive udenfor Striden. — Ligesaa lidet anseer jeg Dem for en Sværmer i Ordets sædvanlige og forhadte Betydning, skjøndt jeg rigtignok troer at Deres Iver, selv naar den udspringer af den allerreneste Kilde, gaaer ofte for vidt og bliver den uretfærdigste Intolerance. De synes at ansee dette for en Dyd: hvorledes forklarer De da Jesu modsatte Fremgangsmaade? Hvad svarede han de ivrige Disciple, da de vilde kalde Ild ned fra Himmelen over de vantroe Jøder? Hvad gjorde han, da Petrus afhug Malchus's Øre? o. s. v. o. s. v. Hertil kom-

L. 2 f. o. J. Møllers Digt „Skirners Rejse“, en Bearbejdelse af Eddakvadet, fremkaldte Gr.s Afhandling „Lidet om Sangene i Edda“ (Ny Minerva 1806). Jfr. foran Brev 2.

L. 13 f. n. en Anmeldelse af Gr.s frie Oversættelse af Gunlaugs Saga i „Saga“.

mer den Erfaring, som jeg atter gjør ved Deres Skrifter, at De mangen Gang skader den gode Sag meer end De gavner den. Mange gode og fromme Msker, som indtages af Deres herlige Evner og gudfrygtige Hjerte, skræmmes tilbage ved Deres haarde Domme over de ædleste og Xligste Mænd (: tænk paa Melanchton, Bastholm o. fl. i Deres Krønike :). At dette er saa, kan jeg bevise Dem ved Yttringer derom i private Breve til mig fra Folk, som slet ikke kjende Dem personlig.

Angaaende Deres Anskuelse af mig, da er den hvad min Bibel tro betræffer temmelig rigtig; men dog maa De ikke sige, at jeg taler uden Ærbødighed om det G. T. Ordsky har jeg aldrig været; jeg kalder derfor Jonas' Bog med det Navn, som enhver vilde give den, hvis den ikke stod i det G. T. Men kan da et Eventyr ikke være lærerigt og ærværdigt? Visseligen er Jonas' Bog begge Dele. — Derimod haaber jeg, at De feiler meget i Deres Dom om min Charakter, naar De endnu anklager mig for Hovmod, og ikke vil forvende Ordenes Bemærkelse. Hvor har jeg da pralet af min Dyd, eller nægtet, at jeg høiligen, som alle Msker, trænger til Guds Naade? Og hvilken af alle dem, der kjende mig, har vidnet om nogen Stolthed i min Tale eller Opførsel? — Et Mske. kan let bedrage sig i sin Dom om sit Hjertes Tilstand; skjøndt jeg derfor prøver mig dagligen, og hver Aften beder til Gud om Ydmyghed i Hjerte og Sind, var det dog muligt, at jeg kunde bedrage mig. Dog har aldrig Nogen sagt mig det før Deres Velærværdighed; og De maa forlade mig, om jeg tvivler paa Rigtigheden af Deres Dom, saalænge jeg seer mig elsket af alle, som kjende og omgaaes mig, og saalænge jeg ideligen af Undermænd (: dem Hovmoden især pleier at yttre sig mod :) modtager Beviser af Kjerlighed og Hengivenhed. Jeg har i Skolen og ved Univers. havt flere hundrede Disciple, jeg vover, hvad mit Levnet som hvad min Lære angaaer, at indskyde mig under deres Dom.

De har ved denne Deres uretfærdige Beskyldning givet mig Ret til at give Dem det haarde Ord tilbage; dog derfor bevare mig Gud, som ene skuer Hjerterne. Saa hovmodige derfor end mange af Deres Domme (: især i Deres Krønike :) lyde, saa skal jeg vel vogte mig for at udlede dem af et ondt Sindelaug. Kjender jeg Dem end ikke personlig, veed jeg dog af sikke Vidnesbyrd, at De er i Vandel en retskaffen og velvillig Mand. Men jeg vil overlade det til Deres egen upartiske Prøvelse, om det er tilladt at rose sig eller ophøie sig over andre, naar man kun giver Gud Æren derfor; jeg vil gjøre Dem opmærksom paa, at Ærgjerrighed kan boe ligesaavel hos den, der søger

Trøst og Naade i Jesu Værdskyld, som hos den, der, foragtende al Naade, trodser paa sin egen Dyd, om ellers en saadan Vanartning skulde gives.

Endelig vil jeg iligemaade overlade til Dem selv at overveie, om det fortjener Daddel, at jeg ved at fremsætte min Overbeviisning reent og tydeligt om de meest omstridte theol. Spørgsmaale, saavel som ved at levere andre Tænkeres Meninger, søger at vække Sands for Theologie hos den danske Geistlighed, saalænge Religiositeten ikke derved sættes i nogen Fare? Hvad vil altsaa den Bebreidelse sige, at mit Bibl. gaaer paa alle Veie? Siger De ikke selv, at Sandheden først findes efter Tvivl og Strid? Gud give, at alle mine Tvivl maatte opløse sig til Vished! Men hvad kan jeg fra min Side gjøre til dette Ønskes Opfyldelse andet end studere og granske. At jeg gjør begge Dele med Alvor og Xligt Sind, det siger min Samvittighed mig i Bønnens og Selvprøvelsens høitidelige Stund. Maa det da ikke smerte mig at see mig miskjendt og haardelig misdømt af en Mand, som Gud gav Evne til selv at prøve. Dog — det beroliger mig, med Hensyn til mit Bibliotheks Virkninger (: thi vi skulle ei alene staae til Regnskab for vore Hensigter, men og for vore Gierninger :), at det Ingen har forarget, men vakt og underviist mange. Og naar jeg i et forfængeligt Øieblik higer efter Bifald, da sætter jeg en Balles, Taubers, Birchs, Plums og mange fleres fordeelagtige Domme (: som vist aldrig med mit Vidende skulle komme for Publikums Øine; men roligen hvile i mit Pult :) imod D. V.s Mishag, hvilket da vel heller neppe betydeligen vil skade Bibliotheket. Vi lade altsaa ogsaa den Sag fare; og skulde jeg end offentligen komme til at afgive min Dom om Deres Krønike, skal De vist ikke kunne kjende den paa nogen for mig eller mit Skrift apologetisk Tendenz. — Med Agtelse for D. V.s Talenter, gode Villie og fromme Sindelag (: som med Afskye for al uchristelig Haardhed :) henlever jeg

Deres velvillige

J. Møller.

Til Jens Møller.

89.

Udbye 6te April 1813.

For Deres Høiærværdigheds Brev af 3die dennes takker jeg Dem oprigtig! Jeg har i det sidst henrundne Aar fattet meget gode Tanker om Dem, enddog De neppe endnu troer

det, og Deres Brev har bestyrket dem, endskiøndt jeg kun i Lidet af det deri Sagde kan være enig med Dem; men, det er min Maade ved al Skrift ikke at see stivt paa Ordene, men altid spørge, hvorledes maatte den Mand være i Sind og Hjerte, da han skrev, derfor synes jeg at gjøre Mange Uret ved en for haard Dom, men derfor dømmer jeg ogsaa mangel Een langt mildere, end Hans Ord klinge. Det kan synes hovmodigt og formasteligt, saaledes at dømme Andres Hjerters Tilstand, vorder det ogsaa, naar ikke Kiærlighed har Forsædet i det rolige Raad, men skal man ikke blive hængende i tomme Ord og omtumle sig med Skygger, da maa Man fra Talen i det Hele slutte sig til Hjertet efter Jesu Udsagn Munden taler af Hjertets Overflødighed, og har vi et gudfrygtigt Sind, vil vi sjelden gjøre Nogen Uret, thi hvor Sagen er tvivlsom tage vi Alt i den bedste Mening. Deres Brev kunde kun skrives af en Mand der frygter Gud og søger Sandhed redelig, og derfor glæder det mig inderligt.

De kan ikke tro, hvor det glædede mig at se, at De beder til Gud daglig! i vor Tid og af en Mand der ikke gjør Profesjon af Pietisme, er det mig et sikkert Beviis for at De føler Trang til Gud og Higen efter Hans Samfund, men det er Hovedsagen i Livet: salige ere de Fattige i Aanden, thi Himmeriges Rige er deres salige ere de som hungre og tørste efter Retfærdighed, thi de skal mættes! Bede vi kun alvorlig og idelig til Gud, ei blot om noget Enkelt, men i det Hele, ubetinget om Hans Aands Førelse og Ledsagelse til al Sandhed, om Hjertets Fornyse efter Hans Billede som skabte det, da ere vi hjulpne, thi vide vi, som ere *onde* at give vore Børn gode Gaver, skulde da ikke meget mere den Himmelske Fader, den *e n e G o d e* give dem sin Hellig Aand som bede Ham derom.

Derfor er jeg rolig, og kun for et Øieblik smerter det mig, naar De eller en anden gudfrygtig Mand troer at jeg har handlet ilde og uchristelig, hvor jeg veed at have, tit efter megen Kamp og Strid fulgt Guds Villie og gjort Hans Gierning, uden at agte paa noget Menneskes Dom. Gud skal dømme mellem eder og mig, Han skal visselig oplyse alle dem, som paakalde Ham af et reent Hjerte til at see, jeg gaaer paa den rette, paa den eneste Sandheds Vei, og endog min Fod snubler mangengang som Menneske, har jeg som Kristendoms Lærer Ret i alle vigtige Ting, thi Lærdommen er ikke min, men Kristi og Hans Apostles, og den som ikke søger sin egen Ære og ei taler i sit eget Navn, om ham vidner Jesus, at han taler Sandhed. Prøv De i Guds Navn mine Domme

over hvilkensomhelst Mands Skrift, ved at sammenligne den med Bibelens Mening, saaledes som den aabenbarer sig for det eenfoldige Øie, bliver De da vis paa, at en eneste Dom er efter mit eget Tykke og ikke efter Guds Ord, og seer De mig forsvare den som min egen, enten uden at anføre Bibelen eller ved at trække dens Ord ved Haarene, da har De Ret til at sige jeg formastelig gør Guds Ord og hellige Navn til et Dække over Ærgierrighed, Hovmod og Hjertets Haardhed, men indtil De gør denne Erfaring, som med Guds Bistand aldrig skal skee, tag da, som det sømmer sig Guds Børn, Alt i den bedste Mening, tro, hvad jeg vidner for Guds Aasyn, at Hans Ære og mine vildfarende Brødres Frelse og Salighed er det Eneste, som driver mig til at stride og dømme og at intet Nag, end sige Had til noget Menneske boer i mit Hjerte, at jeg beder min femte Bøn alvorlig! De henviser mig til Jesus, og vist er Han det uopnaelige Mønster jeg og hver Kristen skal efterfølge og maa, saasandt Hans Aand boer i os, men naar har jeg ogsaa ønsket Ondt over Nogen? naar har jeg raadet til at forsvare Kristendommen med kiødelige Vaaben. Vare Jesu Ord mod Pharisæer og Skriftkloge ikke haarde? Er ikke hver den en Pharisæer som vil retfærdiggjøre sig selv for Menneskene, er ikke hver Skriftklog som forvender Skriften efter sin Mening, en Saadan, som ei selv vil gaae ind og formener dem som ville? At nu de fleste af vore Dages Boglærde ere saadanne Pharisæer og Skriftkloge det veed jeg saavist som jeg veed der er en Gud i Himlen, det veed Enhver, som ligefrem troer Bibelen, tilligemed mig, og kan jeg da skaane dem? kan nogen Jesu Christi Tjener uden inderlig Medlidenhed se de arme, hyrdeløse Faar, uden hellig Nidkiærhed se de Ulve under Faareskind som oplugede dem, de blinde Veiledere som føre dem med sig i Graven? Maa han ikke raabe af Struben? Maa han bryde sig om at de Skriftkloge raabe: idet du siger dette, forhaaner du os! Men det er til Forargelse, siger De, og anfører Breve fra gudfrygtige Mænd, tro De mig, jeg har ogsaa Breve som sige det Samme! tro De, at jeg paa mine Knæ med beklemt Hjerte har klaget for min Gud og bedet at maatte erkiende det, om det var Vildfarelse, men Guds Ord overbeviser og trøster mig. Der var jo mange af Jesu Disciple selv som sagde: det er en haard Tale og hvo kan høre Ham, og de ginge forargede bort, men de tolv som havde sandelig troet og erkiendt at Han var Christus den levende Guds Søn, de gik ikke bort, thi hvor skulle vi gaae hen, siger Peder, du har det evige Livs Ord. Derfor er jeg rolig, thi jeg veed, at Ingen

forarges paa min Skrift naar han har erkjendt at den tjener og frembærer det evige Livs Ord, uenige kan de være med mig i Biting enten fordi de eller jeg feile, men de fornemme Guds Ords Kraft, de fornemme at Aanden i dem give mig Vidnesbyrd at jeg taler Sandhed, og indse de da mangengang ei Grunden til min Adfærd, dømme de dog ikke for tidlig, de vide, at usædvanlig Tale gøres behov, naar Kristendommen igien skal seire i vor Hedningtid og overlade det til mig, hvad jeg vel maa betænke, om jeg, som prædiker for Andre, ei selv vil forskydes, om jeg lader mig forføre af egne Griller, eller overgiver mig til Guds Aands og Ords Førelse. Saa-danne Røster har Gud ogsaa naadefuld ladet mig høre, til Trøst og Vederkvælgelse fra Mænd, om hvis ærlige Kristendom jeg maa være overbevist, og det stærker mig; thi tro De mig! min Vei gaaer ei paa Roser, tro De mig, at saa myndig og tilfreds jeg taler og rører mig i Guds Navn, fordi jeg er vis i min Sag og veed det maa saa være, saa ængstet og vaandefuld vrider jeg mig mangengang i Fristelsens Stund, naar Menneskenes Domme, tilstundende Trængsler, egen Ureenhed og Skrøbelighed staa for mit Øie. Da er det mit Hjertes Begjæring at Støvet laa under Mulde og jeg var der, hvor Striden har Ende, hvor Løbet er fuldkommet, i den store Hvile, som er tilovers for Guds Folk. — Men da trøster mig den Gud, paa hvem jeg stadelig troer, jeg seer det klarlig, at enddog, der er saamangengang Ureenhed blandet med den hellige Nidkiærhed i mit Bryst, saa er det dog ikke den der raader i min Skrift, Skriften er i sin Heelhed som efter Guds Ord, min Brøde er ikke aabenbar for Menneskene men kun for Gud som skuer Hjertets inderste Folder og vil, naar vi lade Ham raade derfra oprykke hver Urt, som Han ikke har plantet. Jeg føler Mod til at gaae frem ad den tornede Vei, thi Hans Kiep og Stav trøster mig, og jeg seer i det Fjerne Roserne blomstre saa yndig i Guds Have, Aanden fornemmer deres Duft og er glad i sin Gud. — Troer De, at jeg med dette Sindelag kan angribe af Kaadhed eller Ærgierrighed. — Det glæder mig inderlig, at De har hørt troværdige Vidnesbyrd om min Vandel, visselig ei fordi jeg er stolt deraf, thi udvortes Ustraffelighed er for en Kristen det mindste, og jeg veed at i mig, det er i mit Kiød, boer intet Godt, men fordi De saa ikke kan fristes til at mene jeg er af de Elendige, som vil gjøre Jesus til Syndens Tjener, eller kryber til Korset for at undgaa Retfærdighed, men kun fordi jeg veed at intet Kiød kan retfærdiggøres ved Lovens Gierninger men ene ved Jesu Christi Tro, ja at ene under Korset annammes Kraft til

at korsfæste Kiødet med dets Begjæringer, Kraft til at vandre tugtelig, retfærdelig og gudelig i denne Verden, som Frelseren selv vidner: jeg er Træet og I ere Grenene, ligesom Grenen ikke kan bære Frugt uden den bliver i Viintræet, saaledes I ikke heller, uden mig kan I slet Intet gjøre. Hvor sandt dette er, lære vi først, naar vi ret indse Lovens Forordringer, som gaae til Tanker og Begjæringer og da erkiende vor Syndeskyld i sin forfærdende Storhed, naar vi ret fornemme hvorledes vore Synder gaa over vort Hoved og inderlig bekymrede for Sjælens Frelse prøve paa, ved egen — ved den oprindelige, af Synden lammede — Kraft at holde Guds Bud. Det har jeg prøvet og derfor kan jeg tale med, jeg kiender den menneskelige Afmagt, jeg har anspændt den giennem en Række af sorte, glædeløse Dage, og jeg maatte forgaaet i min Elendighed, dersom jeg ei havde lært at kiende Christi Kraft, som fuldkommes i vor Skrøbelighed, dersom jeg ei havde lært at paakalde den Aand som kommer Skrøbeligheden til Hjælp, lært at det er Gud allene, som virker i os baade at ville og udrette hvad der er Ham behageligt. Hvo som ikke har giennemgaaet den samme Prøve, eller ogsaa eenfoldelig troer Skriftens Vidnesbyrd at det er saa, Han forstaaer mig ikke, Han troer jeg gjør Næsten og den menneskelige Natur stor Uret, naar jeg beskylder dem reentud for Synd; men den Forsagte og den enfoldig troende forstaaer mig, thi for dem er den luftige Grændselinie mellem Feil og Last bortdampet, henveiret af Herrens Aande, de veed at Syndere ere vi alle, at hovmodige ere vi egenlig altid, naar vi synde, da al Synd har sin sidste Grund i Ringeagt for Gud og hans Bud, men fornemmelig naar vi sætte vor kiødelige Fornuft over eller ved Siden af Guds Ord. I denne Betydning, som jeg tit har angivet at være min, som den er den christelige fra Arilds Tid, kalder jeg Deres Skrift hovmodigt og Dem selv med, og Sandheden vil indrømme i Slutningen, skiøndt end ei i Præmissen. At tillægge Dem den smaavurne Hovmod som yttre sig i daglig Omgængelse kunde aldrig falde mig ind, da jeg ikke kiender Dem personlig, har hørt gode Vidnesbyrd om Dem, og veed at den slet ikke kan trives i et Hjerte, hvor der er Kiærlighed og Herrens Frygt. Hin Hovmod følger os derimod til Graven, og jeg undtager mig ingenlunde selv, men Tingen er at vi erkiende den for Synd og stride imod den, thi deri bestaar vor Moralitet, ikke at vi ere fri for Synd, men at vi stride imod den, Kiødet begjærer altid imod Aanden. Denne Hovmod vilde jeg laste i Deres Skrift, for, om muligt, at bidrage til, De erkiendte den for

Synd, at jeg ikke vilde forresten nedsætte det, vidner mine Ord, at det kunde blive godt, havde gode Anlæg, og var det da inconsekvent at jeg viste det en Deeltagelse som jeg jo klagede over, savnedes? Visselig, De har her i Udlæggelsen af mine Ord forhastet Dem, det samme lastede jeg i Deres Skrift, jeg har før sagt offentlig, at det vel især var Deres Feil i Skrift, De vilde ikke tro det, men jeg kunde bevise det med mange Exempler. Eet ligger mig nær. De gientager i Deres Brev, hvad De før offentlig har sagt, at jeg havde kaldt Deres Roes og Daddel over Saga u b e v i d s t og dog har jeg aldrig enten tænkt eller skrevet det. Jeg saae dengang efter i Skilderiet og fandt at der ikke er nogen Trykfeil, der staaer, hvad jeg meente og hvad der er Sandhed u b e v i s t.

Hvad Myremænds Æt angaaer, da skal jeg herom sige Sandhed. Da jeg kaldte Helgas Fader det sidste Træ i den Kiæ m p e j o r d, huskede jeg ikke paa, at han havde mandlig Afkom, men strax efter staaer i samme Saga hans Søn nævnet, da betænkte jeg mig paa, om jeg skulde slette hine Ord ud; men da jeg ikke kunde mindes nogen Kiæ m p e siden i Slægten, lod jeg dem staa med velberaad Hu. Jeg vilde dengang have sagt dette, men syntes ei den ringe Sag var saamange Ord værd. Min Feil var da, at jeg ikke reent tav derom, men det var et Anstød af Hovmod da jeg ikke vilde taale at ansees for ukyndig om en Ting, som jeg vidste, i det mindste tidsnok til at kunne rettet den. At De ogsaa forhastede Dem, da De sagde, jeg udgav Fantasispil for historisk Sandhed, det maa De indsee naar De rolig eftertænker Sagen, endskiøndt jeg af Deres Replik saae De dengang ikke vilde indrømme det og kunde dog ikke fremføre noget Beviis for Deres Anklage.

Jeg har ingen Afskrift af Brevet om det ebraiske Sprog, kan altsaa ikke nøie overveie om der er noget Ord der kunde med Føie udlægges som Beskyldning for hvad Lovene kalde Embedsforsømmelse; Brevet er i Deres Haand og Raadighed saa det fra den Side er det Samme, om noget Saadant fandtes, men jeg troer vist, De ogsaa heri har forhastet Dem. Jeg siger vist ikke deri Andet om Dem, end at saadanne Forelæsninger, som den i Biblioteket over Mosebøgerne, ei vare skikkede til at vække den Interesse for Sproget, som jeg kalder den eneste sande nemlig som for en Nøgel til guddommelige Skrifter. De tilstaaer selv at De ikke arbejder paa at vække en saadan, men en anden, og hvad var da det, De vilde fra-

lægge Dem ved Domstolene? Maaske Det at jeg betvivlede eller rettere benægtede, at der ved Examen lagdes vedbørlige Vægt paa Indsigt i Sproget under Bedømmelsen af Candidatens Duelighed? Men denne Tvist kan vist ikke afgøres for nogen juridisk Domstol, da Spørgsmaalet her igien bliver om Sprogets Nødvendighed for Præsterne altsaa om det G. T. Guddommelighed. Jeg har ikke engang her skyldt Proff. for Noget, da jeg siger de kan ikke lægge megen Vægt paa Sproget ved Examen, naar Mængden af de Studerende har Ulyst til det. Jeg siger at Love nytte kun lidt naar Aanden er borte og giver Tidens Aand Skylden for Sprogets Forfald, siger at Tidens Aand vel og har virket paa Proff. men dog mindre end de fleste andre Steder. Hvad er heri at benægte eller fralægge sig ved Dom? At Tonen ved Høiskolen mellem Theologerne, er bedre end i de sidste 20 Aar, det ikke allene troer jeg paa Deres Ord, men jeg har derpaa adskillige Beviser, at Deres Forelæsninger ere ganske anderledes end Hornemans, det veed jeg ogsaa, men da vi ere uenige i saamange Ting her fornemmelig om det G. T.s Værd, er det jo intet Under at jeg har paa Deres Forel. at udsætte, og er min Tro paa det G. T. sand, da blive Deres Forel. at laste om saa Høieste Ret tigange dømte Dem angerløs. Naar vore Embedsforretninger ere saaledes knyttede til vore Meninger, da er det forunderligt at ty til en Domstoel som ei kan dømme disse uden efter en given Norm, og troer De at Deres Forel. kunde bestaae for den augsburgske Confessjon, som jo maatte blive Normen, naar en saadan Sag skulde

Nei Deres Høiærværdighed! lad os aldrig i Ting som angaae Troen, trække Sagen ned til verdslig Domstol, kunde Nogen med Ret indskyde sig under Danmarks Love, da er det mig, som holder hardt ved de symboliske Bøger, men hvad nytter det, vi stride jo ikke for at vinde Ære, eller paa-byde Tavshed, men for at Sandheden skal vinde i Gemytterne, og Enhver som strider under Sandheds Fane, vil aldrig med Ord og Pen bruge andet Vaaben for sig end Ord og Pen.

De har isinde seer jeg, at omtale min Krønike offenlig. Det er mig kiært endskiøndt jeg vel kan vide, De er meget uenig med mig. Af de Breve jeg har modtaget i Anledning af den, seer jeg, at det gøres behov offenlig at godtgjøre, at jeg ikke har skrevet saaledes i Taaget, som Mange mene, og en offenlig Bedømmelse, er mig da paa en vis Maade velkommen, hvordan den end saa var, og Deres saameget mere som jeg

L. 16 f. n. Sætningen er ufuldendt hos Gr.

tør vente at den er ærlig og vedrører de vigtige Anstødsstene. Men, D. H.! maa ikke blive vreed, at jeg beder Dem om een Ting: forhast Dem ikke, som ved den Bog let kan skee, da Alt er kort og sammentrængt, og naar Vinkene ikke agtes kan Man komme i en unyttig Ordstrid. Straf mig ikke for nogen Mening som er Bibelens thi det har jeg jo sagt saa tit paa den troer jeg og tager Fornuften fangen, om dette er Ret bliver en anden Sag, men dertil bør alt reduceres, som synlig har sit Udspring derfra.

Det glæder mig ogsaa i denne Henseende at have gjort Bekiendskab med D. H.! thi naar jeg nu har læst Deres Bedømmelse, maa jeg jo nok skrive Dem til, førend jeg svarer saa vi kan mærke, om der er nogen Misforstand, der kan oplyses uden at haandteres for alle Folks Øine; thi af ethvert unødvendigt offentligt Ord er jeg en Hader, om Ordet ogsaa er mit eget —

Der var vel endnu Meget jeg kunde have Lyst til at tale med Dem om, men Brevet er allerede svulmet forfærdelig op for mig selv, end sige for Læseren og, forbyder De mig det ikke, tager jeg mig uidentvilt om Gud vil, den Frihed at besøge Dem, naar jeg kommer til Byen, da kan vi jo tale om hvad De synes, og mundtlig undgaaes og opløses Misforstand mellem ærlige Mennesker langt bedre end skriftlig. — Jeg vilde gierne overbevise Dem om, at jeg vist har ligesaa gode Tanker om Dem, som De om mig, men Gud veed om det vil lykkes i Hast, thi saalænge De troer jeg fornærmer Dem og nægter Dem min Agtelse fordi jeg reentud siger at en eller anden af Deres Gierninger er syndige, da vil det ikke lykkes. Kommer De derimod ret ind i den gamle christelige Tankegang og seer efter om jeg beskylder Dem for en forsætlig Synd, da lære vi nok at forstaa hverandre, og det give Kiærlighedens og Fredens Gud i Jesu Navn!

Ogsaa dette Brev kan De forstaae saaledes, at De troede Dem fornærmet; men, naar De har læst det, glem da et Øieblik alt det Enkelte, som saadant, og betænk, hvorledes jeg maatte være sindet imod Dem for at skrive det Hele og da frygter jeg ikke, da vil De visselig see baade Dette og meget andet i et bedre Lys.

Nu Gud velsigne Dem i Hus og Kald, høre Deres Bønner om Lys og Reenhed uden hvilke Ingen kan see Herren! og lade denne vor Samtale, som Alt, blive til Hans Ære og vor Opbyggelse i Christo som et levende Tempel. Lader os bede for hverandre! da skulle vi snart lære at forstaa og elske hinanden som Brødre i Christo, og hver paa den Vei, den

samme Aand leder, stræbe efter Maalet, arbeide paa Guds Kirkes Opreisning i de onde Dage. Midt i hvad De anseer for uchristelig Intolerance thi De veed det var ingen Daddel οὐ δύνη βαστάσαι κακούς, skal De med Guds Hjelp altid finde et kiærligt og velvilligt Sindelag i

N. F. S. Grundtvig.

P. S. Dog da Brevet er blevet saa langt, vil jeg end forlænge det lidt for ei at lade Noget i Deres ubesvaret. Det kunde falde Dem ind at spørge, hvi dette eller Hiint var uberørt og jeg er ikke vis paa, at De traf det rette Svar. De skal og see, at jeg ei har fløiet Deres Brev igiennem, men læst det med Opmærksomhed og rolig Eftertanke heelt igiennem, som det sig burde.

De vil fralægge Dem at have talt uærbødigt om Stykker af det G. T. men det kan De ikke. Jeg har ikke Bladet ved Haanden, hvor De taler om Jonas, men Talen forargede mig, som den maatte ærgre hver eenfoldig Troende, og derfor hænger den fast, De ikke allene kaldte Bogen et Eventyr men dadlede endog den Fordom som hidtil havde afholdt fra at give den sit rette Navn. At De har lignet Fortællingerne i Mosebøgerne ved Saxos Fabler kan De ikke heller nægte, og troer De ikke det harmer hver ærlig Troende som veed, hvorom Talen er? Visselig jeg anseer det ikke for Ondskab af Dem, thi De har sikkert ikke tænkt De gjorde ilde, men uærbødigt var det, og give Gud! De maa indse dette ret klart, da vil De sikkert aldrig mere bruge saadanne Udtryk om Bøger som Christus har givet det Vidnesbyrd at der i dem stod om Ham at læse. Joh. 5.46. Luc. 24,44—46. Math. 11. 15. Alle Propheter og Lovens p a a e d e.

Jeg seer af Deres Breve at hvad De ene har givet Agt paa i min Dom over Bibl. er det lastende, men De har dertil regnet og lagt Vægt paa Noget som jeg aldrig havde tænkt at nedsætte Bibl. ved, nemlig de følgende Ord, de eneste periodiske etc. ere e g e n l i g. At De efter Grammatiken her har Ret til at finde en Daddel nægter jeg ikke, og jeg burde have udtrykt mig anderledes. Forvist kan jeg ikke sige, om det faldt mig ind, at jeg derved maatte synes at nedsætte Bibl. til en Ubedydelighed og altsaa modsige mig selv, men det forekommer mig dog som jeg tænkte derpaa men syntes, at Misforstand var forebygget ved Ordene: e g e n l i g og n y l i g. Det er alligevel ikke saa, det indser jeg, og er rede til, ved første givne

L. 4 f. o. Johs. Aab. 2, 2: At du ikke kan fordrage de onde.

Leilighed at erklære det offentlig. At jeg har sagt det gik vexelviis paa alle Veie, kan jeg ikke tage tilbage, skøndt jeg naar jeg brugte flere Ord vilde forklare mig tydeligere. Jeg havde nemlig dengang i Tanker to Stykker, som nok staa i eet Bind: Reinhardts Bekiendelser og, jeg husker ikke hvis, Afhandling om Slægtskabet mellem Dyder og Laster. Uagtet Reinhard, som er hardtad ubegribeligt, skal have ønsket en Afhandling over dette Æmne, vil De dog vist indrømme, at her ere de to yderste Veie i Teologien. At De optog en saadan Afhandling i Bibl. burde jeg navnlig have dadlet overmaade, naar det ei havde været Uret at trække den ud allene thi er det muligt, med den allermindste Smule Kristendom at tale om Slægtskab mellem Godt og Ondt, at udsige den hovmodige Bespottelse: Man skal vel være ydmyg for Loven men ikke for Lovgiveren, for Gud, at gjøre Religiositet til en af de mange Dyder, der ogsaa grændser til Lasten etc. Beskueligere kan Man ikke see den gruelige Følge af at lade de udvortes Handlinger gjælde for Dyder, denne sataniske Grav for al Dyd, og Enden paa Tankespillet med alle de deraf flydende Klassifikationer; thi hvem, uden en rasende Pantheist, vilde vove at antage det allermindste Slægtskab mellem Retfærdighed og Synd, Guds frygt og Ugudelighed, Christus og Belial? Visselig, den Afhandling, saaledes som den staaer, uden djærv Tilretteviisning beskiammer Bibl. og De har vist ikke læst den med ret Opmærksomhed, før den fik Plads. Visselig, det har Menneskene, især i vor Tid ret Lyst til at ophæve Forskiellen mellem Godt og Ondt at se til, om de med deres Tankebillinger kunde fylde det svælgende Dyb mellem Himmerig og Helvede, og hvad kan da være dem velkomnere end en saadan Afhandling, der paa det Uforsvarligste sammenblander Parringen af udvortes Handlinger, der netop skal lære os at Dyden ei bestaaer i dem, med den umulige Parring af en god og slet Tænkemaade. Jeg er vis paa, at naar De betænker Dette, vil det fortryde Dem at have indrykket det onde, galne Snak, og De vil finde min Utilfredshed med Bibl. mindre ugrundet. De anfører berømte Mænds Domme, men hvad hjælper os store Navne, de maa visselig ei berolige os, paa Sandheden kommer det an, og indtil mine Indsigelser afbevises ere de mere at agte end tusinde Lovprisninger, thi jeg skal angive Grunde og de laane ikke Vægt af Manden. — Aldrig skal jeg vitterlig miskiende noget Godt, men det er min Skyldighed reentud at sige Dem min Mening i saa vigtig en

L. 5 f. o. Theol. Bibl. 1812, II. S. 232 og 106, begge i Udtog ved Udgiveren.

Sag, som et theol. Skrift af en theol. Professor, jeg har adskillige Gange havt isinde offenlig at sige mine Tanker om adskillige Stykker i Bibl., saasom Deres Oversættelsestheori af Bibelen etc., men jeg har ladet det være, fordi jeg troede De vilde tage Det i en urigtig Mening, jeg har villet tilskrive Dem, ogsaa talt med Dem, men har frygtet for at synes paatrængende. Da Gud derimod har føiet det saa, at vi uformodenlig ere komne til at vexle Breve, anseer jeg det for en sand Vinding at kunne sige det privat, hvor jeg veed ingen Ærgierrighed kan have Sted, og der ere faa Ting paa Jorden, jeg mere ønsker, end at jeg aldrig offenlig skal staa frem imod Dem. Jeg er saa vis paa, at De er paa en god Vei, og at der kun behøves eet Skridt, saa ere vi enige om alt Vigtigt, at den Tanke at forbitte Dem, smerte Dem, smerter mig inderlig, men om det skulde skee ogsaa ved en privat Tiltale, det staae i Guds Haand! siges maa Det!

De spørger om det er tilladt at rose sig selv og ophøie sig over Andre, naar Man kun giver Gud Æren? Hertil maa jeg svare, at de to Ting ere uforenelige. Giver jeg v i r k e l i g Gud Æren, erkiender og føler jeg med Blussel at i mig selv er lutter Ondt, og at alt det Gode ene hører Gud til, da kan jeg ikke rose mig selv, eller ophøie mig, thi Barmhiertighed er mig jo vederfaret uforskyldt, og hvergang en Christen fristes til at roses, raaber Paulus ham i Øret: hvad haver du, som du ikke har annammet, men har du annammet det, hvoraf roser du dig da og Frelseren byder sine unyttige Tjenere at lade Lyset skinne, for at de, som se deres gode Gierninger kan prise deres F a d e r i H i m m e l e n. Er Spørgsmaalet derimod, om det er nok at lade som Man gav Gud Æren, da er det, som Man spurgte om det er nok til Guds frygt at være en Hykler. Hvad nu mig selv angaaer, da skal jeg skrifte oprigtig for Dem. Jeg er ingen Hykler, men heller ingen Helgen, ja intet mindre, jeg fristes tit til at rose og ophøie mig selv, uagtet jeg levende erkiender mit Intet og min Fordærvelse og klarest i de Fristelsers Mulighed, men jeg fuldkommer ikke vitterlig Kiødets Begiæringer, jeg staaer dem ved Guds Naade imod. Det er imidlertid nødvendigt i en Tid, da Man skriger saa høit paa Dyd og jeg bekiender ene at vente Salighed af blot, uforskyldt Naade for Jesu Christi Retfærdigheds, Pines og Døds Skyld, i en Tid fremdeles, da de Fleste som end bekiende den Korsfæstede og deres Fordærvelse, lade haant om en retfærdig Vandel, da er det nødvendigt at jeg imellem siger, den Dyd I taler om den har jeg, men saalangt fra der-

for at kunne undvære Christus og Hans Død, er det netop denne som har friet mig fra Syndens Trældom og Ham, som lever i mig, ja spørge som trodsende: hvo er den som overvin- der Verden, uden den som troer at Jesus er G u d s S ø n? Alt- saa rose Christi Kraft i mig, det maa jeg, men det er vist nok ilde at det gøres behov, thi bekiender selv Paulus at han blev daarlig, i det han udsagde denne Roes, hvordan maa det da gaae os. Den hovmodige Frister glæder sig, og for et Øieblik ophøier Kiødet sig, som om det kunde tilegne sig Prisen. — Her har De Sandheden, saavidt jeg ved nøie Selvprøvelse er kommet efter den, jeg undskylder mig ingenlunde for Gud, men sørger over min Daarlighed og strider, men til Mennesker siger jeg: prøver eder selv og hvo som da er reen, kaste den første Steen. Som det gaaer mig hermed, gaaer det mig med min myndige Tale mine haarde Domme og Revselsler, de skal saa være, tit gaaer jeg nødig til, men naar jeg saa ad- lyder, mærker jeg, at Kiødet hovmoder sig. Nu kiender De min Hovmod, at De tiltroer mig den, kunde De gierne sige, thi De tillægger mig jo Tingene, hvorfor da ikke nævne Bar- net med sit rette Navn, jeg tager det sandelig ikke ilde op, thi den er ikke min Kiæledægge, den er min argeste Fiende.

De troer at jeg ivrig søger Sandhed, men tit, eller ikke altid paa det rette Sted og finder den derfor ikke. Om Ord vil vi ikke kives men kun Dette: jeg søger Sandheden i hvad jeg er overbeviist om at være Guds Ord, og jeg søger Oplysning til at forstaae Ordet ved alle de Hjælpemidler Gud under mig, men først og sidst ved Bøn om den Aands Bistand og Led- sagelse, som har oplyst de hellige Forfattere. Andet Sted kan jo ingen Christen søge Sandheden om det intet Øie saae, intet Øre hørte, som ei er opkommet i noget Menneskes Hjerte men som Gud skiænker de Ham elske. At jeg har fundet Sandheden i alle de til Salighed vigtige Ting det veed jeg af min indvortes Erfaring som stemmer med det guddommelige Ords ligefremme Mening, og jeg bestyrkes end mere under Anfægning ved at se Luther og Andre, som søgte Sandhed ivrig ogsaa paa det rette Sted i Bibelen og paa den rette Vei, i Bønnen, ere enige med mig. Var det ogsaa muligt at Gud vilde skjule Sandheden for dem som søge den hos ham, og lade den blive aabenbar for dem, som hovmodig søge den hos sig selv? Nei, nei, Ingen som holder sig til Gud og Hans Ord farer vild, Ingen som forsømmer det finder Sandhed. — Det skal aabenbares paa den store Dag, men med Guds Hjælp skal De ogsaa her indsee det. Nu beder jeg i Guds Navn, optag alt, som det skreves i Kiærlighed!

*Fra P. Hount. **

90.

5/4 13.

Tak, Broder i Kristo, for Deres Verdens Krønneke! Med megen Fornøjelse har jeg læst den, da den aander et kristeligt Sind og en kristelig Forfatter. Deres Tendens er ypperlig. Den bygger ikke Verdens Tildragelser paa et blindt Tilfælde og Omstændighedernes Sammenstød, men paa Forsynets Indvirken, og adskiller sig saaledes fra For- og Nutidens Krønneker, hvori alt krammes sammen af Hændelsen, uden at Guddommens Haand tillader at indvirke. —

Med en sand Kristi Apostels Aand revser De den hovmodige Last og lader den fordærvede Menneskehed føle dens Trang til kristelig Tro. De skaaner ikke den, som ej fortjener Skaansel, hvor forgudet han end er af Tidsalderen, men De lader og den vederfares Ret, som fortjener det, om han end af den almindelige Stemme er udstødt til Gehenna. Alt dette er skjønt og herligt — kun tillade De mig nogle faa Anmærkninger, som paatrængte sig min Sjæl under Læsningen. Deres kraftfulde Sprog synes mig stundum i Fremstillingen af religiøse Gjenstande mystisk og at laane et Anstrøg af Pietismens vanlige Tone. Dette, tror jeg, skader den gode Sag og gjør Sandheden mistænkelig selv i gode Menneskers Øjne, naar de ellers ikke forstaa at adskille Skallen og Kjærnen. Skulde ikke Jesu himmelske Lære kunne fremstilles i et simpelt fatteligt og umyologisk Sprog, uden derfor at tabe noget af sin Aand og Kraft? Skulde man ikke kunne tale bibelsk og kristelig uden at bruge Troper, hvis Mening Lægmand ikke forstaaer? Skulde ikke Jesu eget Foredrag, der vidner om en til Hjærtet talende Simpelhed og Tydelighed, være Religionslærerens bedste Mønster? Jeg tror det og formener derfor, at Religionens Sandheder derved intet tabe, men vinde: kun at de i Fremstillingsmaaden ikke fordrejes og vanskabes efter Tidens herskende Tone.

De synes ogsaa at love Dem meget af Poesien til Troens Udbredelse, og Deres Dom over Digtere, som ikke helligede deres Pund til at besyngte religiøse Gjenstande, er vel haard. Tror De maaske, at Geniet staaer i nærmere Forbindelse med Guddommen, og at Gud i vore Dage skulde ville tale gennem Digterne til Folket som forud gennem Profeterne. Behøve vi vel nogen anden Aabenbaring nu, da vi have Guds Ord iblandt os? Den, som ikke vil tro Moses og Profeterne, vil vel heller ingen Tro fatte til Digternes begejstrede Kvad. Guds sidste Aabenbaring er jo sket ved Jesus og hans Apostle — og

ingen af dem stemte deres Foredrag i Poesiens Toner. — Poesi fremavler efter mine Tanker blot Beruselse og Sværmeri, men ikke stadig Tro og fast Overbevisning. Maatte kun en bedre Aand udbrede sig i vor offentlige og private Undervisning, og vilde De, som have Magten, blive mere kristelig sindede og ved et mere aarvaagent Politi paase Moralitet og Sædelighed, da turde maaske Tidsalderens herskende Tone i vore Lande snart tage en bedre Vending, da Tro og Dyd endnu agtes af mange og Kraft vel heller ikke mangler til at kunne rejse sig af Faldet.

Undskyld, ærværdige Broder! denne frie Ytring af mine Tanker. Følelse for Sandhed har aflokket dem og Broderkjerlighed tilgive og rette dem!

Med megen Agtelse Deres forbundne

Hount.

*Fra S. B. Hersleb. **

91.

Den 4 Maj 1813.

Af Ønsket om at besvare dit Brev, kjæreste Grundtvig! ret udførligen har jeg saa længe opsat at skrive, indtil det er for silde. Inden jeg forlader Danmark, maa jeg dog skriftlig, da det ej kan ske mundtlig, takke dig og det af Hjærtets Inderste for dette sidste som for hver Prøve paa hjerteligt og ærligt Venskab i de Aar vi her have samvandet. Hvad jeg føler for dig og dit Land, i det jeg siger eder Farvel, vil dit Hjærte sige dig bedre end min Pen. Hugs Bog modtage du som et Minde af din theologiske Ven — jeg tror mit Navn staar i den, skriv dit ved Siden og vær vis paa, at jeg som du skal ærlig stræbe efter Sandheds Erkjendelse. — I Overmorgen skal vi rejse — jeg kan derfor kun skrive i al Korthed. Jeg har i den sidste Tid været saa forstumlet af alle de Adspredelser, Rejsen medfører, og som, fordi de ere mig uvante og ubehagelige, spille mig langt mere Tid, end naar jeg vidste rigtigheden at bære mig ad. Hovedtrækkene af mit Svar paa dit Brev vil jeg imidlertid, saa godt jeg kan, her udkaste, da det synes, som om du trode, at jeg skyede en alvorlig Korrespondens. Til Dels er dette saaledes og i Sandhed; men kun for saa vidt som jeg ej kan finde mig [i] at afhandle Hovedspørgsmaale i Breve, og løseligen, hvis Drøftelse fordrer Afhandlinger. Hvor det gjælder om Overbevisning — fordres Grundighed, og dertil kræves mere end i almindelige Udtryk at

enes om visse Grundsætninger, der just fordi de omfattede saa meget ere vage og i deres Anvendelse ubestemte. En mundtlig Samtale kan, om deraf intet Resultat kommer, ved de enkelte Vink gavne usigelig meget; den skrevne kan det og, men mangler hins Fordele aldeles som Samtale betragtet.

Jeg er enig med dig, min Ven! i de to opstillede Grundsætninger, men Anvendelsen deraf vil dog kunne medføre Uenighed. Skriften skal forstaas bogstaveligen, det er ligefrem, hvor man nemlig kan det, men dog efter dens Grundsprog. Hvor Meningen ej er utvivlsom, maa Fornuften jo dog være Dommer — for saa vidt der bruges Slutninger, Steder sammenlignes og Ord etc. Jesus kan ej have løjet, det er vist — ikke sagt Løgn for at skaane Tidens Fordomme; men ej enhver Akkommodation kan kaldes Løgn — disse Ord maa vi — især i en Disput — ej forbytte; vi gjøre da enten vor Modstander Uret eller kæmpe mod selvgjorte Skygger. Det synes mig din Fejl at standse for meget ved det almindelige, hvis Begreb er abstrakt, hvis Omfang er derfor ubestemt, og at du i dine Slutninger gjør derfor Spring, som stride mod Overbevisningens Regler — og følges ej disse, hvortil da Grunde? hvortil Bevis?

Du bruger desuden gjerne billedlige Udtryk, og bruger Ord som synonyme, der vel kunne vække samme Ide undertiden, men ogsaa kunne bruges aldeles forskjelligt, og nu slutter du, som om hvad der laa i det ene Udtryk ogsaa laa helt og holdent i det andet, f. Ex. Akkommodation og Løgn; at tage Fornuften fangen o. s. v. Fornuften er her et meget tvetydigt Ord, som ofte. Derfor trættes man om Fornuftens og Forstandens Værd. Fornuften kalde vi Indbegrebet af de højeste Evner i vor Sjæl — skulle disse ej dømmes om, hvad der er [eller] kan antages for sandt og falskt, saa kommer man til at antage en indvortes Aabenbaring eller andet deslige, saa bruge man aldrig Grunde; thi dette er at sætte Fornuften til Dommer. Et andet Spørgsmaal er, om Fornuften uvejledet af Skriften kan føre os til Sandhed — det nægter jeg, og derpaa hviler min Tro. Jeg kjender ej nøje Kants Lære, men mener, at han her maa have set meget dybt. Hans Forskjel mellem praktisk og theoretisk Fornuft misbrugtes, men er uden Tvivl meget vigtig at bemærke.

Dit Brev til Holm har glædet mig usigeligen — at du har skrevet saaledes, uagtet dine Ytringer i Brevet til mig, er mig i Sandhed mere opbyggeligt end mangen Side i din sidste Prædiken: hine Ytringer havde Tonen af krænket Individualitet — dit Brev aldeles ikke. Holms Svar kan kun mere over-

bevise mig om, at man i slig Samtale maa gaa til Bunds, hvis Overbevisning er Maalet. Billeder, loci communes, Udraab, vaklende Udtryk føre ej til Resultatet, og deri tror jeg, at ogsaa du fejler. Der er Forskjel paa at undersøge og overbevise, og at overtale eller opmuntre. At jeg tror, han som tiest ej ret forstaar din Mening, har jeg allerede sagt — om mundtlig Samtale fører eder nærmere, véd jeg ej. — Om Molbechs Bog gider jeg ej talt i Dag — du vil vel sande mine forrige Ord. Noget Sandhed er der i den bitre Gave, og saaledes ville disse Blade ogsaa bringe dig noget godt, foruden at styrke dig i Herredømmet over dig selv.

Mit Brev bestaar af afbrudte Stykker — du vil selv, som kjender mig, fylde dem ud, og i alt Fald kunne de hver for sig nøjere drøftes. Jeg har ikke vejet mine Ord, ej engang læst det, efter at det er skrevet, og jeg har ikke troet at burde engang undskylde den usmykkede Ligefremhed en broderlig Ven vil uombedet tilgive. Dit Brev har jeg maaske ej engang takket dig for — og dog er det mig inderligen kjært; det har vakt mig til Eftertanke over min kommende Stilling og jeg skal ofte læse det. Dine Ord om Akkommodationen ere mig vigtige, og uden Tvivl vil jeg ved endnu nøjere Prøvelse nærme mig din Mening. Djævelens Tilværelse var mig en Anstødssten — den er mig det næsten ikke mere. Saaledes har og vil dit Brev i meget vejlede mig. D e t t e være min Tak dig aflagt for. I Fremsætningen af mine Modgrunde har jeg talt almindelig. Sig mig, hvad du finder galt, saa kommer vi vel til sidst i det rene med hinanden, om det end ej sker med Hast.

Nu Tak, min ædle danske og kristelige Ven! for hver Ven-skabs Ytring, medens vi vare her tilsammen. Naar vi ses, véd Gud, men som Venner ville vi altid mødes. Tit vil min Tanke være hos dig og redelig skal altid min Færd være, hvad Tidende der end i øvrigt bringes dig om min Skæbne. Næste Brev faar du med Guds Hjælp, saa snart jeg er kommet til Kristiania. Gud være med dig, ædle inderligen kjære Ven! og gjøre Dig saa lykkelig med din kjære Lise, som det ønskes af

Din trofaste Ven
Hersleb.

L. 2 f. o. loci communes: almindelige Bemærkninger.

L. 8 f. o. Et Svar paa Gr.s Brev i „Skilderiet“ ¹⁰/₄. Jfr. Brevvexlingen Molbech-Gr. S. 108.

Fra P. C. Stibolt.

92.

Kiøbenhavn d. 21de July 1813.

En gammel Olding hilser Dem i Jesu Nærhed! med hierteligst Tak for Krøniken, som især for Krønikens Gienmæle, jeg velsignede Dem i Jesu Navn ved at læse Gienmælen, for Deres Prædikener er jeg Dem og takskyldig! Jesus Christus udroste Dem fremdeles med Aand og Kraft til at forkynde hans Korsens Død! som eneste Aarsag til Menneskets Frelse og Salighed i Tiid og ævighed. For min store Svaghed skyld kan jeg kuns komme sielden i Herrens Templer, men nogle af mine Venner sagde mig, at da De holt den siste Prædiken til Aften-sang paa 5te Søndag efter Paaske, over de Ord, Hvad skal vi gjøre at vi kan arve det evige Liv? Var Deres Udtale, Andstand og Manerer ganske forskiellige fra Prædikestolen imod som de pleiede, ikke til Fordeel, Men tvertimod troede de, at de kunde blive anstødelige, og betage den ærefrygt som skyldes ved at høre Guds Ord forkynde, især af letsindige og Spottere; dette vilde jeg, ikke undlade at melde Dem! Da jeg elsker Dem, og alle som tilbede den Herre Jesum og paakalde hans Navn, og som ved Den Hellig Aands Overbeviisning veed, at der ikke er Salighed i nogen anden og intet andet Navn givet Menneskene at blive salige udi end i Jesu Navn. — Jesus velsigne Dem! det ønsker Deres ubekjendte Ven og ydmyge Tiener

P. C. Stibolt.

Til M. F. G. Bøgh.

93.

Høistærede Hr. Amtsprøbst! Udbye d. 7de Aug. 1813.

Professor Sandal er i Dag kommet hid og har kundgjort, at han er beskikket til salig Faders Eftermand — — — —

I Anledning heraf beder jeg D. H. saa snart muligt at udskikke Brev om Vacancetour, da jeg agter, vil Gud, at forlade Udbye med det Første og at prædike sidste Gang 9de Søndag efter Trinit. d. 15de August.

I det jeg saaledes udtræder af den Embedskreds, der er D. H. underlagt, modtage De min varmeste Tak for al Godhed og Venskab, og stedse vil jeg med Høiagtelse og Kiærlighed mindes den Mand, som det hører til mit Embeds sande Glæder at have lært at kiende. Med den Bøn at De vil bevare mig i kiærlig Ihukommelse, forener jeg den som ligger mig saa saare paa Hjerte, at D. H. vil virke saa at den Ansøgning fra

min brave, fattige Aagaard om Korn, som jeg med sidste Post anbefalede og sendte, maa vorde opfyldt! thi saare vilde det forbitte min Skilsmisse fra Fædrenehuset, om jeg skulde efterlade den christelige flittige Mand uden Haab om et tarveligt Udkomme. Kiære Hr. Amtsprovst! De maa i Guds Navn opfylde denne Bøn! —

Herren velsigne Dem rigelig med sine bedste Gaver, og tage Dem med alle Deres Elskede i sin hellige Varetægt!

ydmvig og venlig
Grundtvig.

Til M. F. G. Bøgh.

94.

Udbye, d. 16de Aug. 1813.

I Løverdags otte Dage tog jeg mig den Frihed at tilskrive Deres Høiærværdighed og melde at jeg agtede at forlade Udbye og derfor prædike sidstegang 9de Søndag e. T. Da der imidlertid ingen Tidende er kommet om Vacance-Tour, frygter jeg for at Brevet, som jeg med en god Ven sendte til Udby kan være glemt, og uagtet det med Hensyn paa næste Søndag nu er for sildigt at gientage min Anmeldelse, vilde jeg dog ikke forsømme den Leilighed, da Aagaard agter sig til Khvn, at sige, at hvis mit forrige Brev er gaaet feil, bliver her vel paa Søndag ingen Præst, hvilket, saa ubehageligt det end er, dog egenlig er Ingens Skyld.

Jeg bevidnede Dem i føromtalte Brev min varme Taksigelse for al Godhed og Venskab, som De i de tvende Aar har viist mig, og i hvert Tilfælde gientager jeg den her, med det inderlige Ønske stedse at forblive i Deres venlige Ihukommelse. Jeg gientog ogsaa min Bøn om D. H. gode Medvirkning til at min kiære og brave Aagaards Ansøgninger maatte bevilges, og at D. H. vilde ansee alt hvad der kan gøres nu og i Fremtiden for den duelige og herlige Mand som om det var beviist mig, og jeg gientager endnu denne Bøn, da hans Stilling er en af mine tungeste Bekymringer ved Skilsmissen, ligesom hans christelige Flittighed trøster mig i den.

Neppe har jeg den Fornøielse paa Reisen til Khvn, som, vil Gud, endnu i denne Uge gaaer for sig, at tale med Dem, og Gud veed, naar vi sees, dog engang skeer det med Guds Hjelp i Glæde, og indtil da være De i Embede og Huus velsignet af Herren, og vis paa at De altid mindes med Ærbødighed og Venskab af

Grundtvig.

Fra A. Friis.

95.

Horsens d. 28 August 1813.

Høyst Ærede Hr. Grundtvig.

Da Jeg for En kort Tid siden var i Kiøbenhavn hørte Jeg adskillige talte baade om Dem og Deres udgivne bøger, og hvor Jeg tillige købte End af Dem holden Tale paa Alle helgens Dag, og da den Befaldt mig vel gav det mig andledning til at tage mig den Frihed at skrive Dem til, Og da Flere her i Egnen Opvakte Menesker har seet Bogen var Deres Begiering at Jeg skulde skrive Dem til og tilkiendegive Dem deres Længsel og Ønske samt Glæde over at høre fra End Retskaffen Lærer. De Faae Menesker her i Egnen har i det sidste Aar havt adskillige Strid foruden den Indvortes for de som har Børn og som ey ville Ladet Dem lære den Nye Lærebog ere Blevne Pantet betydelig og da de Imer vægrer dem for at Lade dem Lære den vil det maaske ey blive derved, hvad Ellers Angaaende Tilstanden her da gaaer det Langsom med Christendomen dels af forskiellige Grunde dels af Misforstand og det Meeste og Værste er Iblandt os at den sande Indvortes Strid Imod alle Syndige Lyster ey Angribes Da det Synes for nogle for tungt andre kan have Lettere Vey, og det Værste er at Mange Stoeler paa den dem Engang skienket Naade eller da Gud har draget og Overbevist dem om ved Indvortes følelser hvor god han er, Dette med meere hindrer virkelig Guds Naades Gierning Iblandt os her, Ved Leylighed Ønskes at faae Et brev fra Dem, skulde Leylighed falde Igiennem Jylland Bedes Dem meeget om at Besøge os. Og tillige Ønsker Dem Guds Naade til at gaae frem i det Gode og blive baade os her og Andre til Bestyrkelse, Guds Naade fred og Kierlighed være Dem og alle Troende tilønsket af Deres

tjenstskyldigste Tiener

And. Friis.

Fra J. Harder.

96.

Radsted Præstegaard ved Saxkjøbing
i Lolland, den 1ste Octbr. 1813.

Kiære Hr. Grundtvig!

Da jeg for næsten 1¹/₂ Aar siden fik et Brev fra Dem, vilde jeg strax have besvaret det, men blev forhindret, og siden er

L. 6 f. o. Tale paa Alle Helgens Dag: „Hvorfor kaldes vi Lutheraner?“

det bleven opsat fra ene Uge til den anden. Jeg vil ikke fylde Papiret og spille Tiden med Undskyldninger desangaaende; det være nok, at forsikkre Dem, at ei Ligegyldighed eller Mangel paa Interesse for de Gjenstande, Brevet handler om, har været Aarsag til den lange Opsættelse af min Besvarelse. —

I det forløbne Tidsrum er saa meget af Deres Aandsfrembringelser bleven offentliggjort, der er disputeret og kritiseret saa meget over, at jeg nu føler mig overvældet af Materie og neppe vidste, hvor jeg skulde begynde og maaskee mindre vilde kunne finde Enden, naar jeg vilde vove mig ud paa denne vide Mark, fyldt med saa mangfoldige og forskjellige Planter, at jeg maatte skrive mere end een Bog, for at undersøge dem alle og, efter min Botanik, at bedømme deres Natur og Brugbarhed. Jeg havde derfor foresat mig, heller at blive paa en lille Plet, som jeg kan overskue, at holde mig allene til det omtalte Brev, som jeg skylder Dem Svar paa. Imidlertid da jeg nu begynder, activ at sætte mig i aandelig Communication med Dem, bliver mine Tanker og Følelser i Anledning af Deres nyere Skrifter saa levende, at jeg ei kan undlade at meddele Dem noget deraf.

Skulde jeg komme alt for langt ud paa Marken, saa standser jeg og vender om igjen.

At De med Nidkjerhed taler Troens Sag, er mig usigelig kjært; det er fornødent, det er Pligt for Hver, som har Evne dertil, at bidrage alt mueligt til, at Troens almindelige Vigtighed og afgjørende Indflydelse kan blive sat i det klareste Lys. Dette anseer jeg for Maalet af Deres Bestræbelser, og derfor maae jeg agte og elske Dem. Men ikke Alt, hvad De fremsætter som uimodstaaelig Sandhed, kan jeg erkjende derfor; ikke heller kan jeg altid bifalde Maaden, paa hvilken De skrev, eller Tonen, i hvilken De taler. De tillade mig, at jeg frit siger Dem min Mening derom.

Da vi her kun erkjende i stykkeviis og derfor ideligen bør stræbe, at komme den rene Sandhed — ligesom den rene Dyd — nærmere og nærmere, hvortil vi bør være hverandre behjælpelige baade ved Grandskning og Exempel: saa synes det mig noget forvovent, naar Een vil hæve sig ligesom paa Trefoden, forkynde ufeilbare Orakler, og ei allene erklære Alt, hvad der siges imod, for usandt, men og fradømme hver Modsigelse oprigtig Sandhedskjærlighed. — Det gjør mig inderlig ondt, kjære Grundtvig, at mange Steder i Deres Skrifter har gjort et saadant Indtryk paa mig, at jeg maae udtrykke min Følelse paa denne Maade. — Vel giver De paa andre Steder igjen de bestemteste Forsikkringer om Beskedenhed og

yttre virkelig ved flere Leiligheder et ydmygt og kjærligt, altsaa et sandt kristeligt Sind, som tit har rørt og glædet mig; men kun sjældent har jeg fundet, at De, i Overensstemmelse med disse Yttringer, respecterer Andres Tanker, som det sig bør. Naar De beraaber Dem paa Biblen, paa Luthers Viis, og siger, at det ikke er Dem, der dømmer, men at De udtaler Herrens Domme efter Ordet, — saa bliver Sagen, i mine Tanker, ikke bedre derved; thi, saavidt jeg har kunnet skjønne, er det for Dem temmelig afgjort, at hvo som ei forstaaer og fortolker Biblen, som De, ei drives af Guds Aand, altsaa ei kan finde guddommelig Sandhed, fordi han ei er besjælet af den rette Sandhedskjærlighed. Men Biblens Fortolkning hører dog vel med til de Gjenstande, vi kun erkjende i stykkeviis, helst hvad der angaaer saadanne Troesartikler, der ei, ligesom Axiomer, blot ved at fremsættes, for hvert Menneske med sund Forstand og ærligt Sind ere indlysende og overbevisende af sig selv. I Luthers Tid vare jo ogsaa disse moralskreligiøse Axiomer nye Sandheder, som ved Mørkhedens Magt havde været undertrykte, og ved ham først, tillige med hele Biblen, blev draget for Lyset igjen; f. Ex. at Syndsforladelse ei kan kjøbes for Penge, men allene erholdes ved Omvendelse og den levende Troe, der virker Helliggjørelse, — at ei Helgener, men Gud allene bør tilbedes, — at Paven ei er Herre over Sjælene og ei har Nøgle til Himlen, men den Alvidende og Hellige er eneste retfærdige Dommer p. p. —

Slige Sandheder behøver man jo blot at høre eller at læse, for strax at blive overbeviist; og ved disse uimodsigelige Sandheders uimodstaaelige Kraft skeete det, at Luther henrev Hjerterne, saavel Fyrsternes, som Borgernes og Bøndernes, og styrtede Pavens Trone. — Vel befattede han sig ogsaa med saadanne Troesartikler, som kunne omtvistes baade exegetisk og filosofisk; de bleve derfor ogsaa omtvistede, ei blot imellem Protestanter og Katholiker, men og imellem Protestanter selv, og blive det endnu, — saasom Arvesynd, Retfærdiggjørelse, Naade, Jesu Forsoning og Guddom, Nadverens Hemmelighed, Treenighed p. p. — Men havde Luther allene holdt sig til disse, saa havde han aldrig fuldført sit store Værk, Reformationen, i hvor meget han end havde beraabt sig paa Biblen, thi da havde Ingen interesseret sig derfor eller taget synderlig deri, uden Theologer, og af dem allene havde Paven intet stort at befrygte. Den skolastiske Tidsalder kan vidne; hvor meget er der ikke disputeret og sophistiseret over de anførte Dogmer! — Da Luther først fremstod, meente jo ogsaa Paven selv, at det heller ikke var andet, end en Munke-

strid, og reflecterede derfor i Førstningen ikke synderligt derpaa. Men han tog sig ikke vare for, at det ei blot var et theologisk System, Luther rørte ved, som for en stor Deel er Menneskeværk, udtænkt i Hjernen og udsmykket af Phantasien, men at det var Religionen selv, i dens egentlige Væsen, Dyd og Troe, hvortil en uforgjængelig Spire af Skaberen er nedlagt i hver en Dødeligs Bryst. Saa længe Talen blot var om Hemmeligheder, som skal kundtgjøres ved umiddelbar Aabenbaring, kunde Guds Statholder see Striden rolig til; thi, naar Tingen blev ham alt for broget, kunde han jo selv ved et guddommeligt Magtsprog gjøre Ende derpaa og bestemme, hvad der skulde være Sandhed eller skulde troes; — Statholderens Ord maae jo respecteres som Kongens.

Men da hine evige, almindelige og almeenfattelige Sandheder igjen kom for Dagen, hvis Guddommelighed baade tydelig fremlyser af Biblen og høit gjenlyder i Hjertet, — da blev Sagen mere alvorlig, Munkestriden fik almindelig Interesse, baade for Lærde og Ulærde, for Klerker og Lægfolk, i Ridderborgen og i Bondehytten, og nu, da det sande Guds Ord blev hørt, tabte det falske Orakel i Rom sin imponerende Kraft, Bandstraalen blev uvirksom, Mørket maatte vige for Lyset, og for at hiint ei skulde hæve og udbrede sig igjen, blev Kristendommens Løsen, aandelig Frihed, en Grundlov for Protestantismen.

Er dette korte Omrids af Luthers store Værk overensstemmende med Historien, — hvilket jeg ei kan ansee for tvivlsomt, da de faa Træk, hvoraf det bestaar, ere grundede paa bestemte Data, og intet grebet i Luften eller opdigtet af Phantasien, — saa spørger jeg Dem, kjære Grundtvig: Hvad er det for Troesartikler, som De meest strider for, eller meget mere forudsætter som uimodsigelige, medens De til Beviis for samme allene beraaber Dem paa Biblen, ikke sjældent endog uden at anføre bestemte Bibelsteder, som skal decidere? Er det ogsaa Religionens almeenfattelige Sandheder, som hvert Menneske med sund Forstand og ærligt Sind blot behøver at høre eller at læse, for at vorde overbeviist derom? eller er det ikke fornemmelig slige kirkelige Dogmer, som af Theologer og Philosopher ere blevne omtvistede til alle Tider? f. Ex. om Biblens Revelation og Inspiration (formodentlig quoad res & voces?) om Spaadomme og Mirakler, om Kristi Guddom i Kjød, om Satisfaction, Arvesynd og Naade. — Saavidt jeg kan skjønne, naar jeg læser Deres Skrifter,

L. 3 f. n. hvad Indhold og Udtryk angaar.

maae det være disse Dogmer, hvorpaa De lægger størst Vægt, af Troe paa hvilke allene den sande Kjærlighed til Gud skal kunne fødes eller udspringe, og som skal troes blindthen — (jeg kan her ikke sige med Dem, i Eenfoldighed; thi dette Udtryk er ei paa sit rette Sted, naar der handles om et theologisk System) — netop efter den Fortolkning af Bibelstederne, hvorpaa de grundes, som De holder for den rigtige. De viser heri vist nok en Slags Liighed med Luther, men ei fra den bedste Side. Det er Dem selv jo nok bekjendt, at han i Striden om Nadveren, da der engang skulde holdes et Colloquium med Zwingli, erklærede for sine Venner, som neppe kunde overtale ham at reise til det bestemte Sted: „Saa vil jeg da gaae derhen, men eftergive gjør jeg ikke.“ Kunde han da med Vished vide forud, hvilke Grunde han skulde faae at høre? Men han vilde her ikke antage Grunde, ei respectere Andres Tanker, som dog vel ogsaa kunde mene det redeligt. — Kjære Grundtvig: jeg har allerede sagt det før, det gjør mig inderlig ondt, at jeg tit hos Dem maae finde denne slemme Plet. Thi om det end ikke er ilde meent, ei er en Virkning af aandelig Stolthed, — som jeg slet ikke vil troe, — saa er det dog i sig selv en Slags aandelig Despotismus, der altid strider baade mod sand Humanitet og Kristenkjærlighed, selv om den helligste Nidkjærhed var Bevæggrund eller Anledning dertil. Paa denne Maade kan De ei med Føie sige, at De, som Jesu Efterfølger, lider for Sandhedens Skyld, naar De maae døie Spot og andre Fornærmelser i Prosa og Vers. Og hvad mere er: De gaar jo i den omtalte Skrøbelighed videre, end Luther. Det er mig ikke bekjendt, at han har erklæret Zwingli for et Verdens Menneske, der hverken kunde elske Gud eller Næsten; og for Saadan erklærer De jo Enhver, som knurrer og murrer mod Deres Tale; De sige jo udtrykkelig, at „den ikke veed, hvad det er, at elske Gud og Næsten; den forstaar kun at elske Verden og sit Kjød“.

Samme Dom har jeg da vel ogsaa at vente, ja jeg er allerede dømt dermed; thi jeg knurrer her jo imod Dem. — Dog efter de Tanker, jeg hidtil har om Deres Hjerter, er denne min Yttring mere Spøg end Alvor. Jeg har kun villet vise Dem, hvad Indtryk mange af Deres Ytringer gjøre ogsaa paa en Sjæl, som aldeles ei er Dem fiendsk, men mere indtaget for, end imod Dem. Hvad skulde ellers bevæge mig til, at skrive dette lange Brev? Omendskjønt jeg efter al Sandsynlighed maae formode, at De ved at læse det, — om De end ei vil fordømme mig, — dog vil have en Deel derimod og maaskee,

smile over min Vildfarelse, medens De føler Dem selv saa rolig og fast i Deres Troe; saa vilde jeg dog gjøre dette Forsøg, for, om mueligt, at bidrage til, at Deres Arbejder for Fremtiden maatte vorde mere gavnlige til Guds Riges Udbredelse, end de hidtil, formedelst deres Beskaffenhed, har kunnet være.

Naar jeg vil vente at virke med Held, maae jeg have en vel overveiet og fast Plan, have et bestemt og tydeligt Maal for Øie, vælge Veien, som fører til Maalet, og gaae med Stadighed fremad paa denne Vei. —

Hvad er Deres Maal? — Vil De omvende Religionslæreren til den gamle saakaldte Orthodoxie, og, istedet for den liberale og humane Protestantismus, igjen oprette den stive og intolerante Lutheranismus? (Det være sagt uden Fornærmelse for Luther selv!)

Antaget, at dette var mueligt og raadeligt, saa maatte det skee ved grundige theologiske, især exegetiske og dogmatiske Skrifter. Thi ved oratorisk og poetisk Foredrag, hvori der henpeges hist og her, gives Vink, gjøres Udfald snart paa Vildfarelse eller Fordærvelse i Almindelighed, snart paa enkelte Skrifter og Personer, hvori der og alt imellem forekommer de herligste Tirader, udsprungne af høi religiøs Begeistring, — ved sligt Foredrag kan Læserne vel henrives for Øieblikket, men Den, som har bygget sin Troe paa Grunde, som han er sig selv bevidst, bliver ved slige forbigaaende Følelser ei bevæget til at forandre sin Overbeviisning. — Imidlertid vil jeg ikke raade Dem til at skrive f. Ex. en nye kristelig Dogmatik i gammel Form; jeg anseer det for unyttigt og overflødigt; thi Dogmerne ere, fra Gnostikernes Tid af, saa meget drøftet, at hver grundig Theolog ret godt veed, hvad derom kan siges. — Men De vil vel ikke heller indskrænke Deres forehavende Reform til Theologerne eller Kirkens Lærere allene, men virke ligefrem paa hele Nationen. Deres Skrifter ere jo og bestemte for det hele læsende Publikum. — Skjøndt det er vanskeligt, ved Skrift og Tale at vorde gavnlig og opbyggelig for Alle eller saa Mange, hvis Evner og Tarv i flere Henseender ere meget forskjellige: saa vil jeg ikke nægte, at det dog er mueligt til en vis Grad, som ved Deres Talenter vel kunde naaes.

Men, kjære Grundtvig, da maae De bære Dem anderledes ad, end De hidtil har gjort; De maae tage mere Hensyn til Publikumets eller den store Menigheds almindelige Tarv, og tillige have Jesu Viisdoms Regel for Øie, som han udtrykker

i de bekjendte Ord: „Jeg havde endnu meget at sige Eder, men nu kunne I ikke bære det.“

Ingen polemiske Udfald paa dogmatisk eller exegetisk Kjetteri høre for den store blandede Menighed; de kan her aldrig gavne, men vil skade. Denne Sag er desuden heller ikke saa farlig, som De mener, — vor Kirkes offentlige Lære er for nærværende Tid her i Danmark ikke saa ukirkelig, som De vil beskyldte den for. Omvendelse og Troe bliver forkyndt allevegne i Kirker og Skoler, Troe paa Evangelium, altsaa paa den eneste levende Gud, Menneskenes kjærlige Fader, der sendte Sønnen til Frelse, Verdens Skaber, almægtige, vise og algode Bestyrer, samt retfærdige Dommer; Pligten læres, Naademidlerne tilbydes og anvises efter Biblen, og denne har jo ogsaa Enhver frie Adgang til. Her er, saa vidt jeg kan skjønne, det Væsentlige, som behøves til sikker Veiledning igjennem Livet, til Beroligelse over Skjæbnen og til et fast, trøsteligt og glædeligt Haab, som varer ud over Graven. At de anførte Sandheder ogsaa virkelig udgjøre Kristendommens Hovedsag, derom vidner Jesus selv paa det tydeligste, da det netop ere disse Sandheder, som han begyndte sin offentlige Tale med, — ligesom og Døberen Johannes havde gjort, — og siden forkyndte allevegne, hvor han oplod sin Mund; han fremsatte dem under forskjellige Former og ved mangfoldige Udtryk, saasom, naar han taler om det rene Hjerte, om Gjenfødelse, om Tragten efter Guds Rige og Retfærdighed, om Stræben efter at vorde Gud liig, om Kjærlighed til ham og Næsten, om Faderens Tilbedelse i Aand og Sandhed, om Fuglene og Lilierne, om Haarene, der er talte, p. p. p. — eller i Lignelser, om det gode og raadne Træ med deres forskjellige Frugter, om Sædemanden, den store Nadvere, Kongesønnens Bryllup, om Lazarus og den rige Mand p. p. p. Bliver ikke alt dette, med mere, som Jesu Mund har talt fra Aar til Aar i alle vore Kirker offentligen forkyndt? og hvor dette sker, da maae dog vel tilstaaes, at der er den kristelige Lære. — Altsaa i denne Henseende er det nu gandske anderledes, end i Luthers Tid; at bringe det sande Guds Ord historisk, udvortes fra, jeg mener af Biblen for Lyset, dertil behøves nu ingen særskilt Reformator. — Men nu Kristendommens Aand, som skal virke Omvendelse og Troe, hvortil Læren kun kan være Vehikel? den sande Religiøsitet, — hvorledes staaer det til dermed? — At den paa mange Steder savnes, vil jeg ikke nægte; thi Ligegyldig-

hed mod Religionen har, i de sidste Decennier og i vort Nord, mere og mere aabenbaret sig som Tidsalderens Aand; Ringeagt mod Troen paa det Usynlige, Indbildning om dens Undværlighed eller dog ringere Vigtighed hører vel til de nærværende farligste og herskende Vildfarelser. — Her have vi, saa vidt jeg kan skjønne, Menighedens temmelig almindelige store Tarv, der skal afhjelpes, den aandelige Sygdom, som skal helbredes. — O Grundtvig! Det er Maalet for vort Kald, — for mig i en snever Kreds, for Dem i en større, da De taler til hele Folket. Ikke sandt? det er ogsaa virkelig Deres Maal; det stemmer overeens med, hvad jeg har antaget eller forudsat i Begyndelsen af mit Brev. Her er altsaa Maalet; men hvor er Veien? — Jesus har viist os den, og kalder sig derfor selv med dette Navn; den gaaer igjennem Hjerterne.

Broder i Herren! vore vildfarende Brødre bør mindes om den usynlige Verden paa saadan en Maade, at Ordet maae gjenlyde i deres eget Indvortes med vældig Røst, Sandheden maae forkyndes med Lys og Varme, at Aandens Øie kan oplades, Guds Billede i Sjælen afsløres og fremstilles i sin himmelske Glands; Samvittigheden maae vækkes af sin Slummer og sættes paa Domstoelen i sin hele guddommelige Myndighed, som maae kunne kjendes saa tydeligt og fornemmes saa føleligt, at den Kloge forstummer, den Onde skammer sig, den mindre brødefulde Vildfarende fælder Angers og Taknemmeligheds Taarer, da han nu saa klart seer Veien til Livet, den vaklende Svage bliver styrket og befæstet, og den, som allerede er Guds Tilbeder i Aand og Sandhed, føler salig Glæde, tillige med Himmelens Engle, over de Sjæle, som bliver frelste. — Skal Guds Rige fremmes med Held i vore Dage, saa maae det skee paa denne Maade, ved at fremkalde Vidnesbyrd om det Usynlige fra den indvortes Aabenbaring i Hjertet; da vil Troen paa den udvortes, den historiske Aabenbaring i Biblen komme af sig selv, thi begge, naar de ere uforfalskede, ere uadskillelige. Til Luthers Tid var Troen paa den sidste egentlig ikke tabt, men Gjenstanden kun skjult, den maatte derfor kun drages for Lyset. Nu er det omvendt. Biblen ligger aaben for Alle, men Troen er, om ikke ganske tabt, dog meget svækket; det hjælper kun lidt at pege hen paa Gjenstanden (naar Øiet er blindt) ω : at byde Troe; den skal først plantes igjen eller dog bringes til at trives, at den kan bære og bringe Frugt, — og dertil maae den aandelige Ager i Mennesket selv bearbejdes og beredes. — Paa denne Maade at frelse Sjæle, dertil har Gud kaldet Dem især, kjære Grundtvig!

ved det herlige Pund, som er Dem betroet. De har Evne til, ei blot ved egentlige Andagtsskrifter og ved Poesier at fremme Guds Rige, men og ved at tale om Historien og Dagens nærmeste Anliggender. Men vil De retteligen opfylde Deres Kald, som Jesu Discipel at fange Mennesker, vil De gavne paa anførte Maade, vil De berede Dem hisset i Lysets Egne den unævnelige Salighed, at Mange skal møde Dem med den fromme Gellerts Hilsen: „Du, Ven, du frelste hist i Livet — mit Liv, min Sjæl, — hil være dig!“ — saa maae De ei støde Hjerterne fra Dem ved idelig Skjænden paa Ugudelighed og Vantro, og ei give Forargelse for den større Menighed ved at blamere Folkets Lærere, eller for Videnskabernes Dyrkere ved at haane Fornuften og forlange blind Troe paa Sætninger, hvorom altid har været, og vil blive, og skal være forskjellige Meninger, selv efter Guds vise Plan med sine Børns Opdragelse til Evigheden her i Livet; De maae ei give Forargelse ved at tale et mystisk Sprog, som en ædrue Aand, og med den redeligste Villie og det kjærligste Sind, ei veed hvad han skal gjøre af, naar han saa nødig vil erklære det for Nonsens, — eller ved undertiden at falde i en plat Tone, næsten liig en Niels Hauge og Consorter, som dog Deres egen æsthetiske Følelse lettest burde sikkre Dem for og afholde Dem fra. —

Jeg veed omtrent, hvad De indvender herimod: De vil ikke konstle, men lade Dem barnlig lede af Guds Aand, til hvem De gandske har overgivet Dem. Det er atter mystisk. — Jeg trøster mig dog ogsaa til at kjende det aandelige Samfund med Gud, at vide af Erfaring, hvorved det knyttes, og, desværre, stundom løses; jeg haaber derfor, at De ei vil tage det ilde op, naar jeg ytrer den Betænkelighed: at De maaskee i Deres høie poetiske Begeistring stundom kan holde Deres Aand for Guds umiddelbare Redskab, naar den dog virkelig ikke er det.

For i denne Henseende ei saa let at skuffe sig selv, er det saare raadeligt, ei allene gjentagne Gange ret nøie at prøve sine egne Tanker, men og at sammenligne dem med andre tænkende Menneskers, hvis Tanker jeg da, naar det skal nytte noget, maae respectere, og ei saa rask væk enten forkaste eller mene at kunne vurdere ved et Pennestrøg, hvad der stundom er Resultat af mange Aars alvorlig og redelig Grandskning. Ligesaa vel, som De troer at Gud igjennem Dem taler til Brødrene, maae De dog ogsaa tilstaae, at han igjennem Brødre kan tale til Dem. In thesi nægter De det jo ikke heller; men i Anvendelsen har jeg hidtil fundet Dem alt for skrøbelig.

Dog jeg er kommet alt for langt ud paa den vide Mark; jeg vil standse og vende mig til Brevet, som jeg skylder Dem Svar paa. Allerede for længere end et Aar siden har jeg nedskrevet adskillige Tanker desangaaende, som jeg nu vil meddele Dem, og som ikke ere uden al Forbindelse med det foregaaende, da de kunne ansees som et Par oplysende Exempler til, hvad jeg har sagt i Almindelighed om de hemmelighedsfulde, og derfor omtvistede Dogmer.

Hovedindholdet af Deres Brev bestaar af foreløbige Bemærkninger over Kants Religion innerhalb der Gränzen der Vernunft. De finder det forunderligt, at Kant kunde sætte det Ondes Grund i en Maxime optaget før al Erfaring, og dog uden Sammenhæng med Forplantningens Hemmelighed. Jeg mener, at han, som consequent Philosoph, hverken theoretisk kunde eller praktisk turde statuere saadan Sammenhæng. Thi Propagationen kan af den menneskelige Forstand ikkun bedømmes physiologisk, og Menneskets Oprindelse skeer efter faste Naturlove; hvor hemmelige og uudgrandskelige de end maae være, og maaskee altid ville blive for os, saa kan det dog ikke være anderledes, da det er et Phænomen i den legemlige Verden, hvor Causalitetsloven gjelder ufravigelig. At ville blande det moralske Ondes Oprindelse i Mennesket dermed, kan, efter mine Tanker, ingen grundig Philosoph falde paa, uden en virkelig Materialist; thi for Den, der statuerer en aandelig Verden, var det ikke andet, end at ville gjøre Aanden til et Legeme.

Saadan en lapsus kan ikke vel formodes af Kant, der vidste saa godt Besked i begge Verdener og kjendte saa nøie de heel forskjellige Grundlove, som gjælde i den ene og i den anden, nemlig Nødvendighedens i den physiske og Frihedens Lov i den moralske Verden. Han kunde altsaa, som consequent Theoretiker, umueligen indrømme den omtalte Sammenhæng. Lige-saalidt, ja endnu mindre, turde han gjøre det af praktiske Grunde. Thi var det moralske Onde, eller dets egentlige første Grund i Mennesket medfødt, saa faldt jo aabenbar Imputationerne bort, Gud maatte jo være høist uretfærdig, naar han vilde tilregne mig en Synd, som jeg egentlig ikke havde begaaet — (her en fordærvet Maxime, som jeg ikke selv havde valgt), — ja og den hele Række af paafølgende Overtrædelser kunde da med temmelig skjellig Grund undskyldes, eller maatte dog erklæres for meget mindre strafværdig. — Da imidlertid neppe noget Menneske af sin indvortes Erfaring

L. 7 f. n. Imputationerne: det tilregnelige.

bestemt vil kunne angive det Tidspunkt, da han første Gang misbrugte sin frie Villie, hvorved den moralske Maxime blev forfalsket og det fordærlige Hang — vel ikke ligefrem til Illegalitet, men dog til moralsk Ureenhed, til alle Slags Konster, af Magelighed at ville gaae Gjenveie, at tage egennyttige Bevæggrunde til Hjelp og d. l. m., kort, det Hang til moralsk Selvbedrag blev tilveiebragt; hvilket Hang hvert Menneske høist sandsynligen allerede finder i sit Indvortes, naar det er kommen til den Grad af Selvbevidsthed, der udfordres til slig Iagttagelse; saa siger Kant, at bemeldte urene Maxime maae være optaget før al Erfaring, men dog af hvert Menneske selv; thi Menneskets eget Værk maae Synden — i Hovedsagen, forsaavidt den egentlig er Syn d — endelig være af ovennævnte Grunde, som, efter min Indsigt er saa vægtige, at derved al sand Moralitet, og Religion tillige, staaer og falder. — Jeg vil ikke paastaae, at det radicale Onde paa denne Maade er fuldkomnere forklaret eller gjort aldeles begribeligt; jeg troer ikke heller, at Kant selv var af den Formening; tvertimod har han — hvis jeg har forstaaet ham ret, — ved sin Fremstillingsmaade netop villet vise, at det er en Hemmelighed. Og deri er De jo vel enig med mig, at det ikke kan være noget Anstød for os; der gives jo Hemmeligheder for Mennesket i den physiske Verden, hvor meget mere i den moralske! Kun maae vi vogte os for, at vi, medens vi gjøre Forsøg paa at ville forklare hemmelige Ting, eller, om dette ikke lader sig gjøre, dog ville fremstille dem under en vis Form, ei tabe af Sigte de ufravigelige Love, som gjelde i den Verden, til hvilken den omhandlede Gjenstand hører, d. e., som før er sagt, Causalitetsloven i den legemlige, og Moralloven i den aandelige Verden. Saasnart vi ved vor Grandskning, i Tankens Løb, forlade disse tvende, sikkre Veiledere, — kjære Grundtvig! hvor ere vi da? — I et Land, hvor vi intet Steds kunne fæste Fod og hverken vide Vei eller Stie i Phantasians vildsomme Rige. Holde vi os derimod fast til hiine Grundlove, saa have vi, — skjøndt vi ei kunne gjennemskue Almagtens og Viisdommens Værker i deres fineste Sammenhæng og forborgneste Kræfter, — dog en sikker Norm, hvor efter vi, i det mindste negativ, kunne bedømme, om denne eller hiin Forklaring eller Fremstillelsesform af noget ubegribeligt, som udgives for Sandhed, mueligt kan være sand eller ei. Og dette, formener jeg, har Kant villet vise om det radikale Onde: at det ikke kan være Mennesket medfødt. Tillige har han ved sin Fremstillingsmaade, som en før al Erfaring i Villien optaget Maxime, søgt at gjøre det begribe-

ligt, hvorledes Mennesker har kunnet komme paa det Indfald, at ansee det moralske Onde for medfødt og saaledes at opstille Dogmaet om Arvesynd, — fordi de nemlig ikke kunde opdage Syndens første Grund eller egentlige Oprindelse i Erfaringen. Af samme Grund bliver det endeligen og indlysende, hvorfor i den faktiske Fremstilling (i Fortællingen om det første Fald) forekommer et ondt ikke menneskeligt, men oversandseligt Væsen, Diævelen, som Forfører; hvorved dog er vel at mærke, at det var Menneskets egen Skyld, ogsaa efter Biblen, at det lod sig forføre. Resultatet af Fornuftens Udsagn og Historien om Faldet bliver altsaa: At Syndens første Grund eller det radikale Onde ligger uden for den physiske Verden, følgelig uden for Erfaringen, er derfor en Hemmelighed, som ei tilfulde kan forklares, men er dog i det Væsentlige Menneskets eget Værk, Misbrug af den frie Villie.

Jeg har i flere Aar ikke læst Kants Afhandling om bemeldte Gjenstand, men det husker jeg bestemt (fordi Sagen har interesseret mig meget), at jeg har uddraget mig af samme det anførte Resultat. Førend jeg fik hiin Afhandling i Hænderne, som var for mere end 20 Aar siden, — var jeg ikke paa det Rene med min egen Overbeviisning om Sagen. At Sandseligheden eller Tilbøieligheden skulde være Syndens egentlige Grund (causa efficiens), hvorfor den af saa Mange blev beskyldt og af en Deel beskyldes endnu, kunde jeg ei finde rimeligt, siden det altid forekom mig, som om Skylden da maatte falde tilbage paa Skaberen; men jeg tænkte mig den Gang endnu ikke bestemt nok Forskjellen mellem Anledning og Aarsag, havde heller ikke tilstrækkeligen orienteret mig i begge Verdener, at jeg uden Hjælp havde kunnet finde Udvei. Jeg var derfor inderlig glad, at Kant kom mig til Hjælp og ledte mig paa Vei, hvorpaa jeg siden, ved fortsat Grandskning, kom til en bestemt og tilfredsstillende Overbeviisning, ei blot om denne Gjenstand, men overhoved om det Væsentlige, hvad der hører til den sande den moralske Troe paa den usynlige Verden.

Ligesaa lidt kan jeg, med Dem, finde det forunderligt, at Kant kan staae med den klare Indsigt i Menneskets Trang til Naade, eller til en fremmed Retfærdighed, som sin egens Komplement og dog forkaste Dogmaet om Jesu Forsoning i den Forstand, som Kirken har taget det. Efter Kants Fremstillingsmaade afgjøres Sagen i hvert Menneske selv, medens han betragter Mennesket i to heel forskjellige Forfatninger, ligesom to forskjellige Væsener, som dog ere forenede i Eet,

nemlig efter Omvendelsen, da det nye Menneske som ved Hellighedens Maxime er skabt efter Gud, dog her i Kjødets, ved Lidelser, som det selv (nemlig qua nye Mennesker) ei, men som det gamle Menneske fortjente og dagligen endnu fortjener, maae afsone Brøden, hvorved det bliver mueligt, at den retfærdige Gud kan friekjende Personen, ja saliggjøre den, fordi Mangelen paa Værdighed hidrørende fra det gamle Menneske, blev kompletet ved de uskyldige Lidelser det nye Menneske maae taale med. — Til denne herlige, opløftende moralske Idee anseer Kant Jesu Forsoning som et historisk Schema og advarer med Føie for sammes Misbrug paa Moralitetens Bekostning, som, desværre! jo kun alt for hyppig har fundet Sted, naar Satisfactionen, om jeg saa maae sige, blev behandlet med grove eller urene Hænder. Har nu Kant ikke paa anførte Maade praktisk fortolket den bibelske Lære: Hvo der vil have Deel i Forsoningen, maae i føre Kristus? —

For at mit Brev ei skal blive en Bog, gaar jeg over til det, hvad De sige i Brevet angaaende vor mundtlige Samtale om Dyd. Efter Deres Paastand (o: efter det gamle orthodoxe System) skal Gud selv af Naade drage Mennesket, for at det kan komme til den sande Troe, og denne Troe skal have en guddommelig Kraft til at virke Retfærdighed og Salighed. Naar dette ei skal være det krasse, al Moralitet dræbende Prædestinationssystem, saa maae man tage sin Tilflugt til den bekjendte Udvei (som de Retsindigste blandt Orthodoxerne have valgt, og som Hr. Grundtvig, efter Deres Brev, ligeledes betræder), at Mennesket selv dog skal skaffe sig Dygtighed (Empfänglichkeit) til Naaden. (Skjøndt dette — in parenthesis sagt — ikke er aldeles bibelsk, eller her rettere apostolisk; thi efter 2 Cor. 3,5 og Col. 1, 12 — kommer jo og Dygtigheden ikke af os selv. Jeg veed nok, hvorledes disse Bibelsteder, efter sund Exegese, bør forklares; men skal Meningen efter stiv Ordforklaring, eller blind Troe paa Bogstaven, gjelde paa andre Steder, f. Ex. om Arvesynd og Forsoning, hvorfor da ikke ogsaa her?) Men nu antaget, hvilket jeg med fuld Overbeviisning indrømmer, at det er min Sag eller staaer til mig, at vorde capax gratiæ (som De og bestemte sige i Deres Brev, at det er alt, hvad der staaer til os): saa er her dog aabenbar noget, som jeg selv har at gjøre, som jeg følgerlig maae kunne gjøre, endog førend jeg er i Troen; thi foruden det kan jeg jo aldrig komme dertil, non possum accipere gra-

L. 5 f. n. modtagelig for Naaden.

L. 1 f. n. Jeg kan ikke modtage Naaden, før jeg er bleven modtagelig for den.

tiam, antequam ejus factus sum capax. Hvad er da nu dette? — Det maa være saa Lidet eller saa Meget, som det vil, saa er det i alt Fald af yderste Vigtighed, som *conditio sine qua non* (nemlig *nec fides datur, nec salus*).

Det maae derfor uden Tvivl og være noget, som hvert Menneske med sund Forstand og ærligt Sind ei allene bestemt kan erkjende som sin Pligt, men ogsaa har i sin Magt, saavel at gjøre som at lade. Denne Forudsætning kan med største Sikkerhed bygges paa Guds Viisdom og Godhed, ja endog allene paa hans Retfærdighed. Hvad er det da? — Skal det være en vis passiv Hengivelse til Naadens underfulde Indvirkning paa Sjælen, grundet paa en ydmyg Følelse af min totale Uværdighed og Uformuenhed, saavel til at forstaae og at udføre, som og selv til at ville det Gode? — saa er dette for det første heel mystisk, det er saa dunkelt og ubestemt, at Phantasien her har et frit Spil; det kommer an paa Følelser, hvis sande Beskaffenhed, Reenhed eller Blanding selv en kyndig Psycholog, der ei blot har Theorie, men og er øvet ved flittig og redelig Selviagttagelse, dog sjeldent med fuld Vished og Nøiagtighed kan skælne i sit Indvortes, langt mindre da den store Hob i alle Stænder. Og for det andet, saa ere jo alle Følelser langt fra ikke umiddelbar og allene afhængige af den frie Villie, men tillige af mange udvortes og indvortes Omstændigheder, som ei staaer i vor Magt. — At det med Følelser forholder sig saaledes, vil Enhver indrømme, der kjender sammes Natur, ei blot obiter, men ved grundig psychologisk Grandskning. —

Og nu spørger jeg: Kan det bestaae med et værdigt og kristeligt Begreb om det højeste Væsen, at det skulde have bundet sin Naades Meddelelse eller Menneskets Saliggjørelse til en saadan Betingelse, hvis Indhold den største Deel af Menneskene ikke kan forstaae, og hvis Opfyldelse Ingen har fuldkommen i sin Magt? — forlad mig, Grundtvig! den Gud kunde jeg hverken tilbede eller elske. — Jeg seer mig nødt til at lede efter et andet Svar paa vort Spørgsmaal: Hvorved skal jeg vorde *capax gratiæ*? Jeg lægger Dogmatiken til Side og kaster op i det N. Testamente. Her behøver jeg ikke at lede længe, saa staaer Døberen Johannes frem, for at berede Herrens Vei, han prædiker i Judææ Ørk og lærer Menneskene, hvad de har at gjøre, for at vorde deelagtige i den Naade, som

L. 3 f. o. en uomgængelig Betingelse, uden hvilken nemlig: hverken Troen eller Frelsen skænkes.

L. 15 f. n. obiter: overfladisk.

Gud vil skjænke Verden ved Jesum Kristum; hans bekendte, korte og bestemte Ord ere: „Omvender Eder!“ — Jesus staaer selv frem og fra den Tid, han begynder at prædike, gjentager han de samme Ord og siger: „Omvender Eder!“ — Det kan jeg, og, jeg mener, det kan Enhver forstaae, og Selvbevidstheden lærer, at jeg ogsaa kan gjøre det, dersom jeg ellers kun alvorlig vil. En Deel Steder af Jesu Taler, hvor han lærer det samme og videre udvikler dette Hovedthema til sin Prædiken, har jeg allerede anført før, det kan ikke være Dem ubekjendt, at jeg kunde tilføie mange flere. Kun et eneste Sted vil jeg her endnu nævne, som findes hos tre Evangelister. Da en Pharisæer spurgte Jesum: „Hvad skal jeg gjøre, at jeg kan arve et evigt Liv?“ — (netop vort Spørgsmaal: Hvad er det, som staaer til os p. p.) — svarer han: „Hold Budene!“ og han udvikler Svaret endog i det Enkelte ved at opregne en Deel Pligter. — Her ere rene og forstaaelige Ord, som sige os, hvad det vigtigste, ja det ene fornødne er fra vor Side til vor Saligheds Sag. Gaves der noget andet, som var ligesaa vigtigt, ligesaa uundværligt, eller maaskee endog mere nødvendigt: saa havde Jesus sikkert ikke forbigaaet eller fortiet det ved en Leilighed, da han blev udtrykkelig spurgt om Salighedens Vei. — Og saadanne Steder, hvor han taler i bestemte og egentlige Udtryk, burde dog vel ogsaa være Norm, hvorefter metaphoriske Talemaader paa andre Steder bør fortolkes? —

Kort, for mig er det baade ved Fornuft og Kristendom en afgjort Sag, at Omvendelse med dens Frugter, Pligternes Opfyldelse af rene Bevæggrunde, Dydens Øvelse ved gode Gjeringer, er det Vigtigste, det Ene, som er meest fornødent til Frelse for Sjæle; det bør sig derfor en kristelig Lærer, efter sin store Mesters Exempel, først og fornemmelig at formane til Omvendelse og søge at vække i Hjerterne den Kjærlighed til Gud, som bestaar i at holde hans Bud. Udfordres der siden ogsaa i dette Stykke et Komplement af Naade fra Guds Side, — hvilket jeg aldeles ei vil benægte, — saa vil dette visselig nok komme af sig selv, Gud vil nok gjøre Sit, naar vi kun gjøre Vores. Troen vil da ikke heller savnes; thi at „de Rene af Hjertet skulle skue Gud“, kan ogsaa her anvendes og gjelder da allerede her i Livet. Jeg kan derfor ei saa meget ønske med Dem, at vore Theologer maatte have den ydmyge Følelse af Menneskets Trang til Naade og dets Gjeringers Utilstrækkelighed, — som, at de maatte have ret tydelig Indsigt i det menneskelige Hjerte, og ret forstaae at tale til Samvittigheden, thi Turretins Tanke er for mig et Axiom, og bur-

de efter min Formening, være det for hver Religionslærer: „Ille est optimus Theologus, non, qui plurimum disputat, sed qui bene vivit bene & vivere docet.“

Her vil jeg afbryde, skjøndt jeg ikke nær er færdig.

Modtag Forsikringen om min oprigtige Høiagtelse, tillige med en venskabelig Hilsen fra

Deres ærbødige

J. Harder.

E. S. Maatte jeg bede, De vil sende mig, ved Overbringeren, Kants Bog tilbage, som De laante fra mig; jeg vilde nu gjerne selv læse den engang igjen.

*Fra S. B. Hersleb. **

97.

Kristiania d. 3 Okt. 1813.

2 og, mindes jeg ret, 3 Gange har jeg skrevet dig til, kjæreste Grundtvig! her fra, ligesom du var den sidste, jeg skrev til fra Kjøbenhavn; men paa intet af disse Breve har jeg faaet Svar: i næsten et halvt Aar har jeg ikke set en Linje fra dig, og dette er dog vist fjerde, om ikke femte Gang jeg, den dovne Brevskriver, sender dig Bøn om snart at høre fra dig, foruden de Hilsener Treschow vist har bragt dig fra mig. At jeg skulde være glemmt, eller som Ven ikke længere være dig kjær, derom maa jeg høre dit Udsagn, inden jeg tror det; du har da vel skrevet, og Brevet er tabt; men, kjæreste Grundtvig! skriv dog snart igjen, saa at jeg omsider kan se, at du lever vel og med Venskab erindrer din valkendorfske Ven. Dine Breve tog jeg med mig og læser de gamle venskabelige Blade, med Mindet om de Dage, da du var mig nærmere — og dog tror jeg at komme dig nærmere nu end før. Din Bog mod Fædrelandets Fjender har jeg læst med Glæde: kun saa jeg hellere det hele Digt om Roskilde end de der ej, som det synes mig, ret passende Brudstykker; kommer dette Digt ej snart? naar saa er, maa du lade Visen om den gjæve Præst med Kalotten i det mindste trykke bag ved i sin gamle Form: kunde jeg faa den i et Brev, var det en herlig Gave; thi i sin første Form var den mig usigelig kjær. Digtet selv, hvis det er udkommet, faar jeg vel vente paa Lejlighed; med Posten vilde det blive for dyrt. Din Krønnikes Gjenmæle har jeg og læst;

L. 2 f. o. Det er den bedste Theolog, ikke den som disputerer mest, men som lever rigtigt og lærer at leve rigtigt.

L. 9 f. n. Til Fædrelandet om dets Tarv og Fare, 1813.

alt synes mig fortræffeligt, ligesom Tonen deri, undtaget Angrebet mod Schelling. Du har der forladt din faste Stilling paa Bjærgtet og fægter med Vaaben, der — om jeg ikke fejler — glimte uden at saare; uden Tvivl vil man benytte dem mod dig, og de filosofiske Lærdomme om Gud som Sandhed, Djævelen som dens Nægtter — eller i Modsætning af Sandhed, dens Nægtelse — ere mig lige saa vel, naar de fremstaa som Forklaring af det uforklarlige, misledende Ordleg som Pantheismen, der ogsaa ret vel i sine Udtryk kan stemme med Bibelen. Du véd, jeg vejer ikke mine Ord, naar jeg skriver til dig, det er jo Aftale. En Kristen maa, det er min Tro, kun benægtende optræde i Strid med Filosoferne: hvorpaa vil han bygge System? Du bruger Modsigelsens Grundsætning — den vil bruges sejrende mod dig som mod Schelling af dig. Dog maaske har jeg misforstaaet dig, thi den Del af din Bog er ej klar. Molbechs Svar har jeg læst med Harmen — han fraskrev sig Vennenavn, da han skrev dets sidste Linjer, „om nu mindre at være din Ven end før“.

Hersleb.

*Til E. C. Tryde. **

98.

Kbhvn. d. 21de Decbr. 1813.

Deres ærede Brev af 6te Maj modtog jeg ej før d. 16de og mit Svar maa være dette. Der jeg blev personel Kapellan hos min Slg. Fader, var det ikke min Hensigt at vorde det hos andre, allermindst hos en ukjendt Mand; jeg gav derfor efter min Faders Død Slip paa alt Krav til Eftermanden, og sagde min Biskop, at jeg ingen Plads vilde modtage. Det gjør mig ondt at Hs. Højærværdighed alligevel har sat mig paa Listen og foranlediget Hr. Bekker til det Spørgsmaal, jeg ej anderledes kan besvare. Jeg har da dertil kun dette at lægge, at hvis Hr. Bekker virkelig ønsker mig til Kapellan, takker jeg ham derfor uden Skrømt, og ønsker ham en Mand efter sit Hjærte.

Dette var da om Sagen, og jeg er lidt tvivlraadig om jeg skal tilføje noget med Hensyn paa Dem, dog Brevets Slutning synes mig en Opfordring. Personlig kjende vi hartad intet til hinanden men efter det jeg har hørt af Dem kan De ikke elske min aabenbare Færd, og kun paa denne Kjærlighed til det jeg ved er Sandhed, sætter jeg nogen Pris, og en Erkjendelse af hvad Gaver Gud kan have skjænket mig kan vel

L. 17 f. o. Skilderiet ²⁴/₇ — 13, Svar paa Gr.s Krønikens Gienmæle. Jfr. M. og Gr.s Brevvexling S. 124 ff.

kildre min kjødelige Sands men aldrig glæde min aandelige, dersom den ej leder til at give Agt paa den Sandhed, jeg forkynder. Hvor jeg ser aandelige Kræfter der giver jeg Agt paa dem, men mest paa, hvorledes de bruges og Brugen afgjør hvad jeg skal synes om Manden, som har dem.

Ærlig vil jeg sige Dem, hvad jeg siger om Dem, De er med flere kommen til Indsigt i Tomheden af det man nys udskreg for den højeste Visdom, men i Stedet for at bøje Dem i barnlig, enfoldig Tro paa den levende Gud og den Han udsendte, Jesum Christum og det Ords Sandhed Han ved sin Hellig Aand aabenbarede for de umyndige og fattige i Aanden, har De ophøjet Dem i indbildt Rigdom, hyldende Verdens Aand i sin nyeste Skikkelse. Hvad jeg tænker om dette ja om alt Spil med Guds Ord det ved De, jeg ved, at De ligesom Rothe, maa kalde mig en Kulsvier, jeg har hørt, at De laster min Skrift og det forundrer mig ikke, thi De er for livlig til at være ligegyldig, De maa enten bifalde, eller modstaa.

Langt være det fra mig at dømme Dem, jeg ved af Erfaring hvor meget fristende der er i den fine Blanding af Sandhed og Løgn; og hvor langt det er fra at alle som hildes i dens Snarer ere sig Had imod Sandheden bevidste, og saa længe en Mand ikke befjelder Sandheden, være Samvittigheden hans eneste Dommer heneden! men misbillige alt saadant i højeste Maa-de, det maa jeg, og sige hver Mand det selv ved Lejlighed bør jeg, fordi jeg ved, at søger han alvorlig Sandhed, da vil han derved foranlediges til at prøve sig selv, og skal da vel finde, hvorfor han farer vild, hvad det er som hindrer ham fra at bøje ydmygelig Knæ i den Herres Jesu Navn.

Det er vel muligt, at jeg gjør Dem Uret, men det skal være mig kjært, thi Deres offentlige Tale har dannet min Beskuelse af Dem, og det vilde visselig glæde mig at vide, at De, enten, som jeg selv engang, kun fejlede i at borge de højtravende og tvetydige Ord, eller at De nu tænker anderledes. I saa Fald vil De let tilgive mig, og i andet Fald har min Aand intet Samfund med Deres, kun derover, ej over at have vakt Dem til Vrede maatte jeg da sørge.

Bedre vende det Gud! og med Hans Hjælp, skal De altid finde en redelig og kjærlig Mand i Deres ærbødigste

N. F. S. Grundtvig.

L. 15 f. o. refererer sig til en Historie, som bl. a. Luther beretter, om en Kulsvier der svarede Teologen paa Spørgsmaalet om hvad han troede: Hvad Kirken tror — og paa Spørgsmaalet om hvad Kirken da troede: Som jeg troer.

Til Kongen.

For to Aar siden havde Deres Majestæt den Naade for mig at opfylde min gamle Faders og mine forenede Bønner og forunde ham mig som Kappellan i hans høie Alderdom.

Oldingen er nu hensovet i Herren, jeg er en Hyrde uden Hjord og af Guds og Deres Majestæts Naade begærer jeg allerunderdanigst en saadan at røgte.

Da Man i en Ansøgning maa søge noget Navnligt, saa vover jeg at nævne de Menigheder hvis Hyrde min Fader var i 36 Aar og hvor min Samvittighed vidner med mig at jeg, ei som Leiesvend har arbeidet i tvende. Dog, Kaldet er et af de gode paa timelig Indkomst og da Mange pleie at beile til saadanne Brude, kan jeg efter sædvanlig Gang ei gøre mig noget Haab derom. Gud være lovet! den timelige Fordeel frister mig ikke, thi jeg veed, at hvo som beder og arbejder, giver Gud sit beskikkede Brød og Andet attraaer jeg ikke, ja, i underdanigst Oprigtighed bekiender jeg for Deres Majestæt, at jeg slet ikke higer efter hvad jeg her navnlig søger, fordi det altid holder haardest at vinde Tiltro som Lærer og Raadgiver hvor Man har vandret som Barn.

Alt lægger jeg da trøstig i Guds og Deres Majestæts faderlige Haand og med den Høiestes Hjelp skal jeg være lige glad enten jeg stadfæstes i den fædrene Bolig eller skal fløtte min Stav i den vilde Verden.

Hvad jeg da fornemmelig i al Underdanighed beder, er, at Deres Majestæt vil sætte mig der hvor passeligt kan være, men, hvis Nogen vilde forebringe at det hellige Embede ei burde mig betroes, da, at Deres Majestæt vil høre mig naadig og æske mine Foresattes Vidnesbyrd om min Vandel som Menneske og Præst!

Frygter Gud og ærer Kongen, saaledes prædikede Fader og Farfader og Oldefader gennem hele det forløbne Aarhundrede og saa præker jeg.

Gudsfrygt stærker Land og Rige, det var Kong Kristian den Fjerdes Valgsprog og Hans Høilovlige Æt har ei kaldt det Usandhed; Ugudelighed fordærver Lande som Sjæle, det maa hver vidne som elsker Gud og Konge og Fædreneland, det er min Brøde i Verdens Øine.

Den Kongernes Konge velsigne Deres Majestæt med al time-
lig og evig Velsignelse!

Saa beder altid

allerunderdanigst

Grundtvig.

*Fra M. Nielsen. **

100.

Kjære Ven!

Ikjær i Rarup Sogn, Vejle Amt,
den 6 Marts 1814.

Det var stor Glæde at høre fra eder, og at læse eders Bøger, og især at I agtede Luthers Lære saa højt, som nu næsten er forkast. Vi haabede, at I havde været et Redskab i Guds Haand til at gjendrive den falske Lærdom, som sig alle Vegne udbreder, og det synes, at om Gud ikke vil Plagen møde, saa er hele Landet øde ved falsk Lærdom. Men at De har saa gode Tanker om den ny Lærebog, og ikke ser, at den er besmittet med falsk Lærdom, deri er vist noget, som Gud mere vil give Lys og Naade til at se. Gid De maa blive en sand Jesu Vidner uden Hykleri, da Guds Kirke trænges hart baade af det fine og det grove; og vi faa Sjæle her i Jylland trænges hart, da vi med Bedrøvelse maa se, at det falske tager til og det sande maa ligge under, og det lidet sande, som er tilbage, søger de stærkt at faa rent udryddet som skadeligt Tøj — saa vi har Aarsag at bede det, der staar i vor Kirkesalme: „Til dig, Herre Krist Raaber jeg med Hast I disse sidste Tider, At du af Naade vilde fast Selv for din Kirke stride.“ Ja, det ser ud til, at dersom Kongen ikke bliver opvakt til et Middel, eller og en Lærer kommer til at vidne derimod, saa bliver det sande ganske udryddet. Jeg vil her med dette Brev give eder noget til Kjende om Tilstanden her hos os. Dersom der er nogen Guds Kjærlighed hos eder, som jeg haaber, da tager De Del med os, thi denne Sag er inget menneskeligt Paafund men er Guds Gjerning. Jeg har været opvakt en Snes Aar; i al den Tid har jeg fundet Guds Trofasthed mod mig, men har altid haft større Fare at falde ud af Guds Naade ved den fine Synd end ved den grove; Egenretfærdighed og eget Arbejde har været mig de haardeste Fjender. Nu er jeg kommen saa vidt paa min Vandring — Gud hjælpe mig vel til Enden! Jeg er tit saa klejnmodig, at jeg er nær ved at synke ved at se den store Fare, min Sjæl er udi, og se saa mange vakte Sjæle falde og blive bedragne af Djævelen; ja jeg ligger her i aandelig Strid, den Djævel gjør mig stor Vaande, og gjør dertil sin største Flid at komme mig sig til Haande. Thi hjælp og styrk min Skrøbelighed, ellers maa jeg falde, nu og med alle! Vi har indgivet et Skrift til Kommissionen i Horsens, hvor vi var indstævnet, og gav til Kjende, hvad vi have imod den nye Lærebog, og som lyder saaledes: Vi kan ej antage den nye Lærebog til vore Børn, da

L. 10 f. o. Balles Lærebog, 1791, som afløste Pontoppidans fra 1737,

det er en fordømmelig Synd at gaa imod sin Samvittighed og antage en Lærdom, som ej er luthersk og den Børnelærdom, vi har lært i vor Ungdom, og vi kan og maa ej lade os tvinge fra vor Daabspagt, saa sandt vi vil vente, at Gud ej skal forskyde os fra sin Naade; thi Luthers Lærdom lærer og advarer mod Djævelens Fristelse, men den nye Lærebog tier ganske stille dermed, ligesom Djævelen ikke var til eller vilde gjøre os Skade. Den nye Lærebog lærer, at den almindelige Fordærvelse hos Menniskene bestaar fornemlig deri, at de ikke bruge deres Forstand til sund Eftertanke. Pontoppidans Forklaring lærer, at vor Forstand er ved Syndefaldet formørket og hel blind i guddommelige Ting; og hvorledes skulde vi bruge den til sund Eftertanke? vi kan jo ej fordre af en blind, den skal se, den maa først ved Guds Aand oplyses. Den nye Lærebog lærer, at den Helligaand virker med os til Forbedring, men Luthers Lærdom og den Børnelærdom, vi har lært, lærer, at den Helligaand gjør det alene uden nogen vor Medvirkning. Den nye Lærebog lærer, at vi ved Dyd og Fremgang i Dyd og Gudsfrygt gjøres duelige til at modtage den Salighed, Kristus forhvervede os; — men Luthers Lærdom lærer, at vi blive salige af blotte Naade, før end vi har gjort nogen Fremgang i Dyd og Gudsfrygt: vi maa først være i en salig Tilstand, førend det kan kaldes Dyd og Gudsfrygt. Den nye Lærebog lærer, at vi maa trakte efter at erhverve os Ære blandt vore Medmennisker ved Retskaffenhed og Flid i vort lovlige Kald; — det er imod Jesu Lære, som siger, at de have deres Løn borte, som trakte efter Ære hos Mennisker. Naar vi nu tænker paa vor Daabspagt og overvejer den Lærdom, som os er indprentet i vor Ungdom, og det Løfte, vi ved Konfirmation har gjort: at ville forblive derved til vor sidste Ende, — kan vi ej med god Samvittighed antage den nye Lærebog, uden at bryde det Løfte vi én Gang har gjort, eftersom den i mange Maader strider tvært imod den gamle Lærdom. At der læres i den nye Lærebog, at vi skulle stræbe at tiltage i Kundskab og Retskaffenhed, at vi saaledes kunne blive til nye og bedre Mennisker, — det er umuligt at kunne, og en fordømmelig Synd at ville saaledes trakte efter at blive Gud lig. Vi maa først være af Gud igjendefødte og et nyt Kreatur skabt i Kristo, førend vi kan tiltage i Kundskab og Dyd, eller[s] er det ligesom en død skulde æde, drikke og arbejde, for at blive levende. Det er og en stor Vederstyggelighed for Gud saaledes at ville ligne ham og forny sig efter hans Billede. Paa den Maade hverken kan eller vil Gud gjøre os salige; vi maa først lære at kjende

for Gud, at vi ere fortabte og fordømte til evig Tid og slet ikke kunne gjøre det mindste til at erlange det tabte Guds Billede igjen og blive til ny og bedre Mennesker, thi Gud vil, at alle Mennesker skulle blive salige og komme til Sandheds Erkjendelse; og naar Gud faar saaledes virket i Menneskets Hjærte en sand Erkjendelse, da skjænker Gud Naade og Salignhed uforskyldt og fornyer os til sit Billedes Lighed igjen, og gjør os til nye Mennesker. Da først kan vi ved Guds Naade stræbe at tiltage i Kundskab og Dyd, naar vi er blevne til nye Mennesker; og den, som lærer anderledes, giver til Kjende, at han ikke er igjenfødt og fornyet til Guds Billede og iklædt Kristi Retfærdighed, men tragter efter at oprette en egen Retfærdighed ved Dyd og gode Gjæringer, og lærer andre samme Vildfarelse. Saaledes er der vidnet, og saaledes bør der vidnes af mig, saa sandt jeg ikke skal miste Guds Naade; thi Gud har altid forbeholdt sig nogle faa i Verden, som skal vidne imod det falske. Nu vil de tvinge mig til at antage den nye Lærebog og kalder det vrænge Meninger, men jeg maa jo ikke grave det Pund ned, som Gud har skjænket mig, eller slukke det Lys, som Gud har tændt i min Sjæl, men vi bør sætte det sande Lys tvært imod deres Mørke; thi det kunde jo ikke nytte os, at vi kom af det grove, naar vi blev hængende i de fine Satans Strikker. Nu har de pantet os for vore Børn, og nu har de dømt os til Tugthus og vi har tit været i Forhør til Ting[e], og mange Sandheder er bleven vidnet om Lutheri rene Lærdom, — men de forstaar det ikke og vil ikke forstaa det: Løgn skal være Sandhed, og Sandhed skal være Løgn; Lyset skinnede i Mørket, men Mørket begreb det ikke: De har beskyldt os ved Kancelliet for Sværmer[i], men dersom Sagen blev foredraget ret for Kongen, tror vi vist, at han ej nægtede os at beholde Pontoppidans Forklaring til vore Børn. Vi har skrevet et Brev til Kongen for to Aar siden, men fik intet Svar, saa vi faar at lide, hvad Trængsel de faar Lov af Gud til at lægge os paa: hellere vil vi lide end gaa imod vor Samvittighed; thi Gud har styrket os kraftig med sin Aand, hver Gang de trængte os, saa vi kjendelig finder, at det er Naade for os at lide for denne Sag. Gud hjælpe os at blive bestandige til Enden!

Lutheranere er vi fødte, og Lutheranere vil vi dø; hellere vil vi dø end se vore Børn tvinges til en falsk Lærdom. Det er ikke for den Kjærlighed den har til dem, [at Øvrigheden drives], men just for at faa alt det dæmpet, hvad som er den Helligaands Gjærning, hvilket de kalder vrænge Meninger. —

Dersom det var muligt, at De kunde udvirke noget hos Kon-

gen, enten ved Brev eller paa anden Maade, til Gavn for den fortrængte Guds Kirke, da bede vi eder, at I for Guds Skyld forsømmer det ikke; thi vi ere enfoldige Bønder og ved ej, hvordan Sagen skal andrages — men dog ej saa enfoldige, at vi skulde lade os indbilde, at Djævelen ej frister Menneskene, som vor Biskop i Aarhus vil indbilde os og har skrevet os til, for at gjendrive vort Skrift, som blev leveret og vilde bevise alt med det Sprog, at Kristus er kommen til Verden for at forstyrre Djævelens Gjerninger. Saadant og mere, som baade er imod Guds Ord og Erfarenhed, skal vi antage og tie til, som det var en stor Sandhed.

Nu maa jeg ende med Skrivelse denne Gang, og I har nu herved hørt noget om vor Tilstand; thi at melde om alt, vilde blive for vidtløftigt. — De to indlagte Breve vilde vi [bede], om De vilde forsegle og overlevere til Kongen, eller, om De ikke tror, det er ret gjort, at De da vilde skrive os til, eller og selv — om det var muligt — komme til os, at vi kunde faa mere Kundskab med hverandre om alle Ting. Dersom De paa en Maade kunde faa de to Breve sikkert i Kongens Hænder, Dem uvedkommende, vil vi selv tage imod hvad Ulejlighed deraf kunde flyde. Iøvrigt haaber jeg, De handler som for Gud. Vær kjærlig hilset fra mig, eders

oprigtige Ven
Mathias Nielsen.

Hermed følger noget til Postpenge, og for anden Ulejlighed, samt det Brev, som før var skreven til Kongen. Brevet — om De skriver til os — aflægges hos Andreas Friis paa Smedegade i Horsens.

*Fra S. B. Hersleb. **

101.

Kristjania d. 7 Marts 1814.

— — — — —
Hvor usigelig meget havde jeg ikke at tale med dig om, min ædle, elskede Ven, men hverken Tid eller Omstændigheder tillade mig at udøse mit Hjærte. Du søgte Aggers, skriver Treschow. Ogsaa dets Haab om Gjensamling var da forgjæves! nu vil du vel ej engang mere forlade dit Danmark? At du har maattet lide ved hvad der er foregaaet — det kan jeg fuldtvel forestille mig; thi ogsaa jeg har med dyb Smerte set hint Seklers Baand løses — af Skjoldungen selv! Som Nordmand maa

jeg være glad over, at Norge var til Enden tro, og at det med Harm bortstøder de magelige Dage, der skulle kjøbes med Vanære, men saa tit Tanken vandrer mod mit kjære Danmark, bløder Hjærtet endnu. Du véd det vel alt, at Prinsen rejste til Trondhjem først og under Vejs overalt spurgte Bønderne om deres Mening, om Norge skulde underkaste sig eller ej. Paa denne Rejse lærte han at kjende det egentlige norske Folk: en Gudbrandsdøl svarede ham, at de havde ej glemt Zinklar endnu. En anden rakte ham Haanden paa, at ingen Svensk skulde komme ind, saa længe de havde Livet. Begeistret for Norges Sag kom Prinsen tilbage og samlede de mest agtede Mænd herfra til Edsvold, hvor de — især Sverdrup — talte til ham om Folkets Rettigheder med Oldtids Sanddruhed og Hjærtelighed. Prinsen erkjendte, at det var Ret at modtage Halfdans Krone af Folkets Haand, og berammede den 10de April til, at Valgmænd skulde samles fra alle Rigets Egne for at vælge én til Norges Konge og bestemme Konstitutionen. Fredagen den 25de Februar var der en Bededag, som holdtes overalt, paa hvilken Prinsen selv i Kirken og alt Folket med ham aflagde Eden om at ofre Liv og Blod for Norges Selvstændighed. Der oplæstes Fred. VI.s aabne Brev, der dybt rørte mig, og prædikedes over 62 Sal. 8—9 V., som Prinsen selv har valgt: „Fra Gud skal alt begynde,“ saaledes begyndte hans Befaling om Bededagen, og da en Mand her i en privat Samtale forsøgte at vise, hvor umulig vor Modstand kunde lykkes, svarede Prinsen til sidst: Tror De da ej, der er en Gud, som kan hjælpe os! — Jeg véd, dette vil glæde dig, og maa-ske véd du det ej alt før. Sverdrup er valgt her af Byen som Repræsentant. Bech, Treschow og Sverdrup skulle i en Komité ad interim forestaa det gejstlige Universitet og Skolerne. En svensk Ambassade har været her fra Essen, vor svenske Statholder; men Formanden Grev Rosen tabte saaledes al Fatning i den Avdiens, han havde, hvor han traf Prinsen omgivet af de fornemste Embedsmænd (Treschow fra Universitetet), at han intet fik sagt. Paa Tilbagevejen uddelte han en Mængde Sølvpenge og — Proklamationer. Jeg har skrevet dette i Hast, plaget af Tandpine — iøvrigt er jeg frisk og vel til Mode. Hvor meget et Brev fra dig, kjæreste Grundtvig! vilde glæde mig, kan du vel tænke. Kan du, saa skriv derfor snart! Hils din Lise uendelig meget, lev vel og bevar i kjærligt Minde

din dig tro hengivne

Hersleb.

*Til S. B. Hersleb.**

102.

Kjære elskede Ven!

Kjøbenh. d. 8de Marts 1814.

Vist og trofast er jeg din Ven i Liv og Død, dermed vil jeg begynde, fordi det er Sandhed og en Sandhed, jeg beder Gud, maae staae dig levende for Øje og falde dig paa Sinde, hver Gang Noget i det Efterfølgende vil fortørne dig; thi dette er alt hvad jeg idag kan tale om os indbyrdes. Til dig og til Norge maae jeg tale i Guds Navn. Han bevare Eder fra at foragte mine Ord eller forbittres ved dem! Du veed jeg spøger ej med Ord, og jeg vidner at jeg sidder her med roligt Sind, med Kjærlighed til dig og Norge i Herrens Frygt, med ydmygelig Bøn, at Ordet maae gives mig i min Munds Opladelse at tale som mig bør at tale, frimodig og sanddru, som det tjener til vor Fred!

At mange Normænd vilde ved de Ting som ere skedte i de sidste Dage, mene sig beføiede til hvad de længe have gjort, at see foragtelig ned paa Danmark, det vidste jeg og bedrøvedes derover, men det stod for mig, som en urokkelig Vished, at du, Jyders Ætmand! du min, Dannemarks Søns, inderlige fortrolige Ven, du C h r i s t e n! du, som for Guds og mit Aasyn vidnede fordem, at Frederik den Sjette ei skulde have mangen troere Undersaat end dig, som vidnede ofte, at det var din som min Overbeviisning, at Tvillingrigets Held var bundet til Foreningen, ja, om dig var det mig Vished, at hvordan saa Grændsepælene omfløttedes, vilde du, saalidt som jeg, have noget andet jordisk Fædreneland end Tvillingnorden. Ja, jeg har tænkt, jeg har sagt, naar man taledes om den Hovmod og Ringeagt for os, som alt aabenbarere teede sig iblandt Normænd, jeg veed dog een Normand, som ei vil glemme Danmark, som vil sørge inderlig med os ved at se Baandet løses, stirre vemodig ned paa den jævne Mark, hvis inderlige Ønske det vil være, at Skilsmissen maae vorde saa liden og kort, som det er muligt, ja som, om han og skulde raabe i Ørken, vil tale af Struben, tale Freds og Enigheds, Kjærligheds og Sagtmodigheds Ord, til sine brusende og for en stor Deel hovmodige Landsmænd. — Saaledes, min Hersleb, tænkte og talte jeg om dig, og det burde jeg efter din Tale, efter det Sind, jeg har seet hos dig, efter den Vished, at Gud vil forvare alle sine troende Børns Hjerter og Tanker i Christo Jesu. — Men, ak, skal nu min Tro, mit Haab, min Tale og min Roes om dig

L. 1 f. o. Afskrift ved P. Dons. En ret afvigende Kladder findes med Gr.s egen Haand.

vorde forfængelig? — Til mig har du Intet sagt, men jeg har dog hørt din Tale. Gud! hvor var den dog kold og fremmed! hvor ned slog den ikke paa eengang mine kjæreste Forventninger. Ogsaa du Brutus! ogsaa du, min elskede Ven! taler i de høie Toner, ogsaa du seer med et Skuldertræk paa det sovende Danmark og med Stolthed paa det vaagne Norge, ogsaa du siger os uden Suk, uden Frygt for Skilsmisssens Følger, uden Følelse af Trang til os, et høfligt et storagtigt Farvel, ogsaa du fortæller os, at Dannerkongen har bortkastet en Juveel, som ei er mere at gjenvinde. Hvilket Raserie maae ikke gaae i Svang imellem Fjeldene, da selv min Hersleb saa beruses, forvildes og fortunles! Har du da glemt, i en Dannemands Mund passer høi Tale om Norges Værd og Klage, og jeg har ærlig ført den, som du har seet eller skal see, men visselig ei i en Nordmands som frygter Gud og elsker Danmark og Foreningen og maae vide, at han selv er en stor Synder, at hans Landsmænd ere store Syndere med ham, at en syndig Hovmod og Ærgjærrighed har fuldt saa megen Deel i Folkets nærværende Idræt som ædel Følelse, som maae vide, at Herren hader de høie Hjertes, og al den Bram og al den Størke er et Intet, er kun Djævels Lyst, naar den ei forenes med dyb Ydmygelse for Herren, Tilgivelse i Kjærlighed af Brødres Brøst, Foragt for det som glimrer i Verden. — Nei, nei, kjæreste Hersleb! din gode Aand var veget fra dig, der du talte saa, Hovmods Aand er udgangen at friste dig, du skal prøves paa det slibrige Sted, om du vil blive ved Herren ubevægelig uden at blindes eller blændes af Skin og Værk som er Forfængelighed. Har du nu glemt, at det er en aandelig Gjenfødelse, hvortil Norge trænger, har du glemt, at Hovmod gjør den umulig, at Kjærlighed ene kan avle og opholde det Guds Menneske som er skikket til at vandre med ham i Retfærdighed og Sandheds Hellighed? Hvor tør Du tale om det sovende Danmark i Modsætning til det vaagne Norge, som om Norge var i Grunden mere vaagen fordi det gik Bersærkegang, som om du meente, at Norge kunde aandelig vaagne uden os? Skal jeg da endelig minde dig om, at da du endnu sov var alt jeg, det sovende Danmarks Søn, opvaagnet, minde dig om, at ogsaa ved mig talte Herren til dig om at vaagne, at ved mig talte Herren ogsaa til Norge, at den Tale fra det sovende Danmark ogsaa bidrog til at vaagne Noget deroppe, at du selv har meent, at Norge kunde behøve mig, det sovende Danmarks Søn for at vaagne. —

Jeg veed, at dette er en haard Tale, at jeg lettelig kunde vorde daarlig ved at rose mig men du tvang mig dertil, og

Gud være evindeligt lovet! jeg kan i dette Øieblik kaste mig i Støvet og udbryde af Hjertet: ikke os, ikke os, Herre! men dit Navn Ære! dig hører Æren til og os vore Ansigtters Blusel; jeg føler det at jeg er Intet og du er intet og dine Nordmænd og vi alle, og Herren er alt og vi ere mindre end Intet, naar vi ei ere i Ham, men i Ham er Sagtmodighed og Ydmyghed og Kjærlighed. —

Skal jeg frygte for at du fortørnes ved min Tale? Nei det vil jeg ikke, du skal komme ihu, at der dog er een uforfærdet Dansk, som er uforfærdet, ei fordi han stoler paa sig selv, ei fordi han foragter Andre, men fordi han frygter Gud og veed at Han vil stille Broderens Fortørnelse, som ikke er af Ham. Ja elskede Ven! du har mere end eengang givet mig Lov til at skjænde paa dig, og lovet da at rette Feilen eller og forsvare dig. Vell! gjør det! prøv dig selv og prøv min Tale rolig og alvorlig for Guds Ansigt under ydmyg Bøn og forsvar dig da, foragt da mine Ord om du det kan! Men jeg veed, du kan, du vil det ei, du skal lære og føle, at hvad jeg taler her, det taler jeg for Gud, taler det alene efterdi jeg veed, at det er dig saavel som mig, Norge vist som Dannemark gavnligt, ja, vil de fare vel, nødvendigt, saaledes at betænke disse Ting, og jeg vidner det for dig, jeg taler saa til dig, som jeg vilde ønske, at du eller en anden Christen maatte tale til mig, naar jeg engang i saa vigtig en Sag overiledes af Skrøbelighed, blændedes af den udvortes Anseelse. — Og nu, min Ven! dit Venskab maae jeg prøve, ja din christne Frimodighed og Kjærlighed. Her er en Tale til Nordmænd, den lader du trykke, om du er Christen, saa sandt som du er det.

— — — —

103.

Kbh. d. 6. Junii 1814.

I Jesu velsignede Navn.

Til Kongen!

Med christelig Frimodighed og dyb Ærefrygt nærmer sig en tro Undersaat og Guds Ords Tjener Deres Majestæts Throne, ikke for at klage over nogen Overlast, ikke for at bede om nogen timelig Fordel, men for at tale, hvad hans Samvittighed og hvad hans uskrømtede Kiærlighed til Deres Majestæt, til den velsignede høilovlige Kongestamme, af hvilken De er

L. 11 f. n. Herefter følger „Et Ord til alle Nordmænd“, som H. ikke lod trykke. Jfr. Brev af ^{12/}₁₁ 14.

udsprungen, og til Fædrelandet byder ham, tvinger ham til. Gud den Almægtige og Barmhjertige, Han som igiennem de forløbne Aarhundreder holdt saa Faderlig Sin Haand over Tvillingriget og dets gudfrygtige Konger, og som oplod deres Hjerter og Øren for Sandheds Tale, Han, den Gud, hvem ogsaa jeg dyrker fra mine Forfædres Dage, og til hvis Ords Tjener jeg er indviet, Han røre naadefuld Deres Majestæts Hjerter til at høre mig langmodig og naadig; Han bevare min Tunge fra at tale Andet, end hvad der er Sandhed, Sandhed til at stærke Kongens Throne, til at frelse og gienføde Fædrelandet!

Mere end syv Aar er det siden jeg fremtraadte som Skribent, i mange Stykker har jeg under Aarenes Løb skiftet Tanke og Mening, men dertil ere Dannemark og Norge mine Vidner, at det ei var blot i enkelte Taler og Sange jeg ophøiede Konge og Fædreland, men at al min Skrift er kun som en Udlæggelse af de Ord: frygter Gud! ærer Kongen! elsker Fædrelandet! Over tredive Aar gammel, med de bedste Vidnesbyrd, med et ogsaa udenfor Fædrelandet ej ubekiendt Navn som Digter og Taler, er jeg endnu kun Præst af Kald, ej af Embed og Indkomst, og aldrig har jeg offentlig eller hemmelig klaget derover, aldrig har jeg ansøgt Deres Majestæt uden om at blive en gammel Faders Medhjælp, hvortil Dr. Maj. naadigst kaldte mig, om at kommes naadig i Hu af min Konge, som Han mildelig lovede, og da Fjender hærgede Fædrelandet, om Forlov til med tro Venner at vove Liv og Blod for dets Frelse, — disse Ting, som ere vitterlig Sandhed, maa jeg her ihukomme, thi de skal være D. M. Borgen for, forvisse D. M. om, at urene Hensigter ej har styret eller styre min Pen og min Tunge; at jeg nærmer mig Tronen med underdanig Ærbødighed, taknemmelig Kiærlighed og det uegenlyttige Ønske at være min Konge og mit Fædreland gavnlig.

Allernaadigste Konge!

Det er et blødende Saar jeg rører, naar jeg ihukommer de sidste Dages Hændelser, Danmarks Trængsel og dybe Ydmygelse, Skilsmisken i den Tvillingkrone Deres Majestæt arvede efter høilovlige Fædre; men jeg maa røre det i Herrens Navn, thi just det tvinger mig til nu at bryde Tavsheden, til ei længere at opsætte hvad der er min Skyldighed som Deres Majestæts tro Undersaat som Dansk, og som Ordets frimodige Tjener.

L. 16 f. n. i Begyndelsen af 1814. Jfr. Helligtrekongerslyset.

Deres Majestæt afstod Deres arvede Ret til Norges Krone; i rørende, Kongelige Ord gav De tilkiende, at De gjorde det med Sorg, kun for at redde Dannemark fra Krigens Ødelæggelse og for at frelse Norge fra Hungerens Plage; i rørende, Kongelige og Faderlige Ord takkede D. M. de giæve Nordmænd for den usvigelige Troskab og Hengivenhed, de igiennem saa mange Aarhundreder havde viist D. M.s høilovlige Stamme, og befoel Gud dem og deres Skiæbne i Vold. Det nytter ei at dølge: uagtet Talen knurrede mange af Deres Undersaatter lydelig, men det skal heller ikke dølges, at hver rolig, alvorlig Mand, som frygtede Gud, som elskede D. M. og Fædrenelandet, han rørdes inderlig og knurrede ikke, om han ogsaa troede, at Tvillingkronen kunde ved Tillid til Gud og dansk Mandhaftighed været værget mod den ugudelige Fjende, ja, jeg veed det aldeles vist, at selv i Norge fældtes mange kiærlige, modige Taarer, da D. M.s aabne Brev oplæstes i Guds Huus. Det er vitterligt, at ingen Mand i Danmarks Rige har mere ivrig end jeg med Tunge og Pen stridt mod den uchristelige og udanske, uærbødige og ukiærlige Stemning, som det i visse Kredse blev holdt for en Ære at yttre og nære, dybt sørgede jeg over Tvillingrigets Sønderrivelse, som naar Skilsmissen skulde være langvarig, maatte volde Undergang, men jeg holdt mig forvisset om, at Deres Majestæt var uskyldig, og jeg føde mig vis paa, at den Gud, som har Magt over Jordens Riger, vilde igien sammenknytte det sønderrevne Baand, uden at D. M. derfor skulde bryde Ord og Tilsagn. Men, allernaadigste Konge! jeg maa sige det: hvad som siden er skeet har gjort Knurret seierrigt og gjør dagligen det ulyksalige Brud større og større. Der er talt saadanne Ord i Deres Navn, at naar Dadlere og Spottere tale, da maa jeg og enhver tro og [lydig] Undersaat sukkende tie; — nu maatte jeg tale til D. M. selv, for at kunne igien forsvare min Konge frimodig, eller dog tale mit sidste Ord til D. M.s og Fædrenelandets Bedste.

Allernaadigste Konge!

Al Udførsel til Norge er forbudt. Naar man nu spørger, om det stemmer med D. M.s høitidelige Ord, at De afstod Deres Ret til Norge for at frelse det fra Hungersnød, naar man beviser, at Traktaten med Sverrig ei kunde forbinde D. M. til at forbyde Deres Undersaatter paa egen Fare at bringe Brødrene Brød, — da maa vi tie. Alt Samkvem med Norge, al Brevvexling med Nordmænd, undtagen igiennem Sverrig, er forbudt, ja der er sat Livstraf for den, som vilde smugle sig eller et Brev til sit Fædreneland. Vil mit Fædreneland ikke

høre min Røst om at vende tilbage til Gud og Frelseren, Hans Eenbaarne, da er Norge det eneste Land min Hu staar til, det eneste Land, hvor jeg kunde vente, man vilde høre Guds Ord; D.s M.s Kjærlighed til det norske Folk og den Mildhed, som stedse omskinnede Deres Kongekrone forvisse om, at D. M. aldrig vilde lade Sværdet farves af en Uskyldigs Blod, som af Kiærlighed til Fædreland, Forældre, Sødskende, Frænder og Venner overtraadte det haarde Bud; men de trofaste Nordmænd forbitres, D. M.s tro Undersaatte maa forsage og forstumme, Dadleren triumphere, og naar en Lov ikke haandhæves, da voxer den sørgelige Ringeagt for Lovene, som des værre er alt for almindelig. Ja, allernaadigste Konge! jeg ærer min Konges Love og vilde ei bryde dem, naar de ei stride mod Guds, men jeg har i Norge kiære Venner, og det kunde ske, at jeg i Guds Navn maatte bryde denne Lov, at D. M.s Lov maatte dømme den Mand fra Livet, som vilde glad opofre sit Liv til Gud, D. M. og Fædrenelandet.

Allernaadigste Konge!

Vis er jeg paa, at D. M. har med blødende Hjerte underskrevet de haarde Love, thi jeg er vis paa, at D. M. havde Faderhjerte til Nordmænd, og Faderen kan ikke hade eller glemme sine Børn, fordi han tvinges til at unddrage dem sin Bistand og Varetægt, jeg er vis paa, D. M.s Hjerte oprøres ved, at fremmede Magter vil, tvært imod Guds Bud og menneskelig Følelse, ved Hunger tvinge et Folk til at underkaste sig sin Arvefjende, til hvem ingen Eed eller Pligt binder dem; jeg er vis paa, det er D. M.s inderlige Ønske, at herske i Nordmænds Hjærter, naar De end ikke behersker Fjeldene, at leve i en kiærlig Ihukommelse hos det brave trofaste Folk, der udgiød saamange Strømme Blod for D. M. og Deres salige Fædre; jeg er vis paa, at Intet har bragt D. M. til saaledes at saare Deres eget og alle Deres tro Undersaatte's Hjærter, uden den Tanke, at det var et Offer De skyldte Deres Lands Rolighed, et Vidnesbyrd De maatte aflægge om, at Nordmændenes Vægning ei var D. M.s Værk eller Villie. Havde jeg ikke denne Vished, da talte jeg maaskee alligevel, men maatte da mistvivle om at vorde hørt, nu derimod, da jeg veed at mine Ord have den kraftigste Talsmand i D. M.s eget Hjerte, nu taler jeg med langt mere Frimodighed og med Haab.

Gud oplade D. M.s Øjne til at see de Snarer, man trædskelig spænder for Deres Fod! Sverrigs Kronprinds har lydelig nok udsagt, at Tvillingkronen er hans Ærgierrigheds nærmeste Maal, alt synger Man i Sverrig om Sælland som Sver-

rigs Vagtskib, og alle Fordringerne om et fjendtligt Forhold til Norge, stile ene paa at faa et Paaskud til Krigens Fornyelse, eller skille Dem ved Deres Undersatters Kiærlighed og Hengivenhed, saa Danmark kan vorde et let Bytte for den Rovgierrige. Saaledes gjorde Carl Gustav i Kong Frederik den Tredies Dage, saaledes vil Carl Johan fare frem i Kong Frederik den Sjettes, om alle Fordringer indrømmes, lige som han ogsaa uden Paaskud, hvis det fattedes, vil begynde Krigen, saa snart Leilighed gives, hvis Gud tillader ham end at herske en Stund. Fordum frelsdes Danmark ved Fædrenes Gudsfrygt, Kiærlighed til Konge og Fædreneland, kun derved kan det frelses endnu. Des værrel vi maa bekjende, at disse Ting ere blevne saare sjældne iblandt os, Guds Ord er hartad forstummet, Troen og Tilliden til Gud forloren med Kiærligheden, Ugudelighed og Egennytte Herrer i de fleste Hjerter. Det nyter ej at dølgge, disse Klenodier ere hartad forlorne, hverken Deres Majestæt eller alle Verdens Herrer kan give Folket den Tro, Tillid, Kraft og Kjærlighed det fattes, — men frede om Levningerne, løse Ordets og D. M.s tro Tjeneres Tunger og da haabe til Gud, at Han vil tilgive og frelse og giøre det, som er Mennesker umuligt, det kan — og jeg maa sige i Guds Navn — det bør D. M., det vil De med den Guds Naade af hvilken De med Ære skriver Dem Dannemarks Konge.

Allernaadigste Konge!

Min første og helligste Bøn er da den, at saa kiær Deres Majestæts Krone her og hisset, saa kiært Dannemarks Frelse, Folkets timelige og evige Lykke er Deres Hjerte, Deres Majestæt da efter den Viisdom, Herren forlener, stræber at værne om Guds Ords rene og høie Forkyndelse kundgiør aabenbar for Folket, at det er Guds aabenbarede Ord, som nu saa sjælden høres, hvilket D. M. vil have forkyndt i Deres Rige, at Deres Haab staar alene til den levende Gud, at Landets Frelse ene er at søge i en sand Omvendelse til Ham og Ydmygelse under Hans vældige Haand, som haver tugtet os.

Min anden Bøn, som hører til den sammen, er, at D. M. vil formilde Lovene mod Samkvem med Norge, saa at Traktaten punktlig holdes, men ikke mere, [end] en tro Opfyldelse af Fredspagtens klare Ord tillader.

Hører og opfylder Deres M., som Gud give! disse mine Bøner, som jeg med Haab til Gud nedlægger for Deres Throne, da tør jeg sige: vel Danmarks Rige! da tør jeg i Herrens Navn borge for, at hvad Trængsel der end maatte komme over Landet, skal dog Udfaldet vorde glædeligt, skal Kronen en-

gang kneise paa Deres M.s Isse ligesaa høi og skinnende som paa Deres herligste, lyksaligste Fædres, da skal Deres M. ligesom Deres kongelige Fædre en Gang — gid sildig — hensove elsket og begrædt som en Fader, da skal Deres Ihukommelse være til Velsignelse indtil de sildige Slægter, som en Tredie Frederiks og som en Fjerde Christians. Med stærke Skridt nærmer sig den Dommens Tid, snart skal hvert fjendtligt Rige ødelægges, hver Kongestamme visne, som ikke omvender sig til den levende Gud, og stoler paa Hannem alene, som ikke anammer Tro paa det Guds Ord, der lever og bliver evindelig. Under Trængsel og Spot, Had og Forfølgelse var det stedse mit vederkvægende Haab at Diderik den Lyksaliges Æt og Dannemarks Rige skulde visselig være mellem de varige og endnu en Gang, som saa tit i fordums Tid, frelses af Gud og opblomstre atter paa underfulde Maader. Høit skal Guds Ord atter lyde, gienføde Troen i Folkets Hjerte, lære dem hvad de skyldte deres faderlige christelige Konge, lære dem at nedbede Kraft og Kiærlighed og Velsignelse fra det Høie og omgærde Dannemark med en Mur af troende, trofaste og kraftige Børn, som ingen Fjende skal opluge. Ja, da kan jeg, da kan hver Guds Ords og vor Herres Jesu Kristi Tjener [glæde sig]; aldrig var mit Haab mere fast og levende, end netop nu i Trængselens Dage, nu, da hver maa forsage, som stoler paa Verden og sig selv, nu, da det maa være aabenbart for D. M. og hver alvorlig Mand, at vi ere forlorne, om Gud ikke underlig frelser os. Jeg troer og derfor taler jeg; jeg taler til gudfrygtige Kongers Søn, til den milde, sandhedskiærlige Frederik den Sjette i Guds Navn: derfor haaber jeg. Glippede og mit Haab, aldrig skulde jeg, ved Guds Bistand, fortryde at have talt underdanig og frimodig disse Sandheds Ord. Der Fjenden antastede Fædrelandet — hvis Pris og Held er min Sangs Omkvæd og mit Hjertes Bøn — med Vaabengny, da tilbød jeg D. M. at vove Livet, det kunde ikke været mit Alvor, dersom jeg ei vilde vove det for Gud og Fædreland, paa hvilken Maade det saa var, ogsaa ved at tale Sandheds Ord for min Konges Øren, [ved at] — knæle og bede i Herrens Navn, dersom jeg ej vilde vove alt hvad en Kristen kan vove, for at se gladere Dage i Møde, hvad var Sang og Tale hos mig uden tomme hykkelske Ord, lydende Malm og klingende Bjælde — thi hvad var min Kristendom og Gudsfrygt, hvad var min Kiærlighed til Konge og Fædreland, dersom jeg kunde se Thronen rave, Folket synke og forvildes, Rigets Opløsning nærme sig og tie og ikke tale og varsle. Dog, det var en skammelig Forbrydelse mod Deres Majestæt, om jeg troede at vove saa-

dant ved en Tale som denne; det Eneste jeg frygter for i denne Stund, er at D. M. kunde vende Øre fra min Tale, nægte min Bøn — kun det frygter jeg, ikke for min Skyld, men for D. M.s og for Dannemarks Skyld, thi jeg veed, at høres jeg ikke nu, da vil det fortrydes saare engang. Dog, jeg vil ikke frygte, haabe vil jeg, haabe, at den Gud, Hvis Tjener jeg er og i Hvis Navn jeg har talt, ogsaa vil naadefuld give mit Ord Vidnesbyrd i Deres Majestæts Hjærte, at det er Sandhed, og forlene Deres M. Viisdom og Kraft til, bedre end jeg kan udsige det, at gjøre Hans Villie og vorde Formand for en ny Kongerække, gudfrygtig og æret, elsket og velsignet og salig som den gamle. Det skee i Jesu Navn, Amen!

Saa beder

allerunderdanigst

Nikolaj Frederik Severin Grundtvig,
Kapellan.

Fra Christen Olsen.

104.

Kjøbenhavn d. 6 Aug. 1814.

Da jeg i Formiddags var henne hos M. Aagaards for at forhøre om der ikke maaskee var en Leilighed til Iselinge hvormed jeg kunde afsende indlagte Pies, fik jeg der at vide, at De var taget til Olstrup, did stiledede jeg altsaa min Adresse. Bogen er ellers ikke endnu tilfals, men jeg fik den underhaanden igaar hos Seidelin og besluttede da strax at sende Dem den, siden den dog vedkommer Dem saa meget. — Jeg har som De let begriber læst den igjennem med ald den Agtsomhed jeg formaaede og finder da, at næst det komiske at De paa Titelbladet gjøres til en Bussemand og næst det Onde at der er adskilligt fordreiet og noget løiet f. Ex. om Deres Forsvarsskrifts Virkning o. s. v. saa finder jeg der kan vel være adskilligt deri som er værdt at betænke. Dersom Deres Fjende har sagt nogen Sandhed om han end har tilspidset denne med gloende Pile for at saare Dem, saa bør han jo alligevel høres. Hadet giver baade en Snuhed til at opdage og en Dristighed til at udsige det Onde hos os, som Kjærligheden aldrig kan forene og vi bør da ikke lade en saa god Leilighed til at spille den gamle Slange et Puds gaee unyttet forbi. —

Hvad nu den Dygtighed til at tale med om de store Ver-

L. 21 f. o. maa være H. C. Ørsteds „Imod den store Anklager“, 1814, der imødegaar Gr.s „Hvem er den falske Prophet“.

densbegivenheder, som han er saa god at fradømme Dem angaaer, da mener jeg at De derpaa baade har faaet og foreviist et Kaldsbrev som hverken Ørsted eller nogen anden saa let skal kunne tage fra Dem. Om Deres Modstander i det han siger i Anledning af Deres Beskyldninger mod Schelling har Ret eller Uret kan jeg af Mangel paa tilstrækkelig Kundskab ikke afgjøre; dog forekommer det mig, som han har sagt adskilligt grundigt og oprigtigt i denne Henseende, men den kunstige Maade hvorpaa han andre Stæder gaaer frem gjør mig mistænksom.

Om det undertiden kan hændes Dem at De tager et høiere Syn for Virkelighed uden at det er saa i Sandhed derom har vi oftere talt, og jeg har derom med sømmelig Frimodighed sagt min Mening, Deres Modstander gjør i den Anledning hæslelige og skadefroe Beskyldninger, men hvis han i ond Hensigt har udfundet noget der virkelig kunde have Grund, bør jo den onde Hensigt ikke afholde Dem som en christelig sandhedskjærlig Mand fra at rense Hveden fra Klinten. —

Det Slags Beskyldninger som han gjør at De er alt for tilbøielig til at tillægge enhver anderledes tænkende ond Villie og consequent Ugudelighed synes mig de farligste, ikke alene fordi de allerfleste Læsere strax give Gjenlyd deraf, men fordi de ogsaa efter min Overbeviisning indeholde meest Sandhed. Vi have vel ogsaa stundom talt derom, ofte med meer ofte med mindre Standhaftighed fra min Side, men jeg tør dog ikke undlade her at gjentage det, hvor smerteligt det maa skee end kan være Dem, at een af Deres oprigtige Venner heri ligesom gjør fælleds Sag, med Deres arrigste Fjende. Det er muligt, og jeg tør ikke med Bestemthed modsige det, at De i denne Henseende kan være uskyldig for Gud og Deres egen Samvittighed. Det er muligt at De aldrig har henskrevet disse skrækkelige Fordømmelsesord uden efter ydmyg Bøn til Gud og den fasteste Overbeviisning om at De saaledes burde udsiges. Men det er tillige vidst at den hyppige Brug ifølge hvilken De som Ørsted siger ligesom ødsler med Ordene ugudeligt Hovmod Daare Galskab o. s. v. at denne hyppige Brug gjør det selv for Mennesker der elske Dem af Hjertet mistænkeligt om ogsaa disse forfærdelige Ord altid ere skrevne efter det strænge Overlæg som Kristi Kjærlighed byder. Det er jo dog meget muligt at mangan Mand kan skrive og tale imod Dem fordi han i sit Hjerte er overbeviist om at De feiler, mangan Een kan jo sukke efter den Fred med Gud som kun Troen giver, og ikke finde den fordi han enten er vildledt af falske Forestillinger eller fordi han ikke kan komme igjennem den

haarde Hjertets Kamp mod Verden og dens Tillokkelser som han vel tit føler han burde igjennem. En saadan kan da i sin Skrøbelighed gjerne gjøre et Forsøg paa at vinde en Stilstand med sig selv ved een eller anden Tankebygning, ved f. Ex. at ville troe paa Bibelen og dog paa enkelte Stæder forklare den anderledes end den bør forklares. Jeg siger ikke at det er Ret, jeg nægter heller ikke at det i Grunden intet duer, men jeg siger kun, at en skikkelig og i det Hele hvad man kalder en temmelig gudfrygtig Mand kunde gjøre det. Nu uden videre Naade og Barmhjertighed at stemple en saadan til en Løgnens Tjener, og ugudelig Bedrager, det er dog høist forargeligt, det kan dog ikke bestaae med Kristi Forskrift dømmer ikke saa skulde I og ikke dømmes. — Dog synes De mig stundom saaledes at gjøre ikke alene naar De taler ubestemt og ikke nævner Personer, men saaledes har De ogsaa baaret Dem ad mod Forfatteren af Afhandlingen i Athene. Jeg veed ikke hvem den Mand er, jeg har heller ikke læst Afhandlingen heel igjennem, men det jeg læste forekom mig snarere at røbe svag Dømmekraft og Hinken end overlagt Ondskab og jeg kan for det første ikke troe andet end at denne Forfatter har villet tilfredsstille sig selv og andre ved noget som han holdt for Sandhed og rigtig Prøvelse. At Hovmod gjerne kan have forledt ham til at dømme haardt om Dem vil jeg ikke nægte, men han kan ogsaa have tænkt at han vilde maale Dem med hvad han kaldte Deres egen Maade. —

Hvad jeg her har skrevet imod Dem er haardt meget haardt, men Herre Gud! det kan dog ikke hjælpe, det maae dog en Gang siges Dem med klare og tydelige Ord fra en Kant hvor De ikke kan have den fjærneste Anledning til at formode Bihensigter. Dette bør jeg dog tilføie at jeg herved ikke alene har udsagt min individuelle Mening, men næsten alle deres som Dem elske, hvorfor skal jeg nævne Navne, De kan jo dog nok vide med hvem jeg snakker fortrolig om saadanne Ting, og at jeg ikke vil lyve. Dette vil jeg dog endnu tilføie, at om De end troer at jeg eller vi af een eller anden Skrøbelighedsgrund lægge mere i den Ting end der virkelig er, saa undskylder det Dem jo ikke hvis der er noget deri. Tilgiv da elskede Ven! at jeg i saa vigtig en Sag beder Dem at underkaste Dem selv den nøieste og skarpeste Selvprøvelse. De veed jo dog at vi alle ere skrøbelige Mennesker og at enhver fristes

L. 16 f. o. A. K. Holm: Et Par Ord om at tage Fornuften fangen under Troens Lydighed, Athene. Juni 1814, hvorpaa Gr. svarede med et lille Skrift: Skal vi troe paa Gud eller Athene? Jfr. Brev fra Holm foran Nr. 87, og Litt. Tid. 1814 S. 529.

paa sin Maade og at det her omtalte netop synes at være Deres svageste Side.

Saaledes har jeg da i Oprigtighed sagt hvad jeg tænker om den Bog der er stilet imod Dem. Den er ved sin Form netop skikket til at forbitte og Ingen kan tvivle om at den ne Modstander mangler sand inderlig Guds frygt og Ærbødighed for det skrevne Ord. Nu give Gud Dem Styrke til at svare værdelig og med ret hjertelig Sandhedskjærlighed, saa at De ikke af den onde Tirren lader Dem lokke til at gjengjælde Had med Had, eller imod Deres Villie bringes til at med noget Konstgreb at besmykke hvad De muligen kunde have feilet. Ja dertil styrke Dem Gud ved sin Aand!

Hvor gjerne havde jeg ikke ønsket istedenfor denne lange Udsveielse strax at have takket Dem for Deres Brev og de kjærlighedsfulde Formaninger og Erindringer De deri giver mig, ja Gud skee lov saaledes kan en ærlig Ven tale frimodig til den anden om hvad han holder for Brøst netop paa en Tid da Hjertet er bevæget af de kjærligste milde Rørelser. — Hvad De siger om mig er vist nok sandt og jeg har tidt selv tænkt det samme, alligevel er det godt at see det bestyrket ved en andens Myndighed. Det Legemlige ved mig har saaledes plaget mig i flere Aar at jeg rigtig nok er kommen til at tillægge det megen Betydning. Mangengang har jeg vel villet rive mig løs, men hidintil er det ikke lykkedes. At jeg vel seer det i Guds Lys som gavnligt fra en Side jeg før ikke begreb tilstaaer jeg nu, men alligevel kan jeg ikke unnlade ogsaa at betjene mig af hvad jeg holder for skikket til udvortes at fjerne det, hvorover jeg dog med Guds Hjælp aldrig vil glemme det indvortes som det vigtigste. Fra Kbhvn. synes mig dog næsten jeg maae, men veed ikke selv hvorledes, dog derfor sørge Herren.

Skriv snart til Deres

altid oprigtige Ven

C. Olsen.

Til Fr. Münter.

105.

[Okt. 1814.]

Deres Højærværdigheds Affordring af min i Dag ved Landemodet oplæste Afhandling om Polemik og Tolerance er mig rigtig tilhændekommet, men da jeg ei kiender nogen Bestemmelse, der forpligter mig til at aflevere den, og jeg selv ingen Afskrift eier, troer jeg mig beføiet til at beholde den.

At jeg imidlertid er ligesaa villig som pligtig til at giøre Regnskab for hvert Ord jeg har talet, og at jeg, saasnart jeg har faaet mig en Afskrift, skal ufortøvet indlevere Originalen uden at forandre en Tøddel deri er Noget som jeg haaber, De kan og vil troe paa min Forsikkring under Embedseed. —

underdanig
Grundtvig.

Til Fr. Münster.

106.

I J. N.

10.—11. Octbr. 1814.

Underdanig P. M.

D. H. vilde tillade at jeg ledsager nærværende Haandskrift med nogle flere Ord, saasom jeg agter det sømmeligt og haaber gavnligt tillige at være. At det hverken er hovmodig Trods eller kleinmodig Frygt, men Omsorg for Guds Sandhed og dens Tjeneste, som jeg ønsker maa raade og styre min Pen, det veed Han, som veed Alt, og jeg haaber at det ved Hans Hjelp ogsaa skal være synligt for Dem.

At min Tale sidst i Forsamlingen ei ventede sig Manges Bifald men Manges Vrede, det sagde den selv, og ved en saadan Leilighed bereder jeg mig stedse paa det Værste, men det maae jeg bekende D. H.s Vrede havde jeg ikke ventet, thi jeg fandt det ikke rimeligt, at en christen Biskop, som kiender Tidens Elendighed og Præsteskabets Brøst, skulde vredes paa en Tale, der kun udsagde den aabenbare Sandhed om Troens Mangel og Strids Nødvendighed og udsagde den i Tanker som vist forkyndte, at jeg talde saa ikkun fordi at Kirkens Nød og Brødres Fare gik mig dybt til Hjerte. Om og et Ord, som ei var veiet eller tæmmet nok, havde under Harmen og Bedrøvelse undgaaet min Opmærksomhed, da burde jeg af Dem ei vente andet end en faderlig Advarsel, thi den er sømmelig for Faderen i Christo, og De har forhen viist mig, at det var Deres Lyst at vandre som en saadan, ja mange Gange har jeg lært at De dømde anderledes end de Fleste om mit Hjerte og min Færd.

Imidlertid har det dog underlig begivet sig saavidt som jeg kan skiønne, at De er blevet høiligen fortørnet, saa at De ei engang har agtet det fornødent at høre mig førend De dømde,

L. 27 f. n. Afhandlingen om Polemik og Tolerance (jfr. Dansk Kirketid. 1879, S. 113 og 154).

og jeg maa jo slutte at De affordrede min Tale, for at anklage mig for verdslig Domstol.

Nu tør jeg troe, at var der Ingen, som havde saa sin egen Lyst af at forlænge Deres Vrede og stille Talen i den værste Skygge, da gjordes det vist ei behov for mig at tale mange Ord; thi jeg maatte have skuffet mig ret synderlig om det var D. H.s Attraae, hvis De og kunde, da at binde eller og kun lamme Tungen som jeg taler med, og hvad De lærde nys om Jesuiter, det vidner for mig, hvad saa meget vidnede, at om der og var Vendinger og Udtryk i min Tale, som har mishaget Dem ved Haardhed eller Dunkelhed eller hvad det nu saa være kan, De kan dog ingenlunde misbillige den som et Heelt, og endnu mindre klage over den til Verdens Herrer. Det var, saa mener jeg, kun muligt, naar andre greb saa god en Leilighed til at inddrage en retsindig Mand i deres Ledtog, for at udle det, benyttede Fortørnelsen til Spillerum for vrang Udtydning og for hadsk Bagtale, men ogsaa denne Mulighed bør jeg betænke og, om Gud vil, afværge Skaden og Forargelsen ved et frimodigt og sandfærdigt Ord, som Gud vil bøie Deres Hjerter til at høre.

Gud være lovet! jeg frygter ikke Verden, dens Anslag og dens Vælde, jeg agter ingen Ting og holder ikke selv mit Liv for dyrebart, paa det jeg kan fuldkomme mit Løb med Glæde og den Tjeneste, som jeg har annammet af den Herre Jesus, at vidne om Guds Naades Evangelium, jeg veed det vist, at hvad Man saa end gjør, saa skal dog alt endnu som stedse vendes til Guds Ære og til Hans Sandheds Sejervinding, thi Jesus Christus er i Gaar og i Dag og til evig Tid den Samme, og hvad kommer det vel mig da ved, hvor snart og paa hvad Maade, jeg skal fuldkomme Løbet, jeg veed at ei et Haar skal krummes paa mit Hoved, før Guds Time kommer, jeg veed, at Han den Naadefulde vil Ingen prøve over Evne, men lade Sin Eenbaarnes Kraft fuldkommes i min Afmagt og ved den Vished throner i mit Hjerter den Fred, som Verden ikke kender eller kan annamme, men som overgaaer al Forstand og forvarer Tankerne med Hjertet udi Christo Jesu. Var det da en Sandheds Fjende, som opreisde sig imod mig, rolig vilde jeg da bøie Hovedet og vente hvad som forestod, var det en Mand, som Intet kiendte af min Tale, uden det som vakde hans Fortørnelse, da kunde det tilgives, om han lod sig overile, men det er D. H. en Mand, hvis Troe jeg ei omtvivler, den Biskop, ved hvis Haandspaalæggelse, jeg dybt bevæget, som De vist kan mindes, modtog fra det Høie Kald og Kraft til Tjeneste og Strid i Christi Kirke, i Hvis Haand jeg under hellig

Rørelse nedlagde Eden, at vove Liv og Blod for Herrens Sandhed, den Biskop, som har seet min aabenbare Færd og aldrig lastet den men i det mindste stundum glædet sig derved, som saae min Gierning i den Menighed, jeg nærmest kaldtes til og gav mig Vidnesbyrdet som en tro Guds Tjener, og Han, og D. H! vil nu anklage mig fordi, m a a s k e e thi ærlig kan jeg sige at jeg veed det ikke, imens jeg ærlig streed, et ubetænksomt Ord faldt fra min Læbe; De, Sjællands christne Biskop, der sukker selv over Løgnens Magt og Menighedens Nød og de mange Præsters Vildfarelse og Lunkenhed, De vilde gjøre Noget til at Løgnerne skulde triumphere, og en Tunge bindes, som om den og, hvad alle Støvets Tunger gjorde, fortalte sig stundum, dog, hvad De sikkert føler, rørde sig oprigtig udi Herrens Navn, vakde ved Hans Ords Kraft dog nogle Sjæle til Alvor og Omvendelse og nødte dog alt Løgnens Tunger stundum til at tie eller skifte Maal! Nei, det kan dog vist ei skee, for den Synd og bittre Anger vil vist Herren frie Dem, saasandt De er Hans Tjener, for den Skam vil Han frie vort nedtrykte Fædreland; kun for Dem og for det sørger jeg i denne Time, ei for mig selv, jeg maae ikke frygte, thi Herren er min Hjælper, og hvad skulde da et Menneske gjøre mig! Kun for at De, christne Mand ei engang skal vride Deres Hænder, kun for at det ei skal staae i Danmarks Bispekrønike: de sexten Bisper havde stridt den gode Strid, da kom den syttende, og han forfulgte en Jesu Christi Stridsmand; kun derfor beder og besværger jeg D. H. i Jesu Navn, dog ei at handle overilet, ei efter onde Raad i denne Sag, men komme det ihu, at Mandens Vrede gjør ei Ret for Herren, og at Solen ei maae nedgaae over vor Fortørnelse. Naar den er glempt og De staaer rolig for Guds Ansigt, for Hans, som skal os begge dømme, da gjøre De i Herrens Navn Alt hvad De bør og maae, **A l t h v a d D e g i ø r e k a n i J e s u N a v n**, det Navn, i hvilket Alt maa skee, naar det skal komme os til Gavn og ei endes med Spot og Spee, det Navn, i hvilket De dog fremforalt maae gjøre Alt hvad De gjør imod en Jesu Christi Tjener.

Kun dette ønsker jeg maae bevæge D. H. til ikke at anklage mig for dem som have verdslig Magt, thi ellers var det let at vise, at jeg aldrig paa lovlig Maade kan straffes for en Tale om aandelige Ting, holdt ikkun for et sluttet Selskab, og at De aldrig lovlig kan nogensteds fremlægge en Haandskrift, der kun, som betroet Gods er i Deres Værge, ja at en af den sidste Tids faa priselige Indretninger maae døe for sin egen Faders Haand, naar Præstemænd skal frygte for,

ved frimodig Tale, som ei antaster Religjon, Regiering og Love, at drages saa ved deres Biskops Haand for verdslig Domstol, hvor Sagen endda aldrig kan afgjøres sømmelig.

Kun det Sidste vil jeg tale Mere om, erindre, at troer D. H. jeg har forsyndet mig mod Præsteskabet, da er jo min Beskyldning ikke afbeviist, om alle Landets Domstole saa kaldte mig en Æreskiænder, saa er jo Præsteskabet ei paa mindste Maade retfærdiggjort i Folkets Øine for sin Forvaltning af de aandelige Ting. Tre Aar i Rad har jeg jo offentlig gientaget den Beskyldning, at Christendom er sjelden iblandt Præster og den Paastand, at det er Løgn og Tant, de Præster fare med som ikke holde sig til Bibelen, jeg kan jo ei giendrives uden ved Beviis enten for at Christendom er ikke sjelden, eller og at den er ikke Sandhed, Sandheds Rige er jo ei af denne Verden, og dens Tjeneres Vaaben ere jo ikke kiødelige, Præsterne have jo Tunge og Pen saavel som jeg, de ere kaldte til at røre og føre dem; lad dem bevise at jeg er en Løgner, da er jeg jo haardere straffet, end nogen verdslig Magt kan straffe mig, kun da er Præsteskabet retfærdiggjort. Troer D. H. eller Nogen af Præsteskabet, at jeg har løiet i min Tale, da kalde de mig frem til Regnskab, da byde De mig lade Talen trykke og da forsvare den, eller da indvarsle de mig til de videnskabelige Forhandlinger efter næste Landemøde og, vil Gud, da skal jeg møde og staae hver Præstemand til Regnskab, og det er et Regnskab, der ene sømmer sig i slig en Sag, det er en Domstol, fra hvilken jeg maae gaae beskiæmmet, hvis jeg overbevises om at have ført kaad, løgnagtig Tale, istedenfor at jeg kan udgaae triumpherende fra hver en verdslig Ret, om jeg saa maatte lade Borgeræren og Præstedragten efter mig, ja om jeg førdes ud til Retterstædet. Et saadant Regnskab tilbyder jeg mig at aflægge, og det er ganske i den Stiftelses Aand, som avlede min Tale, thi i den Forsamling skal jo være Rum for Modsigelse, faa Præster vare tilstæde, da jeg talde, og til øiebliklig at fremstaae føle ikke alle Evne, det burde derfor vist være Enhvers Skyldighed, som læsde, efter næste Landemøde at forsvare sig, om nogen vilde imodsige. Tækkes dette Tilbud D. H. som jeg bør haabe, da skal jeg, snarest mulig indlevere Afskrifter af min Tale, som Amtsprovsterne kan lade circulere paa det hver Præst kan vide hvad jeg har sagt og om han finder sig beføiet til at modsige mig.

Til Slutning tillade D. H. mig at tale et Par Ord om den Mulighed, at De kunde troe Dem selv fornærmet. Jeg kan vidne det ærlig, det faldt mig ei ind, før efter Læsningen, men da jeg hørde om Deres Fortørnelse, slog det mig, om

De maaske har tænkt, at min Roes over Balle og Talen om det hartad fulde Ophør af den offentlige Strid ved hans Bortgang, skulde være en Bebreidelse til Dem. Tør De nu ikke troe mig paa Ordet, at det ei paa fjerneste Maade var min Hensigt, da beder jeg Dem ihukomme eller læse hvad jeg har skrevet i Roskilde Riim 231—234, 251—57, og al saadan Mistanke vil da vist forsvinde, thi deels ved De, det er ei min Skik at sige hvad jeg ikke mener, og deels er det ei engang Verdens Skik offentlig at rose en Mand, hvis Bifald den ønsker og i en snævrere Kreds for hans egne Øren laste ham. At liden eller ingen offentlig Strid for Troen er ført siden Balles Tid, er en Kiendsgierning som mit Thema ei tillod mig at fortie, men havde jeg tænkt paa en saa vrang Udlægelse, da havde jeg bestemt forebygget den, ei af Menneskefrygt eller slige Grunde, men fordi Bebreidelsen var uretfærdig. Aabenhjertig tør jeg tale til Dem i denne Sag, thi var De ogsaa nok saa vred, jeg er dog vis paa, at Gudsfrygt og Kiærlighed forbød Dem at vredes over Dette. Det er jo ligefrem at jeg ønskede, at D. H. ogsaa i offentlige Skrifter kundgjorde den Troe og den Varme for Kristendommens Sag hvilken jeg har hørt Dem kundgiøre baade i Samtale og ved Taler for Landemodet og oplæste Afhandlinger; men derfor tør jeg ikke dømme nogen enkelt Mand, fordi han ei strider i trykde Bøger, især naar han, som D. H. har saamegen Leilighed til at stride for den gode Sag i Embeds Medfør, og deels har jeg stedse troet at den Dag nok kom, da D. H. traadte stærkere og bestemtere frem. D. H. siger selv, at De efterhaanden har igien forkastet Meget som i den onde Tid paatrængde sig Dem, og hvem stod vel igiennem den ganske urokket? Klart er det, at Troen igien maae have Tid til at vinde Fasthed og til at aabenbare den hele Sammenhæng i Lærdommen og den christne Strids Væsen, og uden denne klare Indsigt er det ikke godt at stride, især i vore Dage. Hvo var da jeg, hvis jeg letsindig vilde dømme om Tiden og Stunden, der kun er Gud og Dem bekiendt, om jeg ikke glædede mig ved hver en Ytring af christen Troe og Sindelag hos min Biskop, uden nogensinde offentlig at sige, Han burde giøre mere, naar jeg ei havde Vidnesbyrd om, at Han ei fulgde sin bedste Indsigt.

Dette troede jeg at burde sige D. H. for at De ei skulde miskiende mig personlig, og rolig overlader jeg nu Alt til den Gud, Som haver Alles Hjerter i Sin Haand, med den Vished, at jeg, som et skrøbeligt Menneske, har ærlig gjort min Herres Villie, og med det glade Haab, at hvad der saa end nu

eller engang kan times mig i Fædrenelandet, vil D. H. bevare rene Hænder og en frelst Samvittighed for Gud, i hvilket Haab jeg med uskrømtet Høiagtelse undertegner

mig
underdanig
N. F. S. Grundtvig.

Fra Fr. Münster.

107.

Kjøbenhavn, d. 19de November 1814.

Jeg har modtaget Deres Velærværdigheds ved sidste Landemode oplæste Afhandling saa vel som det Brev, hvormed De har ledsaget samme. Ugjærne vil jeg at Gejstligheden skulde se sig nødsaget til at opfordre Lovene til at straffe en Embedsbroder for hans uværdige Angreb paa dens Religiositet og Embeds-Nidkjerhed; og jeg vil hellere tro, at misforstaaet og uvis Iver har fremkaldt de haarde og bitre Udtryk, De nu anden Gang, og ikke advaret ved den Irettesættelse De efter kongelig Befaling erholdt af Universitetets Rektor for Deres i Trykken udgivne Dimisprædiken — har tilladt Dem mod den Stand, hvori De selv er indlemmet; end at det virkelig skulde være Deres Hensigt at beskæmme og beføre denne Stands Medlemmer i Danmark.

Jeg for min Del agter altsaa ikke ved denne Lejlighed at opfordre Domstolene imod Dem. Men i at erklære dette, kan jeg ikke undlade paa mit Embeds Vegne, alvorligen at foreholde Dem det utilbørlige i Deres Adfærd. Ved i Gejstlighedens højtidelige Forsamling, i Overværelse af endda ikke saa faa udenfor Gejstligheden at træde frem med de skrækkeligste Bebrejdelser mod hele Standen, har De tilsidesat den Ærbødighed og Agtelse som De, efter den ved Guds og Landets Love bestemte Orden, skylder saavel Deres Foresatte som Deres største Dels ældre Embedsbrødre. De har tillige herved handlet hel uklogeligen og selv gjort Opnaaelsen af den gode Hensigt, De foregiver, umulig.

Thi let maatte De kunne indse, at De, ved at forbitre Gemytterne, hvilket De selv siger at have forudset som Følgen af Deres Skrift, maatte aldeles forfejle dens Hensigt.

Fremdeles har De handlet saare ukristeligt, naar De dømmer alle de Religionslærere, der misbillige Deres stormende Polemik og ikke ville blande sig i den, for Kristendommens Fjender eller dog kun kolde Venner. Den Religionslærer, som

ved Lærdom og Levned gjør Kristendommen elskelig og frugtbar for Menneskets moralske Forædling, kan vistnok virke kraftigere til Guds Riges Udbredelse, skjønt han ikke frembyder sig til offentlig og umiddelbar Kamp mod dens Fjender. Ej vil jeg herved i mindste Maade nedsætte dem, som indlade sig i saadan Strid; kun kan det ikke til alle Tider og for alle Religionslærere være Pligt at fremtræde paa Kamppladsen. — Og det er ikke just i saa høj en Grad vore Tidens Tarv. Thi vel findes endnu hos mange Lunkenhed for Religionen, men Vantroen staar dog ikke mere frem med den Frækhed og Fanatisme, som i en tidligere Periode udmærkede samme. Man begynder levende at føle og indse Fritænkeriets Tomhed saa vel som dets skrækkelige Følger for Menneskets indvortes og udvortes Tilstand, og at vende tilbage til den Overbevisning, at Kristendommen ene kan give Forstanden det Lys og Hjærtet den Trøst og al borgerlig og selskabelig Orden den Fasted, som man forgæves har ventet af den blotte verdslige Kløgt. Ogsaa bør jeg erindre Dem om, at der hører megen Indsigt og Sindighed til at føre saadan Strid med Værdighed og Frugt, at man lige saa vel kan gavne og forsvare Religionen ved teologiske Afhandlinger af populært og lærd Indhold end ved Stridsskrifter, og jeg kan ikke tilbageholde den Formaning, at Deres Velærværdighed for Fremtiden vil gjøre Dem Umage for at erhverve Dem behørig Lærdom og rigtig Filosofi til klart at udvikle Kristendommens Herlighed og Overensstemmelse med Menneskets aandelige Natur og til grundig Gjendrivelse af Tivlernes Indvendinger; i Steden for, at De hidtil har ladet det bero ved idelig gjentagne ukjærlige Fordømmelsesdomme over dem, som efter Deres Forestillingsmaade ej kunne anses som rettroende. Ved hvilken stormende Adfærd De selv maa indse, at De ikke kan vinde nogen for Jesu Religion, men snarere maa indtage ubefæstede Gemytter mod samme og give dens Fjender Anledning til spottende og bidende Anmærkninger.

Denne alvorlige Paamindelse og Irettesættelse jeg, som Biskop i den evangeliske Kirke, som Deres Foresatte og fordums Lærer, finder mig beføjet og pligtig til at give Dem, haaber og ønsker jeg, at De ville tage under alvorlig, beskednen og uegenkjærlig Overvejelse. Men i Kraft af mit Embeds Myndighed maa jeg tilføje den bestemte Forsikring: at hvis De nogen Sinde oftere vover at fremstaa ved vore Landemoder med saadanne bitre og beskjæmmende Udladelser mod Gejstligheden, som De sidst har fordristet Dem til, skal jeg vide at træffe Midler, hvorved videre Forargelse kan fore-

bygges og Standens Værdighed hævdes. Da bliver ogsaa denne Sag aaben for Dem, hvorfor den af Dem indsendte Afhandling vorder gjemt i Stiftets Arkiv.

Münter.

Fra Gregers Bech.

108.

Almueskolen ved Gudumlunds Fabrik
i Nærheden af Aalborg, den 20de Octbr. 1814.

Velærværdige Hr. Pastor!

Deres Nidkjerhed i at fremme Guds Ære og at redde Brødres Sjele fra Fordervelse og evig Fortabelse har jeg altid anseet for priisværdig. Vel har jeg ej den Lykke at kjendes af Dem, og undseer mig derfor ved at afbryde Deres vigtige Arbeide formedelst min Skrivning; men jeg kalder mig i Erindring det Meget, jeg, næst Guds naadige Forsyn, har Deres Velærværdighed at takke for; jeg er ogsaa overbeviist om, at Deres kraftige, frimodige og utrættelige Prædiken har opvakt og vil end ydermere opvække Mange af deres Døsigheid og Syndeslummer; og derved føler jeg mig mægtigen tilskyndet til at bevidne Dem min skyldigste Tak. Forsmaa den ei, fordi den bringes Dem saa eenfoldigen! Jeg skal stedse ihukomme Dem i mine Bønner til den Gud, om hvis Helligheid og Naade jeg ved Dem er bleven saa klarligen oplyst.

Det blev mit Kald at lede en talrige Ungdom til Troen paa den eneste sande Gud og hans Udsendte, Jesum Christum. Jeg har, min egen Ungdom uagtet, lært at kjende dette mit Embedes Byrder, Vigtighed og herlige Belønning. Meget er vist allerede gjort til at fremme Ungdommens Underviisning i Christi Guddommelige Lære; men ogsaa meget, hvorved den letteligen ledes bort fra Underviisningens rette Formaal. Jeg er af den Mening, at Bibelens Lærdomme bør ei alene være Prøvestenen for al vor Religions-Underviisning, men og, saa vidt muligt, sammes Grundvold; og at det fornemmeligen bør være en Lærers Pligt, baade at opmuntre til Bibelens Læsning, og tillige med fordomsfri Sandhedskjerlighed at lede Ungdommen til den rette Forstand af Bibelens Ord. Men da den hellige Bog ei i alle dens Dele er lige vigtig for den Unge, eller rettere, for den eenfoldige Almue, og saasom den almindelige Udlæggelse desuden ei er saa aldeles fuldkommen, at man jo kan ønske den bedre; saa synes mig at et Udtog, oversat med al mulig Flid, vilde vorde et herligt Hjælpemiddel til at fremme Menneskehedens vigtigste Anliggende. Da jeg nu kjender

Deres Velærværdigheds Tro, Samvittighedsfuldhed og Gavnelyst, og tillige har seet adskillige Prøver paa Deres Duelighed i at oversætte af det gl. Testamentes hellige Sange og Digte, saa er derved det Ønske blevet opvakt hos mig: at Deres Velærværdighed vilde levere vore Skoler et passende Udtog af Bibelen. — Deres lille Bibel-Krønike er mig Borgen for, at De gjerne gavner Menneskeheden, ligesaa vel ved at virke paa Ungdommen som paa den modnere Alder. Jeg haaber, at De meddeler mig Deres Tanker angaaende denne Sag.

Mit Ønske er, at baade Unge og Gamle, baade denne og de sildigere Slægter maae ledes til, ei alene med Læberne, men med Hjerte, Sind og Vandel, at istemme hine Himmelske Hærskarers Lovsang: „Lov være Gud i det Høie, Fred paa Jorden, og i Menneskene en Velbehagelighed!“

Med Høiagtelse og Taknemmelighed Deres Velærværdigheds

hengivne

Gregers Bech.

*Fra S. B. Hersleb. **

109.

Kjæreste Grundtvig!

Kristjania d. 12 Nov. 1814.

Aldrig — du véd det, min oprigtige Ven! — aldrig var det mig en behagelig Syssel at skrive Breve: kun Tanken om, at de vare mine Venner kjærkomne gjorde mig dette Arbejde taaleligt. Ingen Sinde var det mig dog saa tungt som i det sidste Halvaars Tid — fornemmeligen naar jeg skulde skrive til dig, min kjære elskte Grundtvig! Jeg føler ej blot med hvert Træk, Pennen drager, at vi og vore Fædres Lande ere revne fra hinanden; men jeg føler ogsaa dybt, hvor lidt i Stand de maledede Bogstaver ere til at erstatte Vennens levende Stemme. Havde jeg kunnet sige dig, Grundtvig! hvad jeg har skrevet, havde jeg nu og da kunnet tale med dig — vist vilde du da ej have dømt saa haardt om din Ven, ej skrevet eller talt til ham i en saa haanlig eller truende Tone. Imidlertid er det min Brøde, at jeg ej har skrevet oftere og udførlig til dig: jeg burde have gjort det, hvor ubehageligt det end var mig. Jeg vil og kan ej undskylde det — du tilgive mig det af Godhed. Naar du mener, at jeg ikke har skrevet til dig og Olsen, fordi jeg var vred, da gjør du mig Uret: jeg vrededes ingen Sinde over dine Breve: de mene mig det jo saa godt, og naar de barske truende Toner vare dragne forbi, da lød dog atter til sidst den venlige Stemme; og vær du, min Ven! overbevist om, at den aldrig

fandt eller nogen Sinde vil finde et tillukket Hjærte. Derimod krænkede og bedrøvede det mig ofte, naar du ej blot mistydede mine Ord, ej blot talte haardt og truede, men i dit sidste Brev endog brugte haanende Udtryk: at du f. Ex. bød din Ven længe nok tørre sin Bag med din gudfrygtige Tale — var jeg i det Øjeblik dig virkelig saa foragtelsesværdig, som disse Ord maatte synes at erklære mig? Dog, ikke for at gjøre dig, min oprigtige Ven! Bebrejdelser, satte jeg mig hen at skrive. Der er nok af dem, der miskjende og kives med dig. Fortjente jeg maaske ej de Bebrejdelser, du gjør mig, saa véd jeg jo dog, at Tugtelse gjøres behov og er af mig i mange Maader fortjent. Ofte vil jeg derfor læse dit Brev, at det maa minde mig om mine Fejl, og for dette som for dine øvrige Breve og for dine Skrifter modtage du min oprigtige, venlige Tak. At jeg ej har ladet din Tale trykke, er din Anke imod mig. Jeg vilde gjerne overbevise dig om, at Grunden dertil ej, som du erklærer, var ukristelig nordmands Stolthed eller — hvad endnu er værre — norsk Foragt for Danmark. Jeg gjentager derfor i Korthed, hvad Grunde der i den henledne Tid have bestemt mig til at handle, og for saa vidt hverken Frygt eller Egennytte, hverken Had eller Stolthed deri have virket paa mig, men hjærtelig Overbevisning om at jeg saa burde handle — for saa vidt kan jeg ikke endnu derfor bebrejde mig noget. Da din Tale kom, var Eden om at forsvare Norges Selvstændighed aflagt, og Prins Kristjan var fremstaaet for som dets Konge at hævde dets Rettigheder. Fra hvad Side jeg saa' dette Skridt har jeg sagt i den liden Bog, du har læst, og jeg var og er inderligen overbevist om dets Retfærdighed. Din Tales Hovedthema var: vælg ej Kristjan til Konge, hvorved I løsrive eder fra Danmark, men lader ham som Regent styre Landet, indtil I atter kunne forenes med os — altsaa under Fred. den 6te. Kristjan var allerede bestemt til Konge af Folkets største og bedste Del: kun det svenske Parti vilde have ham til Regent blot, for at kunne holde Adgang aaben til Foreningen. Ved at vælge Kristjan til Konge, Danmarks Tronarving, haabede vi just at vende engang, naar Gud tillod det, til Brodersamfund tilbage med eder, og vi erklærede derved tillige, at hvad vi gjorde, det gjorde vi ej haltende, ej saaledes at, naar Faren kom, vi vilde gjøre det om. Saaledes tænkte de bedre af Rigsdagsforsamlingen, saa tænkte Sverdrup og derefter handlede han. Jeg delte af inderste Hjærte hans Overbevisning. Nu skulde jeg ladet din Tale trykke:

L. 15 f. o. Gr.s Tale, jfr. Brev Nr. 102.

inden den kunde blive afskrevet og trykt — hvad her ej hurtig kan ske — vilde Kristjan været valgt: i det mindste kunde faa have læst den forud. Jeg var overbevist om, at du ej selv vilde paa den Tid vække Misnøje og Splid — ej give det svenske Parti Vaaben i Hænder. Jeg trode desuden at dit Raad var grundet paa en urigtig Synspunkt: den, at Foragt for Danmark og Stolthed bevægede os til at vælge Kristjan. De, som nærrede det Sindelag — des værre! de vare ej faa — vilde ej have ham til Konge; de vilde til Sverrig, Rusland, Engeland eller være Republik. At erkjende Fred. d. 6te for Norges Konge efter Kieltraktaten og dog ej at adlyde hans sidste Bud, var ej blot en Modsigelse, men det var at vælte Mistanke paa ham og at paalægge ham en Byrde, han jo højtidelig havde erklæret ej at kunne eller ville bære: og dog var det en Følge af din Synsmaade. Dette havde, dette har jeg endnu mod din Tale i det hele. Det enkelte vilde blive for vidtløftigt at gennemgaa. Det var denne Overbevisning jeg handlede efter — det var den jeg erklærede i mit Brev, at jeg ikke kunde forandre — fordi den ej var din. Du spotter med den „kjække Nordmand, der ikke, fordi du maaske fordømmer ham, lader sig røre til at betænke, om hans Overbevisning er andet end en Mening“. Hvad skal jeg dertil svare? Som Ven burde du troet, at jeg vel havde betænkt mig først; jeg kan have fejlet, men jeg handlede ej efter Lyst — jeg gjorde efter bedste Skjønnende, hvad jeg ansaa for rigtigt. Du vil sige: Følgerne have vist det modsatte. Hvad der er sket beviser tilfulde, at hverken hos Kongen eller hos Mængden af Folket var den rette Tillid til Gud, den de dog brammede med; men at saa var, det kunde ikkun en sørgelig Erfaring overbevise mig om. Ikke jeg alene, ogsaa den gamle Biskop i Bergen mente, at det var Alvor, hvad der saa højtideligen forsikredes og gjentoges, at det var paa Gud og ej paa Engeland, man stolede, at Texten af Davids Salmer var skrevet i Fyrstens og Folkets Hjerter. Vi bedrog os, men sandelig! jeg kan ej skamme mig derover. Intet personligt, hverken Fordel eller Frygt blændede mig, og ædle, skarptseende, kristelige Mænd bedroges som jeg. Du har forudsagt Udfaldet — det har og Wergeland og Wedel: det kommer an paa, hvorfor du mente Udfaldet saa maatte blive, og deri blander sig ogsaa hos dig — ej kan jeg anderledes indse — meget urigtigt med det rigtige. At Folkets Brøde er den sidste Aarsag, derom ere vi vist enige, at navnlig Mangel paa kristelig Tro og Gudsfrygt er vor Overvinder — dette har jeg aldrig tvivlet paa; men dette blandes hos dig saaledes med vort ud-

vortes Forhold til Danmark og især til Frederik den 6te, at de fleste derover maatte forarges. Du erklærer, hvad der skete paa Eidsvold for den Synd, der skal bringe vore Klipper til at svede Blod, — det som der skete, fulgte ej af Mangel paa Tro, men at det ej udførtes, deri var Vantroen Skyld, og det samme vilde været Tilfælde, om man havde erklæret Kristjan for Regent, Baandet med Dannemark ubrudt. Saa længe Kristjan var Konge, kunde din Tale ej uden at overtræde Lovene trykkes, og Foreningen med Sverrig blev bestemt faa Dage efter at han havde nedlagt Kronen, eller rettere, begge Dele antoges samme Dag. Havde jeg haft Ret til at borttage noget af din Tale, havde jeg gjerne ladet den største Del trykke som vel fornøden Advarsel og Raad; men dertil havde jeg ej Tilladelse, og det hele kunde jeg ikke offentliggjøre. Dette herom. Du dømme nu som du det maa og vil: jeg kan heri intet forandre. Gjerne bad jeg om Tilgivelse, gjerne søgte jeg med venlige Ord at bringe det skete, der ej kan forandres, i kjærlig Glemsel, hvis dette mellem Mænd om saa alvorlig Sag kunde sømme sig. Men nej! agter du mig, da vil du høre, hvad jeg har sagt — hvis ikke da ønsker jeg vist ej med favre Ord at vinde din Yndest. Du minder mig i stærke Udtryk om alt det jeg skylder Dannemark og dig — du minder mig om, at jeg ej for dum handlede som nu. Kjære Grundtvig! jeg elsker Dannemark og dig varmt og oprigtig; jeg skylder det og dig mangan glad og mangan lærerig Time, men naar viste jeg mig derved taknemmelig, at jeg talte dig efter Munden, at jeg ikke turde have nogen Mening forskjellig fra din? Læs mine Breve, og du vil se, at jeg og da, naar det behøvedes, talte bestemt nok. Jeg agter dig og dertil alt for oprigtigt. Trode jeg endog, at du i mig hellere saa' en ubetinget Beundrer end en frimodig Ven — da maatte jeg derfor dadle dig, ej lempe mig efter din Svaghed. Du erklærer, at jeg ej er Kristen — du siger, jeg haltede allerede, medens jeg var i Kjøbenhavn, og at du nu ej længere kan skaae mig — at det var mere for det jordiske end for det aandelige Levned's Skyld, at jeg ønskede Tiden gjenfødet o. s. v. Sandelig, en stræng Dom. Behøves der mange flere Træk til Billedet af en foragtelig Skurk. Dog, dit Hjærte har talt for inderligen til mit, at jeg skulde dvæle ved Ord, som bør advare mig — og til at advares trænger jeg jo visseligen. Vil du da, min kjæreste Grundtvig! min oprigtige Ven! vil du herefter anse vort Samfund for hævet paa Jorden: aldrig vil dog jeg ophøre at agte og at elske dig for hvad du er, og naar din Skrøbelighed rinder mig i Hu, vil jeg mindes mine egne, des værre langt grovere Fejl. Tror

du end ej at burde længer kalde mig Broder, men Modstander: jeg vil dog, saaledes som jeg kan, arbejde med dig i den Herres Vingaard, hvis Værk jeg lige saa vel som Du ønsker at gjøre, og uden hvis Bistand jeg véd, at vi intet udrette. Jeg tror paa Bibelen og beder Gud at befæste alt mere og mere min Tro; men jeg tror ikke paa Menneskers Ord, der kunne fejle som jeg. „Hvo der ej er med mig, han er imod mig“ — vogt dig, kjære Ven! for paa dig at anvende Ord, der ene passe paa Frelseren. Han fejlede i intet, vi i saa meget. Min Sorrig datter du ogsaa med haarde Ord, som var det vor bøjede Nationalstolthed vi sørgede over. Vi havde kun stolet paa Klipperne og paa Folkets Tapperhed; Hovmod og Hævnlyst drev os.“ Hvoraf øste du da de onde Tanker om mig og min Kreds? Kjendte du mig da som saa stolt, saa stolende paa Muskelkraft, saa ukjærlig sindet mod Danmark — eller er det af Viser og Døgnblade og en dansk Prinses Proklamationer du dømmer os saa? Ej Overmod og Selvtillid er vor Orm: den hedder hos os som hos eder: Vantro og deraf følgende Egen nytte, Længsel efter Fred og gode Dage for at æde og drikke og pleje sin Krop! Ej over vor ydmygede Stolthed sørger jeg, sørge Sverdrup, Stenersen, Brun og alle retskafne Nordmænd, ej over Foreningen med Sverrig, men over den tunge Vished Erfaring gav, at det norske Folk ej længere ved Troen styrkes til at ofre det jordiske for det aandelige, at ogsaa her Blikket er bundet til Jord, at man stoler paa Kjød, ej paa Jehova. Og er da vel dette at juble over? er da, som du vil, nu Frelsens Time nær? — Ja, er det saa, at hvad der er sket bebuder os, at snarlig skal Tørst efter Guld og Ære og mangelige Dage forvandles til Tørst efter Guds Ord og efter Retfærdighed — ja, da vil jeg ogsaa juble. Men des værre, den Tid synes ej nær. Jeg véd, at Herren kan forvandle Mørket til Dag og løse Sjælenes Lænker, jeg véd, at man, om det end hælder til Aften, skal styrke de skjælvende Knæ og arbejde, inden Natten indbryder; men dog maa jeg sørge over det onde, som er. Min Ven! jeg havde meget at sige og liden Tid at skrive det i. Hjærtet var fuldt og Tankerne trængte hinanden. Jeg faar ej Stunder til at forandre eller tilføje noget, om det end maatte behøves. Kald dig vor anden Barnealder ret i Minde, læs med venlig-overbærende Sind, hvad jeg skrev, tag alting i den bedste Mening, og jeg er vis paa, du vil ej finde, at det skreves af et koldt, trodsigt og egenkjærligt Hjærte. Tilgiv mig, hvor jeg fejlede og tænk, at en venlig kjærlig Tone hviler bunden i de skarpe Tegn: kun Kjærlighed kan løse den ud af sit Fængsel.

Hvad mig nu angaar, da erkjender jeg, at jeg bør blive paa den Post, der betroedes mig, og d er arbejde efter Evne, ihvad der saa vil ske. Hvad der er sket, maa jeg ydmyg erkjende som den Højestes Vilje. Jeg læser min Bibel med al Flid i Grundsproget og finder deri stor Glæde. At være Præst i det fjærne Nordland er et Ønske, der vel vakttes ved min Rejse og ved den Harm Kristjania indgød mig i saa mange Maader, men jeg véd, at det ej nu bør være Gjenstand for min Længsel. Stenersen har jeg meget kjær, han er en redelig og ivrig Kristendommens Tjener, omendskjønt han i meget er mig for oplussende og for mystisk. Jeg har lært at kjende et Par herlige Præster: en Dahl i Bergens Stift, Bruns Discipel og redelig orthodox Prædikant. Des værre, vi have her kun faa af dem — og dette er en Hovedgren af den giftige Plante, der omsnor vort Land. Jeg har længe villet tale offentlig, men det er umuligt, hvis man ej er rig, og endda vanskeligt. Tiden er og næppe endnu. Imidlertid bereder jeg mig i Stilhed og gjør efter Evne, hvad mit Kald kræver. Jeg er desuden overbevist om, at naar det er Tid, vil ej Anledning mangle. Sverdrup, Stenersen og Kierschou ere min eneste Omgang; kun i disse Dage kommer en Del Stortingsmænd til mig, som jeg forhen har kjendt, mest Præster.

Med Højskolens Gang har jeg hidtil ej været fornøjet; maatte dog d er den bedre Aand sejre! Om Politik, Stortingets Gang o. s. v. vil jeg ej skrive, da jeg ej bør skrive, hvad jeg mundtlig vilde sige. Det er og Tid at slutte: saa langt et Brev har jeg nok aldrig forhen skrevet. Hils mine Venner kjærligst. Til Olsen skriver jeg nu ogsaa. Fremfor alle hilse du din kjære, dyrebare Pige. Gud være med hende og dig! Sverdrup hilser dig venligst, ligesaa Stenersen. Stedse erindres du med broderlig Hengivenhed af din oprigtige og tro Ven

Hersleb.

Fra Gregers Bech.

110.

Almueskolen ved Gudl. Fabr.,
den 16de Novbr. 1814.

Velærværdige Hr. Pastor! For Deres Brev, som jeg har ventet med Længsel og læst med stor Begjerlighed og Glæde, bevidner jeg Dem herved min inderligste Tak. Da jeg forleden første Gang greb Pennen for at skrive Dem, hvad Pligt og Taknemmelighed bød mig, bragte jeg min Undseelse et

stort Offer. Thi jeg havde ei den Lykke at være kjendt af Dem; desuden følede jeg mig som en ung, eenfoldig og ulært Mand, uden tilstrækkelig Øvelse i at ordne mine Tanker og udtrykke dem skriftligen. Men saa tænkte jeg, og haabede det vist af Dem, at De vilde see mere paa mit Hjertes Mening end paa mine Ord, og skrev saa trøstigt. Nu er jeg ikke mere saa forlegen; Deres Brev ligger for mig, og enhver Linie deri forhøier min Frimodighed. Ja det er mig endog en sand Fornøielse at jeg aabenhjertigen og uskrømtet kan sige Dem min Mening om Menneskehedens Anliggender, og skrifte for Dem, hvad der ligger mig paa Hjerte; og det saa meget mere, som jeg her ei har nogen fortrolig Ven at meddele mig til. Ja, hvad er vel — i Forbigaaende sagt — det, som i vore Dage almindelig kaldes Venskab? Dersom man kunde troe Folk paa Deres Ord, ja vare deres Hjerter saa bløde som deres Læber, skulde man næsten mene at et helligt Venskabsbaand sammenbandt de Fleste. Men, desværre! den falske, ulykkelige Judas har i vore Dage mange Frænder, og 30 S ølvpenge torde vel endnu stundum være den høieste Priis, man sælger sin bedste Lærer og Velgjører for. Fælles Anliggender skaffe os Venner eller Fiender; men at bekymres alvorligen for sin egen og Medbrødres Salighed, er just ei Manges Sag. Alligevel er Venskab jo Intet i det Hjerte, hvor Broderkjærlighed mangler. — — Altsaa, jeg skriver til Dem i Eenfoldighed, som til min Ven, min Broder, Medarbejder og Lærer i Christo. Meget beder jeg Dem at holde mig tilgode, og er overbeviist om, at De tager Alt i den bedste Mening.

Angaaende mit Ønske, at De vilde levere os et Udtog, eller som det maaskee hellere burde kaldes, et Udvalg af Bibelen tillader jeg mig at sige et par Ord til nærmere Forklaring, og haaber, at De da omtrent vil være enig med mig i denne Sag. Anledningen til mit Ønske er denne: For 3 Aar siden blev jeg ansat ved nærværende Skole. Hans Exell. Hr. Gehm. Statsmstr. Greve af Schimmelmänn, som er Godsets Eier og Skolepatron, havde i god Mening ei sparet Omkostninger for at forsyne Skolen med, som det kaldtes, de fornødne Skolebøger. Jeg forefandt en Mængde Exempl. af Koefoeds Børneven, Thiemes første Næring for den sunde Mske-forstand, Geografier, Landkort, Bibelhistorier etc. etc. men ingen Bibel, ei engang det nye Testamente. Uagtet mit Seminarie-Liv og Tidens Aand dengang mægtigen havde beruset min Hjerne og fortryllet mit Syn, følede jeg dog strax det Upassende i

L. 5 f. n. Thiemes nyttige Opmuntringer for Ungdommen til Forstandens Forædling, overs. af T. R. Thiele 1808.

Valget af disse Bøger, og Savnet af Bibelen. Siden efter har jeg ofte forundret og ærget mig over at see, hvorledes saa mange lærde og skolevise Mænd have staaet dem selv i Lyset, og piint deres Forstand for at levere Ungdommen passende Læsebøger. Hvor afsmagende, ja vel tildeels forargeligt, meget af det var, som i denne Hensigt kom frem for Lyset, er Dem ikke ubekjendt. Min Mening var da, at naar den Unge lærte at læse i Bibelen med Tro i Hjerte og med sund Forstand, blev Formaalet for al hans Læsning opnaaet; og da kunde han gjerne undvære hiin keedsommelige Læsning om Vind og Veir og Børnetant. Desuden stræber man forgjeves, om man agter at føre hans unge Hjerte gennem al Verdens Ting og Tillokkelser til den Hellighed, som fuldkommes i Guds frygt. Dog har jeg ønsket, som jeg og ønsker endnu, at Ungdommen ogsaa maa ledes til med gudeligt Sind at see Gud, saaledes som han har aabenbaret sig i Naturens store Rige; men til saadan Anskuelse troer jeg og, at Bibelen giver det bedste Standpunkt. (Matth. 6, 26. - - - Apostl. Gr. 14, 17—17, 25. - - - David synger saa opløftende: „Himlene fortælle Guds Ære“ etc.; men havde han ei tilforn havt Tro i Hjertet, da havde han neppe forstaaet Himlens Maal at fortælle paa.) — Imidlertid mærker man vel, at ei saa meget Religiositet som jordisk Klogskab var det tilsigtede Maal ved at indlede Ungdommen i Naturens Mysterier. Mig er i det mindste ingen Bog bekjendt, hverken i det tydske Sprog eller i vort Modersmaal, som man kunde kalde passende at gives Ungdommen i Hænderne til at aabne dens Øine og lede Forstanden til at betragte Naturen paa en ret og værdig Maade til Fremvekt i Tro og Glæde i Gud. Men den retteste og gjenneste Vei at føre Ungdommen til Maalet paa, er den, at gaee ud fra Gud gennem hans Ord; derved gives Barnet det rette Sind til at skue og skjønne paa Guds Gjerninger i Naturen; ad samme Vei burde ogsaa Læsebogen lede frem; derfor meente jeg og, at denne burde tages af Bibelen. Om den kaldes et Udtog, Udvalg af Bibelen, eller en Bibelhistorie meente jeg var ikke saa vigtigt; blot at den ei indskrænket holdt sig til den historiske Tendents. Jeg haaber, at Barnet under sammes Læsning ved Guds Velsignelse vilde faae saadan Forsmag paa Bibelen, at det derved snarere maatte drives til den Grube, hvoraf dette Guld var rundet, end i Dorskhed at nøies med det allerede gjorte Bytte; og saadan Bog vilde da ogsaa være en Indgang og et Kald til at læse i Bibelen selv. En forbedret Oversættelse vilde i vore Tider neppe lægge Sagen nogen synderlig Hindring i Veien; thi i dette Stykke synes mig at man er meget

ligegyldig. Ja, var det saa, at man læste sin Bibel flittig og med Lyst, da vilde man vist nødvendig give Slip paa den engang tilvante Læsemaade, og en nøiagtigere Fortolkning var da, som nu, ei af stor Vigtighed. Dog — skulde man have Grund til at befrygte at den forbedrede Oversættelse skulde forvolde Vanskeligheder, kunde man ogsaa gjerne beholde den sædvanlige paa enkelte Rettelser nær. Talen blev da endelig om Valget, hvorved man maatte see paa Barnets Fatteevne og Fornødenhed, samt paa Tidens Krav. Især burde man søge de Stykker, der vise Guds Overherredømme Hellighed, Retfærdighed, Evigheden, Dom, Gjengjeldelse, saa og Guds ubegribelige Kjerlighed, Langmodighed, Naade og Forbarmelse; og med Guds Hjelp blev man nok færdig dermed. Det er ganske imod mit Ønske, at saadan Bog maatte fortrænge Bibelen; denne hellige Bog er saa desuden allerede for lang Tid siden deels fortrængt, deels ligegyldigen tilsidesat. Nu bruges den, saa vidt mig er bekjendt, hartad sletikke i de højpriste nye Skoler. Var det da muligt at finde paa et Middel, hvorved i det mindste en liden Deel udvalgte Stykker deraf blev læst, lært og forklaret i Sammenhæng, samt ført den Unge ret til Gemytte; saa mener jeg, at derved allerede var meget vundet. At enhver Christen burde have sin Bibel, heel og fuldstændig, burde ansee den, ei alene for sin bedste Bog, men sin bedste Skat, burde ei med større Længsel og Begjerlighed gaae til nogen Gjerning, end til at læse og nyde den, — det er min fulde Overbeviisning. Dertil skal jeg, med Guds Hjelp, bidrage i min Virkekreds, saa vidt det staaer til mig; og jeg er overbeviist om, at et Udvalg af Bibelen meget vilde virke til at fremme denne Hensigt. Thi deraf burde Skolelærerne give sine Børn et Stykke for at lære udenad de lange Vinteraftener hjemme hos deres Forældre; og jeg er vis paa, at disse ei kunde høre de hellige Ord paa deres Børns uskyldige Læber, uden at deres Hjerter derved maatte røres; thi Guds Ord kan neppe høres, endog af den forhærdede, uden velgjørende Virkning, det har jo en mægtig Kraft til at bøie og vinde det menneskelige Hjerte. — Deri er jeg ganske enig med Dem, at man hverken bør tage noget fra eller lægge noget til Guds Ord, og ei heller, som man nu pleier at indbilde sig selv og Andre, troe at man er klogere, at man nu veed bedre Veie at lede den Unge paa til Salighed, end Han, som selv er Sandheden, Veien og Livet. Af den Aarsag er jeg ogsaa utilfreds med de Bibelhistorier og Udtog, som nuomstunder bruges i Skolerne; thi man har ei ufravigelig beholdt Bibelens Text, men udtværet eller forvandsket den ved et selvvalgt Foredrag og egne Meninger;

ei heller har man i Valget altid været saa omhyggelig eller saa hældig, som det kunde ønskes; dog, dette er ei forunderligt, aldenstund man har sigtet til et andet Maal end Bibelen, og miskjendt dens Aand. — De frygter for, at man nuomtide neppe vilde taale en Bog af Dem i Skolerne, og det gjør mig ondt, at jeg, ifølge min Erfaring, ei tør paastaae, at denne Frygt skulde være ganske ugrundet. Men har De endog mange offentlige Modstandere, saa har De og ei heller Faa paa Deres Side i Løn, og jeg tør haabe, at disse høre til den bedre Deel. Mangen Een begynder nu at bekjende: „Ja, jeg troer“ — med tilføiet Bøn: „Herre hjælp min Vantro!“ Mangen Een blev i sin Ungdom, da hans Hjerte endnu var godt, men uprøvet og ubefæstet, ført bort fra den rette Vei af sine Veiledere; Tidens Kløgt, denne Mørkheds Djevel, som antog Lysets Engels Skikkelse, smigrede hver den, der endnu ei havde følet ret sin Uformuenhed til det Gode, ei havde fundet, at vi hos Gud og i hans Ord alene skulle hente Forstand og Kraft baade til at ville og at udrette det, som er ham velbehageligt, og den fremtryllede for Mangens Øine en Taage saa tyk, at det neppe blev muligt for en Straale fra den sande Soel, Lysets Fader, at trænge derigjennem. I denne Taage saae man mange lystelige Billeder af jordisk Lyksalighed, gode Gjerninger, ja store Fortjenester, som man indbildte sig at have hos Gud til et evigt Liv. Men da man i Vildelse over sine egne Phantasier begyndte at vende Gud Ryggen, bortvendte og Gud sit Ansigt, og kaldte sin Majestæts Tjenere, Ulykkes-Stormene, frem, og udsendte dem i sin Nidkjerhed til at bortveire den bedrageriske Taage, og da ansaae man sig med Forbauselse i al sin Fattigdom, Nøgenhed og Blindhed, da maatte man bekjende: Gud! dit Riget og Magten og Æren i Evighed! Men omendskjønt mange Brødre i de sidste Dage visseligen ved Guds Naade have vendt sig fra Mørket til Lyset, saa ligge de dog endnu i Kamp mod Vantro og menneskelig Viisdom, og ere ei endnu komne til den Overbeviisning og Frimodighed i deres Tro, at de offentligen tør bekjende med den hellige Povel: „Jeg skammer mig ikke ved Guds Evangelium; thi det har en Guddommelig Kraft til Salighed for hver den, som troer. At Forsynet ogsaa ved Dem har omvendt mangan Synder fra hans Veis Vildfarelse, hvorved hans Sjel frelstes fra Døden, og Syndernes Mangfoldighed blev skjult, det haaber jeg ikke blot, men det veed jeg; thi det har jeg erfaret, ja man har aabenhjertigen tilstaaet det for mig. Mere vil, under Guds Velsignelse, skee i Fremtiden. Jeg kjender adskillige baade Præster, Skolelærere og andre forstandige Mænd, som

interessere sig meget for Dem og for Religionens hellige Sag, som De fører. Og da Deres Skrifter læses med Begjerlighed af Mange her i Egnen, saa vilde en god Skolebog af Dem vel ei heller saa vanskelig finde Indgang.

Jeg takker Dem hjertelig for Deres gode Tilbud, at sende mig det, jeg mangler, af hvad De i de sidste Aar har skrevet. Det er tidt meget vanskeligt her at faae et Exemplar af Deres Skrifter; thi de ere gjerne udsolgte før man faaer at vide, at de ere udgivne; især har jeg gjort mange forgjeves Bestillinger, førend jeg fik fat paa Deres Verdens-Krønike. Jeg har været saa heldig at komme i Besiddelse af Deres Raad til Fædrenelandet etc., Deres tvende Prædikener, den ene: Hvorfor kaldes vi Lutheraner?, den anden: Hvad skulle vi gjøre, at vi kunne arve det evige Liv?, saa har jeg og for kort Tid siden faaet Deres lille Bibelkrønike og endelig og den første Deel af Deres Verdens Krønike, anden Udgave. Af alle disse Skrifter har jeg slet ingen ved Haanden. De vandre fra Mand til anden her i Omegnen, og det er ei vist, om deres Liig skal begraves paa min Kirkegaard eller andensteds. Jeg maa i det mindste for Tiden nøies med at spørge Godt fra dem. Deres Raad til Fædrenelandet har jeg læst saa tidt, at jeg næsten veed det udenad. Det opvakte og stor Opmærksomhed her i Egnen, og vandt vist mange Hjerter for Sandheden. Især har de Ord i Sangen ved T. Rothes Minde: „Men mærk derpaa, det er den sidste Time; vil dine Klokker etc.“ — gjort et besynderligt Indtryk paa mig og Flere. Mit Exempl. deraf har cirkuleret saa længe, at en Deel af samme er gaaet tilgrunde, og Resten skal hartad være ulæselig. Deres benævnte 2de Prædikener har jeg flere Gange læst for Børn og Gamle i Chor, som jeg holder her i Skolen om Vinteren hver Søndag Aften. Har De flere af det Slags, enten trykte eller skrevne, som De NB. vil undvære, beder jeg Dem meget at sende mig dem til samme Brug. Med Deres lille Bibelkrønike er jeg endnu ei saa ret bekendt; thi jeg maatte laane den ud, førend jeg fik den ganske gjennemlæst. I Deres Verdens-Kr. kom jeg for faa Dage siden forbi Babels Taarn, saa kom min Svigerfader, som er Degn her i Nærheden, og besøgte mig, og skildte mig for Tiden ved denne Bog. Jeg ønsker at eie, baade hvad De allerede har skrevet, og hvad De herefter med Guds Hjelp agter at skrive, og vil med Glæde og Taknemmelighed betale Dem derfor, om ellers Guds Ord og velmeent Underviisning og Raad kan betales. Det skulde inderlig glæde mig om De til næste Aar gjorde en Reise igjennem Jylland. Maaskee jeg

da torde have den Glæde at høre Dem tale et Sandheds Ord paa Landemode-Dagen i Aalborg, Viborg eller andetsteds. De kan være forvissat om, at det ei skulde mangle paa Tilhørere. Især ønskede jeg, at, da Skolevæsenet for nærværende Tid staaer paa et critisk Vendepunkt, der maatte tales med Fynd om dets Hensigt og Mangler. Skulde Deres Vei da føre Dem nær forbi Gudumlunds Fabrik, haaber jeg, De seer et Øieblik ind til Deres ringe Ven. Jeg vilde endnu i Dag meldet Dem, hvad jeg veed og mener om hvorledes Christendommen forkyndes her i Skolen og Kirken, men Tiden bliver mig for lang, hvorfor jeg beder Dem undskylde, at jeg opsætter dette en Postdag eller to. Hold De mig min megen Snaksomhed tilgode.

Nu, Gud være med Dem! Han tage Dem under sin Beskyttelse og velsigne Deres Gjerning i Herren til hans Ære og Brødres Vell! Han lade Dem ved Troen, der er en god Samvittigheds Pagt med Gud, føle den Løn for Deres Arbeide, som Dem ei undes at see! Det ønsker og beder

Deres

G. Bech.

*Fra S. J. Stenersen. **

111.

Kristjania d. 13 Febr. 1813.

Velærværdige

Hr. Pastor Grundtvig.

Med hvilke Følelser den af Stormen omtumlede Sømand maa se de Mennesker, der sikre staa paa Strandbredden, og ere Vidner til hans urolige Kamp, er nok uvist at sige; men dette synes mig dog man med Vished kan vide, at han ikke tvivler om, at jo hine, hvis de kunne, ville hjælpe ham, og at han i dette Haab vil styre til deres Land, endog baade dette og hine, som derude skulle føre ham ind, ere ham ganske ubekjendte. Undres kan De vel derfor, men ej, som mig synes, med Billighed fortørnes, om jeg, som i adskillige Stykker kan lignes med hin skibbrudne, søger hen til Dem for at finde Hjælp, endskjønt ikke Lykken under mig ved personlig Omgang at erhverve mig et Slags Krav paa Deres Ven-skab. Men naar jeg omgivet af Mørke og omtumlet af Vande driver om som et Rov for Bølgerne, og mig da igjennem Taa-

L. 18 f. n. Med et lille Brud paa den kronologiske Orden har Udg. sat Brevvekslingen mellem Stenersen og Gr. som et Hele for sig, da de forskellige Breve her hænger nøje sammen.

Breve. I

16

gen tykkes at skimte et Land, som lover Ro, og der tilmed hører Dem højt raabe fra Stranden til enhver forbifarende, at han didhen skal styre sit Skib; — saa svar mig da selv, hvem skulde jeg hellere anraabe, om at han vilde stille sig ved mit Ror og styre mig ind udi hin Havn, end just Dem, hvis Tale næsten først lod mig vide, at en saadan salig Ø gaves, og som i disse Tider næsten synes at være den eneste, som ret tilfulde véd, hvor den ligger. Dog urimeligt var det maaske, om jeg af Dem, der visselig ansér det for Deres Kald didhen at vise alle Deres Brødre Vejen, vilde forlange, at De skulde tage mig ene ved Haanden, og føre mig frem; og derfor beder jeg ej alene for mig, men for alle redelige Mennesker, der alvorligen ønske at kunne finde det, som giver Ro i Liv og Død, at De dertil vil vise os Vejen. — Hvad andet, end just dette, var vel hidtil mit Arbejde? vil De maaske forundret spørge, og virkelig med rette; thi visselig dette var Deres Id; men De tillade mig at sige, jeg tror næppe at Deres Arbejde har haft de fortjente Frugter. Aarsagen tror jeg især ligger deri, at naar De, selv fuld af den hellige Skrifts Guddommelighed, talte dennes Ord, og i dens Aand, saa fattedes Deres Tale kun af dem, der allerede deltog i den samme Tro; men for de øvrige, som især havde samme behov, var den kun en tom Lyd, hvoraf de forstode lidet og hvorved de følte mindre; thi i en vantro Tidsalder er Skriften en tillukket Skat, hvortil kun faa have Adgang. De gjorde da ikke, hvad Pavlus gjorde fordum med de tvivlende Jøder; thi ej talte han til disse blot med Kristi Ord, og forlangte ingenlunde, at de med ét skulde hæve sig til Troen paa Forløseren; men paa de gamle Skrifers Grundvold, hvorpaa og hine stolede trygt, oprejste han den Himmelstige, som skulde føre dem til Kristus, og Trin for Trin ledsagede han dem op, indtil de kom til den korsfæstede. Vil De altsaa virkelig give de vantro Tro, saa maa De vel og gjøre, hvad Pavlus siger om sig selv 1. Kor. 9,20 *ἐγενόμην τῶς ἀνόμοις ὡς ἀνόμος*, og saa meget des bedre kan De sikkerligen gjøre dette, som De selv engang har staaet paa samme Standpunkt, og med fuld Bevidsthed derfra er gaaet ind i Kristendommens Tempel. Desuden synes det mig, at De hidtil mere har sagt os, hvad vi ikke ere og ikke tro, end hvad vi burde være og tro, og hvorledes vi kunne erholde den. Til at indse hint udfordres endda kun en almindelig Forstand, men til at indse og fremsætte dette udfordres store Aandens Naadegaver. Let

L. 9 f. n. Jeg er bleven for dem, der er under Loven, som en der var under Loven.

finder jeg det, om jeg endog kun kaster et flygtigt Blik paa de første Kristnes Færd, at indse, hvor slet det er bestilt baade med min egen og med hele Tidsalderens Kristendom; — let, naar jeg endog blot kiger i de gamle Fædres Skrifter, at se, hvor lidet vi af samme virkelig forstaa; — let, naar jeg blot læser i Luthers simple enfoldige Prædikener, at fornemme, hvilken ganske anden Tro end os, han med sin Tidsalder havde, og hvor lidet vi kunne kaldes Lutheranere; — let ogsaa, naar jeg ransager mit eget Hjertes Bund, at finde, hvad der hindrer mig og andre fra at gaa med Hyrderne ind i Hytten og skue, hvad der inde monne være; — men at gaa ind, med Bevidsthed at se, og igjen forkynde andre det sète, det er ikke let; det kan ikke jeg, og virkelig synes det mig, som om ikke heller De endnu har sagt os det. Men vilde De fra den Standpunkt, hvorpaa vi staa, positiv fremsætte, hvad Kristus er (thi-at han er Guds og Marias Søn, en sand Gud og et sandt Menneske er for Forstanden en Urimelighed, og den Anskuelse, der — som jeg synes — ene kan forbinde det stridige herudi, er jo af Dem fordømt); — vilde De fremsætte Forsoningen, og tilfulde vise dens Mulighed og vor absolute Trang til samme (om hvilken det ovenfor sagte vel endnu mere gjælder), rimeligt var det da, at ved Guds Bistand det samme Lys, som over Deres Hjærte udgyder Himmels Fred og Salighed, for flere vilde oprinde. — Og da de med Bevidsthed tvivlende for det meste just ere de samme, som igjen til Folket skulle forkynde det levende Ord, saa indser De selv, hvor nødvendigt — saa synes det i det mindste for det menneskelige Øje — det er, at disse først træde ind i Kristendommens sande Helligdom. —

Det kan være meget muligt, at, hvad jeg her har sagt, forarger Dem; — meget muligt, at De vil svare: „Aanden lader sig ej binde, Troen kommer af Hørelsen, og Guds Ord er det, som skal høres;“ meget muligt, at det synes Dem, som vilde jeg overtale Dem til at sætte menneskelig Klogskab over Herrens Visdom (ja nægter ej engang, at det jo synes mig selv næsten ligesaa), meget muligt, at De vil harmes og tiltale mig i haarde Ord: — det faar da saa være; jeg siger min Mening lige frem, saa gjør ogsaa De, og saaledes sømmer det sig ogsaa bedst. Kun beder jeg, at De ej vil overilende bryde Staven over mit Hoved, og at De vil erindre det Stade, hvorpaa De selv før stod, og hvordan Tingene derfra viste sig.

At jeg nu skriver Dem til, er ikke Frugten af et Øjeblikks Flyveindfald, thi Aar allerede har jeg ruget over dette For-sæt. — Allerede da De havde udgivet Deres Demisprædiken,

følte jeg en inderlig Længsel efter at kunne tale med Dem om de Ting, som ere i Himmelen, og visseligen skulde jeg allerede da have trængt mig frem til Deres Bekjendtskab, hvis ikke Frygten for at blive holdt for en ung, forfængelig Laps, der gjerne vilde prale med ansete Mænds Bekjendtskab, havde holdt mig tilbage. Men siden har denne Tanke stedse staaet for min Sjæl, især i de — desto værre alt for sjældne — Øjeblikke, da Aanden følte sig ligesom forladt og udstødt i en fremmed Verden, hvor den kun havde en forvirret og dunkel Erindring tilbage af den forrige Herlighed. Men dels har den omtalte Grund hidtil hindret mit Forsæts Udførelse, dels ogsaa fornemmelig den Overbevisning, at saalænge hine kortvarende Øjeblikke ej bleve til en varig Sindsstemning, saa længe vil og ethvert Ord, som De eller en anden af Aanden kan tale, kastes uden Virkning tilbage, ret som Lyset fra de med Is omgivne Fjælde. Vel er desværre hin Sindets Forandring endnu ikke sket, ej heller har jeg skiftet Overbevisning, men udfører dog alligevel Hjertets gamle Ønske, anseende det allerede for en Sejr, at jeg vover det. Jeg haaber ikke, at De eller noget Menneske er i Stand til at give mig den Ild og Kraft, som af Naturen blev mig nægtet, men rolig fast Overbevisning kunde De dog muligvis skjænke mig. Den Overbevisning, hvortil jeg hidtil har støttet mig, vil jeg, hvor ufuldkommen den endnu er (og dette krænker mig ikke, thi det ufuldkomne kan dog vel blive bedre), fremsætte for Dem, skjønt jeg maa befrygte, at den vorder aldeles forkastet, da den er, om ej udsprungen, saa dog uddannet af den nyeste tyske Filosofi, hvis Ynder De just ikke er. Thi hidtil vandrede jeg omkring i dennes saa tillokkende Marker, formenende, der at kunne finde Opløsningen paa de Gaader, som med Aandens Udvikling knyttedes stedse strammere, og i den Tro, at ene ved disse kunde jeg øve og styrke mit Øje saaledes, at det siden kunde aabne sig for de Guddomssyner, der leve i den hellige Skrift. Vel har jeg, som De, tilfulde bemærket, at ved den deri herskende Synsmaade vilde Kristendommen blive forvandlet til en Mythe, eller maaske, med Hensyn paa dette Ords almindelige Betydning, rettere talt, vilde Mytherne blive sat den ved Siden og med den tildelt den samme Sandhed, da denne kun i en endelig Betragtning, og med Hensyn paa den Tid, hvori begge udviklede sig af Guddommens Liv, kunde være forskellig. Kristus er Spidsen og Hovedet af det uendeliges Inddannelse i det endelige; de gamle Guder er kun Lemmer af hans store Legeme, der allerede fra Verdens Skabelse begyndte at udvikle sig, eller maaske tydeligere talt, de

ere de Metamorfoser, igjennem hvilke denne maatte gaa, for at fremtræde som individuel Person i Historien. Gud var han altsaa, ej alene for saa vidt vi alle ere af Gudeæt, men end mere, da han, saa at sige, er dennes ene Side. Men ofres maatte han og, at den anden Side: det endeliges Optagelse i det uendelige ved den hellige Aand kunde finde Sted, og derved forløses Menneskene; thi ellers maatte det uendelige i den Grad være inddannet i det endelige, at det var kommet til absolut Hvile \varnothing : at der var fremstaaet et hvilende, livløst Produkt. Jøderne, blandt hvilke han fremstod, var med Hensyn paa de øvrige Folk, hvad Aanden er med Hensyn paa Lege- met (derfor boede allerede Abraham i et Land, hvor han var fremmed), og ved Kristi Fødsel traadte der individualiseret frem, hvad ellers som Slægter i det hele findes adspredt i de forskellige Tider, ret ligesom i Menneskeorganisationen baade Planternes og de forskjellige Dyreorganisationer ere samlede; thi for Jesus som Gud maatte alle Tider være nærværende.

— — — — —
 Jeg formoder, at denne Synsmaade i det hele, om just ej denne individuelle og denne Fremstillingsmaade, er Dem be- kjendt fra Deres forrige Studeringer, og anser det derfor som ganske overflødigt at tilføje nogen Forklaring.

Vil De selv gaa ind i denne Forestillingsmaade, og se, hvil- ken Uendelighed af Betragtninger den synes at indeholde, og hvorledes alt dette synes at kunne knyttes, saa vil De ej un- dres, om jeg hidtil holdt, ja endnu hartad holder ved denne Overbevisning, troende, at det ufuldkomne i samme mere ligger i min egen Uformuenhed til ret at kunne gennem- trænge den, end i selve Tingen. Ikke Schelling, men meget mere Luther har givet mig Anledning til at fatte den, idet han etsteds siger: at Kristus laa hos Profeterne ligesom i Svøbet; thi jeg kan ikke indse, hvilken anden Mening heri kan ligge, hvis det skal være mere end et tomt Billede. Endog De selv maatte derudi have bestyrket mig, naar De siger, at den Ide om Historien med Kristus i dens Middelpunkt, som ved Stef- fens hos Dem var vakt, kunde intet igjen udjage, hvis De ikke saa udtrykkelig havde erklæret Dem imod Naturfiloso- fiens Anskuelse af Kristendommen. Men derved har De igen ligesom stødt mig ud i Uvishedernes Hvirvel, ikke som om jeg blot paa menneskelig Anseelse forkastede min Over- bevisning; thi var der intet andet end at De blot havde for- dømt den, saa kunde jeg lige saa dristig sætte min Mening imod Deres, som jeg allerede har gjort det med Hensyn paa de mange Dværge, som ogsaa have tænkt med deres Raaben

at skulle kunne fælde hin vældige Kæmpe; men dels synes De ikke at tale med en menneskelig Anseelse alene, i det mindste synes De langt bedre end andre selv ret at vide, hvad De siger; dels er jeg bleven overbevist om, at med hin Indsigt er ej den inderlige, altopofrende Kjærlighed nødvendig forbunden, og uden denne véd jeg nok, at ingen sand Kristendom findes.

Og nu er da dette Skridt gjort; for første Gang har jeg fremført min egen Overbevisning til en Mands Prøvelse, hvem jeg erkjender langt at overgaa mig i Talenter og Kundskaber. Ej uden Frygt har jeg vovet dette Skridt, da jeg meget vel føler, hvor mangelfuld den i sig selv er, og hvor lidet jeg endog var i Stand til retteligen at fremsætte den, om den endog var bedre grundet. Maaske vil De finde den ubetydelig, laant, og ilde grundet; ja muligvis vil De anse det hele som et Produkt af en ung, forfængelig og indbildsk Nar (thi umulig kan jeg vide, fra hvad Synspunkt De vil betragte det, da De staar paa en Ø, adskilt fra de fleste, i det mindste fra mig); men endog i dette Tilfælde — ihvorvel De let kan indse, at Deres Dom er mig langt fra ligegyldig — vil jeg ikke fortryde et Skridt, hvorved jeg haabede at skulle kunne komme Sandheden nærmere, og hvortil dette Haab ene og alene bevægede mig. At bede Dem om Svar paa mit Brev og Opløsning paa min Tvivl, ene fremsat for mig, vover jeg paa ovennævnte Grund ikke, saa kjært det end skulde være mig at modtage dette Pant paa Deres Agtelse; men endnu en Gang vover jeg at erindre Dem om, „at den opløsende og prøvende Evne i Menneskesjælen er vakt“, og at den maa tilfredsstilles, og at Kristus vel og maa magte at gjøre dette. —

Men vilde De ogsaa i Særdeleshed arbejde paa min Omvendelse, da tør jeg forsikre Dem om, at jeg skal komme Dem i Møde med en Aand, for hvem det kun er om Sandheden at gjøre; med en Tænkemaade, som — saa vidt jeg af vor Enighed i mange Tings Bedømmelse kan skjønne — udi adskillige Stykker maa være lig Deres; med et Hjærte, der ikke er ondt; med den fuldeste Tro paa Deres Redelighed og egen faste Overbevisning; og, havde jeg personlig kjendt Dem, kunde jeg maaske have lagt til: min Kjærlighed, men nu kan jeg blot sige, at selv blandt Deres Venner er der maaske ingen, som bærer mere uskrømtet Agtelse for Dem, Deres Karakter, Talenter og Bestræbelser, end den, som her for første Gang nævner Dem sit ubekjendte Navn

Stener Stenersen,
Kateket,

Til S. J. Stenersen.

112.

Udby 22 Febr 1813.

Takke Dem vil jeg for Deres Brev af 13de og jeg mener ei at kunne vise bedre det er meer end et tomt Ord, end ved strax at svare, hvilket er min Maade, naar Noget er mig vigtigt, thi da har jeg ingen Ro til anden Syssel, før den er afgjort. Jeg takker Dem for den Tillid og Aabenhjertighed, Deres Brev røber, thi da De forresten er mig ubekjendt og min udvortes Stilling ei let skal friste nogen til hykkelsk at adspørge mig, bør jeg i Deres Adfærd se Tegn til Sandhedskjærlighed; og det Skriftens Ord, der hos mig opløste paa eengang mange Gaader, er dette: de skulle fordømmes, fordi de ikke annammede Sandhedskjærlighed. Dette Ord lærer den troende at knæle med inderlig Taknemmelighed for den Gud, der visselig vil, at alle Mennesker skal komme til Sandheds Erkendelse og Salighed og kun, som nødvendigt er, bortkaster de Genstridige, dem, som elske Løgnen; det Ord lærer tillige en Kristen midt i sin afgjorte aabenbare Intolerance, at være mageløs tolerant mod alle, hvis Had til Sandheden ikke er ham aabenbart. Har nu en Kristen, som jeg, lidt Skibbrud paa Barndommens hellige Klenodie, den første Tro, og er sig bevidst ad hvilke underfulde Veie Gud henledte ham til det forlorne Klenodie, eller rettere det til ham, da er det umuligt andet, end at han med kjærligt Øie maa beskue enhver vildfarende Broder, have det inderlige Ønske at føre ham til den eneste Ledsager, som selv er Veien, Sandheden og Livet, til Kristus, ja han er vis paa, at den Samme der saae Nathanael under Figentræet, seer Enhver, i hvis Mund ikke er Svig, der han sukker eller grunder i det Skjulte, vil da og i betimelig Tid sende ham sin Andreas, saa Han lærer, at der dog kan komme noget Godt fra Nazareth. Os er, ei heller i denne Henseende, givet at vide Tiden eller Stunden, men lige ufortrøden skal vi i Jesu Navn plante eller vande, som Gud giver Formue og Leilighed, visse paa, at vor Gerning i Herren kan ikke være forfængelig, og ved Siden af den inderlige Attraa efter at frelse en Sjæl fra Døden bevare Tilfredshed under feilslagne Forhaabninger. Hertil er et simpelt Husraad, men i hvis rette Brug vi dog blive Fuskere vor Livstid, det aldrig at søge sin egen Ære men Guds, thi da forstaar det sig selv at selv den Idræt, der synes mest mislykket aldrig kan være unyttig, saalidt som det var unyt-

L. 1 f. o. renskrevet, men ikke afsendt.

U. A.

L. 14 f. n. Joh. Ev. 1, 48—51, hvortil hele Sætningen hentyder.

tigt at Frelseren talte Sandheds Ord til Skriftkloge og Fari-sæer. At jeg da er redebon til at svare Dem og Enhver, følger af [sig] selv, saafremt jeg jager efter det Jesus kalder Sandheds Kendemærke, at søge Guds Ære og ikke sin; svarer jeg alligevel ikke Alle, da kommer det deraf, at Hindringer uden min Skyld indløbe og naar dette sker længe agter jeg det for et Vink om, at det i det mindste paa den Tid ei nytter at tale. Skøndt jeg nu ved at sige end et Ord om Tolerance afbryder Gangen, maa De dog tillade mig heri at følge min Sædvane, jeg har her talt om min Tolerance, det er Noget, Man mindst tiltroer mig, jeg vedkender mig selv Intolerance og jeg finder det passeligt kortelig at forklare mig herover. Jeg har selv været vantro og jeg veed da, hvad Man kan sige og gøre uden at være sig ond Mening bevidst, Man kan i den Tilstand, naar Man har endel Hovmod eller Vittighed endog antaste Sandheden ja lade et Spotord falde, men har Man i Grunden nogen Sandhedskærlighed da er netop den alvorligste Intolerance det bedste Man kan møde, thi da vorder Man sig bevidst at den Adfærd i det mindste er ond, og holder inde beskæmmet. Naar derfor Nogen antaster eller spotter Kristendom, da viser jeg den aabenbareste Intolerance, thi er han vildfarende vil han engang takke mig, er han forhærdet, da kan han kun anklage mig for Djævelen, og vi to ere saa svorne Fjender desuden. Den kristne Tolerance er da som al Kristendom noget Inderligt, som Verden ikke kender, det er den broderlige Overbærelse som kommer af Haabet at den Vildfarende endnu kan frelses, og af den Bevidsthed, at det er ikke vor Fortjeneste at vi ere blevne ædru af Djævelens Snare, denne Overbærelse er da saalangt fra at avle Skaansel mod Løgneren, at den tvertimod maa opflamme til den hæftigste Kamp, thi vi maa arbeide paa den Frelse vi haabe, og i al Fald se til at forhindre de Skrøbeliges Fald og Forargelse. Mod Sandhedens Modstandere kan da en Kristen kun vise sin Tolerance i Afhold fra al Vold og i personlige Forhold.

Lidt sent kommer jeg da til mit egentlige Svar, men i Breve gaar det mig ei sjælden saa, at jeg begynder hvor Andre ende, et Brev er jo Surrogat for en Samtale, dertil bruger jeg det, men maa da og finde heri min Mening om Surrogater stadfæstet, at de ei due synderlig, thi Følgen bliver, især siden 5te Januar, at jeg hartad maa ende, saasnart jeg har begyndt. Det undrer Dem maaske, at jeg, i en saa alvorlig Samtale, synes at spøge, men De maa vide, at naar jeg skal skrive

L. 3 f. n. 5. Januar: Grundtvigs Faders Dødsdag.

Breve med Lyst, maa jeg betragte Læseren som min bekendte Ven, der allerede veed at Breve og Samtaler, og mest hine, da disse i min Enlighed ere sjeldne, maa bære Præg af en snakkevorn Oprømthed, det er mit Goddag, det er min Indledning til en oprigtig Vennetale, og en saadan vil jeg nu, efter Tidens Leilighed holde med Dem. —

De mener at det ikke hjælper at jeg taler Guds Ord, da det, for at bære Frugt, forudsætter den Tro, Tiden mangler, og at dette Savn er saa aabenbart at det ei behøver Bevis. Hverken min indvortes Vished eller udvortes Erfaring tillader mig heri at give Dem Ret. Jeg maa stedse svare: Troen kommer ved Hørelsen og det er Guds Ord som skal høres, det er ikke et dødt Bogstav eller en tom Lyd, det er levende og kraftigt og trænger som et tveegget Sværd ind til Ledemod og Marv, ja adskiller Sjæl og Aand. Vidner ikke Historien ligefra Pindsefestens Dag om, at netop dette enfoldige utroelige Ord greb og slog Sjælene i Tusindtal, gav dem Troen som vare fattige i Aanden, og de som tro sig rige faae den aldrig. Herren oplod hendes Hjerte, staar der om Lydia, saa hun gav Agt paa hvad der sagdes af Pavlus, saa er det: lader Hjertet sig oplade af Gud, da annammes Ordet med Glæde og avler Troen i en hemmelig Undfangelse, er Hjertet ikke opladt, da er det med Ordet, som med Sæden paa Veien der aades af Himmelens Fugle: de høre Ordet, men Djævelen kommer og tager det bort, for at de ei skal tro og blive salige. Den Nøgel hvormed Hjertets Dør oplades, er Bekymring for Sjælens evige Salighed og den skal vi stræbe at vække og nære ved en vis Forkyndelse af Troens Nødvendighed og Savn. Med hvad giver os nu igen denne Vished om Troens Nødvendighed? Hvad uden Guds Ord, og det er da atter det som skal høres. Troen kan vi ikke give Nogen, vi kan kun holde dem Troen for og overlade det Øvrige til Gud og dem selv. Saa kan vi da ikke gøre synderligt, nej visselig, men Gud ske Lov, at vi ikke kan yde mere, thi allerede nu, da vi dog se for Øjne, at hverken den som planter, eller den som vander er Noget, men at Gud som giver Væxt er Alt, allerede nu ere vi trevne nok til at give ham Æren og bekende at vi ere unyttige Tjenere, hvad vilde der da blive af, om vi kunde give Folk Troen og det ovenikøbet med vore egne Ord (som vi kalde dem) istedenfor med Guds? Nu om Troens Savn at tale, da er det vist nok øiensynligt, naar vi faae Øinene op, føleligt nok, naar vi erkende det for et Savn, men er det saa med Menneskene i Almindelighed? Er det ikke netop Tidsalderens svareste Syg-

dom at den enten anseer det for sin Stolthed at kunne undvære Tro eller mener at have alt, hvad den behøver, ja jeg kender Mænd, i verdslige Ting ret forstandige, som paastaa fuldt og fast at der aldrig har været mere sand Tro og Kristendom end netop nu? Jo, visselig, det gøres haardt behov at tale om Troens Herlighed og Savn, og kunde Nogen overbevise Tidsalderen om disse to Ting, da var den hjulpet, da var et sandt Kæmpeværk fuldkommet. Men hvem kan det, denne Indsigt udspringer ogsaa ene af en Tro, af Tro paa en levende Gud og Sjælens Besmittelse og Udødelighed. Denne Tro synes vel at være os nær, som den ogsaa er, men taber sig i løst Gætteværk, naar Sindet forvirres i det Mangfoldige, naar Mennesket betragter stadig kun det Synlige som er time ligt og her ligger Sygdommens Rod. Kom Menneskene kun først til at tro de vare Syndere, og at der er en retfærdig Gud i Himlen som vil betale enhver efter sine Gerninger, troede de kun, hvad der ligger dem paa Læben at elske Gud af dit ganske Hjærte etc. og din Næste som dig selv er Guds uforanderlige Lov i os, da skulde de vel fornemme, hvad de have at vente i Evigheden i Dagen uden Ende, og vorde saa bekymrede, at de ej haanlig skøde Ham bort, som ene kan genføde dem til Kærlighed og fri dem fra den tilkommende Vrede. Det er da disse Sandheder, som Man netop har kaldt aabnbare for Fornuften, paa hvilke Tidsalderen ikke troer, den leger kun med dem imellem til Tidsfordriv og skynder sig hurtigt fra de ubeleilige Tanker om Død og Dom, ja midt i sin Hovmod kalder den det Beskedenhed ikke at gruble over disse uundgrundelige Ting. Have vi mere Vidnesbyrd behov om at Tiden ikke troer en Gud og en Evighed, eller, er det muligt, naar Man troer en Evighed at være ligegyldig ved det Mørke, som ruger over den, er det muligt med Tro paa en retfærdig Dommer at stilles, før Man veed, hvordan Man skal bestaa for ham, kan Man med saadan Tro have Sind til at sysle med de forfængelige Ting endsige glæde sig i dem, førend Man er i det Rene og Visse om sin Sjæls evige Skiebne? — Menig Mand, eller bestemtere de som ei stort betragte deres egen Tankegang, de kan med hin Tro slaa sig til Ro ved et eller andet Indfald enstund, men de der sysle alvorlig med Tanker kan det ikke, de maa enten krympe sig under Sjæls Bekymring til de findes af Kristus, eller de maa fornægte den levende Gud og Syndens Virkelighed. Dette gør ikke allene Naturfilosoferne, men hartad alle bekendte Tænkere i vor Tid. Derfor, menig Mand sover kun og kan vækkes, de Lærde trodse i magnetisk Søvn som om de vare vaagne

og Stort er ei af dem at haabe. Vare I blinde, siger Jesus, da havde I ikke Synd, men nu sige I: vi se, derfor bliver eders Synd. Imellem dem og en Kristen er et svælgende Dyb befæstet og det eneste Haab er dette, hvad der er umuligt for Menneskene, er muligt for Gud. Det nytter kun lidt at gaa hen paa deres Stade og vise dem, at Man seer, hvad de se, thi naar Man da gaaer hjem igen, er det ved Troens Stav Man springer over Dybet, den foragte de, og blive hvor de ere. Hvad skulde da bevæge mig til at tabe de hyrdeløse Faar af Sigte, som naar de høre Hyrdens Røst kende den og følge, for at indvikle mig i daarlige Spørgsmaal og Slægtens Beregninger, som ere Forfængelighed, et Spilfægteri der falskelig kalder sig Gnosis. Det er haarde Ord, vil De vel sige, men det maa ikke hjælpe, det er Sandhed. Vor Tids hyppigst kaldte Oplyste anse Sandseligheden for Syndens nødvendige Kilde, Mennesket er skabt sandseligt, Sandselighed er Synden, altsaa er Synden umiddelbar fra Gud, altsaa er han enten selv syndig eller Synden er ikke egentlig noget Ondt. Gud hader da i al Fald ikke Synden og Synderen trænger ikke til nogen Naade eller Forsoner. Dog, med disse Folk kan Man dog tale, de høre endnu paa Samvittigheden og antage, skøndt inkonsekvent, en virkelig Forskel mellem Godt og Ondt og Man kan haabe at vise dem, at er der en saadan Forskel, da maa Syndefaldet være en reen Modsætning til Gud, Synden kan ifølge Begrebet om en Gud, der maa være god, ei være Guds Skyld, den retfærdige og hellige Gud kan ikke forlige sig med Synden, thi Han kan ikke nægte sig selv og Synderen staar da haabløs under Lovens Torden.

Med Naturfilosofen er derimod intet Udkomme, thi han trodser Samvittighedens Vidnesbyrd, han foragter Guds Ord i sit eget Hjerte, hvis Ord skulde han da høre uden Hans, der var en Løgner af Begyndelsen, denne Løgnens Fader som Skriften kalder Verdens Aand kalder han ligesaa og gør ham til sin Gud og da, der er intet Samfund mellem Lys og Mørke mellem Kristus og Belial.

Den første Løgn er den, at Gud kan nægte sig selv, at der er en Eenhed hvori de høieste Modsætninger falde sammen, Ondt med Godt, altsaa ogsaa Løgn med Sandhed thi alt Godt er Sandhed alt Ondt Løgn, det er let at indse, thi, er der en levende Gud, da er hans Villie hver Skabnings uforkrænkelige Lov og i Grunden er det ubegribeligt, hvorledes en Skabning kan faae den rasende Grille at ville raade sig selv, og saaledes fornægte Gud, alligevel er der i os alle en stærk Lyst til at raade os selv, til at have os selv ikke Gud for Øie

i vor Betænkning og Idræt, Lyst til at være selvstændig, det er at være Gud. Nu siger al Pantheisme at dette Oprør mod Gud er i Gud selv, at Gud og Djævel, Sandhed og Løgn ere eet, dermed forsvinder følgelig alt Had til Synden, al Bekymring for Sjælens Frelse, al ydmyg Erkendelse af sit eget Intet.

Med denne Visdom kan da en Kristen aldrig forlige sig, han kan ikke bygge paa det som Grundvold der er kun Hængedynd, hvorpaa hvert Hus maa synke, og det er da noget ganske Andet end at Pavlus vidnede for Liden og Stor at han ei sagde Andet end hvad Moses og Profeterne havde sagt at skulle ske, lærte dem som troede paa Gud og Messias' Komme, at Messias var kommen. Men idet jeg her gentager, at den Pantheist, som klart indsaa hvad han sagde og dog arbejdede paa at stadfæstes i sin Bespottelse, var en Djævel, da kundgør jeg ogsaa det Haab, at de Fleste ei i Grunden veed hvad de sige, men en hovmodig Løst til at forklare Livets Hemmelighed og til at ansees for viis er det som forvilder mange, og denne Verdens Aand forblinder de vantro Sind, saa de ikke se paa hvilken Afgrunds Rand de staa. Hvad da en Kristen kan, og under visse Omstændigheder bør, gøre, er at udvikle, saa klart som muligt, Urettens Hemmelighed, vis paa at da Hver med Sandhedskærlighed vil forfærdes for Djævlekløften, hvad enten den er hos ham selv eller andre. Vink dertil har jeg givet i min Krønikke og, vil Gud, skal jeg udførlig drøfte dette og mere i en Indledning til Bibelen som Guds Ord, hvoraf en Del alt er færdig, og hvad der har forsinket den er virkelig tildels den Betænelighed, hvorvidt det var kristeligt, hvorvidt det kunde kaldes at bruge menneskelig Visdoms overtalende Ord, derom troer jeg nu at være enig med mig selv og venter snart at udføre Beslutningen. Der skal jeg da ogsaa sige hvad Kristus er, men ikke anderledes, kun tydeligere end jeg har sagt det, thi hvad veed jeg om Kristus, uden det Bibelen siger? Kan en Kristen skabe en Kristus af den tomme Luft for at behage de Vantro, kan han tømre et Afgudsbillede og indbilde Folk, at naar de knæle for det, har de den saliggørende Tro paa Kristus? Ja har jeg ikke i Grunden sagt alt hvad jeg veed, naar jeg sagde: tro paa Jesum efter Skrifterne som Guds og Marias Søn, sand Gud og sandt Menneske som den korsfæstede Frelser Herre og Dommer. Men det er Forstanden en Urimelighed, ja visselig, men hvad da? Grækerne elske Verden, men vi prædike Jesum Kristum den Korsfæstede, som er Jøderne en Forargelse og Grækerne en Daarlighed, Forstandens hovmodige Fordring at

begribe Gud og Hans skjulte Raad skal ikke tilfredsstilles og kan ikke, men undertvinges og villig opgives i Ydmyghed og Guds Kærlighed, det skal og kan den ved Guds Naade og da faae vi en Indsigt som lærer os hvad det var for et tomt Hjernespind en Helveddunst hvorefter vi higede. Ingen har nogentid seet Gud, siger Johannes, men om Nogen elsker Ham, han har seet Ham, set Ham boende i sit forborgne Lys, seet den Usynliges Billede i den Eenbaarne og glæder sig i den Vished, at naar Herren kommer — som Pavlus siger — at blive herlig i sine Hellige og forunderlig i alle dem som tro, da skal vi se Ansigt til Ansigt, erkende Gud ligesom vi af Ham erkendes, se Ham som Han er, idet vi opvoxe til en fuldkommen Mand hvis Hoved er Kristus, som fra Evighed saae Faderen som Han er. Ogsaa dette er hemmelige Ord for den, som ikke troer, men hvad da, saa lær at føle Troens Savn, se Glimtet af dens Herlighed og beed til den Gud, der er rig til alle dem som Ham paakalde, Gud har sagt det Beder saa skal eder gives og hver som paakalder Herrens Navn, skal blive salig. — Kender de min Afhandling om Religjon og Liturgi i Fallesens Theol. Mskrft. Febr. 1807, hvis ikke, da læs den, om De kan faae fat paa den, ikke for sin Rarheds Skyld, men fordi det Stade hvorpaa jeg da vaklede næppe er Deres uligt. Pantheist har jeg aldrig været, men under min Overgang til Kristendommen beskuede jeg Meget af den gennem et naturfilosofisk Glas især Forsoningen, denne Forargelses Klippe, det Eneste hvorfor vi behøve Kristendommen og dog det vi længst vægre os ved at tro enfoldig, fordi vi ikke vil korsfæste Hovmoden eller angrende bekende vor gruelige Fordærvelse, sønderknusede tilstaa vor hjælpeløse Elendighed og sætte vor Lid til den ringe Mand, der regnedes iblandt Misdædere. Det er Grunden hvi vi ikke vil tro Skriften enfoldelig, vi bilde os ind at det er vor Forstand, som ikke kan forsones sig med det Urimelige, men aabenbar skuffe vi os dog selv, thi er da det om det Endelige og Uendelige om Guddommens to Sider og det Uforanderliges Metamorphoser etc. etc. mindre urimeligt, mere begribeligt? Nei viselig, den som kan tro saadanne Hjernespind for hvis Sandhed han ikke har mindste Borgen, maa ikke tale om Urimeligheden af at tro Jesu ubegribelige Eenhed med Faderen og Forsoningsdød lige efter Bogstaven, for hvis Sandhed han i de paalideligste Vidnesbyrd, de troværdigste Kendsgerninger og i hele Verdens Historie har Borgen. Men, som sagt, hine Hjernespind kan ikke allene forliges med den menneskelige Hovmod, men smigre og nære den, Kristendom derimod for-

kynder Hovmoden aaben Feide, og det er Grunden, thi Hovmod er vor kære Arvesynd vi vil være Gud, derfor maatte Gud blive Menneske, Tjeneren vilde være Herre, derfor maatte Han som var i Guds Skikkelse fornede sig og tage en Tjeners Skikkelse paa, om vi skulde frelses, se det beskæmmer os, men skulde det ikke lære os Ydmyghed og Kærlighed til Ham som elskede os først thi hvorfor maatte han, uden fordi Han, af uudgrundelig Kærlighed vilde?

Dog jeg maa jo ende. At Luthers og mine Ord kunde synes Dem at lede til Pantheisme skal lære Dem, at det altid er galt at tale Ord om Kristus som Skriften ej hjemler, vor Mening er vel alligevel klar. Han brugte et Billede som er sandt, jeg et Udtryk som skal forstaaes ligefrem, Kristus kom i Tidens Fylde, alt var føiet saa at Han netop da kunde modtages og den følgende Historie dreier sig om Kristendom. — Gud være med Dem og skinne i Deres Hjerter, saa De ser Guddomsherligheden i Jesu vor Herres Aasyn. Skriv naar De vil til alle Redeliges Ven

Grundtvig.

Jeg havde sluttet, dog, Gud veed, om jeg tiere skriver Dem til og hvordan alt kan vendes, jeg vil derfor end tale et Par Ord om hvad en Kristen kan kalde Kristi Stade i Historiens Middelpunkt og om Deres Mening. Først maa jeg da gøre Dem opmærksom paa at Deres Mening om Kristus og overalt om Guddommen ei er eller kan være en Overbevisning, thi Overbevisning maa jo have Vished, det tilstaar De selv Deres ikke har og kan ei heller have da den mangler alle Støtter som kan holde. Man maa aldrig tale om Overbevisning, hvor det gælder om Gud og vort Forhold til ham, med mindre Man ærlig tør lægge til: det vil jeg døe paa, thi Døden er Vishedens Ildprøve, til at lege med her oppe, til at synge for sin Vugge og beruse sig, kan en aandelig Drøm sagtens være god nok, da Saamange hjælpe sig med langt mindre med Rangle og et Visselu, Brændevin og Druesaft, ja visselig kender jeg til saadant Brug ei noget mere blinkende og pralende, klingende og kildrende end netop Naturfilosofien, som da ikke heller er underligt thi i sin høieste Potens at jeg engang endnu skal tale saa, staar den ved Djævelens Side paa det høie Bjerg og seer al Verdens Herligheder: alt dette vil jeg give dig, siger den fule Aand, om du vil falde ned og tilbede mig, den, som har svoret paa, at aandeligt og Gudeligt er ikkun Eet, maa knæle saasnart den hører Røsten af Verdens Aand. En drømt Besiddelse er Lønnen, og den praler ordenlig af sin Djævledyrkelse som om den var Andagt, som om Hen-

givelse, Opoffrelse af Selvstændighedslysten var Fuldkommenheds Tegn, enten Man saa gav sig Gud eller Fanden i Vold. Derfor skal vi altid stille os paa Gravens Rand, naar vi prøve os selv, spørge om det vi kalde vor Overbevisning kan avle en inderlig Længsel efter at fare herfra og være med Kristo, avle i os den Guds Fred som overgaar al Forstand den Kærlighed som vidt overgaar Kundskaben, give os et frimodigt haabfuldt Hjerte, naar Øiet brister og Tankerne forvirres, kort om vi har en Tro som med Haabet og Kærligheden kan bestaa, naar Verden forgaar og Kundskaben afskaffes.

Hvis ikke, hvad gavner det os da Alt, hvad gavner det et Menneske om han vandt den ganske Verden (ogsaa i aandelig Forstand Natur og Historie) men skulde tage Skade (lide Tab) paa sin Sjæl, tabe sig selv.

Naar Elementerne smelte, naar Himlen sammenrulles som et Pergament, hvad er da Naturen, naar den Høie sværger at der ei skal være Tid mere, hvad er da Historien? O lad os dog komme dertil at vi indse al menneskelig Kundskabs Forfængelighed, ikke forvildes af de mange Ting, men henvende Tanke og Sind til det ene Nødvendige, er det Arbeide vi søge for Sjælene, eller er det Hvile? Dog vel det Sidste, og nu spørger jeg er der nogen Hvile i Kundskaben? er det ikke saa vi erkende Stykkevis og blive vi færdige? Ja blev vi færdige som vi ved Kristi Kundskab paa en Maade blive, hvad da? have vi saa Hvilen, dersom vi ikke have Kærlighed? eller have vi den ikke i Kærligheden, om vi saa manglede al Kundskab saanær som Kristi? Har ikke den gudfrygtige Bonde fundet Hvile, har ikke Barnet den og uden I blive som Børn, komme I ingenlunde i Himmeriges Rige, de smaa, vankundige Børns Engle se altid den himmelske Faders Ansigt. De seer da let, hvorledes en Kristen maa betragte Kundskaben og hvor hardt den strider mod Alt som vil gøre den til Saligheds Kilde. Kundskaben om Guds Raad til vor Salighed er vel et Salighedsmiddel, men ingenlunde dens Pant. Dertil skal vi da komme, vi Boglærde, ei at gøre os store af Kundskaben eller attraa den for sin egen Skyld, vi skal lære at ingenlunde al Stræben efter Sandhed er Sandhedskærlighed, og at en Kristens Øiemed da ikke er Kundskabens Udvildelse men Stadfæstelse i Tro og Kærlighed. Da vil ingen vildfarende Lærebygning lokke os ved sine Sandsynligheder til at opgive det Mindste af den Sandhed vi allerede have, saasom Himlens og Jordens Tale om en levende Gud Samvittighedens om det bundløse Svælg mellem Godt og Ondt, vi vil da ikke heller indbilde os, som saamange have gjort,

at vi ere Kristne fordi vi give dens Udsagn vort Bifald, men kun naar vi tro i Hjertet, naar vor Tro er os dyrebarere end Alt, fordi vi i den finde Mættelse for Sjælen.

Til S. J. Stenersen.

113.

Khvn d. 16 Sept. 1814.

Mindes jeg ret, ere nu omtrent to Aar forløbne, dog nei, men halvandet Aar er det dog siden, De viiste mig den Tillid at tilskrive mig om adskillige vigtige, eller egentlig den eneste vigtige Ting, om Sandhed og Hvilen deri. Det kan synes Dem underligt baade at jeg saalænge har tiet, og at jeg nu taler, nu, da jeg bør haabe, hvad jeg ønsker, at De selv ved Guds Bistand og af hans Naade har fundet hvad De søgde, men om mit Brev ogsaa kun siger Dem hvi jeg tav, da forklarer det derved baade Tavsheden og sig selv. Strax skrev jeg et Svar, som med Udskrift til Dem, endnu maa ligge etsteds blandt mine Papirer, men hvad Man kalder tilfældige (det er: efter vor egen Dom af os uafhængige) Omstændigheder hindrede Afsendelsen for det Første, og siden besluttede jeg ei at sende det, før jeg, naar min Hersleb var kommet til Christiania, kunde faae at vide, om De ogsaa var en Mand, der bekymredes alvorlig for Sandhed, thi at indlade mig med Andre i Samtale om saadanne Ting, gør ingen Gode, og undgaaes rettest, naar Man ei af andre Grunde er nødt til at svare. Jeg havde aldrig nævnet Dem for Hersleb, og neppe talt med ham efter Anammelsen af Deres Brev, i det eneste fra ham jeg i Fjor Sommer fik, gav han mig da ikke den Underretning jeg ønskede, og først sidste Efteraar gjorde han mig bekendt med Dem paa en Maade, som gjorde mig det til en Glæde at tale med Dem. Men just som jeg fik hans Brev var Kapellaniet til Aggers blevet ledigt, jeg besluttede strax at søge og ventede at faae det; jeg skrev ham derfor til, om han vilde hilse Dem venlig og sige, at før jeg skrev, vilde jeg først se om jeg ikke selv kom op, da det var bedst at tales mundtlig ved om Ting der i et Brev ei vel lade sig afhandle. Dette Brev havde saavidt jeg veed, Undergangsskiebne tilfældes med mange Sødskende, Søderskærelsens Tider kom, Brevvexling blev endelig forbudt, og saaledes har jeg forklaret hvi jeg tav, og hvi jeg nu siger Dem det. — Her kunde jeg da slutte, men om ogsaa mit Svar nu er Dem langt mere ligegyldigt end før, siger Deres Hilsen med Sverdrup mig dog, at De ikke ugerne seer et egentligt Brev fra mig, som jeg gjerne skriver, saa-

STENER JOHANNES STENERSEN
(1789—1835).
Professor theologiæ ved Kristiania Universitet.

meget mere, som Hersleb og De nu beklæde de Embeder, jeg for min Part anseer for at være, uden al Overdrivelse, de vigtigste i Verden, thi Norges Høiskole er for mig den, hvorfra sand christelig Theologie igien skal udgaae i Verden. —

Naar jeg nu betænker Deres Forkærlighed for Naturphilosophien, al sand Religjons svorne Fiende, da kunde jeg snart ængstes, ikke for Christendommen, den trænger hverken til Dem eller mig og er stærkere i sin Skrøbelighed end vi alle, men for Dem, og de Nordmænd der ere Deres aandelige Frænder. Naar jeg derimod betænker den Tillid De viste mig som Naturphilosophiens erklærede Fiende, da bør jeg slutte derfra til en redelig Sandhedskjærlighed, og hvor den er, kan — saa længe den ei er blevet enevældig — Taagen vel blænde, men Mørket aldrig seire, Sandheden ikke forfeiles, naar den træder frem i sin lyse Skikkelse. Hvad der i Naturphilosophien blænder den efter Erkiendelse stræbende Aand er let at see, thi det er den Forklaring hvori Naturen og Historien og dermed vort baade udvortes og indvortes Liv synes at fremtræde, i en Tidsalder, da Fornuften i hovmodig Bevidsthed af sin større Udvikling gjør de mest overspændte Fordringer, fordrer en adæqvart Erkiendelse af Alt hvad den skal bifalde, i en saadan Tidsalder maae den selvraadige Fornuft enten nægte Værelsen af hvad den ei kan fuldkommen erkiende, eller paa-staae at Værelsen har samme Indskrænkning som Erkiendelsen. Fra dette Stade see vi lettelig at Antagelsen af Sandseverdenen som det eneste Reelle og Nægtelsen af dens Realitet, Postulatet af Gud som Principet i den moralske Verdensorden, og Postulatet af en Guddom som den construerende Idee, ere langt fra at være væsenlig forskiellige, det er tvertimod i Grunden een og samme Paastand, Paastanden om al Værelses absolute Sammenfald, om jeg saa maa sige, med vor Erkiendelse, Forskiellen ligger blot i Forskiellen mellem de grublende Individuers Erkiendelse, da hver antog sin for den absolut menneskelige, og i deres Gemyt, forsaavidt Nogle, mindre hovmodige, men og mindre consequente, indrømmede som mulig en Værelse der oversteeg Erkiendelsen, og altsaa consequent gjorde deres hele Erkiendelse relativ og tvivlsom. Schelling er upaatvivlelig den af alle Philosopher som naaede videst med sin Erkiendelse og det er derfor intet Under at han kiæmpede seirrig mod alle philosophiske Systemer og kunde give sit System en i philosophiske Systemer mageløs Consequents og Sandsynlighed, og de andre lode nok være at giendrive ham, saalænge de vil holde fast paa deres egne Systemer der netop vare underordnede Erkiendelser, de vilde

oversee ham, skjønt han stod paa deres Skuldre, og hans Svar maatte være at nedtræde dem, undertrykke dem som sit Væsens irrationale Del. Men, hvorledes kom Schelling til denne Conseqvents og Overmagt, uden ved reent ud at fornægte Gud og Moralitet, det vil sige ved ligefrem at paastaae, at der er ingen anden Gud end den der i os udvikler sig efter en sig selv ubevidst guddommelig Idee. Var dette sandt, da først kunde Man med Ret paastaae at vor Erkiendelse maatte være adækvat med Guddommens Værelse thi Gud var da kun i vor Erkiendelse, og kun, efterhaanden som Han erkiendtes, erkiendte Sig Selv. Dette er, som De vist veed ei en enkelt Yttring af Schelling, men den Grundløgn som bærer hans hele System, og hvo som da troer paa en Gud som er hvad Han bliver fra Evighed til Evighed og som vi i Troen skal opvoxe til at erkiende og forenes med, maae nødvendig afskye og bekjæmpe Schellings Lære, men staar hans Fornuft paa samme Udviklingstrin som Schellings, vil han tillige indsee, hvad det er for Sandheder, som misbruges, og hvori Løgnagtigheden aabenbarer sig. — Begge Dele troer jeg nogenlunde at indsee, men jeg skynder mig slet ikke med at udvikle det, thi hvo som ikke, troende sin Samvittighed og umiddelbare Følelse af Afhængighed, vender sig fra Schelling saasnt han indseer at Systemet er bygget paa Gudsfor nægtelse og Fornægtelse af Syndens Tilregnelighed (thi hvem skal dømme Synderen), han elsker ikke Sandheden, og hvad nytter det om Man overbeviiste ham om, at det Schellingske Systems Løgnagtighed ogsaa hører til de mange Ting, der nu ere Gienstand for klar Erkiendelse, han skiftede da System, men blev ved at være lige vantroe i Hjertet og saameget mere hovmodig, som hans Erkiendelse var uimodsigelig. Sandt er det nu vist nok, at ogsaa Enkelte, som afskye Sch.s Grundsætning med dens practiske Følger, eller rettere, som Sch. selv siger, dens aldeles practiske Natur, thi den udtrykker sig heel i det practiske Bud: realiseer Gud i din Erkiendelse! — at Saadanne dog ei kan opgive Fordringen paa en lignende Klarhed og Sammenhæng i den Sandhed de skal antage, og derfor vakle mellem Hjerte og Hjerne. For disse kan det nu synes Pligt at udvikle, hvorledes f. Ex. Christendommens Sandheder kan saavidt erkiendes, at Man seer Schellings Lære er kun en Forvanskning af dem, at hans dybeste Blik først faae deres fulde Betydning ved Troens Lys; og det kunde jeg omtrent vise, men deels kan Saadant lettelig forarge de Svage, som falde paa de Tanker, at Man leger med Troessandhederne, dels kunde Man let skade dem Man vilde gavne, naar de indbildte sig at det Bifald de skiænkede

en saadan Udvikling var den saliggjørende Troe, da det dog kun var Fornuftens Tilfredshed med sig selv og sin Erkiendelse. Først da, naar vi have fundet Hvile i Troen, naar vi have lært hvorvidt Kiærligheden overgaaer Kundskaben, ja at Kiærlighed af Troen er det Eneste, hvori vi kan forenes med Gud, og lade denne Troe tilsyne i vort Levned, da først kan Erkiendelse gavne os, i det den giver os Vaaben mod Fornuftens Tvivl, beskiammer Troens Fjender, og glæder os ved en stykkeviis Aabenbarelse af den dybe Sammenhæng i Alt, som et Seigl paa Forjættelsen, at naar vi her omgikkes redelig ved Troen, skal vi hist omgaaes med Beskuelsen, forsamles til Troens og Guds Søns Erkiendelses Enighed, som Pavlus siger, thi det er, at det vorder aabenbart hvorledes Guds Søn, den levende Sandheds Erkiendelse falder paa det nøieste sammen med Troen, hvis Forklaring den er. Efter Kiærlighed i Troen skal vi da ene stræbe, uden at bekymres over Dunkelheden, visse paa, at Gud da skienker os den Grad af Erkiendelse vi behøve til at stride den gode Strid og villige til at nøies med det beskikkede Maal. Først da, naar Kundskaben og den stykkevise Erkiendelse vorder os en Bisag, først da er en levende Erkiendelse mulig, thi kun Kiærlighed lever, først da kan vi vogtes for at hovmodes over vore Brødre, som de der vide, at Troen og Kiærligheden som kan være tilfælleds for alle er ene vort Haabs Grundvold og Krone, vor Retfærdighed og Salighed, da Fornuftens større eller mindre Indsigt i de hemmelige Ting kun er et relativt Gode, forsaavidt den ydmyg boer i Kiærlighedens Skiød, som Sønnen, der er Sandhed boer i Faderens som er Kiærlighed, og forsaavidt den bruges til Troens Forsvar og Triumph. Følelsen af Livets Arbeide og Besværing, af vor Synd og Uformuenhed til at holde Guds Bud i uindskrænket Kiærlighed, den skal drive os til at sukke om Hjelp og Oplysning fra Oven, fra den Sandheds og Lysets evige Fader, Hvis evige Værelse er lige saa vis som Sandhedens, thi det er den, med et saadant ydmygt og lærvilligt Sind skal vi oplade Skrifterne, see i Mennesket Jesus Sandhedens udtrykte Billede, ja Sandheden, Ordet selv som blev Kiød og boede iblandt os, og Jesu Ord skal vi troe fordi Han blev klarlig beviist at være Guds Søn, Sandheden selv, ved Opstandelsen fra de Døde. Naar vi da prøve at troe paa Guds Eenbaarne Søns hellige Navn, og fornemme hvorledes derved et nyt Menneske skabt efter Gud i Sandheds Retfærdighed og Hellighed, fødes i vort Hjerte, naar vi fornemme at Jesu Troe giver Størke i Kampen mod de syndige Lyster, giver Fred i Trængsel, avler Kiærlighed til Ham, som

elskede os først, da veed vi det uimodsigelig at Jesus er udgangen fra Faderen og talte kun Hans Ord, da veed vi at intet af disse Hans Ord kan feile eller skuffe, da indsee vi, at om og alle hans Ord skulde evindeligen være os ubegribelige Gaader, saa bør vi dog troe dem som Guds Ord, saa kan de dog blot ved at troes tilfredsstille Hjertets Længsler, hellige vor Sind og Vandel og indføre os i Guds Samfund. O kiære Ven! fra dette Stade, som ei er drømt, men det hvorfra de hensovne Guds Børn stirrede til Himlen og saae Jesum ved Guds høire Haand, hvorfra de i Dødens Stund paa Troens Vinger svang sig over alle Himle, fra dette Stade, hvor der er Rum til os alle, saamange som have Sandhed kiær og bekymres for Sjælens Frelse, fra dette Stade see vi hiin graadige Attraae efter Kundskab og Viden i sin hele Forfængelighed, denne Attraae, som aldrig fyldestgjort skaber hos de Bedste Arbeide og ei Hvile, som hvergang den triumpherer i stykkeviis Erkiendelse, frister til Hovmod lokker os bort fra Troens Enfoldighed og Livets Helliggjørelse.

Det Foregaaende vil sige Dem, at alt Dette er ingenlunde Feidebrev til Kundskab og Erkiendelse, men kun en Mindelse om Pauli dyrebare Ord at havde vi al Kundskab og vidste alle Hemmeligheder men havde ikke Kiærlighed, da vare vi et Intet, en Mindelse, som baade indvortes og udvortes Erfaring har lært mig gjøres haardt behov i vore Dage, da Hjertet er saa svagt og lunkent, Fornuften saa høirøstet, en Mindelse, som jeg vil ønske er for Dem aldeles uødvendig, men som jeg alligevel i Kiærlighed maa give, fordi De trængde til den, som den Mand der talde til mig, og jeg ei veed hvorvidt De endnu er den Samme, men veed det vist, at Fristelsen ei endes for en boglærd Mand, saalænge han er her i Verden. Fornuftens Indsigt gælder det nu om hvad Paulus sagde om Tungemaalene fordum: forbyder Ingen at tale med dem, men taler du med dem i Menigheden, hvorledes kan den læge Mand sige Amen til din Tale, og ligesom Paulus i det han ivrede mod den Gaves Misbrug, takkede sin Gud at han kunde tale meer med Tungemaal end de alle, for at de ei skulde mene han talde saa af misundelig Nidkiærhed, saa takker jeg min Gud iligemaade, at Han har skiænket mig mere Indsigt i Troens dybe Ting end de Fleste, saa Man ei skal mene, jeg ringeagter hvad jeg ikke har. Med troende Venner taler jeg gjerne derom, i Historiens Forklaring maa det vise sig, i Troens Forsvar mod de Verdslig Vise har den sit rette Sted at komme tilsyne, og deri liig Tungemaalenes Gave, at den er til Tegn mod de Vantro. Stærk taler jeg derom til Dem og

Hver som fik Anlæg til en høiere Erkiendelse, fordi jeg kien-der Faren, den staaer afmalet giennem hele Kirkens Historie i hver boglærd Christens Idræt, som vilde forlige Christendom med verdslig Viisdom, jeg har ogsaa seet den i mig selv. Den mere poetisk-historiske Natur der er i mig gjorde det lettere for mig, da jeg begyndte for Alvor at randsage Skrifterne, at offre Gud i Troen min Attraae efter egentlig Fornuftindsigt i dens Sandheder, thi hvor Indbildningskraften er stærk, faaer den troede Sandhed et eget straalende Lys, for hvilket Fornuften bøier sig ærbødig, og naar Fornuften giennem Historien erkiender Troens Stadfæstelse, da skammer den sig dog ved at forlange mere til Vished. Imidlertid maatte jeg i den Strid jeg fører, ønske, om det var Guds Villie, at faae den Grad af Erkiendelse, som efter Tidens og mine Vilkaar var mulig og nyttig, og megen saadan har jeg annammet, ei ved at ned-sænke mig i tvivlende, hidsig Grublen, men ved at læse min Bibel opmærksom, ved at bede om Lys og Kraft til at gien-drive Ordets Modstandere. Men, uagtet jeg saaledes, ved Guds naadefulde Styrelse var mindre end de fleste, fristet til at hov-modes af og bygge min Vished paa Erkiendelsen, der for mig, som Troens Blomst fremsprang før jeg vidste det, saa maae jeg dog bekiende, at hvergang et saadant Blik timedes mig, kostede det Kamp at komme tilbage til den almindelige, een-foldige Troe, og hvergang mig synes, det er lykkedes at vise Verden, hvilken dyb Fornuft der ligger skjult i en Troens Hemmelighed, da fristes jeg til Stolthed, til Lunkenhed og til forvoven Vandring i de Ting som ere mig for høie. Denne Udvikling troer jeg vil give Dem et lysere Begreb om min Færd og opløse den tilsyneladende Modsigelse mellem min stadige Paastand at det er alene den enfoldige, saa kaldte blinde og crasse Tro som er saliggjørende Christendom, og min Bestræbelse for at vise hvorledes det Indvortes og Ud-vortes føre samme Lære, naar vi kun forstaae deres Røst. Jeg vil ikke prædike Evangelium med vise Ord, paa det Christi Kors skal ikke blive forfængeligt, thi det Korsens Ord er vel dem en Daarlighed, som blive fortabte, men os som blive salige, er det en Guds Kraft. Korsets Forargelse maae ikke afskaffes, thi det kan ikke skee uden at fordærve og forvanske Christendommen, ja betage den sin saliggjørende Kraft.

Her staa vi paa engang i Christendommens Middelpunkt, og tillige paa den Korsvei, hvor vi skal vælge mellem det Brede og Snevre, afgjøre om vi vil følges med den under de mest afvejlende Skikkelser hovmodige og selvraadige Skare til Fordærvelse, eller med Pillegrimmenes ydmyge Hob som

vandrer ad den trange Sti til Livet. Paa denne Korsvei saae De hen, da De i Deres Brev udloed Dem med, at med de Ord: Jesus er sand Gud og sandt Menneske, Guds og Mariæ Søn, var Intet sagt, og dog er det vist, at er dermed Intet sagt, da er der Intet sagt med den ganske Christendom, thi det er Christendom at troe af Hiertet at Mennesket Jesus er Faderens eenbaarne guddommelige Søn, og at der er ingen Frelse for vore Sjæle, dersom vi ikke vil troe paa denne Jesus som Guds Eenbaarne, tilegne os Ham i Hans ringe Skikkelse, fuldkomne Lydighed og Syndsforsonende Død. Denne Lærdom er og maa være en Anstødssten og Forargelses Klippe, som Fornuften stræber tit at undgaae ved at giøre Lærdommen, hvad den kalder høi og aandelig, men for hvilken i sin fulde Crashed det er Virkelighed vi maae bøie os, ja hvilken vi som saadan maa lære at elske, før vi kan være Christne og deelagtiggjøres i Herrens Forjættelser. At vi ere Syndere og trænge til en Frelser, det kan Fornuften indsee, at Jesus er en sanddru og troværdig Mand det kan den ogsaa indsee, at Han og Hans Apostle, for hvis Sanddruhed Han er os Borgen virkelig lære at vi ene ved Troen paa Ham kan saliggjøres det er ogsaa klart, at det sønderknuste Hjerte kan læges, den guddommelige Kraft fornemmes og det evige Livs salige Haab avles ved denne Tro er en Erfaring, som Tusinders Ord og Levnet bevidner og som staaer os alle aaben, og naar vi da endnu forlange den Umulighed at indsee hvorledes den Troe kan virke dette, forlange at randsage Guds urandsagelige Raad, da er det kun fordi Sandhed og Sjælens Frelse [ei] ere os ubetinget dyrebare, at Hjertet ei føler sin Brøde og fortjente Straf, ei ydmyg vil nedbøie sig for Gud. Var det og muligt at os kunde gives den klareste Erkiendelse af Hemmeligheden, det hjalp dog ikke, thi derved blev Hjertet ei det mindste vissere, naar det føler at Jesu Ord ere Guds Ord, kan det jo dog ikke tvivle paa at Guds Ord er Sandhed, og meer kan jo den klareste Erkiendelse ikke lære, det er ikke Mangel paa Lys, men Kiærlighed til Mørket som hindrer Hjertet fra at troe, det vil ikke ydmyge og omvende sig, og naar det da ei er forhærdet saa det vil trodse Lyset, flygter det ind i Erkiendelsens Mørke, og klager over Mangel paa Lys, skiøndt Lyset brænder klart i Jesus, i det Guds Ord, som er sat til at lyse i Mørket, indtil Dagen, den evige Dag oprinder. Joh. 3 siger Jesus os dette med klare Ord, og vil vi kun alvorlig randsage os selv da skal vi finde det stadfæstet, vi skal finde at al vor Tvivl om Skriftens Udsagn ei reiser sig af Frygt for at troe en Usandhed, men af Utilbøielighed til at holde det for Sandhed som kund-

gjøres os, og gjøre vi os nu ret Regnskab for Kilden til denne Utilbøielighed, da vil vi altid finde at den er enten et Blændværk af Løgnens Aand, som vi da flux maa foragte, eller en syndig Lyst som vi nødigt vil bekjæmpe og udrydde, men som dog maatte bekjæmpes, naar vi af Hjertet skulde antage dette eller Hiint for guddommeligt Sandhed. Saaledes har al Tvivl om Jesu Forsoning sin Grund i den Indbildning at den ei behøves til Salighed, og den Indbildning kan ene bestaae saa længe vi ei alvorlig prøve vort Hjerte for den alvidende Guds Aasyn, thi at vi ikke, før vi gienfødes i Christo, af vort ganske Hjerte elske Gud og Hans Lov som straffer alle vore verdslige Begjæringer, og at Salighed, Samfund med Gud, er umulig uden denne Kiærlighed, som netop er Samfundet og Saligheden, det er saare klart, saa at, om vi ogsaa af vor Samvittighed frikiendtes for al ulovmæssig Handling, maae vi dog sige os selv at Salighed er umulig, medmindre vi paa en for os ubegribelig Maade kan komme til at elske den hellige, retfærdige Gud, der for Syndere er en fortærende Ild, og den Lov som fordømmer os. Hvorledes er det nu muligt, at Man med den Indsigt kan tvivle om Forsoningslæren, fordi den er, hvad vi indsee den maae være, ubegribelig, kan den som bekymres for sin Sjæls Salighed og finder den ubegribelig falde paa at sige: jeg vil ikke saliggjøres paa en ubegribelig Maade eller sagde han ikke dermed: jeg vil ikke være salig. Det er da aabenbart at Tvivlen kommer deraf at Mennesket skjuler sig for den klare Erkiendelse at Salighedens Mulighed er ubegribelig, at han maa bekymres, og at denne Erkiendelse maa gaae forud for al christen Tro og Hvile siger Jesus os udtrykkelig i de Ord: kommer hid til mig alle I som arbejde og ere besværede, I skal finde Hvile for eders Sjæle. Det er da et unyttigt Arbeide at ville overbevise den om Sjælens Salighed Ubekymrede om Jesu Forsoning, og den der alvorlig bekymres mangler ikke Vished, naar han fortvivler, da er det netop fordi Sandheden staaer klar for ham, uden at han dog vil underkaste sig de Vilkaar, under hvilke den alene kan blive trøstende, under hvilke han alene kan tilegne sig Jesus, og Vilkaaret er Had til Synden og Omvendelse. Al Grublen over Muligheden af en Forsoning, af Deelagtighed i Jesu Gierning, samt over det nødvendige Sammenhæng mellem denne Mulighed og Jesu dobbelte Natur og over denne Dobbeltthed selv, maa da visselig med al Ret kaldes forfængelig, thi kan vi ikke indsee Muligheden, da afbevises Virkeligheden dog derved ingenlunde, og kom vi til at indsee Muligheden, hjalp det os dog slet ikke at troe paa den, vi maa

troe paa Virkeligheden, om det skal have nogen Virkning paa os. Naar vi da med Rette skal kunne hige efter nogen Fornuftindsigt i disse Ting, og udsige den, da maa det være, fordi Løgnens Aand har villet indbilde os, at den Lærdom var umulig, modsagde bestemte uimodsigelige Visheder, thi der ved kan det skee, at naar vi komme til Jesum ad en mindre stræng practisk Vei, vi da kyses af Umuligheds Spøgelset, det kan og skee, at slige Spøgelser kan forstyrre vor Hvile efterat vi have annammet Troen, enten fordi den endnu ei har teet sine himmelske Kræfter i os, eller fordi vi sørge over de Skrøbelige som afvendes. See vi Tingen fra denne Side, see vi al Fornufterkiendelse som det den er, en gradviis Indsigt af de Tings Mulighed, hvis Virkelighed ved Troen erfares, da see vi vist ingen Grund til at hovmode os af en saadan Erkiendelse, der kun er Sandhedens Skygge.

Først nu kan jeg, uden Frygt for Misforstand, sige Dem hvorvidt jeg erkiender Muligheden af Ordet om Christo som sand Gud og sandt Menneske, Endeel har jeg sagt derom i den ny Udgave af Krøniken, Noget, med nærmere Hensyn paa Naturphilosophien vil jeg her tilføie, og først bemærke at den vantroe Schelling kom netop dybt i Christendommens Hemmeligheder, fordi han nægtede Guds Virkelighed, og havde altsaa ikke den forblindende Frygt som de andre Philosopher, de dogmatiske, der ansaae hvad de sagde om Gud som sagt om en virkelig Gud, da derimod Sch. ei brød sig om at erkiende det mest fjendtlige Forhold mellem Guddommens Idee og Menneskelivet, da Ideen dog kun i dette gik frem til Realitet og den reale Modsætning maatte ophæve sig selv i Guds Selvforsoning. Muligheden af en guddommelig evig Fødsel har vel Ingen som trode en Gud kunnet nægte, men Nødvendigheden af at tænke sig en saadan i den Guddommelige Idee, har vel Sch. først klarlig fremstilt, da Gud maa tænkes som beskuende Sig Selv, og Hans Billede maa være reelt og selvstændigt, da det ellers ikke var Hans Billede. Saaledes erkiende vi da Treenighedens Mulighed, da Gud Faderen, som beskuende, randsagende Sig Selv, er den Hellig Aand og Billedet, Erkiendelsen er Sønnen. Galskab er det nu af Sch. at sætte Gud som det første Absolute, som blot Ideelt, som Guds blotte Mulighed, men det maa han gjøre, naar den virkelige Gud skal fornægtes og det blev for vidtløftigt her at udvikle, hvor klart Fornuften erkiender det Galne heri. Derimod lærer Bibelen saare fornuftelig, at Gud, Faderen, er Kiærlighed, det ligefrem Reelle, og at Sønnen er Sandheden, det Ideelle, der har sin Realitet i Kiærligheden, og Jesus siger selv at han er af Fade-

ren og at Faderen har givet ham at have Livet i sig selv (Joh. 5) og vi indsee let hvi den Hellig Aand er Faderens og Sønnens, Kiærligheds og Sandheds Aand, thi han er Guds Kraft, Baandet imellem og Virksomheden i dem Begge. I en Lignelse see vi det hos [os] selv hvor Følelsen er Livets Kilde, Fornuften dets ideelle Billede og Indbildningskraften Baandet imellem dem, den Livets Fremstiller, uden hvilket Livet var ubevidst og Tanken umulig. Det er da let at troe en treenig Værelse i Gud, thi levende maae alt være i Gud, Hans Indbildningskraft og Fornuft ($\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$) kan ikke være blotte Accidentser, men Substantser en Forestiller og Erkiender. Betænke vi derimod Kirkens Lærdom om Personlighed, da maae vi vel sige det ei er nøiagtig sandt, at der ere tre Personer, ja der er i Gud slet hen ingen Grund til Personlighed, thi Schelling har godt oplyst at Personlighed er en Fatning af sig selv, en Tilbagestrænging til sig selv, som er umulig uden Modsætning, ja vi kan godt indsee at enddog der evindeligt maatte være en levende Kraft og Sandhed i Gud, saa kunde de dog ikke fatte eller sætte sig som Personer, dersom der ei vare Modsætninger. Sandheden kan ikke tænkes som personlig, uden forsaavidt der er Løgn til, saasnart Løgneren har mistet sin Kraft, som kun er dens i dens Personlighed, under Djævelens Tilværelse, da ophører Personligheden, som kun var Guddommens Forhold til den modstaaende Djævel, altsaa et timeligt, da Djævelens Tilintetgiørelse netop er Tidens Maal, og Skriften derfor lærer at Sønnen hersker, indtil alle Hans Fiender ere lagde under Hans Fødders Fodskammel, da vil Han overantvorde Gud og Faderen Riget og Gud er alle Ting i Alle.

At Synden var umulig uden et Affald troede alle de Gamle, som troede paa en Gud, men klarlig har Schelling først udviklet det, at af Lys kan i den uendeligste Progressjon kun Lys men ikke Mørke avles, og vi vil lægge til at Sandhed kan umulig avle Løgn og al Synd har sin Grund i Løgn, som Sch. ogsaa indseer, naar han siger at Alt hvad der ikke er det første Absolute kan falde ved at ville have Selvstændighed udenfor det Absolute, Uafhængighed, da dog Alt Secundairt kun har en forlenet Selvstændighed og er udenfor sin Grundidee et Intet. Galskab er det nu af ham at paastaae at Sønnen kunde falde, ja er falden, thi Han er Sandhed, og naar han fatter sig i sin Selvstændighed, fatter Han sig netop sin Sandhed i sin Afhængighed, men vist er det at enhver Idee, enhver Aand som er skabt i Sandheden og i Ham ere alle Ting skabte, kan fatte sig i sin Selvstændighed og attraae Uafhængighed, fornægte sit Liv i Sandheden, blive en Djævel. At det

nu er skeet er ligesaa vist, som at der er Løgn til, og Jesus siger derfor meget bestemt om Djævelen: han blev ikke staaende i Sandheden men er Løgnens Fader. At nu Tiden begyndte med Djævelens Fald er aabenbart, thi det var den første Forandring, og Forandring er Tidens Princip, men Endelighed maa være dens Egenskab, ellers seirede jo Djævelen, og dens Maal maa være at adskille det Guddommelige Djævelen tilegnede sig da han faldt, og som var hans, naar han var i Sandheden, fra Djævelen selv, fra den onde Villie, fra Løgnen, Lyset fra Mørket. Mennesket skabtes til at arve det Klenodie Djævelen forskiærtsede, Mennesket faldt og enten maatte da Mennesket forkastes eller opreises, naar Djævelen skulde overvindes og Skilsmissen skee, den barmhjertige Gud valgte det Sidste, Ordet blev Kiød i Menneskens Slægt, overvandt som Menneske Døden og Djævelen, og deler sin Seier med alle dem der i Tro og Kiærlighed vil tilegne sig dem. Naar Skilsmissen er fuldendt, og Tiden er omme, da er Djævelen tilintetgjort, det vil sige, som Schelling rigtig udtrykker sig, han er ikke til, har tabt al Kraft til at yttre sig, og Følelsen heraf og den evige Attraae efter Liv og Selvstændighed det er hans eneste Liv, eller rettere som Skriften siger hans Død, kun Ormen dør ikke og Ilden udslukkes ikke. At her bliver meget Dunkelt, er ligefrem, men vi skal huske at det er ikke denne Erkiendelse, som skal oplyse os, det skal Skriften i Troen, den skal kun vise os hvorledes Lyset efterhaanden speiler sig i vor Fornuft. Meget kunde jeg ogsaa endnu sige, naar jeg vilde sige, hvad der ei saa aabenbart sees i Skriften, og Tiden ei var forbi til at skrive meer, men jeg maa skynde mig at slutte, da Sverdrup i Dag (d. 19de) agter at reise. Kun een Bemærkning vil jeg gjøre, som neppe er feil, skøndt den ei er gandske indlysende. At det Legemlige er evigt, det er vist, altsaa og en legemlig Verden, at Djævelen som Verdens Aand altsaa skulde været Christi Legeme kan neppe omtvivles, og som Idee var han da Skjønheden som er Sandheds Legeme, Sjælen i det udvortes Lys. Han faldt, og mistede Skjønheden, men saalænge han har nogen Magt har han Skjønhedens Skin og kan forvandle sig som en Lysets Engel. Det Legemlige var da som et Chaos i Begyndelsen, Lys og Mørke vare som blandede, da skabde Gud Verden og adskilte Mørket og Lyset, Mennesket skabtes af Støv og i ham skulde Støvet forklares, det skulde være hans Legeme og han Christi. Herfra opgaaer et forunderligt Lys over Tilværelsen, over Faldet i Adam, over den bestandige Strid mellem Sandhed og Skjønhedens Skin, som allerede bedrog Eva o. s. v.

Men Tiden byder mig at slutte, De har seet nok for at mærke hvorledes christen Tro ei tillukker men oplader Øiet til at see underlige Ting og den Eenhed som er den eneste, Eenhed i Alt hvad der hører Gud og Sandhed til, thi Eenhed mellem Sandhed og Løgn er umulig og Gud skee Lov, at det er saa, thi ellers var Intet vort Maal og vor Salighed.

Nu, Gud den almægtige, vor Herres Jesu Christi Fader oplyse og styrke Dem til rettelig at dele Sandheds Ord, saa at, om vi end ikke, som jeg dog troer, mødes heneden til at arbejde i Samfund, vi dog maa forsamles i Faderens Huus som de der have stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet og bevaret Troen. Da skal vi skue det Ansigt til Ansigt, som vi her saae i Speilet og i mørke Taler, da skal vi erkiende ligesom vi erkjendes af Gud, thi da ere vi eet Legeme og Hovedet er Christus og vi kiende Faderen, thi Sønnen kiender Ham. Det skee i Jesu Navn Amen!

Elsk altid i Herren

Deres

Ven

N. F. S. Grundtvig.

*Fra S. J. Stenersen.**

114.

Kristjania d. 27 Sept. 1814.

End er det stille i Norges Land, og, om det vel end ofte kan bruse i Hjærtet, og Sindet forstyrres ved mange og tunge Tanker, saa har dog endnu ikke det offentliges Skæbne saa ganske revet al Opmærksomhed til sig, at jo Sjælen kan stundum samle sig til sig selv, vende Øjet til sin egen Vej, og af de mange Beviser paa den højstes synderlige Førelser, som her endog det mindre øvede Øje kan erkjende, fatte et Haab for det hele, som dettes udvortes Udseende i sig selv ej kunde synes at love. — Om jeg i denne Tid, som kun Gud véd, om den længe eller kort skal vedvare, glemte at takke den Mand, som næst Guds Ord og Luther mest har bidraget til at aabne mit Øje til stykkevis at erkjende Guds Veje og derved til at fatte et Haab, som vel udvortes Ulykker kan fordunkle, men dog vist aldrig ganske tilintetgjøre, til at have en Tro og en Hengivenhed i Guds Vilje, som selv, naar det synes, som Fædrelandet skulde lægges i Graven, kan sige: Herren tog, Herren gav; Herrens Navn være lovet! — om jeg glemte, siger jeg, medens det endnu var Tid, at takke denne Mand, da maatte jeg dømme mig selv at være utaknemmelig. De ved det, kjæreste Grundtvig! at De er den Mand, hvormed jeg taler;

og som jeg haaber, at Gud ikke vil i Prøvelsernes tunge Dage borttage fra mit Hjærte den Tro, som hans Ord, talt igjennem Deres Mund, har frembragt, men at han da vil lade den give mig, om ikke Glæde, saa dog Trøst og Ro, — saa haaber jeg ogsaa, at den inderlige Tak, som jeg herfor yder Dem, kan i de mange — jeg vil ikke sige bitre, men dog mismodige Timer, som Deres Modstandere foraarsage — give Dem et enkelt glad Øjeblik. — For Smiger vil De ikke anse dette, endog des værre Nordmænd saaledes have skiftet Sind, at de ikke længere kunne haabe, at deres Ord skulde anses som et tro Billede af Hjærtets Følelser; men hvorledes skulde jeg kunne ville smigre en Mand, om hvem jeg maa have den faste Overbevisning, at han aldrig vil give sig, men Gud Æren. — I tunge Dage som vore, hvor den højeste ved frygtelige Alvorscener afdrager det Falskhedens skimrende Dække, hvor under Folkene trode at kunne skjule sig for hans Ansigt, maa man dog nok lære at afsky Falskheden, og i saadanne kunne vel, ja maa endog Mænd, der, skjønt forskjellige i Evner, dog enige stirre mod Himmelen, ventende derfra Frelsen, knytte sig til hinanden, at den svagere kan styrkes i Troen af den stærkere, uden at hin skulde behøve først ved Smiger at vinde dennes Yndest. Tro derfor, at det er mit Hjærtes sande Mening, naar jeg fra mig selv og flere med mig ligetænkende Nordmænd inderlig takker Dem for den Tale, hvormed de saa kraftigen rørte vort Hjærte, at det aabnede sig for det glade Budskab, som Gud forkyndte Menneskene gjennem Sønnen, saa at vi nu kunne vende vort Øje mod Himmelen og derfra bede om Frelsen, og ej frække stole paa Armens Styrke eller Kløgtens listige Paafund. — Uden at vi sagde Dem dette, véd jeg nok, De lige fuldt var overbevist om, at Guds Ord aldrig vender tomt tilbage, men det maa dog vist glæde Dem at se dem, som det bringer med sig, og skulde vi ikke gjerne ville glæde den, som saa ofte har glædet os, og vist os hen til den eneste sande Glæde.

At sige Dem dette, var længe mit Hjærtes Trang allerede før, og end mere nu, da de sidste Dages Begivenheder have lært mig, og vel mange andre tillige, end tydeligere at erkjende, hvor falskt alt monne være, som ikke er bygget paa den sande levende Tro, og at skatte end bedre denne himmelske Perles Værd; Deres sidste Brev gjør mig paa én Gang hint til en kjær Pligt og giver mig dertil Anledning. Vel er jeg ej længere den samme nu, som da jeg første Gang skrev til Dem, og vel er mig for lang Tid siden givet den Erkjendelse, at

Kundskaben for sig selv kun er at anse som en Del af vor borgerlige Virksomhed, og at den giver intet, men den enfoldige Tro alting til Salighed; men kan De derfor tro, at et Brev fra Dem, søgte det endog kun alene at bringe mig til en Erkjendelse, som jeg allerede havde, kunde være mig lige-gyldigt? Det vil det sikkert lige saa lidt nogen Sinde blive, som jeg nogen Sinde vil tro, at jeg, uagtet al Indsigt i Forskjellen mellem Tro og Kundskab, skulde kunne anse mig sikker for alle dennes Fristelser. Med Taknemmelighed erkjender jeg dette Bevis paa Deres Velvilje mod mig; med Taknemmelighed modtager jeg ogsaa de mig deri givne Paamin-delser, hvilke jeg erkjender for saa meget mere fornødne, som jeg føler, hvor langt det des værre endnu er fra at jeg kan med fuld og oprigtig Ydmyghed bøje mig under det skrevne Ord, om jeg end vel og lærer dette som det højeste at være. En saadan Ydmyghed, sand Trang til Ordet og oprigtig Var-me i Bønnen savner jeg endnu, og saadanne Savn maa vel gjøre mig opmærksom paa, hvor langt det er fra, at jeg skulde allerede have grebet det rette, og hvor meget jeg har at vogte mig, at ikke Fristelser skulle føre mig paa Afveje, inden jeg ved at smage Aandens sande Frugt kan faa større Fasthed i Troen.

Saa gjerne vilde jeg denne Gang fremstille for Dem den Maade, hvorpaa jeg hidtil har forsøgt at lære dem Kristen-dommen, som her ved vort Akademi skulde dannes til Teolo-ger, men De kan vist ikke undres, om Sjælen ligesom nødig dvæler ved sine Arbejder, der vare byggede paa Fremtidens Haab, nu da det synes, som om dette ganske skulde tilintet-gjøres; kommer roligere Tider, da vil jeg engang gjøre det, haabende vist, at det vil glæde Dem at se, hvor langt jeg er fra at følge de samme Tanker nu, som jeg i mit første Brev til Dem ytrede. — Dog, hvor kan jeg tale om, hvad der i Fremtiden skal ske? Mit Øje vover næppe at vende sig til denne, thi det føler sin Svaghed, at det ikke mægter at skue Ulykken under Øjnene og se, at Ulykke vil komme, hvordan saa end Udfaldet bliver af de store Forhandlinger, som snart skulde begynde. O! De saa' des værre ret, da De dømte, at vi først maatte lide for vor Stolthed, førend det gode mellem os kunde opblomstre; mon virkelig og Deres glade Syn kunde gaa i Opfyldelse? — Ej Stoltheden, hvorfor vi Fjældboere saa meget dadles, bringer mig i mismodige Øjeblikke til der-om at tvivle; thi den er virkelig ikke, saa vidt jeg kan skønne, fuldt saa stor, som den almindelig udgives for, men den aan-delige Kræft, denne LigeGYldighed for alt, hvad der ej hører

til denne Verden, og som jeg des værre alt for tydelig føler hos mig selv, til at jeg ikke ogsaa skulde frygte det samme hos andre, denne nedslaar mit Haab og bringer mig til at skjælve for Fremtiden. Dog den Gud, som kjender vor Svaghed, vil maaske ogsaa se til os i Farens Stund, styrke vor Kraft og Tro, og gjøre langt over, hvad vi kunne vente og begribe. Hans Vilje ske, og han give os at erkjende, at det er det beste! Hersleb og Sverdrup hilse Dem vist i deres Hjærte, endskjønt de vel ikke have bedet mig gjøre det med Ord; naar De mindes hine, da haaber jeg, at De og stundum et Øjeblik tænker paa mig, som er inderlig glad ved at turde kalde sig Deres taknemmelige og stedse hengivne Ven

S. Stenersen.

Til S. J. Stenersen.

115.

Kiære Ven!

Kbhvn. d. 19de Oktobr. 1814.

Saa forunderligt, ja sørgeligt det var mig at faae Brev fra Dem og intet fra min gamle, kiære Hersleb, saa tvivler De dog vist ikke paa, at Deres Brev var mig inderlig velkomment og, hvor meget Enkelt der end kunde stemme til Vemod, i det Hele saare glædeligt, thi hvad er glædeligere end at høre en christen Broderrøst tone over Verdens vilde Hav, og det en Røst, som Aanden i Jesu Navn vil laane Vinger til at besøge de snævre Dale, Kraft til at gjalde mellem Norges Klipper. De veed, jeg spøger ei med slige Ord, men hvi skulde jeg fortie, hvad jeg seer, i Hersleb og Dem det visse, usvigelige Pant paa at Herren den Miskundelige vil besøge sit Folk mellem Klipperne, borttage deres Synder, rense deres Hjerter, kundgiøre i forunderlig Frelse Sin Arms Kraft og Sin evige Naade og sine Løfters Sandhed og lægge en ny Sang paa Nordmænds Tunge, en Lovsang til Ham Som gjør ene underlige Gierninger, Som er nær hos alle dem, der kalde paa Ham alvorligen, Som gjør hvad de Gudfrygtige begiære, hører deres Skrig og hjælper dem. Saa hør mig Stenersen, Klippesøn! Klippebørn alle som vente Forløsning, opløfter eders Hoveder, thi den stunder til. Jehovah være eders Klippe! værer stolte i Ham og ei af de Klipper som Hans Munds Aande kan henveire, og I skal vorde et Klippehuus som Stormen ei rokker, en Stad paa Bjerget som ei kan skjules og ei heller skal, men hvis Lys skal skinne ned i Dalene, saa Faderen maa prises, ja et favert Kapel i den Kirke paa Klippen, som til Dagenes Ende skal trodse Helvedes Porte, det skal I vorde! Opretter kun de

hængende Hænder og de synkende Knæ, at ei det Halte skal drages af Led, men heller vorder lægt, kommer ihu, at hvem Herren elsker den revser [han] og hudstryger hver Søn, som Han annammer, saa dersom vi ei blive deelagtige i Tugtelsen, da vare vi uægte og blev ei i Huset, lader os dog være den Aandernes Fader underdanige og lade os tugte til Livet, og naar I hører Krig og Rygte om Krig, da seer til, forfærdes ikke, thi alle disse Ting bør saaledes at være, men Enden er ikke endda, og den Gud som Ingen frister over Evne, skal og giøre en saadan Udgang paa Prøvelsen, at I det kan taale. Saaledes kiære Ven! sømmer det sig at vi tænke og tale i disse Trængselens og Barmhjertighedens store, forunderlige, herlige Timer der Folkene sov trygt i Dorskheds og Vellystens Skiød, da Guds Ord havde ligesom mistet sin Tunge, da Høiskolerne arbeidede paa at udbrede Mørkets og Satans Rige, da Landene gienlød af denne Oplysnings Svovelflammers Pris, da selv de overblevne Christne vare nær ved at blændes, og knæle for det Helvedblus som om det var en Guddomsstraale, ja hvo turde da dømme den Mismodige og Forsagte, enddog vi veed, at hver som retteligen beder i Jesu Navn: tilkomme Dit Rige, han føler og Guds Rige i sig, seer Retfærdighed Fred og Glæde i den Hellig Aand. Men nu, hvem vil nu mismodig klage? nu, da Herren kommer, ja da Han alt vandrer synlig med os, om og vore Øine holdes til, saa vi kiende Ham ikke. Siig ikke nu: en Kvinde naar hun føder haver dog Bedrøvelse, fordi hendes Time er kommen, nei siig naar hun haver født Barnet, da tænker hun ikke mere paa sin Bedrøvelse for den Glædes Skyld, at et Menneske er født til Verden. Ja Kvinden har født, vor Herres Jesu Christi Kirke haver født en Søn, som skal beherske Hedningerne med et Jernspir, lad kun Dragen gebærde sig, som den vil opsluge Barnet, lad kun Herodes fnyse, Herren bevarer Sin Salvede, og vi skal lære at sjunge; see de ere døde som stode efter Barnets Liv! Ja, Kiære! er det for eder at klage, I, hvem Herren satte til at fostre Ham Hyrden efter Sit Hjerte, til under Jubeltoner at nedlægge Grundstenen til Capellet paa Dovre, er det saaledes I vil være Herrens Medarbeidere, er det saaledes I vil lære Folket at hvo som er i Christo Jesu har den Fred, som Verden ikke kiender, er det saaledes, I vil vise Folket, hvor de[t] skal finde Kraft og Mod, Trøst i Angest og Glæde i Bedrøvelse? Nei, nei, anderledes maae eders Toner klinge, staaer dog og føder i Herrens Kraft og arbejder medens det er Dag, at ikke Natten skal overfalde eder — —

31te Oktbr.

Jeg blev afbrudt, det har siden henligget. Jeg har, ved Deres Medvirkning dog endelig faaet et Blad fra Hersleb, skøndt jeg deraf seer, at han alt før har skrevet, jeg har hørt den Jobspost at Stortinget har forraadt Norge, jeg har i Gaar, før jeg endnu vidste det tilvisse, skrevet Hersleb til, og hvad skal jeg nu sige? Skal jeg skjule mit Brevs triumpherende Begyndelse og klage som om Lyset nu var slukket? Nei, nei, jeg triumpherer lige høit paa Kirkens og paa Norges, paa Tvillingrigets Vegne, thi det var ei paa Kiød jeg stolede og det Slag, som nu er kommet, det var jo at forudsee alt længe. Kun herom dette, saavidt jeg fraværende kan see, er Hersleb og De ikke uskyldige i denne Sag, de burde begge ladet deres Røst høre, lyde blandt Folket endnu før Stortinget samledes, Hersleb burde ladet den Tale til Nordmænd som jeg sendte ham før det første Storting trykke i det mindste før det andet sammenkaldtes, da mit Syn havde stadfæstet sig. Herslebs Tale kom aabenbar for silde var ei heller, som det sig burde ret fattelig for Almuen og endnu mindre ret giennemgribende christelig. O kiære Venner! er det nu Tid at halte og vakle og læmpe sig efter Fienden! O hvorledes svigte I da eders store herlige Kald, hvorledes skuffe I de store Forhaabninger jeg for Norge knyttede til eders Navne! Vaagner dog op I som sove at Christus maae lyse for eder, vaagner op til Strid, dersom I vil vinde Klenodiet og ei faae Deel med alle Løgnere, thi det skal de Frygtagtige og Folkene med de dealte Hjerter. De har alt svaret mig, kiære Ven, De fornemmer og bekiender det, Mod og Kraft fattes Dem; men o Kiære, betænk det dog, at Herren som vi dyrke er riig til alle dem som Ham paa kalde. Det er nødvendigt at vi dybt maa føle vor egen Afmagt, føle det, at vi ei ere dygtige til Noget af os selv, som af os selv, paa det vi maae lære, at al vor Dygtighed er af Gud, paa det at vi, naar vi siden ombære i Leerkar den overvættes indre Kraft kan lade Gud beholde sin Ære, Noget hvortil vi af Naturen have liden eller ingen Lyst, ja den Ydmygelse og Raadvildhed er i alle Maader det Bedste, som kan times os, naar disse Ting kun, som de skal, virke Bedrøvelse efter Gud, thi uden den Raadvildhed lære vi aldrig at foragte Verden, at betragte ei det Synlige som er timeligt, men det Usynlige, som er evigt, lære vi aldrig den store Kunst at bede trøstig og ivrig som vi see Børn bede Noget af deres Forældre, lære vi aldrig med ret eenfoldig Tro at bede Faderen i Jesu Navn om Hans Hellig Aand, og uden den Troe er Kraft i Strid og Trøst i Angest og

Glæde i Bedrøvelse umulig, thi det er Aanden, den Hellig Aand, Som uddeler til Enhver efter som Han vil, det er Ham, Som kommer vor Skrøbelighed til Hjelp og træder frem for os med uudsigelige Sukke, det var Ham, Som gjorde de frygtagtige Apostle til de standhaftige, uovervindelige Helte, som gjorde Morten Luther og alle vor Herres Jesu Christi stærke Stridsmænd uovervindelige i deres Tid, det er Ham, som først naar vi troende paakalde Ham, kan salve os Herrens Præster, smelte vort Hjerte og gjøre vor Munds Taler liflige, thi Han Som forener Faderen og Sønnen i den ene Værelse, Han alene kan ogsaa forene os med Faderen i Sønnen, og uden Sønnen kan vi slet Intet gjøre, uden den søde Fornemmelse af Livet i Christo er der intet gudeligt Heltemod ingen himmelsk Glæde. Jeg taler langt herom, fordi jeg veed af min egen og andres Erfaring hvor hardt det holder at komme til den levende Tro paa en Hellig Aand, en personlig Aand den Trøster som kommer i Jesu Navn, paa det vi ei skal være faderløse, i Hvem Faderen og Sønnen kommer til os og gjør Værelse hos os, ved hvis Oplysning vi først lære ret inderlig at elske og forstaae det Guds Ord som de hellige Mænd talede, der de dreves af Ham; fordi Deres Brev siger mig at denne Tro fattes Dem endnu, ligesom den fattes Hersleb, og De er den dog saare nær, thi De føler Trangen og Savnet. Herren den Miskundelige give Dem Naade til at udøse Deres Hjerte i ivrig Bøn for den levende Guds Ansigt! Da skal Han lade Sit Ansigt lyse og De er frelst, da skal Han lade Sin Aand neddale med Kiærligheds Bøn og tænde Deres Hjerte, og da skal De lære at føle med et nyt Hjerte, at tale med en ny Tunge, ja at tale Guds store og underlige Ting med Deres Tunge, lære at stride den gode Strid og overvinde Verden ved Guds Søns Troe.

Skeer dette som Gud give! da behøver jeg ikke at sige hvad det bør sig for Eder at gjøre, thi I have da en Salvelse af den Hellige og veed alle Ting som høre til Liv og Gudfrygtighed, men jeg vil dog sige, hvad jeg veed er Sandhed, thi der er ingen Løgn i Sandheden og vi skal paamine hinanden som Brødre.

Har I lovet Sverrig Lydighed, da har jeg kun det at sige: den skal boe i Guds Tempel som haver svoret sig til Skade og holder Eden! Saalænge Sverrig da holder sine Løfter og lader Guds Ord med Fred, da lyder dem som have Overmagt, thi der er ingen Øvrighed uden af Gud, og de ere Guds Forordning. Har I ikke svoret, da giver Agt paa om det er Sandt, hvad jeg tænkte og hvad jeg hører at de nordenfjeldske Fuld-

mægtige havde ei Fuldmagt til at omstøde Constitutionen og overgive Landet; er det saa, da tør jeg sige: Enhver som frygter Gud og elsker Norge, skal tye nordenfjælds og tale Guds rene uforfalskede Ord og indgyde alle Christne den Vished, at Herren er med dem, naar de stride for deres Sjæle og deres Rette, og at Han skifter ikke Seier efter Hærens Mangfoldighed, men er den Hærskarernes Gud, som nedtrykker og ophøier hvem Han vil. Da tør jeg sige, at naar I gaae frem i Herrens Kraft med det alvorlige Forsæt at arbeide Hans Gierning og lade Hans Ord boe uforfalsket og rigelig iblandt eder og række os ærlig, trofast Broderhaand naar Herren vil lade det lykkes, da vil og Herren bruge Kraft med Sin Arm, adspredde de Hovmodige, aabenbare Sin Retfærdigheds Domme og udføre Sine Fortrængtes Sag. Kan og vil da De, eller nogen Nordmand, som frygter Gud sende mig et mundtligt eller skriftligt Ord, da skal jeg med Guds Hjelp, ingen Fare skye og intet Offer ændse for at komme til eder og dele eders Arbejde, Møie og Fare, og Seir og Glæde, og synge med eder det store Halleluja paa Dovre.

Dog, hvorledes end Tingene staae og vendes, da hold fast ved den Tjeneste De har annammet af den Herre Jesu Christe at forkynde Guds Naades Evangelium, og gaaer De nordenfjælds, da lad Dem vie til Præst af Nordahl Brun, den Fader i Christo, thi troe mig, der er Kraft i den præstelige Indvielse for en troende Sjæl!

Om Smaating er det ei Tid at tale nu, men maaskee vorder det et vigtigt Optrin, formedelst Verdens Daarlighed, at jeg ved sidste Landemode oplæste en Afhandling om Polemik og Tolerance, hvor jeg høitidelig erklærede, at det er Løgn og Tant, de fleste Præster fare med Løgn og Tant, at dersom de overblevne Christne ei staae frem til aaben Kamp, da er der ingen christen Kirke hos os. Biskoppen vrededes storlig, og Man forkyndte mig svare Ting, men Herren er min Hjelper, jeg vil ikke frygte; hvad skulde Kiød giøre mig? Jeg veed at naar Verdens Vældige sammenrotte sig mod Herren og Hans Salvede, da skal de udføre Hans besluttede Raad, løse den Tunge de vil binde, udbrede den Røst de vil dæmpe, opbygge den Kirke de vil nedbryde, og hvad er da at frygte? vi maa Intet holde for dyrebart end ikke vort Liv for at fuldkomme vor Tjeneste og hvo som mister sit Liv for Jesu Navns Skyld, han haver fundet det, istedenfor at den som elsker sit Liv i denne Verden han mister det evige Liv, og Herren være lovet som styrker mig til min Frimodighed, jo mere Fjenderne fnyse, skiænker mig lysere Syn, høiere Vished, glæde-

ligere Haab, jo mere Udsigterne udvortes mørknes. Ja ogsaa Frugt af min Gierning i Christo seer jeg alt, Enkelte, som ere Præster og Enkelte, som med Guds Hjelp vorde det, ere alt komne gandske tilbage til den eenfoldige Troe paa Guds Ord, og komme De og Hersleb ligeledes tilbage, o! var da Guds Time kommet, at jeg skulde segne som et Offer, da maatte jeg jo dog glad takke Herren for Barmhertighed, at Han ei lod min Gierning være forfængelig, da kunde jeg lukke mit Øie med den trøstelige Vished at have set Herrens Herlighed i sin Gienkomst til Jorderig. O, kiære Ven! De veed at skatte den Guds Fred som overgaaer al Forstand og forvarer Hjerter og Tanker i Christo Jesu og skiænker hellig Glæde i Trængsel; o, vær nidkiær efter den, strid i Bønnerne og jeg vil stride med Dem, at De maae annamme den Guds Gavel! O, læs flittelig i Guds Ord, uden at ville vandre med Fornuften i de Ting, som ere den for høie! Der er intet, som saaledes oplyser, stærker og opmuntrer, som Guds Ords flittige Læsning, som en Sum af Bibelsprog, som vi troende have i Hu-kommelse; naar Nøden trykker og Farer true, da besøge de os som trøstende Engle, ja da kommer Jesus i dem giennem lukte Døre ind i Hjertet og siger: Fred være med eder! og aander i os Sin Hellig Aand, saa Hjertet gløder og hopper af Glæde, og Taaren skriver et brændende Halleluja paa vore Kinder. Det times Dem i Jesu Navn, Amen! saa beder Deres

trofaste Ven
Grundtvig.

*Fra S. J. Stenersen. **

116.

Kjære Ven!

Kristjania d. 8 Decbr. 1814.

Flere Gange begyndte jeg i Gaar paa et Brev til Dem, kjæreste Grundtvig! men det vilde ikke lykkes for mig. Hvad enten nu dette kom deraf, at jeg maaske vilde kunstle paa mine Udtryk, og gjælde for mere end jeg virkelig er, eller det kom af andre Grunde, ved jeg ikke; men da Erfaring har lært mig, at jeg gjør enhver Ting allerslettest, naar jeg vil derpaa anvende Kunst, saa vil jeg snarest tro, at hint var Aarsagen, og derfor i Dag uden al Prunk i Simpelhed tilskrive Dem, hvad mit Hoved eller Hjerte først vil minde mig om, vel vidende, at De, som kalder mig Deres Ven, ingenlunde vil optage selv et maaske mindre vel valgt Ord, som kunde løbe mig af Pennen, for at være sagt i en ond Mening; — den ene

Ven ved om den anden, at han ej taler af noget ondt Hjærte. Desuden vor Tid er saa kort, hvi skulde den da spildes med at udtænke, paa hvilken Maade vi maaske bedst havde føjet vore Ord, al den Stund vi dog derved ej komme et Haarsbred længere, ja vel ikke engang saa langt, som naar vi enfoldigen fremsige vort Hjærtes Mening.

Det var da det, som jeg ogsaa i Gaar først vilde have sagt, fordi det laa mig nærmest paa Hjærtet, at jeg inderlig takker Dem, ej blot for Deres saa kjærkomne Brev, men end mere for det Vennenavn, De deri giver mig, thi jeg er overbevist om, at det Ord i Deres Mund har Betydning. Vel kan jeg sagtens vide, at det ikke maa forstaas om den Venskabsfølelse, som den daglige Omgang, Ansigt til Ansigt, alene kan frembringe — Gud véd, om det nogen Sinde gives mig ogsaa at vinde dette Deres Venskab — men dette Vennenavn giver mig dog Mod til for Dem aabenhjærtigen at fremsætte, uden Frygt for Mistydning, mine Tanker, hvis jeg skulde tvivle, udøse mine Bekymringer, hvis jeg skulde sørge, og bede om Trøst og Opmuntring, hvis de trætte Hænder skulde være nær ved at synke, de ravende Knæ ej længere være i Stand til at bære Byrden. Og Forvisningen om at kunne gjøre dette, er mig saa glad en Tanke nu, da Byrden ofte forekommer mig for svær. — Ej det alene, at det Folk, i hvilket jeg er sat til at arbejde, saa tydelig har ved de sidste Begivenheder aabenbart, hvor lidet sandt Mod, sand Tro, sand Guds frygt, kort sagt, hvor lidet Sandhed i Tanke, Ord og Handling her har Hjem, at man vel ofte maa fast fortvivle, om og nogen Sinde Livet af denne Død kan opstaa, helst nu, da det i det mindste synes som om Overdaad og Kjødslust paa den ene Side vil kvæle, og aabenbar indbrydende Fordærvelse selv i Tanker og Tale paa den anden Side vil med Rod oprykke de faa Levninger af Guds frygt, der endnu dog staa som spæde Skud tilbage om den uddøde Moderstamme — (og herover var det virkelig, at baade Hersleb og jeg sørgede; — sandelig De mis-kjender os, naar De tror, at vi klagede over, at Norge ej kunde blive et Rige for sig selv, stolt, vældigt og prunkende i Verdens Aarbøger) — ej blot dette, siger jeg, der maaske kun vilde opfordre den med sand Tro og Kraft begavede til end ivrigere Kamp, — lægger en svar Byrde paa mine Skuldre, men end mere Følelsen af en næsten stedse tiltagende Lige-gyldighed for enhver Sysse. Før, naar jeg hos de unge, ved hvis Side Herren satte mig, saa et Glimt af den højere Verden frembryde, — da kunde dette give mig den mest levende Glæde, da jeg tænkte i disse at skulle se Mænd opvoxne, der kunde

blive, hvad jeg ikke er, kunde blive Mænd, der med aabne Øjne, løste Tunger, nye Hjærter og brændende Aand skulde forkynde Guds Herlighed; men nu, da jeg saa smærtelig har lært at skjelne mellem den øjeblikkelig frembrydende Følelse, den og Menneskekunst kan fremlokke, og den stadige Lue, som Herrens Aand alene tænder, nu fryder mig ei længere dette Syn, kalder mig ej ud til fornyet Virksomhed, raaber mig ej op af min Apati. — Det er mig fast, som skulde det hele Folk være dødt, og jeg selv med Dødens Følelse i mine Lemmer skulde uden Fryd og uden Smerte vanke om imellem hine Lig, vel vidende, at jeg med dem snart skulde samles. — Det var og saa før, at jeg følte en sand Tørst efter Kundskab, ogsaa sand Tørst efter Guds Retfærdighed. Ved min Søgen efter hin aabnede Gud mit Øje, at jeg saa, at al Sandheds Kundskab ene kunde findes i hans Ord. Jeg søgte den der og fik ogsaa snart den Overbevisning, at ej blot Kundskaben, men ogsaa Kraften til efter denne retteligen at leve maatte øses af den samme Kilde, hans Ord, men at man da og maatte ganske og aldeles overlade sig til dettes Følelse, ej granske for at faa Kundskab, men for at faa sand Tro og Guds Retfærdighed, for at faa den levende Kilde i sit Bryst og Guds Rige i sit Hjærte. — Allerede længe læste jeg paa den Maade og i den Hensigt flittigen i Bibelen, men det synes mig hartad som Trangen og Længselen efter det sande gode aftog hos mig, snarere end det tiltog: i det mindste har den høieste endnu ikke givet mig, med et sandt og oprigtigt Hjærte at kunne takke ham for de Gaver, som jeg har modtaget; ej kan jeg endnu med brændende Bøn gaa ind for hans Trone sigende: jeg tror Herre! hjælp min Vantro! Og skjønt jeg føler dette, kan des værre ingen Rædsel, ingen Afsky for mig selv, ingen virkelig Følelse af min egen Uværdighed opstaa hos mig. Denne Byrde trykker mig, saa vidt da noget kan være en Byrde for mit for Følelse halvdøde Hjærte; at kunne udøse min Bekymring for en Ven, om hvem jeg véd, at ham er givet, hvad mig mangler, glæder mig, og at vide ham stridende med mig i Bønnen trøster mig, vilde jeg lægge til, naar jeg ej frygtede for, at det mere var Læbernes Ord end Hjærtets Tro. Ja, De dømte rigtig om mig, kjæreste Grundtvig! naar De sagde, at mig manglede den levende Tro paa Guds Aand, som opvarmer og lyser tillige: den levende Tro, som ej er forskjellig fra Besiddelsen, mangler mig; den menneskelige Overbevisning om at Skriftens Ord om Sandhedens Aand skulle forstås egentligen har jeg længe haft, og efter den ogsaa lært Menneskene — kristelig Kundskab er mig virkelig given; —

det kan jeg mærke paa den Overensstemmelse, som findes mellem Deres og mine Tanker, og det fast om de fleste Kristendommens Sandheder; — men Dem er tillige given en brændende Iver for at udbrede denne Kundskab, og det er ikke mig given, og denne er det, jeg egentlig søger. — Men muligvis er ikke denne Attraa ret for Gud? — Muligvis bestemte han mig blot til at udlægge Skriften rettelig for den Kreds, som samles paa Højskolen, og kun igjennem disse at virke paa Folket, og maaske attraar jeg noget, som er mig for højt, naar jeg attraar noget mere; — maaske skjuler jeg derved over hvad der er mig givet, idet jeg blot har Øje for, hvad jeg ikke fik. — Men er det saa, da synes mig virkelig, at De maa fejle, kjæreste Grundtvig! naar De vilde forlange, at Hersleb eller jeg skulde gjøre mere med Hensyn paa vort Fædreland, end vi have gjort, og i det hele at fejle, naar De vil dømme alle Mennesker efter det Troens, Kundskabens og Kjærlighedens Maal, som blev Dem given. En føler sig-givet Kald til at optræde for det ganske Folk, svæve som en beskyttende Engel over det hele, alle Vegne vogtende, at ej Fjenden nogensteds skal bryde ind: en anden blev det samme Kald givet men kun i en mindre Kreds; uden Brøde er enhver, naar han arbejder efter de Kræfters Maal, som han fik. — De synes mig at fejle, siger jeg, thi jeg er ikke hovmodig nok til at ville opkaste mig til Deres Dommer, jeg véd meget vel, at De kan have en højere Vished, end jeg og andre maaske kjende, og at det derfor vel kan være muligt, at De med fuldeste Vished kan sige noget at være sandt, som i det mindste maa tykkes os tvivlsomt; men selv med denne Vished maa det dog, saa længe vi ere Mennesker, være muligt at fare vild, og hvor det tykkes os, at dette sker, bør vi, som De selv siger til mig, advare hinanden, at hvis De fejler, De da kan rette det, hvis jeg fejler, jeg da kan vorde bedre belært.

De ser, at jeg i hele dette mit Brev har talt aldeles som en bekjendt Ven med den anden, og jeg er overbevist om, at De alene bedømmer det fra denne Synspunkt. Der var saa meget, som jeg endnu havde at tale med Dem om, især meget med Hensyn paa enkelte Steders Forklaring i Bibelen, som ogsaa andre Gjenstande, der vedkomme mit Embede, hvorom jeg af Dem ønskede at faa Oplysning, men denne Gang faar jeg ej Tid at omtale det, og muligvis havde De heller ikke Tid at besvare det. — Med Længsel venter jeg paa at faa høre Udfaldet af Deres Sag med Sjællands Gejstlige; ligesom De er jeg fast overbevist om, at det vil blive Guds Kirke til Ære, og dens Fjender til Skam, ogsaa haaber jeg, at Rygtet om den

Strid og den Tale, som derved skiftes ogsaa vil trænge hid, og maaske vække mangt Gemyt af den sikre Søvn: — o, at ogsaa her var nogen, som med Kraft kunde tiltale Zions Vogtere, der slumre paa Muren! — Jeg ser, hvor aldeles de fare vild, men Styrke og Ild nok til at overbevise dem om det samme er mig ikke givet: Gud regne mig det ikke til Brøde!

Hav nok en Gang Tak, kjæreste Grundtvig! for Deres mod mig udviste Venskab; gaves mig end ikke et Hjærte, der saa varmt, som jeg ønskede, føler ved alt godt, saa er dog den Følelse, som det har, oprigtig og trofast, og Sandhed tror jeg at sige, naar jeg forsikrer Dem, at jeg er Deres

trofaste Ven

S. Stenersen.

Til S. J. Stenersen.

117.

Kjære Ven!

Khvn d. 6te Marts 1815.

Deres Brev af 8de Decbr. ligger for mig, et Fjerdingsaar er henrundet siden De skrev det, Meget kan i den Tid have, og har ved Guds Naade vist ogsaa forandret sig hos Dem, og det er da paa en Maade underligt at svare, som om De skrev i Gaar, men først i Gaar fik jeg Deres Brev, det er nyt for mig, dets Indhold er mig saa vigtigt, som Noget paa Jorden, hvorvidt De i Mellemtiden er kommet, veed jeg ikke, og jo videre De er kommet, des roligere kan De læse mit Svar og desbedre kan De bedømme min Tales Sandhed, derfor vil jeg svare, som om Deres Brev var fra i Gaar, svare, medens mit Hjerte er fuldt deraf, førend andre Sysler dele min Opmærksomhed.

Dermed vil jeg begynde, uskrømtet at bede Dem, aldrig naar De ønsker at udøse Deres Hjerte for mig eller vide mine Tanker om hvad der indvortes eller udvortes sømmer sig en Jesu Christi Tjener, da at tage Hensyn paa min Tid, thi min Tid i dette Paulun skal jo være helliget til min egen og mine Brødres Opbyggelse, og aldrig befordres dette mere, aldrig opfylder jeg mit Embede bedre, end naar jeg kan tale med en Broder, hvis Øre Gud har opladt for den sande Nød, der ligger os paa Halsen, om hvad Gud har lært mig i Korsets Skole, om hvorledes Han saa naadefuld har ført mig fra Mørket til Lyset, fra Satans Magt til Sig. O! kun alt for sjelden times det mig at føre saadan Tale, thi hvo som ei er prøvet, han forstaaer mig ikke, og dog trænger jeg selv haardt til at mindes om de store Ting, Gud har gjort imod mig, ved en Broders Klage at

nødes til at folde mine Hænder og i Følelse af min Uværdighed og Utaknemmighed udbryde: Herre! jeg er langt ringere end al den Miskundhed og Trofasthed, du har beviist din Tjener. Ja, kiære Ven! hvad De klager over det døde Hjerte, over den pinende Tomhed, over den Gru, at see sig selv oplyst om hvad Herren kræver af os, om den grundløse Barmhjertighed Han har betet os, og dog see sig kold ligegyldig ved alt Dette, erkiende at Man ikke føler Bedrøvelse over de forbigangne Synder, ei Taknemmighed for Frelsen, erkiende at Man altsaa ikke kan tilegne sig Gud og Saligheden i Christo Jesu og at Man dog slet ikke ræddes over Fortabelsens Dom, denne Aandens fortærende Bekymring over det kolde, trodsige Hjerte, den har jeg giennemgaaet i unævnelig Kvide, som intet andet Menneske bedre veed, end han, som staaer ved Deres Side, min ædle, gudfrygtige, trofaste Ven, min Broder Hersleb som leed og bad med mig, skjøndt han ikke forstod mig, skjøndt han udentvivil meente, det var Overspænding og sværmende Indbildning, der forfærdede mig. Een Kamp har vi alle ligesom een Gud, een Frelser, een Tro og eet Maal, men ligesom vore udvortes og indvortes Skikkelser ere adskillige, saa ere og Kampens og Korsets. Fra det første Øieblik jeg saae Noget fra Dem, dømde jeg, at vore aandelige Skikkelser lignede hinanden, Noget, som vel alt deraf var klart, at De uden at have min Troe, følte Tillid til min Aand som til en ældre Broder, og behøvede jeg noget nyt Vidnesbyrd derom, da er Deres sidste Brev det kraftigste der kunde gives mig. Saa forsag kun ikke, kiære Ven! saa vist som De troer at jeg gaaer frem i Herrens Kraft til et godt Maal, saa vis maae De være paa at De er paa en god Vei, og at Herren vil gjøre Barmhjertighed mod Dem, som Han gjorde det og gjør det daglig mod mig arme Synder. Stands kun ikke, vend kun ikke om paa Halvveien, lad kun ikke Fristeren indbilde Dem, at det er kun nogle faa Guds Redskaber, som Han vil forlene den faste og levende Tro, den inderlige, kiærlige Følelse af Sin Hellig Aands Samfund! Læs hvad skrevet staaer: skulde ikke den Himmelske Fader give alle Dem Sin Hellig Aand, som bede Ham derom, uden I æde mit Kiød og drikke mit Blod have I ingen Deel i mig, hvo som troer paa mig, af hans Liv skal flyde levende Vandstrømme; dersom Een er død for alle, da ere de alle døde, og Han døde for alle, at de som leve, ikke skulde fremdeles leve sig selv, men Ham som er død og opstanden for dem. See Dem omkring blandt Folket, og De skal vist finde Enkelte, som ei udrustedes med store menneskelige Evner, men ere dog rigere i Gud end vi alle, have en urokkelig Troe, en levende Følelse

af Guds Samfund, Kraft til at bære og lide alting for Christi Skyld, ja skulde De end Ingen saadan finde i Deres Kreds, vi veed jo dog de have været, have jublende blødet i de forbigangne Dage, hvile under Guds Alter, til at regnere med Christo. De har fuldelig Ret derudi, at enddog vi ere alle Lemmer paa eet Legeme, have vi dog, ligesaa lidt som det udvortes Legemes Lemmer alle eens Gierning; men far ikke derfor vild, thi veed nogen Lem sin Gierning, kan den udrette samme, dersom den ikke er l e v e n d e, levende forenet med Legemet til Hovedets Raadighed, og vi ere Christi Legeme, Han er vort Hoved. Om De, kiære Ven! er beskikket til at tale Guds Ord og forkynde Hans Gierning i Christo, for Mange eller Faae, det veed De ikke, det kan De ikke vide, det maa De ikke spørge om før De er levendegjort i Christo, da først oplades Deres Øine, da først kan Aanden røre Dem og styrke Dem til Deres beskikkede Gierning, og denne Levendegjørelse, denne Igienfødelse og Fornyelse til det Menneske der kan leve med Gud den er os alle lige uundgaaelig nødvendig, hvad enten vi skal vogte Faar paa Dovre eller vogte Hjorden, som Herren købde med sit Blod, saafremt vi stævne til Guds Rige, saafremt vi vil have Deel i den Salighed der for os kun er i Tilegnelsen af Christus som Gud og Mand i en levende, eenfoldig Hjertets Troe. Den Bekymring altsaa, kiære Ven! for barnlig Troe og Tillid, levende Følelse af Guds kiærlige Samfund, Nidkiærhed for Hans Ære og Brødrenes Salighed, opgiv, bekjæmp dog aldrig den, det er Guds Gierning som Han har begyndt i Dem og vil fuldkomme til vor Herres Jesu Christi Dag! Har De derimod attraaet, ligesom uafhængig af Guds Villie, Kraft og Leilighed til at tale for Tusinder, overbevise, henrive, overvinde, har Redskabet været Dem noget værd, uden for Gierningens Skyld, blander sig i den gudelige Bekymring, en Bekymring efter Verden, en Bekymring over at De ikke i Verden kan være og virke hvad De ønskede, ja den skal De bestride thi hvad kommer det Redskabet ved, hvortil Herren vil bruge det, eller skulde Ham maaskee fattes Redskaber til Sit Værk, eller skulde Han ikke vide at bruge dem viselig, at udskifte Aandens Gaver eftersom det er nytteligt. Saa var det med mig, jeg vaagnede pludselig op som af en Dvale, indsaae, hvilken Skiændsel det var, at staae med Vished om Christendommens Sandhed i en vantroe Alder og ikke forkynde det, ikke stride til Blodet for Sandheds Seier; men istedenfor at indfalde i Bøn til Herren, at Han Selv vilde uddrive Arbeidere i Sin

L. 4 f. o. regnere = regere, bibelsk Stil (Rom. 6, 12).

Høst og ydmyg overlade til Ham, om Han ogsaa vilde bruge mig, anmassede jeg mig Viingaarden og vilde ligesom af-trodse Herren Kraft til at rense og opdyrke den, ubekymret om de Vildfarendes Skiebne, ubekymret om min egen Sjæls Tilstand og Salighed, som Noget der var i Sikkerhed, naar jeg kun ligesom vilde gjøre Gud den Tjeneste at offre Liv og Blod for Hans Sandhed. Det var en gruelig fordærvelig Hov-mod, hvori De vist ikke har gjort Dem skyldig, men noget Lignende vil vel have været tilstæde hos Dem. Herren være lovet! Han ydmygede mig trolig, Han bøiede mig saa, at jeg følte mig udygtig til at forarbeide min egen Salighed end sige andres, at jeg følte mig blottet for al den Kiærlighed der ene kan give Samfund med Gud, stærke, oplyse og opbygge os selv og Andre, jeg krympede mig som en Orm, og vilde nu gierne overlade alle store Gierninger til andre, maatte skattet mig lykkelig, naar jeg med Pose og Stav, men med Guds Fred i Hjertet, kunde betlet mit Brød for hver Mands Dør. Da for-barmede Herren Sig og rørde mit Hjerte, og lægede hvad Han havde knuset, lod mig føle Sin Naade og udrustede mig med Kraft til min beskikkede Gierning, langt over hvad jeg enten kunde bede eller forstaae.

Men, vil De vel sige: hvad nytter det mig at vide, at Bekym-ningen er nødvendig, naar jeg selv kiedes ved den, hardt-ad hader den, hvorledes kan jeg paa den Vei jeg saaledes henslæbes paa, vorde skikket til at annamme Trøst og Kraft? Ja, min Ven! vil vi udgrunde Herrens Raad, før vi frelses, da frelses vi aldrig. Vinden blæser hvorhen den vil, og Du hører vel Lyden deraf men veed ikke hveden den kommer eller hvor den fører hen, saaledes er det og med den, der fødes af Aanden. D e r i bestaaer Kjærligheden, i k k e a t v i h a v e e l s k e t G u d, men at Han haver elsket os, og haver udsendt Sin Søn til en Forligelse for vore Synder, deri, at Han haver elsket os f ø r s t, deri viser Gud Sin Kiærlighed, at Han elskede os, der vi endnu vare Fiender, at Han levendegjorde os i Chri-sto, der vi vare d ø d e i O v e r t r æ d e l s e r. Det er nødvendigt at Hjertet maae dø i os, naar vi vendes fra Verden, thi kun Verden elskede det fordærvede Hjerte, og naar det ei maae elske den, vorder det koldt og ligegyldigt mod Alt, det er nød-vendigt at Djævelen, hvis Lænker vi i Synden villig bar, maae opbyde al sin Kunst og Magt og Giøgleværk for at lamme og forblinde os, naar vi ere nær ved at undflye hans Vold, at han skjuler over Skriften, holder over Hjertet, saa det ei kan an-namme dens Trøst, stræber at føre den Sjæl til Fortvivelse, han ei længer kan holde i Hovmods og de verdslige Lysters

Garn. Men det er ogsaa nødvendigt, at det vi kalde vor gode Villie maae staae for os, som et k o l d t o g k r a f t l ø s t Ønske, thi saa fordærvet og egenkiærligt er vort Hjerte, at naar vi ei længere kan være uden Gud i Verden, naar vi see hvilket be-smittet Klæde det var i hvilket vi svøbde os, og kaldte det Gierningers Retfærdighed, da tragte vi dog efter paa Troens Grundvold at oprette en ny Retfærdighed, som vor egen. Vi vil handle med Gud som en frem med Mand, Hvis Hjelp vi behøve, vi vil laane Kraft af Ham til at fortjene Hans Naade og Tilgivelse for hvad som fattes, men selv vil vi handle, selv vil vi være, være uden for Gud, som Person mod Person. For dette Daarskab kan vi ikke helbredes uden derved, at Gud lærer os, at vi kan være visse paa vor Udyd, paa Hans Kraft, paa Hans Evangelium og Hans Løfters Sandhed, og have dog ei engang Kraft til at gribe den frelsende Haand, ei engang Sind til at bede Ham række os den, ei engang Taknemmelighed til at kysse den og sige af Hjertet: Fader! jeg har syndet, ei saamegen Skam i os, at vi oprigtig bekiende: jeg er uværdig til at kaldes Din Søn, gjør mig som en af dine Daglønnere! Først da, naar vi erkiende vor dybe Afmagt og utrolige Fordærvelse, først da bøier endelig det hovmodige Hjerte sig og bekiender: jeg kan ikke, og her staae vi paa det store Grændseskiel for tvende trange Veie, den ene er kort og leder tilbage, ja uigienkaldelig tilbage til den brede Vei, som fører til Fordærvelse, og den have mange onde Sværmere vandret, fordi det ikke var Alvor med deres Omvendelse, de have indbildt sig, at hvad vi ikke kan det skal vi ikke heller, de have følt, at naar de vilde forsage Verden kunde de ikke Andet end pukke paa Fortjeneste, kunde de ikke tye til Naadestolen, men at naar de derimod gav de onde Lyster Tøilen, da vare de villige til at knæle for en Afgud som vilde gjøre dem salige og til den Afgud, til Syndens Tjener stræbde de at gjøre Jesus. Den anden Vei er lang men fører til Guds Rige, den have alle Guds Børn vandret, thi da de følte at de ikke kunde hvad de skulde, da hørde de Herrens Røst: uden mig kan I slet Intet gjøre, da slog det dem, at selv Troen er den Hellig Aands Gierning, da opgav de al Indbildning om egen Retfærdighed, da fornægtede de sig selv, toge deres Kors op og fulgde Jesum. Dette, min Ven! er Veien og Sandheden og Livet, erkiende vi vor egen Afmagt og Uværdighed, Nødvendigheden af at blive til aldeles nye Mennesker ved den aandelige Fødsel, at blive Lemmer paa Christi Legeme, der ikke vil have noget Liv, nogen Salighed uden i

Ham, da skal vi sukke til vi lære at bede, tænke til vi lære at føle, vandre og hvile med den Tanke at Gud seer os, at kun Jesus kan frelse os, at kun den Hellig Aand kan oplyse, røre og styrke os, lyde Guds Bud som Tjenere til vi lære at lyde Ham som Børn, røgte vort Kald efter Samvittighed som vi kan, indtil Kraften og Kiærligheden skiænkes fra det Høie. Saaledes skal vi vandre og vente paa Herrens Miskundhed med T a a l m o d i g h e d, og Ingen skal vente forgiæves. Vi maae ikke tænke at Lys og Kraft og Kiærlighed i et Øieblik kan aabenbares og fuldkommes i os, nei vort hele Liv er jo en Kamp for Klenodiet, Ingen af os griber det eller vorder fuldkommen, eller faaer det i rolig B e s i d d e l s e medens vi vandre i Støvet. Naar vi da ikke vil bie efter Herren, da er det endnu H o v m o d e n som pukker, ja ogsaa her ere lige som til Døden, mange Afveie, som skiøndt de ei alle lede til Fordærvelse dog lede vild, og nøde til en nye smertelig Tilbagegang, om vi skal frelses. Om vi end synes at Bibelen slet ikke opvækker, rører og trøster os, vi skal dog læse den flittig, aldrig, naar det blot u d v o r t e s er muligt, lade nogen Dag hengaae uden at læse dog lidet, for at opbygges uden nogen anden Hensigt. Om vi føle os nok saa uskikkede til Bønnen, vi skal dog ikke opstaae eller lægge os til Hvile, uden at folde vore Hænder, læse i det mindste Herrens Bøn og bede Gud oprigtig lære os at bede, røre os til at ville. Vandre vi saaledes med den stadige, alvorlige Tanke: jeg slipper Dig ikke, før Du velsigner mig, o, da skal vi erfare Guds Miskundhed, som varer evindeligt, da kommer der en hellig Time, da Hjertet røres i sin dybe Grund, da Taarekilden brister, da vi kan begynde at stamme et Halleluja, at sørge, at blues ved os selv og vor Uværdighed, at bøie os under Skriftens Tugt og opreises ved dens Trøst, da lære vi, at midt i Følelsen af vor Afmagt og Uværdighed, holder Gud os for Jesu Skyld skikkede til at annamme Kraft til at trodse den ganske Verden, Kraft til at staae med Fred og Glæde, naar det stormer og lyner omkring os, ja selv naar vi dybest saares og nedbøies. O! vist forlader Fristeren os ikke, nei med hvert Skridt vi gjøre til Guds Rige, fordobler han sine Anstrængelser, vist maae vi altid vaage og stride, og have mangegang, desværre, liden eller ingen Lyst dertil, men med det alvorlige Forsæt at blive ved Herren, tør vi haabe, Han tugter og trøster os og lader Christi Kraft fuldkommes i vor Skrøbelighed. Amen i Jesu Navn Amen!

See, min Ven! dette er Saliggjørelsens Orden og Vei, som den er forordnet i Guds Ord, som den er os afbildet i Luthers

og alle erfarne Læreres Skrifter, som jeg har lært at kiende den giennem en tung, men aldrig for dyrekiøbt, dyrebar Erfaring, som jeg tør anbefale den til Dem og hver Mand der alvorlig søger at indgaa igiennem den snevre Port, uden her eller hisset at vorde beskiæmmet som en Løgner. Dette er Veien paa hvilken vi finde hvad vi alle behøve, Fred med Gud i Christus Jesu og Salighedens uforvisnelige Haab, paa hvilken vi ogsaa finde det Maal af Indsigt og Kraft som vi behøve til vor beskikkede Gierning, og hvilken den skal være kan vi trygt lade Herren sørge for; men have vi faaet et udvortes Kald, som vi, menneskelig talt ere voxne, da skal vi vide at hvilket det end er, kan det ei røgtes rettelig, uden vi have det rette Sindelag, saa vi arbeide ei af Trang, ei som Dagleiere for Løn, men som Børn, der i deres Kiærlighed have Alt hvad de behøve og forlange, og arbeide kun fordi Han vil det. Fremforalt maae vi kiende dette, naar vi sættes til at lære Mennesker, faae eller mange Saligheds Vei; thi vel kan vi, ved at holde os til Bibelens Ord og rettroende, prøvede Læreres Erfaringer udbrede et Skyggerids af det forjættede Land og Veien dertil for vore Brødres Øine, Gud vil ogsaa nok finde Midler til at bevæge og veilede dem der alvorlig trakte efter Guds Rige, men ved os kan Han da ikke bevæge og lede dem, hvad der er koldt og fremmed for os, kan vi ei gjøre varmt og nærværende for dem, og, var end ei vor egen Sjæl i Fare, som den visselig er, jeg veed dog ei noget pinligere Liv, end daglig at forkynde Veien til Guds Rige, vide det er den rette, men vide tillige, du vandrer ikke derpaa, kun en Djævel udholdt det længe. Vildfarende Lærere opstaae netop derved, at de for at undgaae den Pinsel, indbilde sig at Veien ikke er den rette, og rette, det er krumme den efter deres egen Bane. Og nu, Lærer i Guds Ord paa Norges Høiskole! hvad skal jeg sige til Dem? Intet, uden hvad jeg har sagt, jeg veed De forstaaer mig, jeg haaber, at De alt, før De seer disse Linier, af Erfaring har lært hvor sand Talen monne være, og jeg har, da kun at bede Gud i Jesu Navn forlene Dem Sin Hellig Aands kraftige Bistand til at stride den gode Strid, fuldkomme Løbet og bevare Troen. Amen i Jesu Navn!

Neppe vil De nu troe at jeg med Uret forlangde mere af Hersleb og Dem end I mægtede. Jeg vidste jo næsten upaatvivelig, at I ikke kunde gjøre hvad jeg fordrede; men jeg vidste ogsaa at I skulde og jeg vidste at Gud kunde og vilde udrette det i og ved eder, naar I søgde Ham rettelig. Havde jeg nu sagt hvad der skulde gøres, men tillige at det ikke var eders Skyldighed at gjøre det, da havde jeg løiet

og beskyldt Gud for at have et Værk hvortil Hans Redskaber ei vare skabde, da havde jeg gjort Mit til at inddysse istedenfor at opvække. Havde jeg tiet under den Betænkning, at I dog ikke gjorde eller kunde gjøre, hvad jeg fordrede, da havde jeg tiltaget mig en Indsigt i Guds Raad og eders Hjerte, som jeg ikke havde, thi jeg kunde jo ikke vide, hvad Herren havde arbeidet i eder, siden jeg sidst hørde eders Tale, hvad han ved eller under eller efter min Tale vilde arbeide i eder. Skulde jeg maaskee troet at jeg var den Eneste, som kunde røres og størkes af Herren, skulde jeg opløftet til at foragte eder, indbildt mig at intet Stort og Kiækt kunde gøres uden jeg var tilstæde; eller skulde jeg, for ei at støde, for ei at faae Skin af Sværmerie, Partiskhed for mit Fødeland, Glemsel af Venskabs Rettigheder, skulde jeg derfor have belæstet min Samvittighed med Ansvar for Alt hvad I gjorde eller undlod urettelig, gjort Mit til at I kunde indbilde eder, I vare rene og uskyldige i den almindelige Synd og Lunkenhed, gjort Mit til, at I ei vaagnede og saae eders sande Billede, lærde at kiende Kilden til eders Vanmagt, Roden til eders Vilfarelser? Nei fra den Hovmod, eller Lunkenhed og Ukiærlighed, kiødelige Ynksomhed og Skaansel, ja Forvovenhed bevare mig Gud! Vidste jeg og I vilde døe, min Haand maatte jeg dog bevare reen af eders Blod, og det kunde jeg ene ved Intet at forholde eder, som jeg vidste var Nyttigt og Sandt; men nu troede jeg vist I vilde leve, nu saae jeg eder og Norge paa Randen af et Svælg I gierne vilde undgaae, men ei paa den rette Vei, ei ved den Kraft, som dertil udkrævedes, og hvad havde jeg været, om jeg ei havde varslet, skiændt, truet, gjort alt hvad der var mig muligt for at vække eder? Jeg har gjort det, og midt i Sorgen staaer jeg rolig, thi jeg er reen af eders Blod; rolig, thi jeg seer af eders Tale, I trodsede ikke, I sov kun og vare forblindede, og det maatte saa være, skiøndt Brøden er eders egen, fordi Timen var ikke kommet, og jeg er glad i Bedrøvelsen thi jeg veed at Herren lever og Hans Miskundhed varer evindelig. Jeg veed ogsaa at min Tale var ikke forgiæves skiøndt det syndes saa, thi vort Arbeide i Herren kan ikke være forfængeligt; hvad det skal udrette, naar I, mine Venner skal indsee at jeg talde venligst og kiærligst, da jeg talde haardest; at jeg, vel i Skrøbelighed, men dog redelig uden Frygtsomhed røgtede min Herres Ærende, det overlader jeg rolig til Ham, i Hvis Navn, for Hvis Skyld jeg taledes. Han være lovet, som uagtet I troede eder krænkede af mig, dog bevarede mig eders Venskab! jeg har da Intet at klage, jeg har Intet mistet, eders Klager og Mistanke om Reenheden i

mine Bevæggrunde, kan støde min Personlighed, kan saare mit Hjerte, men det skader ikke, gid det var eders største Brøde, den er tilgivet før den er begaaet, og jeg kan haardt trænge til Ydmygelse og Advarsel, thi har jeg end ikke feilet dennegang i Sagen, har jeg dog sikkert feilet i Tanker og Ord, og feiler daglig. Seer De, kiære Ven! en stor Del af Dette gjælder Hersleb alene; eller dog fornemmelig, thi det er egentlig med ham jeg har havt at gjøre, jeg har ogsaa i Gaar tilskrevet ham i samme Mening, men egentlig kun sagt ham: jeg er uskyldig i denne Sag, thi saavidt jeg skjønner, er han endnu ikke stemt til at føle mine Grundes Vægt i denne Sag; tildeels har jeg og alt før udviklet dem for ham, og jeg vil nødig tale Mere til ham derom, saa længe han saa fast troer at have Ret. Hans Gang er langsom, men den er til Guds Rige og altsaa enes vi engang. Om Dem troer jeg derimod at De, som jeg selv, skal paa eengang igiennem den store Snævring; mig synes De staaer, hvor De maae forstaae mig, og da De nu nævnede baade Hersleb og Dem selv, vilde jeg ikke forholde Dem Dette. Hvad mine Raad og Bud i det Enkelte angaae, da er det vel ikke værd at tale om, dermed er det forbi, hvo som kommer hvor jeg var, forstaaer og billiger dem, og hvem der billigede dem uden at være kommet did, hjalp det ikke, over dem vil desuden Fremtiden commentere bedre end jeg det kan.

Nu, kiære Ven! har jeg sagt, hvad Deres Brev lagde mig paa Hjerte, og jeg haaber vist at De af mit Svar skal stadfæstes i den Vished, at jeg vil med Guds Hjelp være Deres som hver redelig Mands trofaste Ven, saalænge jeg lever, og saasandt De er den ærlige Mand, som jeg ei har mindste Tvivl om De er, vilde, om Gud samlede os, ogsaa de Knuder knyttet, som daglig Omgang ene binder, thi vel vilde De finde et skrøbeligt Menneske i mig, men ingeniunde den haarde, barske let opbragte og fremfusende Mand, Mange, vel endog Retsindige dømme mig at være, fordi de mene jeg paa min Personlighed overfører den Myndighed og Strænghed jeg bruger som Guds Ords Tjener hvor det gjælder Guds Ords usvigelige Sandhed og hans Kirkes Sag. Selv min kiære Hersleb som dog kiender mig, har advaret mig for at bruge de Christi Ord: hvo som ikke er med mig, er imod mig, og det er sandt: brugte jeg dem om hvem der ei bifalder min Krønike, ei synes om mine Digte o. s. v. da var det latterlig og skammelig Hovmod, men bruger jeg dem kun om mig som Guds Ords sanddru Tjener, da har jeg vist Ret, da skal jeg bruge dem.

De spørger om Sagen med Sjællands Geistlighed? Den synes at være faldet hen. Biskoppen skrev mig et Brev til, fuldt af haarde Bebreidelser, men tillige med den Efterretning, at han dennegang ei vilde paakalde den verdslige Arm, dermed har jeg hidtil ladet det beroe, og veed endnu ikke, om jeg lader min Afhandling trykke. Skee Guds Villie! Striden med Ørsted varer derimod endnu, vil Gud, skal i disse Dage et temmelig udførligt Forsvar fra mig under Pressen. For Resten har Snorros Oversættelse mest beskæftiget mig i Vinter, det Arbeide synes lidt fremmed for mit Kald, men Timen til at udfylde Tiden med egenlig Præstesyssels, er jo for mig endnu ikke kommet, og Gud har lært mig Intet at kalde Urent af slige Ting. Han har lært mig hvad Historien duer til, Han har velsignet mit Arbeide med Norges Krønike saa, at jeg ei kan tvivle om Han har større Hensigter med den, end jeg forstaaer, og dog har jeg alt sporet megen Gavn af dette Arbeide for mig selv. Imidlertid prædiker jeg alt imellem paa Frederiksberg, thi ingen Præst i Kiøbenhavn under eller tør i det Mindste overlade mig sin Prædikestol, og en Deel Mennesker finde sig dog i at vandre uden for Staden og høre Ordet om den Korsfæstede. Snart, tænker jeg, bliver Guarnisonskirkens Kapellanie ledigt, det agter jeg at søge, og faaer det, trods hele Helvede, om Gud vil, og ønsker det, Gud være lovet! kun under den Betingelse. Min Hu staaer bestandig til Norge hvor lidet trøstelige end Budskaberne derfra lyde, Bjærgene skal smelte som Vox for Herrens Ansigt, det staaer skrevet i mit Hjerte som i min Bibel, og derfra rokker Intet mig. Gud skjænke Dem og Hersleb i Jesu Navn den samme hellige, glædelige Vished, saa Mismoden maae vige og give Plads for et Halleluja midt i Trængselen, thi et saadant Halleluja er vel en Daarlighed for Verden, men dyrebart for Herren, og en Himmeltone for os selv. Ja, Halleluja, Herren kommer! I Porte, I Dørre, løfter eder! Lovet være den som kommer i Herrens Navn!

Hils Hersleb inderlig, kjærlig! hils ogsaa Sverdrup venlig og troe, at De med Guds Hjelp har en redelig og trofast Ven
N. F. S. Grundtvig.

(I Marginen staar): Siig mig dog om hvilke Lærdomme er De ikke enig med mig? Det vilde lære mig langt bedre at tale med Dem, thi naar man er kommet til Eftertanke veed jeg man forkaster ikke i Flæng.

Bryd Dem ikke om at et Brev med Posten er hvad man kalder dyrt, Pengene til at betale et saadant med høre til det daglige Brød og det giver Gud mig, det veed jeg!

Endnu, kiære Stenersen! maae jeg tale et Par Ord med Dem. Det er naturligt, at De under den indvortes Dødelse, der gjorde Hjertet ligegyldigt selv for Guds Naade og Deres egen Salighed, maatte føle Ligegyldighed mod Alt i Verden, og Deres Tvivl om hvorvidt De ærlig kunde kalde Dem min Ven, er mig mere værd end de største Venskabsforsikringer, thi den vidner for mig om en Alvor i Kampen og en Oprigtighed i Gemyttet, der ere Betingelsen for Opreisning og Seier; men vogt Dem at De ei forvildes til at ringeagte Videnskaberne og de Lysglimt De øiner i de Unges Sjæle! Vi fristes lettelig dertil, naar vi lære at erkiende al menneskelig Viisdoms Forfængelighed og den naturlige Ilds Ureenhed og Ubestandighed, vi fristes mere dertil, jo mere ubetinget Værd vi før have tilskrevet den blotte Kundskab, jo mere vi have ladet os blænde og forvilde af de giøglende Lygtemænd; men vi maae tage os vare, thi det er Hovmoden der frister os under en anden Skikkelse, vi fristes til at foragte, hvad vi ikke tør bryste os af; vi fristes til at forsømme hvad vi ei maae giøre til vor Ære men blot til Guds Tjeneste, vi have ondt ved at befatte os ivrig med Videnskaberne uden at glemme Gud og det ene Nødvendige, og vi finde det da mageligere at tilsidesætte dem end at dyrke dem ivrig kun for Gud, uden at glemme Ham eller vort Forhold til ham, hvilket synes os en Umulighed, som det visselig og er for os, men for Gud er ingen Ting umulig, og vi see det paa Luther og Flere, hvad Gud kan og vil udrette, og ved sine boglærde Tjenere, ligesom vi paa Carlstad og andre see Hovmoden prale af sin Ringeagt for Videnskaber. Al Videnskabs Maal er Sandheds Erkiendelse, i og for sig selv betragtet hos os er den som stykkeviis og kold og kraftesløs ingen Ære værd, er saa langt fra at kunne saliggjøre os, at den ei kan være Troens Grundvold eller flytte os et Haarsbred nærmere til Gud og Sandhed, ja det er endogsaa vist at den idelig frister og anfægter os, thi som Paulus vidner: Kundskaben oplæser men Kiærlighed opbygger. Men lad os agte vel, at dette ligesaavel giælder om Indsigten i Guds Ord som i menneskelig Viisdom, og vi forstaae da lettere at denne ei derfor kan kaldes unyttig. Jorderig er Herrens og dens Fylde, alle vore Tider ere i Herrens Haand, og at vi efter Evne og Leilighed skal erkiende hvorledes det er ligefrem; thi Alt hvad der ikke bekiender Herren, nægter Ham for os, og denne Nægtelse, Djævelens Blændværk skal vi stræbe at forstyrre, Bekiendelsen skal vi stræbe at udvriste,

i det vi med Guds Ord stadelig for Øie stræbe at erkiende Ting og Tider, og hvert Skridt til en saadan Erkiendelse er en Seier over Løgnen, et Vidnesbyrd om Sandheden, som vel kan vende saare skadelige for os, hvis vi misbruge dem til at hovmode os, til at kaste Vrag paa den enfoldige Troe, som var Seier herren og som er vor Saligheds eneste Grundvold, men bruges de rettelig, da kan de og stadfæste os og Andre i Troen, maae forlyste alle Guds Børn og beskiæmme Løgnen. Kort sagt, al Kundskab, sand Kundskab er et Kort over det forjættede Land og Veien dertil, stedse ufuldkomment, mangensteds utydeligt, hvo som nøies med det, leger med en Skygge, men Hvo som med Troens Øie skimter det Usynlige i dets Herlighed, og føler dets Kraft og Liv i Kiærlighed, for ham vinder Skyggen Liv, da den sammensmelter i Lyset med Legemet, som er Kristus, den levende personlige Sandhed, og det er baade glædeligt og trøsteligt og opbyggeligt i det Synlige at see det Usynliges Billede. Hvad nu især Blussene hos de Unge for Videnskab, Fædreneland eller hvad Andet et gudfrygtigt Menneske kan elske, da ere de vist nok kun vilde Blus, saalænge de ei renses og opholdes af Guds hellige Ild i Hjertet, men derfor ere de ingeniunde at foragte, thi de bevise dog, at der saa at sige, er en aandelig Arne og et aandeligt Tønder i dem, vi skal ikke ansee de vilde Blus for andet end hvad de ere, men med Viisdom skal vi oppuste og drive dem henimod Alteret, ofte mislykkes det, men stundum lykkes det ogsaa, stundum føler den Unge der brænder for Videnskab eller Fædreneland at han mangler Kraft til at giøre og offre, hvad han føler hans Elskede kræver med Ret, og er han da af Sandheden, da oplades han netop derved for Guds Ord, istedenfor at det var en tom Lyd for ham, saalænge han, uforsøgt i Livets Kamp, ei følte Trang til Hjelp og Trøst. Selv min korte Erfaring lader mig med Glæde ihukomme Exempel herpaa, og Herren give Dem, den studerende Ungdoms Lærer, Viisdom til at handle, snild som Slangen og eenfoldig som Duen i dette Stykke, da skal ogsaa hos Dem Sorgen over dem der, i det mindste for det Første, skuffede Deres Forventning vige for den Glæde at derved dog eet Menneske er født til Verden, ikke af Mands Villie eller af Kiøds Villie, men af Gud, og hvilken Glæde, naar vi veed, at Hvad som er født af Gud overvinder Verden, De skulde saameget mindre mistvivle, som De selv har staaet saavel som jeg uden christen Troe, kun med hine Blus i Barmen, de vare et Intet, men havde ikke engang de været der, hvad havde vi da været, hvad vare vi nu? Har ikke Gud brugt dem hos os? Jeg kan imidlertid godt

begribe, hvi baade De og Hersleb maae staae saare mismodige og fristes til at ringeagte de matte Livstegn og Spaaneblussene hos de Unge, men det er Eders egen Skyld, jeg dømmes eder ikke strængt, mine Venner! men jeg maae sige eder det, det er aldeles eders egen Brøde. Er det ikke sandt Stenersen! at De for 3 Aar siden skrev mig til at det var ingen Sag at see Tidens Elendighed men at Sagen kun var at finde Lægedommen, det var sandt, men nu har De lært, at der dog hører noget til ei at glemme Tidens Elendighed, naar den staaer op i Feberhede og siger jeg er frisk, og til ei at opgive Haabet om Helbredelse, naar den flux, som nødvendigt er, synker mat tilbage paa Leiet! Hvad der giælder om Dem, giælder endnu mere om Hersleb. Vi have saamange Gange talt sammen om Tidens Usselhed, om den moralske Død i Norge som i Dannemark, og da han kom til Højskolen istemmede han end den samme Klage. Med hvad Ret haabede I nu Noget af Opbrusningen i Fjor? Troede I virkelig at Folket, uden at bekymres for Sjælens Salighed, var i et Øieblik af Kiærlighed til Fædrenelandet blevet gudfrygtigt for Alvor, eller glemte I den sande Gudsfrygt over Udsigten til en bramende falsk Aandelighed? En af Delene maae jo have været Tilfældet, og den verdslige Retning Alt tog, den Ligegyldighed for Landets virkelige Nød, som læses paa hvert Blad af Rigsdagsforhandlingerne paa Eidsvold, den maatte jo dog lære eder, at Folket ikke var vaagnet i Herren, at denne Rørelse ei var en Pillegrimsvandring til Guds Rige. Maatte jeg da ikke undres og sørge over eder, over min Hersleb især, hvem jeg aldrig havde troet et saadant Skin kunde forblinde? Er det ikke vist at I manglede selv den sande faste Troe og Gudsfrygt, siden I saaledes kunde forblindes og beruses, netop ved Noget, som den oplyste Christen maatte grue for, og bede Gud i Naade forandre. Viser det sig ikke tydelig deri, at I nu forsage? Nu, da det er skeet, som maatte skee, endog for at bringe eder til at vaagne, til at ihukomme Landets sande Nød, thi selv min Hersleb var jo døv mod mine Advarseler, vilde jo ikke vide af andet at sige, end at Folket var vaagnet. Behøvede nu selv I, som jo dog vare blandt de mest letsøvnede, saadant et Tordenslag for at vækkes, mene I da ikke Folket behøvede et saadant? Har det bragt eder til eder selv, maae I da ikke takke Gud for Trængselen, maae I ikke erkiende Guds Miskundhed, som ei vilde lade eder vandre eders egne Veie, indtil I enten selv aldeles forvilledes, eller saae eder med Eet staae i et sovende Folk, der drømde sig vaagent, døvt for al Formaning til Bod og Omvendelse? Vil I ikke troe

at Gud ved Tugtelsen har opladt og vil oplade mangt et Hjerte og Øre for Sandhed, vil I ikke troe, hvad I selv føle, at Man længes mere efter Gud naar Verden glipper end naar den smigrer? O! I lidet Troende! Vil I endnu gaae i Rette med en Guds Ords Tjener, fordi han forkyndte Tugtelsen, fordi han gjorde Alt for at afvende, hvad han dog saae var hartad uundgaaeligt, fordi han jubler nu, da han i Opfyldelsen af den Trudsel han hørde i sit Inderste, seer en usvigelig Stadfæstelse, paa den trøsterige Forjættelse han hørde ved Siden? Vil I nu være ligesaa sene til at annamme Trøst som før til at annamme Tugt? Nu vel, jeg kan ikke forhindre det, men det skal I vide, at den der er sikker i Medgang og trøstesløs i Modgang, han er ingen sand Christen, om det og er hans ganske alvorlige Mening at ville være det, men er det hans alvorlige Mening, da maae han ikke modsætte sig Erkiendelsen af han feilede baade først og sidst, at den Christen, der bød ham grue før og glædes nu, har Ret og var hans Ven, og røgtede Guds Ærende.

O! Venner! gid jeg kunde tale med eder! Meget klinger haardt og koldt og halvt i den indknebnede, skrevne Tale, og gierne vilde jeg sige eder Sandheden varm, fuld og klar som den staaer for mit Øie og boer i mit Hjerte! Dog, Gud er hos eder, Han kan gjøre langt over hvad vi kan enten bede eller forstaae, Han tugte og trøste, oplyse og opvarme Eder selv med sin Hellig Aand, Sandheds og Kiærligheds Aand, saa I føle og lyde Sandheden og elske den, og tilgive mig hvad jeg i Skrøbelighed feiler, uden derved at blindes eller døves for den visse, hellige Sandhed jeg forkynder, uden at beraade mig med Kiød! Amen!

Naar en god Leilighed gives, siig da Hersleb Noget af dette, eller lad ham læse det, jeg vil og maae ikke fortie ham Noget, men jeg vilde saa saare nødvendig krænke eller bedrøve ham, jeg vilde saa gierne tale til ham i betimelig Tid, vær De min Tunge, om Gud saa vil! De er en ærlig Mand, De forstaaer min Aand bedre end Hersleb, og han kiender mit Hjerte, Gud være med eder og velsigne eder i Jesu Navn! elsker i Sandheden eders

trofaste Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til S. J. Stenersen.

119.

Khvn. d. 8de Marts 1815.

Endnu engang, kiære Stenersen! griber jeg Pennen, og det for at omtale en Ting, jeg ikke var for at berøre, men jeg

føler mig drevet dertil, og saa i Guds Navn! Hans Villie skee! Det er uskyldig Sandhed jeg vil tale. Forunderligt er det jo dog visselig, at I kan troe, Eder skedte stor Uret, naar man troede I sørgede over Norges udvortes Ringhed, men at I med al Ret kunde troe, jeg i mine Raad til Norge lod mig forblinde af Partiskhed for Danmark, af Lyst til at see det udvortes mægtigt og herligt. Troe I da virkelig, at jeg har mindre Hensyn paa det Indvortes, paa det Usynlige som er evigt, end I? Har ikke min hele Færd kunnet overbevise eder om, at jeg ønskede mit Fødeland Trængsel for Medgang, naar Guds Rige ei anderledes kunde komme, at jeg vilde ansee det for det ypperste Land i Verden, naar det var et Guds Rige, om det saa var foragtet af al Verden, ja spændt i Lænker? Og jeg skulde nu være blevet saa blind en Daare, at jeg ansaae mit Fødelands Ulykke for at bestaae i Skilsmissen fra Norge, ansee det for Noget Stort, om den forrige Tilstand kunde vende tilbage, opoffre Norges Tarv for en tom Grille? Visselig, at I havde saadanne Tanker om mig, det maatte I sige mig selv, før jeg kunde troe det, og det maae jeg sige eder, beviser netop at eders Betænkninger vare, hvad I ansaae mine for, saare verdslige og jordiske, at netop I elskede Norge, saaledes som I meende jeg elskede Dannemark og Frederik den Sjette. Om det skal lykkes mig at overbevise eder herom, det veed jeg ikke, men at jeg skal prøve derpaa, og at det var godt, om det lykkedes, det veed jeg.

Lad os gaae tilbage og see, hvad var det jeg for netop et Aar siden raadte ja bød Norge? Jeg sagde, naar I Nordmænd troe at I have Lov til at nægte Sverrig Hylding, og naar eders Bevæggrunde ere de rette, da troer jeg det Samme; da maae I ikke vælge eder en egen Konge, men da det føier sig saa at Tvillingrigets Thronarving er hos eder, og elskes af eder, skal I vælge ham til Regent, med det faste Forsæt, naar Gud vil, atter at forenes med Dannemark, hvad enten det skal skee derved at Christjan engang rækker Frederik den vogtede Krone, eller at han, som Frederiks Arving modtager Tvillingkronen af Danmarks og Norges forenede Haand. Hvad kunde I som Christne have paa dette Raad at udsætte, hvilket andet kunde jeg som Christen give? hvad Partiskhed var heri for Dannemark. Er det ikke vist, at dersom Norge elskede Dannemark og Foreningen dermed, da kunde det ikke have Lyst til at adskille sig mere end Omstændighederne tvingende bød, da kunde det ei ville ansees for et særskilt Rige, hvis Konge de skulde underkaste sig, som vilde forenes med dem. Jeg veed meget vel og jeg sagde det vist ogsaa, at Spørgsmaa-

let i Grunden slet ikke var om Kongenavnet men om Nordmænds Villighed til at vælge sig en Konge, om deres Sorg over Skilsmissen fra Dannemark, deres Ønske, saasart mulig paa den venligste Maade atter at forenes med os. Denne Sorg og dette Ønske følte jeg i mit Hjerte at hver kiærlig, christelig Nordmand maatte føle, saavel som hver saadan Dansk, jeg vidste jo vel, at Kiærligheden til Dannemark var imellem Ordførerne sjelden og liden, jeg hørde Røster, som forkyndte det Modsatte, men jeg vidste ogsaa at dette var Tegn til liden Christendom, og maatte prøve om det var muligt at overbevise de bedre stemte Nordmænd herom, om det var muligt at lære Folket under Gemytternes Giæring, at de kun havde en Skygge af Christendom tilbage, saa de lærde at grue istedenfor at juble, at omvende sig til Herren og erfare Hans Miskundhed. Derfor, det kan jeg vidne for Gud, derfor alene, skrev jeg min Tale, derfor fordrede jeg at Norge paa en høitidelig Maade skulde erklære sit Forsæt at blive i Dannemarks Samfund, thi den Erklæring vidste jeg Norge ikke kunde gjøre, med mindre det var Alvor med Omvendelse og Tillid til Gud, men ogsaa at den under disse Betingelser vilde og maatte blive gjort. Havde jeg ikke paa det klareste indset at Foreningen mellem Dannemark og Norge var Guds Villie og den nødvendige Betingelse for begge Folks sande Vel, da vilde jeg fordret en anden Erklæring, men nu maatte jeg fordre denne. Jeg var vis paa, at Intet uden Hovmod, Mistillid til Gud og verdslige Bekymringer kunde hindre en saadan Erklæring, jeg ventede den ikke, jeg ventede ei engang at Hersleb vilde lade min Tale trykke, men jeg maatte ønske, jeg skulde prøve det. Jeg saae, at naar Norge vægrede sig, da var det Fjas med den hele Tale om Troe, da vilde udvortes Held imod Sverrig langt fra at befordre, netop forhindre Bod og Bedring, jeg var vis paa, at Gud vilde have Sin Kirke opreist i Norge, og derfor kunde jeg med den høieste Sikkerhed forudsige en dyb Ydmygelse og Beskiæmmelse, naar Man ikke fulgde mit Raad, derfor maatte jeg opbyde alt for at bevæge og true Hersleb til at lade Talen trykke, thi jeg undte jer jo ikke Beskiæmmelsen, jeg maatte jo være rede til at frakiøbe eder den med mit eget Liv, naar den kunde undgaaes, uden at Guds Raad og Norges sande Vel forhindredes. Hvad hindrede nu Hersleb fra at lyde mit Ord? Det veed kun Gud fuldelig, jeg er vis paa Hersleb aldrig har vidst det klart, men jeg veed, det var ikke Christendom, jeg veed, at havde han stillet sig frem for Gud i andægtig Bøn og bedet Ham oplyse og røre sig til at gjøre hans Villie, da havde han følt sig uimodstaaelig drevet til at følge

mit Raad; maaskee var Talen alligevel ikke udkommet, ifald nemlig Gud havde seet, at Timen var endnu ikke kommet, da havde Han forhindret det; men Villien skulde Hersleb havt, og Indsigten at det var gode Ord maatte han havt dersom ikke en Levning af Nordmands-Stolthed og verdslige Hensyn havde forblindet hans Øine. En Christen maatte ikke her tænke paa om Norge havde lidt Uret, om Frederik den Sjette havde feilet, om slette Folk vilde misbruge Sandheden, ei bilde sig ind at Man ved at aabenbare christen Troe og Kiærlighed kunde forhindre Guds Frelsning, ei ansee Noget for Frelse, som ei var Guds Villie, ei mene at al Verden kunde staae den imod, og dog, skiøndt Hersleb (Gud skee Lov! siden han ei vilde lade sig bevæge) kun tænkte Lidet eller Intet af dette i klar Sammenhæng med mit Raad, saa vidner dog hans eget Forsvar med min indvortes, usvigelige Vished, at det var saadanne Betragtninger der i en dunkel Sum svævede for ham og hindrede ham i det Rette. Dette maae jeg minde om, for om muligt, at lære eder, at I ei stode uskyldige i Folket, at ogsaa I havde Deel i Brøden, at havde I villet indsee og følge Guds Raad, da havde eders aandelige Frænder gjort det Samme, da havde det nu seet heel anderledes ud i Norge, og hvad der end var skeet, skulde I ei staaet mistvivlende om Guds Riges snare Tilkommelse. At I, naar I skulde gjøre eder selv Regnskab for eders Haab i Fjor, sagde eder selv, at det var Guds Riges Komme, det tvivler jeg ingenlunde om, thi I vare for veltænkende og oplyste til at billige Glæden over Noget som ei stod dermed i Sammenhæng, end sige hvad som stred derimod, men derfor er det ligevist, at I ei burde glædet Eder, før I indsaae hin Sammenhæng, og at et christent, ublændet Øie ingen saae men vel det Modsatte, det er vist, at Man maatte være Nordmand, partisk Nordmand, og tillægge blotte Ord og udvortes Gierninger en Vægt imod indvortes Vished og Sindelagets tydelige Aabenbaring, for at vente noget Godt af den stolte Opbrusning naar den kronedes med Held. Jeg veed ogsaa, at naar I nu skal gjøre eder Regnskab for eders Sorg, og vil finde den retmæssig, at da nævne I ikke verdslige og timelige Uheld, Skuffelsen af forfængelige Haab, men det bliver derfor lige vist, hvad jeg foran har sagt, at skiøndt I vist bør sørge over eder selv og Folket, er det Forblindelse, naar I ansee Guds Rige fjernere nu end forhen, Tegn til at den verdslige Kraftyttring, den i Verdens Øine ubesmittede Ære o. s. v. endnu, om I end ikke tilstaae eder det selv, staae for eder i et Forhold til Folkets Omvendelse, som netop er det sande Forhold lige modsat, og det maae komme af, at de Ting

har et eget Værd i eders Øine, som det ikke maae have for en Christen. Om aldrig Andet, skulde dog en Beskuelse af Christendommens Historie, af de udvortes Omstændigheder, under hvilke den opkom og udbredtes og fornyedes, helbrede for en saadan Vildfarelse. Naar omvendte dog enten et enkelt Menneske eller et Folk sig til Herren af Hjertet i Medgangs Dage? Naar er Man villigst til at stole paa Herren alene, erkiende sin Skiændsel og sit Intet, naar det lader, som vor Arm frelsde os, naar Verden gienlyder af vor Priis, naar Frihed og Selvstændighed er vort Løsen, eller naar vore Hænder synke og vor Skam skjuler os? Naar avles og trives Længselen efter vort sande Fædreneland, naar Verden smiler til os, eller naar den vender os Ryggen?

Nu har jeg ogsaa herom sagt, hvad jeg maatte. Give Gud, at I ikke fortørnes, men føle, at jeg dog ingen anden tænkelig Grund kan have til nu at tale saa, end Omsorg for eders og Norges Vel. Dette har jeg forkyndt i høie, jublende Toner, og de skal ikke svigte meer end mine sørgelige Ahnelser, men vilde I foragte dem, da kunde det vel gaae eder som hin Hovedsmand, der nedtraadtes i Samarias Port. Dog, det vil I ikke, Herren vil oplade eders Øine, stadfæste eders Trin og glæde eders Hjerte, skal vi end dele mangen Sorg over os selv og over Verden som ligger i det Onde, vi skal dog vist og dele mangen Fryd, stamme her og sjunge hisset det hellige Hallejula til Herrens Ære! vi skal udbryde i Herrens Helligdom, naar vi see paa Hans Frelse: Dig, Herre! hører Æren til og os vore Ansigtters Blussel! Amen i Jesu Navn Amen!

venligst

Grundtvig.

Da det træffer sig, at dette ved Leilighed kan komme til Norge medfølge tre Stykker af min glade Bebudelses Prædiken, som jeg beder Dem besørge venligst til Vedkommende. Cand. Theol. Vinsnæs er i Drammen, hvorhen jeg beder Dem sende hans Exemplar snarest muligt. Vale! —

*Fra S. J. Stenersen. **

120.

Kjæreste Grundtvig!

Kristjania d. 1 April 1815.

Saa ordfattig føler jeg mig aldrig, som naar jeg skal skrive til Dem, kjære Ven! Jeg frygter for at bedrage Dem, frygter

L. 20 f. o. 2. Kong. 7, 17. Hovedsmanden, der ikke troer Elisas Spaadomme.

for at Egenkjærlighed skal bringe mig til at hykle og vise mig bedre for Dem end jeg er, og gjerne vilde jeg dog saa godt jeg kan, udbrede mit Hjærte. Det er mig undertiden, naar jeg skriver til Dem, som om nogen vilde holde min Haand tilbage og sige: du bedrager, og som om en hemmelig Stemme tilhviskede mig det samme. Og hvor kan det andet være? — Det er ikke som Menneske, men det er som Kristen jeg taler med Dem, og aldrig kan dog Følelsen af, at jeg ikke er det, stille sig klarere for mit Øje, end naar det vil hvile paa Deres Gestalt. Har jeg ikke Deres sidste Brev for mit Øje? Hører jeg ikke der, hvorledes Stemmen raaber af Deres Hjærte, hvorledes den raaber, uden at blive træt, for at opretholde en mat Haand, som aldrig trykkede Deres med Venskabs Varme, for at trøste et Hjærte, som aldrig slog ved Deres, for at kalde Liv og Varme i et Bryst, det De dog véd at være dødt og koldt? — Her ser jeg den sande kristne Kjærlighed, der anser og føler det sin højeste Glæde at kunne vinde Sjæle for Guds Rige, og naar jeg da ved Siden af denne endda ikke kan vorde opløst af Kjærlighedens Varme, naar jeg endda maa lede om Ord, lede om Tanker, at dog ikke min Tavshed skal saare et Hjærte, som kom mig med en saadan Kjærlighed i Møde, maa jeg ikke da vorde ordfattig, hvis jeg ikke vil hykle? — Og det forekom det mig, at jeg gjorde, hvis jeg sagde, at Deres Brev havde trøstet mig, glædet eller oplivet mig; thi Trøst forudsætter Sorg, og Sorg — saa forekommer det mig i det mindste — kjender jeg kun af Navn: Glæde og Liv i Aanden har jeg vel haft, ej alene i Øjeblikke, men og i længere Tid, — har det vel endnu, men — som mig synes — ej som før. — Sagde jeg paa den anden Side, at det slet intet hos mig har virket, da tror jeg ogsaa, jeg bedrog Dem, thi det har dog oplivet igjen et Haab, som jeg næsten havde ladet fare som forfængeligt, Haabet om at kunne komme til at leve i den uadskillelige Forbindelse med Faderen og Sønnen, som maa være enhver Kristens første Attraa. — Som sagt, jeg er ganske raadvild, naar jeg skal til Dem tale, ligesom jeg ofte i mit Hjærte er raadvild om, hvad jeg om mig selv skal tænke. Jeg vil, saa godt jeg kan, fremstille Dem mit hele aandelige Liv, at De selv kan dømme. —

Uden Følelse for Videnskab kom jeg til Universitetet, med den Tanke jo før jo heller at ende mit Ophold i et fremmed Land, og kun stræbe ved Examina at erholde saa god Karakter, at de ej skulde vorde mig nogen Hindring i min Fremtids Lykke. Men ej meget længe havde jeg hørt Treschows og Ørstedes Forelæsninger, førend jeg begyndte at indse, at Viden-

skab var noget langt andet, end jeg hidtil havde tænkt mig, og begyndte at forstaa, hvad det vilde sige, at de skulde dyrkes for deres egen Skyld; Metafysiken og Naturlæren aabnede mig en ganske ny Verden, og med Sandhed kan jeg sige, at jeg med hele mit Væsen levede i denne; det blev mit højeste Ønske i mit hele Liv at kunne leve for Videnskaberne, men da jeg havde for store Forestillinger om akademiske Lærereposter og for ringe Tanker om min egen Evne til at vente, at jeg paa den Maade skulde kunne komme til at erhverve mit Underhold i Verden, saa tog jeg teologisk Attestats, vel ikke med Ulyst, men dog ikke med bedre Kundskab, end at jeg tænkte, Teologien ved Filosofien maatte faa sin Oplysning og Kraft. Imidlertid var allerede noget af den høje Begejstring, hvor med jeg betragtede Videnskaberne, svundet, i det jeg saa lang Tid havde maattet sysle med noget, som ikke tykkedes mig Videnskab at være, men blotte Doktriner: for Videnskab erkjendte jeg intet andet at være, end det, som bragte mig denne anelsesfulde Enhed med Naturen nærmere. Dog havde jeg ikke heller under Teologiens Studium, der dog ogsaa forhindredes ved Informationer, saa ganske tabt mit Hovedøjemed af Sigte. Schelling og Fichte, disse store Anførere til den hemmelige Kundskab, som jeg tænkte mig, havde jeg stræbt at gjøre Bekjendtskab med, men uden at kunne komme ret til deres Standpunkt; ogsaa Ørsted blev jeg ved at høre, men naturligvis havde ved Vanen den høje Interesse, jeg følte ved de hidtil før aldrig sete Syner, noget tabt sig. — Alt dette haabede jeg igjen at skulle kunne erholde, naar jeg fik Tid til at kunne ret arbejde mig ind i hin Ideverden, og aldrig saa snart derfor havde jeg faaet Attestats, før jeg ilede hertil; endog Dagen derefter stod jeg ved min Pult med Deres Mythologi og Voluspa foran mig, thi just her ventede jeg at skulle finde min Verden; de Ord, De etsteds desangaaende havde sagt (jeg véd ej længere hvor), at De havde levet ligesom mellem hine Guder, at De havde sét dem, kjendt deres Træk, men ej kunnet nævne dem, at aldrig saa snart prøvede De paa at udsige, hvad der i Dem levede, førend at hine Syn vare svundne, og at De nu maatte vandre den tunge Erkjendelsesvej til det tabte Rige — disse Ord vare som skrevne af mit Hjærte, og ere det til Dels endnu. — Dog lever ogsaa Plato ved hines Side; thi igjennem Filosofien, tænkte jeg, skulde Vejen til Maalet gaa, og endelig havde Deres Dimisprædiken (faa af Deres Skrifter maaske har virket saa meget paa mig som denne) tillige med Schellings Anskuelse af Kristendommen givet mig om denne langt andre Tanker: i den skulde alle mine Studeringer ende

sig, som i et fælles Brændpunkt, og det saa' jeg allerede tydelig, at hvad der mig var hidtil given under Kristendoms Navn var alt andet, end dette. — I Deres Mythologi og Gudelæren fandt jeg ikke hvad jeg søgte, — det forekommer mig endnu, som om De heller ikke selv var kommen tilbage til den svundne Verden — og for at studere Plato rejste jeg hjem, thi i den landlige Rolighed troede jeg, det bedst kunde ske. Plato kunde jeg ikke her i Norge bekomme, noget af Fichte og Steffens derimod havde jeg med mig, men Studeringer i Familiekredsen har aldrig kunnet lykkes for mig, og saa gik det ogsaa denne Gang, uagtet jeg endnu vel stræbte at komme tilbage til den svundne Verden. — Derimod lærte jeg mellem disse naturlige Mennesker i Henseende til Moralen langt mere, end jeg havde lært af alle Systemer, lærte ogsaa at indse, at disse snarere tjener til at undskylde Egennytten, end til at fremme sand Dyd — en Mistanke, jeg allerede før til dem havde næret. Men endnu stedse betragtede jeg dog Kristendommen kun som den højeste Kundskab, eller rettere, jeg havde i lang Tid anset den sande Videnskab og Hjærtets Forædling for ét; thi den Indflydelse havde min Videnskabelighed haft, at den tillige havde forædlet Hjærtet, og gjort, at jeg med fuld Overbevisning antog de Treschows Ord, at den sande Filosof tillige maatte være en ædel Mand. Derfor længtes jeg tilbage til Kjøbenhavn, at denne Videnskab kunde blive uddannet i mig, det praktiske Liv havde endnu slet ingen Interesse for mig; jeg ansaa det kun som et nødvendigt Onde. Halv tvungen ved Overtalelser modtog jeg derfor en Lærerpost paa Kristjania Skole, men kun faa Begivenheder have haft en saa afgjort Virkning paa mig, som denne: alt hvad jeg i min lille Bog har sagt om Lærerlivet kan De anvende paa mig selv, thi alt er taget af Erfaringen. — Disse Drengene opfyldte mit hele Indre, dem elskede jeg virkelig: hvad jeg aldrig har kunnet gjort for mit eget Vel, bede til Gud, endog med Taarer, det har jeg kunnet gjøre for dem af disse, som jeg højest elskede, naar jeg trode, at Fordævelsen nærmede sig dem; — for deres Skyld kunde jeg virkelig flere Dage saaledes ængstes, at al min naturlige Munterhed var borte. Dog endnu stod det stedse som en Hindring i Vejen for min Lyksalighed, at jeg ej kunde faa Tid nok til ret at arbejde mig ind i Filosofien og komme tilbage til mit forjættede Land: hver Aften, naar jeg kom hjem af Skolen anvendtes for det meste paa Schelling, og mangen Time kunde jeg i Jordanus Brunos Selskab sætte mig tilbage i de svundne Tider, dog aldrig var dette Liv saa vedvarende, som før. — Det maa jeg dog ogsaa sige, at alt, hvad De til

den Tid havde skrevet, var overensstemmende med min Overbevisning, og alt vidnede om, at De havde, hvad jeg attraaede, men endnu kunde jeg umulig begribe, hvor De kunde sige til Sibbern, at Deres Rejse allerede var endt, og at om han ved lang Omflakken endelig engang fandt Hvile, saa vilde han ende, hvor De allerede var. Mine Prædikener, hvorved mine Ideer meget bleve udviklede, bare alle Præget af denne Tænkelige, dunkle og mystiske, men tillige altid for saa vidt kristelige, som de satte Kristendommen højest af alt: — ogsaa mine Elever søgte jeg at bibringe den samme Varme for Kristendom og Filosofi. Endelig blev det ved tiltagende Forretninger mig fast umuligt at vedligeholde saa megen Aandskraft tilbage fra Dagens Beskjæftigelser, at jeg om Aftenen kunde trænge mig ind i Naturfilosofernes dunkle Marker; de begyndte at tabe sig i mine Øjne: jeg saa hos mig selv, at som Kundskaben blev udviklet, saa blev den ligesom krystalliseret, et smukt gjennemsigtigt og skinnende Glar, men koldt og uden Liv: jeg saa, at den ikke kunde have den vedvarende Indflydelse paa Hjertet, som jeg havde troet — og stod derfor nu hartad ganske raadvild, thi at der i Guds Ord, ikke modtaget som Kundskab, kunde ligge en opvarmende og rensende Aand, var endnu ikke bleven mig klart. Da var det, at jeg første Gang skrev til Dem som til den eneste, jeg vidste der herom kunde give mig nogen Oplysning, — og nu kan De indse, hvorfor jeg vilde, at De ikke skulde blot fremsætte Bibelens Lære, men ogsaa bringe den i Forbindelse med de menneskelige Tanker; thi med alt, hvad De talte i Bibelens Sprog gik det saa, at det ingen Virkning havde paa mig; hvad De derimod med menneskelig Tunge talte, det prægede sig flux i min Sjæl saa fast, som Bibelen til vor Forundring præger sig ind i de Almuesmænds Sjæle, der i onde Tider vækkes ved den til Reformation. De svarte mig ikke, og jeg henvendte mig derfor til Luther og Franke, to Mænd, som jeg allerede noget før kjendte, og som jeg hørte, talte med saadan Vished om dette højere Liv, at de nok selv deri maatte have levet. Begge virkede meget paa mig, den første især lærte mig den hele kristelige Kundskab og gjorde mig først tydelig Forskjellen mellem Lov og Evangelium, den Hjørnesten, hvorover de fleste falde. Fra nu af begyndte jeg klart at indse, hvad Kristendommen er, men endnu ikke havde jeg nogen ret Forstand paa Ordets Kraft: først efter at Hersleb var kommen hid til Norge, fik jeg, uden at jeg selv ved ret hvorledes, den Indsigt at for at vorde Kristen, maatte man deri granske alene for at opbygges, og siden den Tid læste jeg og daglig i Bibelen i den

danske Oversættelse, ene og alene for deraf at opbygges. Jeg trode ogsaa at føle, eller maaske rettere, jeg følte dets Virkning i mit Hjærte til at nedslaa og dæmpe de vilde Tilbøjeligheder, og fra nu af indsaa jeg, at den, som havde den levende Tro, han havde allerede for saa vidt endt sin Vandring, at af alt, som han siden kunde erhverve, lagde intet nogen ny Værd til hans egentlige indre Kjærne. Aldrig har jeg nogen Sinde siden den Tid ladet af at søge alt i Ordet og i Bønnen, for saa vidt mine Læbers Ord kunne kaldes Bøn; men ikke har jeg faaet den levende Tro, der som en rindende Kilde kunde vælde ud af mit Bryst, ikke heller er Ordet blevet ligesom min Ejendom, kort: endnu staar jeg uden for Kristus, ligesom jeg forudm gjorde. Og hvad der er end mere at beklage: den Længsel, som før drev mig, vel ikke i det Maal, som den har drevet andre, men dog saa, at jeg tydelig kunde se, den har været min Ledestjerne i det hele Liv; — den Varme, jeg og forudm følte for at kunne bringe andre til den samme Tro, hvor jeg vidste, at den højeste Skat ligger forborgen, de ere til Dels svundne af mit Bryst; Gud ved, om de nogen Sinde igjen vorde opvakte! — Men da jeg ser, at mange, som ogsaa trode paa Kristus, ikke heller levede i denne inderlige Forbindelse med Gud i Kristus, saa trode jeg virkelig, at dette maaske var et hovmodigt Ønske, og noget højere end det kunde her vorde alle givet, at det kun blev deres Lod, som Gud vilde her udkaare til sine synderlige Redskaber, og jeg trode, at jeg maatte vogte mig derfor, som for en Fristelse, at ikke ogsaa det, som var mig givet, skulde vorde mig frataget. Jeg ser jo desuden, hvorledes Begejstringen havde, saa vidt jeg véd, uden nogen min Brøde, tabt sig hos mig, og maatte da til Dels tro, at denne kun var Ungdommens Ejendom, og at om den gjaldt, hvad Bruun siger om Kjærligheden i sine Prædikener, at den ikke svinder, fordi den ikke viser sig paa samme Maade, som i de første Elskovsdage, at den først da, naar den ligesom er i Fare, igen viser sig med Lidenskabens Styrke. —

Her har De min oprigtige Bekjendelse, og saaledes som min Sjæls Vilkaar nu er, kan De nok let indse, at jeg ikke uden med en Slags Frygt kan gribe Pennen, for at skrive Dem til. De forudsætter nemlig dog stedse hos mig en dyb Trang til Troen, thi De mener, at min Tilstand er ligesom Deres i Kampen, da De led saa uudsigelig Pine, men desværre med mig er dette ikke Tilfældet. Dyb Trang har jeg ingenlunde: aldrig f. Ex. har jeg følt Trang til at høre nogen Prædiken, aldrig er jeg af nogen bleven opbygget, om jeg end har hørt, at den paa andre har

haft den Virkning; og end mere: aldrig har jeg af Trang nydt Herrens Nadvere; der farer mig en Gysen gennem Blodet ved at skrive disse Ord, men de bør staa der, at De kan faa et sanddru Billede af mit Indre; kun for nogen Tid siden følte jeg Trang til deri at deltage, da jeg indsaa, at Kristus virkelig deri for de troende er tilstede, og jeg altsaa var vis paa, at hvis min Tro var ret, saa vilde og denne Velgjerning vorde mig til Del, saa vilde ny Kraft vorde mig given til at stride mod Verdens Begjærligheder og mod Kulden i min egen Barm; Sygdom har deri hidtil forhindret mig, men det synes mig, som allerede Ønsket og Viljen har virket godt i mit Hjærte. — Trang til Religion s o m t i l e n T r ø s t har jeg aldrig følt, thi ingen af de Ulykker, hvorover Menneskene græmme sig, har nogen Sindre ramt mig, og det forekommer mig mestendels, at om de end vente mig, vilde de endda ikke gjøre paa mig noget dybt Indtryk: derfor har jeg endog stundum gjort i mit Hjærte, men ej vovet at udsige, det daarlige Ønske, at jeg maatte vorde ret ulykkelig, for at hin dybe Trang kunde vækkes. — Og med alt dette er jeg dog ingeniunde, har aldrig været af de letsindige Mennesker: min Karakter, skjønt munter i det daglige Liv, er egentlig dog alvorlig, alvorligst, naar jeg er ene, ligesom jeg ogsaa da ofte er allermuntrest. — Lidenskaber og Begjærligheder har jeg naturligvis som alle andre Mennesker, men af alt, hvad Verden har i sit Eje, har dog indtil dette Øjeblik intet kunnet fængsle mit Hjærte, især siden den Tid, at jeg søgte min Kraft i Ordet. Egenkjerlig er jeg heller ikke, thi rolig kan jeg meget ofte høre mig selv dadles, naar jeg til samme Tid endog kan geraade i Vrede for at redde en andens Ære; jeg er mere sparsom for mig selv, end mod andre, i det mindste anvender jeg paa dem lige saa meget, som paa mig selv, fordi jeg ikke behøver det; jeg glæder mig lige saa meget, naar jeg hører, det gaar andre vel, som ved mit eget bedste, men i deres Sorg kan jeg ikke deltage: til at afhjælpe den, naar jeg kan (formodentlig vil dette dog vist sige, naar det ikke koster mig, hvad jeg selv elsker) er jeg beredvillig, og jeg tror, at jeg skulde kunne være i Stand til at gjøre, hvad Verden kalder store Opofrelser for mine Venner, uden at det egentlig blev mig Opofrelser, eller uden at, hvad jeg kalder Kjærlighed egentlig drev mig dertil; — en simpel Fortælling om hjærtelig Deltagelse kan ofte lokke Taarer i mit Øje, medens derimod de fleste om ej alle Menneskers Deltagelsesytringer forekommer mig, naar jeg selv er nærværende, kun som Hykleri; — de fleste Mennesker, som kjende mig, tro, at jeg har Følelse, om ej for det legemlige, saa for det aandelige, selv ved jeg, at jeg fast ingen har:

de fleste Mennesker forekomme mig derimod at have Følelse vel for det legemlige, men ej for det aandelige, — og de tro dog selv, at de have det. Et saadant besynderligt Væsen er jeg mig selv og andre, og jeg forsikrer Dem til, at jeg ikke kan komme ret paa det rene med mig selv herom; — og endda mærker jeg tydelig, at jeg i de fleste Henseender kun er et Hverdagsmenneske, ret som Folk er flest. —

Af alt dette kan De nok til Dels dømme, at jeg tilfulde indser Sandheden af hvert Ord, som De i Deres Brev skrev til mig angaaende Kristendommen; at den levende Tro ej er en Skat vi med egen Haand kunne gribe, det har jeg længe siden indset af Skriftens Ord, ligesom jeg ogsaa har følt det i min egen Erfaring; at vi uden denne ej ere hvad vi skulle være, hvad Gjerning det end blev os given at røgte, har jeg ogsaa set, ligesom alt for vel følt, at mine Ord om Guds Rige kun vare døde, og kunde vel give andre Anledning til at søge dette, men ej nedlægge det i deres Barm. Videnskaberne har jeg heller ikke nogen Sinde foragtet, ej heller just som en Daglønner dyrket dem, men kun tillagt dem samme Værd, som enhver anden Forretning i Livet, naar den drives, som den bør, det vil sige, vel ment, at de af alle menneskelige Ting ere de højeste, men at de for Resten ej give Besidderen noget andet Værd, end det han i Følge sin Tro havde, om han og gik bag Ploven; — ej heller har jeg paa den Maade foragtet de Blus, jeg for dem saa fremlue af Ynglingers Øje; steds have disse glædet mig, naar jeg saa' dem, og sjælden har jeg lykkeligere Timer, end naar jeg fra Lærerstolen søger at opvække disse, men det vilde jeg kun sige, at den almindelige Dorskhed og Slaphed har gjort mig mistroisk imod dem, gjort, at jeg frygter for, de ville synke igjen tilbage, uden at efterlade noget varigt Spor: jeg synes nemlig ikke hos nogen af dem at finde saadan Varme, som jeg ved, at jeg selv følte, det første Videnskabssansen hos mig vakt, og naar jeg nu véd, at ej heller denne kunde holde ud mod Verdens Angreb, kan jeg da haabe det om de svagere Glimt? At ellers denne Mistro grunder sig paa Vantro hos mig selv, at jeg nemlig ikke betænker, at han, som kunde lade Dødningebenene vorde levende for Ezekiels Øjne og kalde Kristus af Graven, vel endnu formaar at bevæge Jorden og bringe Liv i dens døde Legemer dør, hvor de ikke med Vidende have fornægtet den korsfæstede, — det indser jeg, og jeg vil bede Gud, at han — som De med Apostelen siger — vil bevare mig Troen, lade mig befindes blandt dem, som oprejses til Livet, og saa sætte det i hans Haand, om jeg skal vorde blandt de dertil udkaarede Redskaber. O, at jeg turde haabe, at den Død,

som nu fremfor nogen Tid har bemestret sig mit Hjærte, skulde vorde Overgangen til hint Liv! O, at jeg kunde holde fast paa den herlige Forjættelse, som De i Kristi Ord viste mig, den jeg vel tusende Gange har anført, men ej én Gang har kunnet ret tilegne mig: mit Haab desværre er kun svagt, men maaske Gud vil gjøre langt over hvad jeg begriber og forstaar. —

Just dette var og den eneste Punkt i Lærdommen, hvori jeg trode mig uenig med Dem, at De syntes at fordre som udelukkende Kjendetegn paa en Kristen denne inderlige og levende Tro og Forbindelse med Gud, og jeg mente, at den ej kunde vorde alle given her i Livet, men at den hisset vilde vorde dem given, som uden at have faaet dette Pant i sit Hjærte, dog stræbte ved Ordets Kraft at overvinde Verden. — Dermed staar ogsaa i Forbindelse, at De undertiden synes at fordre, at og kristelig Kundskab nødvendig maatte findes der, hvor der var sand Tro, endskjønt dog den hele Historie lærer, at fra Apostlene til Luther fandtes ej **r e n k r i s t e l i g K u n d s k a b** hos nogen, uden det skulde være højst faa, thi Avgustin selv var jo Munk, og Huss til Dels en Mand, der bejlede til Martyrdøden. Men nu ser jeg nok af Deres Brev, ligesom jeg og af Deres Tale om Reinhard kan skjønne det, at De ikke dømmer saa haardt, men at naar det synes saa, saa er det Læren og Frugterne, De dømmer og ikke Hjærtet selv. Endelig kunde jeg ogsaa om den teologiske Stridsmaade anføre den min Mening, at denne vel bør forandres med Hensyn paa de forandrede Tider, og at, om det var godt, at Luther i sin Tid, da han, som han selv sagde, skulde som en Kile kløve en haard Egestamme, brugte haarde Ord i Forbindelse med sine Grunde, saa er det maaske ikke godt i en Tid, da man ej er vant til at ville rette sig efter Magtsprog, at bruge andet end Grunde. Menneskeheden er nu virkelig et forvoxet ulydigt Barn, der ikke ved Slag kan vorde rettet, hvis det ej bliver det ved Overtalelse; det er tillige et forvænt Barn, som i lang Tid har haft sin egen Vilje, og som kun ved Haardhed bliver end mere forstokket; — paa Luthers Tid var det derimod vant til at gaa under Aaget, og modtog derfor ogsaa villig Munkens Ris. — Selv Apostelen bruger imod de falske Lærere blandt Galaterne dog mest alene Grunde, uagtet at de lærte aabenbart mod Troen. —

De ser, at jeg i dette Brev har stræbt at udfolde for Dem mit Hjærte saa klart, som det har været mig muligt: ingen har jeg nogen Tid sagt saa meget om mig selv, som til Dem. Gud give, at De ej formedelst dette Maleri maatte afskrækkes fra mere at tale til mig, thi maaske kan dog Deres Tale vorde

et Middel i Guds Haand til at fuldende det Arbejde, han ved den i mig har begyndt. Gud give, at jeg og da snart kunde med Deres sande Følelse sige, at De i mig med Guds Hjælp stedse skal finde en trofast Ven.

S. Stenersen.

For de tilsendte Prædikener takke vi venligst. Gud bevare hos Dem det Haab, som deraf fremlyser, og om ikke vi se disse Dage, saa give dog Gud, at de maa komme for vore Efterkømmere.

Angaaende Sagen med vort Fædreland, da har jeg virkelig aldrig nogen Sinde fritaget mig for at være delagtig i den Brøde, som hvilte paa det hele Land, og jeg tror vist heller ikke, at Hersleb nogen Sinde har gjort det, og dersom jeg altsaa forstaar Deres Ord saaledes, at vi, hvis vi havde haft den fulde og faste Tro til Gud og den levende Overbevisning om, hvad Ret er for ham, at vi da vilde have handlet med anden Varme, — saa ere vi deri enige, om vi ikke just derfor endnu kunne tro, at her havde da set anderledes ud; men det er nu det samme; — kun det vil jeg dog desangaaende erindre, at aldrig nogen Sinde ansaa vi os fornærmede af Dem, eller trode andet end hvert Ord kom af et rent og godt Hjærte hos Dem. Det véd Gud, at ej et Øjeblik den Tanke opstod hos mig, at De af Partiskhed for Danmark saaledes talte. — Ogsaa det kan jeg sige, at saa længe Gud ej fratager mig det Sindelag, jeg nu har, saa kan De aldrig fortørne mig, hvor haardt De end kunde tale; thi jeg véd, at det kommer af et godt Hjærte, og slig Tale fornærmer mig da aldrig. — Det samme vil vist Hersleb sige. Fra den ejegode Hersleb, som jeg vilde ønske, at jeg kunde elske saa varmt, som han det fortjener, behøver jeg nok ikke at hilse, da han formodentlig selv skriver med denne Lejlighed. I Dag har jeg ikke set ham, men ellers har han nu i 8 Dage, hvori jeg for en liden Upasselighed har maattet holde mig inde, hver eneste Dag set til mig, endskjønt han dog vidste, at jeg ikke egentlig var syg. —

Til S. J. Stenersen.

121.

Kiære Ven!

Langfredag 1815.

I Gaar modtog jeg Deres Brev af 6te Marts, og jeg vil ikke bruge mange Ord til at sige Dem, at det var mig ret inderlig velkomment, allerede fordi det var saa nyt og flyttede mig altsaa op imellem eder, istedenfor at næsten Alt hvad jeg ellers

i lang Tid fik fra Norge var fra en længst forsvunden Tid. At Brevets Indhold glædede mig som Person og Dansk er ligefrem, men, Gud skee Lov! at jeg kan tilføie, det glædede mig som Christen, fordi jeg veed, at naar De vender Øiet længselsfuldt mod mig og mit Fædreneland, da er det Gud, Som styrer det, da er det ei det Timelige i os, som, Gud være lovet! ingen Mand skal friste, men det Evige De søger. Jeg kunde da vel fristes til at billige Deres Mismod over Norge og Deres Mistillid til Guds Værk i og ved eder; men naar vi fristes dermed, da heder det: lad os, som Overmænd, Seieren beholde! Altsaa, kiære Ven! jeg vil lade som om Dannemark og jeg selv, vare mine erklærede Fiender, som de da ogsaa, i en vis Forstand, virkelig ere, og fra det Stade bedømme Deres Tale. Haard Dom har De imidlertid ikke at frygte, fordi jeg, som sagt, veed, at hvad De søger og elsker hos Dannemark og mig er ikke, hvad jeg hos de tvende Personer som Christen maae hade, men tvertimod det Christelige hos os i Vilkaar og Anlæg og Tale, og sandelig, en højere Fryd af saadanne Ting kan jeg ikke faae, end ved den Tidende, at en Nordmand kommer Dannemark kiærlig i Hu, føler sin Eenlighed, erkiender de Gaver Gud midt i vor Ringhed, har miskundelig levnet og tildeelt os, ønskede at see mig og høre min Røst mellem Fjeldene. Saadant maae glæde mig saare, thi var ikke Dette, siden jeg blev Christen for Alvor, mit varmeste Ønske, mit lyseste Haab, den trøsterige Vished, som vel ingen Sønderrivelse, intet Drukkenskabs, Hovmods eller Haans Ord kunde nedbryde, fordi jeg veed at Han er trofast som haver lovet det og at det netop er Hans behagelige Villie, at vi skal haabe, hvad vi ikke see, ja i Tillid til Hans Sandhed haabe uden Haab, men som dog Saadant idelig anfægtede og beskiæmmede en liden Stund mit Haab i Verdens Øine. Altsaa, kiære Ven! der er Meget, saare meget ved det Dannemark og den Grundtvig, som jeg slet ikke lider, som jeg med Guds Hjelp stedse skal søge ret bittert at bekjæmpe, men ikke desmindre tør jeg sige: elsk dem inderlig, længes hjertelig efter dem i Jesu Navn, i den Skikkelse de ere fødte af Gud udi, og fraregn det der er af Kiøds og Mands Villie, det er af Djævelen! elsk og længes! og De skal da leve den Dag, da vore Hjerter sammensmelte, Længslerne opfyldes, som de det paa Jorden kan, og Lovsangene blande sig til et vel svagt, men dog i Christo helligt og Herren velbehageligt Halleluja. Give Gud! De kunde meddele hver Nordmand denne Kiærlighed og Længsel, da vare vore Fædres Lande inderligere forenede end i et heelt Aarhundrede, og den politiske Skilsmisse havde

Intet at betyde; thi det er vore Hjerter og vore Evner, hvis Forening er en nødvendig Følge af christelig Tro paa begge Sider og derfor en nødvendig Betingelse for Nordens Held. Det er herligt, at De har nedstemt, ja opgivet Deres Forventninger om Norge og dets Selvstændighed, om at noget Stort skulde avles af vantroe Kræfters Giæring, om at Christendom skulde opvoxe paa den nøgne Klippe ved Stenenes Trolddomskraft, om at Aanden kunde andet end flagre vildt og synke vingeslagen til Jord naar den hovmodede sig over Hjertet og foragtede dets Røst; thi Norge er Nordens Aand og Dannemark dets Hjerte, og Hjertet talte giennem mig, ei efter Kiøds Villie men efter Sandhed, og Aanden vilde ikke agte derpaa, derfor maatte den, dybt fornedret, lære at føle sin Afmagt og lytte til Hjertets Stemme. Saa maatte det være og skee, det saae og sagde jeg sukkende, men nu er det skeet, i det mindste i et Forbillede, og nu maae jeg glæde mig. Langt være det derfor fra Dem som fra mig, at opgive vore store Forventninger om Guds Værk i Norge, om Capellet paa Dovre, der ved Guds Kraft skal trodse Verdens Storme og Vandfald; jeg siger end, hvad jeg sagde, der den store udvortes Trængsel begyndte: denne Sygdom er ikke til Døden, men at Guds Søn skal æres ved den, Lazarus skal ved Hans Røst, skiondt han alt stinker, levende udgaae af Klippegraven, fries fra Baand, favne i Kiærlighed de grædende men trøstede Søstre, og holde en hellig Nadvere med Herren, naar Hans Time stunder til at korsfæstes, opstaae og fare til Himlen; ja visselig er Kapellet paa Dovre det Laodicea, om hvilket Seeren taler saa advarende og dog saa kiærlig, trøsterig, visselig er den Menighed som nu fødes, den Kilde der udspringer i Dalene for at gaae mellem Bjergene, den er Philadelphia og udspringer derfor i Broderkiærlighedens haarde Prøvestund, udspringer som Kilden for den døende Ismael i Ørken.

Dog, mine Syner, saa vidt de ikke ere øiensynlige, vil jeg ei paatrænge Dem eller Nogen, men det er øiensynligt, at Norges Frelse, at Christendommens Gienfødelse imellem Klipperne nu er nær og først nu, thi de Karske have Lægen ikke behov men kunde Syge, Herren maae knuse, før Han

L. 12 f. n. Laodicea, By i Phrygien. Seeren o: Johs. i Aab. 3, 14—22.

L. 10 f. n. den Kilde etc.: Ps. 104, 10.

L. 8 f. n. Filadelfia, By i Lille-Asien, ligesom Laodicea en af de Stæder Engelen byder Johs. at tilskrive. Aab. 3, 7—13.

L. 6 f. n. Ismael: 1 Mos. 21, 19.

L. 2 f. n. de karske etc. Matth. 9, 12.

kan læge, Han siger Selv, ja saa siger den Høie og Ophøiede, Som boer evindeligt og Hvis Navn er helligt: jeg vil boe i det Høie og Hellige og hos en Sønderknust og Nedrig i Aanden at gjøre de Nedriges Aand levende og at gjøre de Sønderknusdes Hjerter levende, naar du raaber: lad dine Forsamlede redde dig, da skal Veiret adspredde dem allesammen, Forfængelighed skal gribe dem, men Den, som forlader sig paa Mig, skal arve Landet og eie Mit hellige Bjerg; og Man skal sige: baner, baner, rydder Veien! optager Stød af Mit Folkes Vei! Thi Jeg vil ikke trætte evindeligt, eller være vred i Evighed, ellers maatte Aanden og de Sjæle som Jeg haver skabt, forsmægte for Mit Ansigt. Jeg var vred for hans Gierrigheds Ondskab, og slog ham i det Jeg skjulde Mig, og Jeg var vred og han gik forventt paa sit Hjertes Vei; Jeg saae hans Veie og Jeg vil læge ham, og Jeg vil skaffe ham Rolighed og give ham Trøst igien, ja saamange af dem som sørgede; Jeg skaber Læbers Grøde Fred, Fred for dem fjern og nær, sagde Herren, og Jeg haver lægt ham, men de Ugudelige ere som Havet der er oprørt, thi det kan ei være stille, og dets Vand udkommer Skarn og Dynd, ingen Fred, sagde min Gud, for de Ugudelige.

Skal ikke saadanne Taler slaa, tugte og trøste Christne, og nu fornemmelig nordiske Christne? O, kiære Ven! læs De Profeterne flittig og andægtig med Anvendelse paa Dem selv, og disse skal da snart for Deres Øine anvende sig selv paa Tiden og dens Vilkaar og Bedrift og aabne Dem en udtømmelig Kilde af Viisdom og Trøst, overstraale Tiderne og de nærværende Dage med et klart og helligt Lys, i hvilket De seer Herren vandre paa det oprørte Hav og løfte den tvivlende, synkende Peder. Læs De saaledes til en Prøve Esa. 47, Ezech. 35, 36, 37 og De skal see store Glimt, og høre mægtige prophetiske Røster, og Deres Hjerte skal glædes, og Ingen skal tage Deres Glæde fra Dem. Betragt nøie Guds Husholdning med sit Folk Israel! erkiend, at ligesom Israel saa aabenbar er Folkenes Førstefødte, som Herren Selv siger 2. Moseb. 4, 22, saaledes er ogsaa Guds Husholdning med Folket Forbillede paa Husholdningen med Christi Menighed indtil Dagenes Ende. Da vil De lære bedre med hvad Ret de christne Lærefædre allegoriserede over Israels Historie og anvendte Propheternes Taler paa de nærværende og tilkommende Tider, det skal ei forarge Dem at Hint og Dette ofte gjordes vildt og bagvendt, mangan Gang end ei opbyggeligt, det var Menneskenes ei

Sandhedens Brøde, den skal vi stræbe ved Guds Bistand at undgaae, men derfor ei vende vort Øie fra det klare, hellige Kirkespeil, hvori vi, alt som Dækket løfter sig, Øieskiellet falder, og Taagerne spredes, da forvandles Synerne fra Klarhed til Klarhed som af Herren, Som er Aanden. Da skal De ogsaa lære, at ikke derfor staae Dannemark og Norge ringe og beskiæmmede i Verdens Øine, fordi der er mindre Troe og Kraft end andensteds, men just fordi der er mere, langt mere, fordi Herren vil frelse os, i det Han knuser og læger, vi dømmes paa det vi ei skal fordømmes med Verden, vi døe for at leve i Guds Søns Troe, og hvad Herren sagde om Israel: Jeg vil blive ved at handle underlig med dette Folk, ja paa det Underligste, det giælder ei saa om noget andet Folk som om det Danske og Norske, De kan i min Roskilde Saga see Vink herom, tusende vil De finde ved at eftertænke de forbigangne Dage, og et straalende, uimodsigeligt Vidnesbyrd ligger lige for vore Øine i de næstkommende Dage, vi, ja Verden med os, skal see det, Verden skal forundre sig, men vi skal glædes, og takke Herren for Miskundhed. Der er megen, overvættes megen aandelig Kraft imellem eders Klipper, ligesom Jern og Sølv i eders Gruber, det veed jeg, skjøndt jeg aldrig besteeg eller randsagede dem, det skal Verden see til sin Forbauselse, naar Herren opreiser eder, det skal mærkes, naar eders høie Harpetoner gjalde blandt Fjeldene, gientage Moses Guds Tjeners Sang og hæve Aanderne mod Himlen. Ei formedelst Svaghed, ei formedelst Kiærlighed til de legemlige Ting, ere I beskiæmmede, der er ingensteds paa Jorden mindre af disse Ting end hos eder, de Ting ere langt fra at herske i hvad Man skal kalde Folket, nei, jeg maae stedse gientage det, skjøndt selv I, mine Venner, vil ikke høre det, ja just derfor maae jeg idelig gientage, hvad jeg veed er Sandhed, og en Sandhed, uden hvis dybe Erkiendelse I aldrig frelses eller opreises, Stoltthed og Hovmod, det er eders Folkelast, ligesom Svaghed og Kiærlighed til det Legemlige er vores. Jeg turde forbinde mig til, inden en Maaned at opvække Norges Folk fra Vardøhus til Lindesnæs, saa de glade opoffrede baade Liv og Gods, men bøie deres Stolthed det turde jeg ei love om en eneste af dem der har Kraft, det er end ikke lykkedes mig med mine ærlige, kiære Venner, med Hersleb og Dem, det kan jeg see paa saa Meget, det er øiensynligt deraf, at I endnu ikke vil see, hvad hele Verden seer, at Stolthed er eders Folkelast, vil ikke see, hvad jeg og hver Christen, som ikke er Nordmand, seer, at derfor maatte Herren ydmyge og be-

skiæmme eder, lamme de visselig stærke Arme, indaande Frygt og Rædsel i de visselig modige Barme, binde de visselig dristige Tunger, bøie det stolte Hjerte til de laveste Jordens Usselheder. Det maatte skee, thi I stode paa Undergangens Bred, og Herren vilde frelse eder, I vare aandelige, men ikke den Hellig Aand, Hovmodens Aand, Djævelen vilde I tjene, I vilde stole paa Gud, men kun for at Han skulde gjøre, h v a d I v i l d e, I vilde foreskrive Ham Lov og Vei og Betingelsen, under hvilken I vilde frygte og forlade eder paa Ham. Tag nu ikke feil, meen ikke at jeg troer, enten I eller mange Tusinde blandt Folket vare eder Saadant b e v i d s t e, men slaaer ikke derfor min Tale i Veiret! Kiæmper med eder selv i Selvprøvelse og Bøn, til I lære, at Intet uden Stolthed kunde lukket eders Øre for min christelige Sandheds Tale, Intet uden Selvklogskab i eders Troe og Gudsdyrkelse kunde byde eder forsage om Frelsen, naar eders Tanker ei fik Fremgang, Intet uden Stolthed der bød eder fortvivle om Christendommens Gienfødelse, naar ikke Bjergene i den verdslige Fødselsnød avlede den. Have I da først lært at kiende og hade Uhyret i eders egen Barm, og saavidt jeg seer, har Gud ved Sin Tugtelse alt lært eder nogenlunde, hvad vi, desværre, seent lære tilfulde, og derfor i d e l i g a a r v a a g n e maae arbeide paa; da skal et andet Lys opgaae for eder over Norges Folk og de sidste Hændelser, da først kiende I Landets rette Nød, da først kan I som gode Jesu Christi Stridsmænd bekiæmpe dets Arvefiender; da skal I see, hvilken uhyre, hartad utrolig Forblindelse det var, da I ventede noget Stort og Godt af den Stemning, der paa Eidsvold gav sig tilkiende. Min Gud! Hvor var det dog muligt, at Christjan kunde love sig Noget af en Stemning, der medens Læben sagde, med Gud vil vi begynde, kundgjorde den grueligste Lunkenhed og Ligegyldighed for de guddommelige Ting? Støt Deres Arm paa Bibelen, hav Gud i Hjertet! og læs da langsomt Norges Grundlov og Rigsdagens Forhandlinger, og siig mig da i Jesu Navn! christne Mand! om der er et eneste Ord som vidner om Troe og Guds frygt, om der er et eneste Bestemmelse, som vidner om, at Man vilde begynde med Gud, og stole paa Ham og lade Hans Ord være Rettesnor for Tanke og Bedrift, om der er et eneste Blad, som ikke vidner aabenbarlig om norsk Stolthed om Foragt for andre Folkefærd og især for danske Brødre, om den daarlige Indbildning at Norge kunde a a n d e l i g staae ene uden Guds eller andre Folks Bistand, om den Indbildning at kunne ved Menneskeord haandhæve Ret og Frihed, om den ukiærligste Mistroe selv til ham

I kaarede til Konge! Læs og see! og skjul dog ikke Deres Øie længer for Slangen i Norges Barm, som selv de Ædlere pleiede, og som, hvis Gud ei naadefuld havde knuset dens Hoved, vilde druknet eder, som Asa-Thor i sin Gift. Siig mig dog engang, sagde Deres, sagde Herslebs Aand eder Intet, da I saae at Landets Fuldmægtige, der samledes for at begynde et nyt Levnet med Gud, ikke engang tænkte paa at en Stat i Christenheden skulde være christelig, havde ikke andet om Religionen at sige, end at den var nødvendig for det Bjergfolk med Phantasie, at den evangelisk lutherske skulde være Statens, men at det var den ligegyldigt, hvad dens Borgere troede, da I saae at Juristen Christie var den, som maatte huske dem paa, at Menneskeofringer og andet Hedenskab dog vel maatte forbydes. Kan det være andet end Spot eller Beviis paa den grueligste Ligegyldighed, naar et Lands Fuldmægtige i vore Dage affærdige Religionen med de Ord, at en Troe, som De veed forkyndes næppe i tyve Kirker, skal være den herskende? Siig mig dog, hvor kunde I troe, at et Folk, der vil afspise Gud saaledes, naar det er i Nød og bekiender sin Trang til Ham, vilde offret Ham deres Hjerter, naar Verden havde føiet dem, og de havde faaet deres Aands Attraae: Ære og hvad de kaldte Frihed og Selvstændighed! Siig mig dog hvorfor I ikke gruede over disse Tegn, hvorfor I ei vilde agte paa dem, skøndt jeg pegede og bad i Guds Navn, hvorfor I ikke blegnede, hvergang I tænkte eder den Takkefest, som maatte følge paa en saadan Bededag; hvorfor I ikke nu, midt under Sukket over eders egen og Folkets forblindede Stolthed, bekiende, at Herren har gjort Alting godt, de Blinde gav Han Synet og de Døve Hørelsen tilbage, førde eder paa den eneste Vei til Frelse, lærde eder at krybe til Korset, som I, ja som vi alle, saa gierne vilde overflyve eller undgaae?

Ikke sandt, min Ven! Du fristes saare til at troe at Dette, hvortil jeg stedse kommer tilbage og hvorved jeg saa hyppig og saa længe dvæler, er min Livmaterie og Kiephest, og at den Norske Stolthed jeg stedse, især i de sidste 3 Aar og fornemmelig i det Sidste idelig raaber og feider paa er kun Skyggen af min egen, at det er de brede Skygger af Norges Bjerge glødende i Aftenrøden, som jeg ei kan lide fordi de skjule over Danmarks Blomster og mørkne Sølunds Bøge; men, kiære Ven! staae Fristelsen imod! thi den er af den Onde. Kom ihu, at mens jeg revsede den Norske Stolthed, sang jeg høit begeistret om de gyldne Klippetinder, satte jeg mig og min Moder gamle Dannemark ydmyg i de brede Skygger og frydede mig ved Klippefuglens høie, dybe Toner, ved

Rosenstokkene paa Aggersvold, og sørgede kun over Tomheden i Roskildevang og Tavsheden i Bøgelunden, fordi de virkedes af vores Brøde, fordi Gud er riig til alle dem som Ham paakalde. Kom det ihu! da triller Taaren, da taler Hjertet, da viger Fristelsen. Ja, det er sandt, naar jeg saaledes revser eders Stolthed, da fristes jeg af min egen, da vil det hovmodige Hjerte opløfte sig, og det er ilde, og jeg tør ingenlunde sige, at jeg vaager og beder og strider og nedtrykker, som jeg burde, men troe mig! jeg hader dog Hovmoden formeget til at tale efter dens Indskydelser, til at lade den træde imellem mig og Herrens Lys, jeg hader dog den og elsker eder for meget til at ønske tit at fristes, til at skiænde! Det var i Dag intet mindre end min Hensigt at feide paa den Norske Stolthed, det kunde saameget mindre være det, som Deres Brev netop forkynder mig herlig Førstegrøde af Norsk Ydmyghed, men naar jeg har Gud for Øine og da drives til at tale Noget, som jeg slet ikke havde belavet mig paa og tildeels nødig vilde, og jeg veed det er Sandhed, da taler jeg i Jesu Navn, som jeg maae. Hvad jeg her har sagt er i Grunden slet ikke Andet, end hvad jeg sagde i mit sidste Brev (som med en Kiøbmand Didrichsen vel er paa Vei til Dem) hvad jeg i et heelt Aar har sagt i mange Breve til Hersleb, men det grubler jeg ikke videre over, jeg saae Ting, som jeg ei før saaa tydelig har peget paa, mine Ord finde eder nu i en bedre Stemning, og Intet skal være mig kierere end at de maae være overflødige. At erkiende dybt eders egen og Folkets største Nød, og lære med uindskrænket Troe og Tillid at lytte til Guds Ord og læse det med Flid og Andagt og bede idelig, det er hvad jeg vilde stræbe ved Guds Naade at opvække eder til, og maatte det kun lykkes, da vilde I vel længes efter mig, ligesom jeg ret inderlig længes efter eder, I vilde, saavel som jeg føle, at vi alle trænge til at oplives, storkes og trøstes ved Guds Sandheds Ord paa hinandens Læber; men I vilde ikke savne Kraft og Røst, hvad Herren sagde til Moses, der han undskyldte sig med sit svare Maal og sin bundne Tunge: hvo haver givet Mennesket Mund? eller hvo gjør stum eller døv eller seendes eller blind: mon ikke Jeg, J e h o v a h? det siger Han end til eder; I have Moses og Propheterne, sætter eder ved deres Fødder og hører dem, og mestrer ikke dem eller den Hellige i Israel, afsiger alt Gemeenskab med Tidens kloge Herrer, og beder Gud alvorlig at uddrive Arbeidere i sin Høst uden enten at fremtrænge eller unddrage eder, da skal I see hvad Gud kan gjøre, at det er Ham og Ham alene, den Treenige, Som opvækker Døde og gjør le-

vende hvilke Han vil, endskiønt Han ogsaa i Christo gjør det ved os efter Sin Velbehagelighed; da skal I vorde Lærere i Israel, som veed hvad det betyder at fødes af Aanden, hvorledes vi i Christo tør sige: vi tale hvad vi vide og vidne hvad vi have hørt. O, kiære Venner! hvad vil I dog klage over uden over eder selv? staae I ikke der tre Mænd ved hinandens Side, Sverdrup og Hersleb og De, vel forskielligt men alle vel udrustede med Evner og Talegaver, har ikke Gud sat eder paa den frugtbareste Plet i Klippehaven som Urtegaardsmænd, i en Have, der ligesom eders Gartner siger om den legemlige Jordbund ret er skikket til at bære hundredefold Frugt, og beskjæmme Syden under sin milde Himmel i det jordiske Eden. Hvad fattes eder, uden ydmyg, eenfoldig levende Troe, brændende Nidkiærhed, og luende Kiærlighed, Alt sammen den Hellig Aands Frugt, Som den Himmelske Fader vil give alle dem der bede Ham derom. Hvad skulde da jeg sige som ikke imellem alle Høiskolens Lærere eller Hovedstadens Præster, eller Landets Skribentere har een der vil række mig venlig Haand, være eller kaldes min Medarbejder, hvem Man nu har faaet fordrevet fra Frederiksberg Kirke, det sidste Sted, det undtes ham at tale Guds Ord til Folket, som maae kiæmpe med Armod og tigge sine Skrifter ret smaalig ud? De veed vel jeg siger ikke Dette for at beklage mig, nei, Herren være lovet! jeg har det sødt og godt, jeg skulde prædiket i Dag, det maatte jeg ikke, nu vell! saa skriver jeg til Dem i Jesu Navn, og opvækkes blot en Gnist mere i Dem ved mit Ord, da har jeg talt til Flere om Christus, end Nogen af vore Kirker kan rumme, Gud sørgede for at der midt i Hovedstaden blev i Dag prædiket høit om Jesu Pine og Død ved en udenbyes Mand, Overlærer Smith fra Roeskilde, naar Gud vil jeg skal prædike, skaffer Han mig nok en Kirke, hvad der skal trykkes, forlægger Han, og Hans Brød er slet ikke sluppet endnu, han har Lofterne fulde; hvad jeg har at klage over, er kun, at jeg saa tit vil raade selv og sørge selv, istedenfor at lade Gud raade og kaste al Omsorgen paa Ham, og allermest, at naar jeg saaledes som her, nødes til at blotte min jordiske Nøgenhed, fristes jeg uforskammet til at hovmode mig af den Tilfredshed, Gud saa miskundelig skiænker mig, og som det er, eller bør dog være saare nemt at bevare saalænge Gud under os Følelsen af Sin uforskyldte Naade, og kraftige Nærværelse, hellige, liflige, straalende Glimt af Hans Herlighed, Som skal aabenbares paa Jorden og skues i Himlen. Visselig, jeg maatte være det utaknemmeligste af alle Mennesker, dersom jeg klagede over noget Andet end mig selv,

thi Gud overvælder mig med Naade og Miskundhed og fylder mit Hjerte med Glæde og et uforvisneligt Haab, men jeg maae tale til eder om de udvortes Vilkaar og Omstændigheder her-nede, for at I skal lære, hvor aldeles Intet I have at klage, uden over eders eget Hjertes Haardhed og Vantro, og naar I derover arbeide og ere besværede, da veed I jo hvem der kalder og siger: kommer hid til Mig, Jeg skal give eder Hvile, Mit Aag er gavnligt og min Byrde er let, hos mig skal I finde Hvile for eders Sjæle. O! gaaer dog tæt til Ham, I Pillegrime, hvem der kommer til mig, siger Han, vil Jeg ingenlunde for-skyde.

Gak under Jesu Kors at staae,
O kiære Sjæl, og med Attraae
Kys Jesu Læber og giv Agt
Paa hvad han har til Afskeed sagt!

Dette er Dagens Tone! o at den maatte gienlyde dybt i Deres, i hver Christens Hjerte!

De seer heraf, kiære Stenersen! hvor langt jeg er fra at bi-falde Deres Mening om min Nærværelse som Betingelse for Norges Opvækkelse. Det er meget muligt at det saa kan være, men det er da visselig ei for eders Dyds Skyld, saalidt kan jeg troe som for min, det er da fordi I Lærere i Israel vil ikke bryde ret igiennem, eller fordi Nordmænd i det Hele ikke vil takke Gud for Dannemark, uden Han endelig skal bruge en Dansk til at tordne mellem Fjeldene og opkalde Dødningen. Med Mirakelet har det i saa Fald ingen Nød, Han Som kunde blæse Norge over Kiølen, og Marven ud af eders Been, kan sagtens føre mig Vante over Havet, kunde sagtens, naar Han vilde, sætte mig midt paa eders Høiskole, men kunde, vel at m æ r k e, lige saa let, lade mig forrette mit Embede som den brødløse, danske Kapellan jeg er. Overalt, jeg kommer visselig til eder, derom maae jeg ikke tvivle, men stole I paa mig, da ere I narrede slemt, thi I kan troe, jeg kommer i s a a F a l d e i til eder med Kiærligheds Ord men med Kiær-ligheds Svøbe. Skal jeg komme til eder med Glæde, da maae I slet ikke stole paa min Hjelp, men kun i Guds Navn selv skyde Skulderen under Korset og Byrden og svinge Sværdet, vel vidende, at Gud overlæsser ikke eders Skuldre og holder Troens Skjold for eder som for mig, naar I kun ikke ere for fornemme til at krybe ind under det, den eneste Maade hvorpaa Man kan komme did, thi Korset staaer foran og det er nedrigt og lavt. Er der da nogen Gierning, som jeg skal gjøre ene med Gud, den giemmer Han nok til mig, er der et

Kors jeg skal bære ene med Ham, det kommer ei til at tyngede; er der en Gierning og et Kors som vi skal giøre og bære samlede ved Guds Kraft, og det er der ganske vist, da kommer jeg nok til rette Tid, og det lod ikke kiønt, om Tiden da skulde gaae med for mig til at giøre, hvad der er eders Embede, thi i dette Stykke giælder det, at hver skal bære sin egen Byrde, skiøndt det alligevel er sandt at vi skal bære hinandens Byrde; Men derfor vil jeg jo ogsaa herfra bede og stride med eder, derfor skal I jo ogsaa bede for mig, og efter eders Overbeviisning bekiende høit, at I ikke ansee mig for en Daare eller Sværmer men en sanddru Guds Ords Tjener, og det er mig inderlig kiært at Saadant har været i Deres Hjerte. Kom det ihu ved Leilighed! det tør jeg sige, thi jeg veed, at det ikke er af Higen efter forfængelig Ære jeg siger det; meget mere skulde jeg have noget personligt Ønske i denne Sag, da maatte det være, at en dansk Skribent vilde forekomme Dem, og naar jeg besinder mig, maae jeg finde det muligt, thi da jeg før sagde, at ingen af Dannemarks Skribentere vil række mig venlig Haand, da glemde jeg, hvad det var en stor Skam at glemme, at den fromme, herlige Ingemann elsker mig og behøver næppe at gaae mange Skridt, før han vover at bekiende det for Verden, en Ting jeg paa mine Venner kan mærke, holder lidt haardt, som det rigtig nok ikke skulde, men hvad skal vi sige? holdt det ikke ogsaa haardt, inden jeg ret for Verden vilde bekiende min og alle Synderes eneste Ven, som døde for os paa Korset og som sidder ved Faderens høire Haand, som en Herre til Hans Ære, sagtens kan Man da skamme sig lidt ved mig, hos hvem der jo er meget Skammeligt og som er Verdens Skovisk. Troe derfor ikke, kiære Ven! at jeg er vred fordi I ei har nævnet mig, hvor I kunde, og selv burde; Gud skee Lov! paa Sligt tænker jeg aldrig, uden naar jeg saaledes mindes derom; kunde I bekiende Jesum af eders ganske Hjerte og dog skamme eder ved mig, da kunde vel min Stolthed saares, men til at tale et Ord derom drev den mig vist ikke, nu derimod er det ikke saa, det kan jeg vide paa mig selv, og derfor maae jeg sige det, uden at lægge videre Vægt paa Sligt, thi stræber kun at bekiende Jesum reent og høit og frit, da skal Hans Aand vel lære eder hvem I skal nævne, og faae den Skam som vil nævnes efter anden Drift! Ordet om Ingemann sagde jeg kun for at rette min Feil og fordi det nu skal være mig mærkværdigt, af hvem jeg først nævnes som Guds Ords sanddru Tjener, thi ogsaa det er et Tidens Tegn, som jeg maae agte paa.

Nu, kiære Ven! kommer jeg endelig til det hvorfor jeg meende at ville gribe Pennen alt i Dag, thi det var for at tale om den lille Bog De venlig sendte mig og som [jeg] ved at læse i Morgenstunden fandt adskilligt at sige om og paa, som jeg ei burde fortie og ei vilde opsætte. Hvor glædeligt det var mig i Fortalen at see Deres frimodige Jesu Navns Bekiendelse, som visselig ei var overflødig, og helt igiennem en troende Christens Hensyn paa Guds Ord og Evigheden, det bør jeg sige Dem, for at De kan vide jeg har seet det, og — —

Khvn 22 Junii 1815.

De seer, kiære Stenersen, af de foregaaende Blade at jeg for længe siden har begyndt paa et langt og venligt Brev til Dem og afbrødes just der hvor jeg vilde taget fat paa Deres Bog og lastet adskillige deri yttrede Meninger som urigtige og uchristelige, saasom om Æren om den private Underviisning o. s. v. Deres sidste Brev bedrøvede og jeg vil sige det, harmede mig saameget, at jeg ikke kunde fortsætte min Tale; ja endnu i dette Øieblik veed jeg ikke ret hvorledes jeg skal tale til Dem, thi paa den ene Side synes det mig dog umuligt, at De kan have havt i Sinde at hykle og bedrage, og paa den anden Side har De dog virkelig gjort noget Sligt, som jeg ei begriber hvorledes De nænde, da jeg kom Dem saa oprigtig og venlig imøde med Alt hvad jeg eier: et ærligt Hjerte. Er De en ærlig Mand i Grunden eller ikke, det er det store Spørgsmaal der har pint mig og tildeels piner mig endnu, og førend jeg kan tilfredsstillende besvare mig det, kan jeg ikke hvad jeg kalder skrive Dem til, thi hvortil nytter det at skifte Ord om Sandhed, Gud og Evighed med et Menneske der i Grunden ei bryder sig derom, leger med Guds Ord og sin udødelige Sjæl, dens Saliggjørelse eller Fortabelse. Men, det er dog vel umuligt at De er Dem Sligt bevidst, det er dog vel en uforvarselig Letsindighed der har drevet Dem til uden alvorlig Bekymring for Sjæl og Sandhed at spille Giæk med en Guds Ords Tjener og lade ham spille Oplysning, Formaning og Trøst paa Dem. Det vil jeg haabe, men ogsaa i dette Tilfælde har jeg Intet mere med Dem at tale, før De bliver alvorlig, thi Giækkerie bør jeg ikke indlade mig paa.

Det er haarde, uvenlige Ord vil De sige. Ja, det skal og saa være, den Stenersen der leger med det Hellige og driver Giøglespil med sin Salighedssag, ham har jeg sandelig ikke

L. 3 f. o. Deres Bog: Stenersen: Universitets-Aarene betragtede som den vordende Embedsmands Dannelses-Aar, Kristiania, 1815.

kiær, og ham maae De selv hade og fornægte, om vi skal være Venner, og visselig, om De vil vel fare, thi De kan troe vor Herre lider heller ikke Spas i slige Ting.

Altsaa Stenersen! prøv Dem Selv om det er Dem Alvor med Sandhed og Dem selv, i saa Fald skal De altid finde en Ven i mig, som paa ærlig Tiltale giver ærligt Svar og vil bidrage Alt hvad Gud sætter i hans Magt til at befordre Deres Gang paa Sandheds og Saligheds trange Vei, som dømmer skaansom og formaner venlig, men er det ikke Deres Alvor at vorde salig paa Sandheds Vei, vil De snakke uden om, eller sige Andet end hvad De mener, da lad det være Nok. Vel er det ikke at formode at De i saa Fald, efter dette Brev, tiltaler mig oftere venlig, men dog vil jeg sige Dem forud, De kan ikke skuffe mig, De skuffede mig kun, fordi jeg vilde skuffes, fordi jeg ikke vilde troe mine egne Øine men troede mine Ønsker, Noget jeg ingenlunde fortryder, thi mit Ønske var ret for Gud, og ingen kunde lide derunder uden jeg selv, og jeg burde heller lide det end give Mistanke Rum, saalænge der var Haab, at Deres Ord kunde lyve Dem paa, nu derimod vidste jeg det var Fjas og Leeg med Dem, om De end ikke selv havde sagt det, thi ingen alvorlig Mand kunde svare paa mit forrige Brev saaledes som De har svaret, med mindre han var en slem vitterlig Hykler, og det er De dog vist ikke, det vil jeg i det Mindste sidst troe.

Nu veed De min Mening. Uret gjør jeg Dem ikke, men Ingen ønsker inderligere end jeg, at der menneskelig talt maatte være ret saare Meget at sige til Deres Undskyldning, thi i saa Fald blev De dog engang et alvorligt Menneske og en ærlig Christen, og da havde det for mig Intet at betyde hvad De hidtil har været, jeg har selv været en Slyngel, og paa denne eller hiin Maade, det er Eet, naar Man dog var saa ærlig en Karl i Grunden, at Man kunde komme til at afskye sig selv, og vandre i et nyt Levnet, men troe mig, De har en haard Pust tilbage, siden De endnu bilder Dem ind at have altid været en brav Karl, thi De kan troe, var det Dyd, hvad De anseer derfor, da har jeg alle mine Dage hardtad været et Dydens Mønster. — Nu til Slutning! betænk at jeg kiender Dem ikke personlig, kan derfor ei vide saa godt at læmpe min Tale! Troe at jeg personlig har ikke det Mindste imod Dem, og at faa Ting i Verden vilde glæde mig mere end skriftlig og mundtlig at tale med Dem naar De vil være alvorlig og ærlig. Lad dog i Guds Navn Deres eget evige Vel gaae Dem til Hjerte og foragt hverken Tugten eller Formaningen der visselig gives Dem af Deres Ven

Grundtvig.

Til S. J. Stenersen.

122.

Kiære Stenersen!

Khvn. 19 April 1815.

Sorrig og Glæde vandre tilhobe, det har jeg i disse Dage ret maattet sande, thi i Løverdags modtog jeg paa engang tvende Breve, hvoraf det ene var det glædeligste det andet det sørgeligste jeg vel i mit Liv har faaet, og Brevene var fra eder og det er jo tungt men nødvendigt at sige Dem, at det var Deres Brev der hardtad bedrøvede mig lige saameget som Herslebs glædede mig. Saaledes skuffe vi os selv i vore Tanker og Forventninger, fra min Hersleb ventede jeg endnu en Stund ikke et saadant Brev der kundgjorde mig det ny Menneskes Fødsel i ham, fra Dem ventede jeg efter min Synsmaade for Deres Vilkaar og efter Deres sidste Brev, snart en Jubelsang under Korset. Har De bedraget mig, eller bedrog jeg mig kun selv, eller dele vi Skylden? Det Sidste er vel det Sandeste, men vist er det et Brev som det jeg fik fra Dem kunde og maatte jeg ikke vente, thi det er et Brev som Man maae grue for, som maae vække de bangeste Ahnelser i en Christens Hjerter. Jeg greb Pennen flere Gange, for at svare Dem, men lagde den igien, thi jeg vidste ikke, hvad jeg skulde skrive, jeg skrev forleden Dag, skrev en haard Tale, for i det mindste at nøde Dem til Vrede, saa det kunde vise sig, hvad De elsker og hvad De hader, men nu sender jeg Dem det ikke, thi vel er jeg end tvivlraadig om Maaden hvorpaa jeg skal tale til Dem, men Vøvestykket vil jeg dog ikke gjøre, førend Aanden tvinger mig dertil, jeg vil bede Gud styre mit Hjerter, mine Tanker og Ord, saa jeg maae tale hvad der tækkes Ham og er Dem gavnligest, jeg beder, ja jeg kræver af Dem at De skal høre mig saa alvorlig og gudelig, som det er Dem muligt, og har da det Haab i Jesu Navn at spørge bedre Tidender fra Dem, jeg har det Haab, visselig ei fordi det efter Deres Tale er rimeligt, men fordi jeg dog troer, De ikke vil forhærde Dem imod Guds Aand og fordi jeg veed, at Gud mod alle andre er riig paa Barmhertighed. Der hjælper nu med Dem ingen Nølen, Timen er kommen, da De maae vælge den trange Vei, eller vende Ryggen til den og Guds Rige for evig, Natten er forgangen og Dagen er kommen nær, ved Middagslysets Straaler skal De fornægte den aabenbare Sandhed eller ogsaa tilbede den alvorlig, ei længere kan De lege med den som et Drømmebillede, dertil er den for hellig, dertil ere Menneskens Sjæle Gud for dyrebare. Om De bliver min Ven eller Fiende, det maae jeg ikke spørge om, jeg er Guds Ords Tjener og med det vil jeg dele Skiebne, med det vil jeg elskes eller hades, med det maae

jeg ikke lade mig holde for Nar. Jeg veed med Gud og en god Samvittighed at jeg mener det ærligt og godt med Dem, jeg har sørget, jeg har grædt, jeg har bedet, jeg har stridt, jeg maae tale, jeg maa være reen af Deres Blod, har jeg, skuffet ved Deres Ord og min egen Indbildning, mit Ønskes Billede, bidraget til at gjøre Dem sikker, det forlade mig Gud for Jesu Skyld, jeg vil nu med Hans Hjelp rive Puderne bort og De skal vaagne, hvis Tjener De saa end vil være, Gud behøver Dem ikke og frygter Dem ikke, jeg ikke heller, saavidt Gud er med mig, men Herren kalder venlig, og jeg kalder i Hans Navn, jeg har rakt min Haand over Havet og trykket Deres som en Ven. De talde om at holde paa den, men lod den lige-gyldig falde, jeg raabde over Havet med Kiærligheds Røst og De sagde: jeg hører og veed det, men De hørde Intet, De saae Intet, De var døv og blind, De sagde De var syg, men meende, De var frisk, De kaldte paa Lægen og havde forud besluttet ei at bruge Lægedommen fordi den er bitter, De spurgde om Raad og vidste med Dem selv at De vilde ikke følge dem, De klagede over Kulde og behagede dog Dem selv, De hyklede Ydmyghed og bedrog mig ved at klage over Mangel paa Ærlighed, som pleier at være Ærligheds Mærke.

Fy, Stenersen! De har ført Dem ilde op, mig der kom Dem saa ærlig i Møde vilde De bedrage, mig, som troskyldig oversaae at De aldrig svarede mig ret paa nogen Ting, men vendte og dreiede frem og tilbage, mig kunde De udholde saalænge at bedrage, taale at jeg betragtede Dem som en Christen der vel var skrøbelig men dog oprigtig i Troen, uagtet De vidste med Dem selv at De troede ikke paa Christus, paa Ham Som døde for vore Synder og opstod til vor Retfærdighed, men kun paa et Drømmebillede af Deres egen Phantasie, som De vilde udsmykke med Hans Guddomsglands, vidste at naar De klagede over Mangel paa Liv i Troen, klagede De over at Deres Afgudsbillede ei kunde stjæle Livet fra Herren og dele det med Dem. Visselig, havde jeg ikke endnu det Haab at De dog kun vidste lidt hvad De gjorde, leed jeg ikke noget derpaa at den ærlige, sviigløse Hersleb omgaaes og omtaler Dem venlig, da maatte jeg afskye Dem og kunde ei sige et venligt Ord til Dem, men jeg har det Haab, der er dog endnu Skam i Dem, siden De endelig dog halv om halv tilstaaer at De ikke er Christen men har, Gud veed hvorfor, bedraget mig, thi De anseer det jo slet ikke for Deres Skyldighed at være Christen. De anseer det jo slet ikke for nogen Forringelse af Menneskeværd, for nogen Fare ikke at være eller ville være det, men kun for et Tab af en kraftig, lyksalig Tilværelse. Hvi blev De dog ikke,

naar De vilde skrive mig til, ved den Tone De førde i Deres første Brev? den skuffede mig ikke, men Deres usande Erklæring paa mit første Brev, at De for længst havde forladt det forrige Stade, erkjendte Kundskabens Tomhed og søgde Alt i den enfoldige Troe, den skuffede mig, bragde mig saavidt, at jeg, hvad der vel maae have været Dem latterligt, formanede Dem til ei at forsømme eller foragte Kundskab og Indsigt, det Eneste Aandelige De elsker. Nei, nei, Stenersen! det maae staae grumme slemt til i Deres Inderste, thi satte jeg mig ikke ned, for paa den allerlæmpeligste Maade at bevise Dem, hvor uchristelig De tænker og taler og advare Dem broderlig, og alt har jeg maattet sige Dem ligesaa haarde Ting som i det Brev jeg ikke vilde sende, og De seer dog vel nok jeg er ikke, hvad Man sædvanlig kalder vreed, det vil sige ikke bister over personlig Fornærmelse, ikke heftig med brusen vreed paa Guds og Sandhedens og Deres egen Sjæls Vegne. Give Gud at dog ogsaa kun det er sandt, hvad De siger, at De ofte er raadvild om hvad De skal tænke om Dem selv, thi da tør jeg haabe De endnu kan lære at afskye Dem selv, en Ting vi sandelig alle maae før vi kan blive Christne, hvad da Christus ogsaa ret egentlig har sagt, da han bød os hade og fornægte os selv.

De giver mig en Fremstilling af Deres aandelige Liv men den er hverken heel eller halv, De siger ikke om De har haft nogen Barndoms Troe, og om De havde Noget deraf da De kom til Universitetet og meget Andet baade fortier og forventer De, men den siger mig nok, thi den siger mig at De stedse har været ubekymret for Deres Sjæls evige Salighed, stedse vel tilfreds med Deres Moralitet, og at De endnu slet ingen Bebrejdelser gjør Dem selv for Deres Vildfarelser og andre Synder, Beviis nok for, at De aldrig alvorlig har tænkt paa at blive Christen, ja at det seer heel maadeligt ud med Deres Troe paa Gud og Samvittighed.

Dog jeg vil følge Dem, om jeg maae, Skridt for Skridt og, vil Gud, venlig beviise Dem, at De aldrig har stræbt efter Troe og Guds frygt. Men jeg kan det ikke, thi hvi skal jeg bevise, hvad De selv bedst veed, hvad der i al Fald maae giennemlyne Dem, saasomt De mindes derom? Treschovs og Ørstedes pantheistiske Luftkasteller satte Deres Indbildningskraft i Bevægelse, men følesløs har De været fra Barnsbeen, Hjertet kunde altsaa ei oplive Billedet uden øieblikkelig, og nu giver De Deres theologiske Studium Skyld for at Drømmebilledet tabte sin Interesse for Dem, hvilket dog maae være Tilfældet

med alle glimrende Skygger, som kun under den første Beskuelse forlyste Øiet. Indbildningskraften imidlertid, som ikke var stærk nok til at lade Dem egenlig begeistres, var dog det stærkeste Aandelige hos Dem, bevarede Mindet om hint Blus som den høieste Livsyttring De kiendte, og fremstillede Billedet af en indvortes nydelsesrig, livlig og harmonisk Tilværelse, det er et poetisk Liv som dens eiendommelige Ideal, som Gienstand for Deres Længsel. Dette poetiske Liv, denne aandelige Vellyst er hvad De siden har attraaet og søgt i Philosophernes Skrifter, i Nordens Mythologie og endelig i Christendommen, men ingensteds har De fundet det, fordi det er ingensteds at finde hvor det ikke alt er i den Søgendes Phantasie, ei gives, men kun vækkes og udvikles kan det ved andre Aander. De har aldrig forstaaet Naturphilosophien eller levet i de hedenske Myther og det er Deres Lykke, thi havde De troet at finde Hvile der, visselig, De var aldrig kommet tilbage, thi De mangler den Dybsindighed som hørde til at oprede Sophismerne og den stærke moralske Følelse som overhugger Knuderne den ei kan løse. Med en lidt kraftigere Phantasie havde De været forloren, men aandelig afmaalde Gud her som altid Evnen og Vilkaar saaledes, at de langt fra at skynde fra, drive til Ham. De taler om min Mythologie, om min sværmeriske Tale i Indledningen og ytrer den Tvivl, at jeg ei giennem Erkiendelsen var kommet tilbage til den drømde Verden. Var De Christen vilde De tale anderledes, thi da vidste De, at saadanne Udtryk altid i det mindste halv udsige en bevidst Usandhed og De burde i al Fald vide med Dem selv at det er saa. Det klinger stort saaledes at tale om et Gudeliv Man skal have havt, det klinger fornemt at tale om den tunge Erkiendelses Vei, og det Høieste der er Sandhed i Sligt, er, at Man engang har havt en heed Time, hvori Man mere beundrede sit eget dybe Blik end Man begeistredes af Synet, Man sørger i Grunde slet ikke over, at det er forsvundet, thi deels var det jo en forvirret Ruus, deels troer Man ved hvert Skridt i Erkiendelsen at være meget klogere og mere værd, om Man end ikke er saa glad som da. Saa gik det i det Mindste mig, og jeg tør troe at jeg dog havde været saa begeistret for Nordens Myther som Man kan være for Sligt, det slutter jeg ikke af min Snak i de Dage, thi jeg vidste allerede dengang ret godt at deri var en Slump Affectation, men jeg slutter det af den Tilbøielighed jeg virkelig fra mine Drengaar af har havt til det gamle Norden, af det Syn jeg virkelig erholdt for Mytherne, og af den Forkiærlighed for disse Billeder jeg endnu sporer hos mig. At De ingen Tilfredstillelse fandt er ganske naturligt, thi deels

kunde De vel ei meer blusse op for et Billede der lignede det, De havde set Dem kied af, og deels var den rolige, betænksomme Tone hvori Mythologien selv er skrevet, ingenlunde skikket til at beruse. Havde De derimod læst min Afhandling om Asalæren i Minerva, tør jeg næsten vædde De ogsaa havde faaet en kort Asarus, thi den afbildede min Ruus, og kun under den kunde jeg, som alt da troede ærlig, skiøndt ikke levende paa Jesus Christus, sværme som en halv Hedning. At min Dimisprædiken gjorde dybt Indtryk paa Dem er ikke sandt, thi et saadant kunde aldrig venlig sammensmeltet med Indtrykket af Schellings bespottelige Anskuelse (ventelig den i hans academische Vorlesungen) og det vilde desuden for længe siden gjort en ærlig Christen af Dem, ligesom det maatte opladt Deres Hjerte for min følgende christelige Tale. Har den altsaa særdeles behaget Dem, som jeg ingen Grund har til at tvivle om, da var det fordi De tiltroede mig den samme ja en større Falskhed end Schelling, troede, at min Troe paa Jesum, min Tale om Sjælenes Fare og Guds Dom var Hyklerie, at sige det fornemme naturphilosophiske Hyklerie, hvorved Man uden at skiælve eller skamme sig misbruger Bibelens ærlige Tale til en Symbolik for sine egne høie Ideer. At De ogsaa virkelig, trods alle mine ærlige Bekiendelser, ansaae mig for slig en Hykler det beviser Deres første Brev, som siger mig, at De undredes over mit Angreb paa Naturphilosophien, ja selv efter at have seet det og læst min Verdenskrønike meende De, at jeg (ligesom endog Luther) dog vel maatte ansee Christus for en Fortsættelse af de hedenske Guder. De siger at De anseer Videnskab og Hjertets Forædling for Eet, fordi Deres Videnskabelighed havde forædlet Deres Hjerte; men det er ikke sandt, at De dengang kunde indbilde Dem det er naturligt og meget tilgiveligt, da De mærkede at Lysten til adskillige lave Ting forgik Dem, men at De endnu kan sige det er en stor Skam, thi det beviser hvorlidt De vil erkiende hvad Man maae kalde Hjertets Forædling. De kan jo dog ikke nægte, at den Forædling, hvorom De taler, kun var Foragt for legemlig Nydelse og lav Egennytte, og ingenlunde Ydmyghed og Kiærlighed det eneste Ædle i den menneskelige Natur. De maae meget mere vide at den Slags Videnskabelighed netop nødvendig avler og nærer Kulde og aandelig Hovmod, og gjør en sand Omvendelse til Gud saameget vanskeligere, som Man drømmer sig ædlere end andre Mennesker, fordi Man ei fornædtrer sig til udvortes Gemeenhed og har, som Man mener, en Indsigt, hvorom de ikke drømme, ja for hvilken de endog mangle Sands og Organ. De taler om Deres Underviisning i

Christiania Skole og det med Behag, og om hvad De i Deres lille Bog har sagt desangaaende, som et Billede af Deres Lærertiliv. At nu Udrivelsen af Naturphilosophien og Deres Drømmeverden, den nødvendige Anstrængelse og Omgangen med op-rigtige Unge har havt en god Indflydelse paa Dem og at De deri bør see et Middel i Guds Haand til at redde Dem af Snaren, det er deels vist, deels venteligt og burde saa være, men at De ei vil erkiende, at De grovelig forsyndede Dem ved at ind-bilde de Unge at Videnskab og Christendom var Eet, og ved at prædike mystisk Daarlighed under Mine af Christendom, det beviser at De ei engang i Tankerne anvender Christen-dommen til at bedømme Deres forrige Liv. De maae jo ogsaa vide at den Kiærlighed til de Unge og Glæden over dem og Frygten for dem, var for det Meste kun Frugten af Deres Stolt-hed og Egenkiærlighed, idet De betragtede Drengene som Deres egne aandelige Skabninger, og at det med Bønnen ei havde stort at betyde, kan De allerede vide deraf, at De da maatte elsket Drengene høiere end Dem selv, Noget De dog vist ikke vil paastaae. At De ogsaa endnu betragter Egenkiærlig-hed som en lovlig, ja som den eneste ret virksomme Drivefjeder til Interesse for Undervisningen, det saae jeg med Forskrækkelse i Deres lille Bog, og mit forrige Brev afbrødes just hvor jeg vilde tilkiendegivet Dem min store Forundring og Mishag over at see Dette og Mere skrevet af en Christen. Nu veed jeg De er ikke Christen og det er mig da aldeles begribe-ligt, at De sagde Sandt om Deres Interesse, men hvorledes De, med Kundskab om Christendommen, kan mene slig Tale stem-mer med den, det er mig endnu ubegribeligt. Læs dog en Gang alvorlig S. 26—29 og spørg Dem om en Christen kunde sige Sligt. Jeg vilde før udførlig have viist Dem, hvor aldeles urigtig og bagvendt den Paastand er, at offentlig Underviis-ning er den rette, privat kun et daarligt Surrogat, men det vil jeg nu ikke, jeg vil kun sige, at naar et tænkende Menneske gjør den Paastand, da maae han enten aldrig have været Pri-vatlærer eller og han, ubekymret om Grundighed og Hjertets Dannelse, blot elsker det Glimrende og sætter det offentlige Bifald langt over Hjertets stille Bevidsthed og Tilfredshed. Jeg har prøvet begge Dele, og det veed jeg godt at det kildrer Forfængeligheden at høres opmærksom og roses af en Skare lyttende Ynglinger, at det ogsaa kildrer de Fyrigere iblandt dem at roses blandt de Øvrige og ansporer dem til Arbeide, men jeg veed ogsaa at det er Ondt og ikke Godt og er Noget deraf hardtad uundgaaeligt ved den offentlige Underviisning da er det kun et nødvendigt Onde og en Grund mere til at

ønske den var undværlig. Kan forresten Nogen tvivle om, at Idealet for Undervisning var, naar hver Fader og Moder kunde undervise deres Børn selv, og at det nærmeste Trin er, naar en Lærer for en eller et Par kan træde som i Faders Sted? Bliver Læreren kied af Undervisningen fordi han kien-der Discipelen, da han dog maa vide at dette Kiendskab aldrig bliver nøie nok, da han ved hvert Fremskridt deri bliver ham mere nyttig? Bliver Man kied af at opfostre et Menneske til en gudfrygtig, forstandig Mand, til Guds Rige, fordi Man ikke hører sin Roes udbasunet? Bliver Lærlingen ligegyldig mod en Lærers Bifald og Mishag, naar han agter og elsker ham? eller kan en Lærer kun erhverve sig Agtelse og Kiærlighed i en Kreds af for en stor Deel letsindige og ryggesløse Dreng, men ikke hos en Enkelt for og med hvem han kan leve i Forældres stille Huus, som har ham at takke næsten for al sin Glæde og Udvikling? Visselig, jeg gjorde ingenlunde min Skyldighed som Privatlærer (i Aarene 1805—8) havde heller ingen meget kiærlig Discipel og slet ikke Forældre der forstode sig paa Kundskab, men ikke desmindre havde jeg langt anderledes Glæde og han langt anderledes Gavn af mit Arbeide, end jeg og de Mange jeg som Lærer blot i min Yndlingsvidenskab underviste 1808—10. Skal Man da slutte consequent, visselig da maae Forfængeligheds og Egenkiærligheds Dæmon end beherske Dem gruelig, siden De er blind for saa soleklar en Sandhed. Jeg vil ikke tale om hvad De siger om Familielivets Skadelighed; som dette Liv almindelig føres kunde De synes at have ret, og har det dog ikke, da det mere afsondrede Liv i en saadan Tid almindelig ei føres mindre skammelig, men naar De tør paastaae at Man heller maae træde i Virksomhed med et bittert Sind som foragter Mennesker end med et skaansom kiærligt Sindelag, da er det en Gru at høre. Mener De da Man kan være haard hvor og som Man skal, dersom Man ei har dyb Kiærlighed, dersom Man ei i sine personlige Forhold er skaansom og eftergivende, mener De Man kan opfylde Pligterne mod Næsten uden at elske ham inderlig og have det bedste Haab? Hvorledes tør De endelig sige at en opmærksom Læser skal spore Christendom i en Sag, der fører et saadant aldeles antichristeligt Sprog, hvorledes kunde De sige til mig, at jeg havde hjulpet til at udklække slige Ideer. Enten maae De jo ikke kiende Christendommen og mine Skrifter, eller De skriver hen i Veiret, hvad der falder Dem ind, eller De mener jeg og alle Christne er Tøsser, som De kan indbilde hvad De vil.

De siger at Luther og Franke virkede meget paa Dem, men

hvad vil det dog vel sige? Sagde ikke disse to Mænd og især Luther Dem tit og tydeligt nok at Kundskaben og Phantasieens Troe var et Intet? Sagde Luther ikke og viiste han ikke at Guds Ord skal læses til Opbyggelse, og har en Guds Kraft? Naar De nu ikke engang lærte dette af dem, end sige lod Dem drive til Ordet og Bønnen, hvad virkede da de Mænd paa Dem. De christelige Dogmer kiendte De dog vist før, kunde og finde dem i hver ældre Lærebog. Overbeviistes De maaske om Christendommens Sandhed? Nei, ingenlunde, ellers maatte De tænke og tale langt anderledes. Hvad da? Jeg kan maaskee sige Dem det. De fandt Luther som en Mand der aabenbarede i sit Liv en Kraft, Glæde og Fred som De gad eie, De saae ham boe i et herligt, grundmuret Huus, De drømde Dem derind og det forlystede Dem et Øieblik, men til at undersøge Husets Grundvold og tage det i Besiddelse havde De ingen Lyst. Hvorfor? Det veed Gud og De selv bedst, jeg kan ei saa lige vide hvad det var De ingenlunde vilde give Slip paa, og som De dog ikke kunde føre med igiennem den lave, trange Dør og ind i det hellige Huus, men at der var Noget Saadant, det veed jeg, thi det er sandelig ikke Guds Skyld, at vi ei flux troe paa Sandheden, og lade den frigiøre os, saasnart vi øine den og see et Glimt af den Eenbaarnes Herlighed fuld af Naade og Sandhed. Imidlertid kom Hersleb til Norge, og jeg kan godt begribe at blot venlig Omgang med denne ærlige, gudfrygtige Natur maatte stemme Dem mere alvorlig og medens De endnu havde Noget af Nyhedens Interesse for den christelige Lærebygning maatte De da flux, ei ved nogen ny Indsigt, men ved en Paamindelse der følger med hvert Bifald Man giver Sandheden drives til at søge Kraft i Guds Ord. At det ei var nogen ny Kundskab De fik synes mig i det mindste klart deraf at De dog vel ikke kunde troe Luther fik sin Kraft uden fra Ordet, dog herom vil jeg ikke tvistes, da jeg veed hvor haardt det falder at komme til at læse i sin Bibel blot for deraf at opbygges, ligesom det og er vist, at Man ved en sær Skuffelse kan antage Lærebygningen for Kraftens Sæde og den bifaldende Indsigt for den kraftige Troe. Men nu, De begyndte at læse, De syndes at føle Kraft til at overvinde de vilde Lidenskaber, og denne Følelse forsvandt siden, og paa det seer De rolig, klager med Læben, men anseer Dem selv for uskyldig deri, stræber med Sophismer at dysse Dem selv i Slummer, kaster Ydmygheds Maske over Ligegyldigheden for Troe og den evige Salighed. Seer De dog ikke, at det er grueligt? Veed De ikke meget godt, naar De vil udforske Dem selv, hvad der for Dem ophævede Ordets Virkning, hvad der gjorde Dem lige-

gyldig i Salighedens Bearbejdelse? Veed De ikke meget godt, at De kunde blive saare urolig og beklemmt, hvilket Øieblik De vilde, naar De nemlig vilde fordybe Dem i Tanken om: lever du christelig indvortes og udvortes, kan du haabe din Salighed som Jesus forjætter sine Troende, naar Du ikke frygter for Guds Vrede og Dom? Det er jo klart, at blot naar De skal skrive til mig overfalder De af Uroe og Ængstelse, hvorfor viger den, naar De lægger Pen-
nen, uden fordi De da lader saadanne Tanker fare. Veed De ikke ret godt, at De i Grunden er ligesaa kied af Christendommen, som De før var af den naturphilosophiske Beskuelse, at De gerne opgav den, dersom ikke Sandhedens Kraft, der føldes af Dem selv og saa tydelig aabenbarer sig i de Troendes Levnet, afholdt Dem, dersom det ikke tordnede i Deres Øre: forlader du mig, da forlader du Gud og Sandhed. Hvad De kaldte Deres Troe var et Phantasispil, men der havde Phantasi-
billedet Realitet som et Billede af Sandheden, derfor stiller det Dem stadig Kraften og Saligheden for Øie, men Synet glæder Dem ikke længer, fordi De har opdaget en anden Side af Billedet der ikke behager Dem, Korsfæstelsen og Helvede. Det kan ikke være andet, da De engang har følt Ordets Kraft, end at De har følt denne Kraft paa et Sted De ikke ønskede, og lukket Deres Hjerter for det tveeggede Sværd, Ordet har tugtet Deres kiæreste Tilbøieligheder og budet Dem korsfæste og fornægte disse, det har tugtet Deres forrige Synder og budet Dem fortryde disse, det vilde De ikke, De kunde ikke undgaae Ordet uden at indlade Tvivl, disse staae altid rede for Døren, og nu er det klart hvi Ordet ikke kan trøste og glæde Dem, thi Ordets Trøst er som Olie, den fornemmes ei paa haard Hud men kun i Saar. See, dette stræber De at dølge for Dem selv, undskylder Deres Mangel paa Trang til Religjonen dermed, at De ingen Ulykker har lidt, da De jo dog maae vide at De er en Synder, at Synden er den største ja eneste Ulykke, at føler De ingen Trang til Trøst, da er det kun fordi De elsker Synden, vil ikke troe at den gjør Dem timelig og evig ulykkelig. Hvorledes De endnu med den Kundskab De har til Christendommen tør vove at kalde Dem en Christen, det er mig ubegribeligt, thi De maatte jo dog indsee, at førend Man ogsaa blot i Tankerne kan bifalde Læren om Christus og Hans Forsoning, maae Man betragte sig som en Synder der uden ham var fortabt og da visselig trænger til Ham. Vel er det sandt at jeg selv har følt der er en stor Forskiel paa at troe at Christus er død for Verdens Synder i det Hele og at Han er død ogsaa for vore Synder, men saasart vi med Overbeviis-

ning om Bibelens Sandhed begynde at læse i den til Opbygelse, da slaaer det os dog, og falder os vist ikke ind at klage over at vi ei trænge til Christum, skjøndt Følelsen af denne Trang er kommen førend vi lære at frygte for Guds Vrede og Helvedes Pine. Egenkiærlig er jeg ikke, siger De, o, hvilken skammelig Usandfærdighed, egenkiærlige ere vi jo alle, og hvad nu ikke den, som ikke engang vil tilstaae han er det? Intet, siger De, af hvad Verden har i Eie, kan fængsle Deres Hjerte, hvilket Storpralerie, selv den største Helgen maae daglig vogte sig at Verden ikke skal stjæle hans Hjerte, og De som hverken troer eller elsker Gud vil indbilde en Christen at De ikke elsker Verden, at Deres Hjerte ikke ret egentlig ligger i dens Lænker. Mener De da nogen Christen troer, at Man uden ved Guds overordentlige Naade kan løsrive Hjertet fra Verden, eller at Gud ikke skulde røre det Hjerte som, det være nok saa svagt, ene higede mod Ham? Og De vil indbilde mig at De læser i Bibelen for at opbygges, nei, nei, det veed en Christen bedre, i bedste Fald læser De i den med adspredte fremmede Tanker og skiænder lidt paa Dem selv derfor, eller og De driver det som et reent Giøglespil, som en Slags Aandebesværgelse, hvilket Man hardtad skulde formode naar De taler om den Ordets Kraft der ei hænger sammen med Kundskaben, thi Kraften er jo kun Kundskabens Liv, og hvem der søger en anden Kraft i Ordet behandler det som en Hexeformel, Noget der blandt Fortidens Mystikere ei var saa usædvanligt og ei heller saa ubegribeligt, thi blot ved at see Christnes Færd kan Man overbevise om at der er Kraft i Ordet, ligesom hine Præstesønner der uden Troe vilde uddrive Djævle i Jesu Navn, fordi de saae Paulus gjøre det; men det er ogsaa klart at det er Galskab, og kommer kun deraf, at Man vil leve med Christo uden først at døe med ham, nedhexe Hans guddommelige Natur i den gamle Adam, have Ham til at boe i en kalket Grav fuld af døde Been og Uteerlighed. Noget Lignende synes De nu at have havt i Sinde med Nadveren, thi uden at erkiende og fortryde Deres Synder vil De der forenes med Christo, uagtet Skriften siger Dem det er at gjøre sig skyldig i Hans Legeme og Blod. Ja endnu mere, De tilstaaer nu, at De er ikke Christen, troer ikke paa Christus, og siger saa at De i Nadveren vil prøve om Deres Troe er ret, om en Indbildning er en saliggjørende Tro.

See Dette, det at De stedse søger at indbilde Dem at De har den Troe De skal have, at det er Guds Skyld den ikke er anderledes, at De ret med Flid forvirrer Dem selv ved at sam-

menblande en levende Troe som hver Christen maae have, med den Kraft i Troen formedelst en ret levende Følelse af Samfundet med Gud i Christo, som mange retskafne Christne have manglet, det er den store Sorg og Deres store Brøde. Istedendfor at erkiende at Alt hvad Dem fattes, fattes Dem ved Deres egen Skyld, modsætter De Dem hvad De maae vide er Skriftens aabenbare Lærdom at Man skal troe i sit Hjerter for at blive salig (Rom. 10) at Man skal hungrer og tørster efter Retfærdighed, dersom Man skal kunne mættes enten her eller hisset, at Man skal sørger før Man kan husvales, at Herren er nær hos alle dem som kalder paa Ham alvorligen, og kort sagt alle de Sprog der vidner om at en Erkiendelse af sin Fordærvelse og Trang til Guds Naade og en ærlig oprigtig Tro paa Jesum som Han der døde i vort Sted og en Taknemmelighed imod Ham som styrer vore Begjæringer Tanker og Gierninger, samt deraf flydende Fornægtelse af Verden og sig selv, ere de nødvendige Betingelser for Guds Naade og den evige Salighed. Deres Tanker og Ord er et Chaos, et Væv af Modsigelser, ei fordi Gud har nægtet Dem Evne til at indsee Forbindelsen mellem Lærdommen eller den nødvendige Anvendelse, men fordi De ei vil gjøre Dem Saadant tydeligt, da De føler at De saa enten maatte forsage Christus eller begynde paa en alvorlig Omvendelse, hvilket De ikke vil og dog vil synes at ville. Sandelig det er intet Under, at De ingen Lyst har til at overbevise Andre om Christendommens Sandhed, da De ikke selv troer, og da Vidnesbyrdet som fordrer Deres Troe er Dem til Besvær, men hvorledes De kan undgaae den Angst og Uroe der er saa naturlig for en Stilling hvori Man ser at Noget skal troes som Man veed Man ikke troer og vil indbilde sig Man troer, det er mig hardtad ubegribeligt, og længe kan det i al Fald ikke vare før da Plageaander indfinde sig, og lade sig viselig ikke afspise med tomme Sophismer. Da giælder det, Stenersen, om der er en ærlig Grundtone i det haarde Hjerter. Det vil jeg haabe, ligesom Deres Brev siger mig at en mægtig Røst forbyder Dem at hykle, men hvad De staaer ret meget Fare for, er, som jeg sagde i mit forrige Brev, at krumme Lærebygningen efter Deres egen Bane, at inddysse Dem selv i syndig Sikkerhed ved en mystisk Mening De indbilder Dem ligger i Bibelens Ord og ophæver eller dreier den ordrette Mening. Ja, jeg er vis derpaa, De lærer ikke heller nu reen bibelsk Christendom. Jeg bad Dem sige mig i hvilke Lærdomme De var uenig med mig, men naar jeg undtager det om den levende Troe hvorom De taler frem og tilbage skjøndt jeg klarlig havde udviklet Sagen, nævner De ingen, og dog kan jeg see at der er

Lærdomme, som De umulig kan paa Deres Stade ville bifalde, saasom om Djævelen og Helvedstraffens Evighed, det er ogsaa en Uredelighed. Deres Brev ender med den Mening at Man nuomstunder maae ikke bruge Tugt eller haarde Ord men ikkun Grunde. Saa maae Man da ei heller anvende Propheternes Straffetaler og Jesu Trudslers paa de Ugudelige og Vantroer, saa er den største Deel af Bibelen et sønderbrudt Riis og hvorfor? fordi Menneskene nu ere vaagne til at høre og vilige til at følge Grunde? Nei, fordi de trodse, som om de ikke altid gjorde det, naar de forhædede sig, som om Man skulde lade de Sikre og Sovende gaae til Fordærvelse, for ikke at forbitte Djævelen og hans Børn. Og De mener at beraabe Dem paa Skriften paa Paulus, som overantvorder de Halsstarrige til Satan, paa Brevet til Galaterne hvor han lægger de Forførtes Blod paa de vildfarende Læreres Hoved, hvor han udraaber Forbandelse over den som lærer imod den sande Tale og den som ikke elsker Jesum, om det saa var en Engel af Himmelen. Hvad tænker De dog, naar De taler saa? Har De ikke læst hvad Asaph siger i Herrens Aand (Ps. 50) „Min Gud sagde til den Ugudelige: Hvad kommer det dig ved at fortælle mine Skikke og vil du tage min Pagt i din Mund, efterdi du hader Tugtelse og du kaster mine Ord bag dig.“ Har De ikke hørt Prophetens Klage (Jer. 5) „Herre! du slog dem, men de følede ingen Smerte, du fortærede dem, de vægrede sig at annamme Tugt, de forhædede deres Ansigt meer end en Klippe og vægrede sig ved at vende om.“ Hørde De ham ei selv bede: tugt mig, Herre! (Jer. 10) Er det ikke ret begribeligt hvi Salomon siger (Ordsp. 3) Min Søn, foragt ikke Herrens Tugt og kiedes ikke ved hans Straf! Kan vi ikke godt indsee Sandheden af at den som lader Tugt fare, foragter sin Sjæl men den som taaler Straf erhverver Forstand. Veed vi det ikke godt, at om vi vare de største Helgene trænge vi mangengang til at høre skarpe Ord og maatte bede med David (Ps. 141) „En retfærdig banke mig, det er en Velgierning og straffe mig, det er en Hovedolie, lad mit Hoved ikke vægre sig derved!“ Veed vi ikke, at det er kun de Gienstridige som forstokkes ved Tugt, at de gjorde saa i Christi og i Luthers Dage og vil gjøre saa til Dagenes Ende, medens de som ere af Sandhed forfærdes for Guds Ord og stærke Trudslers, ydmyge sig og omvendes til Herren. Ja, sæt at Dette var lige saa dunkelt som det er klart, hvor havde De dog Deres Forstand, da De sagde, at jeg havde den Nidkiærhed for Guds Sandhed og Kiærlighed som De savnede, og turde dog mene at jeg forfeilede den rette Maade til at udbrede Guds Ord paa men De ikke, kunde De

ikke indsee at De først maatte have Nidkiærheden og Kiærligheden før De kunde vide hvad den krævede, naar det ei stod i Skriften? Maae jeg ikke troe at Alt hvad De taler om Deres Agtelse for mig og Deres Troe at jeg er en sand Christen, er blot Hyklerie, at De anseer mine Deltagelsesytringer ligesom alle Menneskers for Hyklerie, fordi Deres ere det, og De, ved at indrømme Andre Ærlighed, maatte fordømme Dem selv, som De ikke vil. Jo, vel maae jeg tænke det, thi den der leger med det Helligste og hykler i sin Saligheds Sag og bedrager mig i de vigtigste Ting, hvad skulde han spare, kan han agte mig? Dog paa Deres Ringeagt for mig under Ydmygheds og Ærbødigheds Maske, har De givet mig et Beviis De vel selv maatte finde tydeligere og utvetydig, ved de Spørgsmaale De gjør mig i Tillægget til Deres Brev. Indsaae De dog ikke hvorledes allerede det røbede Dem, at De under Brevets Affattelse kunde glemme, hvad De havde indbildt mig var Dem saa vigtigt, hvilket jeg og i min Troskyldighed antog for Deres Alvor. Og nu Spørgsmaalene selv! De vil vide hvorledes Kirkehistorien i det Hele skal betragtes, og begynder med at fortælle mig at den Synsmaade De veed er Luthers og min kan De ikke overtale Dem til at billige. Meende De da virkelig jeg nu havde faaet en anden? Og nu da, hvad er det, De ei kan overtale Dem til? at ansee alle Kiætterier for de Hindringer Djævelen kaster i Veien for Guds Kirkes Opbyggelse. Kan De da virkelig troe paa en Gud og dog mene, det er Ham selv der forhindrer sin Kirkes Opbyggelse, og forvansker sit Ord? Kan De ikke indsee, at naar der er en Djævel til som er Løgnens Fader, da maae ogsaa al Løgn komme fra ham, har De ikke læst at Jesus udtrykkelig siger det er Ham der saae alt Ukrud i Verden? Mener De virkelig at naar Man har ret dybe Længsler, naar Man ret elsker Sandhed, da maae Man falde i Vildfarelse? Mener De at naar der er en Gud til, Nogen kan fare vild ved andres end s i n e g e n Brøde, har De ikke læst at ogsaa Vildfarelser udgaae af Hjertet? mener De Sandheden forkyndtes bedre og renere i Luthers end i Arii og Pelagii Dage? Mener De det var de dybe Længsler der drev hin til at nægte Frelseren og denne til at trodse paa sin Dyd. Hvorledes tør De dog skrive saadant til en Christen og dog ville have Skin af at følge Christendommens Lære, dog sige til den christne Mand at De er enig med ham i Lærdommen?

De utallige Mirakler i den ældre og nyere chatolske Kirke, siger De, kostede det Dem ingen Vanskelighed at antage, men nogle tykkes Dem dog aabenbare Bedragerier. Mener De da virkelig jeg antager dem? indseer De ikke at De ved hin Tale

røber Deres Uredelighed og Ligegyldighed for Sandhed. For Phantasien er det rigtig nok let at antage alt Sligt, og jeg kan godt begribe at De gjerne vil troe Alt hvad der ikke tugter og ængster Dem, men til mig skulde De dog ei tale saa, naar De vilde ansees for en Mand med Samvittighed. Hvad jeg tænker om de Mirakler er forresten, at Mirakelgaven visselig ei var indskrænket til Apostlenes Tider, men at selv nu kan en ret troende Christen gjøre Mirakler naar han vil, men han vil ikke, uden Gud driver ham dertil. Sikkert er der da skeet Mirakler, men for Saadant skal Man ei antage andet end hvad der efter troværdige Vidners Udsagn er skeet til Guds Ære, hvad Underligt der ellers er skeet var Djævelens Blændværk, og hvad der ei er troværdige Vidnesbyrd om skal agtes for Løgn, saa mig synes denne Ting er ei vanskeligere at behandle end den hele Historie. Dog, dette er igien for meget sagt, og ene sagt fordi jeg med Uvillie svarede paa et Spørgsmaal, jeg ej ansaae gjort for at høre Svar. Mirakelhistorien har virkelig for en sandhedskiærlig Christen sin besynderlige Vanskelighed, fordi han ligesaa nødig vil miskiende et sandt som antage et falsk Mirakel, hvorfor han og i mange Tilfælde i det mindste endnu, nødes til at lade Sagen uafgjort i de Tilfælde nemlig, hvor han synes det kunde været til Guds Ære Gierningen skedte, uden at han kan erklære Vidnerne for paalidelige. Den store Hob af Mirakler derimod, som skal være skeet ved Helgenes Grave, som ene deraf ere bekiendte, eller vel endog vare ugudelige Mennesker, kan Man trygt erklære for Bedragerier enten saa Djævelen har taget mere eller mindre middelbar Deel deri. Jeg mindes ei heller noget Exempel paa at der fortælles om Mirakler ved Ansgars Bernhards eller andre sande Guds Helgenes Grave, som dog i levende Live forrettede Guds underlige Gierninger.

Spørgsmaalet om Øvrighedens Ret til at paatvinge nogen Sakramenterne og straffe dem for disses Foragt, thi kun herom kan Talen være, er ikke saa let at besvare i Almindelighed; thi vel kan Man sige frit, at den Øvrighed som nu gjorde det, handlede daarlig og uchristelig, og skabte Hyklere, det er ogsaa aabenbart at der er stor Forskiel paa at beskytte christne Lærere i sit Land, hvortil christen Øvrighed er forpligtet og at nøde Folk til at lade sig døbe, og det er endelig vist at Jesu Ord: mit Rige er ikke af denne Verden gælder for alle Tider, samt at det i bedste Fald er Mistillid til Gud og Hans Ords Kraft, naar Man griber til andre Midler end Ordet for derved at befordre dets Seir, der og kun tilsyneladende derved befordres paa den attraaede Maade. Men derfor tør Man vist

ikke dømme Mænd som Olav Tryggesen og Hellig Olav haardt, fordi de, i en haard Tidsalder, da Følelsen herskede mere end Erkiendelsen, da Folk ei vare nær saa villige til at hykle for Magten, ansaae Sværdet for Ordets Dommerspir og tvang Folket til Daab. Rose dem derfor det kan og maae ingen Christen, tvertimod skal deres Gierning lastes, men naar deres Levnet viser at de ellers vare sande, kiærlige Christne, skal det bemærkes, at de, med denne Feil vare ligesaa gode Christne som Konger i en anden Tidsalder, der uagtet deres sande Christendom vare smittede af dens herskende urette Meninger, f. Ex. den sidste Tids Tolerance. Naar derimod Præster have tilraadet eller øvet Vold i Troessager, da ere de paa ingen Maade at undskylde, thi de have ikke med det verdslige Sværd at skaffe og maae ikke bruge andre end deres Mesters Vaaben; at imidlertid og Tidens Vilkaar hvori de levede kan tjene til at formindske eller formere deres Brøde er ligefrem.

De spørger om Pavemagten ikke har sin Grund i Skriften eller om den ikke i al Fald var nødvendig og altsaa at rose. Til det Første maae jeg svare det bestemteste Nei, den modsiges af hele Christendommens Aand og Jesus har udtrykkelig dømt den Math. 20, 25—28, thi at christne Konger burde i al Indretning og alle Anslag spørge Bibelen og de Skriftkloge til Raads, det er en anden Sag. Til det Andet svarer jeg, at De absolut maae vide min Mening og indsee at den er christelig. At Pavemagten var betinget nødvendig, nødvendig formedelst Folkenes Brøde, det er vist nok, thi ellers var den aldrig kommet, men det har den tilfældes med Arabernes og Napoleons Magt, kort med Alt. At den var et Middel i Guds Haand følger af sig selv, og at dens Følger vare gavnlige for Menneskeslægten, derfor skal Gud men sandelig ikke herskesyge Paver prises. At derimod enkelte Paver, naar de brugde den Magt dem var overantvordet, ærlig til Guds Kirkes Bedste, ere at rose, det forstaaer sig selv.

De spørger ganske chatolsk om ikke Læren om Traditionen og Naadegavernes Overantvordelse ved Indvielser ei har Grund i Bibelen, og jeg svarer ganske luthersk nei. At Apostlerne kunde meddele Aandens overordenlige Gaver under Haandspaalæggelse, det er vist, men derved fik de Begavede ingenlunde Magt til at forplante Gaverne, hvilket vi ret tydelig mærke paa Simon Magus der vilde kiøbt den Konst af Apostlerne, og hans Slægt er det, som har opfundet og elsket den Løgn om slige haandgribelige Mysterier. At jeg ikke desmindre har al Ærbødighed for Indvielsen og er vis paa, at den Troende derved annammer Aandens Gave til sin be-

skikkede Gierning, det har jeg før skrevet Dem til, ligesom det skulde glæde mig hvis jeg kunde spore en Række af troende Mænd der ligesom havde vogtet Salvelsen fra Apostlenes Dage, ja mener virkelig det maae findes at en lovlig Indvielse er forplantet fra dem til os, men alt dette er noget ganske Andet, det er Mærkeligheden i Guds Husholdning, men ikke Dogmer eller menneskelige Mysterier, hvilke sidste altid ere Uretens og Satans Mysterier. Hvad Traditionen angaaer, da er der virkelig en saare agtværdig Tradition, nemlig en Række christelige Læreres eenstemmige Udsagn om Bibelen og Christendommens Saliggjørelses Orden, men det er aabenbart at disse Udsagn ei kan bestemme Skriftens Mening, men maae bedømmes efter Ordet og da først bliver det os mærkeligt som et Vidnesbyrd om at Skriftens Ord til Salighed have været alle Troende klare, et Vidnesbyrd om hvad De i ubegribelig Tankeløshed nægter, at christelig Kundskab er uadskillelig fra Troe paa Christus, thi Spørgsmaalet er jo ikke om alle Troende kunde sprede og udvikle Sammenhængen mellem de adskillige Lærdomme, eller oversee hele den Slutningsrække som deraf fulgde, men om de vidste hvad de skulde troe og gjøre for at blive salige og om Troen sikkrede dem for at forvildes fra Sandheden til Salighed, Ting som Historien nok skal lade være at nægte, da Nødvendigheden deraf kan uimodsigelig bevises. At derimod troende Mænd tit toge fejl, naar de vilde forklare hvad de ikke forstod og indbildte sig i Bibelen at finde Hjemmel for egne eller andres Griller, det beviser kun [den] menneskelige Skrøbelighed.

Augustins Lære om de Udøbte kiender jeg ei nok til at bedømme den, men at al Snak om Børns Fordømmelse er uchristelig, er jo klart, da der staaer skrevet at Himmeriges Rige hører saadanne til. Ilddaaben betyder vel hos Dem et Slags selvgjort Salighedsmiddel hvortil man her slet ikke behøver at ty, thi Jesus har aldrig sagt at Man for at blive salig skal døbes ved M e n n e s k e h a a n d (skiøndt vist nok alle skal døbes, hvor Ordet lyder) og Selv kan Han vel døbe baade med Vand og Aand, skiøndt vi ikke see det, ligesom Han kan og vil aabenbare sig Selv hisset for dem der her ei kiendte Hans Navn og annamme dem som da troe.

Augustins Lære de dono perseverantiæ kiender jeg ei heller til derom at tale, men klart er det at Novatianer og andre Skinhellige forgiaeves beraabde sig paa Ebr. 6, hvor der kun

L. 3 f. n. om Bestandighedens Naadegave.

L. 2 f. n. Tilhængere af Novatianus, der midt i d. 3die Aarh. kæmpede for en renere og strengere Kirke imod Romermenigheden.

tales om dem, der have annammet den Hellig Aand, at de ikke kan opreises naar de falde fra Troen, er klart, thi de synde imod Ham, hvilket aldrig kan forlades, men om den Synd er begaaet veed kun Gud og Mennesket selv, det maae Ingen Anden formaste sig til at dømme, og at Man, førend den Hellig Aands Annammelse kan nægte Troen og dog tages til Naade lære vi af Peders Fald.

Et forunderligt Spørgsmaal er det De gjør og gientager om Mahomed. Veed De ikke min Mening om ham, har jeg ikke tydelig udsagt den i mit korte Begreb af Verdens Krønike S. 58—59, det er altsaa ikke af de Ord der har præget sig dybt hos Dem, og dog er der faae af Ordene i den Bog jeg ønskede Dem stode mere levende for Øie. Troer De jeg har forandret min Mening om ham, kan De troe at en Christen noget Øieblik betænker sig paa hvad han skal sige om en Mand der aabenbar løfter Løgnens Banner i Hovmod og tilknuger sit Øie for Sandheden, om han saa maa krympe sig i den faldende Syge? Jeg veed ikke et Ord at sige til Undskyldning for Mahomed, hans Gierning var fordømmelig, jeg overlader ham selv som alle til Guds Barmhertighed, men mit Haab er kun lidet.

De spørger om Kirkehistorien bør foredrages ved Høiskolen i et kort Begreb eller i udførligere Fremstilling af et enkelt Tidsrum, og det er vel værd at betænke, men jeg mener at begge Dele baade kan og bør forenes. Begyndelsen bør nemlig skee med en Udsigt af den hele Kirkehistorie, der giver nødvendig Beskeed om de mærkeligste Begivenheder i deres udvortes Sammenhæng, thi uden en saadan Forkundskab nytter det ei at tage fat paa et enkelt Tidsrum, men derpaa bør et saadant afhandles saa udførligt som Tiden og de Middelmaaadiges Evner tillade. Nu kunde vel adskillige mene at det var ligegyldigt hvad Tidsrum hertil valgdes, men da her ikke skal gives en Typus for Kirkehistoriens Behandling, men meddeles den nødvendigste Kundskab, er det klart at det lutherske Tidsrum bør vælges, baade fordi det har en vis og fuldstændig Historie, og fordi dets Historie rettelig behandlet kan give al den Kundskab alle Præster behøve, og ei uden stor Skade kan undvære. At der nu for hvem som vilde høre det skulde læses over en og anden af de forrige Perioder er ligefrem, og at Læreren ved Slutningen af det lutherske Tidsrum burde give en kort Oversigt af Guds Husholdning i Kirken, saavidt vi kiender den følger og af sig selv.

De spørger om Moralen ei bør udvikles blot som en Lov af Samvittigheden, samt om ei Læren om Villiens Frihed samt den hele naturlige Theologie burde udvikles med al philoso-

phisk Dybde? Derpaa er mit Svar, at paa en velindrettet christelig Høiskole tilhørde det Philosophien at udvikle Læren om Gud, om Menneskets Vilkaar, hvorved Menneskets Forhold til Gud vilde blive klart, saavidt Menneskets Pligter og Uformuenhed til at opfylde dem angaaer. Derved vilde ogsaa Læren om Villiens Frihed vinde saameget Lys som Fornuften kan give den, da Nødvendigheden følger af Guds Almagt og Syndens Tilregnelighed for Synderen af Guds Værelse selv som ophævedes dersom han kunde nægte Sig Selv. I Theologien derimod løstes først Frihedens Gaade saavel som de andre Philosophien maatte standse ved, idet den Troende lærde at vi alle syndede i Adam og just derfor kan opreises i Christo. Nu derimod kan det vel være godt at en Lærer i Theologien begynder med en Indledning om det Samme, men den christelige Moral der jo maae være en Beskrivelse af Troens og Retfærdighedens Frugter, som skee ved Jesum Christum, kan naturligvis ikke udledes af Samvittigheden eller foredrages uden som Eet med Dogmatiken da det kun er Troens Tale til den Troende.

De spørger om Dogmatikens Hensigt ikke er den at bringe vore egne Begreber i Overensstemmelse med Skriftens Lære? Vel maae jeg spørge om Deres Hensigt med dette Spørgsmaal ikke er at lære mig at De gjør en Spot af Christendommen og mener ikke et Ord af hvad De siger om Kundskabs Forfængelighed og den enfoldige Troes uforhøielige Værdie? I Øvrigt er det jo klart at Dogmatikens Hensigt skal være klart og udførlig at fremstille Bibelens Lærdom og da den først og sidst skal drive paa den barnlige, enfoldige Troe som det nødvendige Vilkaar for Saligheden, kan den naturligvis ikke lægge mindste Vægt paa Fornuftens Indsigt i Lærdommen, thi derpaa kan og maae jo Troen ikke grunde sig, meget mere er den Troens naturlige Fiende, med hvilken den kun forsones som dens Tjener i den Hellig Aands Samfund, og den theologiske Lærer maae, naar han lukker sin Bog og sit Øie kunne sige med Paulus: Christus udsendte mig ikke for at døbe men til at prædike Evangelium og det ikke ved vise Ord, at Christi Kors skal ikke blive forfængelig, og jeg, Brødre, der jeg kom til eder, kom jeg ikke med prægtige Ord eller Viisdom at forkynde det Guds Vidnesbyrd, thi jeg agtede mig ikke at vide noget iblandt eder uden Jesum Christum og Ham korsfæstet og mit Ord og min Prædiken var ikke i menneskelig Viisdoms overtalende Ord, men i Aands og Krafts klare Beviisning, at eders Troe skal ikke hvile paa menneskelig Viisdom men paa Guds Kraft. See, at dette er min uforanderlige Mening vidste De jo meget godt, og

L. 10 f. n. 1 Cor. 1, 17 og 2, 1—5.

hvi spurgde De da, vilde De endelig høre det Tillæg: dersom Nogen lærer anderledes og holder sig ei til den sande Lærdom, han er opblæst og veed Intet.

Derimod at vise hvorvidt Fornuften stykkeviis kan erkiende U i m o d s i g e l i g h e d e n af Bibelens Lærdom, det hjemfalder Philosophien at udvikle, og kun i det Tilfælde at den ei drives christelig ved en Høiskole og en af Theologiens Lærere er Arbeidet voxen, sømmer det sig at han udvikler saadant i Kirkehistorien eller Pastoralanviisningens apologetiske Deel. At bringe al vor Kundskab i Forbindelse med Skriften, eller rettere ved Skriftens Hjelp at løse alle Livets og Videnskabens Gaader det er vist nok den christelige Fornufts høieste Maal, men dertil skal den stræbe ei ved at philosophere over Bibelen, men ved under Troens Lydighed at voxer i Kundskab og give Agt paa hvorledes Lysstraalerne da af sig selv falde ind og adsprede en Taage efter den anden, indtil Alt igien synlig og hørlig forkynder Guds Ære og vidner om Ordet. Men dette er langt fra at være Theologiens Maal, den skal ikke lede om Lys, men kun sætte det paa Lysestagen, saa det kan skinne for alle dem som ere i Huset, og flittelig formane de Troende til at lade deres Lys skinne for Menneskene, saa de kan see deres gode Gierninger og prise deres Fader Som er i Himelen.

Nu, Stenersen, har jeg besvaret alle Deres Spørgsmaale, ikke fordi jeg kan troe, De bryder Dem noget om mine Svar, men fordi det, da De har spurgt, ei maae være min Skyld, at De lærer urettelig, paa Deres eget Hoved skal de Forvildedes Blod hvile.

Almindelig Bededag.

Nu Stenersen, Gud forlade Dem det, at De har nødt mig til at skrive et saadant Brev, det første, og Gud give ogsaa det sidste af den Slags jeg har skrevet i mit Liv, og som jeg for fjorten Dage siden turde væddet mit Liv paa aldrig at skulle skrive til Dem, saa vis var jeg paa Deres Ærlighed og Redelighed, hvis Tone De saa skuffende efterlignede. Gerne vilde jeg nu til Slutning sige Dem et venligt Ord, men maae jeg det, eller rettere kan mine venlige Ord klinge mildt i Deres Øre, er det ikke det største Vennestykke jeg kan vise Dem, med Afskye for Deres Ugudelighed at advare Dem for den Afgrund De saa rolig gaar imøde? Ja, hvad er Deres store Brøde? At De sværmende har søgt Deres Salighed udenfor Christus? Visselig er det stor Synd og Skam især for os, som fødtes i Christenheden, men den Brøde have vi tilfælleds og jeg veed den kan

begaaes uden at være sig Fiendskabet med Gud og Frelseren bevidst. Nei men Falsk h e d e n hvormed De har beskuet Dem selv og Bibelen og christne Mænds Taler, Falskheden hvormed De har stræbt at efterligne Ærligheden, som følger Dem selv naar De tilstaaer den og ligesom klager over den, det er hvad som maae vække hver ærlig Mands Afskye og hardtad afskiære alt Haab om Deres Forbedring, thi Ærlighed er Moder til al Omvendelse, og om De nu tilkiendegav den mest uindskrænkede Fortrydelse, hvem borger for, at det ikke var et nyt Hyklerie. Dog, mig kan De ikke mere bedrage, De bedrog mig kun fordi jeg troskyldig oversaa Meget som burde oplyst mig, fordi jeg stolede paa Sverdrups og Herslebs Vidnesbyrd. Jeg veed hvad De maae giøre og blive, hvorledes De maae komme til at tale, dersom De gribes af en oprigtig Fortrydelse, og det veed De ikke, og vidste De det, kan De dog ikke efterligne det, thi det saarede og det trøstede Hjerter har et Sprog som ikke lader sig efterhykle saaledes at jo en forsøgt Christen klarlig seer det. Det er vel ikke rimeligt at De oftere griber Hyklertonen til mig, thi vil De ikke omvende Dem, da maae De vorde min arrigste Fiende, men skulde det alligevel falde Dem ind, da husk, at De ikke kan bedrage mig, fordi jeg er i Samfund med Ham Som randsager Hjerter og prøver Nyrrer.

Dog, jeg vil ikke haabe at Falskhed skulde saaledes have rodfæstet sig i Deres unge Hjerter, at Omvendelse ei er umulig, jeg vil haabe, at ligesom det er vist at Trængsel og Angest maae komme over Deres Sjæl, at De og under den maae lære alvorlig at forskrækkes over Guds Vrede, og bæve for den evige Dom. At gaae med en brændmærket Samvittighed gennem Livet, at vandre paa Bileams Beors Søns Veie og kaste Forargelse for Israels Huus, daglig med Hjertets Bespottelse at korsfæste den Frelser Læben bekiender, i Djævletrods at forvente den Time, da Fortvivlelsen indbryder og Tungen tygges i Pine under Graad og Tænders Gnidsel, det er Noget som Man aldrig maae tiltroe et Menneske, før Man seer det, og d e t m a a e D e, dersom De ikke vil afskye og hade Dem selv, bøie Nakken under Herrens Jærnvogn og oplade Hjertet for Ordets tveeggede Sværd. Og hvad er det dog De ei vil skilles ved og fornægte? Kun Gud og Deres egen Aand veed det udtrykkelig, men hver Christen veed, at det er galne, afsindige Lyster hvis Tilfredsstillelse De selv indseer er umulig, og skulde jeg tage meget feil naar jeg sagde at Ærgierrighed og Vellyst ere de Djævle som have hidtil regieret Dem? Jeg veed nok De anseer dette for en stor Fornærmelse og Usandhed og vilde beraabe

Dem paa Deres Levnet og Deres ringe Tanker om egen Kraft o. s. v., men uden at tale om, at selv Deres udvortes Levnet maae være ikke saa lidet besmittet, er det aabenbart, at Vellyst er Deres Billede for Salighed og at Deres Klager over Mangel paa Kraft netop komme af en umaadelig Ærgierrighed, glimre i Verden som et Vidunder og svælgte indvortes i kildrende Fornemmelser, det er Deres Attraae, hvis jeg har mindste Øie til at skue et Menneske i det Billede hans Ord med eller mod hans Villie give af hans Indvortes. Gud har gjort Alt hvad der kunde gøres, for at betage disse Attraaer det Glimrende der kunde skjule deres Forfængelighed og Skiændighed. Han stadfæstede for Deres Øie et Billede af verdslig Storhed som det langt overgaaer Deres Kræfter at afpræge i Deres Levnet, Han gav Dem en Ahnelse af Lyksalighed hvis Billede det er Dem umuligt at holde fast og beskue, eller udsynge i Jubeltonen, og dog behøvedes Dette, til for Dem selv at besmykke hine Attraaer; det behøvedes for at skjule Dem Afgrunden de føre til, det behøvedes for at beruse Dem, saa De kunde glemme Gud og trodse Sandheden. Gud gjorde end mere, han lod Deres Øie falde paa mig som en Gestalt der afbildede den idealske Tilværelse De attraaede (thi forsaavidt maae jeg troe Dem da Andet ei kunde bragt Dem til at søge mig i min Stilling) og det i et Tidsrum af mit Liv, da jeg bøiede mig for Gud og forsagede Verden, Han satte mig endelig i et saadant Forhold til Dem igjennem Hersleb og mine Vennebreve, at De maatte opgive den Indbildning at ogsaa jeg hylede og bolede med det Helliges Skin for at stjæle dets Kraft og vinde timelig Lyst. De nødtes til at see at den hellige Kraft og salige Fred kun beholdtes ved at ydmyge sig for Herren og give Ham Æren, ved at fornægte sig selv og den timelige Lyst under Korset, ved at hvile i Guds Kiærlighed, ved at døde sine Lemmer som ere paa Jorden, og lade sit Liv være skjult med Christo i Gud. De saae Dem nødt til, enten at opgive Deres Længsel efter den kraftige frydfulde Tilværelse eller at søge den under Korset. Der staaer De nu, denne Visshed dræber hurtig hver Lyst der reiser sig i Deres Hjerte, thi De veed det er kun en Skygge, men paa Korsets Vei vil De ikke søge Kraften og Glæden, fordi Stien er saa trang og Døren saa lav, ogsaa fordi De føler, at den Kraft De saaledes annammede var ikke Deres egen, maatte forgaae saasnart De vilde bruge den ei til Herrens men til Deres egen Ære, at de glade, liflige Følelser som da besøgte Hjertet kræve Reenhed, vil og kan ikke formæle sig med Letfærdighed og Uteerlighed. Der staaer De da paa det store Vendepunkt paa Livets og Dødens

Korsvei, De prøver paa at slippe for Valget og staar vaklende mellem begge, De anstrænger Deres Phantasie for at fremkøgle et Billed af Christendom der ei fordrer det gamle Menneskes Korsfæstelse og dog om ei her, saa dog hist forjætter Saligheden, og derfor vil De indbilde Dem at Man kan være Christen uden sand og levende Troe, skyder Dem bag de Mennesker, som just fordi de ikke havde synderlig Phantasie kunde lige til Slutningen af Jordlivet være sande Christne uden de stærke, dybe Følelser, men dog seer De godt at en saadan Christendom som De indbilder Dem er i Grunden et Intet, kan ikke være en saliggjørende Troe, dog kan De ikke nægte Dem selv at Mænd, der og som en Reinhard manglede det fulde stærke Troens Liv, havde en ganske anden Troe end hint Indbildningens Blændværk, følte sin Trang til Guds Naade og Christi Forsoning, bedrøvedes over Vantroen og Synden i Verden, streed imod den, stræbde at rense sig daglig fra Kiødets og Aandens Besmittelse og fuldende Hellighed i Gudsfrygt; ja at han, dengang Tvivlene vare stærke i hans Sjæl, inderlig bekymredes, vreed sine Hænder og fældte bittere Taarer naar han skulde gaae til Lærestolen, bad oprigtig til Gud, at Han dog ei maatte sige Noget, som var til Skade for Sandhed og Dyd. Kan De sige med Sandhed, at De troer saaledes ærlig paa Gud og Christus, da skal jeg tage hvert Ord tilbage men det kan De ikke, og dog vil De sammenblande Deres Indbildning med en saadan Mands Troe, og lade som det er af Ydmyghed De ikke forlanger Mere. Dog, det nytter Dem ikke, ikke engang en Reinhard kunde i Dage som de nærværende staae i Norden, som han stod, langt mindre kan De, som i den unge Alder seer Christdommen løfte sit Herrespiir, som har Phantasie nok til at forstaae Talen om det levende Samfund med Gud, som netop af Trang til et saadant Samfund tumlede sig i Mystikens Irgange, langt mindre kan De staae vaklende mellem Troe og Vantro, Gudsfrygt og Ugudelighed. Skal De leve enstund, maae De enten blive en Petrus eller en Judas Ischarioth det er vist.

Nu, det nytter ei at sige mere, at De ikke er min Ven før De ærlig vil omvende Dem, det veed De selv bedst, at jeg er Deres det er Deres Sjæls Ven, det vil De maatte føle, at De, saa snart De vil redelig begynde at søge Guds Rige, kan uden at frygte for Bebrejdelser, Nag eller Sligt, tale til mig som en Ven, det lader Gud Dem neppe tvivle om. At det inderlig skulde glæde mig, hvis Deres Brøde er langt mindre, Deres Sindelag langt redeligere end mine Ord synes at forudsætte, det veed den Levende, Som seer mig. Har jeg af menneskelig Skrøbelig-

hed ladet mig forlede til at sige Dem haardere Ord end jeg skulde, da tilgiv mig det i Jesu Navn, naar De selv i det beder Faderen om Forladelse for Deres Synder! O! jeg havde haabet saa godt om Dem, jeg var vis paa, at skattede De mig lykkelig midt i min Trængsel, da vilde den samme Lykke blevet Dem til Deel, naar De ærlig søgde den, og paa Deres Ærlighed vilde jeg ikke tvivle. Intet Under, om jeg har været for haard, da jeg saae mig saa gruelig skuffet, dog har jeg skrevet rolig og under Bøn til Gud. O, Gud give at De snart maae kunne ærlig glæde Dem ved at have en ærlig Ven.

N. F. S. Grundtvig.

*Fra S. J. Stenersen. **

123.

Kjæreste Grundtvig!

Den 22 Juli 1815.

I dette Øjeblik næsten gjennemlæste jeg det Brev, som De skrev i Juni Maaned, men som jeg ikke før har kunnet faa, da jeg var rejst paa Landet. Strax vil jeg svare Dem, for saa trolig, som jeg kan, at følge min Følelse, og ikke forgjæves stræbe at sætte en Sminke paa den med den kolde Forstand. De ser, at jeg endnu kan tale til Dem som til min Ven, og det ved Gud, at de haarde Ord, som De kalder dem, og vel ethvert fremmed Menneske ogsaa vilde kalde dem, ikke have forbitret mig imod Dem, eller har opvakt den mindste Mistanke i min Sjæl om, at De talte saa af Hovmod, Mangel paa Kjærlighed eller nogen anden saadan Bevæggrund, som jeg vel maatte have troet havde drevet Dem, dersom jeg, endog mig selv ubevidst, havde følt Vrede imod Dem; men at De bevægede min Aand, at de vel endog drev Blodet i mine Kinder, det er sandt, baade fordi disse Ord kom saa uventet, og tillige fordi jeg hørte en anden saa højt sige, hvad jeg ofte har sagt mig selv. Denne Erklæring vil maaske forekomme Dem endog saa djævelsk, at De ikke vil læse videre, hvad jeg skriver; men hvis De læser hid, saa beder jeg Dem dog, at De vil læse mit Brev ud.

Uventet kom ikke ganske disse Deres Ord, uden med Hensyn paa hvad Deres første Brev indeholdt, thi baade har jeg tænkt og sagt, at der vist maatte være noget i et af mine Breve til Dem, som havde forekommet Dem saa, at De ej længere vilde have med mig at gjøre: uventet kom de ej heller for saa vidt, som jeg længe har følt, ja, hvis jeg mindes ret, endog sagt Dem det selv, at De tænker for godt om mig, at der er

noget ved mig, som maatte sige Dem, at De var bedragen i Deres Forventninger og Tanker om mig. Meget vel vidste jeg, at Herrens Aand prøver Hjærter og Nyrrer, og at de, hvilke denne er given, dømmer alle, vidste, at det kun lidet nytter at ville skjule sig for dem, thi just paa Skjulet kjende de Ondskaben, da det gode ej kryber i Skjul, at Djævelen vel kan forvandle sit udvortes til en Lysets Engels, men dog ikke blive disse ukjendelig, og med den Tro, De ved at jeg har om Dem, kunde jeg ikke vente andet, end at dette tidligere eller sildigere vilde ske; — ja, det var vist fornemmelig Frygten for at høre dette af Deres egen Mund, som gjorde, at jeg ej i Sommer stræbte efter at komme til Kjøbenhavn; thi, som De selv af Skriftens Ord véd, er det de onde Menneskers Sæd, at de frygte mere for Mennesker end for Gud; kom jeg personlig med Dem sammen, da følte jeg det næsten nødvendig maatte ske, at De fandt min Natur Deres ej værdig, hverken som Menneske eller Kristen; — dog lægger jeg til, at havde Arbejder, jeg i Ferierne og næste Halvaar havde i Sinde at fuldføre, været mindre, saa havde jeg dog sikkert ikke været saa ræd for at høre min Dom, at jeg jo nok var kommen; og paa den anden Side lægger jeg ogsaa til, at havde Længselen efter at se Dem været mere sand, saa havde nok disse Arbejder for en stor Del før været færdige.

Det vil forekomme Dem besynderligt, ja maaske mere, maaske afskyeligt, at jeg kan være i Stand til at sige dette om mig selv, og det endog med Rolighed; det maatte forekomme enhver anden umuligt, at jeg virkelig i Alvor kunde sige, „at jeg ikke alvorlig bekymrer mig om min Sjæls Salighed,“ til den Mand, til hvem jeg just i den Sag har henvendt mig; men Dem — saa synes det mig — maa det vel forekomme afskyeligt, men ikke underligt, naar De ved — og det synes jeg, De maa vide — at jeg dog virkelig ikke i min Tale er en Hykler for Menneskene, om end for Gud; thi kunne vi vel ved os selv alvorlig bekymres for vor Sjæls Salighed? — er ikke ogsaa dette Guds Naadevirkning, som vi ej selv kunne fremhaste, men maa bie, indtil den os gives? — og maa da ikke enhver, som oprigtig vil fremsige, hvad han finder hos sig selv, ogsaa sige dette, saa længe han er i saadan Mellemtilstand, hvor han har Skyggeridset, hvad han skulde være, i sin Haand, men mangler den levende Aand, hvoraf hint er Billedet, i sit Hjerte? — At jeg kan sige det, at ikke Haanden nægter sin Tjeneste til at afskrive disse Ord, det er jo Følgen af den samme aandelige Dødhed, og lige saa lidt som jeg kan eller bør foragte andre Mennesker, der stræbe, saa godt de kunne, at efterligne ved Deres Vandel hint Skyggerids, om de endog vide, at deres

Stræben er ikke forskjellig fra Abens, naar den vil efterligne Mennesket, lige saa lidt kan jeg for denne Erklæring foragte mig selv, thi jeg ved jo, at deres Tilstand er den samme som min, og at baade de og jeg først da kunne foragte og hade os selv i den Tilstand, vi nu ere, naar dette gives os af Herren. —

Kun det forundrer mig i Deres Brev, at De siger, jeg har villet bedrage Dem, eller — som De selv retter det — spillet Gjæk med Dem. — Kjæreste Grundtvig! har min Tale nogen Sinde været saadan, at De med rette kan beskyldte mig for Hykleri i m o d D e m. — Ej mindes jeg længere, hvad jeg har skrevet, men dog synes jeg, at jeg intet vover ved at bede Dem, hvis De endnu har mine Breve, da at gjennemlæse de Stykker af samme, som handle om mig selv, sammenholde dem med dette, og da dømme, om jeg ikke omtrent har sagt just det samme før, om ikke med saa aabenbare Ord, saa dog saaledes, at man deraf let kunde se, at jeg i det mindste ikke drog noget tæt Slør over min indre Tilstand. — Vi smigre os saa let selv, og det kan vel være muligt, at Egenkjærligheden kan ofte have forledet mig til at lysne noget de sorte Farver, men saa vidt en Menneske, som endnu ikke har kristen Troe i sit Hjærte, kan det, har jeg dog vist gemenlig stræbt at sige Sandhed. —

Der var meget, som jeg endnu kunde have Lyst at skrive om i Anledning af Deres Brev, men maaske har jeg voldt Dem baade Hjærtesorg og Harme ved hvad jeg har skrevet, og det ved Gud, at jeg meget nødig vilde. — Hvad jeg kan skrive, det kan naturligvis ingen Interesse have for Dem, uden for saa vidt som De tror, at jeg engang ved Herrens Hjælp kunde blive en oprigtig Arbejder i hans Vingaard, og da jeg ikke ved, om De, efter hvad jeg ovenfor har skrevet, længere tror dette, eller rettere, rimelig kan haabe det, saa vil jeg her slutte og sige Dem Farvel; — kun Gud, hvis han vil forbarme sig over min døde Sjæl, og De, hvis De selv i min nærværende Tilstand anser mig værdig at tales med, kan bringe mig til at nærme mig Dem igjen angaaende denne Sag.

Taaren bævede i mit Øje ved at skrive dette Farvel, men vær forvissat om, ingen Forbitrelses eller Krænkelses Taarel — Saa længe ikke Gud vender mit Sind til Afsindighed, eller forhærder mit kolde Hjærte mod alt, skal jeg med Agtelse og Kjærlighed tale om Dem, og tænke paa Dem, og med Taknemmelighed mindes, hvad De har været og endnu i dette Øjeblik er mig, og giver mig Gud nogen Sinde at kunne tiltale Dem som sand, kristen Broder, saa skal De da erfare, at disse mine Ord sandelig ikke vare Hykleri.

S. Stenersen.

Disse Ord klinge som fornærmet Stolthed, men kjæreste Grundtvig! det er de ikke! — Jeg vilde kun sige, at jeg ej vilde nærme mig til Dem igjen, førend jeg dertil føler en sand Trang; thi da vil jeg som nu anse Dem for min sande og oprigtige Ven, og som saadan skrive Dem til. —

Efter at jeg har gjennemlæst mit Brev, forekommer det mig saa koldt og stolt; jeg har glemt at takke Dem for hvad De hidtil har gjort for mig, takke Dem især for Deres sidste oprigtige Ord, der maaske have gjort mig mere Gavn end alle de øvrige. Jeg gjorde det Løfte ved mig selv, at jeg ikke vilde forandre et Ord i det, som det første Øjeblik indskød mig at sige, og derfor sender jeg dette Brev, endskjønt det langtfra ikke er, hvad det burde være: Blodet trængte i det Øjeblik for meget til Hjærtet, til at jeg kunde tale tydelig. —

*Fra S. J. Stenersen. **

124.

Kjæreste Grundtvig!

Kristjania d. 6 Aug. 1815.

Indesluttede Brev havde jeg først haft i Sinde at sende strax ned med Posten, men trode dog siden at se, at det var bleven saa dunkelt, at det ej vel kunde forstaas uden et Slags Kommentar; jeg standsede derfor dets Afsendelse, indtil at og denne kunde afgaa med. — Hvad jeg den Gang skrev i Følelsens første Øjeblik, det gjentager jeg nu med roligt Sind og takker Dem oprigtig for Deres ærlige Tale til mig i Deres sidste Brev, forsikrer Dem tillige, at næppe tror jeg, noget af Deres Breve har paa mig gjort saa gavnlig Virkning som dette. — Ingenlunde altsaa for at gjenkalde, hvad jeg i hint Brev sagde, kun for mere at tydeliggjøre mig, skriver jeg dette. —

I Begyndelsen, som jeg læste hint Deres Brev, trode jeg, at De fornemmelig talte om den aandelige Dorskhed og Dødhed, hvorover jeg saa ofte ogsaa for Dem har klaget, om den Lige-gyldighed for min Sjæls evige Vel, om den Hjærtets hartad utrolige Forhærdelse ikke at ræddes ved Tanken om den evige Fortabelse, ikke selv da at bevæges til oprigtig at vende sig til Gud, for at søge Frelsen, naar dog Øjet allerede er saa opladt, at det kan skjønne, hvilket er den brede og hvilket den trange Vej; og at De i denne Henseende maatte med fuldeste Ret kalde mig en Hykler, der vel talte om Kristendom, men ej havde en Gnist af samme i Hjærtet, med samme Ret kalde mig et letsindigt Menneske, der i ét Øjeblik vel syntes at føle i sit Hjærte en aandelig Længsel og Anger over Synden, men i næste igjen glemte dette, og atter stod der kold og død som forhen, — det tilraabte mig min Samvittighed alt for højt til at jeg skulde vove noget Øjeblik at nægte Deres Ords Sandhed, eller endog forsøge paa at undskylde mig for Dem, end

mindre derover med Dem gaa i Rette. — Men at det ikke var om denne alene, maaske ikke engang fornemmelig om den De talte, har saa vel enkelte Ytringer i Deres sidste Brev, som især, hvad De i Deres foran det gaaende talte, siden vist mig. Thi i dette handler De just netop om denne Aandens Ligegyldighed og Kulde, samt Følelsen af den, og siger, at ogsaa den er Guds Gjerning, hvorved vort eget Hjertes Grundfordærvelse vorder os aabenbar, i det vi lære dermed at erkjende, baade at vi af os selv ingen levende Attraa kunne føle, naar det ikke længer tillades os at fæste vor Kjærlighed til nogen Ting her paa Jorden; som og at vi af os selv ere for vanmægtige til at kunne gribe Frelsen, selv da, naar vi vide, hvor den er at finde. Dog maa jeg anmærke, at i dette Deres Brev synes De at forudsætte, at jeg vel følte en inderlig Sorg over mit Hjertes Tilstand, men k j e d e s ved Sorgen selv, men det omvendte fast synes at være Tilfældet med mig; og i Deres sidste Brev giver De mig tydelig til Kjende, at det især er det Brev, hvori jeg søgte at skildre Dem min Karakter, som har vakt Tvivlen hos Dem, om jeg og har i Grunden et saa ærligt Gemyt, at det nytter med mig at tale. Tager jeg altsaa ikke fejl, saa er det om min Karakter som Menneske, De er i Tvivl. De vil altsaa vide, om jeg i mit Hjerte ikke har saa megen Følelse af hvad S a n d h e d er, om hvilken Retfærdighed der udfordres til at træde frem for den Helliges Aasyn, der er en fortærende Ilds-lue for det onde, til at jeg deraf kan skjønne, at den Retfærdighed, som vi ved de naturlige Kræfter kunne have, ikkun er et tomt Skin, kun alt tilsammen Falskhed og Hykleri, der maa hensvinde for den Helliges Aasyn, som Markens Blomster visne for den brændende Sol? — Og hertil tror jeg med frelst Samvittighed at kunne sige: jo, saa megen Sandhed lagde Gud i mit Bryst, at jeg indser al menneskelig Retfærdighed — kun at være et tomt Skin, som ikke kan frelse for Døden. — De vil svare, at i hint Brev derimod talte jeg, som troede jeg det modsatte, som troede jeg mig ved egne Kræfter allerede, om ikke fuldkommen, saa dog dydig, troede mig ingen Forsoner at være nødvendig, og røbede den aandelige Hovmod, som bortstøder Frelsen fra sig, og spørger altsaa, hvorledes jeg, naar jeg kjender Sandheden, kan føre en saadan dobbelt Tale i min Mund? Mit Brevs Indhold kan jeg sagtens ikke længer nøje erindre, endnu mindre de enkelte Udtryk, men det ved jeg dog vist, at hvordan Udtrykkene end have været, saa har det dog visselig været mit Hoveds Mening, at jeg lige saa lidt som nogen anden kan uden Forsoner vente andet end den evige Fordømmelse, og naar jeg

har erindret Dem om hvad jeg vist ogsaa den Gang sagde, at Hensigten af mit Brev var at give Dem et saadant Afrids af min Karakter, at De deraf kunde skjønne, hvordan De havde at tiltale mig, saa tror jeg vist, at De ved atter at læse Brevet igjennem vil finde, at denne Mening overalt er lagt for Dagen. — Dog ingenlunde siger jeg dermed, at De af Uagtsomhed har misforstaaet mine Ord og blot for en saadan Misforstand tiltalt mig i saa hæftige Ord; thi jeg tror, at denne Mening er saa rodfæstet i Hjærterne, at den ingenlunde deraf udrives, førend Herren selv ved sin Aand rører dem, om saa end Forstanden paa det klareste indser dens Urimelighed, og dernæst at de uigjenfødte Menneskers Hjærtens Mening stedse bliver aabenbaret for dem, hvem Herren gav sin Aand til at straffe Verden for Synd, Retfærdighed og Dom, selv da, naar hine tror at tale nok saa kraftelig mod denne Hjærtets Hovmod. Derfor indser jeg ogsaa i denne Henseende Sandheden af Deres Ord og takker Dem derfor, ja jeg mindes selv Udtryk i mit Brev, hvor det Hjærtets Hykleri kun halvvejs har villet udtale Sandheden, dér nemlig, hvor jeg omtaler, at jeg uden Opofrelse kunde bortgive endog ej ubetydelige Summer, naar d e v a r e s a m l e d e; thi egentlig burde jeg dog der snarere have sagt, at mit Hjærte hænger saa fast ved det timelige Gods, at det ikke vilde slippe det, naar Forstanden ej lærte, at det i sig selv ingen sandt Værd har, og kun gives os her for igjen at udgives og bruges. Jeg tvivler heller ikke paa, at der vist er flere Steder, hvor Hjærtet ej ret har villet ud med det sande Sprog. —

Ligesaa tvivler De, om denne min Sandheds Følelse har saa megen Dybde, at den stedse kan minde mig om Forfængeligheden ved alt, som er under Solen, De siger, at jeg er letsindig. — Let vil De kunne skjønne af det foregaaende, at det er langt fra mig at ville fralægge mig Letsindighed, da sagtens den vel maa have et let Sind, der ikke alvorlig bekymres for sin egen Sjæls Vel engang, men om min Karakter som Menneske egentlig er letsindig, det er, om den i det ene Øjeblik lader mig hæftig føle for, hvad jeg i næste, om ej belér og bespotter, dog foragter, derom tror jeg med Grund at kunne tvivle; i det mindste er jeg mig ingen saadan Brøde bevidst, ved derimod meget vel, at jeg beklager Savnet og føler Længsel efter den Varme, som i enkelte Øjeblikke eller længere Tid kan have besjælet mig, og aldrig til visse har jeg haanet den, med mindre jeg selv skulde have set, at hin Ild, som den Gang tyktes mig herlig, kun var den opblussende Forfængeligheds Gjøglespil: da kan jeg skamfuld smile over mig selv, at jeg kunde være saa daarlig. For

alt, hvad der henhører til Kristendom, er dog min Følelse saa stadig, at stedse, hvor den aabenbart eller skjult haanes, min Uvilje vækkes, vel ikke altid saa stærkt, at den kan bryde ud i Ord, men dog saa, at jeg selv kan bemærke den. — Letsindig er jeg heller ingenlunde med mine Ord, naar Talen er om alvorlige Gjenstande, letsindig i det mindste ikke da, naar jeg taler om min egen Sjæls Følelser. Jeg beder Dem gjennemlæse mine Breve, hvis De endnu har dem, og da dømme, om jeg vel nogen Sinde har søgt at tillyve mig Følelser ved at bruge høje Ord, eller om ikke snarere mine Breve ere blevne tvungne og stive, just fordi jeg stedse, saa vidt jeg har kunnet, har vejet Ordene, at jeg ikke skulde sige for meget, ikke som en uforstandig Patient bedrage sin Læge. De vil maaske sige, at mine Breve, som snart røbe denne, snart hin Sindsstemning, ere et Bevis imod mig, men kjære! husk det, at for saa vidt vore Følelser kun ere menneskelige, saa ere de og afvexlende og Undergang underkastede, at jeg i hvert Brev har stræbt at udtale den Stemning, hvori jeg just da var, uden at tage Hensyn paa, hvad jeg før havde følt og skrevet, og at jeg maatte vitterlig lyve, naar jeg, uden det saa var, vilde i mit følgende Brev tale, som skulde jeg endnu have samme Følelse, som da jeg sidst skrev. Det har vel hændt mig maaske ikke saa sjældn, at jeg i det Øjeblik jeg skrev, kan have udtrykt mig stærkere, end jeg vilde have gjort, naar jeg i samme ret kunde have set i mit Hjærte, om det og følte saa dybt, som Ordene tilkjendegav (saa gik det mig f. Ex. bestemt i den Vise jeg sendte Dem), men jeg erkjender dog dette siden og stræber, saa vidt jeg kan, en anden Gang at gjøre det bedre. Om dette er en Forandring i min T æ n k e m a a d e, frembragt ved den Rystelse, Deres sidste Brev gav mig, ved jeg ikke saa vist, men at jeg ogsaa før stedse har følt en hemmelig Gru ved at udsige noget om min Følelse, som ej var sandt, det ved jeg, og for saa vidt synes jeg ikke med Sandhed at kunne beskyldte mig selv for Letsind. — Ej heller vil jeg fortie for Dem, at andre Mennesker i den Henseende tit forekomme mig letsindige, i det de synes mig at tale om Trøst, Opbyggelse, Sorg og Glæde dér, hvor deres kolde Ord tykkes mig at vise, at deres Hjærte ikke har følt, hvad deres Læber udsige; ja, om det saa end er Dem selv, som jeg dog erkjender og af den Hjærtet gripende Tale noksom ser, at De i langt andet Maal har af Herrens Aand faaet Sandhed i al Gjærning og Idræt, end alle øvrige i denne Tid, hvis Tale er kommen for mine Ører, — selv De forekommer mig stundum at exaltere Dem selv, eller ved hæftig Tale give Dem en Varme, som De ikke fra Begyn-

delsen af havde, som De ej heller i næste Øjeblik føler, men som ene ved Deres egne Ord er vakt. — Tro ikke, at jeg dømmer Dem, eller at jeg med stift Sind vil paastaa, at jeg har Ret; jeg skriver dette mere for at vorde underrettet af Dem, om det virkelig er saa, end for at advare Dem; thi hvorledes skulde jeg ville være Advarer dèr, hvor jeg ikke ret véd, enten jeg eller den anden er vildfarende? Jeg kjender ikke af Erfaring den Sandhed i Følelse, som gives ved Aanden, véd altsaa ikke, hvorvidt den kan gaa, eller hvor let den kan fejle, taler altsaa her maaske som den blinde: vredes derfor ikke paa mig, men underret mig herom, thi disse Tanker have undertiden virkelig foruroliget mig. De siger saaledes f. Ex. i Deres sidste Brev til Hersleb og mig: „Sig mig, hvorfor grunde I dog ikke over disse Tegn (de nemlig, som aabenbarede sig i den norske Grundlov)? Hvorfor blegnede I ikke, hver Gang I tænkte eder den Takkefest, som maatte følge paa en saadan Bededag?“ — Blegnede De da virkelig selv, naar De betænkte dette? Eller følte De virkelig en saa dyb Sorg, at den kunde svare til hint Udtryk? Tror De virkelig, at enhver Kristen her i Norge, som var i Stand til at kjende de onde Tegn, følte en saa levende Sorg? Saa siger De ogsaa i Deres sidste Skrift mod Ørsted Pag. 196: „Hvo der ej fælder en Taare ved Novalis's Kiste, kjender ham ikke, eller kjender ikke Kjærlighed.“ Har da De virkelig derved fældet en Taare, uden maaske just i det Øjeblik, da De skrev dette, og Deres Følelse var vakt ved de foregaaende Ord? — Tror De, at alle sande Kristne maatte saa levende sørge over at se en saadan Aand fare vild i Tidernes Strøm? Tror De, at Luther for Exempel vilde paa den Maade have sørget over Novalis, hvis han havde levet i vore Tider han som ingenlunde paa den Maade taler om Erasmus, skjønt han erkjender hans Aandsanlæg saa store, at ingen i den Grad kunde virke til Sandhedens Fremme, som han, hvis han oprigtig vilde hengive sig til den? — Eller ere disse og mange andre lignende Talemaader hos Dem ikke at forstaa saa egentlig, ere de kun Ord uden fuld Betydning? — Kjære, underret mig herom, thi som sagt, disse Tanker have virkelig foruroliget mig, baade for min egen Skyld, da jeg, hvis de have fuld Betydning, endnu maa være uendelig langt fra Sandheden, og for Deres, da det vilde smerte mig, hvis De saaledes med et Slags Letsind skulde dømme Deres Brødre. — Endnu en Gang gjentager jeg min Bøn: ikke at vredes paa mig for disse Ord, eller tro, at de ere kun Følge af personlig Stolthed, Lyst til at dadle, til at hæve mig selv over Dem o. s. v. — tilgiv mig, hvis jeg fejler, som jeg tilgiver Dem, naar De fejler i

at tillægge min Karakter en Svaghed, og, som det synes mig, endog en Usselhed, som den virkelig ikke har; thi det har De virkelig gjort, naar De mener, at jeg ikke har vovet at be- kjende Deres Navn for Verden, fordi jeg s k a m m e d e mig ved Dem. Ved Gud, dette har ikke faldt mig ind engang; ja jeg kan næppe begribe, hvorledes De kan tiltale mig som Ven og endda tro, at jeg skulde være ussel nok til ikke at turde for Verden bekjende, hvad jeg privat har sagt Dem: at jeg tror, De taler Herrens og ikke Deres eget Ord, at jeg tror, Gud har givet Dem Kraft til baade selv at finde Sandheden, og at lede andre til samme, og at Verden, naar den udgiver Deres Ord, hvor De lærer, for Løgn, da lyver den selv skammelig og har aldrig kjendt Sandheden. — At jeg ikke o f f e n t l i g saaledes har talt om Dem, det har ingenlunde kommet af den Grund, som De mener, men fordi det aldrig har faldt mig ind engang, at det var fornødent, saasom mig tykkes, at Deres egen Tale maatte langt kraftigere herom kunne overbevise enhver, som var af Sandheden, end min svage Røst kunde formaa at gjøre det. — I Samtale, hvor jeg hørte Dem haane og laste, har jeg vist aldrig fordulgt min egen Overbevisning, selv ikke da, hvor jeg talte med Mænd, som for Resten i Alder, Kund- skaber og Aand ere langt ophøjede over mig. Allerede for to Aar siden, førend jeg endnu havde modtaget noget Ord fra Dem skrev jeg til Selskabet for Norges Vel, og lagde det paa Hjærtet, at det først da virkelig sørgede for dettes Vel, naar det var betænkt paa at afvende den aandelige Kræft, som gnavede Lan- det, som selv de, der sade i Selskabets Direktion, tydelig nok maatte føle at gnave i deres eget Bryst, nævnte Dem som den eneste i denne Tid, som Herren aabenbarlig havde givet Kraft til at vække de sovende; og endskjønt jeg ikke satte mit Navn under Skriftet, fordi jeg troede, at det vilde skade Sagen, hvor- for jeg talte, naar alle vidste, at det kom fra en saa ung og lidet ansét Person, saa havde jeg dog hidtil saa lidet fordulgt mine Meninger, at de strax gættede, at Skriftet kom fra mig. — Dette har jeg ikke før villet sige Dem, da De ellers let kunde have troet, at jeg var et Menneske, der vilde snige sig til Deres Venskab, og nu siger jeg det kun, for at De kan se, at De i den Henseende virkelig har meget taget fejl af mig og min Ka- rakter. Uden megen Frygt turde jeg og paastaa, at alt det samme fuldkommen gjælder om Hersleb.

Næppe behøver jeg efter alt dette at lægge noget til det, som jeg i mit første Brev har sagt om Deres Ord, „at jeg har villet spille Gjæk med Dem“, thi dersom De tager disse Ord i den Mening, at jeg uden Agtelse for Dem og for Sandheden, men

kun af Glimrelyst eller andre lignende Grunde søgte Deres Bekjendtskab, at jeg spottede eller foragtede de Ord, som De kjærligen skrev mig til, da indser De nok selv, at jeg ingenlunde deri kan finde mig skyldig. Men har jeg nogen Tid hyklet for Dem en Dybde i min aandelige Længsel, en Sorg over Synden, en Bekymring og en Anger, som jeg ikke har haft, og De i den Forstand mener, at jeg har drevet Gjæk med Dem — da tilstaar jeg, at De har Ret, og beder Dem om Tilgivelse. Jeg synes selv at mindes, at jeg i enkelte af mine Breve ikke har voget rent ud at bekjende, hvor dødt mit Indre var, for ikke derved at støde Dem fra mig, ja jeg tror endog vist, at jeg har gjort det, men at det ikke skete af ond Hensigt mod Dem, omendskjønt for Resten vel af et ondt og hykkelsk Hjærte hos mig, derom tror jeg vist, at De ikke tvivler. Klart synes mig og jeg mindes, at jeg i mit sidste Brev til Dem sagde, at jeg løj, naar jeg vilde sige, at Deres Breve egentlig trøstede mig, da det forudsatte, at jeg havde en saadan Sjælsangest, som trængte til Trøst, og det havde jeg dog ikke; saadan Tale fører dog vist ikke den, hvis Hensigt det er at bedrage. —

Saaledes, kjæreste Grundtvigl tror jeg at have besvaret Deres Brev, og uden at hykle hverken for Dem eller for mig selv, at have talt Sandheden rent ud. — Jeg synes at føle, at De ikke ganske kan af alt dette blive klog paa min Karakter, at De endnu vil blive i den samme Uvished som før; men den er og mig selv tit en Gaade, og ingenlunde kan jeg derfor undres, om den bliver det for andre, selv da naar jeg søger at udtale den for dem. Efter hvad jeg her har skrevet, ved jeg slet ikke, om De finder det Umagen værdt oftere at skrive mig til, især siden jeg tilstaar, at af alle Deres Breve har ikkun det sidste haarde gjort nogen ret Virkning paa mit Hjærte. Dog maa De ikke tro, at alt, hvad De har talt, er som talt i Vind og Vejr, thi den store Forskjel i aandelig Henseende, i Hjærtets sande Kjærlighed og Varme, som Deres Breve viste mig at være mellem Dem og mig, ja fast alle de andre Mennesker, som jeg kjendte — den har ofte vakt mig til Eftertanke, og af de Ord, De talte i den Hensigt at opmuntre mig, har dog de i Deres næstsidsste Brev, at vi her i vor aandelige Kamp skulde være som Jakob, der sagde: „Jeg slipper dig ikke, førend du vel-signer mig“, bevaret baade mig og en anden, som er i samme Aandsforfatning som jeg, fra at fortvivle om, at det, som vi ønsker, nogen Sinde kunde vorde os givet, bevaret os fra at lade vor Kamp fare, eller ville foreskrive Herren Tiden og Stunden, naar Frelsen skulde komme. — Dette kan jeg mindes, at Deres Breve have virket; meget kan Deres Ord — meget

maaske især det, som De ubevidst i samme lagde — ogsaa have mig ubevidst virket i mig, men derom kan jeg naturligvis intet sige. — Dersom De herefter vil skrive mig til, da beder jeg, at De især vil forklare mig, hvad det betyder at gaa under Jesu Kors, at paatage sit Kors og følge ham; thi ihvorvel mig synes, at jeg forstaar Talemaaden, at dens Betydning er at erkjende, Jesus ved sin Død har lidt den Straf, som vi havde fortjent; at tro denne Sandhed, at hans Død alene har givet og kan give Menneskene Adgang til Saligheden; at modtage med et aabent Hjærte, — uden at sætte noget af vor naturlige Stolthed indenfore som paa Vagt, — de Ord, han og Apostlene herom have talet, modtage dem som den evige Sandhed, som det eneste Evangelium, og igjen forkynde det for andre, og villigen finde sig i Verdens Spot og Had, som følger denne daarlige Lære; — endskjønt jeg og synes, at jeg alvorlig stræber at gjøre dette, saa kan jeg dog indse, at jeg ikke levende forstaar eller følger hans Ord, og beder Dem derfor at sige mig, hvad det er i mig, der endnu modsætter sig denne. — Aldrig skal jeg — det haaber jeg i det mindste — vredes, om De kommer til mig med Straffens Ris, aldrig skal jeg tro, at jeg ikke fortjente Deres Straf, saa længe mit Hjærte ikke lydeligt kan vidne med mig, at De den Gang og i det enkelte Stykke har fejlet, og, saa vidt det er mig muligt, skal jeg søge at rette mig efter Deres Ord, og holde Hjærtet aabent, at de derudi kunne faae Indgang; muligt kan det dog være, at Deres Ord med Herrens det skrevne og mine Læbers Bønner kan bryde den Skæl, hvori mit Hjærte er indesluttet, og løsne den bundne Tunge, at jeg værdeligen kan takke og raabe til Gud for hans Redning, og takke Dem som hans Redskab. — Jeg haaber snart igjen at se Brev fra Dem; thi saa meget ondt jeg end ved hos mig at være, saa meget jeg endog her har sagt, der kunde afskrække Dem fra al videre Samtale med mig, saa føler jeg dog ogsaa at mit Indre er en Ager, der dog kan give nogle Fold, naar Herren vil berede den og deri udstre sin Sæd, føler, at ogsaa De vil tro det samme og anse det for at være Herrens Gjerning, naar De stræber at fure og pløje den. Det vil vel smerte, naar De med Ordets Sværd gennemskjærer Hjærtets Skæl, men den Smerte, som føder Livet, er ønskelig, langt mere, end den Glæde, som føder Døden. —

Lev vel, kjæreste Grundtvig! mit Brev er afbrudt og dunkelt, fordi at det, jeg vil skrive, ikke staar levende for mit Øje; men foragt det derfor ikke; husk, hvad De tit har sagt, at Nordmændenes Tunge endnu er bunden, og kan ikke løses uden af Herren. Hav mig i kjærligt Minde, ligesom jeg skal stræbe at

mindes Dem med al mulig Kjærlighed, og vær forvisset om, at skulde vi end ikke oftere samles saaledes i Aanden her i Livet, saa skal jeg dog stedse stræbe at bevare det Haab, at ogsaa jeg engang, om ej før, saa i Dødens Stund skal for Kristi Skyld optages i de troendes og helliges Samfund, og gaa med Dem og de øvrige troende Sjæle ind til den evige Glæde hos Faderen. — Indtil den Time kommer, er jeg paa menneskelig Vis Deres oprigtige Ven

S. Stenersen.

P. S. Ej véd jeg, om Hersleb faar Tid at skrive med denne Lejlighed, og hilser derfor venligst fra ham, thi det ved jeg nok, han vil. Ligesaa har en Kandidat Vestengaard, en ædel, blid og, som jeg tror, kristen dansk Mand bedet mig at hilse Dem saa venlig, de vare, sagde han, Bekjendte fra Valkendorfs Kollegium. —

Til S. J. Stenersen.

125.

Kronprindsessegaden No. 402.

Khvn. 18 Okt. 1815.

Kiære Stenersen!

Deres Breve af 22de Julii og 6te Avgust fik jeg først i Aftes, jeg har læst og atter læst dem, svare bør jeg, men hvorledes det veed jeg ikke, kun det veed jeg, at jeg vilde skrive saa venlig som Deres Sjæls Tilstand tillader, og herom kan De jo ikke tvivle, thi jeg maatte troe mig saa fornærmet, bedraget og ringeagtet af Dem som jeg vilde, jeg kan jo dog ikke tvivle om, at De paa Deres Viis agter mig høit, og alle mine personlige Ønsker maatte da let forenes i det Hovedønske ei at støde Dem fra mig, ei i en Tid hvor jeg spottet og trængt, maae menneskelig staae ene, være Skyld i, at en af de Faa der synes at ville staae med mig og befordre mit Værk, vendte mig Ryggen. Men, mit sidste Brev har lært Dem, at jeg i denne Handel ei følger slige Betænkninger, kan det ikke heller, uden at betragte Guds Værk som mit eget og Deres Sjæls Skiebne som en Smaating, Noget hvorfra Gud bevare mig i Naade. Altsaa, ikke som jeg vil, men som Gud vil, skal ogsaa dette mit Brev ved Hans naadefulde Bistand vorde, for Ham vil jeg knæle og saa inderlig jeg kan bede ham styre mit Hjerte, mine Tanker og Ord saaledes som Alt kan være mest til Hans Ære og Deres Sjæls sande Tarv, uden at jeg videre bryder mig om, i hvad Lys De vil see min Adfærd i det Hele eller Enkelte. Det høre og bønføre Gud i Frelserens Jesu Christi Navn! Amen!

Jeg bad, jeg føler mig bønhørt, jeg føler at Gud vil lade

Sin Hellig Aand bevare mig fra at beraade mig med Kiødenten til denne eller hin Side, men give mig i min Munds Op-ladelse at tale med Frimodighed som mig bør at tale.

Og nu da, i Herrens Navn, hvad skal jeg sige om Dem og til Dem? Hvad kan jeg sige uden hvad jeg alt har sagt? Intet, Intet uden hvad jeg er vis paa mit sidste Brev i Korthed indeholdt og hvad De kan læse udførlig i vedlagde Blade, som jeg følte, jeg dengang turde holde tilbage, men som nu maae følge, siden De troer jeg har gjort Dem Uret, siden De forlanger selv at høre hvorefter jeg har dømt Dem. Det er en haard Tale, og just derfor vilde jeg saa nødig sende den, men hvad jeg sendte blev dog i Grunden ligesaa haardt, jeg kunde ikke andet og kan ikke andet. Langt være det fra mig at paastaae at hvert Ord er sandt i sin strængeste Betydning, men det føler jeg mig vis paa at Indholden er Sandhed, og Udtrykkene som de efter begges vores Leilighed kan og maae være, for at udsige fra et syndigt til et syndigt Menneske hvad Gud vil have sagt og lagt paa Hjerte. Derfor befaler jeg Dem i Ordets Navn ei at forvilde, adsprede og inddysse Dem selv ved, som Deres slemme Sædvane er, at fare let over den almindelige Indhold som Noget der ingen Tvivl er om, og kløve enkelte Vendinger og Udtryk, hvor De kan ændre, tvivle, dadle, undskylde Dem selv, lede Tanken bort fra det ene Nødvendige, og glemme og svække Sandhedens Indtryk. Har De ikke nylig gjort saa for mine Øine? skrev De virkelig Deres større Brev, fordi det mindre syndes Dem d u n k e l t, nei De skrev det fordi hiint synes Dem for haardt imod Dem selv, og hvorledes rettede De det? ved at give Dem selv et ærligt Vidnesbyrd om, at De ikke var saa ligegyldig og ubekymret for Deres Sjæls Salighed? Ingenlunde, det gientager De, men kløver Ord for at udfinde, at det ikke var egenlig den Letsindighed jeg straffede, gjør Dem en egen Definition over Ordet efter Godtbefindende og frikiender Dem saa efter den, gjør en daarlig Forskiel mellem Deres Character som M e n n e s k e og som Deres Saligheds Forarbejder, finder triumpherende at jeg har feilet og gjort Dem Uret, og stræber altsaa af al Magt at tilintetgiøre det Indtryk Sandheden om Deres Skyld og Fare havde virket. O store Daarlighed, ubegribelige Blindhed! er det Tingen om hvert af mine Ord kan udholde den Prøve, kun Guds Ord kan udholde uden at vi engang stedse kan indsee det? Har jeg nogensinde udgivet mig for inspireret? Var det muligt, som det dog ingenlunde synes at være, at De kunde være saa høist letsindig i Deres Saligheds Sag, og dog i alle andre Ting et alvorligt, betænksomt Menneske, nu, desto værre, thi da

maatte De gjøre Vold paa Dem selv for at være letsindig i det eneste-Vigtige, og visselig den Bemærkning skulde knuse Dem istedenfor at bringe Dem til unyttige Ordstrid. De vil med mine egne Ord bevise at De ei kan gjøre ved, De ikke gruer, ikke sørger, ikke bekymres og omvender Dem, fordi jeg nemlig har sagt at end ikke det Mindste heraf kan vi ved vor egen Kraft. Sæt nu, at disse mine Ord indeholdt en Undskyldning for Deres Sikkerhed og Syndesøvn, hvad da? er det paa mine Ord De skal troe, er jeg ufeilbar, er jeg korsfæstet for Dem? Veed De ikke at saasandt der er en Gud i Himmelen, som vil at alle Mennesker skal blive salige og komme til Sandheds Erkiendelse, saavist som Han er almægtig tillige og alviis, saavist maae det ogsaa hvert Øieblik et Menneske glemmer, ringeagter eller opsætter sin Omvendelse, være det samme Menneskes egen Skyld for Gud, kan De ikke indsee at uden denne Selvanklage, denne Syndens ærlige Bekiendelse, er al Omvendelse umulig? Veed De ikke hvad der staar skrevet: Jeg udbredte mine Hænder den ganske Dag til et gienstridigt og modstaaende Folk, Jeg kaldte men de vilde ikke svare. Veed De ikke, at kun dem døbde Johannes til Omvendelse som bekiendte deres Synder, at kun paa dem kalder Jesus som arbeide og ere besværede, veed De ikke at selv den almægtige Gud kan ikke tvinge Nogen til Villighed fordi det er en Modsigelse som aftvunget eller rettere paatvunget, indtvunget Kiærlighed. Altsaa Guds Ord, ikke mine skal De adspørge i Deres Saligheds Sag og findes der nu ogsaa, som jeg troer, ja som er aabenbart, i Guds Ord den Lærdom, at af os selv kan vi slet Intet gjøre, og kunde nu Forstanden slet ikke rime det med Budet om Arbeide og Besværing og Bedrøvelse efter Gud, som Skriften saa udtrykkelig gjør til Betingelse for den Hellig Aands Naadevirkning paa Synderes Sjæl, saa er det jo dog lige aabenbart at disse Skriftens Ord ere sande naar de ere Guds Ord, og at Synderen som ikke anklager sig selv og bekymres, naar han hører Lovens Torden maae fordømme sig selv og, hvis der er nogen Sandhed i ham, drives til stor Bekymring over at han savner hos sig den Betingelse under hvilken Naade kun tilbydes og kan annammes! Ja overbeviser ikke Synderens Samvittighed ham noksom derom, at han lægger an paa at bedrage sig selv og forvender Skrifterne til sin egen Fordærvelse, glæder sig over at de ere svare at forstaae og tager deraf Paaskud til at blive i sin fordømmelige Sikkerhed, adle sin Dorskhed og Kiærlighed til Synden under Navn af ydmyg Følelse af sin egen Afmagt og taalmodig Venten paa Guds Time? Ja, for at sige Alt,

kan ikke selv Fornuften, naar den kun vil, ret godt indsee Sammenhængen i de Guds Ord at vi af os selv kan slet Intet gjøre, og at vi dog ere aldeles udelige til Guds Naade, naar vi ikke bekymres for Sjælen, hade og fordømme os selv? Jeg kunde holde mig til Ordene og sige: ja det er bestemt saa: af os selv kan vi gjøre Intet, lade være at gjøre Guds Gierning, men De kunde synes det var en Spidsfindighed, skjøndt det kun er en Anvendelse af den strænge Prøve hvert Guds Ord og kun det udholder. Men, siger da Skriften at vi slet Intet kan gjøre før vi troe paa Jesus og annamme den Hellig-Aand, slet Intet gjøre for vor Salighed ved de Evner og Sandser vi ogsaa have af Gud, ei af os selv, men hvis Besiddelse og Brug dog er ethvert voxent, fornuftigt Menneske forlenet. De veed godt, at hertil maae svares det bestemteste Nei, ja, for at fatte mig kort, De veed at Troen kommer ved Hørelsen, og kunde alt-saa Mennesket ikke høre Guds Ord førend han alt troede, kom han aldrig til at troe. Denne Hørelse, den indvortes og udvortes, den er da visselig mulig for det naturlige Menneske, og er en Pligt uden hvis Opfyldelse al Omvendelse og Troe, al Guds Naadevirkning er umulig. Vi kan her forbigaae det Tilfælde da Ordet ei udvortes høres, thi om os er det jo vist at Ordet er os nær det Troens Ord vi selv prædike, det kan og det skal vi høre i vor Sjæls Inderste, og at det er vores, ikke Guds Skyld, naar det ei sker, er jo aabenbart, thi Han taler jo ikke til sig selv, Han taler til Synderen og Synderen maae selv høre, lade Øret til, af sig selv kan han ikke gjøre det, men at Gud vil i hvert Øieblik hjælpe Synderen til at høre Hans Ord, er jo saa vist som at Gud elsker Sig Selv og Sit Ord, og naar vi ikke høre, da er det ene og alene fordi vi gjøre det Eneste vi af os selv kan gjøre, Intet, vil ikke høre. Nu kan vi fremdeles klarlig forstaae at naar vi kun hørde Guds Tordenrøst Hans usvigelige Trudsel om evig Fordømmelse og Pine i Bortkastelsen fra Hans Ansigt ved Kraften af Hans Herlighed, det straalende Guddomslys der for Synderen er en evig brændende Ild, da maatte vi grue og svarlig bekymres, det var ikke af os selv, men det var af Guds Ords Hørelse, af Det som drev Adam til at skjule sig og bæve da han som en Synder hørde Herrens Røst i Haven.

Tvivler De endnu om, at syndig Søvn og Sikkerhed er vor egen Brøde, og at Bestandighed deri naar Herrens Ord lyder er en Gienstridighed der fører til Forhærdelse og vis Fortabelse, tvivler De endnu herom, da er det kun, fordi De vil tvivle, fordi De ikke er af Sandhed og vil ikke høre dens Røst. O, kiære Ven! see det dog, De er paa en gruelig Vei, paa den

de Ugudelige vandrede til Helvede, som trodsede Herren og spurgde formastelig: Hvad klager H a n over endnu, hvo haver modstaaet Hans Villie? O! vaagn dog op i Jesu Navn! at Herren hvert Øieblik kalder og raaber og har givet Dem Øre at høre med, derom kan De jo dog ikke tvivle; at han ogsaa ved mig Sit hellige Ords ringeste Tjener kalder og raaber, det veed De jo, De siger jo selv at De rystedes ved min Tale som Sandheds Ord, saa fornam De jo, at De kan høre n a a r D e vil, at det er Dem selv som dæmper Røsten, som lader Djævelen tage Ordet af Deres Hjerte, saa De ei skal troe og blive salig. O betænk det dog, hvad Herren siger, at paa Straffens og Vredens Dag, skal de straffes dobbelt som hørde og vilde ei forfærdes, som lode Ordet ligge paa Hjertet som paa en forhærdet Vei, hvor Luftens Fugle æde det op! O, lad dog Djævelen ei forføre Dem til, isteden for at giemme Ordet, tugtes og sønderknuses derved, at vende Hjerte og Tanke bort, medens han stjæler det, adspredte Dem selv ved at tænke paa om jeg ogsaa mener det ærlig, venlig og alvorlig med Dem, om jeg føler saa dyb en Sorg og Vemod over Deres og andre mine Brødres Vildfarelse og Fare som jeg burde, som mine Ord synes at forkynde! Hvad kommer det Dem ved? Søg De at redde først Deres egen Sjæll drag De først Bjælken ud som blinder Deres Øie for Helvedes Pine, da er det først Tid venlig at hjælpe mig at uddrage Skieven af mit. Eller troe, om De kun vil, at jeg er endnu en langt større Hykler end De; hvad kommer det nu Dem ved? Rød De Deres Sjæll min er saa desuden fortabt, dersom jeg med min Oplysning fordyber mig i Øienskalkhed. For Dem er det jo nok, at jeg taler Sandhed, taler Sandhed med en Røst som runger Dem i Øret og ryster Dem i Sjælen, føler jeg ikke Sorgen, nu, saa føler dog vel Jesus den, og det er jo kun i Hans Navn, kun som Hans Ords Tunge jeg taler her, og som den skal jeg jo sige Sandhed og ei spørge om jeg selv ved den fordømmes, og kan det hjælpe, kan det trøste eller frelse Dem om De og vidste, hvad De lader Djævelen indbilde Dem, at hardtad alle andre Mennesker henvandre paa den samme brede Vei, ja, om De klarlig saae at ogsaa jeg gik samme Vei, hvad da? er Helvede da mindre heedt naar De faaer Selskab, er da Guds Rige mindre værd om Gud og De var ogsaa der allene? O, lad dog Intet lokke eller drage Dem, fra Hørelsen af Herrens Røst, grue for den, til Gud lærer Dem at elske den som Faderstemmen over Jesu Kors, som Røsten over Naadestolen i vor Herres Jesu Christi Blod! De spørger hvad det er at tage Jesu Kors og følge ham? De veed det godt, det er at f. o. r-

nægte sig selv som skrevet staaer, at forlade alle Ting, det ugudelige Væsen og de verdslige Lyster, og vandre i Hans Fodspor, trods Kiødets Knur og Leflestemme, trods Verdens Spot og Had, Tilløkkelser og Trudslers, vandre tugtelig, retfærdig og gudelig i denne Verden, De veed det godt hvad det betyder at korsfæste Kiødet med alle dets Begiæringes, men dertil har De hverken Kraft ei heller Villie, men De har Villie til at troe en falsk Udlæggelse af disse haarde Ord, derefter leder De, og frister mig, at jeg skulde giøre mig deelagtig i fremmede Synder, men derfor bevare mig Gud! Jeg kan og vil ikke sige Andet end Skriften: aflæg det gamle Menneske og ifør det nye som er skabt efter Gud i Sandheds Retfærdighed og Helighed, da faaer du at vide hvad det er at bære Jesu Kors, at døe med ham og opstaae med Ham til et evigt Liv.

Hermed har jeg svaret paa Deres Spørgsmaal om min Følelse for Norge og Novalis, naar det kun er sandt, at den burde være tilstæde, da skulde jeg og sige det, men om den er og var hos mig, det vedkommer Ingen uden Gud og mig, med mindre jeg har sagt den var der og viist det Modsatte. Jeg vil ikke adsprede Deres Tanker, derfor siger jeg ei mere herom, forresten veed De at jeg ikke er den der kalder mig fuldkommen, og at jeg i Skrøbelighed stræber at føle hvad jeg bør, og pleier at prøve mig selv før jeg siger at jeg føler dette eller hiint, det veed jeg og derom har De ingen Grund til at tvivle.

Om jeg har gjort Hersleb og Dem Uret, lad det staae derhen! eengang maatte jeg sige det, at De anseer det for en stor Fornærmelse, beviser at De ikke kiender det menneskelige Hjerte, og at jeg i det mindste mod Dem har Ret turde jeg vædde meget paa, men det er ikke videre Tale værd, thi De er ikke et Haar bedre om jeg har Uret, ei det Mindste værre, om jeg har Ret. Turde De virkelig offentlig være mig bekiendt, da var det jo ikke af Kiærlighed til det Sandheds Ord jeg forkyn-der, ei fordi De havde Hjerte til i Jesu Navn at bære Verdens Had og Forsmædelse, det var kun Letsindighed eller afmægtig Trods og begyndte kun Verden ret at sætte an paa Dem, da skulde De kun see hvor snar De skulde være til at fornægte mig igien, hvor snildt De skulde finde et Paaskud til, uden som det lod at tage Deres Ord tilbage, at give Dem en Vending og Indskrænkning efter Verdens Hoved. Vil De kalde denne Svaghed en Usselhed, da giør De Ret, men hvorledes kan De med christelig Kundskab tvivle om, at vor Character er i alle Maader, selv paa sin mest glimrende Side, ussel og jammerlig, saa længe vi ei ere iførde med Kraft fra det

Høie? Husk dog at Peder forsvor Herren! var det ikke ussel og mener De at jeg er Tusendeparten det for Dem, hvad Jesus alt da var for Peder? Nei, nei, tal mig kun ikke om Sligt! jeg veed godt af Erfaring hvormegen Kraft Storagtighed og Selvtillid har, naar det kniber, og det er dog ret et fortvivlet Indfald naar De mener at Man paa menneskelig Viis kan være et alvorligt, sandhedskiærligt, standhaftigt Menneske, skiøndt Man i sin Saligheds Sag er netop det Modsatte. Ja, forstaaer De ved menneskelig Viis i Verdens Øine, da har De Ret, thi Verden selv ussel og troløs og ubeständig elsker det hendes eget er, og adler det med Dydens Navne, men derom talde vi jo ikke, Verdens Talemaade kan De jo dog ikke vente respeceret af en Christen, ei tilegne Dem, naar De bøier Knæ for Christendommen.

Nu Stenersen, nu har jeg forrettet mit Ærende, og har kun at tilføie, end Gud give at hverken Meer eller Mindre end hvad heri er Guds Sandhed maae falde Dem paa Hjerte; gid De dybt maa føle hvor daarligt det er at sove ind paa Evangeliet og hvor uforstandigt det er at gaae i Rette med mig istedenfor at rædde Deres Sjæl, at det Første i al Fald kan stedse være tidsnok, medens det Andet saare snart kunde blive forsilde. Lad Dem saare, lad kun Herren knuse Stenhjertet paa det Han kan give Dem et nyt Hjerte og en ny Aand! Føl dog, hvilket Galenskab det er at have den Indsigt De jo har, at det Eneste virkelig Ædle i Mennesket er det som byder ham h a d e og f o r a g t e sig selv, og dog at ville indbilde sig selv og andre Man er ædel og agtværdig i det gamle Menneske. Puk dog ikke paa at De ikke er værre end saamange Tusinde, thi kun i Daarekisten passer sig en saadan Trøst, og visseligen, vil D e ikke høre og grue og omvende Dem, da er Deres Brøde større end Millioners af de Sovende, ja i hele Norge er neppe en Mand hvem en grueligere Dom da venter, thi til hvem talde Sandheden stærkere, hvem saae den klarere, og dersom De da med Djævels Magt og Vold vil forvandle Lyset i Dem til Mørke, da vee, ja syv Gange Vee Dem!

Dog, jeg vil, jeg vil haabe om Dem de Ting som bedre ere, og Gud give i Jesu Navn, jeg ei maae høre noget fra Dem, før jeg seer Dem paa en bedre Veil! Gud give mig Hjertelag og Naade til at bede tit og inderlig for Deres Sjæls Frelse, at dele broderlig Deres Sorg og Glæde, naar de ere efter og i Herren! Amen, i Jesu Navn Amen! Med Guds Hjælp Deres

bestandige Ven

N. F. S. Grundtvig.

Hils Hersleb paa det Venligste og siig ham, jeg kan dog ei begribe hvi han holder sig saa taus imod en gammel Ven, der gjerne deler alt hvad deles kan med Ham!

Hils ogsaa Vestengaard! det glæder mig at ihukkommes af ham, thi vel omgikkes vi ei meget, men jeg saae dog Nok af ham, til at tælle ham mellem de Mennesker, der engang, ved Guds Naade vil ærlig forkynde Hans Sandhed.

*Fra S. J. Stenersen. **

126.

Bedste Ven!

Kristjania d. 19 Decbr. 1815.

For haarde Ord har De visselig ikke talt til mig, og ofte, vist ret ofte kan jeg behøve at høre baade saa haard, og, om det var muligt, haardere, eller rettere, i Grunden saa kjærlig Tale, som den var, De sidst sendte mig. Saa inderlig Tak, som jeg formaar at give Dem for Deres Vennetale, siger jeg Dem herved, beder som jeg bør, skjønt jeg ved, det er uforment, at De vil tilgive mig den store Uret, som jeg har gjort Dem ved at tiltro Dem samme Hyklery, som jeg er besmittet af, og skal stræbe at bede og at stride, saa at min Omvendelse og Anger kan vorde oprigtig, at min Tro kan vorde levende, naar Hjærtet først levende føler sin Trang til Troen, saa at jeg en Gang, udfriet fra Synden ved Guds Naade, kan takke Gud og bede inderlig for Dem som det Redskab, hvorved han vakte mig af Slummeren. — Des værre er endnu min Anger langt fra ikke saa levende, at den driver mig til i brændende Bønner at udøse under Taarer mit Hjærte for Gud. Det er kun enkelte Øjeblikke, hvori det forekommer mig, som om jeg hader og afskyr mig selv, hvori det synes mig, som om jeg virkelig skjælv for Guds Vrede og den evige Pine, som jeg klart nu indser maa vorde min Lod, hvis jeg ikke med en levende Tro, som virker Kjærlighed, Ydmyghed og Hengivenhed i Guds Vilje, vorder forenet med Kristus, — og hvori det forekommer mig, som om jeg gjerne vilde give Slip paa alt, hvad der ellers var mig kjært, som om jeg fuldeltigen paa mig kunde anvende Deres Ord, at jeg vilde prise mig lykkelig ved at vandre som Tigger om med Pose og Stav, naar jeg kun havde Guds Fred i Hjærtet; — men des værre er dette kun enkelte Øjeblikke, og jeg kan alt for tydelig se, at min Anger og Frygt for Guds Vrede ingenlunde er saa oprigtig, at jeg kan siges at hungre og tørste efter Guds Retfærdighed, ikke saa gjennemgribende, som den maatte være, hvis den var sand. Vel læste jeg Deres Brev med tydelig Hjærteklappen, har siden sikkerlig læst det

7 til 8 Gange, og altid i det mindste med nogen Bevægelse, og har følt, det var sanddrue Ord, talte i Herrens Kraft; vel har jeg ogsaa med noget andet Sind end før læst Jesu Ord: vig bort fra mig enhver, som gjør Synd, erindrende, at al vor Gjerning uden Kjærlighed, virket med sand Tro, er Synd, og følt mig truffen af Herrens Ord Deuter. 29, 19—20; vel har jeg ogsaa, ikke uden Skræk, set, hvor blind jeg hidtil har læst i Luthers Skrifter, der med aabenbare Ord siger just det samme, som De i Deres Brev, at den værste af alle Vildfarelser af Læren var at lære Tilgivelse for Synd ved Troen uden sand Anger og Omvendelse; — men endda kan des værre alt dette ikke knuse mig, ikke gjøre Tanken om min Brøde, Tanken om den Straf, som efter min nuværende Sjæls-Tilstand var mig vis, dersom jeg i dette Øjeblik døde, saa levende, at den bemestrer sig hele Sjælen. Jeg har skjælv, har ogsaa undertiden grædt, men stedse har det været, som om Angesten og Taarerne vare fremtvungne, som om det havde været mig muligt ganske at slaa disse Tanker hen og igjen overgive mig til den forrige Sikkerhed. — Saa maatte det ikke være, det ser jeg klart nok; jeg talte i Dag med en Haugianer, som beskrev mig sin Skræk ganske anderledes, jeg ved ogsaa, at saa vel De som andre Kristne, der have tilkæmpet sig Troen, have lidt ganske anden Kvide, og jeg maa derfor næsten tro, at disse mine Ord ville afskrække Dem fra nogen Sinde oftere at tale til mig, men derfor bør jeg dog ikke fortie det, ikke atter gjøre mig skyldig i Falskhed og Hykleri. — Bedste Ven! slip mig ikke nu, da jeg dog vil stræbe at holde Deres Haand fast; forlad mig ikke nu, da jeg dog tilfulde indser og nogenledes føler, at jeg har Lægen behov; spar ikke Deres Tugtelse, Paamindelse og Undervisning, nu da jeg i det mindste vil stræbe at aabne det tunge Øje og oplukke det haarde Hjærte! Jeg ved, De ikke vil tie, og beder Dem derfor, at De vil svare mig paa hvad jeg nu spørger Dem om, og tro det, at det visselig er mit Ønske at faa Brev, visselig min ærlige Mening at stræbe at rette mig efter Deres Paamindelse. Skal jeg stræbe saaledes at frembringe Angest hos mig, eller skal jeg anse det for et uværdigt Hykleri, og mene, at naar jeg skal vorde kaldet, da vil Gud nok sende en større Trængsel over min Sjæl for at prøve, om jeg er af Sandheden? — Jeg føler, at det aandelige Alvor, som især Læsningen af Deres Brev kan frembringe hos mig, svinder, eller i det mindste meget taber sig, saa snart jeg kommer i andre Menneskers Selskab: — er det mig da tilladt at bortdrage mig fra dette og at leve i saa megen Ensomhed, som jeg kan? — Jeg lever

i et Hus, hvor Folkene ere, hvad man i Verden kalder snelle, omgængelige Folk, og hvor der aldrig spottes med Religionen, Kristendommen ej heller, saa vidt de selv ved det, forhaanes, men hvor dog ingen har kristelig Tro, eller ved engang, hvad det er. To af Børnene i Huset ere under min Opsigt, skjønt jeg ikke egentlig skal undervise dem, blot se paa, at de gjøre, hvad dem paa Skolen, hvorpaa de gaa, vorder foresat; — skal jeg, uden selv at have den levende Tro, stræbe at faa den, stræbe at opfylde Guds Vilje ved just at formane alle disse til et kristeligt Levned og til kristelig Tro, og saaledes paadrage mig rimeligvis Verdens Spot og Foragt, derved lære at kjende, hvad det er at efterfølge Kristus, og hvor lidt vi af os selv ere i Stand til at gjøre? Eller skal jeg tro, at det er taabeligt, eller end mere: ugudeligt at ville, selv besmittet, paaminde andre at rense sig, og tro, at hvis Herren vil, at nogle ved mig skulle vorde kaldede, foruden dem, som han satte mig at tale til, saa vil han selv føre dem hen til mig, ligesom han førte mig hen til Dem? De maa ikke undres, kjæreste Grundtvig! over disse Spørgsmaal, eller tro, at de ere gjorte med Underfundighed; de komme virkelig af Tvivl, som jeg længe har ombaaret hos mig, og som jeg ikke selv er i Stand til at løse. Ordene i Jesu Bjærgprædiken, samt Luthers Forklaring dertil om Forskjellen mellem Lovens Gyldighed for Hjærtet og i det borgerlige Liv, som og Skriftens alvorlige Tale mod dem, som saaledes opkaste sig til Lærere i Menighederne*) uden dertil at have baade udvortes og indvortes Kald, ligesom og Bevidstheden om, at der er intet, hvorved mit Kjød mere vrider sig end just ved dette, da det er mig fast umuligt, hvor jeg staar som privat Mand Ansigt til Ansigt med en anden at sige ham haarde Ord, og at det ikke uden dem kunde gaa af, indser De nok: — alt dette, siger jeg, gjør og har længe gjort mig tvivlraadig om, hvordan en Kristens Liv i den Henseende skal være — og just det samme gjælder om mine nærmeste Kyndinger, undtagen min Moder — jeg føler, at denne Menneskefrygt i det private Liv, som i Grunden vel er intet andet end en skjult Ærgjerrighed og Lunkenhed tillige, er mig maaske en lige saa farlig Fjende, som Vellyst, der nu vel paa en lang Tid ikke har foruroliget mig synderlig, men som aabenbar spejlede sig i min Anskuelse for det kristne Liv, hvilket jeg altid har tænkt mig som et poetisk Liv, endskjønt jeg dog naturligvis baade har

*) Det er falskt, at jeg henfører kristelig Paamindelse til det, som alene angaar Læreren, men da Talen her ikke er om en enkelt Fejltagelse, men om en hel Reformation, saa kom jeg til at tænke paa Læreren, hvis Pligt det vel var at søge efter alle de fortabte. —

set og lært, at det maatte, endog nødvendig, være forbundet med Trængsel her i Verden. —

Deres Svar paa mit Spørgsmaal, hvordan Dogmatiken skulde foredrages, har og vakt Tvivl hos mig, som Lærer, da jeg hidtil har forklaret Bibelen paa den Maade. Nu, i dette Halvaar, skal jeg forklare Johannes Evangelium, et Arbejde, som jeg fuldt vel erkjender, det endog havde været mig umuligt nu at paatage mig, naar jeg ej havde Luthers Forklaring til Hjælp. — I min Forklaring herover har jeg stræbt at vise, hvorledes at Kristus er Faderens Ord, hvorledes alle Ting i ham ere skabte, hvorledes at han er Verdens og Menneskenes Liv og Lys, endskjønt Menneskene endda ikke kjende ham o. s. v. — De ved, at Luther ogsaa forklarer dette, og en saadan Forklaring omtrent var det, som jeg tænkte mig ved mit Spørgsmaal om Dogmatiken; — fejler jeg, naar jeg gaar frem paa den Maade? — og har jeg især fejlet, naar jeg har troet i Fichtes Anweisung zum seligen Leben at have fundet nogen Oplysning hertil? — Jeg spørger her virkelig, fordi jeg frygter at mislede, ønsker Svar, og skal slet ikke slaa det hen i Vind og Vejr. —

Kjære Grundtvig! hav Overbærenhed med mig! der vil vist gaa en lang Tid hen, førend De kan have Aarsag til at glæde Dem over mig; mit Hjærte er saa haardt og saa tilbøjeligt endda til at smigre og skuffe sig selv, til at hovmode sig og kaste Tugt bag sig; — Kjærlighed og Taknemmelighed mod Gud, stedse en levende Tanke om ham og hans gennem Sønnen aabenbarede Vilje, sand Hjærtets Trang til at opbygges af hans Ord og søge ham igjennem Bønnen — alt dette som udgjør Kjærnen af Mennesket, det er endnu, som De vel kan vide, langt fra mig, og endskjønt jeg ikke kan tvivle om, at det jo vorder mig givet, naar jeg først alvorlig søger det, saa er det mig endnu stedse, som om jeg alvorlig havde søgt det og ikke kunde søge paa anden Maade. — Jeg stræber at forjage Tanken, ser hen paa, hvordan at Guds Ord ligesom levende gennemstrømmer Dem og Deres hele Tale og de Handlinger, som mig ere bekjendte; men De ved nok selv, at det ikke er let at blive Djævelen løs. De beder til Gud for mig; jeg ved, at Gud hører de troendes Forbøn, og jeg vil stræbe at bede med Dem og for Dem, mindende, at Frelseren sagde, vi i hans Navn skulde bede. Gud give mig hertil et oprigtigt Hjærte, da skal jeg kunne være Deres trofaste Ven

S. Stenersen.

Af Deres Brev til Hersleb ser jeg, at De tillader ham at sende Dem noget til at underholde Livet; haabende, at De

ikke heller vil forsmaa, hvad jeg af et villigt Hjærte giver af min Overflod, sender jeg enten med dette Brev — hvis danske Penge er her at faa — eller med første Lejlighed en liden Sum, bedende tillige, at De, naar De i den Henseende skulde trænge, da ogsaa vil unde mig den Glæde at maatte give, hvad jeg kan.

Den 20. December. Bedrager jeg mig ikke selv, saa skal De snart spørge glædeligere Tidender fra mig: endnu vil jeg intet bestemt derom tale. — Gud fuldende for Kristi Skyld det Værk, han i mig har begyndt! —

Til S. J. Stenersen.

127.

Khvn. 1ste Jan. 1816.

Dermed, Stenersen! skal jeg da begynde mit udvortes Arbeide i det ny Aar at svare Dem paa Deres Brev, ligesom jeg endte det gamle med at svare min Hersleb. Gud den Almægtige, vor Herres Jesu Christi Fader, Han som hidindtil haver hjulpet mig saa miskundelig, Han hjælpe mig fremdeles! Han skiænke mig for Jesu Christi Skyld Reenhed og Viisdom og Kraft til at gjøre dette og Alt som for Hans hellige Aasyn, som det kan være Ham, den Treenige Gud, mest til Ære, mig og andre til Opbyggelse og Salighed! Ja Han bortkaste ikke mig uværdige Synder fra Sit Ansigt, Han tage ikke Sin Hellig-Aand fra mig, ei Ordet fra mit Hjerte, ei Kraften og Frimodigheden fra min Tunge! Han velsigne Ordet som tales i Jesu velsignede Navn saa det maae udrette Hans Villie! Han oplade Deres og mange Tusinders Hjerte for Sandhed, Han saare og læge, Han stadfæste Sit Ord, opbygge Sin Menighed og beskiæmme Sine Fiender, saa Hans Navn maae prises og Hans Rige komme, saa vi naar Nyaaret atter oprinder, det høitidelige Mindeaar om Hans underfulde Gierninger i vore Fædres Dage, at troende Hjerters glade Lovsange maae møde Ham og bekiende og stadfæste at Herren er god og Hans Miskundhed varer evindelig Amen i Jesu Christi velsignede Navn Amen!

Hvad skal jeg nu mere sige? Det veed Gud og ikke jeg, men det veed jeg, at saavidt jeg kan skionne, er det min eneste Ønske at sige hvad Herren vil, og saavidt jeg ikke heri skuffer mig veed jeg at min Tale skal vorde ret for Ham.

Med nogen Glæde læsde jeg Deres Brev, thi der syndes jeg dog endelig at see nogen ret Ærlighed, nogen Beredvillighed til at lade den Alvidende indskue i Hjertets Ureenhed og bøie sig under Hans Tugtelser, men jo tiere jeg læser Brevet desmin-

dre føler jeg Aarsag til at glæde mig, netop det Modsatte af hvad Tilfældet er med Herslebs Brev, der, hvergang jeg læser det, bevæger mig i mildere Veemod og stadfæster mig i den glade, uskatteerlige Forventning snart at see ham opreist og trøstet ved Guds Naade i Christo at vandre med Ham i et nyt Levnet. Ak! Stenersen! jeg maae frygte saare for Dem, thi for Hersleb kan jeg bede saa varmt og inderligt og føle en salig Forvisning om at Gud vil salve ham med den Hellig-Aand og Kraft, men naar jeg, i samme Stemning beder for Dem, da er min Bøn nærvædet at komme tilbage i mit Skiød, mit Haab bliver hardtad ikke meer end et smerteligt Ønske, paa hvis Opfyldelse jeg i hellige Timer maa tvivle. See, dette siger mig langt meer end Deres Ord, det siger mig at Ordene dølge noget saare Ondt og Forvendt, det siger mig at Deres Sjæl er stædt i gruelig Fare, det advarer mig for, hvad jeg saa gierne vilde, at overlade mig til et glædeligt Haab, og gjør mig uvis om hvad jeg af Deres Ord tør troe, hvad jeg tør sige til Dem, men det skal jeg sige til Dem at De istedenfor at stride den gode Strid gjør Dem en ulyksalig Umage for at undgaae Striden og inddysse Dem selv, at De ved Deres Ærlighed ofte forstaaer at De siger hvad Deres Forstand indseer uagtet De ret godt veed at Deres Hjerte føler det Modsatte, De rækker mig Hænderne og tilhyller Hjertet, saa godt De kan, men De kan ikke skjule dets Ondskab, De nødes til at modsige Dem selv, fordi De halter imellem Ærlighed og Underfundighed, vilde nok være salig naar De kunde blive det uden Selvfornægtelse, vilde nok fornægte Dem selv en kort Tid, til Omvendelsen var forbi, men indseer at hiint er en Umulighed og dette Daarskab, forvirres saa i Tankerne, bliver bange for Dem selv og adspredt ved Læsning, Selskab eller hvad det kan være, for, som De vil indbilde Dem at samle Kræfter til en nye Kamp, men egenlig for at undgaae den, og De trøster Dem med at Kaldets Time er ikke endnu kommet, siden det er Dem umuligt at flye. Gruelig Blindhed! De foragter Guds Godheds og Langmodigheds Rigdom og vil ikke see at De samler Dem Vrede paa Vredens og Guds retfærdige Doms Aabenbarelses Dag, vil ikke høre at Gud kalder Dem daglig ved Sin Aand og sit Ord og Samvittighedens Røst, vil trodsig oppebie det sidste, det yderste Øieblik da midt i den drømte Sikkerhed Pinen falder over Dem som over en frugtsommelig Kvinde, saa De kan ikke undflye og staaer paa den Punkt hvor vel ti Tusinde fortvivle og forhærde sig imod een som underlig frelses som en Brand af Ilden. Istedenfor at grue, naar De hører om en Angest langt større end De har følt, som har over-

faldet Andre, glæder det Dem ordenlig som en trodsende Undskyldning mod den langmodige Gud, og De laaner villig Øre til Djævelens Indskydelse at De kan ikke bearbejde Deres Salliggjørelse anderledes end hidindtil, uagtet De veed med Dem selv at De har kun arbejdet paa Deres **F o r d ø m m e l s e**. De veed at foruden Deres mange uvitterlige Synder har De utallige Gange baade i Tanker Ord og Gierninger brudt Guds Lov, De veed at De h a d e r Loven og Lovgiveren og Dommeren, og dog laaner De villig Øre til Djævelen, naar han indbilder Dem at De egenlig kun er en Synder forsaavidt at De ikke har øvet Deres Dyd af Kiærlighed, hvorved De selv tilintetgjør al Anger og Fortrydelse, spærrer Dem selv Veien til Omvendelse, thi over Kiærlighedens Savn beroliges De let ved den Tanke at den er den levende Troes Frugt som De saalænge, skjøndt forgæves har stræbt at erholde. Saaledes dreier De Dem i en ulyksalig Cirkel, og Enden paa enhver Tummel i Dem bliver at Deres Hjerte f r i k i e n d e r sig selv, gjør Gud til Synderen og bander Ham hvis Han derfor vil fordømme Dem. De siger i Deres Hjerte som hin daarlige Tjener: jeg vidste Du var en stræng Herre, som vil høste hvor du ikke saaede og samle hvor du ikke spredte derfor grov jeg mit Pund i Jorden, der har du det! Min Gud! hvad maae dog Enden blive, hvis De saaledes fremturer? Det kan De selv baade føle og læse i Herrens Ord. Bliver De nu saaledes ved indtil Naadens sidste Time slaaer, naar Pinen overfalder Dem, naar den samme Djævel som hidindtil har skuffet Dem med Blændværk og Smiger, med Billedet af en Afgud ved Navn Jesus som skulde forløse Dem uden Troe og være Syndens Tjener i Dem, naar han nu skriger: **f o r t v i v ! !** Du har foragtet Naaden, nu er der ingen Redning eller Frelse meer, naar han, hvis det ikke lykkes at bringe Dem til Vanvid eller Selvmord, bestormer Dem med den Spidsfindighed De elsker, raaber giennem hundrede Struber at Guds Ord er Løgn, eller at der er ingen anden Christus end den De selv skal stræbe at vorde ved falsk Aandelighed og selvgjort Hellighed? Mener De da det er nemmere at bestaae Kampen, end nu, synes De virkelig at det er en Kaldstime Man i Ro og Mag kan oppebie, naar Man er ærlig og agter sig til Guds Rige! O Stenersen! oplad dog Øiet og see den Afgrund paa hvis Rand De sover saa trygt! oplad dog Øiet for Lovens Torden og for Vennerøsten som beder, byder og besværges Dem dog ikke at sætte Deres Sjæl og Salighed saa rædsomt paa Spil men dog i Tide som en ærlig Synder underskrive den Fordømmelses Dom Deres Samvittighed fælder og da kaste Dem i Armene paa Guds Barmhjertighed med

det redelige Forsæt at fornægte Dem selv og stride den gode Strid og bære Christi Kors alle Deres Dage, naar Gud i Hans Navn vil forlade Dem Deres Synder og skiænke Dem baade Villie og Kraft! Ja gjør det eller tiel thi taler De igien og jeg seer at De endnu omgaaes med samme Øienskalkhed, da troe mig, da bliver det Alvor at jeg t i e r stum som Graven, thi da er i det mindste min Gierning for Dem unyttig, og jeg maae sukkende overgive Dem til Gud, Hvis Naade er uudgrundelig, men Hvis Nidkiærhed mod dens Foragtere er den evige Ild som er beredt Djævelen og hans Engle, jeg fordømmer Dem ikke, men jeg betragter Dem som en fremmed Svend der maae staae og falde med sin egen Herre.

Nu, Stenersen, dette er mit egenlige Svar og andet kan jeg ikke give. Deres Spørgsmaal kan gjerne være ærlig meende forsaavidt at De virkelig ønsker at faae dem besvarede, men neppe ere de ærlige i den sande Mening, saa at De fast har foresat Dem med Guds Hjelp, at lade Svaret gjælde, naar det kun er Sandhed, om det ogsaa er tvertimod Deres Ønske, thi var det Deres Forsæt, da var det i det Hele Deres Forsæt at omvende Dem, og da indviklede De Dem ikke i slige casuistiske Spørgsmaal som Deres for det Meste er, og hvorpaa De efter alle Sværmeres og Kiætteres Skik lægger en overdreven Vægt, for ved Stirren paa slige fixe Ideer at undgaae det ene Nødvendige og grunde en egen Retfærdighed.

Imidlertid skal jeg ikke vægre mig ved at betragte hvert Spørgsmaal for sig, om De end deraf vil tage Anledning til end meer at fordybe Dem i unyttig Spidsfindighed, thi jeg bør vise Dem baade hvad det er De anseer for Hovedsager mens Deres Sjæl staar paa Helvedes Rand, og at det visselig ei er Vrangvillighed eller Ukiærlighed, der driver mig til at kaste Deres Spørgsmaale til Side som et Intet.

De spørger, om De selv skal stræbe at frembringe Angest hos Dem? Kan De virkelig tvivle om, at De skal af al Magt ved at betænke og erkiende Deres Synder, ved at lytte til Guds Lovs Ord og Deres Samvittigheds Røst stræbe at blive angest og bange for Deres Syndesøvn og Sikkerhed og for Guds visse Dom, sukke og bede om Bedrøvelse efter Gud? Eller spørger De, om De skal f r e m h y k l e en Angest De i k k e f ø l e r, om De skal lade Djævelen fremgiøgle en Skygge af Angest og Fortvivlelse og Syndsforladelse, kort af hele Saliggjorelsens Orden, for at De efter nogle Dages eller Ugers eller Maaneders Forløb under Legemets Spægelse og Krympning kan indbilde Dem selv at De er omvendt og har annammet den Hellig-Aand og er Eet med Christus og kan ikke synde, i hvad De saa tæn-

ker, taler og gjør? I begge Tilfælde indseer De let at Svaret giver sig selv.

De spørger, om De maae søge Eensomhed, naar De mærker at Selskab forstyrrer og adspreder Deres Tanker? Det er jo som naar en Syg spørger om han maae holde sig inde, naar han ikke kan taale at gaae ud. Synes De det er et Spørgsmaal som det under en saadan Forhandling sømmer sig for Dem at gjøre eller for mig at besvare? Spurgde De endda om De aldeles skulde afsondre Dem fra Selskab, lade Deres Forretninger hvile, og ene fordybe Dem i Omsorg for Deres Sjæl, da var det værd at tale om, thi det veed jeg er et Spørgsmaal der maae paatrænge sig, naar Man ærlig vil forarbeide sin Salighed, men De spørger om De maae hvad der ikke alene er Pligt men en tvingende Nødvendighed under en ærlig Bekymring, saavidt muligt at være ene med Gud og sig selv, og søge Andre som ei vil adsprede, men styrke, undervise og fremdrive os med Guds Ord.

De spørger om De skal formane Huusfolket til christelig Troe og Levnet? Det er dog et nogenlunde fornuftigt Spørgsmaal, thi det paatrænger sig nødvendig, saasart vi see den Fare hvori Sjælene svæve, og derfor vil jeg, uden at holde paa den Hage dette Spørgsmaal har hos Dem besvare det saa kort og godt som jeg kan.

Vores Tvivl i dette Stykke kommer ikke af Sagen i sig selv, thi den er klar nok. Vi veed at christen Troe og Kiærlighed forpligter os til, enten vi ere Læge eller Lærde, at sørge for Næstens Sjæl som for vor egen, og vi skal være villige til at bære al den Vrede og Forhaanelse og Ulempe som deraf kunde komme, men derfor skal vi ingenlunde fare til og kaste Helligdommen for Hunde og Perler for Sviin, heller ingenlunde prædike Bod paa alle Hjørner og raabe til hveranden: hold stille Broder! mens jeg drager Skiæven ud. Nei, vi skal lægge det i Guds Haand naar og hvorledes vi skal yttre vor Omhu for Næstens Sjæl og Salighed, vi skal idelig paakalde Hans Navn og Hellig-Aand, idelig bede Ham styre vore Tanker og vor Tunge saa Alt skeer i Ydmyghed og Kiærlighed til Hans Ære og Næstens Vel, og naar vi da hjemme eller ude føle os drevne til at undervise formane eller straffe, da skal vi gjøre det i Herrens Navn, men frem for alt tale som Guds Ord naarsomhelst vi tale med Nogen om de vigtige Ting. Tilfældene ere her saa mange og adskillige at en Regel der udtømmer i deres Enkelthed er os umulig at give, men er kun vort Sind christeligt og kiærligt, da foruroliger det Spørgsmaal os ikke, thi da føle vi stedse, hvorledes det bør os under

de særdeles Omstændigheder at handle, om vi skal tie eller tale, om vi skal udtale Sandheden i Skiemt eller aabenbar Alvor, om vi skal udsige Skriftens Dom, eller vise Menneskene det Vrange selv under de Forudsætninger de indrømme. Her er riig Anledning til Paaskud baade for Sværmeren, der for at løskiøbe sig fra den indvortes Renselse vil rense Verden og for Verdens Ven der vil undskylde sit Forræderie mod Sandheden med christelig Klogskab og Blussel over sin egen Ureenhed, men Begges Samvittighed dømmer dem, de veed meget godt af hvad Aand de lade sig drive.

Tvivilen opstaaer da kun hos det ærlige Menneske, naar han føler paa den ene Side, at Omhu for Næstens Sjæl er hans ueftergivelige Pligt som han ikke vil foragte, men paa den anden at han fattes enten det Mod der hører til at bære Verdens Had og Haan eller dog den Kiærlighed, uden hvilken al Straf er Øienskalkhed og Hovmod, og naar han endelig synes at indsee at han ved overalt at udsige sin Troe og kundgiøre Skriftens Domme, stiller ikke blot sig men Sandheden blot for Latter og Bespottelse og hindrer sin Virksomhed. I dette Tilfælde har jeg selv været, men jeg veed ogsaa at hvad der piinde mig var min Vrangvillighed til at giøre Guds Villie og for Christi Skyld lide hvad Han vilde thi det er jo aabenbart, at ydmyge vi os først under Guds Haand, sukke vi ærlig til Ham om hvad vi fattes bede ham raade for hvad vi skal giøre og lægge kun til prøv os ikke over Evne, da kan vi jo være aldeles sikre paa at Gud ikke vil drive os til at tale ubetimelig, ei selv forstyrre Sit Værk eller formindske vor Virksomhed i Hans Tjeneste, den Sorg kan vi da dristig vælte paa Ham; men det maae derfor ikke forundre os at vi drives til at sige og giøre Meget, hvorfor vi kun faae Skam til Takke, skjældes selv af de Bedre for Sværmere og Fusentaster, kan med al vor Fornuft ei udgrunde hvorfor vi skulde underkaste os den Spot, det Had den umilde Dom, det skal være os nok at vi veed det var ikke Hovmod eller Trættekiærhed eller Hyklerie, men Ærbødighed for Guds Villie og efterhaanden følelig Kiærlighed til den og Næsten som drev os.

Endelig spørger De om Dogmatikens Foredrag, uagtet De veed mit Svar og veed at jeg høilig misbilliger Deres Maade, uagtet De veed saa vel som jeg, at hverken kan De, uden stor Vildfarelse vove Dem ind i Speculationen om hvad De ikke først levende troer, ei heller hjælper den om den og var aldeles rigtig, Dem eller Deres Tilhørere et Fodsbred nærmere til Guds Rige, men vel mange Mile bort fra den Hjertets eenfoldige Troe der ene kan frelse Sjælene.

Det er mit Svar, Gud give det maae virke mere og bedre paa Dem end min forrige Tale men hvor tør jeg haabe det, kun med et Suk maae jeg slutte og lade det uafgjort om De vil troe at jeg taler de gruelige Ord af oprigtig og kiærlig Omhu for Deres Salighed som Deres Ven

Grundtvig.

*Fra S. J. Stenersen. **

128.

Kjæreste Grundtvig!

Kristjania d. 11 Jan. 1816.

Vel burde jeg maaske bie med at skrive Dem til, indtil at De havde svaret mig, saa jeg vist kunde faa at vide, hvad enten De vil tale med mig mere, eller ikke, inden jeg kan sige, at mit Hjærte er frigjort og min Tunge er løst; men da jeg vist haaber, at De ikke vil bortvise mig fra Dem, saa længe De kan have noget Haab om at se mig komme derhen, hvorhen jeg ved, at De beder til Gud, jeg skal komme, og tror, at De maa kunne have dette Haab, saa længe som jeg ønsker at tale med Dem, ikke for at disputere, men for at høre Sandhedens Ord, saa tager jeg heller ikke i Betænkning nu at skrive, saa meget mere, som mit sidste Brev antydede to Ting, for hvilke jeg skylder at give Dem nøjere Regnskab. Snart — mente jeg den Gang — skulde De faa høre glædeligere Tidender fra mig, disse kan jeg des værre ikke give, men Grunden, hvi jeg den Gang haabede dette, bør jeg dog sige, saa meget mere, som den selv har vakt nye Tvivl hos mig. Den samme Aften nemlig, som jeg havde endt hint mit Brev til Dem, blev mit Indre, da jeg paa Sengen stræbte at hæve min Sjæl til Gud, pludselig opfyldt med en saadan ubeskrivelig hæftig Glæde, just saadan, saavidt jeg kan skjønne, som Sværmerne have beskrevet under Navn af det indre Lys; det var ikke noget Indbildnings Foster, thi jeg mærkede meget vel, baade hvor uvilkaarlig den kom, da jeg slet ikke tænkte paa noget saadant, og tillige, hvor ganske uvilkaarlig den igjen gik bort, og end mere, da den var forbunden med legemlig Følelse, baade da den kom og gik; ved det første var det, som om en ny Gjæst tog Sæde i Hjærtet, udvidede det og beredte det, men ganske legemlig, saa jeg følte det i Brysthulheden; ved det sidste paa en Maade omvendt, og rystedes da tillige det hele Legeme af saadan Skjelven, som den — tænker jeg — Kvækerne omtale. Under denne Glæde var jeg mig fuldkommen vel bevidst, kunde med en Fyrighed, hvis Mage endnu aldrig har været i min Sjæl, takke Gud for denne Gave, som jeg da vist troede maatte

være Aanden, og tillige kunde paa en Maade tænke over, hvordan mit Forhold til Udenverdenen for Eftertiden vilde blive; ja det forekom mig saa ganske vist, at den vel nu atter vilde bortvige, men at, naar jeg i svar Tvivl, Angst eller Sorg henvendte mig til Gud i Bønnen, saa vilde den atter komme og lige som ved et Orakelsvar sige mig, hvad jeg havde at gjøre; jeg baade græd og lo af Glæde i disse Øjeblikke, og fuld vis er jeg paa, at hvis nogen havde kunnet se mig i den Tilstand, maatte han have bestemt troet, at jeg var inspireret. Den følgende Dag da jeg skrev den Anmærkning paa Brevet, var der en levende Glæde tilbage i Sjælen, den derpaa følgende en vemodig Stemning, en rolig Hengivelse i Guds Vilje omtrent som det Sind, vi vil behøve, naar Døden kommer, men siden er alle Spor deraf, saa vidt jeg véd, uden min Brøde forsvundne. I Begyndelsen troede jeg fast og vist, at det var Guds Aand, mente ogsaa, at disse tvende Dage antydede mig, hvad Gud vilde give mig: i Modgang Glæde og Kraft, og i Medgang Ydmyghed, og i begge Kjærlighed; kun det vakte svage Tvivl hos mig, at jeg slet ikke mærkede nogen ny Nidkjærhed for Sjælens Vel, noget levende Had til det onde, eller nogen Bedrøvelse over mine og andres Synder; det forekom mig bestemt, som om alle Mennesker let maatte kunne vorde, hvad jeg da var, at man kun behøvede klart at vise dem, hvad de vare, hvad de kunde vorde, og Vejen, de havde at gaa for at finde dette Liv, saa vilde de fleste i det mindste ogsaa ufejlbarligen gaa den. — Allerede den første Aften, da jeg havde faaet Deres Brev, følte jeg noget lignende: det forekom mig nemlig den Gang, som De aldeles havde Uret i alt, hvad De om mig havde sagt, og jeg bad til Gud, at han vilde bevare hos mig Kjærlighed til Dem, om De endog talte endnu haardere Ord i den Mening, at jeg fortjente dem, Kjærlighed til alle Mennesker, hvor meget de end kunde mistænke mig. Ogsaa da blev der ligesom lyst i min Sjæl, og jeg kunde bede med mere Inderlighed end ellers. Ogsaa en Gang et Par Dage efter, da jeg hørte et Menneske tale om vore Præster, som om de alle vare yderst egennyttige, og han til sidst gjorde det saa galt, at jeg dog syntes med et Par Ord at burde sige ham, hvad saadan Tale vidnede om hans eget Hiertelag; ogsaa da fo'r det, i samme Øjeblik jeg aabnede Munden, ligesom en Lynstraale fra min Hovedisse til Fødderne, uden at jeg dog i Forvejen var forbitret, og ej heller siden dreves til at sige mere end de Par Ord. — Men da jeg nu, som jeg sagde, efter alt dette føler mig dog ganske som før, undtagen at jeg maaske noget alvorligere betragter Livet, hvad skal jeg da derom dømme? Herrens Aand tør jeg ikke tro,

det har været, da dens Virkning vel baade maatte have været anderledes og varigere; en ond Aands Indflydelse kan jeg heller ikke anse det for, da jeg ikke ved, at jeg derved foreledes til noget, som var imod Guds Ord, allermindst til Hovmod, og derfor har jeg dømt, at det blot maatte være en legemlig Følelse, som opstod derved, at Hjærtet, som jeg i de foregaaende Dage ligesom med Forsæt havde sammenpresset med Ængstelighed, nu saavel ved Brevets Skrivelse, som og ved Bønnen igjen løstes af de paalagte Lænker. Jeg har ingen aandelig Erfarenhed, og derfor kan De ikke undres, om jeg halvvejs frygter for at denne Tanke er en uvitterlig Synd, og spørger Dem om, hvad enten jeg fejler eller ikke; men fejler jeg ikke, da opkommer atter mange Tvivl, thi det er mig næsten klart, at Quækere, Metodister, Haugianere (en Haugianer, som jeg har talt med, beskrev mig sin Omvendelse just o m t r e n t saadan) o. s. v. intet andet have haft; men hvorledes da forklare den pludselige og dog for Lægmand virkelig ubegribelige Indsigt i Skriften, som mange af dem have faaet; og yderst farligt maa det da være at love en bestemt Krisis i Omvendelsen, et Aandens Gjennembrud, som Metodisterne sige; thi skjønt det er vist, at Omvendelsen hos mange — og vel de bedste — sker saaledes, saa kan man dog let derved komme til at bedrage sig selv, hvis man vil frembringe den. — Naar De svarer mig herpaa, da besvarer De ogsaa omtrent den Tvivl, som jeg sagde mig endnu stundum at have, om jeg ikke hidtil alligevel havde vandret paa den rette Vej til Livet, omendskjønt jeg ikke kunde sige, at jeg følte Livet lagt i mit Hjærte. Mine Tanker herom have nemlig været disse. Ved Omvendelse forstaar Skriften to Ting: dels, at de, som førend Evangeliet forkyndes dem, alvorligen stræbe at opfylde Guds Lov i den Tanke, at, om de end mærker, meget endnu fattes dem, de dog ved fortsat Arbejde skulle opnaa det, — at de afstaa fra denne Tanke, lære at indse, hvad de vel før have dunkelt følt, men ikke vidst, at hele denne deres Stræben var syndig, og aldrig kunde blive andet end syndig, (om disse har jeg forklaret: dem, som arbejdede og vare besværede, og tænkte paa Luther f. Ex. i Klosteret og paa Paulus o. s. v.), og at de altsaa maatte vende sig til Kristus for at faa Naade; dels at de, som hidtil levede uden Bekymring efter Kjødets, skulde afstaa fra denne Vandel, og i begge Dele vorde som hine. En levende Sorg, som viser sig i svag Graad og Klageskrig ansaa jeg ikke, og kan endnu ej heller anse som en nødvendig Betingelse ved den sande Omvendelse, da den ingensteds omtales i N. Test., hvor Talen er om dem, som annamme

Troen, og — hvad siden er falden mig ind — Paulus ikke engang anser hos omvendte saadan Sorg som aldeles nødvendig, 1. Kor. 5,2 — og endelig Følelsens Grad og Natur forekom mig at maatte bero paa ethvert Menneskes Individualitet, og endelig Jesus ikke blot priser de sørgende, men ogsaa de milde, de fredsommelige, de barmhjertige salige. — Alle de Mennesker, som i deres Hjærter erkjendte dette, at de med al deres Stræben dog intet godt af sig selv frembragte, og som til Tegn paa, at de virkelig erkjendte dette, søgte at faa en anden Aand end den, som hos dem selv fandtes, ved med Tro at bede og høre Ordet, de mente jeg var dem, som Skriften siger at være af Sandheden, thi de fornægtede jo ikke Samvittighedens Røst, som dømte dem Syndere at være, saa længe syndige Begjærligheder og Tanker fandtes i deres Hjærter, var end deres udvortes Liv nok saa skinnende; de samme mente jeg at kunne siges at hade sig selv; thi ellers søgte de ikke til en anden for at faa et andet Hjærte end de selv havde. Et saadant Menneske ansaa jeg altsaa som omvendt, men endnu ikke helliggjort, og alt som han mere og mere stræbte at rense sit Indre ved Bønnen og Skriften og efter dens Billede, des mere skulde og hans Hjærte levendegjøres; den levende Kjærlighed til Gud og Frelseren og dens modsatte Side: det levende Had til sig selv og det onde, hin skrigende Tørst efter de levende Vande, og den Sorg over Synden, som bragte Apostlene til at udgyde Taarer, alt det som jo i Grunden er det samme, Kjærlighed, mente jeg, skulde mere og mere udvikles hos ham (cf. Ps. 65), og om han endnu ikke følte dette Liv hos sig, da maatte han derfor slet ikke forsage, men mindes den til Gildingerne givne Forjættelse Esaj. 56, 3, 4, de tit gjentagne Forjættelser om den ufrugtbare Mark, Ørkenens de tørre Steder, Herrens Ord Deut. 8,2, Israels herlige Navn, samt Skriftens saa tit gjentagne Formaning: bi efter Herren! — Efterjage dette Aandens Pant, Beseglingen i Hjertet, maa han altid, vel vidende, at i haarde Anfægtelser er det Aanden alene, som kan bevare Haabet i vore Hjærter, men bortjage maa han, just som en Anfægtelse al Tvivl og Frygt for, at han, hvis han ej følte dette, hørte til de fordømte, vidende, at just Tvivl om Guds Ord er den største Synd, den hvormed Djævelen fornemmelig afdrager os fra at faa hint sande Liv i Kristus, og at den altid grunder sig derpaa, at vi se hen paa vor Værdighed og ikke paa hans Kraft, som er i Stand til at gjøre, hvad han har lovet, at fremkalde Livet af Døden. Naar Mennesket kun véd, at han ikke forsætlig hindrer Guds Naadevirkning, at han virkelig stræber at rense sit Indre efter Ordet,

efterjager Kjærlighed, saa kan han være rolig og vis paa, at den engang gives ham, om ikke før, saa i Dødens Time, og at han da skal se, at det, som hidtil forekom ham at være hans eget Arbejde, det var Aanden, som bode hos ham, uden at han vidste det; thi saaledes vare jo Apostlene rene, og havde Aanden, inden at de selv vidste det, eller kunde sige, at deres Hjærte var frigjort, og deres Tunge løst Joh. 14, 17; 15, 3. — Umuligt er det derfor, synes mig, for os at kunne bestemme, hvilke Mennesker der ere skikkede til strax at modtage dette Aandens levende Pant i Hjærtet; det kommer an paa, til hvilken Gjærning Gud her i Verden vil bruge dem; urigtigt, naar jeg siger, at det er ikke Guds Skyld, hvis vi ikke flux vorde frigjorte af Sandheden, saa snart vi se et Glimt af den, og dermed forstaa, at det er enkelte bevidste Synder, som vi hænge ved, og ikke Arvesynden, som har gjort de forskellige Menneskers Natur saa forskellig, der er Skyld i dette; thi just med samme Grund, synes jeg, kunde vi sige, at vi i samme Øjeblik, som vi modtage Aanden ogsaa maatte vorde fuldkommen helliggjorte, naar vi ikke med frivillige Synder svækkede dens Virkning: Himmeriges Rige er jo lig en Surdej, hvormed Massen gjenneælt es, og som, skjønt den er i Massen dog er skjult, indtil Gjennemæltningen er sket, — og af Skriften kan dog vist næppe bevises, at dette skal ske i en bestemt Orden; hos nogle sker det i ét Øjeblik, som hos Paulus, hos andre successiv som hos de øvrige Apostle, ja af Kornelii Historie synes det jo endog klart, at Menneskene uden selv at vide det, kunne omvende sig.

Her har De nu, kjære Grundtvig! et Grundrids af min Tankegang med Hensyn paa Kristendommen; saa vidt jeg kan skjønte, maa De ikke kunne dømme derom meget mildt. Men tro, at jeg forsætlig, for at undskylde mig selv, skulde have villet forvanske Skriften, det maa De virkelig slet ikke. Gid De kunde og vilde gjøre en Rejse her op til os, at vi mundtlig kunde tale herom og om mere, jeg haaber, at den skulde ikke være uden Frugter; her er mange, som gjerne vilde gaa 10, ja 20 Mil for at høre Dem, ja vel meget længere, naar de ellers kunde; jeg véd, De ikke gjør saadant Skridt, der kan have vigtige Følger, uden først i Bønnen derom at have raadført Dem med Gud, og jeg kan derfor uden Frygt ytre dette mit Ønske. Forrige Gang turde jeg ikke gjøre det, skjønt jeg vist allerede da havde det. Gud ledsage Dem paa al Deres Vandring, og give, at vi engang kunne samles, om ej her saa hisset. Deres vel ej varmtfølende, men dog ej falske Ven S. Stenersen.

L. 18 f. n. Kornelius: Høvedsmanden i Cæsarea, Ap. Gern. 10—11.

Til S. J. Stenersen.

129.

Kiære Stenersen!

8de Aug. 1816.

Neppe havde De ved denne Leilighed seet Noget fra mig, dersom ikke vedlagde Brev var blevet mig leveret, thi deels er Tiden mig i Dag knap, og deels havde jeg just ikke nu i Sinde at skrive. Derimod at sende det blotte, bare Brev, der maaskee ovenikøbet er fra Een De siden har talt med, syndes mig lidt vel fattigt, og derfor sender jeg med om ikke Andet, saa dog en venlig Hilsen og det oprigtige Ønske at De igien maa begynde Deres Embede med Frygt, men med Haab til Gud, og vorde daglig mere en sand Christen og en troe, dygtig Ordets Tjener! Haardt og stolt er Deres Hjerte, derfor troe det ikke, men troe hvad Deres Fornuft siger Dem i Ordets Lydighed, og beed Gud om Hjelp mod Dem selv, da maae Hjertet give efter og bøies saa at det kan oplades for levende Troe, Haab og Kiærlighed! Men, for Guds Skyld, lad alle Griller fare saavel i Deres Saligheds Forarbeidelse som i Ordets Forkyndelse; synes et Sprog Dem dunkelt, da undersøg saa godt De kan, om Dunkelheden maaskee kun bestaaer deri at De ikke kan lide den aabenbare Mening, og finder De det, da veed De, De skal straffe Dem selv anvende og forkynde Ordet som det staaer. Bliver derimod Sproget ved at være Dem tvivlsomt, da brug det slet ikke, men lad det staae, thi derpaa maae De ikke tvivle at det er Guds Villie vi skal ikke forklare hvad vi ikke forstaae, og det er aabenbart at vi bedrage, naar vi udgive Noget for vist som det ikke er klart maae være sandt, naar Guds Ord er Sandhed!

Dog, alt Dette har jeg saa ofte sagt Dem og det langt mere indtrængende, end jeg nu kan sige det, thi vel kiender jeg kun lidet af Dem, men det seer jeg, at hidindtil har det været forgiæves at vende sig til Deres Hjerte, uden paa eet eneste Punkt, som jeg ikke her vil berøre. De maae derfor ingenlunde troe, at det er Ligegyldighed som gjør mine Ord saa tørre og kolde, dog det vil De neppe heller troe, thi Saameget troer jeg De nu kiender til mig, at De veed det er ikke sandt.

Glem nu ikke ved Leilighed at sende mig Nationalbladet, jeg har ikke seet det Omtalte siden og længes dog lidt efter at see, hvordan Man skaber sig deroppe, naar Man vil rive Ordet af Pinden. Hernede gaaer Alt i det gamle Trav, undtagen at det lader som Interessen for Fædrene begynder lidt efter lidt at

L. 5 f. n. Det norske Nationalblad havde 1816 16de Maj et Angreb paa Gr., som Stenersen tog til Genmæle mod 28de Maj (S. 181 ff.), og som igen fik Svar 4. Juli.

vaagne, Bogtrykkere og Bogbindere finde det fordeelagtigt at gjøre nye Oplag af de gamle Morskabsbøger, som Almuen nu i en Menneskealder har saagodt som ladet uomspurgt, og det er mig et kiært Forvarsel. Vil Gud, da begynder Trykningen af Krønikerne endnu i Aar, og Fædrene-Aaret turde da maa-skee snart begynde. Vel veed jeg at det troer ingen Nordmand, men Spørgsmaalet er, som vi veed, ikke om norsk men om christelig Troe, og det troer i det mindste een Christen.

Lev nu vel og forsmaae ikke imellem at mindes det jævne men dog ei ganske flade og glatte Dannemark! De mindes venlig hos Glahns og hos min Lise, hvis Hilsen jeg med besynderlig Flid skal tilstille Dem. Vi tale tit om den lidt storagtige men dog vel i Grunden ret flinke Norbagge, og De mindes i helligere Timer end den verdslige Samtales, vel tit for lunkent og flygtigt men dog altid ærligt og stundum varmt af

Deres trofaste Ven
Grundtvig.

*Til P. Winsnes.**

130.

Kjære Ven!

Kbhvn, 5te Marts 1815.

Begge Deres Breve af 27. Decbr. og 4de Januar ligge for mig, og naar jeg deraf ser og i dem kommer ihu Deres redelige Tro paa Jesus Kristus og Deres inderlige Hengivenhed til mig, da maa jeg synes, det er Uret at have ladet saa længe Dem vente paa Svar; men uden min Bekræftelse vil De tro, at Opsættelsen ej rejser sig af Ligegyldighed eller Glemsomhed, og Grunden, saa vidt jeg kjender den, skal jeg sige Dem. Først vilde jeg ikke skrive, før jeg fik begge Brevene, og det sidste modtog jeg ikke før 3die Februar, og dernæst var der adskilligt i begge Brevene, som mishagede mig, nødig vilde jeg bedrøve den, mig burde at glædes af, og tøve maatte jeg desuden for at mærke, om det, der mishagede mig, var urigtigt, eller Skylden laa hos mig selv. Om dette vil jeg begynde min Tale, i den Forvisning, at De med Guds Hjelp vil tage alt i den bedste Mening og føle Dem vis paa, at det er sagt i en god Hensigt.

I Breve maa De ikke nævne mig F a d e r, vi have kun en Fader, af hvem alle Ting ere, vi kan vel ved enkelte Lejligheder kalde Apostlene og andre store Guds Redskaber, ogsaa Evangeliets graahærdede ærværdige Tjenere, Fædre i Kristo;

L. 10 f. o. om St.s Besøg hos Gr. i Sommeren 1816 havest et længere Brev fra St, til Provst Heyerdahl, trykt i Dansk Kirketid. 1885, S. 467 ff.

men det skal være til Tid og Sted, ej i Flæng, og ej i det daglige Liv ved Brev eller mundtlig Samtale om alle Haande, som en Formel. Ikke engang Ordet Broder skal vi saaledes bruge, netop fordi det betegner det inderligste Samfund, hvilket vi ingenlunde altid føle og ej skal sige, uden naar vi føle det, thi ellers er det et Mundsvejr, som for det meste mellem Hernhutter, og andre Hyklere. Det samme er Tilfældet med de apostoliske Ønsker og Velsignelser. Hvor vi fremtræde som Guds Ords Tjenere i Skrift eller Tale og føle os bevægede af den Helligaand, der kan, ja der tvinges vi til at udtale de høje og hellige Ord, og da finde de Gjenlyd og Stadfæstelse i alle Kristnes Hjærter. Saadanne Øjeblikke kan indtræffe, saa vel naar vi skrive et Brev, som naar vi tale mundtlig sammen; men ligesom det var højest upassende saaledes at begynde hver Samtale eller ende den saa, hvor blandet den end var, hvorledes vi saa end vare stemte, hvor lidet Talens Højhed og Gang end havde begejstret os, saaledes er det samme Tilfældet med Vennebreve, der jo skal træde i Samtalens Sted, og det er end vist, at enten maa de høje Ord ved saa idelig Brug blive os ligegyldige eller misbruges af aandelig Hovmod.

Jeg tør sige Dem dette, kjære, unge Ven! fordi De ved, det er ej Nævnelser og Brugen af det hellige, som forarger mig; jeg vil sige det, fordi jeg ved, at det ej er Hovmod eller Mangel paa Ærbødighed for det hellige, De føler, naar De taler saa, men enten den Vilje at overtøye Dem selv om, De ikke skammer Dem ved Guds Ord eller kristelig Tale, eller ogsaa en Attraa efter den høje, brændende Stemning, De ikke føler, og hvis Udtryk De dog vil borge. Altsaa, kjære Ven! kald mig Ven: det er jeg, og Venskab føler De vist altid for mig, kald mig Broder, naar De føler, at Deres Hjærte følger sig til mit! Nævn Frelseren og brug Guds Ord til mig og hver Mand, naar De føler, det saa skal være! Strid i Bønnen om den Frimodighed, der aldrig skammer sig ved Herren og hans Ord, den inderlige Lyst til at prise hans Navn og forkynde hans Herlighed! men tving Dem ej til at tale, hvad De ikke føler! det er en Strid mod Oprigtigheden, det kan efterhaanden gøre os lunkne, saa vi indbilde os at have det, hvis Skin vi borge. Jeg kan jo ikke se i Deres Hjerte, men jeg kan se i mit eget, jeg ved, hvorledes det er gaaet mig; jeg savner i Deres Breve den Klarhed og Hjærtelighed, som ene passer sig til de høje bibelske Toner, og jeg maa derfor advare Dem. Naar De holdør Dem til Gud, vil han selv med sin Aand lære Dem, hvorvidt jeg har Ret og hvorvidt De bør

følge mit Raad. Jeg vil ikke herske over Deres Samvittighed, men som en yngre Broder i Kristo vil jeg venlig og faderlig formane Dem og advare Dem for de Klipper og Skjær, hvor vi saa lettelig strande, eller dog standses paa vor store Færd og gribe Skyggen for Legemet.

Saa vidt jeg kan skjønne — thi Deres Tale er meget indviklet — er det ogsaa gaaet Dem saa med Sverrigs Kristendom, i det mindste klinger hin Præsts Svar mig saare mistænkelig, og at man læser Bibelen i Sverrig er under nærværende Omstændigheder ej det bedste Tegn: den læses og i Engelland, og næst dette Land er der næppe noget i Evropa, som tæller saa mange Mundkristne og Hyklere som Sverrig — Skindet bedrager. Tag Dem i Agt med Hansteen! jeg tror, De har Ret i, at han hænger ved Verden, og det er Deres Skyldighed at advare ham i al belejlig Tid; men i Henseende til de udvortes Gjerninger, der ej ere som saadanne forbundne, da driv mere paa det indvortes Sindelag, der af sig selv vil dæmpe Lysten, saa vidt den er syndig, end paa en udvortes Selvfornægtelse, der lettelig lader Lysten i Ro og beforder et skinhelligt Væsen, som er Djævelens rette Komedie.

Meget havde jeg end at skrive; men just som jeg havde begyndt Brevet og agtede tillige at sende Hersleb et Par Ord, modtog jeg Brev fra ham og Stenersen, som jeg, vil Gud, endnu i Dag maa kortelig besvare. Jeg maa da fatte mig kort og lade Brevet mod min Vilje næsten helt bestaa af Utak; men jeg har det Haab, at De kjender mig, og den Vished, at Gud vil lade Dem føle, jeg i menneskelig Skrøbelighed mener det vel med Dem. At jeg, om det er Guds Vilje, inderlig ønsker at samles med Dem og mine andre norske Venner og forkynde Guds Ord mellem Klipperne, det behøver jeg ikke at sige Dem; og vist sker det en Gang, om jeg ej tager meget fejl, men det synes, som jeg angaaende Timen ej har taget saa lidet fejl, som det plejer at gaa med, hvad vi ønske. For Gud er tusinde Aar som en Dag, og naar han siger i os: jeg kommer snart, da regne vi efter, hvad vi kalde snart. — Jeg agter nu at søge Kapellaniet ved Garnisonskirken, hvis det, som rimeligt er, bliver ledigt med det første. Jeg har skrevet et Svar til Ørsted, som nu skulde til at trykkes, jeg prædiker alt imellem paa Frederiksberg med Glæde i Aanden, jeg agter nu at skrive andet Bind af min Krønnike. Min kjære Pige, Olsen og vi alle leve, Gud ske Lov! vel og hilse Dem venlig. Hils ogsaa Hansteen fra mig!

Tag ikke Eksempel af mine Kragetæer! der var Ord i Deres

L. 6 f. n. „Imod den lille Anklager“.

Breve, jeg ikke kunde læse, De er ung nok endnu til at forbedre Dem, gjør det! Maaske skal De være min Sekretær, naar jeg ældes; kan man da ikke læse Deres Skrift, er jeg jo narret. Dog, uden Spøg, skriv lidt mere tydelig!

Nu, kjære Ven! Gud høre min Bøn i Jesu Navn for Dem og gamle Norge og Kristi Kirke! Bed ogsaa De flittelig og hold hart ved Læsningen! Bed ogsaa for mig, at Gud vil lade sin Kraft fuldkommes i min Skrøbelighed, og hjælpe mig at fuldkomme Løbet med Glæde! Stræb at tænke og føle, hvad der sømmer sig en Kristen, og tal da uden Frygt og ukunstlet, hvad Deres Hjærte byder, til alle med kristelig Visdom, og uden Tilbageholdenhed til Deres i Herren

trofaste Ven

N. F. S. Grundtvig.

Fra Cathrine Marie Grundtvig.

131.

Min Inderlig Elskede Søn.

Præstøe d. 5 Juli 1815.

Med megen Glæde modtog Jeg Dit sidste Brev og dermed følgende Bog, som Du har tilkiendt mig og takker min Gud og Dig paa det kierligste. Den Algode hører mine Bønner og Velsigne Dig og din Sæd og lade Dig boe tryggeligen under sine Vingers skygge. Jeg har læst dinne Vers til mig og har været meget Røret derved. Gud belønne Dig her og fornemmelig hisset, hvor vii vist for vor Frelseres Skyld Samles for Evig at blive sammen for hands trone og der at take og tilbede ham. Det som vii ike kand i dette dødelige giøre, som vii bøer. Villien har Jeg og daglig udbeder mig kraften. Sandelig mit største ønske Er den tiid Den gode Gud endnu vil at Jeg skal leve maatte tælle mine Dage og bekomme den rette Visdom i hierted og antage mig til Ære Naaer hands Time kommer — saa har jeg velvære i dette liv. — Det var mig særdeles kiert at Kongen var saa Naadig mod Dig og Jeg haaber og vist at Naaer Du nu begynder at søge ham, vil Gud og bøye hands hierthe at Bønhøres i dette timelige. Den almægtige har alles Hierter i sin haand — dette har Jeg ofte Erfaret i livet.

Vær nu mange Gange Velsignet og ømt kierlig hilset fra mig som aldrig aflader at være

Din

Inderlig Elskede Moder

C. M. Grundtvig.

L. 23 f. n. „Kvædlinger“ med Tilegnelsesdigt til Moderen og et særligt Digt i hendes Exemplar (Poet. Skr. III 473 og 480).

Til G. J. Thorkelin.

132. Kronprindsesse-Gaden Nr. 402 3die Sahl den 28de Aug. 1815.

De har, Hr. Etatsraad mindet mig om at jeg er Præst og jeg bør vise Dem at jeg ogsaa husker det og derfor griber jeg Pennen.

Om De vil troe mig veed jeg ikke, men vist er det, at det staaer i min Magt, hvad De selv udæsker mig til, at bevise mine Anker mod Deres Oversættelse af Bjovulfs Drapa saa klart, at selv Ukyndige i Sproget skal kunne tage og føle derpaa, og, efter den Maade, hvorpaa De har nægtet Muligheden heraf og affærdiget mig som en uvidende Skolepog, indseer De lettelig, i hvor ufordeelagtigt et Lys De derved maae komme til at staae. Nu, behandle en Olding saaledes bør og vil jeg ikke uden Nødvendighed, allermindst naar jeg er blevet personlig fornærmet, jeg ønsker endog at jeg havde udeladt de enkelte haarde Udtryk om Deres Arbeide i det Hele da de mest kunde været undgaaede og nu vil jeg undgaae alt hvad muligt er:

Imidlertid, Publicum venter mit Svar, og da De, der saalænge syslede med Digtet, har offentlig erklæret sig for aldeles uvidende i hvad jeg omtalte og alle mine Rettelser for Tant, saa bør jeg svare, naar jeg ikke selv vil vække eller nære den allerugunstigste Fordom mod den Oversættelse jeg agter at give. Kun paa een Maade kan et egenligt Svar undgaaes, og, hvordan De end vil synes om den, bør jeg forsøge den, idet jeg spørger om De vil give mig et skriftligt Ord for at jeg maae lade følgende Linier indrykke i Skilderiet:

„Da Hr. Etatsraad Thorkelin selv erkiender at han, i Harme over de enkelte haarde Udtryk om hans Arbeide i det Hele, som fandtes i mit Par Ord om Bjovulfs Drape og kunde gierne været borte, har overseet Styrken i adskillige af mine Indvendinger, anseer jeg videre Strid herom for unødvendig, da jeg i Anmærkningerne til den Oversættelse jeg agder at give, kan, uden Strid anføre mine Grunde.“

Hverken for Deres eller min egen Skyld kunde jeg vove at gjøre Dem dette Forslag, dersom jeg ikke troede, at De selv vilde, ved koldere Overlæg, ønske Striden bilagt og dersom jeg ikke vidste at min hele Skribentbane er Dem Borgen for det ei er af Frygt jeg taler saa, nu derimod bør jeg gjøre det

L. 8 f. o. Beowulfs Drapa, udgivet 1815 af Th., oversat 1820 af Gr., begge Dele bekostet af Gehejmerraad Johan Bülow. En Fejde om Th.s Textlæsning førtes i Litt. Tid. og Kjøb. Skilderi 1815, Nr. 60.

og overlade til Dem selv at vælge, men da jeg, ifald det saa maae være, vil have mit Forslag trykt snarest muligt, kan jeg ikke bie paa Svar længere end til Torsdag Middag i denne Uge.

Antager De mit Forslag og vil De, efter et Forslag jeg bør tage for Alvor, lade mig nyde godt af de Oplysninger, De sikkerlig kan give, da modtager jeg det med Taknæmmelighed, thi ved et Arbeide, hvortil Hjælpemidlerne ere saa sparsomme, og som jeg gierne vilde gjøre paa det Bedste, afslaaer jeg vist intet saadant Tilbud.

Ærbødigst

N. F. S. G.

Fra G. J. Thorkelin.

133.

20/8 1815.

Velærværdige Herr Pastor!

Deres Brev af Gaars Dato glædede mig saare, thi derudi erindre De Dem selv, at De er Præst; og følgelig; at De have uforskyldt angrebet mig, i det, at De begyndte en Feide, som aldeeles kunne og burde været undgaaet mellem os. Ogsaa angrer det mig; at jeg trodde i Deres Fodspor, og fulgede Dem Fod for Fod, ikke holdende mig efterrettelig Vor Frelseres milde Bud: Elsker dem, som Eder hade; gjører dem godt, som forfølge Eder.

Deres Velærværdighed, anker paa mig, fordi jeg i mit Svar til Deres: Et Par Ord, kaldede Dem uvidende i det Angelsaxiske Sprog. Gjorde De ikke først det selv samme mod mig? Kan vel Lys og Sandhed erobres ved slig Adfærd? Sandhed bør dog (det vide vi begge) søges med Sagtmodighed, Tilrette-sættelse skee med Blidhed, og Feil ændres med Kiærlighed. Paa denne Maade vil det være mig kiært at vises til rette af Deres Velærværdighed; at see Samme opklare de dunkle Steder i vort Angelsaxiske Digt. Hertil byder jeg Dem min Oprigtig-broderlige Haandrækkning. Ved foreenet Hielp og Krævter vil dette Øjemed, (det haaber jeg) bedst opnaaes. For Resten overlader jeg til Deres Velærværdigheds egen Frie vilie, at svare eller ikke Svare min Anke mod Deres Et Par Ord. I Alfald har jeg taget den faste og urokkelige Beslutning ikke at føre videre Krig med Pennen i denne Sag, thi den ene saa lidet som den anden af os to skulle derved indlegge sig ære. Tvert imod, maatte det behage Deres Velærværdighed at modtage min oprigtige Haandrækkning er jeg viss paa, at Deres belovede Oversættelse af Digtet, og Deres der til føjete Anmærk-

ninger ville yde Publicum Nytte og Dem selv udmærket ære, grundlagt paa Deres store Styrke og udbreete Smag i vort Sprog stedse udvidet ved skarpsindig Oldforsken og i den store Kiærlighed, som De bær for vort Fædreneland. Bliv da Deres Forsæt troe, skænk den lærde verden det mageløse fædrene Lands Oldtidsminde klædt paa Nymodensk Dansk. Jeg forbigaaer al anden Erklæring angaaende det passerede og har den ære at nævne mig selv

Velærværdige
Herr Pastor
Deres
ærbødigste Tiener
G. Thorkelin.

Sanderumgaard d. 9de Sept. 1815.

Fra Johan Bülow.

134.

Deres Velærværdigheds Skrivelse af 2den d. M. har jeg rigtig modtaget. — Jeg ønsker, at De ville optage, det jeg skrev i mit forrige Brev, i den bedste Mening; hvis De har troet, at jeg har havt mindste Tanke, der kunde fornærme Deres Følelser, da kiænder De mig ikke ret, og jeg tilgiver Dem. —

Men nu til det Angelsachsiske Digt! — Mit Ønske er, hvad det angaaer, at Deres Velærværdighed ville oversætte og udgive det, ikke allene poetisk, men og ordret, naar De opfylder det, da betaler jeg med Fornøjelse Otte hundred Rbdlr N. V. i alt for at lade det trykke. — Deres Evner til at skrive Poesie og Prosa kiænder jeg tilfulde; men jeg venter og, at Deres Tænkemaade ikke vil tillade Dem, at fortryde paa, eller finde underligt, at jeg nævner en bestemt Sum. Enhver ordentlig Huusholder maa vel beregne, om hans Udgifter staae i Forhold med hans Indtægter eller Evne — ofte kan Udfaldet af Overslaget komme i Tvist med hans Attraa; men da bør vel Lyst — som altid — vige for Pligt.

Med de oprigtigste Ønsker for Deres Velgaaende henlever jeg

Deres Velærværdigheds
ærbødige og skyldige
Bülow.

Jeg haaber at De har modtaget 300 Rb. som jeg med seneste Age-Post tilsendte Dem.

Fra H. W. Hansen.

135.

Lieber Herr Grundtvig.

Schleswig, d. 5 Oct. 1815.

Sie haben wol meiner vergessen, in so langer Zeit habe ich nichts von Ihrer Hand gesehen, desto begieriger aber manche aus Ihrer Feder geflossene Schrift gelesen. Das Gerücht sagt manches von Ihnen, was zwar einem Zeugen der Wahrheit in Christo keinesweges zur Unehre gereicht, doch aber für Fleisch und Blut nicht erwünscht ist. Zuvörderst hatten Ihre Freunde gewünscht, dasz Sie Ihrem nunmehr's seeligen Vater im Amte nachgefolgt waren, und können es nicht begreifen, warum Ihnen dieses Glück, dessen Sie Sich doch ohne Zweifel mit so vielem Rechte freuen konnten, nicht zu Theil geworden ist. Ferner erfährt man den Hasz, den Ihre Feinde Sie auch dadurch fühlen laszen, dasz sie gleichsam unter sich einig geworden sind, zu verhindern, dasz Sie kaum Gelegenheit finden in einer Kirche zu predigen, geschweige ein eigenes Pastorat zu bekommen. Wenn dieses wahr ist, so ist es doch gar nicht ungewöhnlich. Weil ihr nicht von der Welt seid, spricht Christus, so haszet euch die Welt. Je freimüthiger die Gnade und Wahrheit in Jesu Christo und wie sehr unsere Zeitgenossen dieselbe verlaszen und den Lügen glauben, bezeuget wird, je gröszer ist der Widerspruch, so lehrt die Geschichte und die Erfahrung im Groszen und Kleinen. Es ist, wie Sie wissen, lieber Freund, eine Bevestigung des Argen, die dadurch bestürmt wird, und er bewahrt gerne das Seinige, so lange er kann, und die seines Theils sind helfen auch dazu, so lange bis ein Stärkerer über ihn kommt. Irre machen kann Sie diese Erscheinung nicht, wohl aber Sie und Ihre Freunde zu der Bitte leiten: Herr stärke uns den Glauben, führe du aus durch deine schwache Werkzeuge, was du zur Verherlichung deines Namens beschlossen hast! Ein solches Werkzeug Gottes sind Sie, lieber Freund, das himmlische Licht hat Ihre Augen erhellt, zu erkennen die seligmachende Wahrheit, nicht Fleisch und Blut. Wehe Ihnen, wenn Sie wankten und Sich durch Schmeicheleien oder Drohungen dahin bringen lieszen, zu schweigen, oder nur etwas zu verschweigen, was das Wort Gottes lehre, von seinem Gnadenrath zur Seligkeit der Menschen, wie diese sich dagegen verhalten, und was für Folgen ihr Verhalten haben musz; nein, lieber sterben, wie ein Hus starb, oder wie ein Luther, Gerhard und mehrere zu kämpfen und wenn es seyn sollte, sich in den Tod zu geben bereit waren. Nur durch einen solchen mit Gott gefaszten Entschlusze ist Ruhe und Friede der Seele zu erhalten, da sonst für einen

Mann von Ihrer Ueberzeugung nichts als Folter des Gewissens im Leben und Tode zu erwarten ist. Der Herr hat Sie zu etwas Groszem bestimmt, mit der Zeit wird sich dieses mehr entwickeln, seine Gerichte über eine abgefallene Christenheit sind wol lange noch nicht zu Ende, da diese Christenheit nicht umkehren will zu dem einzigen Retter durch Geständnisz ihres Unrechts und durch gläubige Annahme der angebotenen Gnade in dem Blute der Versöhnung. Ihnen aber, theurer Freund, gebühret wie uns allen, in Demuth einherzugehen und die Lehre Christi durch ein heiliges Leben zu zieren, die Schwachen zu tragen und gegen fehlende Brüder, wenn sie es anders treu meinen, Nachsicht zu beweisen aus herzlicher Liebe und Erbarmung.

— — — — —

Neulich, es war den 29' Sept. — schrieb ein Prediger, der zugleich Schriftsteller ist, folgendes an mich: „Von Grundtvig hat gewisz die Kirche noch wichtigere Dinge zu erwarten, es möchte denn seyn, dasz wiedrige Erfahrungen ihn weg — und auf einen andern Kampfplatz führten. Ich freue mich auf die Lectüre seiner Reformationspredigt, die ich ehester Tages erhalten werde von meinem Buchhändler.“

Sie wünschen wol nicht bei uns ein Predigt-Amt zu erhalten? Sich sonst in unserer deutschen Sprache die erforderliche Geläufigkeit zu erwerben, würde Ihnen nicht schwer seyn, falls Sie dieselbe nicht bereits besitzen. Sie verzeihen mir gern diese Frage, die ich auf Begehren einiger christliche Freunde an Sie zu thun beauftraget bin. Ob Ihre Bibelchronik übersetzt werden wird, weisz ich nicht, aber eine von Ihnen ausgegebene Predigt: Hvad skal vi giøre, at vi kan arve det evige Liv? durfte bald, in einem deutschen Gewande erscheinen. Unser lieber Probst Callisen läszt Sie grüßen. Viele Freunde der evangelischen Wahrheit, die Sie so schriftmässig lehren, nicht allein in Dänemark, sondern durch ganz Deutschland freuen sich über Sie und über den Sieg, den diese Wahrheit so klärlich auch durch ihre Schriften über den Unglauben erhält und bitten Gott für Sie, dasz er Ihnen Muth und Standhaftigkeit verleihe zu bleiben auf dem betretenen guten Wege, und mit ihnen vereiniget sich zu gleicher Fürbitte von ganzem Herzen

Ihr

Sie aufrichtig liebender Freund

H. W. Hansen,
königl. Zoll-Controllleur.

*Fra S. B. Hersleb.**

136.

Kjæreste Grundtvig!

1815.

Vel har du fuldeste Grund til at være vred paa mig, fordi jeg i saa lang Tid ej har skrevet dig til, men jeg stoler paa, at du dog vil tilgive mig. Jeg véd ej selv, hvoraf det kommer — jeg har i mere end et halvt Aar ikke skrevet et Brev, uden at jeg var paa en eller anden Maade bleven nødt dertil. Jeg bebrejder mig selv min Dovenskab, og vil alvorlig aflægge den. Fra nu af skal du, hvis ej Sygdom eller andet saadant Forfald hindrer mig, hver Maaned faa et Brev fra mig; om Gud vil, skal det blive vist, thi jeg skammer mig over at have givet efter for en mig næsten uforklarlig Ulyst til at skrive Breve. Du kan vide — jeg har 2 Breve liggende fra Nordal Brun, det ene 8 Maaneder gammelt, som jeg ej endnu har besvaret, hvor meget jeg end føler, at det er urigtigt. Dog — vis mig din Tro af dine Gjæringer! hedder det ogsaa her. Jeg vil herefter dagligen anvende en Times Tid til at skrive mine Venner til, thi paa anden Maade overvinder jeg mig ikke. Ellers er jeg dog ikke saa doven. Jeg læser nu 3 Timer ugentlig over Salmerne, 3 Timer paa Latin over Exodus, 3 Timer ligesaa over Luk., 4 Timer over Dogmatik og 2 Timer over den syriske og hebraiske Grammatik. 2 Timer øver jeg Theologerne i at læse det gl. og nye Test. paa egen Haand samt i at tale Latin over theologiske Gjenstande. Lægger du hertil, hvad jeg med Coll. acad. faar at bestille, saa ser du, at jeg endog er nødt til at arbeide temmelig flittig. Jævnlig kommer og Studenter og andre til mig, jeg er Inspektør paa Borgerskolen, og naar jeg undtager Sverdrup kommer jeg næsten ikke til nogen. Imidlertid alt dette undskylder mig [ikke] — jeg kan kun haabe, at du vil venlig tilgive mig, naar jeg for Fremtiden lægger for Dagen, at jeg erkjender min Skyld. Hvorledes skal jeg kunne takke dig, min trofaste Ven! saaledes som jeg ønskede det for dit seneste venlige Brev med Sverdrup? Bed fra mig din Lise frembære min Tak, bed hende fremdeles være min hulde Talsmand hos dig — naar jeg behøver det. Tak hende kjærligst fra mig og forsikre hende, at som du er mig Broder, saa er hun mig kjær som min tredje Søster. Dit forrige Brev om Stenersen har voldt mig megen Sorg. Hvad skal jeg sige? Jeg har ofte sagt ham, at jeg ej kan begribe hans muntre Livlighed og hans høje Klager over sig selv. At han vilde bedrage dig, at han hykler, kan jeg aldeles ikke tro, uden for saa vidt han des værre! kan bedrage sig selv. Jeg haaber, at du, som han har stor Ærbødighed for og Kjærlighed til, vil bringe ham paa det rene med sig

selv, og med Guds Hjælp fremkalde det hos ham, der efter hans egne Ord mangler ham. Jeg har ej læst, hvad han sidst skrev, og længes efter at høre, hvorledes du dømmer derom. I Lærdom er vi i Hovedsagen enige, men i Methode saare forskellige. Han er billedlig, dristig, tit — som mig synes — dunkel og kunstig; men da Bibelen er os begge den Kilde, hvor til vi henvise, saa tror jeg og glæder mig ved, at vore individuelle Vildfarelser maaske kunne snarere hæve hinanden end forville. Hvad min Dogmatik angaar, da véd jeg med mig selv, at jeg saa trolig som muligt følger Bibelens Ord, og at jeg intet mig vitterligt lægger til. Jeg følger og næsten ene den.

Jeg har i Sommer været, hvad man kalder skrantende. Mine Øjne ere, siden min Øjensygdом i Foraaret svage, og mit Hoved ofte tungt, Kroppen træt. Jeg tænker saa ofte paa dig, min Ven! i de gamle Dage; hvor dog alt her forandres. Min Spaseregang er saa ensom her.

Din Indbydelse til at udgive de gamle Sagabrødre har usigelig glædet mig. Den har meget muntret mig op; hvor dejligt du har ladt den gamle Saxo synge Dansk. Versene, Signe synger, ere ubeskrivelig dejlige. Du har Ret — vil man ej kappes om at faa Del i denne Udgave, vækkes ej Følelsen af at det var et Broderbaand, som brast, da — staar det ilde til i Nord! Men, hvor kunde Øhlsenschlæger dog forlade den dejlige Text! Hans Hagbart og Signe er mig kjær; thi den rørte mig dybt, da Sverdrup — den stakkels Alf! — læste den for mig; men hvor kunde dog nogen nænne at forvanske det Æmne! Dine Kvædlinger være du kjærligst takket for. Det var et godt Selskab af gamle Venner, der vare mig des velkomnere, fordi de ret velig fulgtes ad, omendskjønt [den] strænge Pædagogik fulgte dem i Hælene med Riset i Haanden. Fortjene end nogle af dem de Smæk, deres Fader giver dem, saa mindede de dog alle mig om den skønneste Tid jeg har levet. — Dog Barnealderen maa svinde, og vi bør ej klage; naar stræng alvorlig Livets SysseL kalder; men stundum se halv glad, halv vemodig tilbage, det maa man dog.

Fædreneaaret er en dejlig dansk Sang fra Bøgeskoven, der vistnok er vakrere, yndigere end Granerne.

Ogsaa for din „lille Anklager“ modtage du hjærtelig Tak, omendskjønt den ej som de andre skjænkede mig udelt Glæde. Tonen i Begyndelsen var mig ej behagelig — den var dig — saa syntes det mig — uværdig, og derfor ej heller uden Tvang.

— Afbrudt ved tredje Besøg efter hinanden maa jeg ile til Slutningen af mit Brev. Gid jeg var hos dig, min Ven, og kunde tale med dig i Steden for at bruge den langsomme Pen!

Jeg har længe haft noget desuden paa Hjærte, men jeg har ej ret vidst, hvorledes jeg skulde bringe det frem. Du lever af dit Arbejde, og man er vist nær ved at glemme, at Arbejderen er sin Løn værd. Vilde du vel med Fortrydelse bortvise din norske Ven, om han tilbød sig at dele med dig, hvad han kan have tilovers — i det mindste? Jeg véd det vel, at du ej egentlig trænger det — men tror, at det var Venneret. Jeg har dog frygtet for, at jeg burde tie, saa længe du syntes snarere at frabede end tillade dette Spørgsmaal. Men forleden spurgte Hauge i eget og fleres Navn, om du vel vilde vredes, hvis de sendte dig som Medkristne en legemlig Gave som Ytring af Tak og Erkjendelse af det gode, de havde gennem dine Skrifter modtaget, uden at kunne betale. Modtager Præsten Løn af sin Menighed, hvi skulde, mente han, da ej du, som de læsendes Sjælesørger modtage et Offer, der frivillig bragtes, og som Yderen ej ansaa' for mere end det var. Jeg venter dit Svar med det første, ske kan. Jeg synes det var vakert, om du ej forsmaaede at være og saaledes Sjælesørger for dem, der høre gjerne paa din Tale. Jeg tror, de mene det vel — jeg vover i det mindste ej at dømme dem. At du skulde i alt Fald nægte mig en Vens Ret i saa Hensende, kan jeg ikke tro.

Sverdrup hilser dig venligst. Han er hverken frisk eller vel til Mode, og dette virker fremfor noget andet nedstemmende paa mig. Lev vel, kjæreste Ven! og vær med den kjære, hulde Pige inderligst hilset fra din hengivne Ven. Hils og Olsen venlig fra mig; med næste Lejlighed skal du faa Brev og han med — det er vist, saa fremt jeg ellers lever, og Gud sparer Helsen. Nu tusende Gange hilset! Lev vell!

Din trofaste Ven

Hersleb.

Stortinget vedvarer endnu og er virksom med — alskens Ting. Jeg kommer der næsten aldrig. Gud hjælpe dem, de armel de mene, paa Finanserne staar Staten trygt!

Fra Jens Hornsyld.

137.

Assens, d. 14 Novbr. 1815.

Visselig interesserer Deres Oversættelse af vore gamle Krøniker min høistærede Ven! mig overordentlig. Jeg lod strax efter Anmeldelsen i Aviserne Prøve-Oversættelsen komme og søgte ved den og mine Forestillinger at virke for Hensigten i min Kreds, og Noget har jeg udrettet. Som Bidrag fra mig og

nogle Andre har jeg d. 3. Novbr. indsendt til Hempel noget over 80 Rbdl. har paa nye faaet 20 og Løfte om 10 Rbdl. med det første og 50 Rbdl. til førstkommende 11te Junii. Det er ikke meget; men her i denne lille, ikke formuende Bye, hvor Alt er spændt paa at forhverve og nyde, hvor Pengetrangen er saa stoer, at min Dør sjelden er lukket for dem, som overhænge mig om Laan af 10—20—30 Rbdl., er kuns liden Følelse og Øre for Saadant. Dog skal jeg utrættet gjøre hvad jeg formaar af Kjerlighed for min Barndoms Ven Saxo, for gamle Snorro, for gamle Norden, for mit Folk og for Oversætteren, som med ald sin Forvovenhed og Djærvhed, med ald sin Aands Originalitet, Kraft og Fylde, dog har en sønlig Respekt for sin Autor, et lydt og villigt og aabent Øre for de gamle Toner, og et forunderligt Aands Slægtskab med de Gamle, eller, maaske rettere, fine Følehorn for enhver Tids og Aands Maade. Jeg ønskede især at mine Jyder skulde tage virksom Deel i denne Sag derfor har jeg d. 7. Nov. tilskrevet min Svoger Toldcasserer Harboe i Frederits, d. 8. Novbr. min Broder Borgmesteren i Aalborg og Etatsraad Carøe i Randers, at de af ald Magt skulde virke for Sagen. De tvende sidste ere gjeldende Mænd i deres Byer; men Carøe er gammel, dog træffer mine Breve dem noget vaagne o: i god Lune, saa lover jeg mig noget af dem. Jyderne pleje at have Kjerlighed for Fædreneland og Sands for dets og Fædrenelandets Ære, naar kuns ikke Kræmmeraanden og Nydelses Sygen og Løsagtighed der, som overalt, fordærver dem. Jeg længes efter at faae Brev fra de ovennævnte, derfor faar dette Brev ligge til næste Post. Jeg længes desto ængsteligere, da Hempel skrev mig til d. 5 Nov at jeg havde lagt Grundstenen til Indsamlingen. Det er sørgeligt, ja usselt. Dog skal det med Guds Hjelp gaae frem. Jeg har endnu en 3 a 4 Venner, jeg vil tilskrive, og Alt hvad jeg formaaer, gjør jeg gjerne og kan jeg samle Noget mere her omkring, sender jeg Hempel det. Fra Norge kommer vel og en Deel, baade Pram, som jeg beder hilse og De have Venner der. Hvad De melder mig om Tilbuddet fra Norge, glæder mig, og jeg seer ikke, hvad Uret der er i at Deres læs ende Menighed bidrager til Præstens Underholdning, ald den stund han ingen hørende Menighed har og Gud dog har givet ham en Mave, som raaber skaf hid og et Legeme, som siger jeg fryser. Maaske Gud har for nogen Tid kaldet Dem til Præst for Danmark og Norge, saa har De jo et stort Kald, som nok kan føde Dem. Jeg har for længe siden tænkt paa det og Seising som beder Dem venligst hilse, og jeg har ofte talt om hvad Maade, der var den meest pas-

sende, nu da dette kom paa har vi tegnet os hos Hempel for 20 Rbdl hver aarl. saalænge Noget Almeeninteressant af Selskabet udgives. Vor Mening er, at Selskabets Hensigt: en lidet bekostelig Udgave af Krønikerne kunde naaes og der tillige skulde falde et anstændigt Offer af til Sagas Præst og Skjalde-
løn til Skjalden.

Ved denne Leilighed erindrer jeg Deres søde, sønlig fortrolige Ord til Kongen i Fædrelandsaaret, Ak hvorledes kunde hans Hjerte undlade at bønføre Dem! Han er jo dog en Skjoldunge, han er jo af Didrik den lykkeliges af Christian d. 4des Æt! Dog Grundtvig! i hvordan det end gaar, saa hør og adlyd mig: Drag ikke til Norge! Lad dette ikke falde Dem ind. Dannemark har fostret Dem og De siger jo selv at hendes Sønner udgjøre Kjærligheds Folket. De som har lagt saa nær ved Moderhertet — og det maae De, da De har følt det saa dybt og inderligt — De kan aldrig vorde en utaknemmelig Søn! Umueligt. Hvor De har overrasket mig ved Deres Skrift Napoleon, Europa etc. Ja wohl ist viel gewagtes darin som Tysken siger, enkelte Kombinationer, som synes bygte paa dunkle Ahnelser; men vist er der og en Fylde af lyse, store, sande Ideer deri, ægte Guldkorn. Det gaaer Dem deri som Rousseau: i Begeistringen lader De Deres Sjel løbe i Pen-
nen. Vel Dem, at De ikke har standset den raske, modige Hest for ofte i Løbet! Ach det har jeg gjort og — derfor er den nu stædig. I den raske ustandsede Gang udvikler Aandens Fylde sig og De har, fremfor Rousseau Øjet heftet paa den sande Polarstjerne. Visselig bygger De paa den sande Grundvold Jesus Christus og visselig bygger De paa denne Grundvold Guld Sølv dyrebare Stene; men visselig og Træe og Høe og Straae, thi kuns de hellige Guds Mennesker, som bleve drevne af den Helligaand byggede med lutter ædle Metaller; Men lad Deres, ligesom ald menneskelig Gjærning kastes i den store Prøvedigle, lad Træet og Straaet brændes, De skal føle Dem salig ved Synet af de ædle Metaller, Gud gav Dem at bygge med. Frygt kuns ikke for Udkomme. Da jeg havde læst Øehenschlægers Discip. Jubel Hymnus, hans hellig Anders, Morgenvandring, Alladdin, Vaulundur Saga, da ønskede jeg at være rig for at kunde tilbyde den ædle Digter, et uafhængigt Ophold, et Horaziansk Lyststæd, et Tusculum; thi min Sjel haabede i ham Religionens herlige Tolk — Gid han endnu blive det! Skulde jeg da ikke ville dele, ikke Rigdom; thi den har jeg ikke; men dog efter Evne med Dem, og

L. 8 f. o. „Fæderne-Aaret“ (Poet. Skr. III. S. 484).

L. 18 f. o. „Europa, Frankrig og Napoleon“.

det vil vist Flere gjøre. See Gud ydmyger os i det politiske. Han lader Stjerner lyse for Aandeverdenen, han lader vort Sprog forherlige. O maatte Religion og Sædelighed dermed forenes, saa stod vi salig frem blandt Europas Folk, som Kjerlighedens Folket, som Guds Folk.

Endnu et Ord og saa Farvel for denne Sindel!

Adskillige kan ikke finde sig i at give Penge ud, uden at faae noget igjen, efter Egennyttens Ord — Pære for Æble. Kunde det gaa med i Planen, at de som betalte et Exemplar efter sit virkelige Værd, kunde komme med. Dog jeg er i Tvivl om det er rigtigt. Man kan see an, hvorledes det andet gaar. Skriv snart og saa tydelig som mueligt.

Hornsyld.

Angaaende Understøttelsen fra Hans Hauge maae jeg anmærke, at Navnet har en ond Lugt, om med Rette, veed jeg ikke, Gud veed det og jeg er langt fra at dømme ham; men ond er den og det kunde maaske lukke Kirken for Dem i Danmark, naar De blev anseet for at være af hans. Lad mig vide Deres Stiling i det Oeconomiske, meld mig med broderlig Fortrolighed, Deres Trang for Øjeblikket og, hvad der maatte behøves til for det første at afhjælpe den. Lide Nød skal De med Guds Hjelp ikke.

Hils den herlige og som jeg haaber christelige Digter Inge-
mann fra

Hornsyld.

*Til P. Winsnes.**

138.

Kjære Ven!

Khvn., 15de Novbr. 1815.

Det har vist mangan Gang forundret og bekymret Dem, at jeg ikke skrev Dem til; jeg tør ikke heller sige for vist, at det er Ret, skjønt det rigtig ikke er fordi jeg jo tit har tænkt derpaa; men da jeg aldrig har prøvet derpaa, kan jeg dog ikke vide, om jeg ikke har bedraget mig selv; thi at vi ogsaa fristes til at tie mod vore Venner, ligesom til at lade andre rette Ting fare, det er vist; og i saadanne Ting er der ingen sikker Prøve, uden den at begynde, trods Driften til det modsatte, med det alvorlige, villige Forsæt at skrive, om Gud vil; thi skal vi da ikke, da kan vi ikke, eller Brevet kommer ej til Veje. Da jeg nu, som sagt, ej har gjort med Dem denne Prøve før i Dag, da jeg og, dog kun ved andre Forretninger, fristedes til at lade være, og jeg nu føler, at det er godt, jeg tog mig

Stunder, saa tør jeg ikke sige, om det ej før kunde gaaet ligedan, dog har jeg nogen Grund til at mene nej. — Det være nu som det vil, i venlig Ihukommelse har jeg søgt at bevare Dem; har jeg gjort Dem Uret ved at tie, da ved jeg, De tilgiver mig den, og jeg skal herefter være, om ikke flittigere, saa dog forsigtigere, hvilket er alt hvad en Kristen bør love og hvad han endda, desværre! tit glemmer at holde. Saaledes bebrejder jeg mig tit Mangel af Forsigtighed i mine Ytringer til Dem om mine Anelser, Betænkninger og deslige. Vel finder Bebrejdelsen ikke synderlig Indgang, og har da ventelig ikke stort at betyde, kommer vel egentlig af Frygt for, at de mange skuffende Betænkninger skulde svække Deres gode Tanker om mig, men lidt er der dog sagtens i den; og skjønt jeg godt kommer ihu, at have bedet Dem inderlig og ærlig aldrig at lægge Vægt paa min Tale, uden for saa vidt den saas eller følte at stemme med Guds Ord, kan jeg dog have foraarsaget Dem nogen Anfægtning saa vel i det visse Haab, at Gud vil bevise os Miskundhed, som i den Tanke De bør have om mig, at jeg er en redelig Guds Ords Tjener, der vist nok, som et skrøbeligt Menneske, fejler, men aldrig med sin gode Vilje kalder noget vist eller venteligt, uden naar det staa saaledes for ham, at han synes, det maa saa være, og han føler, at det ikke strider mod Guds Ord og hans Husholdning, saa vidt vi kjende den. Der er to Fristelser, som mig synes, De i denne Henseende efter Deres indvortes Beskaffenhed var mere udsat for, end maaske mange andre: først at antage ethvert af mine Ord som et Evangelium og siden, naar det modsatte aabenbares, at lade adskilligt fare, som var værdt at ihukomme, og i slige Tilfælde ved De nok, vi staa allermest Fare for at slaa det bort, vi mest trængte til at holde fast paa, fordi det altid er os det ubekvemmeste, det, vi helst vil glemme eller betvivle. Nu har jeg [vistnok] det Haab, at ligesom den første Fristelse maatte strande paa Guds Ord, og — Gud ske Lov! at jeg tør sige det uden at rødme — paa mine egne klare Udsagn og hjertelige Formaninger, saaledes maa ogsaa den anden Snare sønderhugges af Aandens Sværd og ved Ihukommelsen af min Omgængelse og det Aandens Vidnesbyrd, De fornå, om mine Formaningers Sandhed; men jeg bør jo derfor ikke undlade at minde Dem derom paa det venligste, da De ved, det er min oprigtige Mening, naar jeg siger og beder: give Gud i Jesu Navn, at De maa agte hvert Ord, jeg taledede af mig selv for Tant og Daarlighed, men derimod gjemme i et rent og smukt Hjærte hvert Ord jeg taledede af Sandhed til Undervisning, Formaning og Trøst! Mer kan jeg som

et skrøbeligt Menneske ikke gjøre, og jeg tror mig da uskyldig, — som en Synder det kan være — hvis De enten tror for meget eller for lidet om mig og min Tale. Om denne maa jeg ret levende mindes nu, da det lakker ad Enden, ja er vel, inden De faar disse Blade, forbi, med det Kirkeaar, af hvilket De ved jeg ventede saa meget, ved hvis Indgang lutter store, glædelige Varsler omringede mig. For Verdens Øjne synes dette Varsel aldeles at have svigtet; thi netop under dette Aars Løb er jeg bleven som aldeles udelukt af Kirken, og ingensteds ser man noget mærkeligt Stød, der kan synes paa mindste Maade at retfærdiggjøre saadanne Forventninger. Imidlertid, ligesom det er mig umueligt at fortryde det glade Haab, som paa hin Dag opfyldte mig, som visselig ej kunde avles af Kjød og Blod, men ene af den Aand, som aabenbarer Hjertet Guds hemmelige Raad, saaledes kan jeg heller ingenlunde noget Øjeblik fortryde, at jeg meddelte Dem mit Haab og glade Anelse. Skulde noget i dette Stykke angre mig, da maatte det være, at jeg havde tillagt mine Gætninger og Formodninger om det, som ske skulde, anden Værd og Vægt end den, som Barnets Gætninger har, naar Faderen lovede det en stor Glæde og Højtid, uden dog at sige Tiden eller Stunden eller den udvortes Skikkelse. Visselig fortørnes den himmelske Fader ikke over, at vi give vor barnlige Glæde, der jo ene opstaar af Tro paa hans Ord, Luft og Tunge og iføre vort Haab den frommeste, dejligste Skikkelse, vi kjende, kun maa vi ikke sige til de fremmede, at dette eller hint er os lovet af vor Fader til en vis Dag og Time; thi sagde vi det og i barnlig Uskyldighed, forudsættende eller endog tilføjende, at de vidste jo nok, hvad Fader havde sagt, og hvad vi kun sluttede af hans Ord, saa kunde vi dog give Anledning til at sammenblande det, og bespotte vor Tro. Derimod indbyrdes har vi kristne Børn Lov til, uden ængstelig at veje hvert Ord, at udtrykke vort Haab og vor Glæde; thi vi vil jo ikke bedrage hinanden, vi ved jo at gjøre Forskjel, vi minde jo hinanden ellers derom, og sel derfor kan det ikke engang fortryde mig, om jeg havde snakket lidt over mig; thi det var kun fordi jeg saa i Dem en Broder, et kristent Barn, som jeg, der kunde adskille den store Alvor fra den uskyldige men ogsaa ubetydelige Skjæmt. Ja, kjære Ven! det leger endnu i mit Hjerte, naar jeg tænker paa den Advents Søndag, det leger en Juleleg, som Herren vil for Alvor aabenbare i sin Tid; og det skulde bedrøve mig, hvis De fordærvede Legen for Dem selv ved ængstelige Beregninger og sligt; thi det ved De, jeg gjør ikke: jeg har mit Legetøj som alle Børn, jeg kan indbilde

mig, at det er levende, men jeg glemmer aldrig, at jeg kanske dog tager fejl, og saa snart jeg mærker, det er saa, lader jeg det fare og er lige glad; thi det levende Ord og Haab, hvis klare Skygge dog ene borgede det Legetøj sin Skin af Liv, det svigter ikke, det straal'er idelig; lidt mere opmærksom bliver jeg, betragter Legetøjet, som er uadskilleligt fra BARNET, bestandig mer for hvad det er; men det er ogsaa alt.

Ser jeg nu for Resten ud over det hartad forbigangne Kirkeaar, da husker jeg først paa, hvad vi maa aldrig glemme: at det bedste se vi ikke, Guds Virkninger i det forborgne; men mon ikke alt, hvad vi se, for et enfoldigt Øje vidunderlig stadfæster den Beskuelse, De ved, jeg havde af det paa dets første Dag, som et Varsels og et Spaadoms Aar! Var end Frankerig [ikke] i det hele Verdens Forvarsel, som jeg klarlig ser, det er, saa maatte dog hver opmærksom Kristen i Napoleons pludselige Stigen og Fald se et Forvarsel paa en af de store Anfægtninger og Sejre, som forkyndes under Antikristens Navn og vil sikkert aabenbare sig i det næste større Kirkeaar, ja, med sine Forberedelser og Omstændigheder udgjøre dets Historie. Kun dette vil jeg nævne af Evropas Historie, men om Fædrelandets og min egen vil jeg bemærke, at de i mange Maader varsle og spaa. Betænk en Gang, hvad der først nu falder mig ind, at min hele offentlige Virksomhed i dette Aar, lige fra min Prædiken „Herren kommer“ til den Nyaarsgave, jeg arbejder paa, var intet andet end et Forvarsel, en Ting jeg ej vil videre udvikle, da De vel selv ser, hvad De skal se; men nogle mærkelige hidhørende Ting og Træk vil jeg dog pege paa. At jeg just i Aar skulde fatte det Forsæt at udgive Saxo og Snorro samlede, men intet af dem faa ud, uden Prøver og Udvikling af Krønikens Betydning for Kristne, er det ikke mærkeligt og glædeligt tillige, naar jeg tilføjer, at dette er hos alle noget livlige i Danmark, ventelig ogsaa i Norge, optaget med en forunderlig Varme. Jeg havde i Aar gjort mig temmelig sikkert Haab om at faa en Kirke at prædike i, et Haab, der fik sin Skikkelse af mit Ønske baade om Virksomhed og Udkomme, men havde unægtelig sin Grund i den Vished, at Gud snart vilde oplade mig Ordets Dør og tillige sørge for mit Ophold, hvilket jeg mente maatte ske paa den Maade. Haabet skuffede ikke, skjønt Meningen synes aldeles at glippe. Nylig modtog jeg et Brev fra Hersleb, hvori Hans Hauge med flere bede om at maatte sende mig Understøttelse som de læsendes Sjælesørger. Maa jeg ikke her klarlig se, hvad vi altid maa tro, at Herrens

L. 13 f. o. En mærkelig Spaadom, ogsaa om Danmark (1814).

Tanker ere himmelvidt højere end vore, og har jeg ikke længe indset, at nu kommer den Tid, da Skrift er den egentlige Tale, Granskningstiden, Læsetiden, og tvært imod mine personlige Ønsker fik jeg da et Forvarsel at se, som fuldelig trøstede mig over Skuffelsen, stadfæstede min Beskuelse og underviste mig bedre. Lægger jeg nu til, at min, ja næst Guds min Olsen er i Aar udnævnt til Præst, da ser De vist med Glæde alt heraf, hvor lidet vore glade Anelser bedroge os, om vi end ingenlunde begribe dem, noget, der først bag efter kan ske paa en Maade.

Nu, min Ven! dette mener jeg var det vigtigste, jeg i Besynderlighed havde denne Gang at sige Dem; thi min almindelige, stedse gjentagne Formaning, ved De nok, er den: hold fast ved Troen og Bekjendelsen! thi med Hjærtet tror man til Retfærdighed, og med Munden bekjender man til Saliggjøreelse (Rom. 10); lad Dem ikke forvirre eller forstyrre ved Aand eller Ord, men prøv alle Ting inden i Dem og uden for Dem efter Guds skrevne Ord! Forkast uden videre, hvad De vist føler strider derimod, om De end ikke klarlig indser hvorledes! læg aldrig Vægt paa noget, hvis Overensstemmelse dermed ej er aabenbar, om De ogsaa er vis paa, at det ej egentlig kan stride derimod, ja, maaske endog for Deres egen Person føler Dem forpligtet til at agte derpaa! Kun paa den Maade undgaa vi Vildfarelse, undgaa pietistiske Griller, der kun er Dunster, hvori det urene Hjærte vil indhulle sig som i en Nimbus, saa Øjet ej skal opdage dets Øjenskalkhed; saaledes kun undgaa vi at lægge Byrder paa andre, som unødvendig ængste dem, og at være Skyld i det gode Navns Bespottelse, hvormed vi ere kaldte. Hvad Skriften siger — og kun det — er Sandhed til Salighed, kun om det maa vi sige, at det skal tros og følges af alle, og for Resten hedder det: enhver forstaa, hvad ham er givet at forstaa, hovmode sig kun ikke, annamme den skrøbelige i Troen og dømme ikke hans Inderste! Se, det ved vi er Hovedsagen først og sidst!

Da jeg nu imidlertid har faaet Pennen i Haand, maa jeg dog ogsaa sige Dem, hvad andet jeg kan, som jeg tror, De ønsker at vide, og var det ikke for andet, saa dog for at overbevise Dem om, at min Sendrægtighed til at skrive var ikke ilde ment, havde ej sin Grund i Ulyst til at tale med Dem.

Kapellaniet til Garnisonskirken blev da givet til en yngre Kandidat end jeg er, og Kjøbenhavns Præsteskab, de Stakler, som have gjort deres dertil, haaber nu at have stridt den gode Strid; men Kronen vil uden Tvivl ej blive behagelig at

bære; dog give Gud, at de maa betænke sig og undgaa de Ting, som ellers komme maa.

Under Trykken har jeg for Øjeblikket intet uden mine Prækenere, som jeg har holdt her og paa Frederiksberg, og De vil vist glæde Dem over de sidste; den sidste holdtes paa *M a r i æ B e b u d e l s e s D a g*, som ikke heller var noget slemt Tegn. Jeg skulde præket paa Langfredag, men saa var Frechland blevet saa bange, at han bad mig lade være, og siden har jeg ikke præket, uden en Gang i Præstø. Naar jeg nu ser tilbage, da synes det mig et glædeligt Varsel, at jeg ej kom til at prædike paa *L a n g f r e d a g*, den kommer da vel ikke endnu i næste Kirkeaar; men at, naar den kommer, Guds Ords Tunger tie, det er tungt, dog de tie vist ej heller, er der ellers nogen.

Jeg er i denne Tid lidt enlig her i Byen; thi min Lise med hendes Moder og Søster er endnu paa Landet, Olsen er ogsaa ude at gjøre lidt Anstalt ved sin Præstegaard, Næsby ved Sorø, og saa ved De nok, mit Selskab er kun lidet; thi der kommer slet ingen til mig, som jo kom, da De var her. Det undrer mig halvvejs, at dog ikke en enkelt Student kommer op til mig, men da selv Ørbæk, som var her første Gang med Dem, aldrig kom siden, bør det ikke undre mig; især da Afstanden i Alder daglig bliver, eller synes større, i visse Maader Omgangen med mig vel ogsaa hvad man kalder mere resikerlig. Imidlertid har Studenterne især, med Dichman i Spidsen, været livlige i Anledning af Saxo og Snorro, som De da nok kan tænke, maatte være Tilfældet med dem, der staa eller gaa paa Halvvejen; thi her kan de være bekjendt baade for andre og sig selv at vise Interesse; men jeg haaber, de bedre skulle derved i det hele blive dristigere til at lade imellem et godt Ord falde for mig, da de nu har Saxe og Snorre i Ryggen; langt bedre var det nu vist nok, naar de havde Gud i Hjertet og Verden paa Ryggen; men med Guds Hjælp, det faar de nok de Svende, der mene det ærligt, med Tiden; og er Gud saa langmodig, at han vil bie dem, maa vi sagtens være det, da vi uden den samme Guds Langmodighed aldrig vare blevne udfriede fra Satans Magt og oversatte i vor Herres Jesu Kristi Rige.

Skriv mig kun nu snart og saa flittig til, som De har Lyst og Lejlighed, og bryd Dem ikke om, hvis det stundum varer lidt længe med mit Svar! Jeg skal stræbe, at det ikke bliver ret meget min Skyld, og hvad man undlader for Guds Skyld, naar man kun er vis i sin Sag, det behøver ingen Undskyldning; dog skal vi ikke trodse paa sligt, thi som sagt, vi skyldte

L. 7 f. o, Frechland: Sognepræsten i Frederiksberg Sogn.

lettelig Gud for, hvad der dog kun er vor egen Dovenskabs, Lunkenheds eller andre smukke Dyders Skyld; derfor gjør vi bedst i altid at tage os Skylden paa, thi af 100 Gange har vi den vist 99, om ikke selv 99¹/₂ Gang.

Nu, Herren være med Dem og velsigne Deres Indgang og Udgang fra nu og til evig Tid, Amen!

I Jesu Navn Amen!

Deres Ven
Grundtvig.

*Fra P. N. Skovgaard.**

139.

Kjære gamle Ven!

Aalborg, 4 Decbr. 1815.

Saa inderlig kjært det var mig at modtage dit venskabelige Brev af 21. f. M., som paa en saa behagelig Maade gjenkaldte i min Erindring vort rosengaardske Samliv og alle de Glæder, vi den Gang nøde af Saxos, Snorros og de flere herlige nordiske Oldtidsmaleres Samkvem, og saa glædeligt som det er mig at se, at jeg endnu ej glemmes — skjønt quasi begravet i det yderste Vankundigheds Mørke i en Stad, hvor den hele Litteratur bestaar hartad blot i Priskuranter og Kurssedler — af mine akademiske Aars første, og næsten kan jeg [sige]: eneste Ven, — saa ondt gjør det mig, at jeg ikke ser mig i Stand til at fyldestgjøre dit Krav paa og Begjæring til mig. Du vil selv skjønne, hvor meget jeg nødvendig maa være gaaet tilbage i al Videnskabelighed, naar du betænker, at jeg alt har tilbragt ni samfulde Aar her i en Stad, hvor intet Slags Hjælpemiddel for Videnskabsmanden er at faa, om han endog har Lyst til at arbejde i det vante Fag, at jeg i disse ni Aar først var beskæftiget med at foretygge udannede Børn Reglerne for det engelske Sprog, dernæst med at gjennemgaa Logbøger og oversætte Søforklaringer, og endelig i det sidste Aar, med at sælge Spegesild og Kaffe og løbe Ærender for Kræmmere og svenske Baadførere — du véd dog, at jeg er Mægler? — Saxo har jeg et Exemplar af, det er Stephanii Udgave, og dette — tror jeg — er ogsaa det eneste Exemplar i hele Stiftet. Snorro tror jeg slet ikke noget Exemplar eksisterer af i Danmark, nord for den 57° n. Br.; det vil sige Snorro paa Islandsk; thi Peder Claussens Udsættelse, som jeg rigtignok selv ejer, kan kun lidet hjælpe ved et saadant Arbejd, naar man ingen Original har ved Haanden. Du ser altsaa let, at det ubetydelige Bekjendtskab, jeg engang havde med disse vor Histories ypperlige Fædre, nu maa være blevet end ubetydeligere, og selv det

Bekjendtskab, jeg i min Videnskabeligheds Velmagtsdage havde med dem, er jeg bange for, du er i Stand til at sætte en alt for høj Pris paa. Tro imidlertid ikke, at min Hensigt med ovenstaaende er at snakke mig fra at opfylde din Begjæring, nej tvært imod! Hvad jeg kan gjøre, det gjør jeg med den sandeste Fornøjelse, saa vel for Saxos og Snorros egen Skyld, som i Særdeleshed ogsaa for din, men jeg kan for Øjeblikket jo intet foretage mig af Mangel paa Bøger, og af disse regner jeg den kjøbenhavnske Udgave af Snorro for den uundværligste, og havde jeg den danske Oversættelse af Saxo, var det ikke heller af Vejen. Kan du forskaffe mig disse, som nu, da vi have Vinterdage, vel helst maatte sendes med Posten, da vil jeg med Fornøjelse godtgjøre dig dit Udlæg, og efter Evne bidrage min Skjærv til Udgaven. Meget kan du just ikke vente af mig, men tag Viljen i Gjærningens Sted og vær nøjsom! Var det faldet i min Lod at forblive i Kjøbenhavn, kunde jeg maaske have gjort noget mere. Imidlertid skal jeg stræbe at vise mig som en mindre doven Korrespondent, end du hidtil har haft Grund til at anse mig for.

Naar du igjen skriver mig til, haaber jeg, du lader mig vide, hvordan du i denne lange Tid har levet, siden jeg sidst hørte fra dig, om du har Kone og Børn og desligeste.

Hvad mig angaar, da hugger jeg mig igjennem, som jeg bedst kan, og har i disse Tider nok at bestille med at erhverve saa meget, som jeg behøver for at leve anstændigen.

Din sande oprigtige Ven

Peter N. Skovgaard.

*Til det norske Studentersamfund.**

140.

Boglærde Ungersvende
ved den

Kongelige Frederiks Højskole,
Brødre og Frænder!

16 Decbr. 1815.

Den inderlige Glæde og den dybe Rørelse, hvormed jeg læste eders Brev af ?, den kan jeg ej beskrive, men sende eder min hjertelige Tak det maa jeg, og det er sømmeligt tillige at paaminde om det meget, der borger eder for, at Takken er uskrømtet og at I ikke overdrive, hvor stor I saa end forestille eder Rørelsen og Glæden.

L. 9 f. o. Ved Gerhard Schøning, 1777 ff.

I ved det vist, at mens endnu den boglige Kunsters Præstinde, I kalde eders Moder, laa saa at sige i sin Vugge her i Bøgelunden og medens Verden ansaa hende for et dødfødt Barn, da stirrede jeg glad og haabefuld paa den spæde og spaade af Sagas Stjærner, at hun en Gang dog skulde høres at forkynde over Dovres Tind og Havets Bølger Herrens Gjæringer og Vidoms Ord med højere Røst. I ved det, at den Gang stod min Hu og alt mit Haab næst Gud til Fjældene, og kunde noget forhøje min Attraa efter at forkynde Sandheds Ord for Norges Øren og oprulle Sagas Pergament for dens unge Sønners Øjne, da skete ogsaa det, der hartad de eneste boglærde Mænd, der ikke miskjendte mit Hjærte, min Aand og min Id, droge til Fjælds at opfostre Norges Søner i Guds frygt og Kundskab. — Tiden har siden aabenbaret sine og Folkens Vilkaar saaledes, at jeg ogsaa i dette Stykke maa prise Herrens uransagelige Raad, og nu indser jeg klarlig, at det var godt, mit Ønske ej opfyldtes, thi under de Ting der have begivet sig, maatte mit Hjærte brustet forgjæves, hvis jeg havde været iblandt eder. Men ogsaa legemlig fraværende var jeg dog aandelig saa mangen Gang i eders Midte og skjønt jeg aldrig noget Øjeblik opgav det store Haab om Norge, jeg ej letsindig havde fattet, skjønt jeg aldrig kunde tvivle om at gamle Norges gode Aand omsider vilde sejre, saa maatte jeg dog inderlig bedrøves ved saa meget, som jeg saa og hørte, jeg maatte mærke, at en dyb Ydmygelse var uundgaaelig og at den store glade Time var fjærnere, end jeg det havde haabet.

Aabenbarlig og frimodig har jeg udsagt og udsjunget min Bedrøvelse, min Harme og min Frygt saa vel som mit Haab, og jeg fortav intet i Indbydelsen om Snorro og Saxo, thi som jeg sagde, jeg vilde føle Norge paa Hjærtet, jeg vilde se Varslerne for den næste Tid, de maatte saa være til Sorg eller Glæde. — Og nu fik jeg eders Brev, der vidnede om den mest levende Deltagelse i mit Ønske at opfriske ej blot med Runestaven men med Idræt Fædres Ihukommelse, at I, langt fra at køles for Sagen ved Fortrydelse over dens Talsmand, meget mere sammensmeltede begge og ydede dem i Forening et kjærligt Offer der vist nok ene kan vejes paa den Vægt, Haanden over Stjærnerne holder, men som dog selv i sin yderste Skikkelse ingen Tvivl tillader om, at det frembæres med venlig Hu mod Dannemarks og Norges forenede Saga og mod mig. Jeg maa i eders Røst høre den venlige Tone undfanget som i den tilstundende Tid, til hvis Tunger og Tolke I skabtes og fostres, vil gjenlyde i Norges Fjælde og overdøve Glammet, der en Stund haver skurret i hvert ægte nordisk Øre, og hvad

end er værre, skaaret i hvert ædelt Hjærte. Jeg maa og jeg kan sige eder det, thi jeg bør gribe denne højtidelige Lejlighed til at bede og besværgede eder at indpræge dybt i eders ungdommelige Hjærte Billedet af vore Løver sammenknyttede med Hjærternes hellige Baand, med Kjærligheds Bælte, og jeg kan aabenhjærtigt takke eder for Sindelaget mod mig, al den Stund mine Gjæringer vidne, og Mænd, som I kjende og elske og som kjende mig, skal stadfæste, at det er ikke en Told til min Person, til mit intet jeg søger, naar jeg ønsker at tækkes eder, naar jeg glæder mig ved eders venlige Ytring, de skal stadfæste hvad I selv kan vide, at jeg er vel saa lidet Dansk som jeg er Norsk i den Betydning Verden bruger og misbruger Ordet, men jeg er Kristen, i Skin af Ordets Sol stræber jeg at betragte alt, elske det sande, hade og bekæmpe det falske i mig selv som uden for mig, jeg elsker mine Bestræbelser for at opfriske og oplive Troens og Kjærlighedens visnende Stamme i Norden, og under det Haan og Had, der overskygger mig paa min beskikkede Bane, tør jeg haabe, det er mine Bestræbelser, som elskes af ærlige Ungersvende, naar de bevidne mig Agtelse og venlig Hu. Ej behøver jeg at frygte for, min Tak skal udlægges som Smiger, thi jeg maa fremdeles som hidindtil tale haarde Ord om Aanden, der nu en Stund har raadt for Norges Tunge, ja for at gjøre hver en falsk Udlæggelse umulig, vil jeg midt i Vennebrevet højt forkynde, at jeg ønsker mig en hellig Mjølner til at knuse Bjærgets Trolde, ja, end ikke det vil jeg fortie, at uagtet I have glædet mit Hjærte og oplivet mit Haab, eller rettere: just derfor vilde jeg upaatvivlelig, hvis jeg stod iblandt eder, med mangt et Ord, som liflig gjenlød i eders Hjærte, forbinde mangan Tale, om hvilken I skulde fristes til at sige: den er haard og hvo kan høre ham!

Se, derfor tør jeg tale frit, med samme Frimodighed udtone det glade, elskende Hjærtes kjærlige Rørelse og livlige Haab, som den ubestikkelige Sandheds Harme og Tugt; ej til eders Bifald og Ros vil jeg bejle, men kunde jeg vinde eders Hjærte for Kjærlighed og Sandhed, da vilde jeg juble, og da ved jeg, at I ogsaa ville gjemme mig i venlig Ihukommelse, thi jeg ved, at Kjærlighed og Sandhed bo i mit Hjærte og raade for min Tunge, hvor langt jeg end er fra enten at kunne eller ville nægte min Ufuldkommenhed og mine Brøst i mange Stykker.

Og nu da til Slutning: den Gud jeg tjener og som haver alt at raade, han velsigne eders unge og gamle Dage; han velsigne gamle Norge, og skjænke det i eder og i eders Brødre kjærlige,

forstandige, frimodige Tolke af hans Sandhed, Vejledere tilbage paa de gamle Stier til de kjærlige, kraftige, fromme Forfædre, ved hvis Ihukommelse eders unge Hjærter glødel

Med dansk Venskab

N. F. S. Grundtvig.
Præst.

Fra Jens Hornsyld.

141.

Assens, d. 19 December 1815.

Jeg læste forleden i Hempels Aviiis et Par Linier af Deres rimelige Strøetanker og Hempels Beklagelse over at Nationens Bedste Hoveder stille hinanden frem til Latter for Publicum. Saaledes omtrent var Meningen — Ordene har jeg glemt. Jeg søgte at faa disse Nummere af Skilderiet, jeg fik dem og læste, jeg tilstaaer det med immer stigende Forbauselse. Vel veed jeg, at hvert Menneske har tvende Aander, om jeg saa maa sige, i sig, en god og en ond, at desværre den onde hos alt for Mange bliver Sejrherren — hos en Christen skulde den gode, ved Ordets og Guds gode Aands Hjælp, vorde Sejerherre og i salig Harmonie med Frelseren og alle gode Aander nyde sit hele Væsens Fylde. Jeg veed og at den sande Digter maa kunne huse mange Aander og lade enhver tale i sin Character, at han livlig maa kunne sympatisere med Vellystningen og Anachoreten, med Gnieren og den Gavmilde, med den kolde Tyran og med Menneskevennen, med Djevelen og Engelen. Exempler behøves ikke: vi kjende dem men et er, hvad Digteren lader sine Phantasievæsener eller, om de engang levede paa Jorden, for længe siden Bortvandrede tale, og hvad han taler selv, og taler ikke til sin Tids Alders Daarligheder eller de med disse Daarligheder og Laster befængte; men til et bestemt Menneske. Visselig De har med Aristophansk kaad Latter ja hist og her med Archilochisk Grumhed ex. gr. Tiraden Jens Napoleon grebet B[aggesen] i hans Hjerte. Og det er ikke enkelte Stenk; men det strømmer som af den rigeste Kilde. Hvor kunde De dvæle saa længe og med saa føleligt Velbehag i denne bittre Kaadhed og kaade Bitterhed! Vilde De

L. 9 f. o. Fyens Stiftstidende.

L. 10 f. o. „Rimelige Strøe-Tanker ved Kalundborgs i Livet vel meriterede Stads-Satyricus Jens Baggesens Grav“ (Nyeste Skilderie Novbr. 1815). — Om hele Fejden se Arentzen: Baggesen og Oehlenschläger, Bd. V og Grundtvigs Udvalgte Skrifter III S. 581 samt Baggesens Svar i Danfana I S. 156.

give vor Litteratur et geniask Stykke af den Art, saa har De naaet Deres Hensigt. Vilde De vise, at De formaaer at svinge en Svøbe med Klem, saa har De sandelig viist det. Vilde De sætte Mængden i Frygt, saa har De maaske naaet det; men ikke jeg og, tænker jeg rigtig, heller ingen god Mand elsker den, der hylder Valgsproget, oderint, dum metuant. Jeg seer af Deres Forsvar, at De undrer Dem over, at B. har optaget saa ilde; men jeg maa tilstaae, at jeg forundrer mig over Deres Forundring. Hans Tiltale til Dem er stærk; men den er begribelig, for ikke at sige, retfærdig, paa det nær, at han for at stille Dem i det meest forhadte Lys, lader som han antager, De mit i Alt har beilet til hans Venskab, da De, efter min Følelse, søgte at gjøre ham saa foragtelig, som muelig. Sørgelig er denne mægtige Aands Forvildelser, ækkel og elændig er hans Pindsvinerier, men Ak! det er Hovmods ulyksalige Frugter. Men han har dog skreven det Søde „Ingensteds er Roserne saa røde, og ingensteds er Tornene saa smaa, og ingensteds er Dunene saa bløde, som de vor Barndoms Uskyld hvilte paa.“ Og han har sjunget den mig og utallige Andre uforglemmelige: Der var en Tid, da jeg var meget lille og Meget andet, som er vort Sprogs Ziir.

De siger kjek, at De har Gud med Dem. Visselig var Guds gode Aand ikke over Dem, da De skrev Strøetankerne. Spørg Deres Samvittighed: vilde Deres ærværdige Fader, om han levede og havde læst dem, billiget dem? Spørg Deres Samvittighed: vilde nogen Apostel have skrevet dem? Ak Grundtvig! jeg kunde ikke sove Natten efter, jeg havde læst dem og siden har det uophørlig svævet for mig: hvorledes kunde den christelige Præst skrive saaledes! Jeg maatte skrive Dem det; thi jeg har været Deres Ven og vilde gjerne fremdeles være det.

Hornsyld.

*Fra S. B. Hersleb.**

142.

Kjæreste Grundtvig!

Kristiania den 20 Decbr 1815.

Vær hjertelig takket for dit lange Brev med Hansen, hvilket jeg for 5 eller 6 Dage siden modtog, men endnu mere for dit Brev til Stenersen, thi dette har — med Guds Hjælp — hjulpet mig op af den gruelige Søvn — for det Brev lønne dig Gud. Hvad du til ham havde skrevet, det følte jeg skrevet til mig selv

L. 6 f. o. oderint osv.: Lad dem hade, naar de blot frygte.

L. 15 f. o. Pindsvinerier: Hentydning til et af Baggensens Digte til Oehlenschläger: Pindsvinet.

og saa' mig selv i det fæle Billede. Hvi skrev jeg ej til dig? — fordi jeg fulgte onde Lyster, fordi jeg kun nu og da tænkte paa mine Venner, elskede mig selv og ej min Næste, ej Gud. Hvi biede jeg med at byde dig Vennehaand — hvis jeg elskede dig? Lave, nedrige Lyster herskede i det Hjærte, der brammede med et Skin af Dydl o, jeg var et elendigt Menneske — trofaste Ven! jeg var det, og Dages Anger, Dages Kamp redde mig ej. Ved dig har Gud atter rystet min Samvittighed, vedbliv at arbejde paa min Sjæls Frelse, og Gud skal lønne dig. Jeg skriver dig, vil Gud, i Morgen til med Posten, da denne Lejlighed kommer saa hovedkulds. Tilgiv mig min Brøde — jeg vil ej tilgive mig den selv, men ej mener jeg dermed, at du skal skrive mig Bifalds og Trøstens Ord — dem trænger jeg des værre ej til endnu. Dog jeg lyver, hvis jeg sagde, at dine venlige Toner ej have rørt mig — det véd Gud, min Taare flød tit i Ensomhed, naar jeg læste dem; men det var uden Virkning for bestandig. Den algode vil forbarme sig over mig og føre mig til en levende Tro for sin Søns Skyld, vor Frelser — end er dette kun hvad jeg ønsker, ej hvad jeg har. Forstanden indser, men i Hjærtet er det ej indvoxet. —

Stenersen takker dig ogsaa for dit Brev — han er rystet deraf og erkjender Sandheden, men klager over det kolde Hjærte. Jeg vilde saa gjerne hjælpe ham — og skal det ærlig, hvad jeg kan; men kan jeg! Dog, ville vi, da mangle vi jo ingen Sinde Hjælp. Han kan endnu ej skrive. Paa dit Brev svarer jeg endnu i denne Aften, men dette maatte skrives i en Hast. Jeg har sendt Treschow nogle Penge til dig, da jeg ej kunde faa danske Penge her i disse Dage, og jeg vilde spare dig Møjen med Omvexlingen. Det er fra mig alene — og hvor ussel jeg i øvrigt var og er, saa er dog sandt, at du kan tro, jeg véd, de usle Penge have intet Værd: du kan rolig modtage dem, de gives med Skamfuldhed, min Ven!

Gud være med dig, min oprigtige Ven! Tak din Lise for hendes venlige Hilsen — o, at jeg fortjente den!

Din taknemmelige Ven

Hersleb.

*Til Frederik VI.**

143.

Allernaadigste Kongel

1815.

I det vi udgave Prøver af Dannemarks og Norges gamle Historier og indbød Saxos og Snorros Landsmænd til ved frivilligt Sømmensud at bekoste en ny Oversættelse af hine

gamle Folkebøger, maatte vi nødvendig anse det for vor allerunderdanigste Skyldighed at overrække Deres Majestæt de Ord vi i denne Sag talte til Folkene i Norden; men vi med alle Dannemænd have den Glæde at eje ikke allene en Konge, hvis Herrestamme udsprang fra de ypperlige Slægter, hvis Minde Nordens Historie bevarer som Folkenes Helligdom, men tillige en Konge, til hvem de gamles Dannished og Kjærlighed til Fædrelandet nedsteg gennem det kongelige Arvetal, en Konge, der alt, ved at understøtte Udgivelsen saa vel af Snorros Værk som af andre flere Mindesmærker fra Hedenold til de boglærdes Tarv, noksom har vist, at hans landsfaderlige Øje ingenlunde oversaa' disse Fædrelandets gamle Skatte, og derfor er det vor Skyldighed, som vi med Fryd opfyldte, at bede Majestæten ligesom for et Øjeblik glemme Højsædet og som den adeligste Dannemand bidrage til de gamle Folkebøgers Trykning for Menigmand. Ved en Lejlighed som den nærværende, da vi bør ønske Summen, der behøves, sammensat — om det var muligt — af saa mange Skjærve som der [er] Penninge, maa vi ikke vende os til Majestæten kongelige Gavnildhed, men endnu mindre turde vi forsømme Skyldigheden at bede D. M. smykke vore Lister med det høje, kjære Kongenavn, og derved atter prente det paa disse Dannefæ, der fremfor alle høre Dannerkongen til, og vi udbede os tillige den Tilladelse, at Snorros Bog maa tilegnes Deres Majestæt og Saxos Dronningen, vort Danmarks elskede Moder. Give det Gud, at disse gamle Bøger maatte tjene til saaledes at oplive og forstærke Fædrelandskjærlighed og Hengivenhed til den gamle velsignede Kongestamme hos alle Danske, som det inderlig ønskes

allerunderdanigst
ved

[Grundtvig].

Fra Cathrine Marie Grundtvig.

144.

Min Elskelige Kiere Søn.

Præstøe d. 2 Januar 1816.

Siden Jeg modtog Dit siste Brev har min helbred været meget ustadig ligesom Veiret men nu Er det lidt Bedre.

Hav Tak for brevet og mange taket for bogen Du sende med siste Post, som var mig kier. Brevet var lidt trist som gjorde ondt i mit inderste da Jeg har seet Bagesens onskab imod Dig

L. 1 f. n. Bagesens Artikler i Skilderiet 5. og 19. Dec. 1815.

Breve. I

26

men det være min og Din trøst at Gud Er stærkest hand vender alt til det Beste for os Naar vii sætter al vor tillid til ham Allene.

Gud give Dig styrke Kraft til at holde Prøven ud. — —
Da vil Den Algode lønne Dig.

Med inderlig Glæde saa Jeg i siste skilerie at Du havde Prædiken og mange havde hørt Dig og deres hierter glædet sig. du har dog mange venner som Elsker Sandhed. — Gud give Dig i dette Aar glæde og opfyldte Dinne ønsker og velsine det ord Du taler.

Her sendes dig en liiden Nytaarsgave som Du ike vilde forsmåa 20 Rdl vær mange gange hilset paa det kierligste og omfaunet af mig

Din
oprigtigste Moder
C. M. Grundtvig.

*Til J. Wilstrup.**

145.

Kbhv. 2den Jan. 1816.

Tvende Gange har jeg modtaget Brev fra Dem, som udsagde Troe paa den Lærdom, jeg efter de hellige Skrifter forkynder, og Tilfredshed med den Maade, hvorpaa Gud under mig at gjøre det. Forudsat at De er en ærlig Mand, og det bør jeg troe, saalænge jeg ei veed det Modsatte, og i det indtogne Liv, jeg fører, vil det ikke undre Dem, at jeg slet Intet har hørt om Dem, uden hvad De selv har sagt mig, forudsat altsaa at De mener det ærlig med Gud og Sandhed, da modtage De min ærlige, inderlige Tak for Deres venlige Ytringer og Ønsker, der naturligvis maa være mig saameget mere velkomne, som min Færd og jeg saa almindelig miskiendes.

De spørger, hvi jeg ikke vil indtil videre præke mere her, og jeg kan ikke svare Andet, end hvad jeg aabenbar sagde, for at de Bedre skal nødes til at indsee, at jeg er ingen Sværmer eller Partiegjænger, at, hvis det stod til mig, hvis det kun gialdt min Personlighed, skulde Ingen komme til at besvære sig over min Stridbarhed. Jeg finder det ganske naturligt, at det er gaaet Dem, som jeg forudsaae det vilde gaae mange af dem, der yndede min Tale, at hverken Forholds-Reglens Nødvendighed eller Gavnlighed er Dem klar, men at bevise Sligt, lader sig ei vel gjøre, da Indsigten i Nødvendigheden udfordrer et klart Oversyn af Tidens og Menneskets Vilkaar, og Gavnligheden kan jeg kun i Herrens Frygt føle mig forvisset om,

den kan ikke jeg, men kun Tiden bevise. Ønsker De imidlertid at tale med mig herom og om hvad Andet, der kan interessere og fornøie alvorlige Mennesker, da kom til mig, naar De har Lyst og Stunder! mig træffer De hjemme hardtad til enhver Tid, og træffer mig, vil jeg med Guds Hjælp haabe, for det meste i en jævn, munter Stemning, hvori det glæder mig at tale med Enhver, der lægger Vægt paa de samme høie og hellige Genstande som jeg.

Kommer De derimod ikke snart op til mig, da beder jeg Dem lade mig med et Par Ord vide, hvor den Juvelerer Clausen boer, fra hvem jeg i Dag ved Deres Bud modtog et Brev.

Med det inderlige Ønske, at det Nye Aar maae skienke Dem ret meget af det Gode, Deres Hjerte begiærer eller med andre Ord: riig Stadfæstelse i Troen og Haabet og Kjærligheden

ærbødig og venskabelig

N. F. S. Grundtvig.

Fra Jens Hornsyld.

146.

Assens d. 4 Januar 1816.

Er jeg den eneste af Deres Venner kjære Grundtvig, som har yttret Dem sin Mishag over Deres Strøetanker? Jeg siger yttret det f o r D e m; thi Flere have yttret det f o r m i g med Forundring og Veemod. Det syntes os, at De derved gav Deres Fiender og Religionens Uvenner Leilighed til at haane Begge. Førend Strøetankerne kom ud anbefalede jeg i et stort Selskab Oversættelsen af Sn. og Saxo til Understøttelse. En anseet Mand fra Odense — ikke Biskoppen — tog Ordet og sagde: jeg understøtter ikke Noget, som Grundtvig har Deel i; thi han er intolerant og den, som er af andre Meninger, end han, skaaner han ikke etc. og anførte til Ex. Bastholm, Torkelin og Flere. Jeg forsvarede Dem kraftig; endskjønt jeg tilstaar Dem her, at jeg misbilligede Deres Adfærd mod Torkelin strax, da jeg læste den, og ønskede, at De havde viist Dem mere skjønsond mod den gamle Mands vanskelige Arbeide og den Fortjeneste, han har af, at Sagen er bragt saa vidt. Jeg har siden takket Gud, at Strøet. da ikke vare udkomne; thi havde han fra Odense kunnet vise mig dem, og jeg havde læst dem, da havde jeg maattet forstumme, eller, om jeg for Bedrøvelse havde kunnet fatte mig, sagt: G. kan gjerne være en heldig Fortolker af Saxo og Sn., endskjønt han kan haane og spotte djervt.

Jeg vil sige Dem, hvad jeg har tænkt om Dem. Det første

jeg erindrer, at have læst af Dem var Deres om liturg. i Minerva. Jeg fandt Dem djerv og afgjørende, ikke uden stolt Selvtillid; men en ualmindelig Fylde og Kraft i Deres Foredrag og nogen Tendents til Religiositet fyldte mig med Glæde og jeg bebudede de faae Venner, jeg har, som glæder sig over saadant, at en ny Stjerne var oprunden paa vor Himmel, som kunde vorde et Lys for Folkene. Saaledes har jeg ærligen glædet mig over ethvert Lysglimt i disse i denne Henseende mørke Tider, saaledes glædede jeg mig over Oehlschlæger og ach! dette Haab er hidtil skuffet, saaledes glæder jeg mig over Ingemann. Han lader dem kritisere og — gaar sin Bane. — Jeg greb efter enhver Ting af Dem kjære Gr. fandt jevnlig Spoer af kjek Selvtillid af Følelse af egen Kraft af en haard, skarp og bitter Natur, blandet med saa megen ædel anvendt Energie, med saa herligt Lys og store Gaver, indtil Deres Aand utilfredsstillet ved at vanke omkring i den kraftige, men mørke og haarde Oldtid, blev grebet af Christo. Fra den Tid herskede Kjerlighed i Deres Sjel; men dog kom Deres Natur ofte tilbage i afgjørende, ikke noksom skaanende Strænghed; men det forstyrrede ikke mit Venskab og Agtelse for Dem. Jeg tænkte: Han har stillet sig frem som Kjempen mod en for-dærvet Tidsalders Aand, han maa være stræng mod den Aand og mod dem, han mærker og troer, der har bidraget til, at den Aand er bleven saa mægtig i Menneskene. Han kan letteligen blive skarp; thi han føler Kampens Hede, og jeg var altid Deres Mand; thi ogsaa jeg strider, efter Evne, mod denne Aand og føler dybt Kampens Hede, og De beroligede mig altid ved Deres Kjerlighed og christelige Selvovervindelse f. E. i Afskeden til Molbech, De frydede mig ved Deres H. 3 Kongers Lys, ved Fædreneaaret og mange andre Ytringer af Deres kraftige, sindige, christelige Sjel. Men Strøetankerne! see derpaa strandede jeg. Og nu det forfærdelige: De skriver i Deres Brev af 22 Decbr. at De har skreven dem under Bøn og Guds-paakaldelse! Du almægtige Gud! Det om Styrvolten, om Jens Langekniv, om Jens Napoleon etc. Det skal være skreven under Guds rene og hellige Aands Paakaldelse! Lad mig sige det Gr. jeg kan ikke andet: jeg anser det for en Plet paa Deres Præstekjole, at De derved, som David forstum paa en anden Maade har givet Herrens Fiender Leilighed til at spotte. At De ikke følte det, at De endnu ikke føler det, er mig, om ikke u b e g r i b e l i g t, saa dog v a n s k e l i g at begribe. Jeg har tænkt meget paa denne Sag, den har endog aldrig været af mine Tanker, uden under mine egentlige præstelige Forretninger; thi jeg elskede vor fælleds Sag og Dem saa højt, og iblandt an-

det tænkte jeg: her er givet Baggesen en særdeles Leilighed til at opstaae fra den Død, hans Hovmod, Vildfarelser og Pindsvinerier have styrtet ham i, kuns Ulykken, at det er skeet paa Gr. og Meres Bekostning. Han opstoed dog; men vist i Manges Øine paa Deres Bekostning. Visselig tabte han og ved sin triumpherende Haardhed, ved sin Udskjelden i Enkeltes Øine; og nu seer jeg, at De har villet helbrede ham; men tillad mig at sige det; Saadant Asa foetida kan en christen Præst ikke bruge. I Deres Brev af 22 Decmbr h u g g e r De Knuden over: men løser den ikke. Jeg har forsøgt at løse den. Saulus var — Saulus indtil han gik hjem til Christus; men dog blev der og maatte der blive meget af Saulus tilbage, forædlet, christelliggjort, som vist alle Apostle, ja alle sande christne ere Prismebrækninger af det rene Lys, Jesus Christus. Paulus havde vel meget af Violetskyggen, og hver sit, den som modtog Lyset renest var, efter min Følelse og Indsigt, Ham, som blev troe Lidelsen igjennem og under Korset, ham, Han satte til Søn i Sit Sted, men Ingen er fuldkommen reen, uden Christus høilovet i Evighed.

Hvad Paulus skrev og som Guds Aand har bevaret for os, det er reent, det troer jeg som Jesu Ord, som Guds Ord; men mon han aldrig har overilet sig uden for det vi kjende? Han taler i det mindste selv om Anfegtninger, om en Satans Engel, om Syndens Lov i hans Lemmer, om Djevelen, der gaaer omkring som en brølende Løve og søger, hvo han kan opluge. Om Noget Saadant var vederfaret Dem Grundtvig? var det saa urimeligt? Om vor fælleds Ven og Frelser vendte ogsaa det til Gud! See! De befaler mig ved et Magtsprog at troe Dem, De beder mig vælge mellem en Djævel og en Engel. See jeg rækker troehjertig, skjønt bedrøvet fordi jeg slet Indtet maa see, Engelen min Haand, og beder Gud bevare Dem fra at komme med flere Stikkere, som De engang skrev mig, at De havde i Lommen. Sørg i Vers og Tale over Tidens Blindhed og Vanart, grib Harpens dybe Toner i kraftig, men smeltende Vee-mod, den Gave gav Gud Dem; men nægtede mig og mange Andre, straf og kraftig og djærv, naar det skal være; men lad Kjerlighed og Maadehold skinne igjennem; men det Aristophanske det Archilochiske er ikke for en Christen, mindst for en christelig Præst. Mener De endnu anderledes, saa oplad Brodersjelen gandske for Broderen, at han dog kan forstaae Dem og ikke behøver at lade sig nøje med at troe.

Jeg glæder mig inderlig over Virkningen af Deres Prædiken

L. 8 f. o. Asa foetida = Dyvelsdræk, en skarp og ilde lugtende Medicin.

2' Juledag. Meld mig og noget om Underst. til S. og Snorre. Modtag med broderlig Velvillighed vedlagte 100 Rbdl til Hjelp til Deres Udgifter til Nytaar, min broderlige Haand rækker Dem dem. Og saa Gud give Dem og os alle et velsignet Aar og flere.

Hornslyd.

Lad mig dog vide, hvor De boer, at jeg ikke skal adressere Brevene til andre.

Fra Christen Olsen.

147.

Kjæreste Ven!

Næsbye d 10 Jan. 1816.

Dette er det tredie Forsøg jeg gjør paa at besvare det haarde Brev jeg i Aftes modtog fra dig tilligemed din Nyaarsgave. Ikke fordi jeg enten vil undskylde mig eller skrive dig noget konstigt til, ikke derfor har jeg maattet flere Gange afbryde. Nei jeg vilde gjerne vise mig for dig i ald Oprigtighed, intet for-dølge og intet undskylde, men saa stor er min Sjæls Sløvhed og Dorskhed, at jeg end ikke har Kraft til ordenlig at frem-sætte mine Tanker. Dog nu faaer det i Guds og Jesu Navn blive som det kan.

Dersom jeg sagde at dit Brev har rystet mig, da løi jeg og det vil jeg ikke med Villie. Jeg har kun fornummet at det burde ryste mig, men kan Guds Ord gjennem Propheters og Apostlers Mund ikke ryste mig, hvorledes skulde da et Men-neskes Taler gjøre det. Ja saa er det med mig. Næsten aandelig død er jeg. Den ene Dag gaaer hen efter den anden uden at jeg faaer udrettet det mindste. Ikke engang sukke og bede kan jeg uden i enkelte flygtige Øieblikke; hvad skal jeg nu gjøre? Dersom ikke Gud i Naade forbarmer sig over mig, da maae jeg bestemt gaae til Grunde.

Her sidder jeg i stum Fortvivlelse den lange Dag og Aften. Gid jeg kunde græde, da lettedes mit Hjerte, men nei jeg kan ikke græde. Ingen Verdens Ting rører mig. Det verdslige lader jeg gaae med Ligegyldighed, det aandelige piner mig som en nagende Orm. Jeg veed ikke hvad der skal blive af mig. Vel hundrede Gange er det faldet mig ind at tage Livet af mig selv, men det tør jeg ikke. O Gud forbarme sig over mig arme for-ladte Synder.

Du maae ikke troe at jeg ialmindelighed er bedrøvet. Sagde jeg det, da sagde jeg en slem Usandhed. Nei Gud give jeg var bedrøvet, gid Gud vilde saare mig, da fandt han vel og Læge-dom, nei ubegribelig dorsk og ligegyldig er jeg. Men hvad nyt-

ter det jeg klager. Du har saa ofte hørt mine Klager. De maae kjede dig, og du kan ikke hjælpe mig. Jeg har ingen Trøst uden den at det naadigen maatte behage Gud at løse mig ud af denne Elendighed, at han vilde kalde mig hjem til sig, hvor der er ikke Sorg og ei Pine.

Det eneste i dit Brev som tykkes mig Uret er det, at du mener jeg sover mig ind i Helvede. Det troer jeg ikke. Det haaber jeg Jesu Christi Blod skal fri mig fra. Jeg vil jo dog ikke have noget Samfund med Djævelen, jeg vil dog ikke bespotte Guds Hellig-Aand, og der staaer jo skrevet ald Synd skal forlades men Bespottelse mod Aanden skal ikke forlades, hverken i denne eller den tilkommende Verden. Der maae jo dog være Forskjæl imellem dem, der forsætlig og dristigen synde uden Betænkning, og dem der ligge under for Skrøbeligheden, om denne endog, som hos mig, nedsank til fuldkommen Afmagt. Deri tager du da vist feil at du mener jeg bliver evig fordømt, fordi jeg ikke kommer til noget kraftigt Liv i Christo Jesu. Ja paa Jorden bliver jeg elendig saa længe jeg lever, mit Liv bliver uden Glæde ja fuldt af Pine, det bliver uden Betydning, men min Sjæl faar Djævelen ikke i Eie naar den er løst af Legemets Baand, da klynger den sig inderlig til sin Frelser som den elsker og som den her adskiltes fra fordi — ja jeg veed ikke ret hvorfor; thi jeg elsker jo dog min Frelser. Jeg kan ikke skrive, jeg kan ikke tænke, jeg synker igjen i min fortvivlede Dorskhed. — Hvorledes mon jeg skal prædike. —

Dette haver jeg dog funden fornødent at sende dig formedelst de Ord der staae: i G u d s o g J e s u N a v n s k a l d e t b l i v e som det kan. De Navne vil jeg ikke tage forfængelig naar jeg ved af det at sige.

— — — —

*Fra S. B. Hersleb.**

148.

Kjæreste Grundtvig!

Kristiania d 17 Jan. 1816.

Inderligt takket være du for dit kjærlige i Ordets sande Forstand venlige Brev, som jeg i Dag 8te Dage siden modtog. Trænger jeg end mere til Paamindelse, Advarsel og Tugt end til kjærlig Trøst, saa ligger dog dit broderlige Hjærte saa aabent og saa varmt til Syne i dit Brev, at dette ej kunde andet end virke velgjørende paa mig. Du troede mig i samme ængstede Tilstand, som du, trofaste Ven! fordem var, og ilte mig venligen i Møde med den Trøst, jeg da ej formaaede at

give dig — det du mest frygtede for var, at mine Lidelser, min Kamp skulde — menneskelig talt — vorde for tunge. Kjæreste Grundtvig! jeg erkjender dit Venskab, om jeg end ikke skulde med lige Varme kunne gjengjælde dig det. Min Tilstand er imidlertid ej, som du synes at tænke dig den. Dit Brev til Stenersen rørte mig dybt: jeg følte, hvad jeg ofte, saare ofte, havde følt men atter neddyssset, at jeg ej var hvad jeg maatte være, om jeg vilde haabe Guds Naade og mine Synders Tilgivelse. Thi den, der ej saa meget han formaar kæmper mod det onde i sin Barm, er Syndens Træl og vist ej Kristen. Jeg véd ret vel, at vi med al vor Kamp, med al vor Dyd, ere og blive arme, usle Syndere, der ej fortjene Guds Naade — o, det véd jeg vel, jeg føler det alt for grandt, til at glemme det, men jeg véd og at: kæmpe derimod skulle og maa vi. Min Anger var imidlertid ej voldsom Smerte — jeg haaber og jeg ønsker, at den skal følge mig til min Grav, og end klemmer den mangan Gang mit Bryst; men ellers var den ej legemlig og ej kvælende. Jeg har næsten altid været rolig nok til at arbejde, og det er mig kjært at arbejde. Jeg tror endnu, at det er mit Kald og min Pligt at stræbe efter klar og grundig Indsigt, og at vejlede andre dertil, enddog det er mig klart, at vi ej kunne udgrunde Livets Gaader. Jeg tror, at i den hellige Skrift findes det Lys, der kan og skal vejlede os sikkert, og at det ene dér findes — men jeg tror ogsaa, at det er min Pligt som Lærer med Flid at granske dens Bogstav, vistnok med Bøn til Gud og med det faste aldrig glemte Forsæt: intet at lægge derind eller tage derfra. Jeg er da vel ej i Fare for at blive Pietist eller Sværmer, som du, min Ven! synes at frygte for, ventelig fordi du tror, at dertil alle Nordmænd ere tilbøjelige. En svag og kold Tro er det mere, du hos mig maa frygte for; — det indser jeg vel. Gud, der hidtil saa underlig ledede mig, styre fremdeles mine Fjed gennem Kummer og Lidelser eller gennem Glæde til hans Sandheds Erkjendelse. — Anderledes er det med Stenersen. Han klager endnu over Kulde i Hjærtet; han ængster sig for sig selv, da han maa tro, at din Dom om ham ej kan være ugrundet, og dog ej ret indser, hvorledes han anderledes skal te sig — dog ej uden i enkelte ensomme Øjeblikke kan føle den Anger og Angst, han tror nødvendig. Han er uvis og fordømmer sin Kulde, sin Rolighed. Han tror, at Omgang med dig, vilde give ham det, han mangler, eller dog føre ham til at finde det. Gud ene kjender Hjærterne — jeg vover ikke at dømme. Jeg tror, at du dømmer Stenersen for haardt, men jeg tilstaar, at jeg forstaar ham ikke. Jeg haaber, det vil glæde dig at høre, at Sverdrup i Gaar har i Colle-

gium academicum i en vidtløftig Deduktion vist, at vor Trang, Kilden til alt vort Uheld, var Mangel af Kristendom, og foreslaaet at anmode Regeringen om, at du maatte ansættes som Prof. i Historien og Universitetets Præst, samt at det nye Testamente maatte herefter læses i de lærde Skoler. Baade Sagen selv og især at det kommer fra Sverdrup, glæder mig inderlig. Saa snart det har cirkuleret, skal jeg tilmelde dig Udfaldet.

Tiden er forløben, og jeg skal i en Examenskommissjon. Gud være hos dig, min kjære, trofaste Ven! Hils din Lise venligst fra mig. Ogsaa Olsen og Treschow maa du hilse. Jeg skrev i Gaar et Par Ord med en rejsende, der nok medtager Brev tilbage, om du har Tid. Hos Henrich Borch paa Regensen faas Underretning, hvis han ej selv finder dig.

Din hengivne

Hersleb.

Hvorledes lever din gamle, gode Moder? — Du bringe hende og din Broder kjærlig Hilsen.

Fra C. Høegh-Guldberg.

149.

Deres Velærværdighed!

Odense 5 Febr. 16.

har med den Dem egne christelige Varme for Fædreland og alt, hvad Mennesker er helligt, anbefalet os Deres Landsmænd at bidrage til Udgivelsen af vore gamle Krøniker, Omstændigheder, Reformer i det Militaire o. s. v. der for mig — som en uformuende Mand med stor Familie, maatte ansees, har indtil nu forbudt mig at bestemme det Lidet, ogsaa jeg kunne give; jeg kan det nu, og vover d i r e c t e at tilbyde Dem, ædle Landsmand! denne ubetydelige Skjærv, d i r e c t e, fordi jeg saa gjærne, saa inderligt ønskede at række Dem min v a r m e Broderhaand, og her saae en kjær Leilighed dertil. Min Skjærv er saa lille, at jeg ville frygte den miskjændt, naar jeg ei kunne sige mig selv: „meer kan Du ikke“, og veed, at De, Høistagtedel aldrig kunne tvile derom i dette mig hellige Øjeblik!

De ville da tillade mig tilbyde Dem hver Termin eller hvert Aars 11 Juni og 11te Decbr. 20 Rbdlr. Navns Værdi, altsaa aarligen 40 Rbdlr. N: V: til Udgivelsen af Krønikerne eller til Hjelp for Udgivelsen af *Hvilketsomhelst*, der maatte udkomme fra D e r e s Haand, aldeles ubetinget, altsaa uden at jeg endog ønsker at vide hvortil. Dette skal vedblive saalænge — hvert Aar, Gud skjænker mig Formue dertil!

Lad mig nu af Hjærtets heele Fylde tolke Dem min, en dansk Mands, Tak for alt det Gode, Deres ædle Skrifter virkede paa mig og Mine, Længe har De været — Gud ske Lov! — vor Huusven; varmt har De manges Aften talt i vor lille Kreds, saa vi ønskede Herrens bedste Velsignelser over Dem, manges Gang have vi da udraabt: o! at gamle Fader ei lever meer, hvor kjær ville Grundtvig været ham! See ædle Mand! saaledes lever De blandt os, saaledes lever De i manges mig kjænt Kreds, og Dette være Dem en liden Opmuntring, naar De ofte maatte see eller tro Dem miskjænt, sandelig De har mange, mange Venner!

Skulde De nogen Tid paa hvilkensomhelst Maade, komme til Odense, tillad mig da, tilbyde Dem mit Huus. Skjønt lille, har det Hjerter, og Hjerterum. Lad mig endvidere bede Dem inderlig, at regne, (tør jeg til en Mand som Dem tale saa?) paa en Ven i mig, og det i hvilket Tilfælde, De maatte komme! tal da til mig!

Med ubegrændset Høiagtelse ærbødigst hengiven

Christian Høegh-Guldberg,
Oberstlieutenant.

Lad mig fra min gamle Ven, den alderstegne Hornsyld, som nylig i 2 Dage laae hos mig, ømt hilse Dem! ligesom og fra min Ven Mülerts.

Til C. Høegh-Guldberg.

150.

Kbhvn 16de Febr. 1816.

Neppe behøver jeg at sige Dem, Høistæredel! at Deres inderlige, venlige Brev, som jeg i Dag har modtaget, er mig dobbelt kiært, fordi det er fra en Søn af Ham, der i onde Dage holdt saa kiækt og hardt ved Sandheds og Fædrenes foragtede Troe, en Mand hvis rette Billede jeg vel kun saae i Historien, men som det dog glæder mig, ogsaa, skiønt i mine Drengaar, at have seet af Ansigt, ja, ved et underligt Sammenstød, endog havt en lille Samtale med. Visselig, et saadant Ord af den Mands Søn, er noget af det Glædeligste jeg i Verden kunde høre, og dobbelt maae jeg takke Gud, fordi Han lader mig høre en saadan Røst paa en Tid, der uden al Sammenligning er mig den haardeste og mest ængstelige jeg i mine Præsteaar har oplevet, den i hvilken jeg følte mest Trang til Stadfæstelse paa, at mit Arbeide ei har været forgiæves. Ingenlunde mener jeg dermed at jeg nogensinde har troet det, nei, manges en

Glæde har Gud ogsaa i denne Henseende skiænket mig paa den lidt knudrede Vej jeg skulde vandre, og det kan jeg i det Mindste aldrig glemme, at var der end ikke udrettet naar ved min Tale, end at jeg har frelst min Samvittighed og er reen af Slægtens Blod, da havde jeg vistnok Grund til at sørge inderlig, men ei mindste Ret til at klage. — Ja, ikke blot dette, men naar jeg i hellige Timer opløfter mit Hierte til Gud, og skuer ud over kommende Dage, da føler og seer jeg, hvad jeg saa ofte stræbde at tolke, Herrens rige Velsignelse, og den Sandheds jublende Seier til hvis Udbredelse ogsaa jeg var et Redskab i min Herres Haand, og da maatte hele Verden raabe, at mit Arbeide var forloret, jeg vidste dog i inderlig Glæde, at den talde ikke af Sandhed. Men, ogsaa jeg er et syndigt og skrøbeligt Menneske, som i Fristelsens og Prøvelsens haarde Stund maa længes efter uadvortes Trøst og Vidnesbyrd, de timestes mig sjelden i Livet, og aldrig trængde jeg meer dertil end nu, nu da jeg har Skinneth af Fred med hele Verden og af de behageligste Udsigter. **B o r t l æ g d i n P r æ s t e p e n!** det var Ordet som greb mig i en hellig Time, og jeg adlød den dybe, mig usvigelige Følelse, og daglig indseer jeg det tydeligere, at det maatte og skulde saa være; men daglig har jeg ogsaa følt det med dybere Smerte, hvor tungt det er, at det maae saa være, thi det maae kun være saa, fordi Man ikke vilde høre Sandheds Ord fra mine Læber, fordi de, som vare dertil kaldede, ei vilde give mig det Vidnesbyrd, at jeg lærde Sandheds Vei rettelig efter Guds Ord. De mener udentvivl, ærede Mand, at jeg heri gjør Tiden Uret, og glemmer eller tvivler om at min Tale har fundet Bifald og Indgang hos Mange, men det er ikke saa, jeg veed temmelig godt, hvorledes det i den Henseende staaer sig, jeg har i mit inderste Hjerte den glade Forvisning, at Sandheds Ord spirer i saare mange danske Hjerter og vil engang bære velsignede Frugter, jeg er vis paa, at udenfor Kredsen af Hovedstadens Boglærde, er det kun Enkelte, der egenlig kunde have Lyst til at binde min Tunge, og at de Læseres Tal ingenlunde er lidet som ønske mig alt Godt, og forlystedes ved mangt et Ord fra min Pen. Men, jeg har lært at gjøre Forskiel paa Sandhed og mig, og i Sandheden selv paa det som er Timeligt og det som er Evigt, **S a n d h e d t i l S a l i g h e d** og jeg hverken kan eller bør dølgje for mig selv at det var den sidste som fandt det mindste og lunkneste Bifald; jeg maae sørge over alt Bifald som ikke fremmede den store Sag, og inderlig tungt maae det være mig at tie med hvad der egenlig ene i sig selv er værd at tale om, og sysle hardtad udelukkende med hvad der kun har

relativ Værd og Vigtighed, hvad der vel, i Følge Tidens Vilkaar, er en nødvendig Omvei, men yderst ubehagelig fordi den langt bedre lod sig lægge tilbage paa den lige Vei, dobbelt ubehagelig for mig, som veed, hvor tungt det er der at vogte sig for Vildfarelse, og ei glemme selv det ene Nødvendige. Jeg mener nemlig hermed den verdslige Poesie og Historie, der vel er det Eneste, hvormed jeg nu en Stund tør sysle offentlig thi om den nærværende Tid og christelig Sandhed kan jeg ikke tale, uden at stride, uden haardelig at for-dømme Tidens hovmodige Daarskab, de blinde Veilederes Bedrift, og de Bedres Lunkenhed, og udentviwl har ogsaa De erfaret, at det er Noget hardtad Ingen lider eller bifalder, vist har De ogsaa mærket, hvad jeg har lært baade offentlig og i mine fortroligste Venners Kreds, at denne Strid, (Man kalder det sædvanlig Intolerance og med Rette for saavidt Sandhed aldrig kan taale Løgner eller tiltale den venlig, christen Troe og Kiærlighed aldrig taale at see de Letsindige forvildes, de Skrøbelige forarges, de Troende tie af Frygt for Verden uden at løfte sin advarende, opmuntrende, tugtende Røst) at denne Strid, siger jeg, det egenlig Christelige og Præstelige i mig, var selv dem til Forargelse, som forlystedes ved mangan Tone fra min Harpe, mangt et Sandheds Ord fra min Læbe, og som i det Hele ansaae mig for en sandhedskiærlig og gudfrygtig Mand. — See, det er min Sorg, derfor maae jeg selv binde min Tunge og henlægge min Pen, for at de ærlige Mænd, som ellers yndede min Tale, kan lære at det ikke var naturlig Hefthighed og Barskhed og Hidsighed som drev mig til at tale de skarpe Ord, det maae de lære, naar de see, at jeg kan fortie dem og dog erklære dem for nødvendige, derved, og ved de Begivenheder Gud vil fremføre, skal de selv komme til at indsee den skarpe Tales Nødvendighed, og ønske at jeg, hvem Gud har udrustet med naturlig Kraft og Frimodighed, vil udtale dem; de skal lære at indsee hvad det koster at tale saaledes, idet de føle at de selv skulde og kan ikke, da de ei har villet lære det ved at see mig sætte Alt paa Spil, hvad mit som Alles Kiød og Blod agter mest Dyrebart, og da erkiende hvor daarlig den Mening var, at jeg lod mig drive af Kiød og Blod til at gjøre hvad jeg klarlig saae og fælde kostede eller udsatte netop disses største Klenodier. Før denne Indsigt faaer Rum hos de Bedre, og det tillige er blevet Verden umuligt med mindste Skin at skylde mig for Sværmerie og Fanatisme, før maae jeg ei igien begynde Striden, thi før nytter den ikke, til det skeer, maae jeg ved stille Arbeidsomhed i Ting Verden ka-

der sine, lægge min Tamhed for Dagen og stræbe at undergrave paa en offenlig og ærlig Maade det Sandhuus, Man ikke kunde taale at see omkastet med en Fart, fordi Man havde Noget derinde som Man elskede og vilde redde, uagtet det ei staaer til Redning, men maae forsages med Verden. Min Bekymring er det nu kun at vogte mig for selv at falde i den Grav, jeg graver til Tidens Daarskab, Faren føler jeg, og Frygten har knuget mig, ja jeg seer det godt, dersom Gud ikke naadelig opholder mig, da maae jeg falde, men jeg fortvivler ikke, thi jeg veed paa H v e m jeg troer, Han som er mægtig til at bevare mine Trin paa Sandheds Vei, og udføre min Sag til Seier. Det er Dem maaskee underligt at høre Saadant, men De vil dog udentvivl finde at min Frygt er ikke ugrundet naar jeg siger Dem hvorpaa den grunder sig, nemlig paa Bekiendskab med de menneskelige Vilkaar i Almindelighed og med mig selv, eller rettere paa Guds Ord anvendt paa mig selv. Af Naturen er det min Lyst at omgaaes med boglig Konst, især med Historie og Poesie, og naar jeg nu skal gjøre til min H o v e d s y s s e l hvad der er min n a t u r l i g e Lyst, fristes jeg naturligviis til deri at fordybe mig saa, at jeg glemmer min Christendom, vel ei i Hovedet, men der hvor den ene er Noget, i H j e r t e t, fristes til at glemme Øiemedet over Middelst, Legemet over Skyggen. Føier jeg nu til, at, efter al Rimelighed maae mine næste Arbeider blive ligesaa umaadelig roste, som de forrige ere lastede, da vil De ikke nægte, at det vil falde tungt stedse at sukke i sit inderste Hjerte over P r æ s t e n s Tungebaand, stedse at betragte sit Arbeide og sin Roes for Intet, naar de ei kan bane Vei for christelig Sandhed, stedse at være rede til at bortlægge slige Sysler, og afryste alle Verdens Laurbær, for med Offer-Krandsen af Cypresser, at blotte Brystet atter for Verdens skiærpede Glavind og vandre de hensovne Sandheds Vidners tornefulde Vei, Gud veed, igiennem h v i l k e, men nødvendig giennem s t o r e T r æ n g s l e r til Baalet eller Graven.

See, det er det klare Billede som staaer for mig ved Indgangen paa det nye Afsnit af min Bane, og er det vel underligt at jeg frygter og ængstes for selv at tabe hvad jeg har arbeidet, at jeg sørger over at mine Brødre ei vilde skaane mig for den tunge Prøvelse og Fristelse, at jeg f r i s t e s t i l at sige: du har dog hardtad arbeidet forgiæves, siden ikke et eneste Menneske fik ved din Tale Mod til at sige Verden i Øinene sin Troe og dens Daarskab, til høit at vidne om dig, at du forkyndte den ældgamle Christendom uden Falskhed uden sværmerisk Tilsætning og Forvanskning! Ja, visselig, vel maae jeg

frygte og sørge, som jeg aldrig frygtede og sørgede, mens jeg stod i den aabne Feide og lod Verdens Pile hvine om mine Øren; da var jeg rolig og glad, thi jeg vidste, Hvi s Strid jeg førde, Hvi s Skjold der bedækkede mig, og Ordets Sværd veeg ikke fra min Lænd, og jeg haabede hver Dag at see de Vidner opstaae som havde tøvet. — Den Fred og Glæde kan jeg nu ikke have, thi nu bliver mit eget Hjerte Valpladsen, og den hellige Nidkiærhed som tvang og styrkede mig til at overvinde mine aandelige Fiender, den maae jeg selv neddæmpe, og skal dog bestaae Kampen, hvis ikke jeg, som har prædiket for andre, skal selv forskydes, og det er visselig ei let. Derfor sidder jeg nu sorgmodig som Man aldrig saae mig i de fem forløbne Præsteaar, ja jeg sidder hardtad ledig, ikke fordi jeg jo veed hvad jeg skal giøre, ikke heller fordi jeg tvivler om at føle Lyst til mit Arbeide, saasnart jeg har begyndt, men fordi jeg frygter, fordi jeg ønsker, om det var muligt at undgaae en Stilling, hvori det maae være min offentlige Hovedsag og kan saa let blive i Løn min Hjertesag. O! var det mig kun forundt hver Søndag at optræde og forkynde Guds Ord, da vilde jeg trøstigt begynde, thi da var der dog en udvortes idelig Paamindelse for mig, om hvad der er mit egenlige Kald, da nødtes jeg dog til idelig at afbryde Arbeidet, og uddrive med Guds Ord alle verdslige Tanker, da oplødedes dog mit Hjerte eengang om Ugen til dybt at føle Forfængeligheden af alt det Timelige, naar det vil være andet end det Eviges Skygge, da turde jeg haabe at kunne tænke og skrive som den fromme Bonde saae og pløier, paa Haab om Guds Velsignelse og med Længsel efter Hviledagen. Jeg veed det jo vel, at ogsaa uden denne udvortes Anledning kan og vil Gud styrke og bevare mig til at giøre min Gierning for Hans Aasyn og med Længsel efter Hans Rige, men jeg frygter for at jeg, uden en saadan Anledning, vilde enten fordybe mig i den boglige Kunst, eller under den bestandige Strid i mit Inderste være uduelig til at øve den sømmelig, jeg veed ikke heller hvorledes jeg nogensinde skulde kunne være hjerteglad, naar jeg maatte see daglig paa Ondskab, Vildfarelse, Lunkenhed og Ligeegyldighed for det eneste Vigtige, uden at kunne i det mindste til dem der nærmest omgive mig og vil høre, tale et Advarsels og Formanings, et Tugtens og Trøstens Ord. Nei, jeg har det Haab til Gud, som prøver Ingen over Evne, og kaldte mig Uværdige til sit Ords Tjener, at Han vil forunde mig denne Styrkning og Vederkvægelse i min Trængsel. Vistnok ere Udsigterne her ikke derefter, men Han, det veed jeg, kan fremkalde Lys af Mørke, og hvor nødig jeg end vandrer

fra mit Fædreneland, saa, dersom her ikke undes mig Leilighed til mundtlig at forkynde Guds Ord, medens min Præstepen maae hvile, og den tilbydes mig andensteds, da, i Herrens Navn! jeg kan vist ikke andet, jeg maae udgaae fra min Slægt og min Faders Huus, fra Fædrenes velsignede Land, for at raabe i Ørken. Dog jeg vil endnu haabe, snart vil det vel være afgjort, men jeg vil med Guds Hjelp bevare Haabet til det Sidste, ja tage det med mig over Bølgerne, haabe, at før jeg vandrer til mine Fædre, skal jeg see Lys paa deres Grave, skal jeg høre Lovsangs-Tonen i Paulunerne de reisde til Ordets Priis og Christnes Andagt, til Skygge af Templet, gjort uden Hænder, evigt i Himlene.

Dog, det er Tid til at afbryde, underligt nok kan det synes, at jeg siger Dem alt dette, en Mand hvem jeg aldrig saa, og hvis udvortes Stiling synes mindst at kunne fremkalde mine Vemods-Følelser og mit Skriftemaal, men, Gud være lovet! Skinnet bryder jeg mig ikke synderlig om, et kiærligt Hjerte talde ~~til~~ mit igiennem Deres Brev, jeg fælde Trang til i et saadant Mandshjerte at indgyde Summen af hvad der nu opfylder mit, og det maatte jeg gjøre, naar jeg skulde svare hjertelig paa Deres Brev. De bød mig tale til Dem som en Ven, ja, mit Hjerte maatte skuffe mig besynderlig, om det var kun, hvad der er sjældent nok, men hvad jeg, Herren være lovet! dog ei savner, en ærlig Vennehaand De rakde mig, og ei, hvad jeg har længe savnet, et dybt og dansk Mandshjerte De aabnede mig, og ved hvis blotte Navn mine stille glade Vemods-Taarer trille. Ja, Guldbergs Søn! af Naturen er jeg haard, men Gud har smeltet mig, og opladt mit Hjerte til at føle Fædrenes Kiærlighed, men endnu fandt jeg ikke et Menneske at dele den med, naar Armen skal løfte det blinkende Sværd, kan Hjertet bløde, men maae ikke tale, man troer jeg er haard og kold, og for Gud er jeg det, men visselig ikke for Mennesker, allermindst for danske Fædre og deres Børn; men skulde jeg stedse hårde mig i Kamp, o, da vilde sagtens igien Egenkiærlighed vinde Seier, o ogsaa for mig er det vist nødvendig en Stund at lægge Sværdet og kun stride med Hjertet, og jeg maatte slet ikke klage over Nogen, men skulde kun bede Gud i Jesu Navn forlene mig Villie og Kraft til at vandre alle mine Veie for Hans Ansigt i Kiærlighed. Ja, beed med mig! og Herren velsigne Dem og Deres Huus! Takket være Gud for den Vederkvægelse Han ved et Broderhjerte skienkede Deres Ven

N. F. S. Grundtvig.

Fra Jens Hornsyld.

151.

Assens d. 28 Febr. 1816.

Endelig og endelig haaber jeg dog, at kunne have en Times Rolighed til at underholde mig med Dem, Høistærede Ven.

Jeg var i Odense og maatte møde der, da jeg, anmodet om at være Medlem i Fyens litterære Selskab — ikke troede at burde unddrage mig, og jeg havde endnu en Hensigt, nemlig at virke for Saxo og Snorre. — — — Af hvem er Anmeld. i Athene? Af hvem er Recens. i Litt. Tid.? jeg har deraf læst Nr. 7 og 8. De synes mig ikke skrevne i fjendsk Hu og kan vel have Ret i een og anden Anmærkn. Athenes: at en Originalskribent vanskelig er en god Oversætter har vist Luthers Exempel mod sig, dog kunde det vel være, at min elskede Ven faaer vogte sig vel for at ikke Grundtvigs Subjektivitet i de poetiske Stykker fordunkler Saxos og Sn. Objectivitet, eller at De ikke midt i Begeistr. af Sn. og Saxos Muse synger som Gr. og ej som S. og Sn. Det er vel vanskeligst med Saxo, De maa skue ham igjennem det latinske Glas, skue Nordboen Saxo eller endnu rettere Skjalden, hvis Qvad, han latiniserer, igjennem Phraser og Ordbram og points som de Franske kalde det. Der hører et eget Øje og Øre til, som og til rigtig at bedømme om De har hørt og seet ret, om De lader den gamle Skjald synge, som han virkelig i det Qvad Saxo kjendte og nyttede har sjunget, eller han grundtvigiserer? I Henseende til Sn. kan De baade lettere vogte Dem og det kan lettere bedømmes hvorvidt De har været heldig. Af forældede Udtryk er maaske „Dressel“ dadlet med Ret, men „strag“ med Uret, havde Recens. været i Jylland, vilde han finde, at det er et almindelig bekjendt og som mig synes prægtigt Ord. I Oversættelse af Gamle Danske passer vist gamle Ord, naar de ere betegnende og ikke trænge for meget til Scholier; thi det er vist en Mangel, naar der skal en Hesychius til. Ved denne Leilighed maae jeg i Fleres Navn bede at De i en lille Note i Deres tilkommende Skrifter forklarer hvad f. e. Frekland er for et Land. De ønsker at læses af Mange og Mange forstaae det vist ikke. Af de uædle og lave Udtryk begge Recens. omtale dadles nogle med Uret, som at nappes med de Norske, hvor han har huseret; men, efter min Følelse, med Rette: groet bedre af Skarnet, denne hersens Olav etc. derimod er Bondeganning et herligt Ord, som bør faae fuld Borgerret, Sig ikke, naar De læser det: Hvad vil

L. 9 f. o. Rec. er anonyme, d. v. s. skyldes Udgiverne: Molbech og P. E. Müller.

Saul blandt Propheterne? thi vel er jeg ikke Poet; men jeg har Følelse for sand Poesi og — jeg er Deres oprigtige Ven og vil Deres og Deres Sags Ære og Fremgang. Derfor ville De og med Godhed høre, naar jeg beder Dem: Svarer De paa Recens. saa svar med Sagtmodighed, tag det Recensenterne siger som velmeent Raad. Sæt Dem ikke med saa klare og skarpe Ord frem som Kontrast af disse Mennesker, viis Dem, som De er, uden just denne s k a r p e M o d s æ t n i n g. Det fremlyser dog og virker desto bedre, og der vil ikke gives Leilighed til Anmærkninger som de pag. 123 i Litt. Tid. Dadle ikke skarpt Deres Forarbejder, som. f. e. Bjørn Haldorsen og Olavsens; Det er lettere at vandre en mere betraadt Vei, end en mindre betraadt. Følg og Recens. Raad, han giver Dem pag 128. Det er usselt sagt af Anmeld. i Litt. Tid. at Summen er saa stoer, at man ikke kan vende at den saa snart kan komme ud. Denne Sum for et vigtigt Fædrenelands Anliggende. Vel er det en rasende Pengetid; men denne Sum for tvende Riger!!! Der speculeres vel ikke paa, at frarane Dem Æren og tilvende Yndlingerne den? f. e. Oehlschl. i Forening med Rask eller P. E. Müller? Kjender De Anmeld. og Recens.? saa sig mig det jeg skal ikke omtale det. Seer De Ingemann? Han skal være sygelig? Jeg saa af Heimdall at De forklarer Allegorien i Underbarnet anderledes end jeg har tænkt mig den. Jeg an-saa Bjørnen for den raae fysiske Kraft, Ørnen for den intellectuelle Kraft, Speculat og Delphinen for den borgerlige, jordiske Virksomhed, hvoraf Handelen er det høieste og Alt andet Spændende og alt dette skulde Christi Religion binde og for-ædle. — Endnu een Ting: Jeg har hørt, at De arbejder Dag og Nat og under Dem ingen Hvile. Hør ikke blot en Vens, men en erfaren Mands Ord; og De veed: Erfaren Mand er god at gjeste. Overspænd ikke Naturen. Jeg undte mig fra mit 18de til 32 Aar kuns 3 a 4 Timers Søvn i Døgnet. Jeg læste med rasende Hunger til Kl. 3 om Natten og led ofte bestemt Mangel paa Livets Nødvendigheder, led virkelig, legemlig Hunger, jeg ændsede det ikke, før jeg var over de 32 Aar, da følte jeg det: krampagtige Tilfælde i Maven, Hypochondrie. Jeg drak særdeles gjerne Øl fra min tidlige Ungdom af; men nu i nogle og tyve Aar har jeg aldrig smagt det, maa holde streng Diæt og er endda ofte meget syg og sjelden eller aldrig gandske frisk, og Helbred er dog det vigtigste jordiske Gode.

Jesus Christus, der ikke aflader at kalde Arbejdere i sin Viingaard, styrke Dem baade aandelig og legemlig, og, da De heller ikke blev Capellan i Aarhus, saa sætte han Dem paa den Post, hans Alvidenhed kjender som den, hvor De hel-

digst kan virke for hans Riges Udbredelse og Forherligelse. De skriver mig vist til, det første, De kan og da vil De ven-skabelig melde mig Noget om aldt det Meget, jeg har spurgt Dem.

Deres oprigtige Ven
Hornsyld.

Til Cathrine Marie Grundtvig.

152.

Kjæreste Moder!

Khvn. 2den Marts 1816.

Mit sidste Brev har uidentvivi bedrøvet Dem men jeg kunde ei opsætte længere at skrive og skulde jeg skrevet anderledes end jeg var tilmode, maatte jeg enten have hyklet eller skrevet saa koldt og ubetydelig som det ingenlunde sømmede sig. Nu er det Gud skee Lov! bedre, nu kan jeg igjen arbeide med Livlighed og vente i Stilhed paa Gud og Hans Time. Uvis-heden om hvad egenlig Virksomhed der for det Første er mig beskikket, vedbliver vel endnu, men den piner mig ikke saa, jeg overlader det trøstigt til Gud, der har ført mig saa naadefuld hidindtil og vil føre mig fremdeles paa Hans Sendebuds Vei til Arbeide og Hvile.

Nu gaaer Rygtet at jeg er kaldet til Norge, men, skjøndt det ei var umuligt, anseer jeg det dog foranlediget af hvad jeg før har tilskrevet Dem, thi var Udfaldet bekiendt, vilde jeg dog ventelig være en af de Første, som vidste det, og jeg har siden Intet hørt fra Norge. [afbrudt].

*Til P. Winsnes.**

153.

Kjære Vinsnæs!

Khvn. 3dje April 1816.

Længe har jeg opsat at skrive Dem til, fordi jeg blev saare utilfreds og sørgmodig over Deres sidste Brev og vilde lade nogen Tid gaa hen, dels for at kunne betragte Tingen med mere Rolighed, dels fordi jeg var uvis, om det ikke var bedst at tie.

Men, nu maa jeg dog rent ud sige Dem, at saa vidt jeg kan forstaa, er De i Lav med at gjøre tvende onde Ting: at forlade den levende Vandkilde og hugge Dem brustne Brønde, som ej holde Vand. Stedse har jeg frygtet for Dem, fordi jeg bemærkede, at De lod Hæftighed gjælde for Varme, og dvælede gjerne ved Indfald, og elskede den pietistiske Stræng-hed i det udvortes Væsen og det verdslige i Grunden; ærlig har jeg,

baade mundtlig og skriftlig, advaret Dem, uden at jeg dog mente at sige Dem alt, fordi jeg haabede, at Deres Tro paa Bibelen som den Lampe, i hvis Skin alt bør ses, paa det Herrens Lys, i hvilket vi ene kan se Lys, skulde efterhaanden renses og helbrede Dem. Men, des værrel ogsaa dette Haab synes med saa mange andre om mine Venners Fremgang til Sandhed i Troen at have skuffet mig. Tydeligere og tydeligere har Deres Breve vist mig, at De i Grunden ingen Lyst havde til at tale med mig om de Ting, som høre til Guds Rige, men skrev kun, fordi De ikke vilde være Dem selv bekendt, at det var forbi med den Hengivenhed, De med saa megen Hæftighed tilsagde mig, en Hengivenhed, De vidste, jeg kun ansaa for noget, naar den først og fremmest gjaldt den Sandhed jeg forkynder, ikke af mig selv, men efter Guds rene, uforfalskede Ord. Deres sidste Brev gjorde dette til Vished og ikke alene berettiger, men forpligter mig til at tale saaledes; thi om der aldrig stod mere end at De spørger Haugianerne til Raads om, hvorledes De skal prædike, da havde jeg ikke mere Vidnesbyrd behov om, paa hvad Vej De er. Ikke vil jeg her udbrede mig om Haugianernes Væsen; thi de maatte være Engle fra Himmelen, saa skal De dog ikke adspørge dem, men ene og alene Guds Ord, som bliver evindelig; og da de nu ikke ere Engle, men syndige og i mange Stykker vildfarende Mennesker, maa den Prædikant, som vil rette og læmpe sig efter dem, nødvendig vorde en blind Vejviser og vildfarende Lærer. Jeg ved jo desuden, at Hansteen er en ægte Haugianer, og at De med ham sidder hos den selvgjorte Apostels Fødder og vejer Deres Penge, hvor der ej er Brød, undfanger Vejr for at føde Hvirvelvind. — De vil vel indbilde Dem, at det er Misundelse, som fører min Pen, men Deres Samvittighed skal vidne anderledes og give mig det Vidnesbyrd, at jeg aldrig har stræbt at overtale Dem eller nogen til at tro Mennesker, men Gud, at jeg mangen Gang har advaret Dem for at tro mig uden at adspørge Guds Ord og ham, som ene er korsfæstet for os, og er den eneste sande Lærer og Ledsager. Med den Tænkemaade kan det visselig være mig personlig saare ligegyldig, paa hvis Læber De vogter, i hvis Fjed De træder; men som Præst, som den Mand, De kaldte Fader i Kristo og som tør haabe endnu at have en Talsmand i Deres Bryst, som en saadan kan jeg ikke tie, maa i det mindste endnu en Gang paa det inderligste og alvorligste bede og formane Dem, dog ikke at lade Dem omdrive som Bølger af hvert Lærdoms Vejr og løbe efter Menneskenes Spil og Blændværk og efterfølge dem, der ej holde fast ved Hovedet, men støde an paa

Hovedhjørnestenen og bygge Huse paa Sand, foragte den Retfærdighed af Troen og vil oprette sig en egen Retfærdighed, som haver Skin for Kraft og gjøgler med Kjendelser, i Steden for enfoldig at efterligne vor Herres Jesu Kristi Samfund. O, Vinsnæs, Vinsnæs! vist nok er det langt lettere med blinde Farisæer at rense det udvortes, end at lade Guds Søns Blod rense Hjærtet, langt lettere at erholde den vamble Lunkenhed og det methodistiske Uvæsen og Færdighed i det laadne, klynkende eller skummende og brusende Kragemaal, end at gjenfødes ved Troen i inderlig Kjærlighed, lære at vandre for Guds Ansigt med aandelig Glæde og kristelig Frihed og venligt Haab og ydmyg Erkjendelse af sit eget Intet, lære at tale som Guds Ord, rigelig, enfoldig og kraftelig til Sønderknuselse og Lægedom; men hvad gavne de krogede Gjenveje! de føre alle til den brede Fordærvelses Vej!

Hør mig dog og forstaa mig ret! Hvorvidt De er bøjet fra Sandheds Vej, det ved ikke jeg; thi De har skrevet mig til som den, der skjuler, ej som den, der aabenbarer sin Vej; men at De er i Fare, og at alt hvad som ej kommer gjerne til Lyset, er ikke af Sandhed, det ved jeg, og derfor taler jeg.

Inderlig skulde det glæde mig, hvis jeg erfor, at min Frygt var overdreven; men aldrig kan det angre mig at have følt og kundgjort den; thi den er af Sandhed, af Sandhed i mig vel syndige og skrøbelige, men ærlige Mand og Jesu Kristi Tjener, som vel maa frygte og sørge og raabe, naar han ser, at selv en af de faa, i hvilke han haabede at se Medarbejdere til Guds Riges Udbredelse, laver sig til at kunne vorde dets Modstander og Sandheds Forræder. — Vinsnæs! har De besluttet at forlade den Vej, paa hvilken jeg vandrer i Luthers og Apostlenes Fodspor, nu, saa lad dog Mindet om forrige Dage forbyde Dem at saare mig dybere ved noget Svar, ved noget Forsvar for den Vej, jeg hader! Men er det ikke saa, er kun Skinnet imod Dem, eller er De kun forvildet og vil vende tilbage, da glæd mig ved oprigtig at sige mig, hvorledes det haver sig med Deres Tro og Lærdom! thi vel haver Herren gjort store Ting imod mig og haver naadefuldt opholdt mig under den store Prøvelse, da det syntes, som om mit Arbejde skulde i alle Maader have været forfængeligt; men dog maa jeg vel føle, det er tungt at have Sorg af dem, det burde mig at have Glæde og Trøst af i min Trængsel; og er det endnu Deres Hjertes Begjæring, hvad De forhen saa højtidelig erklærede, at følge mig, hvor jeg gaar, saa længe jeg følger Ordet, da bør De unde mig den Glæde at erfare det. O, Vinsnæs! hvorledes

har De hidtil lønnet mig! Jeg skjulte intet for Dem af, hvad der var i mit Hjærte, var maaske endog mere aabenhjærtig imod den uprøvede unge, end jeg skulde været, og De kan nænne at skjule Dem for mig, De kunde saa hurtigt glemme, hvad De saa og hørte, hvad De sagde og følte for mit Ansigt!

Dog, jeg vil holde op, jeg vil ikke klage, jeg vil meget mere sige: finder De efter en ærlig Prøvelse for Guds Aasyn, at De bør angre at have været min Tilhører, at De bør forkaste den Lærdom, jeg fører, da er det Deres Skyldighed; thi ikke jeg, men Jesus Kristus, er k o r s f æ s t e t for Dem; men finder De, at jeg var og er hans oprigtige Tjener, da skam Dem og vend om, at ikke de sidste Ting skal blive værre end de første! Gud styre og regere Deres Hjærte i Jesu Navn! det ønsker Deres trofaste Ven

N. F. S. Grundtvig.

*Fra P. Winsnes.**

154.

Kjæreste Grundtvig!

Drammen d. 23. April 1816.

Ikke for at forsvare mig mod det sørgelige Brev jeg modtog fra Dem, vil jeg gribe Pennen, men med Guds Bistand vil jeg skrifte for Præsten saa ærlig og oprigtig, som muligt. Strax ved at læse Deres Brev erkjendte jeg mig fejlende i hvad De anmærker i Deres Brev, og saa meget mere maatte jeg vel føle det, som jeg til min Bedrøvelse og fandt, at meget kunde jeg kun gjort af Forfængelighed og Hovmod for at vinde Menneskers Bifald, ja meget i mine Prædikener er sagt for at vinde Haugianernes Bifald; saaledes maatte jeg da strax elske det Brev, som bragte mig Sorg, da jeg saa' mig paa en farlig Vej. Nu er det da saa, at jeg bekjender med Sorg maaske at have talt for venlig og eftergivende saa vel med Hauge som med mange af hans Tilhængere; men det véd jeg og med mig selv, at ikke var jeg blind for Skrøbeligheder hos dem, ja advarede Hantsteen for at indtages for stærkt af dem, desuden ventede jeg med Længsel at høre Deres Mening om dem, thi et Ord fra Dem skulde gjerne bragt mig ganske fra dem. Hvorledes jeg nu saaledes kunde indtages af dem, at jeg et Øjeblik skulde lempe mig efter dem, maa vel synes Dem underligt; dog, jeg var her i en Kjøbmandsby, uden at have, saa at sige, et eneste Menneske, for hvem jeg [kunde] udøse min Hjærte, med hvem jeg kunde tale om de Ting, som høre Guds Rige til, det var da

ligesom en Trøst og Glæde at tale med disse, fornemmelig med Bakke, som jeg ikke kan se at være uden en ærlig Mand og oprigtig Kristen. Desuden nærede jeg det Haab, som endnu lever i mit Hjærte, at de bedre af dem vilde i sin Tid forenes hjærtelig med Dem, og at gjøre mit hertil, var mit Ønske, skjønt forfængeligt og verdsligt i Grunden. Vistnok maa jeg alt for vel føle, at jeg elsker det verdslige i G r u n d e n, ja naar jeg betænker denne Arvesynd, da maa jeg ønske mig under Muld, saa dybt indgroet synes den, saa forenet er den med mit aandelige Liv; dog har det været mit Forsæt, som det og skal være i Fremtiden, at holde fast ved Hovedet, som er Kristus, paa det at Hjærtet kan renses og helliggjøres. Kristus haver jeg ogsaa bekjendt i mine Prædikener og aldrig bevidst veget fra det Korsens Ord, ja endog, som sagt jeg ingenlunde er fri for at have søgt Haugianernes Bifald, da haver jeg altid paa-mindet om den Retfærdighed, som er af Troen. Og dette Bifald af dem har jeg da søgt ved at tiltale dem som opvakte Kristne, som aandeligere end de fleste nu om Tide, hvilket jeg nu tydeligere end tilforn ser er sket for at vinde Ros og Bifald. Nu har jeg da skriftet for Dem som for en kjær Ven, vist er De endnu mit Hjærte saare kjær, ja den, som jeg længes mest efter at se og skue, hvis Vej og Raad jeg helst vil følge. Og nu til sidst, Grundtvig, nu vil jeg med al Kjærlighed bede Dem ikke forlade, ikke ophøre at haabe godt om mig, ej udstøde mig af Vennernes Tal — det er sandt, jeg er svag og skrøbelig, men mit Hjærte vidner, ja Guds Aand vidner med min Aand, at jeg elsker Jesum Kristus, at jeg véd intet andet Raad til Salighed uden ham, ja ved Guds Naade vil jeg agte alting for Skarn, at jeg kan vinde Jesum. Jeg haver intet Menneske, med hvem jeg fuldkommelig kommer overens i Troens hellige Sag uden Dem; vil [De] nu forlade [mig], vil De i mig se en Forræder, da maa jeg staa ene her i Verden, da har jeg ingen anden Trøst uden ham, som sagde frimodeligen: Jeg er den gode Hyrde og kjender mine Faar og kjendes af mine. Grundtvig! straf og revs mig, men skjænk mig Deres Kjærlighed og Hengivenhed; mit Liv synes mig knyttet til Deres, stød mig da ikke bort, men hjælp [mig] paa den Vej, hvor ingen gaar ved min Side. Ja, Herren forene vore Hjærter i Sandhed og Kjærlighed til den; Herren give at, De maa se og fornemme mit Hjærtes Hengivenhed til Dem! Det høre Gud for Jesu Skyld, Amen! I Jesu Navn, Amen!

Deres Povel Vinsnæs, en lydlig Søn i Kristo.

Til Kongen.

155.

4de Mai 1816.

Uagtet jeg vel veed at den Slags Fiender, for hvilken jeg i 5 Aar har arbeidet har det Haab, at Deres Majestæt vil nægte mig enhver Bøn om geistligt Embede, saa har dog jeg det Haab til Gud og den dybe Ærbødighed for Majestættens Viisdom og Retfærdighed, at den Sag en Gang skal vinde, som stedse til sidst beskæmmede sine Fiender i de forbigangne Aartusinder, og ikke mindst inden de Landemærker, hvor Gud reiste Diderik den Lyksaliges Æt den faste og velsignede Throne, ved hvis Fod jeg trøstig nedlægger ogsaa denne allerunderdanigste Ansøgning.

Det residerende Capellanie ved Knudskirken i Odense er hvad jeg her beder Majestæten allernaadigst forunde mig, efter at have forvissat mig om, at dets Indkomster ere saa smaa, at næppe nogen trettenaarig Laudabilist og femaarig Personel Capellan, som jeg er, her vil være min Medbeiler. Mine Forestattes anbefalende Vidnesbyrd om min Embeds-Førelse have fulgt mine forrige Ansøgninger; min Lærdom, i alle Maader den der i de 3 sidste Aarhundreder gjaldt for Sandhed i den danske Kirke og til hvis Tjener jeg er forordnet og indviet, ligger for Dagen i mine Skrifter og en ubesmittet Præstevandel skal Verden ei kunne frakiende mig. Paa Grund heraf haaber jeg, at Majestæten, af Hvis kongelige Mund jeg hørde det Løfte, at Allerhoistsamme Selv vilde antage Sig min Befordring, vil allernaadigst bevilge denne min Ansøgning, hvortil jeg bevæges ved den Forestilling, at udenfor Kiøbenhavn, hvor jeg under nærværende Omstændigheder vel næppe tør vente Embede, turde Odense være det Sted i Dannemark, hvor jeg bedst kan fortsætte mine boglige Sysler, der, som jeg tør haabe, ei ere ganske unyttige for Fædrenelandet.

Med Hengivenhed i Guds og Kongens Villie

allerunderdanigst

N. F. S. Grundtvig.

Fra C. Høegh Guldberg

156.

Odense 8. Mai 16.

Deres Velærværdighed! Med hvormegen inderlig Følelse og Erkjændtlighed, jeg end modtog Deres kjære Svar, har jeg dog ikke povet at yttre Dem min Tak derfor, thi sandelig jeg fryg-

tede for, at De kunne ansee det som Ubeskjedenhed af mig, at ville brevvekle med en Mand, hvis Tid er vigtig som Deres. Jeg tavg derfor til nu, og De kan ei have misforstaaet det! Idag har jeg, saa haaber jeg, et behageligt Budskab, og derfor seer De disse Par udjagne Linier.

Vort litterære Selskab var samlet igaar, Sctr. Adler hos Pr. Christian holdt en Tale, hvori han med Varme og Held fremsatte det Forslag: at af Selskabets Kasse skulde en Deel bestemmes for Udgaven af Saxo og Snorre, det fandt, ved Prindsens Varme for Sagen, Bifald, og af Kassen, hvori var 700 Rbdlr, blev de 500 bestemt dertil, ligesom Prindsen paa alle samtlige Medlemmer, Enhver i sin Kreds, at arbeide med Kraft for Sammenskud, værdig Sagen og Provinsen. De ville da see, at de 500 Rbdlr, kun er af vor liden Kasse, men at vist meget meer tør ventes.

Hornsyld, Mülerts og Seidelin, alle saa virksomme for Sagen, beder Dem, ædle Mand! broderligst hilse, og lad mig haabe, at De med Godhed stedse vil mindes mig, som med ubegrændset Høiagtelse er Deres

ærbødig hengivne

C. Høegh Guldberg.

Fra A. F. Mülertz.

157.

Odense d. 28. Maj 1816.

Allerhøiestærede Hr: Pastor Grundtvig!

Det er med den inderligste Glædesfølelse, at jeg giver mig den Ære at tilskrive Deres Velærværdighed disse Linier, i det jeg baade paa egne og mine 2de Medcommitteredes Vegne takker for Deres os saa kjere Brev af 25 d. M. — Det var min Hensigt med Committeens Brev til Dem sidst at lade følge et Par Ord fra mig selv; men Tidens Knaphed tillod mig det da ikke. Nu derimod tillade De mig at sige, hvor inderlig den Sag, vi arbeider for, ligger mig paa Hjerte, og hvor meget jeg ønsker og haaber, dog at see den fremmet, især da De er den, som oversætter hine herlige Krøniker — et Værk, som vist Ingen er dygtig til at udføre som De. De vedbliver saa ufortrøden at skrive og arbeide, og skjenker os saa meget rart, baade til Fædrelandssind og Guds Ære at fremme og at udbrede Agt for hans Navn og vor guddommelige Religion; jeg har derfor og med inderlig Deltagelse erfaret fra Hr: Hornsyld, at vi maaske snart tør gjøre os Haab om et nyt Værk fra

Deres Haand, der sikkert af Mange vil modtages med Deltagelse og Kjerlighed. Men Intet glæder mig dog mere, end det Haab, at vi dog maatte faae Saxo og Snorre udgivet fra Deres Haand, og det paa et Sprog, som er ægte dansk, og ikke hint jammerlige Jargon, der nu skal passere for smukt Dansk og er Intet. Vel mødte Sagen jo naturligvis ulige Deltagelse, men mange ædle Mænd ere eller blive dog opmærksomme paa dens Vigtighed, og den Interesse, vor gode Prinds har viist den, hjælper den ogsaa noget. Udentvivl vil og Prindsen selv, saavidt hans Evne strækker, give et anstændigt Bidrag, og vistnok sømmer det den Fyrste, der selv en kort Tid var Nordmændenes Konge, at bidrage til disses Snorres som til vor Saxos Udgivelse. Jeg har derfor for denne Provinds det bedste Haab, og vi have søgt at virke ogsaa udenfor denne; hvor vidt det lykkes os, skal De nærmere erfare.

Da det muligen maatte kunne interessere Dem, vedlægger jeg et Exemplar af de Indbydelser, Committeen har udstedt. De ere sendte saavel til alle Medlemmer af det literære Selskab som og til Andre, om hvem vi haabede, at de vilde interessere sig for Sagen. — Det var ellers ilde, at de udgivne Prøver skulde blive saa forunderlig bedømte i Literaturtidenden; men da dette Blad har tabt det meste af sin literære Agtelse, haaber jeg, dette ikke vil skade Sagen stort. Torde jeg ellers, med den Beskedenhed og med den Agtelse, jeg skylder Deres Alder, Stand, og Kundskaber, tillade mig et venskabeligt Raad, som jeg haaber ei ilde optaget, da skulde det være, at om De maaskee — som jeg næsten formoder — vil svare paa Prof. Müllers Replik, det da maatte skee saa kort og værdigt som muligt, blot ved at vise de anførte Grundes Ugrund; thi saa meget jeg fandt den brugte spottende eller dog spøgende Tone passende i et Svar som det til Prof. H. C. Ørsted og paa hans Angreb, saa kunde i denne Sag maaskee Nogen, der ei forstod med egne Øine at dømme i Striden eller see, hvor høilig De var forurettet, her ansee den som mindre paa sit Sted; og hvor lidet jeg end i Grunden er af denne Mening, frygtede jeg dog for, at dette hos Nogen kunde gjøre en mindre fordelagtig Virkning med Hensyn til Sagen selv. Dog dette er Alt noget, De selv langt bedre end jeg kan bedømme. De tilgive mig da denne frimodige Bemærkning, der alene reiser sig af det inderlige Ønske, at vor Sag ved Guds Velsignelse maa vinde stedse forøget Fremgang og almindelig Deltagelse. Hans Velsignelse være

L. 21 f. o. Litt. Tid. 1816. 97 ff.

L. 11 f. n. Imod den lille Anklager (1815).

stedse i fuld Maade med Dem, kjereste Hr. Grundtvig! baade til dette og til alt andet Godt, som De til hans Ære og vort Fædrelands Gavn og Hæder foretager Dem! —

Med inderlig Høiagtelse

Mülertz.

*Fra S. B. Hersleb.**

158.

Kjæreste Grundtvig!

Kristiania d. 10. Juni 1816.

Inderlig glad blev jeg ved at modtage dit saa usigelig venlige Brev af 22. Maj; modtag mit Hjærtes Tak derfor, trofaste, uforglemmelige Ven! og Gud mindes dig igjen i de tunge, enlige Timer! Aldrig har jeg tvivlet om, at din Vennekjærlighed vilde vedvare, saa længe Hjærtet slog; men som de mange Bølger hindre os fra legemlig at mødes, saa kunne vel og brusede Vande for en Tid adskille os aandelig fra hinanden, og da er det saa vemodig sødt at høre gjentage, var det end nok saa tit og vidste vi det end nok saa nøje før, at Vennehjærtet end slaar lige kjærligt, lige varmt, som i de roligere, blidere Dage. Tro ej, min kjære Grundtvig! at jeg miskjender Vennehjærtet i dine Straffebreve — har jeg nogen Sinde sagt eller skrevet det? Det er umuligt, aldeles umuligt, thi Tanken har aldrig været i min Sjæl. Hvor kunde jeg og det! Din Kjærlighed udtaler sig baade saa tydelig, selv dér, hvor du var haardest, og desuden — føler jeg det da ej i mit eget Hjærte, at vi to aldrig kunne blive Uvenner, end sige Fjender! Stride mod hinanden — ja, at vi dertil kunde komme, det har jeg troet muligt, og jeg har sagt dig det, da vi end vandrede glade sammen i vor „anden nu henrundne Barnealder“, men jo tungere enhver saadan Strid vil falde os begge, des mindre kan den vorde Had. Jeg er da vis nok paa, at hvor haardt du end slaar, banker dog dit Hjærte venligt for mig, ja at det maaske smerter dig mere endnu end mig. Dette véd jeg alt for vist, jeg læser det ej blot i dine Breve, men i mit eget Inderste: er altsaa noget modsat skrevet nogensteds i mit sidste Brev, da er det ej saa ment, da er det bagvendte Ord, som jeg ej vil eller kan forsvare, da jeg ej mindes at have sagt noget saadant, men vel ofte det modsatte. At jeg derimod maatte frygte for, at du mismodig lagde Pennen hen, fordi du ej saa de ventede Frugter — at jeg fandt det tungt at skrive, naar mit Brev tyktes dig koldt og kun syntes at forene sig med Fjendskaren for at saare dig — ja, gjorde jeg deri Uret, saa tilgiv mig, jeg gjorde

det vist ej for at krænke dig eller af Uvilje og Vrede mod dig. Derimod har du visselig misforstaaet mine Ord, naar du mener, at jeg vilde give dig til Kjende, at du ønskede, jeg skulde snakke dig efter Munden. Jeg følte, at jeg den Gang ikke kunde skrive et Brev, der vilde glæde dig, der svarede til dine Ønsker, og med Kunst eller Overlæg at ville tale dig efter Munden for derved at berolige dig, trøste dig i din Sorg over mig, det vilde jeg ej, og jeg kunde jo heller ikke; thi havde slig Svig end været ret, saa maatte du jo snart have set gennem Masken, den jeg vist ikke heller var i Stand til at danne. Jeg vilde da kun sige dig, at saa gjerne jeg end havde beroliget dig ved at sige: alt hvad du skriver er sandt, og alt skal blive og er med mig, som du ønsker, saa kunde jeg dog ej skrive saa — sige dig imod, forsvare mig og vælte al Skylden paa dig, det var jeg ej heller i Stand til, og derfor havde jeg saa lidet, jeg kunde sige, og dog nok, da jeg ej turde haabe dermed at glæde dig. Var altsaa heri noget uret, saa vilde jeg dog vist ej ytre nogen Dadel deri mod dig, som ønskede du, at jeg blot skulde snakke dig efter Munden. Trode jeg det om dig — sandelig! jeg var da ej bekymret for at skrive dig til eller for at faa Brev fra dig! Dog mine Ord staa maaske ogsaa der noget bagvendt. Det maa du nu ej tage mig for strængt. Du har nylig sagt, at man ej forstaaer at skrive Dansk, og jeg er nær ved at tro det. I det mindste erkjender jeg det fuldkommen om mig, der skriver Dansk som Latin, og Latin som Dansk. Imidlertid tror jeg dog rigtig nok, at du kun ved Forklaring er kommen til saaledes at tolke mine Ord, som sigtede de til et Ønske hos dig — og, kjære, gode Grundtvig, det maa du bestandig erindre, at jeg aldrig skriver til dig — sjælden vist ogsaa til nogen — hvad der ligner en Finte, en skjult Bebrejdelse. Jeg lader Pennen ile, uden at tænke paa, hvorledes det kommer til at staa, jeg véd blot hvad der skal staa. Tilgiv mig denne Kiv — jeg vilde saa nødvendig, at du skulde tro, at jeg var værre end jeg er, at du skulde mene, jeg miskjendte saa aldeles min — fast eneste Ven!

Der er meget, næsten alt, som i denne Tid nedtrykker og bekymrer mig. Jeg har i Vinter næsten bestandig haft en Hovedpine, som gjorde mig Arbejdet flerdobbelt. Sverdrup er misfornøjet med alt her — det er kun dig sagt — og dertil sygelig: jeg formaar ej at opmuntre ham eller at dele ganske hans Byrde, snarere kan jeg komme til at forøge den! Et ungt Menneske, hvis Vel ligger mig paa Hjærte, volder mig idelig Uro og Sorg. Ingen har jeg, som jeg ret egentlig her kunde kalde min Ven, skjønt jeg har mange, der ere mig af Hjærtet kjære.

Vist nok, var jeg hvad jeg skulde være, forstyrredes jeg ikke saa let og saa meget derved.

Jeg nødes her til at afbryde. I Morgen skal jeg, hvis Gud saa vil, fortsætte, og kommer Stenersen mod Forventning [ikke] til at rejse, faar du det snart med Keyser. Lev vel saa længe, kjæreste Ven!

Din trofaste
Hersleb.

Fra Christen Olsen.

159.

Elskede Ven!

Næsbye d. 15. Juni 1816.

Det er i Almindelighed ikke for det bedste naar jeg i lang Tid ikke tilskriver dig; thi hvadsomhelst dybt og helligt der rører sig i mig, hver god og from Følelse der bevæger sig gjennem mig finder jeg Trang til at dele med dig min Ven! fordi jeg veed det er dig en Glæde at underrettes derom. Jeg vil da heller ingenlunde nægte at jo en Mangel paa aandelig Livlighed har meest Skyld i, at jeg saa længe har ladet det sidste Brev ligge ubesvaret, imidlertid noget kan det undskyldes dermed at jeg havde tænkt snarere at komme til Byen, noget dermed at jeg har maattet gjøre et Pr. Reiser til Gisselfeldt, været paa Besøg i Olstrup og selv havt Besøg baade af Aagaard i Udbye og Ancher fra Lolland, men som sagt jeg havde nok skrevet hvis jeg ikke havde været doven imellem.

— — — —

Min gladeste Dag siden jeg fik dit Brev har unægtelig været min Fødselsdag d 13 Juni, og det fortryder mig at jeg ikke skrev dig til paa den Dag, som jeg dog tænkte paa. Lovet være Gud som gav mig Naade til at begynde et nyt Aar med saa hellig en Glæde.

— — — —

Da bad jeg ogsaa saa brændende og inderligt som desværre kun sjelden for Dig og Hersleb og for mig selv og for hver Ordets ærlige Tjener, at det maatte gives os at agte alt for Skarn mod Christi vor Herres Kundskabs Ypperlighed, at vi maatte faa Naade til at forkynde Herrens Ord Enhver paa sin Viis og efter sine Kræfter dog saa at Aanden blev den samme, jeg bad da ei som desværre saa tit med Trævenhed og Ulyst, men fandt en Glæde i at begynde paa nye naar jeg et Øieblik havde hørt op og sluttede min Morgen Andagt med den kosteligste Psalme jeg kjender: Herre Jesu Christ min Frelser du est, da forglemt jeg og ikke at indslutte den elskelige Lise i mine

Bønner, jeg bad og for Elises Søster Jane — Her kommer jeg min Ven ligesaa naturligt og gudeligt som dengang i det andægtigste Øieblik til at tænke paa denne kjære Pige — Jeg har vel aldrig sagt dig og kunde ikke sige dig hvor ofte jeg følte mig draget mod denne elskelige Qvinde det manglede mig saa at sige paa Mod til at tænke mig hende som min Hustrue da jeg ret godt veed hvor kjedelig og flaut et Menne-ske jeg er saasnart jeg ikke er inderlig gudfrygtig, det maatte da tykkes mig et saare voveligt Spil at indgaae en nærmere Forbindelse med hende som har saa megen naturlig Livlighed; derfor vaklede jeg saa tit naar mine Ønsker drev mig til at forene min Skjæbne nøiere med hendes, og derfor kunde jeg ei tale med dig om mit Hjertes Attraae. Endnu veed jeg ikke hvorledes hun er sindet mod mig uden for saavidt du og En-hver som kjender os veed det, men derom mener jeg nu at være kommen til Vished at jeg tør begjære hende til Hustrue; thi derom har jeg paa den sidste Tid beraadt mig med Gud, og ret egentlig de Dage jeg var i Olstrup fornemmelig i den samme hellige Time da jeg stod saa andægtig i Bønnen for Hans Ansigt. Da tyktes det mig alle Tvivl forsvandt og at vi ret vare skabte for hverandre, jeg var og saa fast i den Beslut-ning endnu samme Dag at sige hende mit Ønske, at jeg kun ventede paa et beqvemt Øieblik til at tale med hende i Een-rum, men da det nu ikke maatte føie sig saa at jeg skulde faae hende eene i Tale, saa har jeg kommet ihu hvad man spørger om ved Vielsen nemlig at man ikke blot har beraadt sig med Gud og sit eget Hjertelag men ogsaa med Slægt og Venner. Min Slægt kan heri ikke give mig Raad, men det kan du min Ven! og derfor spørger jeg dig herved hvad din Mening er om den Ting. Du veed bedst hvad der kunde siges for at jeg for det første henlevede ugift, du kan og bedømme hvorvidt du troer Jane og jeg kunne passe sammen som Mand og Kone og du har Frimodighed nok til at sige din Hjertens Mening uden at se paa Personer, jeg vil altsaa kun tilføie dette, at jeg saasnart jeg er rolig og frimodig i Gud, da tykkes mig det er i sin Orden at jeg skulde gifte mig og just gifte mig med Jane Blicher forudsat hun vil have mig, naar jeg derimod falder ud af den levende Troe ja da har jeg ikke Mod til nogen Ting, da tykkes det mig forsigtigere at blive som jeg er, men da tier Kjærlighedens Stemme aldeles i mig, og derfor mener jeg det er ei værd at agte paa hvad der da tykkes mig godt. At jeg jo kan faae knapt Udkomme nok, det lader sig ikke nægte, men dette Hensyn bør vel ikke gjøre noget Udslag, da jeg dog vel ligesaa godt kan faae Brødet som saa mange andre

og Herren hjælper naar vi ikke friste ham — Saa siig mig da elskede Ven! og siig mig jo før jo hellere hvad dig synes om denne Sag, Jeg har eengang efterat have raadført mig med Gud faaet Vished deri og den troer jeg at burde holde fast paa, saafremt du lægger Sagen i min egen Haand, og ikke efter at have raadspurgt Gud, bestemt sætter dig derimod; Herrens Aand være med dig og styre dig til Viisdom i dette som i andre Stykker, saa at du maatte raade hvad der kunde blive os til Lykke her og til Salighed hisset. Amen.

Hils Lise og Dons venligst saa og Smiths fra din

trofaste Ven

C. Olsen.

Paa Onsdag kommer Amtsprovsten her for at syne Kirkerne; altsaa kan jeg ikke komme til Byen i næste Uge, men i den følgende agter jeg om Gud vil at see ind til Eder.

Fra Christen Olsen.

160.

Kjære Ven!

Næsbye d. 25. Juni 1816.

Dit gode kjærlige Brev satte mig i en meget vemodig Stemning, ikke fordi dets Indhold var mig uventet, men snarere fordi det just var som jeg havde ventet; thi mine egne Tanker stode deri skrevne og de faldt desto tungere tilbage paa mig, da jeg saae dem i ald deres Strenghed stillede frem af en alvorlig christen Mand. Pauli Ord: den sig haver gift haver Omhyggelighed for de Ting som høre Verden til hvorledes han kan behage Hustruen, o de have mangengang klinget for mit Øre i de sidste Dage. Det føler jeg kun alt for vel, at de Ord indeholde hvad der ved Giftermaal vilde udgjøre min største Fristelse og derfor maae det for alting blive af Vigtighed at jeg naar jeg gifter mig faaer en ret inderlig from og christen Qvinde.

At nu det Ønske at gifte mig i den senere Tid er blevet mere levende hos mig, det er vist begribeligt nok af min saare eenlige Tilstand og af den Trang jeg føler til at have et Menneske med hvem jeg kunde tale om hvad der ligger mig paa Hjerte, imidlertid burde jeg vel ikke have givet dette Ønske Rum saalænge jeg ikke er kommen videre, end jeg er, jeg kan heller ikke sige jeg har tænkt meget derpaa før jeg kom til Olstrup og der igjen saae Jane, da vaagnede de Længsler paa nye som jeg saa ofte har følt ved at see og tænke paa denne kjære Pige;

da det nu tillige saa maatte føie sig at jeg just paa min Fødselsdag skulde være i hendes Nærværelse, og dertil have den desværre for mig endnu sjeldne, kraftige Følelse af Livet i Gud saa lod det for et Øieblik som jeg var kommen paa det Rene med mig selv i dette Stykke, og jeg følte Mod til at vove noget afgjørende, saa meget mere, da jeg var villig til intet at foretage, hvis Gud ikke føiede det saa at jeg naturlig kom til at tale ene med hende. Nu maatte det just saa træffe til at dette ikke skede, og jeg burde vel egentlig derved ladet det blive, men den Rolighed og Vished jeg for Guds Ansigt havde havt stod mig i Tanker, og derfor troede jeg dog at burde høre din Mening. Vist var det tillige et hemmeligt Ønske om at bestyrkes i mit Forsæt, der drev mig til at raadspørge dig, men ingenlunde havde jeg foresat mig at gjøre efter min egen Villie uden Hensyn til dine Tanker. Det er desværre min Vane alt for meget at forholde mig l i d e n d e ved hvad der skeer, allermindest kunde jeg da i en Sag af den Vigtighed sætte mig i Hovedet at ville noget tvertimod gyldige Grunde, og de du har anført for at jeg bør bie, forekommer mig fuldkommen gyldige efter at jeg igjen er falden ned fra den Høide hvortil jeg for et Øieblik var bleven løftet.

Hvad ellers det angaaer at du mener jeg holder mig alt for forvisset om Janes Hjerter, da er det en Feiltagelse som mit Brev vistnok ene er Skyld i; thi jeg erindrer endnu godt hvor urigtig jeg derom udtrykte mig, hvor langt Tonen i mit Brev var fra at afbilde mit Hjertes Tanker, Men det gik mig der som i mine Prækener og i mit Liv at hvad der er i mig kommer saa tit enten kun halv eller forskruet tilsyne, saa at jeg ofte bag efter føler jeg har sagt noget andet end jeg vilde. Sandheden er at saa meget jeg har ønsket Jane maatte ynde mig frem for andre saa lidet har jeg følt mig forvisset derom; og derfor bedrøvede de Ord du skrev at vi egentligen ikke passe for hverandre, mig saa saare; thi de vare som en Gjendlyd af mit eget Inderste; Kun den ene Dag forekom alt mig anderledes, men da var jeg og selv anderledes end jeg pleier at være. — Enden bliver da vel at jeg i dette som i andet mere maae bære min Skjæbne, og bede Gud styrke mig til at bære den som en Christen. Jesu Christi Navns Udbredelse, dertil skal med den Hellig-Aands Bistand mit Liv være ofret, faaer jeg ikke derved Fred i Livet, saa faaer jeg dog med Hans Naades Bistand Fred i Graven. — Nu maae jeg græde; thi nu er min Sjæl bitterligen bedrøvet. Det er nu Midnat og Kl. 6 begyndte jeg at skrive, du kan da vel begribe at der er gaaet meget igjennem mig som ikke her staaer at læse, ja de sæl-

somste Tanker have bevæget min Sjæl som Bølger, men jeg har tvunget mig og maae tvinge mig fremdeles i Jesu Navn. Han være hos dig med sin mægtige Kraft og see ogsaa barmhjertig ned til mig elendige Skrælling.

Denne Time har været mig usigelig beesk; jeg har saa ganske følt min Afmagt, min forladte Tilstand, dog kives jeg ikke med min Gud, men bier og forventer Ham. Herre! hvo kan forstaae sig paa Vildfarelser rens du mig af mine lønlige Brøst, lad o Gud! min Munds Tale og mit Hjertes Begjæring være til Behag for dig min Klippe og min Gjenløser! Amen!

Hils Lise venligst. Først i næste Uge kommer jeg om Gud vil til Byen.

din trofaste Ven

C. Olsen.

*Til Christen Olsen.**

161.

Kiære Olsen!

Khvn. 22de Julii 1816.

Med Tak for Dit end ubesvarede Brev maa jeg forbinde Lises for Brev og Jordbær uden dog i den Henseende at paa-tage mig Opfyldelsen af hendes Skyldighed. —

Paa Landet var jeg med Stenersen for at han skulde see vi havde baade kionne Steder og skikkelige Folk i Dannemark, og for i nogle Dage at være ganske til hans Tjeneste.

Vi var i Olstrup, Præstøe, Udbye og paa Iselinge, Lise blev saalænge i Olstrup, vi reiste Mandag og kom igien Fredag, i Morgen vil han reise, saa Sinketotten fra Næsbye kommer bagefter med sit Brev — Man siger jeg skal til Odense, Guds Villie skee! Karlen venter, Lise hilser venligst dig og din Syster, som ligesaa hilses fra din trofaste Ven

Grundtvig.

Fra Jens Hornsyld.

162.

Assens d. 3. August 1816.

Inderlig Tak elskede Ven for Deres Brev af 13 Juli. Den Tilfredshed, det aander har ret talt til mit Inderste og for Deres hjertelige Ønsker, De gjør for min Alderdoms tilkommende Dage velsigne og belønne Dem den almægtige Gud og lade Dem for vor Frelzers Jesu Christi Skyld vorde opfyldte! Amen! De forklarer mig, hvorledes De arbejder, og at Deres forskjel-

lige Arbeider sigte til et Maal begriber jeg og bifalder jeg. Det vil De troe, naar jeg fortæller Dem, hvorledes jeg bar mig ad, da jeg studerede i Khaun. Jeg lod mig fra Suhms eller Kongens Bibliotek hente en heel Sæk fuld af f. e. til Theologien henhørende Bøger. Jeg tog en frem efter en anden, kjendte jeg Forfatterens Aand og Gave, som fortrinlig, saa talte jeg Sidelallet, og var det stort, saa lagde jeg den paa Bordet og var salig som en — Konge havde jeg nær sagt — Ach de arme Konger ere sjelden salige! og naar jeg da havde gennemseet dem alle, kiget i Fortalerne, saa var mit Hjerte saa glad i Ahnelsen af ald den Rigdom af Nydelse, de skulde skjenke mig, og saa gik jeg til mit Skab, søgte en Endeskive Brød og lidt Smør og nød det isteden for varmt Middagsmad, som jeg 100de Gange har gjort; men ved saadanne Leiligheder især, med inderlig Tilfredshed. Toe a tre Maaneder læste jeg nu fort i disse; dog efterhaanden mættedes jeg og blev tilsidst saa sløv, at jeg indtet fattede, indtet samlede mere. Bedrøvet drev jeg nu omkring en Dags Tid; men det kunde jeg ei udholde. Jeg lod Bøgerne bringe paa Bibliot. igjen, saa mig om i et andet Fag f. e. Naturhistorien og Rüstön og Camper, Sømmering og Monroe, Ingenkonst og Senebier slugte jeg med en Kraft i andre 3 Maaneder, som jeg ikke begreb. Min Sjel kom mig for som et Claveer, hvoraf en Mængde Tangenter ikke vare rørte; men klang med de friskeste, de livligste Toner. Naar jeg saa atter blev træt af den Læsning, saa faldt jeg over Historien, eller Philosophien i videre og snævrere Forstand, og der holdt jeg længst ud, saa jeg end og under smaae Afbrydelser, hvori jeg især læste Digtere og Romaner som Sternes, Fieldings, Heinses etc. begyndte med Plato og endte med Kant. Men dog var immer Kundskab om Gud og Mennesket, Theologien i sand Forstand, det hvortil ald min Læsning sigtede. Det var nu vistnok ikke Vejen til nogensomhelst Embeds Examen, eller til hvad man kalder Levebrød; men det var og i mange Aar min mindste Bekymring. Mit Væsens Forædling var mit nærmeste Maal, at vorde Verden gaunlig paa hvilken Vei og Maade, Gud vilde vise mig, mit Fjerne. Der er vel stoer Forskjel paa Dem og mig deri; De skriver og belærer Andre, jeg læste kuns og belærte mig selv; dog Ligheden vil De og blive var, og saaledes vil De indsee, at jeg godt begriber, at en livlig Sjel ikke holder ud i et Arbeide i lang Tid; men maa have Afvexling. Jeg skal sige Dem, hvad jeg var bange for og altsaa hvorfor jeg skrev det, jeg skrev. En skammelig Ligegyldighed mødte Deres Indbydelse for S. og S. jeg frygtede Deres Sjel skulde ækles derover og mismodig Ulyst til Arbeidet befalde

Dem. Nu kom Rumoret om Bibelselskaberne og om det N. T. Oversættelse. Ach tænkte jeg: nu kaster han sig med Liv og Sjel deri — Arbejdet paa S. og S. forhales, gaar i Langdrag, Troe og Love krænkes atter, som den ofte, især i vore Dage, saa skrækkeligen krænkes, et gaunligt Middel til Vækkelse af Dvalen tabes og vorder Danmark til Spot og Haan hos Fremmede etc. etc. — See det var min Frygt! Gud lad den ikke blive grundet!

— — — —

Deres oprigtige Ven
Hornslyld.

Fra Jens Hornslyld.

163.

Assens d. 14. Aug. 1816.

Endskjønt jeg min høitærede elskede Ven! skal skrive adskillige Breve i Dag og tillige har Kirketjeneste, saa vil jeg dog ikke opsætte med at tilskrive Dem, deels for at takke Dem for Brevet af 6' dennes, deels af en anden Aarsag. Modtag da min Tak for Nøglen, De deri giver mig, nu kan jeg finde om i Rimet til B. i Dannevirke, nu er det mig i Sandhed interessant. Troe ikke at nogen Slags Kundskab er mig ligegyldig, altsaa mindst at Kundskab om Nord. Mythol. skulde være det; men jeg forstaaer slet ikke Islandsk og den Kundskab jeg har om N. Mythol. er saare overfladisk, heller ikke har det, De d e r i har leveret, egentlig draget mig til Dem. Det stoed for mig som et Gaade-Tempel, og jeg frygtede for at stirre paa disse sælsomme Skikkelser med mine aldrende Øine. Som det heri gaaer mig, gaar det mange Andre og af disse Mange er kuns Faar, som et religiøst Baand binder saaledes som mig til Dem, og det er da at befrygte, at Mange vil kaste Bogen bort med de Ord: Hvem i ald Verden kan blive klog paa det? De naar altsaa ikke Deres Maal: at vække Smag og Lyst til vort Oldtids Væsen. Men, naar De fremstillede saadanne Tableaux og gav dertil en Nøgle, som den, De gav mig, eller, da jeg bruger Ordet Tableaux, De agerede en god Cicerone, saa maatte Læserne glade sige: det er skjønt, det lønner sig dog, at kige ind i Oldtidens Myther og Væsen. Naar De da lod Saadant afvexle med Sager, som K. Bjørns Minde, det til Deres Fader, om Udbye Have, om M. Borup etc. og saadanne Stykker som Rabeck tager til Motto, saa vilde De faae Læsere, Flere og

L. 1—2 f. o. Det danske Bibelselskab stiftedes 1814 og virkede ogsaa for en revideret Overs. af Nye Test., der kom 1819.

L. 18 f. o. Rimet til Baggesen: „Afbrudte Strøtanker ved Brevet til Valå Magni“ (Poet. Skr. IV S. 255) jfr. Danfana I S. 171.

Flere, uden at fordærve Smagen, eller at hykle for, eller nære en fordærvet Smag.

Nu til den Sag, hvorfor jeg egentlig iler med at skrive Dem til. Jeg veed fra en sikker Haand, at Bülow skal have udbetalt Dem betydelige Summer for at De skulde oversætte det Angels. Digt; men d er er tillige yttret, at De lod det ligge og i dets Sted begyndte paa Dannevirke, at det kom vel aldrig ud etc. etc. Jeg veed at Prof. Thorlacius har været hos B. i disse Tider: Han er vel, saalidet som de andre Professorer Deres Ven, og, for Torkelins Skyld maaske endnu mindre. Han har vel bidraget Sit til den deilige Dom om Deres Ordholdenhed? Gjør De min Ven! Achitophels Raad til Daarlighed og lad Dem for Ingen mærke, om den Underretning, jeg her giver Dem. For slet Ingen lade De Dem mærke derom; thi De seer vel at det om Thorlacius er kuns min Gisning, og for Bülow lader De Dem ikke det mindste mærke, det vilde fornærme ham og han fortjener Agtelse for hvad, han har gjort, gjør og kan fremdeles gjøre for Videnskabeligheden. Jeg begriber meget godt, at det maa gaae noget langsomt med det Angels. Digt, da Sproget er Dem vanskeligt. Det var maaske ikke saa feil, om De, uden i fjerneste Maade at yttre, at De tiltroede ham nogen Tvivl om Deres Oprigtighed, skrev ham, hvorvidt De var kommen, og hvad der forsinkede Sagen.

Mülertz begriber jeg ikke. Han sagde mig, at han i Ferierne vilde reise til Kallundborg og jeg formodede, at han med det Samme reiste til Khaun, og der talte med Dem og den øvrige Kommite. Maaske har han nu gjort det, at De skal faa et tilstrækkelig Underretning forstaaer sig selv.

At stakkels Baggesen er i Athene udskudt af Digterlaget er rigtig, at De og der har faaet en Dask, som De kalder det, er og rigtig, at De begge maae lee af denne Uforskammenhed er og rigtig, at De anstiller en Klappjagt efter disse Raakalve har jeg indtet imod, at der skal skarp Lud til disse skurvede Hoveder som anmasser dem at tale som om de var Publicum og derved beskjemmer Publicum er og meget rigtig og — nødvendig troer jeg, kuns at De gjør det paa en Maade, som ikke compromitterer Dem selv. En farlig Sag har B. indladt sig i ved sit Epigram om Knudsen. I et stort Selskab har

L. 12 f. o. 2 Sam. 15, 31.

L. 10 f. n. „Athene“ var det vigtigste Organ for Oehlenschlägers Parti.

L. 7 f. n. Raakalve o: Tylvten.

L. 1 f. n. Skuespilleren og Fædrelandsvennen Hans Chr. Knudsen jordedes 11. Marts 1815 under store Æresbevisninger og med Tale af Slotspræst Liebenberg (Rahbek: H. C. Knudsens Minde 1816), men haanes af Baggesen i Danfana I S. 442.

jeg, da en betydelig Mand yttrede til mig, at han ej kunde tilgive B. dette Epigram, sagt, at jeg langt mindre kunde tilgive Liebenberg hans bombastiske Lovtale om Kn. som er saa skammelig overdreven, at var den sand, som den er løgnagtig, saa maatte Paven, dersom vi vare katholske, nødvendig canonisere ham. Jeg vilde ønske at De som af Dem selv, uden at blande mig i Spillet; thi Sagen er mig delicat for Omstændighedernes Skyld, bibragte B. at han dygtig vilde persiflere Liebenbergs Annonce. Der er Stof i Mengde, og naar han ret comisk sarcastisk anstillede en Sammenligning imellem Kn. og Howard, om dette Navn ikke er for helligt, med Cook eller endog med Henderson etc. saa kunde det blive høist moersomt, raade lidt Boed paa Publicums Dumhed, der saa let sammenskyder 10000 Rbd. dertil, og har saa lidet til den store Fædrenelandske Sag, S. og Sn. og maaske hjælpe til at bibringe Publicum lidt mere Fornuft, at den ikke kaster sine Gjørener og Beundringer saaledes bort, at den Indtet har, naar der var Aarsag til Beundring og Gjørener.

Det er moersomt at læse Baggesens Kjøren i ring med Moer Ludlam. Han viser at det er ægte Huskomsnusk, et evigt *ὄστερον προτερον*; men sig mig: er han dog ikke noget vel slem mod Oehenschlæger? hist og her endog gjør ham Uret og sin Chritik Skade?

— — — —
Nu den almægtige Gud give Dem Helbred og Kræfter og Held til at rygte Deres vigtige Kald. Han give naadelig, at Deres Ahnelser om Dannemark maatte gaae i Opfyldelse, at vi maa vise os som Kjerligheds Folket, elske Gud overalt og have et kjerligt Hjerte til vor Næste, vise Dyd og Dannished overalt. Amen.

Deres ærbødig hengivne Ven

Hornsyld.

Fra R. Rask.

164.

Kjøbenhavn d. 17. Avgust 1816.

Jeg tog mig den Frihed igaar Eftermiddags at besøge Dem, men da jeg ikke traf Dem hjemme vil jeg idag skrive Dem et Par Ord, som altid sikkert maa træffe Dem. Mit Ærende var at fortælle Dem at en Bekjendt i Stockholm har tilskrevet mig og bedet mig at skaffe ham alle Hr. Pastorens Bøger af aandeligt Indhold være sig i Prosa eller Poesi. Da jeg dels for min

L. 20 f. o. *ὄστερον προτερον*: Venden op og ned paa Tingene.

Person har haft mere Interesse af de historiske og antikvariske, og dels været saa længe borte, vilde jeg lettelig kunne overse nogle og rimeligvis ikke være i Stand til at faa andre til Kjøbs. Jeg vilde derfor gjerne henvende mig til Dem selv, om De muelig skulde have Eksemplarer af et eller andet Stykke, som De vilde overlade ham, og om De vilde have den Godhed at meddele mig en kort Literær-notits om de øvrige. Manden, som er Hofprædikant Afzelius er bekjendt som en ædeltænkende og religiøs Mand, der upaatvivlelig er Deres Opmærksomhed værd. Men da man har saa utrolig tungt ved at sende den mindste Pakke til Sverrig, og der just er en Skipper, der igaar har averteret, at han om kort Tid rejser til Stockholm, saa ønskede jeg at benytte den Lejlighed, om jeg kunde skaffe noget af det forlangte i disse Dage. Da vor Literatur er saa lidet kjendt og agtet udenlands, mener jeg, at enhver Lejlighed til at udbrede den maa være os kjærkommen, ikke at tale om den Interesse enhver maa føle ved at finde Overensstemmelse med sine Meninger og Yndest for sine Arbejder hos fremmede Personer i fjerne Egne.

Jeg hørte Hr. Pastoren for noget siden havde spurgt efter den gamle Rimkrønike; jeg havde den hjemme den Gang til Eftersyn af nogle Steder, som jeg brugte i Resensionen; nu er den til Deres Tjeneste oppe paa Biblioteket. Dersom den skulde optages i *S c r i p t o r e s*, mener jeg den maatte behandles som en anden gammel Autor der udgives kritisk, altsaa den gamle Retskrivning beholdes; ti derved kan virkelig være megen Interesse for Sproggranskeren, (f. Eks. ved Ordet *skaldh*, hvorom jeg haaber De bifalder min Bemærkning), derimod kunde vel Bogstavernes Figurer uden alt Tab ombyttes med de latinske, da de høre til den blotte døde Form uden Med og sandt Værd og desuden slet ikke ere nationale. Dog jeg vil ikke opholde Dem længer med saa ubetydelige Ting, men slutte med at anbefale Dem den svenske Prest paa det bedste.

Deres R. Rask.

Det falder mig ind: hvorledes gaar det med Deres Oversættelse af det angels. Digt? Med Trykningen af Saxo og Snorre hører jeg med Fornøjelse, der skal snart begyndes. Jeg har arbejdet endel paa det angels. ogsaa skjönt ikke just paa Oversættelse. Har De ikke forandret Deres Mening om Begyndelsen af 1ste Sang: þá væs on burgum o. s. v.? Jeg kan ikke skjønne bedre end at De har taget meget fejl her i Deres An-

L. 21 f. n. Rasks Rec. af Gr. Dannevirke I, hvori var Udtog af Rimkrøniken. (Litt. Tid. 1816, Nr. 30),

mærkn. i Skilderiet. I adskillige andre Tilfælde har Thorke-
lin omtrent antaget Deres Mening i sine curæ posterio-
res, som han tilligemed andre Hjælpemidler har meddelt
mig. —

*Fra Kamma Rahbek.**

165.

Kære Grundtvig!

Søndag Aften (1816)

Dette er nu tredie Gang, jeg i det mindste b e g y n d e r at
skrive til Dem, og da jeg har en hemmelig Frygt for, at De
lige saa lidt vil faa dette som de foregaaende ufuldendte Breve
at se, saa vil jeg skynde mig dermed og ikke indlade mig saa
vidtløftig i at afhandle, hvad der ligger mig paa Hjerte, som
jeg har gjort de foregaaende tvende Gange, og hvorved Afbry-
delsen er bleven dobbelt ubehagelig; og Brevet ligesaa den føl-
gende Morgen. Desuden, hvad jeg ikke faar Dem sagt i Aften,
kan jeg med Guds Hjælp sige Dem en anden Gang. Nu er det
mig kun om at gøre, at De ikke skal tro mig saa utaknemlig,
som jeg maa forekomme Dem, da De endnu ikke har hørt et
eneste venligt eller erkendtligt Ord siden den festlige Morgen-
stund, da De af saa kære Hænder bad mig modtage Deres
vagre Nyaarsgave. Det bedrøvede mig meget, at jeg ikke sam-
me Dag kunde takke Dem saa alvorligt, men dog tillige saa
varmt og kærligt, som jeg ønskede, og at jeg, efterat have
ventet saa længe efter at blive i nogenlunde taalelig Stand,
endnu føler mig saa ganske uskikket dertil, er endnu bedrø-
veligere. Dog, De vil vist bære over med min Udygtighed, lige-
som jeg vil bære over med Ravnefjæret, hvilket jeg rigtignok
saa meget lettere kan, som jeg tør haabe, at dens umaadelige
Slethed dog ikke vil kunne hindre, at det, jeg vendende og
dreiende den paa alle Kanter kradser sammen med den, jo
bliver at ansee som Skønskrift i Sammenligning med Deres
armenienske eller persepolitanske Skrift. — Men uden Spøg;
thi det er ikke det, jeg nu vil, om jeg endog følte mig lige saa
vel oplagt dertil, som jeg de foregaaende Aftener har følt mig
ilde oplagt til at fremføre det Alvor, der ligger mig paa Hjerte i
Henseende til Dem. Thi det vil dog vist ikke undre Dem, at
Tilskriften i Deres Bog har rørt mig paa en meget alvorlig
Maade. Jeg vil ikke trætte Dem med Opregnelsen af alt, hvad
jeg har tænkt og følt derved; men jeg bør dog ikke dølge Dem,
at den Tvivl, De saa hjerteligt og smukt ytrer deri, har smertet

L. 2 f. o. curæ posteriores: senere Betænkninger.

L. 4 f. n. Tilskriften: et Digt til Kamma R. i „Hejmdal“; Jul 1815.

mig, især for min egen Skyld. Thi det veed jeg desværre alt for vel, at jeg — som dog ellers intet har i Verden, hvormed jeg kan giengælde al den Godhed og Kiærlighed, jeg modtager af mine Venner, uden et varmt og kiærligt Hjerte — kan synes mig selv saa kold, saa det intet Under er, om andre betvivle mit Venskab. Dette maa vel smerte mig; men jeg forsager ikke derover; thi jeg veed dog, hvor tidlig jeg har erkjendt, og hvor uafladelig jeg har stræbt at opfylde den vise Formaning: at bevare Hjertet fremfor alt, hvad der bevares, fordi Livet udgaaer af det. Og har jeg dette, har det stedse været og er endnu min stadige Bestræbelse ikke at pynte mit Liv med udvortes Handlinger, men at danne mit Sind, saa at Gud kan boe deri, saa tør jeg vel ogsaa mene om mig selv, at jeg dog ikke kan være ædle Menneskers Venskab uværdig: mene dette selv i saadanne Øieblikke, da mit eget Hjerte fordømmer mig, og jeg ikke har nogen anden Trøst end denne: at Gud er større end mit Hjerte og kiender alle Ting. De vil ikke misforstaae mine Ord og heller ikke — haaber jeg — negte mig den Glæde snart mundtligt at kunne forsikre Dem, at kun til den, jeg agter saa høit, som jeg agter Dem, kan jeg sige saadanne Ord. Gierne vilde jeg sige Dem mange endnu; men det er saa sildigt, at Rahbek (som har bedet mig hilse Dem af hans inderste Hjerte) allerede har sovet en Stund, og at jeg selv trænger til Hvile; og desuden frygter jeg, at hvis jeg ikke nu i Aften lader dette blive til et Brev, saa vil jeg atter i Morgen tidlig bevise mig selv, at det ikke er værdt at sende Dem, hvilket det sagtens heller ikke er, uden forsaavidt, at det til egen Beroligelse altid er bedre, at De faaer Noget end Intet fra mig. Og nu takker jeg Dem for alt Godt, beder Dem hilse den gode, elskværdige Lise, som har gjort mig en virkelig Glæde i Dag ved at sende mig en Hilsen ved min Broder, tusinde Gange, og at tillade, at jeg i dette nye Aar som i adskillige af de gamle maa kalde mig

Deres Veninde
 K. M. Rahbek.

Fra Christen Olsen.

166.

Elskede Ven!

Næsbye d. 5. November 1816.

Saa mangen en Gang har jeg siddet her i min Ensomhed og sørget over at den livlige Meddelelse som fandt Sted mellem os forrige Vinter nu en tidlang reent har ophørt. Vare dine Breve endog mangengang smertelige nok for Kjød og Blod saa

vare de dog altid opbyggelige for Aanden og det var mig hvad enten de vare haarde eller milde til Opvækkelse at læse dem. Nu have vi derimod i et Pr. Maaneder været som personlig døde for hverandre og jeg længes ret inderlig efter at see noget fra din Haand som er stilet umiddelbar til mig. Du kunde dog ogsaa kjære Ven! engang tage dig Tid at skrive et Pr. Ord til din eensomme Ven. Efter den Naadegave Gud har givet dig at sige alt til Opbyggelse og Trøst vilde det aldrig mangle dig paa Leilighed til at sige mig noget som var nytteligt at vide og jeg vilde have stor Glæde deraf, dreves da ogsaa snarere til at skrive igien.

Du kan begribe at Efterretningen om Balles Hengang og Jordefærd rørte mig meget, dog forunderligt nok det første Budskab om hans Død gjorde ikke saa stærkt Indtryk, men da det blev fornyet ved Efterretningen om hans Jordefærd, da faldt det mig saa veomodigt paa Sinde at han var den sidste Lutherske Bisp i Danmark ligesom Nordal Brun i Norge og at han dog skulde leve saa gandske til den lutherske Tids Ende og ikke synke i Graven førend Gud undte ham at see det Morgengrye som vi ved Herrens Miskundhed haabe bebuder at Solen skal opgaae og adsprede Nattens Skygger. Underligt og dog naturligt nok slyngede Mindet om den Høiærværdige salige Olding sig ind i mine Allehelgendags Betragtninger og jeg ansaae det sømmeligt paa denne Dag at forkynde Menigheden denne vor mangeaarige Overhyrdes Hengang og opfordre den til at holde en stille kjærlig Amindelse over ham.

— — — — —

For igjen at komme tilbage til Balles Liigbegjængelse som jeg ikke kan glemme da kan jeg ikke sige dig hvor det gjorde mig godt at just den Mand der vel maae kaldes din Fjende for Alvor jeg mener den lille Stiftsprovst at han just skulde give Anledning til at du kom til at tale over Balles Kiste. Min Svoger skriver mig at det var Rangstrid mellem ham og Liebenberg der bandt Munden paa dem begge. Det var just lige tilpas til de Karle og jeg holder det for et godt Tegn at du ved den Leilighed blev opfordret.

Dine Smaaafhandlinger i Dannevirke vil vist med Guds Hjelp udrette meget godt. De Ting du deri foredrager paa trænge sig med en forunderlig Klarhed og at de ret ere almeenfattelige kan jeg slutte deraf at min Svoger som er en ærlig Mand, men vist ikke tænker paa at dyrke Historien dog alligevel skriver om den sidste at den frem for alting har smagt ham. Mig have de smagt alle tilsammen, men maae jeg sige

L. 13 f. n. Stiftsprovst H. G. Clausen.

dig det uden Fortrydelse, da synes mig nu ikke det for en Tid var værd at skjælde paa Modstanderne, men gandske lade som de ikke var til og gaae din rolige Gang. Der gives vist flere end du troer der annamme dine Taler med Glæde og de stødes lidt ved disse Yttringer. Nu meget siger det ikke, men mig synes det kunde ogsaa være borte. Vist nok blive de som ikke ville den rette Vei endnu galere ved Klarheden i dit Foredrag og sagtens vil der komme den Tid da du endnu maae bestaae en Dyst med dem hvis de ikke reent døe hen som Catholikerne i Reformationstiden, men lad dem gaae for det de er indtil de komme frem og tael nu enstund alene med dem der vilde høre dig; det er mit Raad og nu gjør i Guds Navn hvad du agter tjenligst. —

Tryde erfarer vel det nærmere om Tildragelserne ved Balles Jordefærd og hvis din Tale ikke bliver trykt ønskede jeg meget gjerne at faae den tillaans.

Gud velsigne og bevare dig min elskte Ven! Glem ikke at bede for din

trofaste

C. Olsen.

Fra P. E. Müller.

167.

Kløb. d. 3. Januar 1817.

Efterretningen om en retsindig og agtet Oldings varme Deeltagelse i Udgaven af mit Sagabibliothek, som jeg ved Deres Velærværdigheds Skrivelse modtog i Gaar, blev mig dobbelt velkommen formedelst de Yttringer, hvormed den var ledsaget. Det har stedse været mig ubehageligt at staae i et paa en vis Maade fiendtligt Forhold til en Mand, hvem jeg i adskillige Henseender ikke kunde nægte min Agtelse. Jeg haaber nu, at dette Forhold vil ophøre.

Hvad Pastor Hornsyld's Tilbud angaar kan jeg ikke andet end med Taknemmelighed erkiende Mandens gode Villie, og anseer det for min Pligt selv desangaaende at tilskrive ham. Skulde det behøves til Udgivelsen af de følgende Bind at gjøre Pengetilskud, tog jeg ikke i Betænkning at betiene mig deraf, thi min oeconomiske Forfatning forbyder mig at anvende mere end Tid og Flid paa dette Arbeide; men jeg haaber at dette ei bliver Tilfældet. Paa Tydsk er det første Bind allerede trykt endskiønt endnu intet mere end Titelbladet deraf er kommet

L. 16 f. n. M.s Sagabibliotek (1817—20) giver i 3 smaa Bind den første Udsigt over hele Sagalitteraturen og Referater af de enkelte Sagaer. En 6binds tysk Udgave var kommet allerede 1816.

hertil, og da det andet Bind, der vidtløftigen udvikler Forholdet mellem den ældste nordiske og tyske Poesi, fornemmeligen maae interessere tyske Læsere, tvivler jeg ikke paa, at det Hele udkommer i Tydskland. Vistnok har jeg ogsaa stedse ønsket, at Skriftet kunde læses paa Dansk der, hvor det havde hiemme. Subskriptionen, hvortil jeg indbød, var saa lidet opmuntrende, at Forlæggeren ikke engang uden Honorar vilde modtage Haandskriftet; men under disse Omstændigheder troede jeg mig beføiet til at betiene mig af en Forret, som Kon-sistoriets Medlemmer have, jeg forlangte 24 Arks fri Tryk hos Universitetets Bogtrykker Schulz af det Arketal, han aarligen er forpligtet til at trykke, naar forlanges, dermed erholdt jeg, at han forlagde Værket, hvis første Del vil udkomme paa Dansk til Sommer.

Olafsens Forklaring over Versene i Heimskringla følger hermed. Jeg udbeder mig ikkun da Manuskriptet ikke tilhører mig et Modtagelsesbevis, lig det der gives for laante Bøger paa Bibliothekerne, og da jeg muligen kunde engang imellem ville raadføre mig med disse Forklaringer ønskede jeg at erholde den første Halvdel saasnart den var afbenyttet igien tilbage. Deres Begiæring om dette Manuskript har glædet mig, baade fordi jeg troer, det kan bidrage til den bedst mulige Fuldendelse af et Værk, hvilket jeg af Hiertet ønsker Fremgang, og fordi jeg ansaae Deres Taushed herom for Virkning af en Stolthed, hvorover jeg harmedes.

Endnu maae jeg tilføie noget angaaende det offentlige Forhold, hvori vi have staaet til hinanden, thi jeg anseer det passende at opgiøre vort hele Mellemværende. De har ofte angrebet Recensioner, hvori De selv var angrebet, det var naturligt; men De har og villet nedværdige Litteraturtidenden i det Hele, og det er urigtigt. Jeg troer at have anmodet alle dem, som ved deres Stilling i Staten eller udgivne Skrifter kunde ansees for at have Stemmeret, om Bidrag til Litteraturtidenden; naar af disse en Deel sagde ney, en Deel ikkun gav Løfter, og blot nogle toge virksom Andeel, følger deraf, at den bestaaende Litteraturtidende vel kan have store Mangler, men at dog ingen meget bedre efter den liden Opmuntring der i alle Henseender er til at skrive Recensioner, vil kunne gives. Oftere har jeg selv recenseret Deres Skrifter, jeg har været uenig i Anskuelserne, men jeg har aldrig yttret Ringeagt for Forfatteren; hvad jeg i stærkere Udtryk har dadlet, var Bitterheden mod anderledes Tænkende. I Recensionen over Prøveoversættelsen synes mig den Tanke tydeligen tilkiendegivet, at jeg fuldeltigen ansaae Dem for Manden, der var i Stand til at udføre Værket.

Litteraturtidendens Skudsmaal var skrevet en Tone bittre end jeg, selv efter de da mellem os bestaaende Forhold, kunde vente; der forekommer deri Udtrykket om den dybeste Foragt for Recensentens Opførsel. Den er jeg mig bevidst ikke at have fortient, og af Deres sidste Skrivelse erfarer jeg og, at det er en Følelse De ikke nærer imod mig. Jeg venter derfor og, at De som sanddru Mand engang ved given Leilighed offentlig erklærer Dem derom.

Men enten dette skeer eller ikke, ønsker jeg Dem Himlens Velsignelse i det begyndte Aar, og at Gud vil forunde Dem Kraft til at fortsætte det begyndte Værk og ethvert andet til Fædrelandets Tarv sigtende Foretagende.

Med Høiagtelse

P. E. Müller.

*Til P. E. Müller. **

168.

3die Jan. 1817.

Kjær var mig den Lejlighed jeg fik til at sige Deres Højærværdighed, hvad jeg længe havde ønsket, men dobbelt kjær er den mig, efter at have modtaget et Brev, der hører til mine kjæreste, thi Verden maa nu tro det eller ikke, saa har noget af det tungeste paa min ikke rosenstrøede Bane for mig været det Forhold, hvori jeg kom til Dem og enkelte andre agtværdige Mænd, i hvis Øjne jeg maatte se mig gjælde for hvad jeg, Gud ske Lov! hverken var eller er. Ikke smigrer jeg mig med, at Forholdet for det første kan vorde stort anderledes, men enhver Lejlighed til fredelig Forklaring glæder mig dog usigelig, og med en Mand, der taler saa oprigtig og godmodig, som De, synes mig, det er hartad umuligt, at Forholdet skulde kunne blive saa ubehageligt, som det har været mig. Den Erklæring, at jeg stedse har agtet og agter Dem, har jeg givet paa Prent, og er rede til ved første, ja ved hver given Lejlighed, men jeg tilstaar oprigtig, det har smertet mig tit, at De, naar De troede at maatte sige haarde Ting om mig, ikke har givet mig en lignende, og jeg har virkelig maattet ret levende minde mig selv om alt, hvad jeg vidste om Deres Tænkemaade, for at bekæmpe den Forestilling, at De var en erklæret Fjende af mig og hele min Virksomhed. Forklaring herover og over min Adfærd i Krønike-Sagen skylder jeg Dem og glæder mig ved at have dertil faaet en Lejlighed, der tillader mig at gjøre det uden Skin af Paatrængenhed eller sligt.

At D. H. bedømte og lod min Skrift bedømme i Litteratur-Tidenden af hvem De ansaa for sagkyndige Mænd, uden Hensyn paa, hvorvidt Dommen kunde være mig behagelig, det maatte og det har jeg aldrig kunnet anse for noget fjendtligt, thi den Ret og Pligt er gjensidig; men at De lod Professor Ørsted recensere mig uden for hans Fag og Indsigt, og det ikke blot med ærerørige, men hjertesværtende Beskyldninger, det forbavtede mig, og ofte spurgte jeg mig selv: tror da virkelig Prof. Müller om dig, at du er et saa nederdrægtigt Uhyre, eller hvorledes kan ellers den samvittighedsfulde Mand optage sligt i sit Blad? Jeg kunde ikke svare mig selv, og jeg tav, ja, saa vidt jeg mindes, lod jeg end ikke i den hele Strid et Ord falde om denne Sag, men det antog jeg fra dette Øjeblik for afgjort, at Litteratur-Tidenden var min erklærede Fjende, siden den fordømte mit H j æ r t e og min h e l e offentlige Virksomhed.

D. H. recenserede min Prøve-Oversættelse, og jeg var en Skjælm, om jeg nægtede, at jeg havde moralsk Vished om, hvem Recensenten var, og det bedrøvede mig inderlig, thi efter den roligste Overvejelse kunde jeg ikke skjønne rettere, end at den Rec., der ved en saadan Lejlighed kunde spotvis sige, at jeg blæste i Trompet ved Fædres Grav, der erklærede Oversættelsen af Snorros Prosa — der har vel kostet mig mest Umage af al min Skrift — for en Smaating og Versene, der aldrig før havde været i Folke-Udgave — og hvis Oversættelse er en af de vanskeligste Opgaver — for Hovedsagen, hvorpaa mit Arbejdes Værd beroede — at han var fjendtlig sindet mod mig og mit Arbejde. Da nu imidlertid Sagen ej angik Religionen, og det var mig yderst ubehageligt at hvæsse Pen mod Dem, betænkte jeg at tie, indtil jeg mærkede, at Recensionen forstodes af andre som af mig og virkede skadelig paa Stemningen for et Værk, intet uden Overbevisningen om dets Gavnlighed kunde bevæge mig til at fuldføre, — da ansaa jeg det for Pligt at svare, og det, efter min Grundsætning om Anonymitet, uden mindste Persons Anseelse. Anderledes betragtede jeg Sagen, da De havde nævnet Dem, og ingen Opfordring har derfor kunnet bringe mig til at fortsætte Striden, som jeg ansaa for endt ved Deres Erklæring, at det ej var Deres Hensigt at nedsætte Værket, thi at De blev vred over en saadan Tiltale som den i Skudsmaalet, fandt jeg saare naturligt,

L. 5 f. o. H. C. Ørsteds Anm. af Gr.s En mærkelig Spaadom. Litt. Tid. 1814. 177 ff.

L. 19 f. n. Litt. Tid. 1816, 97 ff.

L. 2 f. n. et lille Skrift af Gr.: Litteratur-Tidendens Skudsmaal i Henseende til Prøverne af Saxo og Snorre (1816), hvorpaa Müller svarede med: Tillæg til Recensionen (s. A.).

og hvem af os der havde Ret i Henseende til Versene, ansaa jeg for en Smaating, der ej var værd at trættes mere om. Her vil jeg derimod dog i forbigaaende som en Mærkelighed anføre, at i Henseende til vilmogum har jeg ved senere Eftersyn fundet Bartholin, Stephanius, Syv, Suhm og Sandvig paa min Side.

Dette er den rene Sandhed, og hvor lidet jeg under alt dette havde glemt Agtelsen for Dem enten som Skribent eller Meneske, troede jeg ved den korte Anmeldelse af Deres Sagaværk i Danevirke at give tilkjende.

Det nytter vel ikke at ville sige noget til Forsvar for, hvad ogsaa De kalder Bitterhed mod anderledes tænkende, thi jeg indser godt, at selv mangen agtværdig og vel menende Mand maa i det mindste til en Tid i denne Henseende miskjende mig, og alt hvad jeg synes med Billighed at kunne forlange af enhver sandhedskjærlig og gudfrygtig Mand, er hvad mine Venner, hvoraf ikke en eneste billiger min Adfærd, føle sig forpligtede til, ved den Mildhed mod anderledes tænkende, der er et Naturtræk i min Karakter, ikke at dømme mig haardt, og derved selv gjøre, hvad de anse for Fejl.

Dog, jeg misbruger maaske den Frihed, Deres Brev har givet mig til at tale om vort Forhold. Dog, nej, det gjør jeg ikke, jeg føler, det er mig baade tilladeligt og Pligt ved denne Lejlighed at sige til min Retfærdiggjørelse, hvad jeg mener at kunne vedstaa for Guds Ansigt; jeg kan fejle i mange Stykker, jeg kan overile mig, og jeg er vis paa, at De og hver billig Mand og en upartisk Efterslægt vil finde det, efter den Behandling, jeg i Dannemark har mødt i en Række af Aar, saare undskyldeligt, men det vidner min Samvittighed med mig, at jeg vil ingen af mine Fejl undskylde, og at jeg, vel i Skrøbelighed, men dog med Ærlighed, Flid og roligt Overlæg stræber at vogte mig for Fejl, og bryder visselig ej med Letsindighed Staven over nogen, bryder den ej engang over dem, hvis offentlige Værk og Færd jeg efter min faste Overbevisning om Guds Ords Ufejlbarhed nødes til at fordømme; thi jeg glemmer aldrig, at vort offentlige Levned skal Historien, men os som vi leve og dø skal og kan ene Gud bedømme. Forskjellen vil maaske synes Dem sofistisk, men jeg tror, De vil overbevise Dem om, at det dog ikke er saa, og at det virkelig ikke er let paa et Haar at træffe Grænsen med Ord. At jeg, hvor jeg tvivlede, heller har dømt for mildt end for strængt, anser De vist for utroligt, og Skinnet ved jeg godt er imod mig, men det er alligevel sandt, og visselig, uden en saadan Bevidsthed maatte jeg for længe siden bukket under, thi naar baade Venner og

Fjender anfalde vor Adfærd, og Hænderne synke under Overvægten, da bare vi os vel for at staa, dersom vi ikke med utilhyllt Hjærte tør vende os til Gud og Sandhed og sige frimodige: det var eders Bud vi lød, styrker os nu, thi Menneskene ere os for stærke!

Ja, for at tage alting med, vil jeg endnu berøre den Skarphed og Spot, der ikke sjælden ligger i mine Ord og som synes, Sandheden uforværmet, at kunne være borte, ja det synes virkeligt, som de blot kom af Lyst til at forbitre eller dog at gjøre Opsigt paa andres Bekostning, og dog tør jeg sige, det er ikke saa, thi faa Mennesker ere af Natur saa frygtagtige og bange for at forbitre som jeg, saa Lysten til at spotte, som jeg ogsaa ganske rigtig har, finder deri sin fulde Modvægt, men jeg føler, at Sandheden, som skal gjøre Indtryk og Opsigt, maa i saa sløv og døv og stærblind en Tid, have Næb og Klør, da den ellers, som saa tit i vore Dage er sket, forbigaas uænsset; Sandheds Kraft overvinder min Frygt, hvad der smiler i mig, hader og bekæmper jeg, og skriver i Guds Navn, saa vidt jeg kan, som jeg maa, lader Verden forbande, og føler mig mer end lønnet ved den Fred og Velsignelse, Verden ikke kan røve mig; jeg hader intet i Verden uden Synden i mig selv og andre, og gid jeg saa let kunde overbevise mine Fjender derom, som jeg af mit Hjerte kan tilgive dem, thi det koster mig sjælden noget.

Det er mit Skriftemaal som Skribent; har jeg fornærmet Dem, da tilgiv mig det, og vær ikke mellem den Mands haarde Dommere, der, hvis han ikke følger Gud og sin Samvittighed, har valgt den ulykkeligste Bane, noget Menneske kan betræde, Banen til Haan og Had og Forfølgelse med et følede Hjærte!

Endnu en Gang, inderlig Tak for Deres Brev! tilgiv, om jeg var for ordrig og tro, De mindes med Højagtelse af

Grundtvig.

Fra Gregers Bech.

169.

Skolen ved Gudumlunds Fabrik,
den 26de Jan. 1817.

Min ærværdige og elskelige
Fader i Christo!

Der ere nu henvend tvende Aar forløbne, siden De sidst hørte fra mig; ikke desmindre har jeg dog det Haab, at De endnu har mig i faderlig Erindring, ligesom jeg, under Aarenes Løb og Tingenes Omskiftelser, idelig har tænkt paa Dem med taknemmelig, med sønlig Hu; ja jeg haaber end ydermere, at disse

faa Linier fra min Haand ville, ligesom mine forrige Breve, finde en kjerlig Modtagelse hos Dem, da jeg ønsker de maa ansees som et Vidnesbyrd om min Stadfæstelse og Fremvæxt i Christendommen, hvorfor jeg — næst Guds naaderige Hjælp — har Deres Underviisning og Opmuntring meest at takke.

I Besynderlighed maa jeg takke Dem for Deres Prædikener efter Tidens Tarv og Leilighed. Denne Bog er for Tiden min daglige Læsning, og den har gavnet og glædet mig mere, end alle de Bøger af Mennesker, jeg hidindtil har læst. Men den er da og i Grunden intet mindre end en menneskelig Bog. For dens Skyld især vil jeg med glad og oprigtig Taknemmelighed til Gud og Dem, og med Frimodighed for Verden, erklære Alle og Enhver, at jeg — næst Ham, hvem jeg tilbeder som min guddommelige Forløser — agter Dem som min største Velgjører blandt Menneskens Børn! — Hvad jeg agter som det meest Fortjenstlige hos Deres Prædikener er egentlig den Kamp og Strid, den Fornægtelse af Dem selv og Verden, den Hjertets Renselse og Helliggjørelse, den Deres Hengivelse i Gud og Opofrelse til Hans Tjeneste af Deres hele Væsen og alt hvad Dem kjert monne være, — som maatte gaae forud, før det blev muligt, at De saaledes kunde forkynde Slægten Guds Ord reent og klart, med Tro og Kraft, saa Ingen, som det hører eller læser, kan andet end blive overbevist og stadfæstet i Sandheden, naar han ei modvillig vil trodse dens Magt. Mig har Deres velsignede Tale tydelig vist den Vei, jeg i Fremtiden maa vandre, og Maalet, hvortil den skal føre, og Korset, som jeg villig maa bære, og Ham, i hvis Fodspor jeg skal træde, fra hvem og Hjelpen og Størken til saadan Vandring maa komme. Vel sandt, jeg har ofte skjelve for den fulde Adskillelse fra Verden i Anliggende, Sind og Færd, Adskillelse fra og Strid imod den Verden, hvori jeg dog legemlig lever; men det maa intet hjelpe. Jeg haaber at Gud ei lægger mig en tungere Byrde paa, end som Han og vil give mig Kraft til at bære; haaber at jeg skal formaae alle Ting ved Christum, som gjør mig stærk.

For nogle Maaneder siden naaede jeg, hvad jeg længe har ønsket, nemlig at faa Deres liden Bibelkrønike indført til almindeligt Brug her i Skolen, og saa vel paa Ungdommens som paa egne Vegne maa jeg bevidne Dem vor fælleds Tak for den Glæde, som dens Læsning allerede har forskaffet os. Hidindtil brugte vi Thonboes bibelske Fortællinger, en Bog jeg, for

L. 6 f. o. Bibelske Prædikener (1816).

L. 1 f. n. P. Thonboes Bibelske Historie som Indledning til Religionsunderviisningen i de danske Skoler, ved A. K. Holm (fra 1807 og oftere).

dens Fattigdoms Skyld paa væsentligt Indhold og dens mange bibelstridige Synsmaader og Udtryk, var inderlig keed af. Var ei den aandelige Blindhed og Hovmodighed, den Ringeagt for Bibelen og den gruelige Vankundighed om de vigtigste Ting saa almindelig hos Ungdommens Lærere, da vilde jeg ønske at Deres Bibelkrønike maatte blive auktoriseret som almindelig Skolebog i alle Landets Almueskoler. Den fortjente det, — ikke Hr. Pastr. Holm Religionsbog og endnu langt mindre Strøms Forstandsøvelser, hvis uforsvarlige Anbefaling geraader Landets Overbisp til største Skam. Vor elskværdige Præst Hr. Fangel og jeg ere nu blevne enige om, at gjøre alt muligt for at faae Bibelkrøniken indført og rettelig afbenyttet i enhver Skole, ja, om muligt, i ethvert Huus her i Pastoratet; men for det første gjelder det om Penge. Vi ønskede os i den Anledning gjerne underrettet om den billigste Priis, Exemplaret kunde erholdes for, naar vi tog en 40 til 50 Stkr., og lod os dem direkte tilsende fra Forlæggeren. Boghandler Sadolin her i Aalborg har forskaffet os henvend 20 Exempl., som heftede kostede 1 Rbdl. Stkt., men maatte indbindes før de kunde bruges i Skolen, og kostede saaledes 8 Mark Stkt. — en lille, men behagelig Tildragelse er det, synes mig, at adskillige af de hertil Skoledistriktet hørende Bønder ei alene have taget sig for selv at læse Bibelkrøniken igjennem, men ere endog komne til mig her i Skolen for at bevidne mig den Fornøielse, som Bogens Læsning forskaffede dem. De fandt, at det var ret en hjerrens Bog, som de blot ønskede et bedre Navn end Krønike, der i deres Sprog betyder omtrent saa meget som Eventyr, og for stort andet agte de ei heller de Bøger i Bibelen, som bærer dette Navn. Er denne hjertens Bog ei bleven bedømt i noget offentligt Blad? I Litteratur-Tidenden har jeg ei læst andet om den, end at den er bleven fordeelagtigen recenseret i Tydskland. Da jeg inderlig ønsker, at den maa vinde tilbørlig Agt og Afbenyttelse hos mine Embedsbrødre og Skolernes Foresatte, saa har jeg til den Ende besluttet at offentliggjøre min ærbødige Formening om den. Da Sagens Vigtighed gjør mig det til Pligt, haaber jeg, De intet har derimod. At min ringe Anbefaling af Bogen kun vil have liden Vægt for det store Publikum føler jeg forud; imidlertid har jeg dog det Haab, at mit Ord vil tages til Overveielse af en og anden Embedsbroder.

Naar tør man vente sig Deres belovede udførlige Bibelkrønike? Jeg veed vel, — og det smerter mig inderlig — at De har

L. 9 f. o. Chr. Ludvig Strøm: Forstandsøvelser til Brug ved Undervisningen i Almueskoler. 1816.

seet Dem nødsaget til for nogen Tid at ophøre med Skrifter, som umiddelbar forkynde Christendommen; men jeg ønsker og beder Gud, at den Tid dog snart maatte være forbi. De kan neppe troe, hvor saare jeg længes efter denne Deres Bibel-Historie, og hvormeget jeg lover mig af den. De veed langt bedre end jeg, hvordan en saadan Bog i det Enkelte som i det Hele bør være; men dens Savn kan De umulig føle saa idelig og saa tungt som jeg. Det er for det første ei saa meget for Ungdommens, som for dens Læreres, ogsaa for Præsternes Skyld jeg ønsker at den snart maatte komme ud; thi vi ere samtlig ei alene heel vankundige i Guds Ord, men og saare trængende til at henledes til det Væsentlige, det ene Nødvendige og Saliggjørende, samt at føres paa og holdes i den Tone, som egner sig, som opliver os og gjør, at det livsalige Ord efterlader et dybt og uudsletteligt Indtryk paa Hjerterne. Hvad Almuen angaaer, da er det desværre ikke blot den christelige Aand og den aandelige Forstand paa de guddommelige Ting og Menneskets vigtigste Anliggender, som er forsvundne eller dog savnes; men endog selve Kundskaben om de hellige Personer og Tildragelser søger man forgyves om hos den, og ikke desmindre er jo dog denne Kundskab Christendommens Fundament, hvormed denne atter skal grundlægges i Menneskenes Hjerter. Derfor anseer jeg og al Præken og Katekiseren efter Nutidens Maade i Almindelighed for aldeles uhensigtsmæssig og frugtesløs, eftersom Tilhørerne sjelden vide eller forstaae hvorom der egentlig handles. Deres tankeløse Uopmærksomhed vidner noksom herom. Men i Henseende til Valget af det Historiske, da vilde jeg ønske, at Frelseren maatte stilles hans Menighed levende for Øine, saa at han kunde indtage Hjerterne; først da vil Mængdens Tro paa ham faae nogen Betydning og sandt Værd. Det er jo dog ham, i hvem vi, som bekjende hans Navn, skulle have Livet og have det overflødig. Saare bedrøveligt, ja harmeligt er det at see, hvorledes saa mange af dem, som kalde sig Christne, med rædsom Kulde og næsten uden al Betænkning trave op for Christi Naadebord, for der, som det vel hedder, men vist sjelden skeer, at deelagtiggjøres i hans hellige Legeme og Blod. Hvorledes skal de værdeligen ihukomme Den, om hvem de intet ret vide? Hvorledes deelagtiggjøres i Ham, om hvis Fortjeneste de ei have noget ordentligt Begreb? — — Som et Anhang til Deres udførlige Bibelhistorie bad jeg gjerne om nogle passende Bønner og Sange eller Psalmer til Brug Morgen og Aften og ved Maaltidet, ligesom og om et ikke lidet Antal af de bedste Psalmer i den gamle Psalmebog. — Jeg anseer en Bog, saaledes som jeg

forestiller mig at Deres udførlige Bibelhistorie vil blive, som den allervigtigste og nyttigste Bog for Christenheden, der nuomtide kunde skrives.

De skrev engang, at De maaskee agtede at gjøre en Reise her til Jylland for at erfare, hvorledes Guds Ord forkyndes her i Kirker og Skoler. En Reise i saadan Hensigt vilde i det Hele vist kun forskaffe Dem liden Glæde; thi med Guds Ords Forkyndelse staaer det i Grunden langt slettere til her, end jeg for to Aar siden syntes. Ikke desmindre ønsker baade jeg og Flere, at De dog engang, jo før jo hellere, maatte komme her i Egnen, og Deres Nærværelse vilde udentvivel paa sine Steder blive til stor Velsignelse. Tør vi ei vente Dem næste Sommer? Kunde De i Saafald ei tage Dem Tid til at blive her hos mig i et Par Maaneder og imidlertid skrive Deres udf. Bibel-Historie? Bogtrykker Borch i Aalborg tog den vist gjerne paa sit Forlag. Tag tiltakke med vor Leilighed, og Deres Nærværelse skulde være mig ubeskrivelig kjær. —

Tilgiv at jeg taler med Dem i en saadan Fortrolighed, som om jeg havde glemt den store Afstand, der i saa mange Henseender er mellem Dem og mig! Jeg kan ikke bedre! Gid dog den Lykke engang maatte forundes mig, at kunne mundtlig udøse mit Hjerte for Dem! Men skeer det end ikke, haaber jeg dog med Guds Hjelp at samles med Dem i Hans Rige! Gud velsigne Dem og al Deres christelige Idræt! Han gjengjælde Dem i Jesu Navn fuldelig, hvad jeg ikkun ufuldkomment kan takke Dem for !!! —

Med sønlig Høiagtelse og Hengivenhed

Deres
G. Bech.

Fra Jens Møller.

170.

Høistæredel

Kbhavn, d. 9. Febr. 1817.

Idet jeg tilstiller Dem indlagte ubetydelige Bidrag til Ud-gaven af Saxo og Snorre, maa jeg ikke alene undskyldte sam-mes Ringhed, hvilken desværre i det ringe Embede til de mange kjere Børn har en altfor gyldig Undskyldning, men endnu mere, at Bidraget kommer saa seent. De vil ikke troe, at dette hos mig reiser sig af en kold Deeltagelse i det herlige Foretagende; men De kunde dog heller ikke gjætte min Grund, naar jeg ei sagde Dem, at just fordi jeg kun formaaede at yde saa lidt, vilde jeg hellere givet i Forening med Flere; og har jeg længe ventet, at en Subskription skulde bleven aabnet

i det Skandinaviske Lit. Selskab, hvis Formand netop er Deres Medcommiterede, Etatsrd. Pram. Dog har den beskedne Mand maaskee netop derfor undladt at gjøre, hvad ikke vel Nogen anden end han der kunde gjøre. For da ikke at vente til evig Tid som Bonden ved den rindende Aa, bryder jeg overtvert, og sender min liden Skjerv, indsluttede 15 Rbdl. Men jo mindre jeg kan vise min Taknemmelighed i Gjerningen imod Sagas gamle Tolke, des mindre bør jeg undlade ved denne Leilighed at yde den yngre, som saa lifligt tolker os de Gamles Tale, min hjerteligste Taksigelse, hvilken hverken bør eller skal formindskes ved Erindringen om hvad videnskabelig Tvist vi tilforn maatte, vistnok fra begge Sider af ærlig Overbeviisning, have havt med hinanden. Det eneste, som jeg — for at sige Dem alt — endnu ikke har tilgivet Dem, er det (:visselig altfor haarde:) Vidnesbyrd, som De ved denne Lejlighed har givet Litteraturtidenden. Næst dette Skriftemaal har jeg blot et Spørgsmaal at tilføie, hvorom jeg erindrede ved ovenfor at nævne det Skand. Selskab. Det er ofte faldet mig ind at spørge mig selv: Hvorfor er Grundtvig ei Medlem af dette Samfund, til hvis Øiemeds Opnaaelse han dog har virket saameget? og Svaret blev: Formodentlig fordi han offentligen har erklæret, hvor lidet gavnlige han anseer deslige Selskaber for at være. Imidlertid vilde jeg ikke, at dette Samfund skulde synes utaknemmeligt; det er derfor mit faste Forsæt, naar første Deel af Deres Saxo er udkommen, at foreslaae Dem til at indtage den første ledige Plads. Dog burde jeg i Forveien have Deres Samtykke dertil; thi ønsker De det ikke, bør det naturligviis ei skee. Saa liden Opposition der imod Deres Charakter som Menneske og Borger kan befrygtes, saa megen er der, som De veed (:og jeg hører jo selv her paa en Maade til Oppositionspartiet:) imod Adskilligt i Deres literære Fremfærd. Men det maa jeg dog tilføie, at der ved ethvert Valg nævnes flere brave Mænd; at Nogen sjelden faaer de fleste Stemmer første Gang han bliver foreslaaet (:hvilket dog unægteligen vilde ~ uden personligt Hensyn — bleven Tilfældet med Dem:) og at der følgelig ingen Skam er i at blive nævnet een Gang førend man bliver valgt, hvilket f. Ex. nylig var Tilfældet med Inge[mann].

Forventende ved Leilighed Deres behagelige Svar herpaa, henlever jeg med sand Høiagtelse

Deres Velærværdigheds
tjenstskyldige

J. Møller.

Til Jens Møller.

171.

Den 10de Febr. 1817.

Deres Høiærværdigheds meget ærede Brev af Gaars Dato med indlagde 15 Rbdlr. til Udgaven af Saxo og Snorre, har jeg rigtig modtaget, og i det Haab at De er tilfreds med min Qvittering, skal disse Linier gjælde for en saadan.

Virkelig har det undret og bedrøvet mig at ikke een af Professorerne ved det danske Universitet, ikke eet af Selskaberne til Videnskabeligheds Fremme hernede, har under mere end et Aars Forløb, værdiget Krønike Sagen nogen Understøttelse, og jeg kunde ikke bare mig for tit at tænke: enten maae de da vel slet ikke bryde sig om Sligt, eller dog saa lidt at de kan lade den lide for mine virkelige eller formeente Synder, og begge Dele syndes mig lige uværdige, og lige nedslaaende for en Mand der, som jeg, seer i de Boglærde Folkenes Tunger og Hoveder, og man maatte vel snart sige, der hører Lykke til, ikke under slige Omstændigheder at tabe Modet og opgive Haabet. Det lykkedes mig imidlertid at beholde begge Dele, og det gjorde mig kun ondt, at Norge og Norges Høiskole, der upaatvivlelig med langt mere Skin kunde ansee sig fremmed for Sagen og fortørnet af mig, skulde vise langt snarere og større Deeltagelse, saa at, var ei de norske Sedlers Værd sunket saa dybt, vilde vi alt længe derfra have havt Summens Halvpart og derover. Dog, jeg har i de sidste Aar just lært at skatte det Danske, og om end ikke at ære Langsomheden, dog langt foretrække den for en kort Opbrusning, Norge har bifaldet og understøttet mig, medens Dannemark har foragtet og haanet mig, men jeg vilde dog ikke bortbytte mit Fædreneland for Alt i Verden, thi det stille Vand har den dybe Grund, det varer længere inden det som rører sig i Dybet kan række Overfladen, men naar det skeer, da er ogsaa det Hele bevæget til Bunds, og naar jeg stundum kan vemodig tænke: da ligger du under Muld, føler jeg dog godt, at det er en Yttring af min Personlighed hvorover det bør sig at slaae en Streg. Saaledes synes mig ret øiensynlig det gaaer ved de gamle Krøniker. Havde det været i Engelland, vilde Alt hvad man kunde behøvet, blevet til Overflod subscriberset paa en Maaned, man vilde omtalt Arbeidet som mageløst Helteværk, og glemt det, før man fik det ret at see, taget lunket imod det, sat det paa Hylden og pralet for Udlandingen ligesaameget af hvad det havde kostet i Pundsviis som hvad det veiede i Aand. I Tydskland vilde man kanske

afhandlet Subskriptionen tilligemed Ceremoniellet paa en Forbundsdag, og haabet med de gamle Krøniker at opmænde die alte deutsche Biederkeit som kunde gjøre hver Tydsker til Keiser i det hellige romerske Rige, og, naar man saae, de ikke kunde udrette saa store Ting, byttet dem bort for Keiser Octavianus og den dyriske, for ei at sige bæstiske, Magnetisme, og dermed var det forbi. I Norge, naar jeg vilde ladt mig med samt Krønikerne naturalisere — dog, jeg bliver vel for snaksom, og kom jeg til Sverrig fik det aldrig Ende, altsaa, i Dannemark blev det Hele i det Hele modtaget yderlig koldt, og man ansaae det mangelsteds for en Tjeneste man skulde gjøre mig, saa at en vis Mand i et Selskab hvor Talen var om Subskription, sagde meget naiv: nei, G. er intolerant, man resenserede mit Arbeide som en Visk, og forundrede sig over at jeg ikke sagde mange Tak, kort sagt, man gjorde Alt for at bringe mig til at fortvivle over et Arbeide, der i sig selv havde Afskrækkende nok, men, saa var der igien enkelte, baade Mænd og Kvinder som viiste hiin inderlige, hjertelige Deeltagelse, som er mere værd end Roes og Guld, fordi der er Kraft og Trøst i den, saa kappedes begge Universiteters studerende Ungdom, om at vise deres varme Deeltagelse, saa havde jeg den Glæde at see Deeltagelsen voxte idelig og aabne mig den glade Udsigt, at den først ret vil begynde, naar Værket udkommer, og med Guds Hjelp bære Frugt, naar jeg er samlet til mine Fædre, og mit Navn indsluttet i deres. En vel-signet Anelse heraf bevæger mig ogsaa i dette Øieblik, da jeg besvarer et Brev, som bevidner mig dog een, rigtig nok endnu den eneste, af de danske Professorers hjertelige Deeltagelse i en Sag, der saa vist skulde være Fædernelandets, som den er Fædrenes, og maa være Børnenes, om de nogensinde skal vorde Fædre i Aanden. Dobbelt maatte og et saadant Vidnesbyrd glæde mig, da det kom fra en Mand, med hvem jeg, som man siger, har ligget i Strid, og som saa let kunde bevidnet sin Deeltagelse i Sagen, uden at bevidne mig den, og fra en Mand, fra hvem jeg aldrig har anseet mig skilt ved Hjerter, hvor stridigt end vort offentlige Forhold har været, og som det inderlig glæder mig at høre betragte Forholdet fra samme Side, som jeg, som et, vel ubehageligt, men, efter vor Overbeviisning, uundgaaeligt Forhold, der med Guds Hjelp

L. 5 f. o. Tiecks dramatiske Digting (1804). Den dyriske Magnetisme 3: Teorien om det dyriske Legemes Vexelvirkning med sine Omgivelser, var i Slutningen af 18. Aarh. anvendt til hypnotisk Behandling af visse Sygdomme, men dens videnskabelige Hverdi var efter 1800 stærkt omtvistet og diskuteret, ikke mindst i Tyskland.

engang, her eller hisset skal opløse sig i Fred og Enighed. Sorrig og Glæde de vandre tilhobe, det har jeg ogsaa ret i dette Nyaar følt, thi medens jeg paa den ene Side ret inderlig har sørget og harmet mig over det kaade Drengespil, med alt Helligt og Alvorligt, og den jammerlige Kævlen om Keiserens Skiæg, som synes daglig at tage mere Overhand, og true hver alvorlig Mands Forhaabninger med en sørgelig Skibbrud i den store Pebling-Søe, har jeg havt den Glæde, uden at faae selv Skin af Paatrængenhed, at tale et fredeligt og venligt Ord med to Mænd, med hvem det har smærtet mig mest at staae ligesom i fiendtligt Forhold: Dem og Deres Collega. Ingenlunde tør jeg love mig deraf Enighed i vore offentlige Bestræbelser, dertil synes vores Uenighed om hvad der maa være os alle det Vigtigste, at være alt for stor, men om jeg ikke vandt det Mindste mere derved, end den Bevidsthed at have forsikkret to Mænd jeg agter paa en umistænkelig Maade om, at min Strid med dem har været saa upersonlig som muelig, da vilde jeg dog ei for Meget undvære den, og skulde jeg atter, som Gud veed er langt fra mit Ønske, føle mig nødt til at træde i Skrannerne mod deres offentlige Tale, skulde selv Sukket derover være mig vederkvægende, og, som jeg haaber, saaledes afprøge sig i mine Ord, at ogsaa de maatte sukke ved at føre Vaaben mod en Mand, der dog ikke tjener Verdens Afguder, men veed ikke rettere, end at han i Kiærlighed stræber at opoffre alt Verdsligt for Sandhed, evig, guddommeligt, saliggjørende Sandhed, og hvis uhyklede Taarer væde hans Ord, uden at beskiæmmes af hans Levnet!

Neppe kan jeg, dybt bevæget af saamange og store Forestillinger, som her samlede sig for Blikket tilbage og fremad, og op over Stjernerne, omtale det Øvrige af Deres venskabelige Brev, men, Gud veed, om og naar jeg igien faaer saa god en Leilighed til at tale saaledes med Dem og jeg føler da det er min Skyldighed, ei at lade den gaae forbi, men nytte den, saa godt jeg kan.

De siger, at min Haardhed mod Litteratur-Tidenden er det Eneste De ikke kan tilgive mig, men hvad mener De da om dens Haardhed mod mig, som jeg, Gud skee Lov, føler jeg baade kan tilgive, og har tilgivet den, det var dog vist nok lidt mere, thi hvad er det, at jeg har kaldt den et usselt kritisk Blad, mod at den uretfærdig har stemplet mig som Fanatiker, Fiende af sand Oplysning og Videnskabelighed, Folke-Forfører og hjerteløs Hykler, og saaledes er jeg jo stemplet i

L. 10 f. o. Professor P. E. Müller.

Ørsteds Recension, og tildeels i adskillige andre, hvoriblandt Deres over min Krønike vel maa kaldes den læmpeligste, fordi den, inconsequent behandlede mig deels som Mand og deels som Dreng, deels som veltænkende og deels som slet-tænkende endog etsteds som Bagvasker, noget af det Skammeligste en Mand kan være. Dog, kan De med Rette sige, om ogsaa Literatur-Tidenden har mishandlet een Mand og hans Skrifter nok saa uforsvarlig, maae derfor den Mand, naar han er Christen, ei lade sin Harm forlede sig til at fordømme det hele Blad, der tæller flere Medarbeidere, hvoraf den ene ikke skal bære den andens Brøde. Aldeles rigtig, svarer jeg, uagtet jeg efter Verdens Viis kunde svare anderledes, og føre beføiet Anke mod Redacturen, der ved at lade Recensenternes Navne være skjulte og ved at optage Recensjoner som mishandle, maae ansees for stiltiende at billige i det Mindste Alt hvad der ligger inden for hans Synskreds, men jeg vil ikke svare saa, thi hvad jeg herom troede at burde sige, har jeg sagt til Manden selv, og jeg erkiender det fuldelig for min Pligt at slaae en Streg over mig selv, naar jeg bedømmer Mænd og Skrifter, thi det er ikke min men Sandheds Dom jeg skal udsige. Jeg er mig bevidst at have slaet Stregen saa godt jeg kunde, og De skal derfor ogsaa finde, at jeg har ledsaget min haarde Dom med Tillægget: paa enkelte hæderlige Undtagelser nær. Vil jeg her maaske smigre for Dem, og lade som om det var Deres Recensioner jeg undtog? Nei, ingenlunde, kun Deres to Recensioner over mig kan jeg tilskrive Dem med bestemt Vished, og min Mening om dem veed De, men er De, som jeg troer, den æsthetiske Recensent i Tidenden, da kunde jeg fristes til at sige: Deres Recensioner er det Eneste jeg ikke kan tilgive Dem, men det er ikke sandt, thi har jeg, som jeg med Sandhed kan sige, aldrig ladet Solen gaae ned over min Vrede, for hvad der gjaldt mig selv, er det følgerigt, at jeg har taget mig Deres andre Recensioner temmelig let, især da de angik mindre alvorlige og vigtige Ting. Derimod er det min fulde Overbeviisning, at De havde gjort bedre i aldrig at skrive dem, med mindre De var vis paa, derved at forhindre Andre fra at recensere, som vilde fornærmet gode Sæder og høviske Øren, thi som Bedømmelser af hvad der var eller skulde være Poesie, kan jeg paa Samvittighed ikke andet end erklære dem for Nul og Intet, det Samme maa jeg sige om de fleste af Bladets theologiske og om alle dets

L. 1 f. o. H. C. Ørsteds Recension af Gr.s: En mærkelig Spaadom, Litt. Tid. 1814, Nr. 12—13. Jens Møller om Gr.s Verdenskrønike, Litt. Tid. 1813, Nr. 25—29.

senere historiske og filosofiske Recensioner, og jeg vilde derfor ansee det for en Forgribelse mod Sandhed, naar jeg ikke, ved given Leilighed, erklærede Literatur-Tidenden, for et, paa faa hæderlige Undtagelser f. E. de A. Ørstedske Olufsenske m. m. for et yderst jammerligt critisk Blad, hvor man roser hvad der er i Vælten, laster eller forbigaaer det Øvrige, beviser ingen Ting, og gavner ikke Litteraturen for et Haar men skader den, saavidt den ændses, og giver Athenes Dreng den ønskeligste Leilighed til at spille Bas og bespringe det ledige Dommer-Sæde. Jeg veed godt det maae være haardt for Dem og Fleer at høre, men bliv ikke saa vreed, at De jo først betænker, det er langt haardere at høre Sligt af Dreng, der ei har lært at binde deres literaire Buxer og hvis høieste Kunst er at pibe, end af en Mand der ei siger det af kaad Lyst til at fornærme, og som har viist, han kiender en anden Vei til litterair Anseelse end Herostratens, man engang beskyldte ham for at betræde. De kan troe det, vort Fædernelands Bogverden er kommet til en Crisis der, om den ogsaa var langt farligere vilde være uundgaaelig, thi den er et Værk af Tidens Aand, af den samme Aand, som for ti Aar siden bevægede Tydskland, selv har jeg, uden at ynde, maattet befordre den, ved min afgjorte Modsætning til det forrige Aarhundredes hele Digten og Tragten, men havde man behandlet mig retfærdig, vilde den deels blevet undgaaet. Nu seer jeg for mine Øine at en heel Omvæltning i Litteraturen er saa godt som uundgaaelig, Literatur-Tidenden og alt hvad med den stod i Forbindelse vil kastes tilside, og Drengenes Athene hæve sig paa sin Papirs Throne for igien at nedrives af sine egne Børn, og da giælder det om et naturphilosophisk Sansculotterie skal spille Mester som det alt spiller i Tydskland, eller om der kan hæve sig en ny Tingenes Orden. Let havde det været mig at vorde Drengenes Fyrste, let var det mig i dette Øieblik, da det synes, som jeg er en af de faa, de nødige vil bryde med, at blive deres Anfører, men jeg betakker mig naturligviis, og skal meget mere paa det Aabenbareste bryde med dem, men jeg kan ikke andet end i al min Skrift give dem Vaaben i Haand mod det forrige Aarhundrede, ei forhindre at de misbruge de literaire Grundsætninger jeg bekiender, udrevne fra deres Forbindelse med sand Christen-

L. 4 f. o. Oluf Christian Olufsen, Gulddaasens Forfatter, recenserede geografisk og landøkonomisk Litt.

L. 8 f. o. I Molbechs Athene optraadte Oehlenschlägers unge Venner, f. Ex. 1816 Peder Hjort med hans „Tolv Paragrapher mod Jens Baggesen“.

dom, til voldsom at omstyrte og sammenblande Alt. Hvad jeg kan gjøre, er kun, ved den bestemtteste Modsætning, at gjøre dem Brugen af mine Vaaben suur og kostbar, udsætte mig for deres Had, ved at spytte ad deres Krone og lee ad deres Helte-Gierninger, medens jeg paa den anden Side advarer enhver skikkelig Mand ved Leilighed, om at tage sig i Agt, og ei give sig blot for deres Kaadhed. Det er saaledes ingen Skam for Dem, der hverken gjør Fordring paa at være Digter eller Philosoph, ei at kunne bedømme et Digterværk, men jeg troer at De skyldte baade Sandheden og Dem selv og Deres ærværdige Stilling, da ikke heller at prøve derpaa, thi derved vinder Ingen uden Drengene. De har aldrig bedømt mit Digterværk, som De veed jeg selv ikke anslaaer høit, De har i denne Henseende omtalt mig med Agtelse, Deres eklektiske Grundsætninger i Henseende til Digterne, om end ei i Henseende til deres Arbeider og Theorien, ere omtrent som mine, saa vi her ere enige om det Vigtigste, at erkiende det Store, Sande, Gode og Skønne under alle Former, uden Skole-Fuxerie, saa De vil indsee jeg har ingen optænkelig Grund til at misbillige Deres æsthetiske Recensioner, uden den faste Overbeviisning at De har intet Gehalt og ingen Consequents. Jeg vil slet ikke sige, at De fattes Anlæg til æsthetisk Konst-Dommer, meget mere jeg tiltroer Dem det, men De tillade mig at sige det, det er uudviklet og ubestemt, og, seer jeg ikke meget Feil, da behandler De ovenikiøbet et af de vanskeligste Arbeider som en Smaating, og en Forfriskning efter alvorlige Sysler, og det gaaer aldeles ikke an, naar man vil levere en Bedømmelse af Digter-Værker, der ei skal være til Latter eller Harme for Digteren, og Lækkerbidskener for vore æsthetiske Spyfluer, hvis eneste Alvors-Time den er, i hvilken de kan skyde de ældre af Pinden.

Turde jeg nu haabe, herved at have bidraget til, at De enten, for det Første, nedlagde Deres Recensent-Pen, eller tog Dem for at føre den med høist muelig Alvor og Consequents, da skulde det inderlig glæde mig, baade paa Litteraturens og Deres Vegne, og jeg er vis paa, det skulde aldrig fortryde Dem, men i al Fald kan jeg aldrig angre, at have sagt Dem det ærlig og venskabelig, og jeg maatte tage meget Feil, om De derfor skulde vredes paa mig.

Endelig maa jeg i det Mindste tale saameget om Deres Tilbud, at foreslaae mig til Medlem i Sk. Lt. Sskb., at jeg ret inderlig takker Dem for Deres mig saa kiære og venskabelige Hensigt, men derved var det vel og bedst at lade det beroe. Jeg seer ikke at nogen ny Leilighed til gavnlig Virk-

somhed aabnedes mig ved en Optagelse i det Selskab, jeg ellers selv offentlig har bevidnet min Agtelse, at en stor Deel af Medlemmerne er langt fra at ønske mig i deres Kreds veed jeg, og det har de viist ved at gaae mig forbi og optage baade yngre og med skandinavisk Litteratur langt mindre syslende Mænd og det lyder da til mig: hvad vil du Spurv i Tranedands. Vil De imidlertid udsætte Dem for den Ubehagelighed at være min Proponent, kan jeg ikke frabede mig det uden Skin af en Stolthed, der enten foragtede Sæde mellem agtværdige Mænd, eller frygtede for den Ydmygelse at sættes til Side, og gjør altsaa i Guds Navn hvad De vill og i al Fald, endnu engang Tak fordi De tænkte paa mig! Ligeledes gientages Tak for Deres Brev! og gid De kun ikke skulde fortryde det, ved at læse et Svar, der af mange vilde kaldes uhøfligt er det maaskee ogsaa, men er, det kan De troe, ærlig og venlig meent og saa godt, som jeg kunde skrive det.

Ærbødigst og venskabeligst

N. F. S. Grundtvig.

*Til Christen Olsen.**

172.

Elskede Ven!

Khvn. 15. Febr. 1817.

Vistnok vilde dit sidste Brevs Indhold været mig noget uventet, dersom jeg ei alt af din Svoger havde hørt, at du ikke befandt dig vel, men hvad enten det nu er min Skyld eller ikke, har jeg ikke kunnet føle andet derved, end en let Sorg over din Utaalmodighed og det inderlige Ønske, at kunne bidrage til din Opmuntring i Sandhed. Hvad som da først faldt mig ind var Frelserens dyrebare Ord: Søn! vær frimodig! dine Synder ere dig forladne, og syntes ret med Glæde at kunne tilraabe dig dem i Herrens Navn, som en Søn af Ordet ved min Prædiken, og give Gud at dit Hjerte maa i levende Troe annamme denne Trøst der taler til os, som til Børn, da knurre vi ikke over det gavnlige Aag og den lette Byrde, der kun maa til for at vi kan holde Ligevægten paa den smalle Stie som leder til den evige Hvile. Korset skal vi alle bære, sin Skikkelse laaner det ofte af den naturlige Straf, vi ved Synden have paadraget os, men, naar vi troe paa ham, for hvis Skyld Synderne ere os forladne, da have vi Lov til at betragte Byrden ei som Straf men Kors, thi som Straf bar Han den, der blev saaret for vore Misgierninger og knuset for vore Synder, paa det vi skulde have Fred, og ved Hans Kraft som styrker os, formaae vi at bære den, om end ei altid med Fryd, saa dog med stille Taal-

modighed og Haab. Gud har givet dig Naade til at skrive en mere bibelsk Prædiken end før, og du kiender ikke heri et Pant paa at Han vil gjøre dig deelagtig i sine Forjættelser om Aand og Mund til at forkynde Hans Ord, du sørgede over ei at kunne holde den saa godt, vel, det var ligefrem, men hvi sørgede uden Haab, har du ikke før sørget over ei at kunne skrive den saaledes, og nu er det lykkedes, nu fattedes du ikke din sædvanlige Gave til at forkynde Ordet, men kun en, der kunde svare til den ny i Skrivningen, og er det forunderligt, voxer vi paa eengang eller efterhaanden, kan du tvivle om at den Gud der gav dig Ordet og kan og vil give dig Tungen eftersom Han seer du kan og vil bruge det ret, og at det er tjenligst, eller veed du hvorfor du dengang maaskee skulde tale mindre indtrængende? Nei min Ven! lad dig nøie med min Naade! siger Herren, min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed! det gælder herom, og det gælder om Byrder, som vi bede maa vige fra os, thi vi vide ikke hvad vi bede, og naar vi lægge Alt i Guds Haand, da letter og tynger Han i Viisdom og Kiærlighed, og hvem er vi, og hvor er Mindet om vor Synd og Herrens uforskyldte Naade, naar vi knurre, naar vi ved Klager ligesom beskiamme Hans Forjættelser og Trofasthed? Om du, som desværre let kan hændes, især naar vi komme ud af vor daglige Gang, har glemt at vaage og bede og derfor overvældes af Sønnen, og nedtynges af Byrden, det veed ikke jeg, men det veed jeg, at vi altid som arme Syndere skal knæle for Herren, og da ei stirre paa Byrden, men didop, hvorfra Kraften neddaler, og naar vi bede den Hellig Aand, som uddeler til alle, efter som Han vil, komme vor Skrøbelighed til Hjælp, da bekræfter og opretter Han os. Det er i Hast jeg maa skrive og det falder lidt tørt, men det falder dog ind i Guds Ord og det er Olie, den vederkvæge dig, Broder! i Jesu Navn! Amen!

Hersleb har skrevet en herlig lille christelig Bog imod Wergelands, som jeg ønskede du saae. Dit Forsæt med Norge er godt, Gud velsigne det! Alle her hilse dig venligst og Guds Fred tilønsker dig i Jesu Navn

Din Ven
Grundtvig.

*Til F. W. Treschow.**

173.

Kjære Ven!

Kbhvn., 23de Febr. 1817.

De har til den megen forekommende Godhed, De har vist mig, lagt den, fremdeles at tilbyde mig Deres Hjælp, naar jeg

L. 9 f. n. Dit Forsæt: Om at indsamle Korn og sende det til Norge.

i Pengesager behøvede den. Det var mit Haab at kunne lade godt være ærligt; men, uagtet det falder mig tungt, oftere at komme paa denne Maade til en Ven, der saa ædelmodig er kommet mig til Hjælp, og hvis Omstændigheder jeg ikke kjender, synes mig dog halv at jeg bør, og helt at jeg dog helst vil, spørge den Mand, jeg ved har Viljen, om han for Øjeblikket kan hjælpe mig ud af en Forlegenhed med et Vennelaan af 200 Rbd., som jeg sidst i denne Uge skal betale og ikke har. Vel lader det saa som saa at melde om Betaling af det mindre og tie med det større, men da det dog vel kunde hænde sig, at De nu kunde undvære, men om en Maanedstid eller lidt mere behøve dem, bør jeg dog tilføje, at, naar De sagde mig det, ser jeg Udvej til, da at kunne afgjøre det.

Med det inderlige Ønske, at mit Forlangende ej maatte være Dem ubelejligt, men halv bange derfor, da jeg kan forstaa, det ikke er Spas, i denne Tid at have foruden Hustru og Børn, slige gode Venner som jeg og mine Lige kan være, forbinder jeg det end højere om Guds Fred og alt godt, og begge ved jeg i det mindste De har forskyldt af Deres

hengivne Ven

N. F. S. Grundtvig.

Fra J. M. Jessen.

174.

Kbhvn. den 24. Febr. 1817.

De har i Sandhed ikke Uret, naar De paastaaer i Deres Ærede Brev, at vi tvende ikke passe for hinanden, thi De miskiænder og vil miskiænde Meneskene, og jeg — vil saa gjerne elske min Næste; ønsker saa varmt at omfatte det hele meneskelige Vesen med den af Jesu anbefalede Kjerlighed. Var det mueligt at glemme alt i Jesu velgiørende Religion, saa kunde mit Hjerte dog aldrig glemme at hans første og fornemste Bud var: „Du skal elske Gud over alt, og Din Næste som dig selv!“ — „Du skal elske din Fjende, og bede for dem der forfølge dig.“ — „Hvo der siger jeg elsker Gud, og hader sin Broder er ikke min Dicipel.“

Hvor kan den Mand der saa ivrigt forfægter Troe glemme Kjerlighed? At De har miskjendt mig, og min Hensigt vil jeg gjøre Dem Regnskab for. B[aggesen] var hos mig i Forgaars, og spurgte mig om det ikke var mueligt at han i min Stue

L. 17 f. n. Frk. J. M. Jessen havde i et Brev af $\frac{1}{2}$ 17 anmodet Gr. om at besøge hende uden at nævne Formaalet,

kunde komme til at tale i Eenrum og aabenhjertet med Dem? — Om jeg vilde paatage mig at forene et par Mænd, som uden-
 tvivl miskjendte, og misforstod hinanden? — Han sagde mig
 at hans Huus var mindst skikket til en saadan Sammenkomst
 i denne Tid, hvor alle hans Venner strømmede til, og hvor
 han var mindst sin egen Herre? — Glad lovede jeg ham dette,
 og meente at Literatur, og følgelig det kiære Fødeland var vel
 tjent med at Mænd stode hos Mænd for at hindre den Elv af
 Usselheder der overstrømmer det. Jeg bad ham til i Dag, og
 gjorde Dem samme Anmodning, i den søde Forhaabning at
 min venlige Stue skulde bleven en Enigheds Samleplads for
 Danne-Digtere. De vilde altsaa ikke have hørt tale om [den?]
 Sag; Men De vilde fundet en Mand der ved Himlen ønsker
 Deres Venskab. Jeg satte mig i det Øjeblik jeg kom hjem
 til at skrive dette; inden Bag: kommer, paa det De ikke skal
 troe at han har mindste Deel i dette Brev. Tillad mig at føje
 til — jeg er saa lidet Qvinde naar der handles om at fortælle
 fra een til en anden, at B. aldrig af min Mund skal erfare
 Indholdet af Deres Skrivelse. Gud bevare mig for at kaste Olie
 i en Ild jeg saa gierne vil slukke! — — — Jeg gjør Dem Regn-
 skab for min Tænke og Handlemaade fordi jeg har Agt nok
 for Dem til at troe det vilde gjøre Dem ondt at miskjende et
 virkelig ikke slet Menneske. B. kommer her aldrig før Kl. hen-
 imod 3 — han plejer at blive her længe, ligger det paa Deres
 Vej at stifte Venskab med en Mand der saa varmt ønsker
 Deres Venskab, saa er intet mig kiærere end at byde Haand
 til denne Forening. Vil De ikke, saa har jeg her ærlig sagt
 Dem min Hensigt, item at jeg ikke bliver den der bringer Ube-
 hagelighed imellem Folk der burde være Venner. Jeg spiser
 Kl. 3.

— I 3de Bægere meente jeg at gjøre B. til Deres Fostbroder
 og i Kjerligheds og Venskabs Bæger vilde jeg, og vil jeg om
 De ønsker det velsigne Deres Enighed.

Med Agt henlever jeg Deres Velærværdigheds

Tjenerinde

J. M. Jessen.

Fra Christen Olsen.

175.

Næsbye den 9. April 1817.

Hvad der meest bedrøver mig er at jeg mærker, det er ei
 saa meget Bekymring for Sjælens Salighed, som Menneske-
 frygt og forborgten Lyst til at behage Folket der gjør mig mis-

modig naar jeg seer de kolde uopmærksomme Ansigter. O det bedrøver mig ikke saa sjælden, men det maatte oftere og inderlig bedrøve mig, da kom vel Bekymringen, da løstes vel Baandet fra Tungen og Pantseret fra Brystet, saa jeg ej blot kunde skrive, men ogsaa tale Guds Ord med Frimodighed som det mig bør. Dersom Nogen elsker mig, han fornægte sig selv, tage sit Kors og følge mig. Paa disse Frelserens Ord har jeg tænkt meget i denne Tid og især paa denne Dag. De gjøre mit Hjerte saa bange; thi jeg mærker det at jeg skyer Selvfornægtelsen. Det er nu ej saa meget de enkelte Ugjerninger jeg har begaaet, de enkelte Ting hvori jeg har været og er for sømmelig, det er nu ej saa meget dette der foruroliger min Samvittighed, som den Forfængelighed jeg opdager i min hele Stræben, den Verdslighed, den stykkevise Halvhed i Almindelighed. Det er gaaet klart op for mig hvorledes jeg altid længes efter en lad Ørkesløshed, en saadan vellystig Ørkesløshed, hvor man lader Sjælen som en lad Okse vanke om i en eller anden Egn af Aandens Rige, gjerne betragter hvad der forlyster især naar det ei skal koste for megen Umage at begribe, men skyer den egentlig gudelige Anstrængelse øieblikkelig at gribe hver syndig Tanke og kaste den ned, at gribe hver gudelig Tanke med Glæde og føre den ud til Opbyggelse for Sjælen til Salighedens Forarbeidelse. Maaskee ere mine Ord dunkle, men du forstaaer mig nok min Ven. Der er en dyb Veemod over mig naar jeg betænker den klare Erkjendelse af det ene nødvendige og seer min Ulyst, min Afmægtighed dertil. Saare tung er den legemlige Byrde mig, dog farer der en Slags Gysen gennem mig naar jeg tænkte den borte og endda skulde være lige afmægtig til [det] Gode, derfor har jeg endnu aldrig havt Mod til at bede Gud inderlig i Jesu Navn tage den fra mig, og det burde jeg dog have. Men det er forfærdeligt saa klart som jeg indseer hvad jeg burde gjøre for min Frelasers Skyld og jeg maatte reent forsmægte, hvis jeg havde mine fulde Kræfter og endda ikke vilde gjøre det. O Elskede Ven! beed for mig og skriv mig et Trøstens Ord til. Jeg er saa eene og forladt af Mennesker. Tryde kan jeg ikke tale til om min inderlige Sjælevaande, han forstaaer mig neppe. Hans Godhed for mig er neppe andet end et Velbehag over Liigheden i mange af vore Syns-punkter. Han indbilder sig vist, at han elsker mig oprigtig, men hvordan kan det være at jeg føler ingen inderlig Fortrolighed til ham. Jeg føler at fE. Glahns Omgjængelse vilde være mig til langt mere Husvalse endskjøndt vi uidentvill ikke vilde have saa mange Berøringspunkter, men vi vilde have inderligere. O kjære kjære Ven!

jeg længes saa inderlig efter daglig Omgjængelse med et Menneske som jeg oprigtig elskede og dog føler jeg, at jeg ei kan gifte mig; thi saa skrøbelig som jeg er kunde ingen Qvinde taale at see mig uden at forarges, det maatte da være min Søster eller din Lise.

— — — — —
Heibergs elendige Karklud har jeg seet. Den satte mig for et Øieblik i godt Lune, da det faldt mig ind at den store Dreng havde gjort A og at en F. burde være Recensionen over Værket. Saa fjollet og dumfløset han har baaret sig ad, saa er det dog et Vidne om Tidens svinske Gemeenhed at han turde vove at lade slikt trykke; thi var det ikke Tiden men blot Drengene der vare fulde af Bestialitet, saa maatte han jo frygte for at blive mørptryglet af hver anden Boglæser, og vente sig udelukket af alle Samqvem undtagen Lømlernes.

C. Olsen.

*Til Christen Olsen.**

176.

Kiære Ven!

Kbhvn. 13de Apr. 1817.

Dit Brev, hvad skal jeg sige derom? er det nu først, du opdager, at Dorskheden, som overfalder os har en indvortes Grund, nu saa Gud skee Lov! at du dog opdagede det engang, thi det er vist, hvad jeg ogsaa ofte har sagt dig, at, saalænge vi, uden at lide af en bestemt, overvældende Legems Sygdom, skyde Skylden paa Legemet, da indskyde vi os kun under en Undskyldning, der gjør det Onde værre og Hielpen umuelig. Hvor Grændsen er mellem Selvbedraget og den efter vore Vilkaar og Omstændigheder paa en Maade overlegne Byrde, kan Ingen vide uden vi selv, men til den upartiske Selv-Betragtning komme vi heller aldrig i denne Henseende, før det staaer for os som en afgjort Sag, vi villig indrømme, at Alt hvad der gjør os trevne og uskikkede til Herrens Gierning og Gudfrygtigheds Øvelse, ligefra den mest bevidste onde Tilbøielighed indtil den mest uvilkaarlige Tilstand i vort Legeme, har ene og alene sin Grund i vor Syndighed, saa Spørgsmaalet slet ikke er, om vi skal give os selv Skylden, men kun om, hvorvidt det som binder og sløver og nedtrykker os, lader sig for Øieblikket bortfjerne eller overvinde. Det kommer da an paa en Prøve, som aldrig, uden vor egen Skyld, kan falde uheldig ud, thi til Guds frygt kan dog Intet, uden vort Hjerte gjøre os ubekvemme, og

L. 7 f. o. H.s Karklud: antagelig Heibergs „Nye A-B-C-Bog for den unge Grundtvig“, 1817.

naar vi i Bøn søge til Herren og lade Ham raade, da opmuntres og styrkes vi ogsaa til Arbeide, som er Ham behageligt, og det selv om vi laae paa Sottesengen, thi Ytringen veed vi nok er bundet til Tid og Sted og Omstændigheder, er uudeblivelig, naar de føie sig, men gjør i sig selv Gierningen hverken helere eller bedre i Hans Øie som ene seer paa Hjertet. Anden Trøst end denne, som Herren giver, sigende: leder saa skal I finde, beder, saa skal I faae, og banker, saa skal der lukkes op for eder; anden kan og maa jeg ikke give dig, uagtet jeg vel veed hvor lidet trøsteligt det mangen Gang klinger i vort Øre, da navnlig, naar vi maae, hvad vi dog nødig vil, tugtes, før vi kan trøstes. Ingen, uden Menneskets egen Aand, veed hvad der er i Mennesket, jeg forstaaer hverken dig eller nogen af mine Venner, thi enten ere I, hvad jeg nødig troer, ikke ærlige mod eder selv, eller der er en Gaade i eders Inderste, som jeg ikke kiender. Jeg har før talt besynderlig, efter den sandeste Forestilling jeg kunde danne mig, om Gangen og Hindringerne hos eder, men I fandt jeg tog Feil, nu taler jeg derfor kun i Almindelighed, hvori jeg ikke kan tage Feil, naar jeg holder mig strængt til det Ord, der skal dømme os paa den yderste Dag. At det er eders, ikke Guds Skyld, at Aarene komme og gaae, uden at Gud faaer Priis for sin Miskundhed ved hvilken Han ved Troen udfriede eder af Mørkets Magt og oversatte eder i sin elskelige Søns Rige, at I, som skulde ved en gudelig Frimodighed og Munterhed ære det foragtede Korsens Ord blandt en vantro Slægt, at I beskiamme Ordets herlige Forjættelser ved Svaghed og Klynken, det veed jeg, men, om det i eders Sted vilde gaae mig bedre, det tør jeg ikke sige, thi eders Tider og Leiligheder kan jeg ikke bestemt kiende, det kiender kun Gud og eders egen Aand. Naar jeg imidlertid seer, at Gud har sat eder i Embede, saa I ere som Stæder paa Bjerge, der ikke kan skjules, da maa jeg slutte, at Timen ogsaa er kommen, da I, hver efter sine Vilkaar, kan annamme den Kraft af Gud, som gjør os dygtige og nidkiære til vor beskikkede Gierning, til at forkynde og aabenbare Hans Dyder, som os kaldte fra Mørket til sit underfulde Lys, og hvis Kraft er mægtig i vor Skrøbelighed, ja skal bæres i **L e r k a r**, paa det vi føle at den er ikke af os selv. Utaalmodig at ønske sig Døden, naar Herren siger: lev! og forkynd min Gierning! rens dit Hjerte, opbyg min Menighed og smyk min Brud! det er at ville som den lade og unyttige Tjener begrave sit Pund i Jorden, og vi kiende hans Løn. Den Bedrøvelse efter Verden, **d e n g i ø r D ø d e n**, men Bedrøvelsen efter Gud gjør Omvendelse til Salighed, som aldrig fortrydes, og lad os kun ikke tænke, at vor Lyst til at

døe, for at undgaae Kamp og Møie, er de Christnes Længsel efter at fare herfra og være med Herren, nei, nei, den fødes ikke saa let, den kommer først da, naar det evige Liv arbeider i os med Magt, naar vi ikke alene have smagt den tilkommende Verdens Kræfter, men ere saa inddrukne af Kiærlighed til Sandhed og Reenhed, at vi væmmes ved den Ureenhed der endnu for det indvortes Øie i Støvet vedhænger de fuldkomneste Helgene. Lad os først komme saavidt, da kan vi med Paulus sukke efter Opløsningen, men vil da og, i det vi med taarefuldt Øie stirre ud over den os betroede Hjord, sige med ham: men for eders Skyld maa jeg endnu ønske at vandre i dette Paulun. Lad os mindes hvad Frelseren siger: hvilken af eder som haver en Tjener, der pløier eller vogter Kvæg, siger strax til ham, naar han kommer hjem af Marken, gak hen og sæt dig til Bords! Men mon han ikke sige til ham: be-reed det jeg skal have til Nadveren, og bind op om dig og tjen mig, saa længe jeg æder og drikker og derefter maa du æde og drikke! Hvorledes mon den Herre vilde tage imod os, naar vi knap havde sat Ploven i Jorden, knap uddrevet Fæet, og da kom utaalmelig løbende, fordi det er mageligere at æde end at arbejde! Nei, ikke saa! Slet maae vi kiende den Herre vi tjene, steenhardt maa ogsaa vort Hjerte være mod de arme, der vanke paa vilde Veie som Faar uden Hyrde, dersom vi, hvem han paa underlige Maader udreev som Brande af Ilden, hvem Han reev Bindslet fra Øiet, saa vi kiende Guds Herlighed i Hans Aasyn, saa vi opdagede vor egen og Tidens Elen-dighed, dersom vi, beskikkede til at forkynde Evangelium, til at drages med Djævle om vore Sødskendes udødelige Sjæle, dersom vi ønske at døe, fordi vi have en Kamp at bestaae, vi kun kan bestaae ved Hans Kraft vi kiende og som altid siger: k o m m e r t i l m i g ! Sæt ogsaa, at vi, døende med et saadant Sindelag, kunde annamme Kronen, som dog kun skal pryde dem der kiæmpede og holdt ud, hvem skulde vi da ønske Li-vet? dem der forføre og opæde Hjorden, eller dem, der uden Kamp og Møie kan stride og arbejde, hvor de kanske findes! Nei, nei, at høre en ung Præst med christen Troe tale saaledes i vore Dage, det er utaaleligt, og vee den Ordets Tiener, som vilde sye ham Puder under Armene, som vilde trøste hvor Herren siger: hug til! hug dybt! hug Saar i Saar! han veed hvor Lægen boer, og naar han kommer til mig, vil jeg ingen-lunde kaste ham hen ud, men forbinde og helbrede efter min behagelige Villie, lad ham paakalde! da skal jeg svare og ikke tie! lad ham nedkaste sig som min Tjener, og lægge Alt i min Haand som dannede ham og veed hvortil! da skal jeg sige: du

er min Søn og Jeg er din Fader, og han skal føle hvad det er, at have en Fader i Himlen og en Broder ved hans høire Haand, jeg skal give min Søns Aand i hans Hjerte og han skal raabe: Abba Fader! og have Glæde fremfor hines, da deres Korn og Most vare mangfoldige; thi see, jeg er Herren, som gjør alt hvad mig behager, som saarer og læger, nedtrykker og op-høier, men sønderbryder aldrig det knusede Rør, udslukker ikke den rygende Tande, det er Mig, som opvækker døde og gjør levende hvem jeg vil, og naar blev min Arm forkortet, naar holdt jeg op at være riig til alle dem, som mig paakalde! naar bandt jeg Byrder og bar dem ikke Selv ved min Aand for alle dem som knælede ved Naadestolen i min Eenbaarnes Blod, bekiendte deres Brøde, tilstod deres Afmagt, og satte deres Haab i Troen til mig!

Saa siger Herren i Ordet du kan læse, saa gienlyder det i dit Hjerte, hvergang det aabner sig for Sandheds Røst, saaledes ene kan jeg trøste i Hans Navn, som forlader os Synderne, men kræver Hjertet i Løn, for at gjøre det saligt, for at rense det til sit Tempel, fylde det med sin Herlighed. Han Selv lede, føre og styrke Dig til at følge hans Røst, saa du kan føle hans Kraft og Hans Kiærlighed! Amen! i Jesu Navn! saa beder din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Jens Møller.

177.

Khvn. 30te Apr. 1817.

Deres Høiærværdighed undres ikke over at see et Brev fra mig, som det synes, uden Anledning! thi det synes kun saa, og at jeg bevæges til at gribe Pennen, er i det Mindste Borgen for, at her er Anledning nok, da der i de sidste Aar skal meget til før jeg skriver Breve, enten det saa er i Prosa, eller paa Riim. Om nu De vil finde Anledningen ligesaa passende og paatrængende, maa jeg lade staae derhen, thi det er mig nok, at jeg ikke kunde andet, end af mit fulde Hjerte takke Dem for den rene og overordentlige Glæde De igiennem den sidste Literatur-Tidende har skiænket mig, og, jeg tør sige, alle, hvem den christne Kirkes Vel ligger paa Hjerte, og som indsee, at frimodig Sandheds-Kiærlighed, Rolighed og mandig Varme ere de Egenskaber der skal udmærke dens Kæmper og Tjenere!

Har det i min Færd, som er blevet anseet for Frugt af Lyst til Kiv og stolt Ringeagt for andres Domme, ei gjort anden

Nytte, saa er jeg dog glad ved, det har gjort den, at jeg uden at mistænkes for Smiger eller Beilen til Gunst, kan med samme Varme som jeg har yttret min Mishag, yttre mit Bifald, ja, først i Dag kan det inderlig glæde mig, at have ligget i aaben Feide med Dem, og det paa en Tid, da Omstændighederne maatte gjøre mig det anderledes tungt end nu, da det aabenbar kan være mig ligegyldigt, hvad man dømmer om min Færd, naar jeg har Mod til at opoffre min Person!

De troer sikkert ikke, høiærværdige Mand! at jeg vil lade, som om jeg meende De betragtede Christendommen i alle Maader som jeg, men til Overflod vil jeg erklære paa det Bestemteste: nei, det hverken kan jeg mene eller maa jeg sige, tvertimod, jeg vil sige, at De vedkiender Dem Meninger, som jeg anseer for aldeles stridende mod sand Christendom; men De har høitidelig vedkiendt Dem, hvad jeg anseer for Hovedsagen i al menneskelig Stræben: den Overbeviisning, at der er høi og hellig Sandhed til hvis ærlige Dyrkere maae i allerstrængeste Forstand være eensidige, for ei at vanhelige Sandhed og stjæle dens Kraft, ved at beblande den med Løgner, De har vedkiendt Dem, og Deres Ord sige inden i mit Hjerte, at De er Dem det Forsæt bevidst, saaledes at dyrke og tjene Sandhed, og hvem kan da elske Sandhed, og see Tidens gruelige Ligegyldighed netop i dette Hovedstykke, uden at fælde Glædes-Taarer, hvergang dog een boglærd Mand skiller sig fra Hoben, og frembærer Førstegrøden paa det Sandhedens hellige Alter, der ikke taaler noget ved sin Side, forskyder hvert Offer af den der seer sig tilbage, eller og kun skotter til Siden, hvor Røgelsen damper og Krandsene dufte for Afguds-Billeder. See! derfor maa jeg byde Dem ret inderlig velkommen i Sandheds ubesmittede Helligdom, og tilønske Dem den Kraft fra det Høie, uden hvilken det er umueligt troeligen at tjene Sandhed og Intet uden Sandhed i Sandheds Kiærlighed, tilønske Dem den Guds Fred som overgaaer al Forstand, og uden hvilken det er umueligt at bære Miskjendelse og Skin af Ukiærlighed netop naar Hjertet begynder at gløde af den inderligste, reneste Kiærlighed, Kiærlighed til de udødelige Sjæle, som fore vild i Verden en Kiærlighed, der hos Ordets Tjener nødvendig maa yttre sig i fiendtlig Kamp med Vildfarelsen som besnærer og forblinder, og maa da synes Menneskehad i deres Øine, der ere under Vildfarelsens Aag, thi hvilken Vildfarelse skulde kunne beherske os, dersom vi ikke, i det Mindste hemmelig elskede den. O! man maatte mangan Gang fortvivle, naar man seer hvor umueligt

det er at overbevise ellers ret fornuftige Folk om saa indlysende en Sandhed, overbevise dem om, at den sande Tolerance er, hvad de selv har paastaaet og stedse raabe paa: et kiærligt Sindelag og et venligt Haab om dem der i vore Øine ere vildfarende, forenet med den klare Indsigt, at Sandheds Rige er ikke af denne Verden, skal og kan ikke udbredes eller forsvares med kiødelige Vaaben; men at den Tolerance, der bragde os til at skaane Vildfarelser, som i vore Øine gjøre Mennesket ulykkeligt, er en skammelig, forrædersk Ligeegyldighed for Sandhed og Menneske-Vel, som De selv paa det Stærkeste fordømme; jeg siger, man maatte i slige Tilfælde fortvivle eller lade sig betage af bitter Galde; naar man ikke indsaae, at det er den Vildfarende umueligt at indrømme hine soleklare Sandheder, uden at opgive sin Vildfarelse, og at han, netop fordi Løgnens Kiærlighed gjør blind, ligesom Sandheds gjør seende, kan enstund være blind for det allerklareste, og ubevidst bekæmpe den aabenbareste Sandhed!

Altsaa! Gud skiænke Dem Viisdom og Kraft til ærlig at kæmpe for Sandhed, skiænke Dem den høiere Glæde deraf, som er mægtig til at forsøde Alt! Maaskee troer De ikke, at jeg selv er indkommet i den Sandheds Helligdom, hvori jeg hilser Dem, men derfor tager jeg i n t e t O r d tilbage, og derfor haaber jeg, det vil være Dem lige kiært at hilses saa af en P r æ s t om hvem De sikkert troer, at han aldrig b e v i d s t streed imod Sandhed! Giør Ingen af os i n d v o r t e s eller u d v o r t e s det; nu, saa mødes vi i Choret, og glemme over den store Forsoningsfest ei alene indbyrdes at holde nogen, men glemme gladelig al vor Strid og Møie paa Jorden, og Gud skee Lov! jeg søger de Ting som ere oven til, hvor Christus sidder hos Guds høire Haand, og jeg lærer daglig bedre at b i e.

Med venskabelig Høiagtelse

N. F. S. Grundtvig.

At jeg ligesaalidt som D. H. ved at sige man skal være e e n s i d i g, tager Ordet i den sædvanlige, og altsaa rigtige, men i en etymologisk Spil-Betydning, følger vel af sig selv, men det skader dog ikke at anmærke det, da man saa hyppig, fordi jeg kun vilde lade een Side gælde for den rette, beskyldte mig for den Eensidighed som bestaaer i at see med et halvt Øie. Tingen skal vi vende, men altid mod Soelsiden om den ellers skal vorde oplyst.

Fra Jens Møller.

178.

Kbhavn d. 2. Mai 1817.

Med megen Fornøielse har jeg modtaget begge de Breve, hvormed Deres Velærværdighed har bæret mig, det første til Gjensvar paa min forrige Skrivelse, det andet i Anledning af min nyeste Recension. For dette sidste Arbeide fortjener jeg vel ligesaa lidet Tak som jeg fortjener Daddel for mine æsthetiske Recensioner; jeg gjorde i begge Tilfælde kun hvad jeg var pligtig at gjøre, og kalder mig derfor en unyttig Tjener. Dog glæder det stedse Menneskets Hjerte at have deres Bifald, som man har Agtelse for; og da jeg stedse har baaret, yttret og næret Høiagtelse for D. V.s sjeldne Talenter, grundige Kundskaber og gode Villie (endog da, naar jeg efter min — maaskee vildfarende — Overbeviisning maatte misbillige enkelte af Deres Grundsætninger og især Maaden, hvorpaa De søgte at gjøre dem gjældende), saa var det mig kjert, dog e e n g a n g at have skrevet noget, hvorved De uforstyrret kunde glædes: dette er da kun en liden Gjengield, saasom det o f t e er hændtes mig med Deres Skrifter. Jeg vil da ydermere fornøie Dem med den Efterretning, at jeg endog før Modtagelsen af Deres første Brev havde frasagt mig, for det første, al Deeltagelse i den æsthetiske Kritik. Jeg følede, at om jeg endog vilde udsætte mig selv for Gadesnavs, saa burde jeg ikke udsætte mit Embede. Og De maa ingenlunde troe, at jeg ansaae dette for nogen Opoffrelse. Tvertimod; det var alene Venskab for Lit. Tid.s Redacteur og den Overbeviisning, at jeg var upartisk, som kunde bevæge mig til at tage mig af et Fag, hvori jeg gjerne kunde være bekjendt at staae tilbage. Ogsaa tilstaaer jeg, at jeg hverken har filosofheret dybt over det Skjønne, ei heller engang troet ved Speculation at kunne komme til klar Indsigt i dets Natur. Derimod har jeg saa temmelig læst de største Digtere fra ældre og nyere Tider, endog i Sprog, som vore Moderecensentere tit prale med uden at forstaae. Ogsaa veed jeg at Mænd, hvis Dom hverken De eller jeg foragter, have læst flere af mine æsth. Recsr. med Bifald; men desuagtet gjør jeg dem aldrig til nogen point d'honneur; og D. V. kunde have bedømt dem meget haardere end De gjør, uden derved at fornærme mig.

Langt vigtigere er det mig, at retsindige Christne og sandhedelskende Tænkere intet have at udsætte paa mine Meninger om og Bestræbelser for Christendommen, være sig nu dens praktiske Side, Religionen, eller dens theoretiske, Theologien. Og jo mere Vished jeg selv dagligen faaer, endog om enkelte

Dogmer, som længe vare mig problematiske f. Ex. Treenigheden, jo bedre jeg — som den der selv engang tvivlede endog om Hovedsandheder i Aabenbaringen — seer mig istand til [at] udrede for Andre Tvivlenes Irgange: desto mere Nytte haaber jeg at stifte, og desto flere veltænkende Christne haaber jeg at tækkes. Men aldrig skal jeg, om Gud giver mig Kraft til at bevare mine Beslutninger, afvige et Haandsbred fra hvad jeg erkjendte for Sandhed. Heri ere vi da enige; og naar vi nu ærligen vandrer hver sin Vej, vil Han, som anviste os Veien, som gav os de forskjellige Kundskaber, Temperamenter, Følelser og Stillinger, nok sørge for, at vi mødes ved Maalet. Kun at vi skrøbelige tilsammen, taale hinandens Skrøbeligheder i Kjerlighed. Ogsaa dette skal jeg aldrig med min Villie forglemme; og at jeg navnlig veed at bedømme det dogmatiske System, hvortil D. V. bekjender Dem, retfærdigen, skal som jeg haaber min nu fuldendte Fortælling om Hædersmanden Balle, hvis Tro det iligemaade var, snart overbevise Dem om. Ei heller er der i dette Lærebegreb mange Bestemmelser, som jeg jo kan gjøre til mine. Kun den Augustinske Lære om Arvesynden (egentligen saa talt) og Dogmet om satisfactio vicaria maa jeg endnu, uagtet min faste Tro paa Jesu og Apostlenes Lære som Guds Ord til Mskene, reent ud forkaste. Men begge disse Dogmer vare jo ogsaa den ældste Kirke ganske ubekjendte.

Og nu til Slutning et Par Ønsker med Hensyn til Dem, kjere Hr. Grundtvig! Ligesom De nu uden Tvivl tilstaaer, at De engang har bedømt mine Hensigter og Grundsætninger for haardt, saaledes ville betænke, at det samme kan være og uden Tvivl er Tilfældet med flere s. De er endnu, ihvor meget det mildere Sindelaug har faaet Herredømme hos Dem, altfor hæftig, altfor stridlysten; og i Deres store Iver for Sandheden betænker De endnu ikke noksom Vanskeligheden i at skue denne Ansigt til Ansigt. Hvorfor vil De dog skille Dem ved saa mange brave Mænds Venskab og Kjerlighed, hvilke De uden at opoffre det mindste af Religionens hellige Sag kunde skaane eller endog slutte Dem fast til? Hvorfor, at jeg dog skal nævne et Exempel, i det sidste Hæfte af Dannevirke, paa samme Tid De behandler Oldingen Thorkelin saa vakkert, oppippe den gamle Strid imellem Prof. Müller og Dem? Jeg veed at De ved Aarets Begyndelse havde nærmet Dem ham, og jeg kan bevidne, at det glædede den brave Mands Hjerte. Hvi da nu atter berøre den gamle skurrende Streng? Jeg nægter ikke, at De af Mange er bleven miskjendt og misdømt; men

L. 21 f. o. satisfactio vic.: den stedfortrædende Forsoning.

De har ogsaa ofte selv givet Anledning dertil. Paa hvilken Side Gjelden er størst, kan kun den Alvidende afgjøre: lader os da eengang for Alle give hinanden en General-Qvittering. Fuldend nu med Sjelen de tvende Oversættelser, af hvilke een eneste, saaledes som De vil og kan give den, var nok til Krav paa Udødelighed; og søg derpaa et Embede i Kirken, som har saa lovlig Adkomst til Deres Kræfter. Bliv nu sagtmodig, som De er en kraftig Arbejder i Herrens Viingaard. Sjung stundum om Fædrenes Bedrifter, stundum om Religionens Sandheder og Christendommens Under her paa Jorden! Bliv lykkelig ved en trofast Hustrues Side, og glæd med alt dette tilligemed mange Tusende ogsaa Deres venskabelig hengivne

J. Møller.

P. S. Endnu maa jeg erindre, at hvis De i den snart udkommende 3die Aargang af hist. Calender skulde i Litr. Hist. finde Reminiscenser af min Recension over Deres Krønike, da maa De erindre, at dette ikke er nogen ny Handske til Strid, saasom hiin Artikel er skrevet for 2 Aar siden, og har været trykt i 1¹/₂ Aar.

Fra Cathrine Marie Grundtvig.

179.

Min Kiere Søn.

Præstøe, den 3. Mai 1817.

Hav megen Tak for Dit Brev og 2 tilsende Bøger, som Jeg har læst Endeel især den Ene, thi den voer du maa tugte Heyberg har Allerede i forveien gjort mig meget ondt at see af ofentlige Blade, at hand har skrevet En Bog til Dig, som Er vel meget smugt, og som ligner vore tiiders ungdom helst Naar hierted ike duer — men kiere Søn Jeg ønsker inderlig at Gud for Jesu skyld vil give Kraft at Du ser det som En Prøvelse som den Algode vil vist giengielde Dig dobbelt og Velsigne Dig — thi det vil Sandelig blive haardt for saadan En ung Daarre at stampe imod Braaden — og gaa tilbage paa ham Selv — Det Er io i Prøve livet vii ere men Jeg har saa ofte Prøvet saa mange ting i mit liv men Naar Jeg til sist allene har sat al min tillid til Gud har hand for Jesu skyld hiulpet mig hiidintil og Jeg har det større haab, at hielpe mig til min Sallige Ende — og saa vil han hielpe minne Naaer De vedblive og gaaer den same Vey — Det er Jeg overbevist om at Du gjør. Gud give dig fremdeles kraft og styrke — og det gjør hand efter sit løfte alle dage ved sinne Tienere til Enden. mine Bøner skal ike aflade saalænge Gud giver mig Naade at

tænke og Suke til ham, som Er mit haab, at han gjør den herligste udgang paa alt for mig og minne — lev nu vel og vær ved et frit mod thi Gud Er sterkest han vandt Seyer — Gud velsigne dig kiere Søn og din Elskte Lise, hils kierlig Fru Bliker og Jane fra mig som Er

Din oprigtig Elskende Moder

C. M. Grundtvig.

*Fra S. B. Hersleb.**

180.

Kjæreste Grundtvig!

Den 31te Mai 1817.

Jeg havde ret foresat mig at skrive dig et langt Brev til med Sverdrup, men nu bliver dog Tiden mig for kort, da han kommer til at rejse, førend jeg havde ventet. Noget faar du dog, og du maa tage Viljen i øvrigt for Gerning. Med Posten skrev jeg dig til i denne Maaned for vel 14 Dage siden, for at takke dig for dit kjærlige og kjærkomne Brev, hvilket Boye bragte. Jeg sender dig herved Wergelands Svar paa min Bog. — Det vil dog, tænker jeg, more dig at se din betænksomme Ven saaledes rage indi en Gammelstrands Fegtning. Slutningen kunde jeg ej bare mig for at le højt ad. At jeg lige saa lidet paa Wergelands Sejrsraab som paa Nationalbladets Angreb agter at svare, tror jeg allerede at have sagt dig i mit forrige Brev. Det, jeg vilde sige, har jeg sagt, og hvad hjalp det at fortsætte Striden. Pluraliteten af Læsere finder, at den har Ret, som de sidst læste: derved er intet at gjøre. At min lille Pjese, trods sin Skrøbelighed, har glædet dig og vel nogle flere danske Hjærter opvejer mig let, at en hel Del tildømme min Modstander Sejrens Pris. Hvad der staar i min lille Bog om dig, kjæreste Ven! var mig nødvendig Trang at sige offentlig, og hvor kunde jeg sige det, uden at tro dig, ikke i Løgnens men Sandhedens Tjeneste. At tale om dine Skrifter og din Lærdom var — saa syntes mig — ej der Sted til, og derom vilde jeg desuden ej kortelig tale. Ej er jeg nemlig den, der bør anmasse mig den Autoritet, at min Mening, blot fremsat, skulde have nogen Vægt, og at understøtte den med Grunde tykkes mig ej let eller hastigt Arbejde. Naar jeg tror mig noksom beredet inde og ude til at fremstaa i den Kamp, skal jeg vist ikke stikke min Mening un-

L. 16 f. o. Hersleb havde udgivet: *Affordret Beviis for at Skriftet: „sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser mod Norge“ — fortjener enhver retsindig Nordmands Uvillie og Foragt (1817).* Herpaa svarede N. Wergeland: *Tilintetgjørelse af alle fiendtlige Anfald.*

der Stol — den er desuden her i Norge noksom bekendt, og der er ej faa, som kalde mig en Grundtvigianer: man har jo endog paa Prent tiere tilraabt mig dette. Jeg ansaa' det for Pligt at vedkjende mig dette Navn. Hvad min Mening om dig er, sagde jeg derfor uden Svig og Forbeholdenhed, og det var mig umuligt ej ved den Lejlighed, med Taare i Øjet og bankende Hjærte, at sige dine Modstandere, hvad du er, hvad du med Guds Hjælp stedse vil være mig. At fremstaa derimod som Dommer eller og som Forsvarer for dine Skrifter og for din Lærdom, dertil havde jeg ikke d'ér og da enten Kald eller Kræfter. Som sagt: vil Gud, at jeg føler mig i Stand til, saaledes som jeg tror det bør ske, at fremsætte hvad der tit laa mig paa Hjærtet — da vil det vel blive klart, at jeg gjerne ogsaa derom udtaler min fulde, rene Overbevisning. Jeg kan ikke bifalde alt, hvad du har skrevet, og ej antage det, fordi du skrev det; du vilde vel være lidet tilfreds med en saadan, thi ham kunde jo ej Sandheden være kjær eller vigtig; men i alt, hvad der er Hovedsag, mener jeg dog, at vi ere Forfægtere af samme Sag. Dine Afhandlinger forstaar jeg ikke helt — i hvad jeg forstaar er der meget, som ganske stemmer overens med hvad jeg før, om end dunkelt, har tænkt; men noget sammenhængende helt har jeg ej kunnet opfatte af deres Læsning. At jeg ærlig og uden Sløjfer siger dig dette, vil du ej vredes over. især da jeg gjerne tror, at Aarsagen er hos mig; thi det gaar mig oftere saa med Filosofi. Jeg maa længere ruge over deslige Ting, inden de voxe sammen til et helt Billede. Din Strid med Heiberg er fra hans Side vistnok mer end drengagtig, den er gemén; men den Tone, hvori du talte til ham og Toftegaasen o. s. v., vil jeg oprigtig sige, hovede mig heller ikke. At balancere i Vesten mellem Drengene tykkes mig baade lidet værdigt dig og tillige unyttigt. I din Pegepind er en dejlig Skildring af Ingemann — i den Tone vilde jeg ønsket det hele. At Molbech i sit Sludder om det komiske, vil gjøre sig lystig over dig, er nu vist nok saare flovt, men med de Slags Vaaben tror jeg dog ikke, at Drengene tæmmes. Det er mig et underligt Spil, som den danske Litteratur nu fremstiller — jeg tør ikke dømme

L. 11 f. n. Gr.s Strid med J. L. Heiberg skyldtes dennes Ironi over Ingemann i „Julespøg og Nytaarsløjer“. Se: Første Rimbrev til B. Ingemann, i Dannevirke II. Jfr. Poet. Skr. IV 369 ff. — „Toftegaasen“ = G. N. Toft, der i Skilderiet 11/1 17 havde sluttet sig til Heiberg.

L. 8 f. n. „mellem Drenge er jeg ikke Præsten, men balancerer kun i Vesten“. Jfr. Poet. Skr. IV. 373.

L. 6 f. n. „Pegepind“: Gr.s Svar, i Skilderiet 5. og 8. April 1817, paa H.s A-B-C-Bog til Ære, Nytte og Fornøjelse for den unge Grundtvig.

L. 5 f. n. Molbech: Athene 1817 I, særlig S. 324.

derom, men jeg glædes ej derved. Give Gud, at dine Forhaabninger om Sorø maatte opfyldes! Visselig uden Avind skal jeg frydes ved at se Danmarks Held og inderlig glædes, hvis Norge af det maa føres tilbage til Guds frygt og opvækkes til sandt Liv; men dele din Vished kan jeg ej, saa gjerne jeg end vilde. Ikke er jeg stolt som Nordmand, men jeg elsker Norge, elsker det inderlig og varmt: jeg ønsker dets sande Vel med brændende Længsel, hvorfra det saa end skal komme; thi hvorfra det end kommer, kommer det dog fra Gud. Nordens Fremtid er mig aldeles dunkel: jeg ser intet, hvoraf at dømmes, eller dog kun fjærne, vaklende Skygger. Naar og hvorledes Frelsen skal komme, véd den alvidende — mine fordums Drømme svandt som Nattens Skygger, da jeg vaagnede med Smerte. At vi ej have en Litteratur, er klart nok, at vi ej heller ret vide, hvad vi ville, at meget er blevet fordærvet, meget, ja det meste sover, derom er ingen Tvivl, men at Livs-Gnisten ej er udslukt, haaber jeg vist; og dette Haab holder Modet vedlige, der ellers ofte var nær ved at synke. Jeg haaber at Dagen skal rinde i Norden, men ej kan end mit Øje se den rødme i Østen, hverken i Dalen eller paa Fjeldetind. Er mit svage Syn ene deri Aarsag, saa — vell! jeg skal dog ej mindre glædes, naar Straalen ogsaa naar mit Øje. Vel ser jeg Stjerneglimt og véd, at de vidne om Lyset lige saa vel som den klare Dag, men just de enkelte Smaastjærner, saa kjære de end ere, vidne dog om, at det endnu er Nat; thi om Dagen skinne de ej. Saa meget om, at og hvi jeg ej ganske deler dit Syn, min trofaste, kjære Ven! Det lakker nu stærk mod Aften, og jeg maa slutte. Med Hantsteen skal jeg atter skrive, vil Gud, og da sige dig et Par Ord om dine Prædikener. At jeg skriver som det kan falde currente calamo er slemt; thi jeg er langsom og maa ellers oftere skrive om, inden Ordene ville ret passe sig til Tankerne; men dertil har jeg i Breve ingen Tid. Meget bliver derfor hel forkært — nu det faar du ej tage saa nøje. Var jeg hos dig, sad jeg ved din Side og saa' dig frit i Øjet, kunde Stemmen bøje de stive Ord og varme dem op — vi skulde vel bedre enes, mener jeg. Nu, Hovedsagen er jo dog det, at jeg nu som før, som medens vi legede sammen inden Kollegiets Mure, har dig inderlig og broderlig kjær, og at jeg véd det samme om dig: er der da end i Brevene noget ujævnt, det jævner sig vel mellem Venner. Jeg skriver daarlige Breve: dertil er mange Aarsager, og deriblandt den, at Tanken render fra Pennen, sætter sig hos dig og ser tavs men venlig, hvorledes du har det, om du erindrings mig end, om du er bleven forandret siden sidst o. s. v. —

L. 15 f. n. currente calamo: med flydende Pen.

imens render Pennen efter, saa godt den kan, snubler hvert Øjeblik, og véd ej i sin Angest ret selv, hvorledes den kommer frem. — Du har 530 norske Rigsbankdaler liggende hos mig, som Hans Nielsen Hauge har leveret mig til dig fra ham og hans Venner, og som han haaber at du vil modtage venlig efter dit Løfte. Saa snart jeg kan faa en Vexel paa taalelige Vilkaar, skulle de sendes. Hils Olsen, Dons, Aagaard ret venlig fra mig, men mest og venligst maa du hilse fra mig din Lise, hvem jeg rigtig holder meget af, alt fra det første Møde af. Tak og din Broder fra mig for sidst, naar du ser ham. Den Rejse er mig klar, som var de 4—5 Uger, ej Aar siden. Hils og Ingemann venlig, om han mindes mig. Jeg haaber dog, at han ej bryder sig om Bremsernes Surren, de ere det ej værd, at man lægger Mærke til dem. Hans Julegave er saa sørgmodig — saa mat tillige — den har gjort mig bange for ham — dette sidste er da ellers kun sagt til dig. Nu Gud være hos dig, min elskede Ven! Modtag venligst Hilsen fra Stenersen og Vinsnæs og især fra din dig trofast hengivne Ven

Hersleb.

*Til Christen Olsen.**

181.

Kiære Ven!

Kh. 7de Junii 1817.

At du ikke i saa lang Tid har skrevet mig til, vil jeg ikke bebreide dig, thi det kunde i sig selv være det Samme, naar det ikke havde andet at betyde. At det imidlertid har været maadeligt med dig, og at du har tyet til Kvaksalverie for at helbredes, det maatte jeg vel ahne, ligesom jeg har hørt det, og det kunde du visselig fortjene Utak for; men vil du ikke give dig dem selv, da nytter det ikke, og i al Fald griber jeg i Dag Pennen af en anden Aarsag.

Tryde var hos mig forleden Dag og talde om, at lade hvad der var Norge agtet, komme Sachserne til Bedste, og det er aldeles i min Smag, særdeles da et Brev fra Hersleb, fra hvem jeg venlig skal hilse Dig, forvisser mig om, at egenlig Korntrang er der ikke i Norge. Sagen var nu, meende Tryde, kun at finde en Mand her, som vilde tage sig af den, og, samme Dag, fik jeg, ved hvad man kalder en Hændelse, Underretning om, at en Mægler i Kiølby alt i Stilhed har samlet til Sachserne, og at Grosserer Faber forsender hvad der indkommer. Men, Forsendelsen er dog en Bisag og det som sendes skal [være] Hovedsagen, som, synes mig, maa først i Rigtighed, før man taler til Manden. Derfor beder jeg dig nu tale med Tryde herom,

L. 14 f. o. „Hans Julegave“: En Samling Digte af J., 1816.

og saasnart der blot er Noget vist skal jeg gaae til Faber. Kunde der samles noget betydeligt Kvantum Korn, vilde han vel see Udveie for Transporten, men selv i modsat Fald kan hvad der gives jo gøres i Penge, og dog komme saaledes de Trængende til Nytte. Naar man først saaledes præliminariter faaer Noget til Bedste, da formaaer man vel Faber til offentlig at kundgiøre, at han modtager Bidrag, og det synes mig burde være den eneste Kundgiørelse, da den, uden at giøre enten Blæst eller Opsigt, kan giøre sin Nytte, hvor der er Hjertelag til at give, og lad de Andre kun beholde hvad de har, vor Herre behøver ikke deres Gaver, det er ikke de Riges Skiænk men den danske Enkes Skiærv Han spørger om, og vil velsigne, naar den lægges i Templens Kiste, paa Morten Luthers Grav.

Nu, lev vell Herren være med dig, opvække din Aand, rens styrke og glæde dit Hjerte som vores alle, saamange som oprigtig bekiende Frelseren den Herre Jesum Christum.

Min Lise, som med alle her, Gud skee Lov! lider vel, hilser venligst, og saa giør

Din Ven
Grundtvig.

*Til Christen Olsen.**

182.

Kiære Ven!

Khvn. 28de Juni 1817.

I Dag havde du ikke faaet Brev fra mig, hvis ikke din Svoger var kommet herop, thi sandt at sige var dit sidste Brev mig skrevet i en vranten Tone, saa jeg nødig strax vilde svare. Det var imidlertid godt, at jeg manedes, thi jeg burde jo skrive for de arme Sachseres Skyld.

Herom har jeg da talt med Schmidt, som siger det kan slet ikke nytte, at ville sende Korn, selv om man havde en betydelig Kvantitet, da der i denne Aarstid er stor Fare for at dansk Korn blot paa Reisen til Hamborg bliver fordærvet, og Transporten derfra er besværlig. Dog, det forbyder sig jo selv, thi en Ladning faae vi neppe, og ilde er det da, at du ikke fra alle Contribuentere har Beskeed om, hvad de vil give i Penge. Faber har spillet Bankerout i denne Tid, dog uden Skade for Sachserne, thi for Pengene til dem er kommet Kvittering fra Hamborg. Imidlertid bør man jo ikke henvende sig til ham, og Schmidt har lovet at besøge det Hele, hvormed jeg er saare vel fornøiet, da jeg kiender hans Punktlighed. Lad os da nu ingen Tid forsømme, men samle og sende hvad vi kan, vel vidende at Gud seer ikke paa andet end Hjertet. Glahn har jeg

ikke hørt til, siden han var herinde, men da lovede han at forhøre hos Vedkommende hvad de vilde give.

Fra Hersleb hilste jeg dig maaskee sidst, men god Gierning kan ei gøres for tit.

Blichert i Castellet er kommet til Colding og jeg agter nu at søge hans Embede, skjøndt det menneskeligt talt, er urimeligt.

Med Kvaksalveriet kan du sagtens vide jeg meende hverken meer eller mindre, end Forsøget paa at helbrede Sjælen i Legemet hvor den er incurabel, og det veed du jo er min Vane at laste paa det Stærkeste, som en Forhindring for Helbredelsen i Aanden, som er den eneste mulige.

Hilse skal jeg dig fra alle her, ogsaa, om jeg husker ret, fra Vinsnes, fra hvem jeg har havt et ret rart Brev, han er nu Catechet i Christiania, og hans Embede som saadan er ei, som her, skolemæssig men kirkeligt.

Lev nu vell og til vi sees, som jo, vil Gud, skeer med det Første, mindes med Kiærlighed

Din
trofaste Ven
Grundtvig.

Ansøgning om Citadellet.

183.

Til

Kbh. 21de Julii 1817.

Det Høikongelige Danske Cancellie.

Med vedlagde allerunderdanigste Ansøgning om det ledige Præsteembede i Citadellet Frederikshavn, tager jeg mig den underdanige Frihed, at udbede mig det høie Collegiums Anbefaling, og at berøre hvad jeg veed har hindret høisamme fra hidtil at anbefale mig til Præstekald i Hovedstaden, da jeg troer at kunne oplyse en Sag, der ved usædvanlige Hændelser har faaet et indviklet Udseende.

Min Uenighed med Hovedstadens Præster er, saavidt mig er bekendt, Grunden hvi det høie Collegium har taget i Betænkning at anbefale mig, og var samme af den Natur, at forargeligt Kiv kunde befrygtes, da var selv min Ansøgning om en dertil førende Stilling i mine Øine en Brøde, men jeg troer at det Modsatte lader sig godtgjøre.

I Aaret 1810 klagede endeel af Hovedstadens Præster over at jeg i min paa Tryk udgivne Dimis-Prædiken, havde fornærmet, ingenlunde dem i Besynderlighed, men den danske Geistlighed i Almindelighed, og efter Majestætens Befaling modtog jeg en Irettesættelse, ikke for Prædikenens Ind-

hold, men fordi det antoges, at jeg havde lovet min Censor H. H. Hr. Prof. P. E. Müller ei at udgive bemeldte Prædiken, og altsaa brudt mit Ord til ham. Det var da min Censors, ikke Geistlighedens, Klage der kiendtes for gyldig, og jeg kan ikke skionne, derved at være kommet i nogen modsat Stilling til Hovedstadens Geistlighed, med mindre jeg siden, til Majestæten eller offentlig, besværede mig over mine Anklagere, hvilket ingenlunde er skeet. Naar jeg hertil føier, hvad Sandhed er, at de Fleste af Kiøbenhavns nuværende Præster og saavidt jeg veed, slet Ingen af Holmens Provstie har taget Deel i Klagen, saa er det uidentvilt vist, at for den Sags Skyld kan ingen Uenighed befyrgtes mellem de Geistlige, jeg ved at søge Citadellets Præste-Embede, stræber at træde i Forbindelse med, og mig. Frygten maatte da, saavidt jeg kan skionne, grunde sig paa den Forudsætning, at jeg er en kivagtig og trættekiær Mand, men jeg tør i denne Henseende beraabe mig paa mine Foresattes Vidnesbyrd og min offentlige Vandel, og tør sige, at stille Indtaget, og Føielighed i Alt hvad der angaaer personlige og verdslige Ting, stedse have fulgt mig.

At der nu imidlertid i Kiøbenhavn, saavelsom andensteds findes Præster, hvis religiøse Meninger, langt fra at være mine, er Noget jeg ivrig bekæmper, det hverken kan eller vil jeg noget Øieblik nægte, men vist er det at ogsaa Hovedstadens nærværende Præster ere heri uenige, og aldenstund jeg, i Overensstemmelse med Fædrenelandets Love, benytter min Tale- og Skrivefrihed, bliver Forholdet det samme, enten jeg er ansat som Præst i Hovedstaden eller ikke, og jeg tør troe, at det høie Collegium bifalder den Grundsætning, at al Strid og Uenighed mellem Præster og Boglærde bliver, saalænge den ikke krænker Landets Love, en Samvittigheds-Sag, der verdslig ei tages i Betragtning.

Endelig tager jeg mig den underdanige Frihed at bemærke: om det ogsaa, under disse Betingelser kunde være ønskeligt, at al offentlig Discussion om religiøse og theologiske Gienstande bortfaldt, saa vilde det dog neppe nu være Tilfældet, da Uenigheden er for stor og almindelig til at kunne skjules, og det maa da vist være alle Sandheds-Venners Ønske, at Kampen udføres til Seier med de eneste rette og dygtige Vaaben, Ord og Grunde. Ja, om Stilhed ogsaa var ønskelig, saa er den dog umuelig, med mindre Folkene skulde nedsynke i total Ligegyldighed for Religionen, som da igien vilde avle en Uroe, der gav Stærte Banesaar, thi Angrebene paa de forrige Tiders Troe og Meninger kan, efterat de først ere blevne saa almindelige, ei høre op, saalænge disse endnu have kraftige Talsmænd, og det

Gamles Talsmænd kan, naar de virkelig troe hvad de sige, umuelig tie til at det de ansee for Sandhed og Hovedsandhed befeides og undergraves. I Engelland, Frankerig og Tydskland føres denne Strid mellem Gammelt og Nyt hver Dag mere levende, Dannemark kan saalidt som noget Folk, der ei aldeles er hensovet, blive neutral, og hvem Staten i al Fald Intet har at frygte af, er unægtelig dem der som jeg har og forsvarer den Overbeviisning at saa vel i politisk som i religiøs Henseende er den Forfatning bedst, under hvilken Fædrenelandet gennem Aarhundreder var den roligste Stat i Europa.

Paa Grund heraf tør jeg med Frimodighed bede det høie Collegium anbefale mig til et Embede der hverken er indbringende eller anseeligt, men giver mig Leilighed til, i en Tid, der unægtelig kan behøve det, idelig at kunne indskærpe det gamle Bud at frygte Gud og ære Kongen, samt Leilighed til at fortsætte mine boglige Sysler, hvis aabenbare Hensigt det er, at vække reen Fædrenelands-Kiærlighed og Lyst til boglig Kunst.

Den maaskee alt for store Vidtløftighed jeg her har taget mig den underdanige Frihed at bruge, beder jeg undskyldt med den Sandhed, at jeg befinder mig i en usædvanlig Stilling, og med den, at jeg virkelig anseer det for min Pligt før jeg maaskee nødes til at forlade Byen og afbryde min Virksomhed, ærbødig, klart og frimodig at forestille det høie Collegium min Sag, saa jeg i al Fald kan tage den Bevidsthed med mig, Intet at have undladt af hvad jeg med god Samvittighed kunde gjøre, for at vedligeholde en Virksomhed og erholde en Virkekreds, som jeg har dannet mig til og hvori jeg troer at kunne være mit elskede Fædreneland gavnligt.

underdanig

N. F. S. Grundtvig.

*Til Christen Olsen.**

184.

Kjære Ven!

Khvn. 28de Octbr. 1817.

Paa Landet har jeg været, og kom ikke til dig, da den eneste Maade hvorpaa det, efter Omstændighederne, lod sig gjøre, [var] fra Olstrup, da Glahn ikke kunde være hjemmefra.

Dog, til Sagen: hermed følger 300 Expl. af to Jubel-Psalmer, da jeg formoder du vist ønsker nogle bedre end den ny Psalmebogs, og disse have i det ringeste gjort Indtryk paa mig, som uden Sammenligning mine bedste Forsøg. Jeg havde be-

L. 4 f. n. Salmer til Reformationens 300 Aars Fest.

sluttet ingen at skrive, naar jeg ei af en christelig Præst anmodedes derom, og det skedte ei før i Søndags Aftes, da Glahns Brev derom ankom. Gud har føiet alt saa heldig at jeg har kunnet opfylde hans Ønske, han forlangede kun 150 Exp., men jeg fandt det var ingen Ting, og lod trykke 500, men da jeg siden betænkte mig, faldt det mig paa Hjerte, at, uagtet du ikke, hvad du udentvivi burde have gjort, har bedt mig derom, burde jeg dog komme dig ihu med hvad du vist gierne modtog og brugte. Vil Tryde ogsaa bruge dem, da bør du dele med ham, thi ved at regne efter, finder jeg, at 150, ja, rigtig nok efter fattig Leilighed, og naar de kiøre med til Sogns, kan slaae til, og neppe er der i to Sogne mere end 150 der ønske at beholde et Minde om Høitiden, saa det kun kommer an paa, at Ingen som ønsker det, mister det. Vil Tryde ingen bruge, har du overflødig.

Tonerne seer du nok er de bekiendte: Vor Gud han er saa fast en Borg, og Nu vel an, vær frisk til Mode! Dog skal du ikke glemme at sige Tryde det, da et overflødigt Ord her ikke skader.

Inderlig glæder det mig, efter adskillige forhen gjorte frugtesløse Forsøg, at have faaet Luthers herlige og historisk mærkværdige Psalme omdannet nogenlunde godt paa Dansk; den vilde vundet ved, som for det meste i Tydskland, at have i de korte Linier en Stavelse mindre, men jeg troede at burde læmpe mig efter Stavelsemaalet i den ny Psalmebog, da den nu brugelige Melodie vel slutter sig dertil.

Min Mening er, at begge Psalmerne bør synges begge Dage, da de høre sammen, og det ikke bliver formeget, især naar man foruden ei synger meer end O store Gud! vi love dig, hvormed der skal, og vist bør begyndes. — Imidlertid be-roer det paa dig, og du seer nok at den første Psalme nærmest hører til den første Dag.

Nu, min Ven! troer jeg at have sagt endog meer end nødvendigt i denne Henseende, og beder dig kun takke Gud med mig, fordi han dog ikke vilde, at jeg paa Høitiden skulde være aldeles taus, men unde mig i Kirken med andres Tunger at offre min Lovsang! Han velsigne den ved sin Hellig-Aand paa dit og alle Guds Børns Hjerte, som den høre og sjunge til Opbyggelse og hellig Glæde! Herren lade sit Ansigt lyse over dig og være dig naadig, som altid saa nu paa Høitiden særdeles, at dit Hjerte bevæges, din Aand salves og din Mund oplades til at tale med Frimodighed, Kraft og Viisdom og Kiærlighed, som dig bør at tale, som det kan være mest til Guds Ære, til Velsignelse ved den Retfærdiges Ihukommelse, til Opbyggelse

i Christo Jesu for dig som og dem som høre dig! Ja, Herren være med dig, og med din Aand! i Jesu Navn Amen!

Hils Tryde og ønsk ham fra mig samme Velsignelse!

Beed for Guds Kirke af inderste Hjerte! beed Herren ud-drive Arbeidere i sin Høst, og hav Guds Menighed for Øie naar du velsigner Folket!! Skriv snart til din

Ven i Christo

N. F. S. Grundtvig.

[I Randen].

Vi leve, Gudskeelov! alle vel og komme dig venlig ihu; Lise paalægger mig at hilse mange Gange.

*Til Christen Olsen.**

185.

Kiære Ven!

Khvn. 14de Novbr. 1817.

At dit Brev maatte giøre mig ondt, behøver jeg ikke at sige dig, og en af Grundene til at det saalænge har maattet vente paa Svar ligger da ogsaa deri, at jeg følte mig forlegen med hvad jeg skulde sige. Du er den af mine Venner, jeg har været haardst ved, fordi jeg troede baade at burde og turde, men det var, da jeg saae du ei var uden Fare for at bøie af fra Lærdommens Reenhed og hykle grovelig for dig selv. Naar du derimod blot klager, da kan jeg i det Ringeste nu ei føle at jeg bør straffe, og trøste tør jeg ikke heller uden at blande Trøsten med Tugt, thi du er tilbøielig til at inddysse dig selv. Skal jeg da skrive dig et intetsigende Brev til, blot for at lade dig vide, at jeg har faaet dit, og at jeg vil giøre mig den Uleilighed at sætte Pen til Papir? Det er tungt paa begge Sider, men er dog vel næsten det Eneste, jeg kan giøre; thi hvad skal jeg sige til en Præst, som kiender sine Vilkaar, og opsætter dog sin Prædikens Udarbeidelse ved Jubel-Festen til det sidste Øieblik, til en ung Mand, som naar det nu er skeet, og han ikke er egenlig betaget med Sygdom, finder sig saa udmattet efter en Dags Forretning, at han ei den næste, den eneste, kan skrive en Prædiken om at Jesus Christus er Grundvolden? Hvad jeg skulde sige til ham, naar han blot meldte mig dette, det veed jeg nok saa omtrent, men naar han forsikkrer, at det ikke, den menneskelige Skrøbelighed fraregnet, er hans Skyld, da, uagtet jeg maa ryste paa Hovedet, kan jeg ikke sige andet end: naar vort Hjerte ikke dømmer os, da have vi Frimodighed, naar vi tør give os selv det Vidnesbyrd, at vi i Forhold til vore Vilkaar, have kæmpet, da, om end vort

Hjerte dømmer os for disse, er Gud større end vort Hjerte, og kiender alle Ting og tilgiver os i Christo. — Men, som sagt, jeg maa ryste paa Hovedet, thi enten forstaaer jeg slet ikke dig og dine Vilkaar, og har da Intet at sige, eller du maa ved denne Leilighed have baaret dig ilde ad. Hvad var naturligere, end at du, ikke otte Dage, men en Maaned før, ja lige fra du vidste Texterne, havde tænkt over deres Behandling, og naar du ikke kunde blive enig med dig selv, hvad hindrede dig fra at skrive mig til, hvad du stod for? jeg vilde jo da, med Guds Hjelp, kunde sagt dig, hvorledes de lode sig simpelt og frugtbart behandle, og havde du imidlertid fundet Noget, der var lige saa vel efter Bibelen, og meer efter dit Sind, da var du jo ikke bundet: Hvorledes kan en Mand undskylde sig med Raadvildhed, naar han har Tid til at søge Raad, og en Ven, som han veed, med Guds Hjelp kun vil raade ham godt! Ja, hvorledes hænger det sammen med dig ved slige Leiligheder? vil du gjøre det bedre end du kan, eller vil du ikke gjøre det saaledes, som du føler det burde være? eller er der endnu noget Tredie, som jeg ikke drømmer om? I første Fald er det da en hemmelig Stolthed som driver sit Spil, thi Følelsen af Svaghed gjør ikke urolig for Gud, da vi veed, at hver er behagelig efter hvad han haver, han med de to Pund fik samme Roes efter han med de fem, og han med det ene havde faaet samme, naar han kun havde aagret med sit istedenfor at grave det i Jorden af Frygt, som han sagde, for den strænge Herre. For Virkningen behøve vi ikke heller at sørge, thi deels veed Gud nok hvor han sætter os, og deels er Hans Velsignelse slet ikke bundet til vore Evner: af de syv Brød aad fire tusinde og der levnedes syv Kurve, af de fem aad fem tusinde og levnede tolv Kurve, det er dog nok værd at agte og takke Gud for og saa slaae sin Liid til Ham. Føler du Uvillie til at prædike saa eenfoldig som Skriften lærer, da er det vist nok en ond Urt, som Faderen ikke haver plantet, og som skal med Rod oprykkes; men naar du kun alvorlig bekymres for rettelig at dele Sandheds Ord, og ærlig beder Gud forene dit Hjerte til at frygte Hans Navn, og give dig Frimodighed til at tale som dig bør at tale, da kommer det efterhaanden, og Sukket over at gaee noget langsomt vil Gud forsøde, naar det kun gaer fremad og ei staaer stille, thi de stillestaaende Vande raadne. At du for en stor Deel har din Skade her, maa jeg vel slutte, ei alene af hvad min egen Erfaring har lært mig, maa i vore Dage være Tilfældet, men især deraf, at du blev bange for mine Psalmers Eenfoldighed, skjøndt den ingenlunde er udmærket. Det havde aabenbar

ikke sin Grund i Psalmerne, thi Glahn, der snarere kunde have studset lidt, var inderlig fornøiet, og du, som er langt mere fortrolig med Poesie, og min Skrivemaade, vilde til en anden Tid ikke fundet det mindste Underligt, men det maa, som dit Brev selv siger, have været en høilærd Prædiken du stillede paa, et Prøvestykke i at udvikle eller fremstille Christus som det himmelske og indvortes Lys, istedenfor at lade det skrevne Ord, som er Hans Statholder, træde i hans Sted for Folkets Øine, udrette hans Villie og oplyse Guds Folk, lade Ordet fortælle hvorledes Jesus lyste i sit Kiøds Dage med Ord og Gierning, fortælle dem, hvorledes Ordet siden havde lyst, hvor man vandrede i Mørke, da man vendte sig fra det, hvor skammelig de selv forsømte at give Agt paa dets Klarhed, og hvor nødvendigt det var at de vendte om til det a ganske Hjerte, om ellers den evige Dag skulde opgaae for dem og Morgenrøden oprinde i deres Hjerter. Maaske lod du omtrent dette høre, men det kan ei have været din Agt, da du studsede over mine Psalmer, thi netop det udsagde de. — Men, kiære Ven! hvor er det dog for en Daarlighed, at ville prædike for Folket hvad de deels ei fattede og deels, om de og fattede det, snarere opblæstes end opbyggedes ved? Er det at prædike Bibelsk, naar man samler endeel Sprog, ordnede efter en halvklar Forestilling! Er det dog ikke klart, at vi skal prædike den evangeliske Historie i frugtbar Sammenhæng med det Gamle Testamente og det daglige Liv, og kun sparsom benytte de dybe, deilige, himmeldybe Udsagn om Guddommens Rørelse i sig selv og Glands i de Forklarede, som en Tone og en Duft fra Paradiis, naar vi selv med vore andægtige Tilhørere have i sand Omvendelse slaaet Verden af Sind, svoret Synden Had, fattet den Korsfæstede i Troen, og falde i hellig Forundring over den Kiærlighed, hvormed Faderen haver elsket os, at vi maa kaldes hans Børn, og at der endnu er mere giemt for os end vi kan bede eller forstaae, naar vi rense os fra Kiøds og Aands Besmittelse, og blive troe til Døden, at det er endnu ikke aabenbaret hvad vi skal vorde, men at naar H a n aabenbares skal vi vorde som Han er, thi vi skal see Ham som Han er, som Livets Lys og den Eenbaarne i Faderens Skiød! O! da er det ikke Gaader, hvormed vi friste Folket til Grublen og aandelig Hovmod, da er det Straaler af det evige Lys, hvormed vi antænde et Ildoffer for Herren i deres Hjerter, vække en sød Længsel efter at være med Herren, og indvie Sindets Øine til Hans Herligheds Beskuelse! Stræb du at tale saa, og giv dig Gud i Vold, arbeid saa godt du kan, men a r b e i d! og troe mig! dette Arbeide, hvortil du for Guds Skyld tvinger dig,

det er den Faste, hvorved du, ved den Hellig-Aands Kraft kan overvinde din farligste Fiende. Ikke engang Gud, som dog kunde med Rette, end sige jeg, fordrer Umuligheder af dig, men han fordrer, at du skal slaee din Lid til Ham, som kan og vil gjøre Umueligheder muelige, huske, at al legemlig Dyrkelse er forfængelig, og at det er en af Satans gamle Streger at indbilde Folk, de paa deres egen Haand skal gjøre Noget, som han veed, de hverken vil eller kan, for at vende deres Opmærksomhed fra Guds Ord og Bud i det Hele, og fra Hjer tet som dog er det Eneste, hvorpaa Herren seer, og af hvis Fromhed alt udvortes Nyttigt vil flyde. Vi skal sove ind eller fortvivle, det er Satans Lyst, men vi skal arbeide i Ordet og Lærdommen, vaage og bede, og i Troen kaste al vor Sorg paa Herren, det er Guds Bud og vort Gavn! Gud lægge dig det paa Hjerte i Jesu Navn, Amen!

Venligst skal jeg hilse dig fra Lise og hendes! De ere nu flyttede fra mig, det er lidt tungt, men vi ere ringere end al den Trofasthed og Miskundhed Herren har beviist os, vi skal tie, og forvente Ham!

Din Ven

Grundtvig.

Fra H. Seerup.

186.

Aalborg, den 14. November 1817.

Velærværdige Herr Pastor Grundtvig! I flere Aar har jeg æret, agtet og elsket Dem for Deres diærve Frimodighed og redelige Sandhedskiærlighed, og jeg skulde for længe siden have lagt min Ærbødighed for Dem offentlig for Dagen, naar jeg ikke havde maattet frygte for, at mit Navn var altfor ubetydeligt til at mit Bifald kunde glæde Dem. Jeg veed at flere af samme Grund har holdt sig tilbage fra at yttre Dem deres Tilfredshed og Taknemmelighed. De har mange Venner, langt flere end De maaskee troer, kuns ere Deres Fiender mere uforkammede end Deres Venner ere dristige. De har ikke arbeidet forgiæves, De kan glæde Dem ved, at det Værk, som Gud ved Dem har udrettet, vil bestaae og bestaae med Ære, naar vore Efterkommere ville pege Fingre ad den Skamstøtte, som Deres Forfølgere og Bagvaskere selv have reist sig. Dog — det var ikke for at skrive en Lovtale over Dem, jeg her satte Pen til Papiret, thi den er De ophøyet over; men ligesaa vanskeligt som det er satyram non scribere, naar man har med visse

L. 1 f. n. „Det er vanskeligt ikke at skrive en Satire“: Juvenal Sat. 1,30. [Resten af Brevet indeholder Beretning om et Fragment af en Rimkronike-Udgave, Seerup har fundet. Jfr. Grundtvig i „Dannevirke“ 1819. S. 94.]

Ting at gjøre, saa vanskeligt er det ogsaa at tvinge Hiertet, naar det vil udtale sin Ærbødighed og Taknemmelighed for en Mand, som man skylder mere end man maaske selv ret veed; og meget skylder jeg Dem, saare meget — hvor gierne vilde jeg vise mig erkiendtlig? Ansee af Godhed dette Brev som Beviis derpaa!

— — — —

Deres Velærværdigheds
ærbødigst-forbundne
Henrich Seerup,

Fra Jens Hornsyld.

187.

Assens, den 5. December 1817.

Saa er det da Deres Mening og Villie at ophæve den Forbindelse, som fandt Stæd imellem os, som jeg troede saa fast grundet! Jeg veed ikke, hvormed jeg har forarget Dem. Er det med den Afhandling, jeg sendte Dem? Er den da saa ussel og foragtelig? Jeg troede det ikke og Andre, hvis Dom jeg agter, troer det ikke. Jeg sendte Dem den, fordi jeg og disse Andre troede, at der var noget Godt i den, og fordi De klagede at Ingen sendte Dem Bidrag til Dannevirke. Min Bane i Verden og mit høje Begreb om Skribentkaldet har hidtil afholdt mig fra, at lade Noget trykke, og i min nu værende Alder plages jeg ikke af Autorkløe. Ogsaa gav jeg Dem Fuldmagt over Afhandlingen, at antage, eller forkaste den. Forkastede De den, saa kunde De dog vel have fundet nogle skaanende Ord, at sige mig det med. Dog Venskab maae være en frie Sag, og om Skaansel betler jeg ikke; men min Afhandling forlanger jeg tilbage. Den ville De behagelig sende mig med første Agepost, saa meget mere maae jeg bede derom, da en Afskrift, jeg har taget deraf, er forkommet. Portoen, det forstaaer sig, betaler jeg. Og saa Farvell Deres Fremfærd i mange Dele forstaaer jeg ikke, og den mod mig er mig uforklarlig; men saalænge det tillades mig at troe, at De er en oprigtig Christen, vil jeg, endten De skjætter om det, eller ikke, ære og agte Dem.

Hornsyld.

*Til Guldsmed Clausen.**

188.

København. 2den Januar 1818.

Med inderlig glæde modtager jeg billedet af den velsignede Guds mand, i hvis fodspor det er min lyst og min skyldighed,

L. 2 f. n. Med en Luther Medalje.

efter den kraft Gud giver, ærlig at træde og forkynde det store evangelium.

Dem og ethvert menneske, ved hvem Gud skænker mig den ubetalelige trøst, at mit arbejde i Jesu navn hidtildags dog ej har været ganske forgæves, takker jeg inderlig og ønsker med dobbelt glæde i Jesu navn et glædeligt og lykosaligt nyår!

ærbødig og venlig

Grundtvig.

Fra A. F. Mülertz.

189.

Odense, d. 22. April 1818.

Allerhøiestærede Hrr. Pastor Grundtvig!

For nogen Tid siden har jeg med Pakkeposten givet mig den Ære at oversende Dem 100 Rbd. N. V., den knappe Tid tillod mig ikke skrive med dem. — Disse Penge ere ligesom de forhen sendte 80 Rbd. bestemte til Dem selv alene, og af mig modtagne efterhaanden fra forskjellige af det literære Selskabs Medlemmer, som have indsendt samme i Anledning af det i Skilderiet i sin Tid offentliggjorte, og bede, at det maatte modtages som et ringe Bevis paa deres Agtelse for Dem og Ønske, at De uden Trang og Sorg maatte kunne udføre Deres for Fædrelandet og dets Historie saa vigtige Arbeide. I øvrigt holder Selskabet og Committeen sig overbevist om, at det maa ansees som en Følge af Tingenes Natur, at de Committerede af Selskabet for d. nord. Oldskrift. Udgivelse i Kbhvn maae være berettigede til at udbetale Dem af de indkomne Penge Honorarium for Deres Arbeide, da Pengene jo ere givne til at fremme en Oversættelse af Saxo og Snorro, men dertil hører ei alene Betalingen af Papir og Trykkeløn, men ogsaa af alle de andre Udgifter, som ere fornødne for at Værket kan blive til. Og vil De end som Oversætter aldeles intet Honorar beregne Dem for Deres Arbeide, saa maa De dog i det mindste have Betaling for Deres Tid, som hængaar til Skrivning, Corri-geren o. s. v., da dette jo ialtfald maatte have været gjort ved Andre.

— — — —

Deres hengivne

Mülertz.

*Til Christen Olsen.**

190.

Olstrup 30te Mai 1818.

Dit Brev, kiære Ven, traf mig ganske rigtig, men ikke ganske rask, i Sengen, og Svaret maa lyde kort og godt, at vil du mig Noget, da veed du saa omtrent, hvor jeg er, og kan sikkert træffe mig, jeg vil ikke haabe i Sengen, men dog i Olstrup, thi paa Udflugter tør jeg for det Første ikke tænke, da det i nogle Dage har tegnet til en ny temmelig ufredelig Byld, og for, om mueligt, at standse den med Grød laae jeg i Dag til høi Middag. Langt fra altsaa at belave mig paa nogen Reise i næste Uge, vil jeg være glad om jeg ei nødes til at holde mig i strængeste Stilhed.

Har du Lyst og Leilighed, da bryd dig kun om Intet Andet, og see til os, men hindres du derfra, da vil jeg ønske dig bedre Lykke med og paa din jyske Reise, og nære det Haab, at du ikke ved Hjemkomsten skal træffe mig her. Hovedpine har jeg, fast sidder jeg ikke i Sadlen, lang Bedetid har din Karl vel ikke, og Stort kan der da ikke komme ud af min Skrivning, hvorfor jeg agter det rettest at slutte.

Fra Lise, som jeg næppe seer før jeg kommer hvor hun er, kan jeg hilse, hun lever, efter Omstændighederne, ret taalelig.

Glahns hilse venligst, men med Hensyn paa Bagslaget, har jeg ikke engang talt med dem om dit Forslag.

Mindes med Gud kiærlig Din

Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til H. W. Hansen.

191.

Khvn. 23de Juli 1818.

Det har været mig en stor Fornøjelse i Dag Høistæredel baade at tale med den vakkre christelige Præstemand: Provst Callisen, som af Deres venskabelige Brev at erfare Deres vedvarende Iver for Christi Kirkes Vel, og Bevaringen af en venlig Ihukommelse.

De ønsker et langt Brev fra mig, og saa treven jeg end ellers er til at skrive Breve, opfylder jeg dog gierne, saavidt Tid og Omstændigheder tillade, et Ønske der stemmer saa ganske med min Tilbøielighed gierne at tale ret meget om Guds Kirke og dens nærværende Udsigter i Verden, derfor vil jeg strax i Dag begynde, for siden, eftersom Leiligheden falder, at kunne føie til, hvad jeg mener, De kunde ønske at høre fra mig.

Først vil jeg da med al Oprigtighed omtale min Stilling og mine Sysler i de sidste Aar, da samme uidentvivil forurolige Dem lidt, og jeg godt kan begribe, at Adskilligt i den Henseende maa synes Christne, der ikke nøie kiende mig og Omstændighederne, besynderligt. Ikke vil jeg hermed sige, at jeg, selv med den oprigtigste og udførligste Forklaring, kunde overbevise andre Christne om, at jeg gjør Ret i at tie enstund som Præst, thi det beroer i Grunden dog paa mit Hjerte som kun den Alvidende ret kiender; men berolige troer jeg at kunne hver redelig Christen i dette Stykke, fordi jeg føler mig sikker i min Sag, og veed, at skuffer jeg mig ikke selv, da vil Gud give mit Forsvar den Vægt og Gyldighed i sine Troendes Hjerter og Øjne, som det ellers maatte savne.

Det lakker nu snart hen imod tre Aar siden, da jeg, under Kamp og Bøn, med grædende Taarer, tog den Beslutning, indtil Videre ei at prædike i Hovedstaden eller dens Nabolag, med mindre jeg dertil af Øvrigheden beskikkedes, samt ei at føre nogen offentlig, præstelig Strid mod Ordets Fiender og Forkvklere, med mindre jeg dertil opfordredes af de Bedre, som havde misbilliget min Fremfærd.

Har De læst Fortalen til den Samling af Bibelske Prædikener, jeg udgav 1816, da har De ogsaa seet mine Betænkninger ved dette Skridt, og, er De ei derved blevet overbeviist om Skridtets Nødvendighed, har De dog sikkert følt, at jeg hverken gjorde det af Menneske-Frygt eller af Mangel paa Fasthed i Troen, som Gud naadelig, ved Sin almægtige Hellig-Aand har rigelig skiænket mig.

Ofte har det siden syntes mig tungt og besynderligt, saaledes at staae udenfor Kirken og see paa Vederstyggeligheden, men aldrig har jeg kunnet fortryde det gjorte Skridt, thi altid har jeg følt, at jeg turde i Jesu Navn sige for Guds Ansigt med David: see! jeg vil ikke forhindre mine Læber, Herre! Du veed det, jeg skjuler ikke din Retfærdighed inden i mit Hjerte, jeg taler om din Trofasthed og din Salighed, jeg dølger ikke din Miskundhed og din Sandhed for en stor Forsamling; og da følede jeg mig beroeliget ved Tanken om Guds urandsagelige Raad og usynlige Veie; ja da saae jeg tit klare Glimt af den Eviges Viisdom, som indgiød mig Lyst til at bie efter Herren, Kraft og Munterhed til i Mellem-Tiden at gjøre, hvad man vel kunde kalde Herrens fremmede Arbeide, et Arbeide nemlig, som i Verdens, ja selv i mange Christnes Øine, synes fremmed for mit Præste-Kald, men som jeg selv daglig klarere indseer at staae dermed i nøie og uadskillelig Forbindelse.

Det er paa Historien, især Fædrenelandets, jeg meest anvender Tid og Flid, og det skal en Gang kiendes, at det er ei forgiæves, at ogsaa denne min Gierning er gjort i Gud, til Hans Ære, og Hans Riges Udbredelse, ligesom at jeg derved dannes til et bekvemmere Redskab i Hans Haand, naar Han, i sin Time, som jeg daglig venter, fører mig igien op paa Prædike-Stolen og paa Kamppladsen for Jesu Christi alene saliggjørende Evangelium.

Det gaaer ikke an, her at ville udvikle den nøie Sammenhæng mellem min forrige og nærværende Bane, eller at vise, hvor nyttigt og nødvendigt det er for Kirkens Vel, at christelige Boglærde netop nu, i Sandhedens Navn, bemægtige sig det historiske Studium, for deraf at bygge en uoverstigelig Muur mod de djævelske Angreb, vi efter Herrens Ord og Tidens Tegn har i Vente; dertil er især Tidsskriftet Danne-Virke, som jeg i de sidste Aar har udgivet, bestemt, og jeg øiner alt deraf velsignede Virkninger paa den yngre Slægt af de Boglærde. Her skal det være mig nok at erindre, at der næppe skal findes et Hefte af ovenmeldte Tidsskrift som jo tilstrækkelig godtgjør, at jeg holder urokkelig fast ved den evangeliske Sandhed, og trodser med den al Verdens Viisdom; ja behøvedes der endnu et udtrykkeligere Vidnesbyrd, da har jeg ogsaa givet dette ved min Udsigt over Verdens-Krøniken, fornemmelig i det Lutherske Tidsrum, hvis Udarbeidelse i lang Tid beskiæftigede mig, og som udkom i Fjor til Jubel-Festen.

At det var den for Christendommen nyttigste Bog, jeg, under nærværende Omstændigheder kunde skrive, det tør jeg troe, at ingen Christen kan læse den med Opmærksomhed, uden baade at opbygges og overtydes om, at jeg ikke mere nu end forhen bøier Knæe for Baal, det tør jeg haabe, og at den, skjøndt ikke meget læst, dog paa enkelte Boglærde, og især paa en af vore udmærkede Skribentere, har gjort et dybt christeligt Indtryk, har jeg ingen Ret til at tvivle om.

Fra denne Side tør jeg da bede Dem, Høistærede! og alle Christne, som have givet Agt paa min Tale at være roelige! jeg veed, paa Hvem jeg troer, og hvem skulde jeg gaae hen til, naar jeg forlod Ham som jeg haver troet og kiendt at være den levende Guds Søn, og at have det evige Livs Ord! Vist nok er det saa, at vi ikke af vor Styrke eller Fornuft kan troe paa Christum, eller komme til Christum vor Herre, men at det ene og alene er den Hellig-Aands Gierning; men denne dyrebare, hardtad forglemte Sandhed, skal De vist heller ikke finde saa udtrykkelig indskiærpet selv af de mest christelige Prædikantere i vore Dage, som i min trykte Prædiken: „Oplysning er

den Hellig-Aands Gierning“, og den samme Guds Aand, som uddeler til Enhver i Besynderlighed, efter som H a n vil, H a n vil ogsaa fremdeles bevare mig i Ordet og Troen til min Død, Han vil give mig Drift og Kraft og Viisdom til at tale i betimelig Tid, og som mig bør at tale, til Christi Legems Opbyggelse. Han vil det, thi Han er ligesaavel Kiærlighedens og Naadens, som Han er Sandhedens Aand, og jeg veed, at alle Christne, som have hørt mig tale Guds Ord uforfalsket, vil forene deres Bønner med mine, baade om min Opholdelse i Sandheds Troe, og om min Munds Opladelse i betimelig Tid, til Guds Ære og Ordets Tjeneste! Maaskee er Timen nær, men i al Fald vil den sikkerlig komme, og da s k a l de Døve høre Bogens Ord, hvad enten de saa vil ydmyge deres Sjæle, eller trodsende fnyse. Jeg føler, det er Guds Langmodighed, som tøver, for at de skal besinde sig, og ei modstaae Herren; jeg føler, det er den Eviges vise Raad, at da jeg har talt og forkyndt i stærke, klare Ord Christendommens Gienfødelse og Vantroens dybe Beskiæmmelse, forkyndt at Dagen er nær, da Herren kommer, at afsige Dom over Folkene med Oprigtighed, da skulde jeg tie, indtil det kommer, for at man nødes til at see, at det er Herrens Værk og ikke mit, at det ei var paa min Veltalenhed eller paa Folkets Troskyldighed, eller paa noget Sligt, men ene paa den almægtige, sanddrue Gud, Hvis Ord jeg i Skrøbelighed ærlig forkyndte, paa Ham jeg regnede og stode. Visselig, naar man hører de Vanhelliges Tale om Luther og om Reformationen som en Frugt af menneskelig Kraft og Klogskab, da kan man neppe nægte, det vel behøves, at den vantro Slægt faaer et haandgribeligt Beviis paa, Hvem det er som styrer Tidens Løb, og vender Menneskenes Tanker, om det er enkelte begavede Mænd, eller Giveren foroven, i Hvis Haand de Gienstridige saavelsom de Villige ere blotte Redskaber som skrevet staaer at Folkene forenede og Fyrsterne forbandt sig mod Herren og Hans Salvede, f o r at de skulde udføre Hans besluttede Raad. Ligesom Frelseren fordem opstod forklaret, just da Fienden triumpherede over Hans Død, saaledes skal det ogsaa gaae i disse sidste Dage, med Hans Kirke, som er Hans aandelige Legeme, den skal opstaae, ja den er opstanden, det have Disciplene seet og troe, Verden vil ikke troe det, og seer det derfor heller ikke, før den forbauset seer det i Følgerne, seer det paa Kraften og Frugten, hvormed Disciplene prædike den Korsfæstede, men igjen Opstandne! Ja, De kan troe det: store, forunderlige Tider nærme sig, Giærings, Kiætteries, Strids og Forfølgelses, men ogsaa helligt og høiopbyggeligt Vidnesby r d s Tider i Aands og Krafts klare Beviisning! Gud skiænke

os i Jesu Navn en urokkelig Troe, og en brændende Kiærlighed, saa vi maae ære og forherlige Ham paa Jorden, som os kiøbde med sit Blod af Stammer og af Tungemaal! Paa Leilighed skal vist ikke fattes, og jeg tør trøstigt oppebie Herrens Vink, men tør ikke forhaste mig og bortskyde de Pile paa Skrællinger, som ei tør gaae i Marken, der ere bestemte til paa Stridens Dag at giennembore Herrens Fienders Hjerte. Kun ruste mig, det tør, og det gjør jeg, vist nok ei saa ivrig med Bøn og Paakaldelse, som det sig burde, men dog uden at glemme, at det er den ypperste Rustning, uden hvilken al anden er forfængelig, men med hvilken det vil gjøre godt at kiende Herrens Gierninger i de forgangne Dage og fortælle dem for den Slægt, som kommer efter! Historien, hvad er den vel i Sandhed andet end Fortællingen om Herrens Gierninger paa Jorden, om den Guds Gierning, som efter Hans evige Visdom, u d e n H v i s Villie ikke en Spurv falder til Jorden, skal urokkelig stadfæste, og herlig forklare Hans ufeilbare Ord i de hellige Skrifter! Selv bestandig mere at indvies i denne Guds Giernings Betragtning ved Ordets himmelske Lys, at hendrage menig Mands Øie og Hjerte til de forbigangne Tider, til Guds Gierning, og de Frommes Levnet i dem, og for de yngre Boglærdes Øine at udvikle og fremstille den underfulde Sammenhæng mellem Folk og Tider, og det uomstødelige Vidnesbyrd for Bibelens Sandhed, som den Gud har budet Naturen at aflægge, Hvis gamle, sandfærdige Ord det er, at Dage skal tale med Dage om Ham og Nætterne kundgiøre hinanden Vidskab; see, det er hvad jeg fornemmelig i de tvende sidst forløbne Aar, under Guds Velsignelse arbeidede paa, og jeg seer det klart, i Svaghed er det gjort, men det er dog et gudeligt Værk, og Herren siger trøstende: min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed!

De seer, jeg er blevet vidtløftigere i Talen om mine egne Ting, end jeg havde betænkt, men De vil vist føle, det var ei for at omtale eller prise mig selv; det var fordi jeg er hver Christens Skyldner, og vilde for Alt i Verden ikke, at ved min Skyld den Tanke skulde opstaae eller næres i noget christent Hjerte, at min Troe var svækket, eller Modet sunket, eller Hjertet fanget i verdslig Begiærlighed, saa jeg, mens Guds Kirke sukkede ved Babels Floder, ligegyldig ved dens Nød, kun tænkte paa mig selv, paa min Fred, paa mit Navn, paa min Lykke i Verden, som Alt er Forfængelighed! Kun om Christnes Tanker i dette Stykke er det mig at gjøre; thi at Verden troer, jeg er bleven træt eller kied af Ordets Tjeneste, eller rød for Skam og Haanhed og Vrede, det kan jeg ikke forhindre, omsonst griber jeg enhver Leilighed til offenlig at forsikkre det

Modsatte, den troer det ikke, thi den troer, at jeg er letsindig og falsk som den; men Forsikkringen gientager jeg ikke desmindre, deels for skrøbelige Brødres Skyld, og deels for at Verden ei skal kunne sige, jeg har forblindet den. For Resten glæder jeg mig ved at see, at denne Verdens Blindhed skal i alle Maader befordre Lysets Sejer; thi Meget af hvad jeg gjør, som Verden, naar den saae det i sit rette Lys, vilde forbande og afskye, annammer og befordrer den nu i sin Blindhed, og lader mig, fordi den, trods al min Protest, indbilder sig, jeg har sluttet Fred med den, efterhaanden vinde et Fodfæste og en Anseelse, hvorover den engang vil skiære Tænder, naar den finder det haardt at stampe imod Brodden.

De ønsker at vide mine Tanker om Harms og da vel fornemmelig om de Theses af ham, der i Hertugdømmerne og tildeels i Tydskland have gjort saamegen Opsigt, medens de her først nyelig ere oversatte, og temmelig ubekjendte.

Saa gjerne jeg nu siger Alt hvad jeg troer kan tjene til gudeligg Sandheds Forfremmelse, saa ugerne taler jeg Meget om hvad der endnu er i sin spæde Barndom, og maaskee hendør, medens man taler om dets Fødsel som en Nyhed. Min Betænkelighed i dette Stykke kommer ikke altid af Uvished om, hvad jeg bør sige om Sligt, men stundum ogsaa af den Vished, eller rimelige Formodning, at hvad jeg siger, vil, i det Mindste enstund ansees for ubesindigt, ja vel endog for Følge af Misundelse, eller dog af Vrantenhed og Dadle-Syge.

Imidlertid, De ønsker at vide mine Tanker; jeg har fundet det ret og passende, med et Par Linier at sige dem offentlig i mit Tidsskrift, og jeg vil ikke vægre mig ved, ligesaa ærlig, og lidt mere udførlig, at sige dem her.

Først maa jeg da anmærke, at hvad jeg kjendte af Harms, før hans Theses kom ud, var kun Lidet, og fra et christeligt Stade, ikke heller meget bevendt, thi det var kun hans Krieg nach dem Kriege i Ditmarsken, og hans aldeles mislykkede Catechismus, hans Postil har jeg aldrig seet, men slutter jeg ikke Feil efter hvad derom er talt, da ere Prædikenerne deri vel langt christeligere end de fleste nuomtide, som da let kan skee, men ogsaa langt fra at være ret ægte bibelske. Paa den anden Side lærde allerede hin krigske Prædiken mig, at jeg havde ingen Øllebrøds Potte eller Vandmand for mig, men en alvorlig, kraftig Natur, som ikke var bange for at tale fra Le-

L. 11—10 f. n. Claus Harms udgav 1817 i Kiel Luthers 95 Theses fra 1517, forøgede med 95 nye, rettede mod „gegenwärtige Gebrechen unsrer Kirche“ o: Rationalismen. „Der Krieg nach dem Kriege“ var en Prædiken ved Takkefesten for Freden 1814. Den blev holdt, mens Harms endnu var Præst i Ditmarsken.

veren, og om hvem man da ret inderlig maatte ønske, at han, udrustet med Troens Skjold og Aandens Sværd, maatte be- træde Kamp-Pladsen, for den foragtede, men saliggjørende Sandhed. Fra dette Øieblink fulgte mit Øie ham opmærksom, hans Catechismus viiste mig vel en vilter Aand, der havde baade Lyst og Mod til at flaggre paa sin egen Haand, men dog ogsaa et langt dybere Blik, og langt mere gudeligt Sind, end man nu er vant til at møde. Hans Kald til Kiel betragtede jeg ret som et Guds Kald, og ønskede kun ret inderlig, at han maatte lære, i Eet og Alt at underkaste sig Bibelen: lade Guds Ord sig styre og raade. De Efterretninger jeg læsde og hørde om hans Virksomhed i Kiel glædede mig som Beviser for, at Gud ogsaa ved ham arbejdede kraftelig til Opvækkelse, men beroligede mig ingenlunde over min bestandige Frygt for, at han ei noksom lagde Herrens Ord paa Hjerte: hvem der har en Drøm, fortælle sin Drøm, men den som mit Ord er hos, tale mit Ord i Sandhed! *H v a d s k a l H a l m h o s K o r n e t?* siger Jehova. Er mit Ord ikke saa som Ild, siger Jehova, og som en Hammer, der kan sønderslaae en Klippe! — Nu kan De omtrent giøre Dem en Forestilling om, under hvilke Betænkninger jeg tog hans Theses i Haand, at det var med Glæde over her uidentivl at skulle see en Yttring af det Ords Kraft, som knuser Klipper, ja de Klipper, hvorpaa Verden længe haabede omsonst at Kirke-Skibet skulde strande og forgaae, med det inderlige Ønske, at denne Yttring maatte være saa kiæk, saa klar og saa reen, som menneskelig Skrøbelighed tillader, men tillige med en hemmelig Frygt for at finde Hager og Huller og Sving, som ei tilhørde Ordet eller af det kunde yndes.

Synes De, at dette var en ugunstig Fordom, saa angrer jeg dog ikke denne Indledning, thi jeg vilde jo ingenlunde listig eller avindsyg forkleine det Mindste, men oprigtig sige Dem mine Tanker, til Bedømmelse efter Guds Ord, som skal os alle dømme her og paa den yderste Dag.

Hvad nu hine Theses selv angaaer, da vil jeg begynde med at afskrive de Ord jeg derom alt for en Tid siden skrev offentlig, og det var disse: Han (Harms) er en Mand, som det attende Aarhundredes Efterhinkere nok skal lade staae, men Fare staaer han for at halte imellem Bibelens og det n i t t e n d e Aarhundredes Aand, og det er sørgeligt, saa Gud bevare ham!

Hans Theses er i mine Øine ikke allene det Mærkværdigste, men det Betimeligste, der er udkommet til Jubel-Festen, men Sammenblandingen af Gudeligt og Verdsligt i endeel af dem, er ikke god, men heel betænkkelig, og Misbrugen af

det hellige Ord: Samvittighed er aldeles uforsvarlig, og kan ikke afsones ved en Erklæring, men kun ved bestandig at lægge Folket en god Samvittighed paa Hjerte, som Øiemedet, hvortil selv Troen kun er et guddommeligt Middel, thi hvem der kun har en god Samvittighed, behøver vist ikke at spørge om, hvordan han skal blive salig. At Verdens Børn broute midt i Synd og Vantro af en god Samvittighed, maae vi vel beklage, men ikke skrive paa Samvittighedens Regning.

Dette var hvad jeg kortelig skrev, og hvad jeg vilde sige og forsvare i Nærværelse af Harms selv, ja, hvad jeg med Mere ønskede at skrive ham selv til, naar derfor ei vare to Hindringer, at han nemlig, saavidt jeg har spurgt, kan ikke læse Dansk, og, hvad der er det Fornemste, at han let kunde ansee det for en Paatrængenhed og Hovmesterering, han maatte skyde fra sig.

Nu vil jeg kortelig sige Dem, hvilke Theses jeg har Noget imod, samt hvad og hvorfor.

Saa vel i den 9de som 15de er Ordet Samvittighed misbrugt, og uagtet Meningen kan være ganske rigtig, er Udtrykket uforsvarligt, og sat af Lyst til at sige noget Piquant, en Lyst man fremfor Alt burde og kunde vogte sig for, naar man skriver korte Theses om Religionen og dens Forhold til Tiden, thi i dem kan og bør hvert Ord nøiagtig veies, da man ellers giver Modstanderne en velkommen Hank, hvorved de kan sneo sig fra Hoved-Sagen, og er ikke uskyldig, om et forfløient Ord forarger de Skrøbelige, eller gribes til Undskyldning af de Letsindige.

Ikke Samvittigheden men den løse Moralpræk var det Calixtus salvede og Kant kronede, ikke Fornuft og Samvittighed men Fornuft og selvtagen Frihed ere vor Tids Afguds-Billeder.

Det Samme er Tilfældet i den 16de med Ordene: samvittighedsfuld og Samvittighedsfuldhed, skøndt ikke i den Grad. Stod her Tugend og tugendhaft eller Pflicht og pflichtgemäss, eller Sittlichkeit og sittlich, da var Paastanden klar og sand, men nu er den skiævt fremsat og derfor let at dreie. Den 17de er falsk, thi imellem dem der har Samvittighed vil Enigheden om hvad der er Synd, dog altid være langt større end Uenigheden, og om dem der ingen Samvittighed har eller gjør sig om nogen Ting, er Talen jo ikke. Denne Sætning er da et sløvt Spyd, der kun duer til en Krog for Modstanderne at hænge deres Hat paa. Ja, den er endnu noget Værre, thi, uden at forudsætte Samvittighed kunde der ikke gives nogen grundet Troe

paa Guds Ord, ingen Grændse i os mellem Troe og Overtroe, saa jeg vilde ret inderlig ønske de Ord langt borte.

Den 22de Theses burde aldrig findes her, thi her skulde ingen Paastand findes, der jo kunde bevises ved Sammenligning mellem Guds Ord og unægtelige Ting. Om denne derimod paa nogen Maade lod sig bevise, er et stort Spørgsmaal, men at den her er aldeles upassende, og kun skikket til at give Modstanderne Vaaben i Haand, og Leilighed til at undvige Hovedsagen, det er vist. [afbrudt].

Til Svigermoderen Mette Blicher.

192.

Kiære Moder!

Khvn. 22de Aug. 1818.

Gud skee Lov! lykkelig og vel kom vi herind, uagtet det blev silde, i Tirsdags Aftes, og vel klager Lise over, at endnu er ingen Ting i Orden, men dog synes mig, det lider ganske godt, thi Bøger og Meer, ikke blot Vore, men nok en heel Deel af Deres har vi faaet slæbt herop, og paa Gardiner nær synes mig, her er saa net, at, som sagt, ingen Etatsraadinde behøvede at skamme sig ved det. Hertil har det speilblanke, stadselige Theebord, hvormed Smith har fortjent Lises hele Bevaagenhed, mærkelig bidraget. Hidindtil har imidlertid vor Nethed ikke stukket mange i Øinene, hvorover jeg dog maa tilstaae, Lise ikke klager, thi her har Ingen været, uden Andersens, og den fremmede Mand, som havde lagt sammen til 6 store, pæne Sølvskeer, hvorfor de fik to Gange Tak og tre syltede Kirsebær.

Nu, kiære Moder! veed De, hvad Nyt her er passeret, og som jeg ei turde dølge, da Lise paastaaer, hun har slet ingen Tid til at skrive, og Moder nok veed, at mine Indvendinger i slige Tilfælde giælde kun til Vandsbæk. Dette være nu imidlertid sagt uden at ville derved fornærme forrige Lise Blicher paa gode Navn og Rygte, om det ellers er Vanrygte for en Kone at have Been i Næsen, og Næser paa Tøflerne, jeg vil ikke klage, deels fordi det ikke er vist, at dette Brev faaer Lov til at udgaae uden Censur, og deels fordi jeg, eftersom Koner er i vore oplyste Tider, har al Aarsag til at være glad, jeg slipper saa godt, som jeg endnu har Grund til at formode.

Dog, det lod vel kiønnere, at jeg ret for ramme Alvor takkede for den lille velsignede Kone, De, kiære Moder, har født og skiænket mig, og dertil er jeg heller ikke utilbøjelig, naar De kun ikke vil sige hende det igien, da jeg nødig vil saare hendes Beskedenhed.

Ja, kiære Moder! hjertelig Tak for den ærbare, gudfrygtige og elskværdige Pige, De gav mig til Hustrue, og Gud unde mig at leve saa med hende i Medgang og Modgang, i hvad Lykke Gud Almægtigste vil tilføie, at vi begge daglig faae ny Anledning til at takke den Gud, der sammenføiede os, stedse mere inderlig Glæde og Trøst af hinandens Selskab! Tak ogsaa, kiære Moder! for al den Godhed og Moder-Ømhed, De i fem samfulde Aar lod mig vederfares! Det er ikke efter mit Sind at tale tidt eller Meget om Saadant, men, Gud skee Lov, dog at komme det ihu og tænke derpaa. Mangen Gang har det smertet mig, ei at kunne gjøre Dem det Vederlag, De vel ikke agtede for det høieste, men dog kunde behøvet; men jeg har det Haab til Gud, at Han dog engang, i sin behagelige Time, vil give mig Leilighed til at vise, at hvad jeg saa end ellers er, utaknemmelig er jeg ikke.

Nu, velsigne Dem Gud! jeg maa slutte med kiærligst Hilsen til Pauline og Jane fra Deres

hengivne Søn

N. F. S. Grundtvig.

Til Svigerinden Marie Glahn.

193.

Khvn. 16 Sept. 1818.

At Dit Brev, systerlige Veninde! er mig inderlig kiært, som nyt Beviis paa, hvor nær min Lise og jeg ligge vore Olstrup-ske Sydskende paa Hiertet, det veed Du sikkert; og kan mit Svar da ikke berolige Eder, ligger Grunden i Omstændigheder vi hverken kan, eller maae stræbe, at beherskel!

Capellaniet i Aalborg! Veninde! ja, jeg har ingen Grunde til at omtvivle, hvad hele Byen siger, at jeg er indstillet dertil af Cancelliet, og maaskee er jeg i dette Øieblik kaldet, thi alt i otte Dage har Kongen havt Indstillingen; mit Ønske er det ikke, og det saameget mindre som min elskede Kone fra alle Sider nødig seer det; ja end mere: saavidt jeg kan skionne bør jeg for min Virksomheds Skyld ønske at blive her. Men, herved er fra min Side, det jeg troer, Intet at gjøre, uden at bede Ham, som haver Kongers Hjerte i sin Haand, og uden Hvis Villie ikke end en Spurv falder til Iorden, at Han vil mage Alting saa, som Han seer det er Bedst, og give os baade Hjertelav og Kraft til at være fornøiede med Hans Styrelse. Det Samme veed jeg mine Venner, som troe paa Guds vise og naadige Forsyn, vil gjøre, og dermed maa det i Jesu Navn beroel!

Kun efter lang Kamp med mig selv, kun ved den Over-

beviisning, at jeg, eftersom alle Omstændigheder besynderlig forenede sig, ei kunde forsvare Andet for Gud, søgte jeg Kaldet i Aalborg; Gud føiede det saa, at jeg kunde gjøre det med et lettere Hjerte, da jeg kunde søge Vartou tillige; det gjorde jeg, sendte min Ansøgning om det Sidste lige til Kongen, for at Majestæten betids kunde vide det, skrev Etatsraad Jessen udførlig til om den hele Sammenhæng, og søgte kun Aalborg under den u d t r y k k e l i g e Betingelse: „hvis Majestæten ei vilde give mig Embede ved Vartou.“ Du seer nu let, at naar jeg ikke vilde bede Kongen, i a l f a l d ei at kalde mig til Aalborg, som jeg ikke maatte, da var her ei Mere at gjøre; thi at forlange Han, før enten Listen paa hvem der søger Vartou, er indkommet, skulde give mig f u l d F o r s i k k r i n g om at vorde Manden, det turde jeg ikke, om jeg ogsaa maatte.

Rolig tør jeg da vente Udfaldet, thi hvad der end skeer, er Guds Finger i dette Stykke saa aabenbar, at jeg, med Hans Hjelp maa kunne føle glad Forsikkring, at den Bane, der anvises mig, er den, hvor Herrens rige Velsignelse vil ledsage mine Trin, og hvad overveier Dette, ja hvad fortjener at sammenlignes dermed! Hvem skulde troet, at baade Stiftamtmand og Biskop i Aalborg skulde forlangt mig af Cancelliet, dog er det skeet, og sendes jeg nu did, hvilken Christen kan da tvivle om, at d e r er netop Noget som skal udrettes ved mig, og at det bør os alle ei blot at tie for den Høieste men at tilbede Hans urandsagelige Raad og usporlige Veie, som det skal være os en Hjertens-Glæde at tjene og følge!

Hvad jeg meest kunde have Aarsag til at frygte for, var, at jeg ingen af Embederne fik, thi om jeg ogsaa altid kunde være ubekymret for det daglige Brød, maatte jeg dog ikke være det for min maalløse Stilling i Kirken; men selv derfor vil jeg ei frygte, thi den Gud der har brugt Cancelliet til at indstille mig lader vist ikke Kongen nægte sit Samtykke uden gode Grunde, og uden at ville paa en anden Maade sørge bedre for mig og for sit Ord!

Du seer, kiære Kone-Syster! jeg er blevet vidtløftig, men enten maatte jeg tie eller udførlig sige, hvorledes Sagen hænger sammen og staar for mig. Selv ifald jeg kunde ønske det, kunde jeg aldrig forlange, at Du og vore andre i Hierte nær paarørende, skulde uden al Uroe kunne tænke paa en saa nær og maaskee langvarig Skilsmisse; thi jeg, som dog burde her give Exemplet, kan end ikke stedse bevare fuld Ligevægt, og trøster mig imellem med, at der dog vel Intet bliver af; men hvad jeg formaner mig selv til, maa jeg bede alle mine Kiære: at lægge alle Ønsker trøstig i Guds vise Faderlige Haand,

og vel ihukomme, at kun Han, og vi ingenlunde, veed, hvad der i slige Tilfælde er bedst, og vil faa det os alle gavnligste og glædeligste Udfald.

Gud velsigne Grevinden, fordi hun ogsaa ved denne Leilighed har viist sin ømme Deeltagelse i vort Vell Træffer det sig, da forsikkre Du Hende, at jeg taknemmelig skønner derpaa Hils kiærligst fra Lise og mig vor gode Moder, de kiære Systre og Dig, samt dernæst ogsaa vores Glahn!

Med Tilønskning af Guds Fred og Velsignelse Din broderlige Ven

N. F. S. Grundtvig.

*Til Christen Olsen.**

194.

Kiære Ven!

Kbhvn. 13de Oct. 1818.

Meget kunde jeg have at skrive, men hverken er for Øieblikket dertil Stunder, ei heller kan jeg sige, at jeg derfor tager Pennen.

Naar jeg derfor blot har anmærket, at Vartov endnu ikke er gaaet ind, saa jeg, som seer, at Gud og Kongen ei vilde have mig til Aalborg, tør, hvad end Cancelliet siger, endnu have Haab, da vil jeg gaae lige til Meningen.

Det faldt mig i Aftes ind, at jeg nødvendig maatte skrive dig til, for at spørge, hvorledes det er fat med Bidragene til Saxo og Snorro, thi, vil Gud, komme nu de første Dele ud, efter den Indretning vi har truffet, faaer ingen Expl. uden efter Anmeldelse giennem Den, der har modtaget deres Bidrag, vi maae i den Henseende tilskrive Samlerne, men naturligvis kun dem, der have indbetalt, og du seer nok Resten.

Vi talde, husker jeg, om det forleden engang, om det du havde samlet siden er indbetalt, har jeg ikke villet spørge Treschov om, men i begge Tilfælde synes mig, der er kun een Maade, hvorpaa Tingen i sin Tid kan faae et ordenligt Udseende, og det er paa den, at jeg tilsvare Summen fra den Tid, samme i det Seneste burde været inde, thi selv om da hverken du eller jeg skulde ved Opgjørelsen være istand til at svare Renterne, kan jeg uden Skam beregne mig det som et rentefrit Laan.

I Henseende til hvad der fattes i Summen, er det vel en egen Sag, men kan Tr. ikke udrede hvad han [skal] deraf, da kan jo i det Mindste hans Bidrag fradrages Summen, og det Samme er Tilfældet med dit, thi hvad man ikke har Raad til, det har

L. 4 f. o. Grevinden o: Gr. Danneeskjold paa Gisselfeldt.

man ikke Raad til, og du har desuden, som Medlem af Selskabet, Leilighed til at give, hvad du formaaer. — Hvad der end videre maatte fattes, faaer jeg antegne hos mig, og vi komme da vel med Guds Hjelp ud af det, thi din Kvittering fra os maa du have i Stand, der er ikke Andet for.

Vil du nu, snarest muligt, lade mig vide hvorledes Sagen staaer, og hvad din Mening er.

Din Ven
Grundtvig.

E. Sk. Fra Lise veed du nok, jeg skal hilse venligst, vi leve, Gud skee Lov! godt. I Morges døde Prof. Mynster, efter et Par Dages Sygdom, et Dødsfald, der fra flere Sider synes mig inderlig rørende.

*Til Christen Olsen.**

195.

Kiære Ven!

Løngangs-Stræde No. 168. 3die Novbr. 1818.

Begge dine Breve har jeg rigtig faaet, men ikke Stunder til at giengjælde det første i sin Tid, og nu maa jeg da see til at betale med eet lybsk.

Dit vigtigste Spørgsmaal maa jeg svare saaledes til, at Ingen kan nægtes Altergang paa Grund af *Formodninger*, da samme end ikke blev Judas nægtet, paa Grund af Mesterens *Forudvidenhed*. Paa Grund af en *aabenbaret*, *unægtelig* Forbrydelse skal den derimod nægtes efter Guds Ord, saavel som efter Danske Lov, indtil Forbryderen *bevinder* sin Anger, og har en Tidlang ikke *aabenbar* forbrudt sig. Denne Tidlang maa bestemmes efter Leilighed, et Aar synes mig passende, og det har vel ingen Nød, at Forbryderen klager i dette Tilfælde, da det vilde være at give sig selv Tyvs-Sag.

Det andet Spørgsmaal er ei saa nemt at besvare, da det Rigtige beroer paa noget Følgende, hvorom man kun kan have en tvivlsom Formodning. Det Sikkreste er da, saavidt mueligt, at sætte sig i Næstens Sted, og sige, hvordan man da troer man vilde handle. Naar jeg ikke kunde betale mine Skatter, og Rentekammeret ei vilde eftergive dem, da saae jeg efter, om der ei lod sig anføre andre Grunde, eller give nærmere Oplysninger, som enten kunde bringe Rentekammeret paa andre Tanker, eller dog gav samme Leilighed til at give Kiøb, uden at give tabt. I begge Tilfælde skrev jeg nok en rolig, tydelig

L. 13 f. n. Det drejer sig om en Husmand, der havde bestjaalet O.

Ansøgning til Majestæten, hvori jeg blot historisk omtalte min afslagne til Rentekammeret, og endte med Bøn om, at kunde Skylden ei eftergives, den da i flere Aar maatte afbetales paa den og den Maade (som jeg vel o v e r v e i e t angav, da Majestæten vist ikke vilde, for lidt tidligere Betalings Skyld være en Embedsmand, der synker i Agtelse derved, saa haard). Kunde jeg fremdeles oplyse, at min aarlige Skat stod i Misforhold til min aarlige Indtægt, vilde jeg bede om Nedsættelse for Fremtiden. Naar det kunde føie sig, overleverede jeg selv Ansøgningen, men dog i al Fald Amtmandens Anbefaling med, naar jeg kunde faae den, og lagde dermed Sagen i Herrens Haand, sikker paa, at kunde jeg blot, ved d e n s Kraft holde Hjertet roligt og tillidsfuldt, vilde den nok styre det Øvrige til et bedre Udfald, end jeg var istand til at beskrive. —

Angaaende Pengene til Krønikerne, da troede jeg ikke, det havde været saa slemt, da mig synes du sagde i Sommer, at nogle af dem alt laae hos din Svoger, men giort Gierning staaer ikke til Ændring, og Beviset for at jeg tilsvare Pengene fra 1ste Febr. 1818 skal du faae betids, dog er det bedst at regne dit Bidrag fra, og derimod tegne dig for det i Selskabet, hvor vi nu maa skyde sammen, for at betale de Explr. der skal foræres bort og ei bør komme paa den offentlige Regning. Stykket af Saxo har jeg alt leveret Kongen, og det af Snorro er ogsaa færdigt paa den lange Fortale nær, som endnu er under Trykken. Dedicationerne, selv den vanskelige til Prinds Christian, er troer jeg, dog, Gud skee Lov, lykkedes ret godt.

Hvad B[aggesen] vil i Lav med Drengene for, aner jeg ikke, men at han bør tugte dem, det veed jeg, og at vi bør takke i det mindste h a n s P e n, fordi den som en sylespids Landse har Blad for Blad giennemboret den Bunke Makulatur, Oeh[lenschläger] ei rødmer ved at kalde Breve fra sin Haand, og som Drengene vil have agtede for Breve fra hans u d e n l a n d s r e i s e n d e Digter-Aand, det veed jeg ogsaa. Ingenlunde for at sidde luunt og smidske i Skiægget, men for at komme med Guds Hjelp, tilgavns og betimelig, har jeg tøvet med, at give min Stemme til Reisens og Drengenes Landsforvisning ud af ærligt Samkvem med Aander og Anders Ord. B[aggesen] kunde istedenfor at rose mig overdrevent, laste mig ligedan, istedenfor, som han hyppig gjør, at besøge og kysse mig, heller blive borte, og jeg maatte dog gjøre, hvad jeg agter. Det giælder nu, langt mere end i Fjor, om at slaae Dreng-Skaren totaliter, om vi ikke vil bøie os under dens Aag, men Gud har ogsaa sørget for, at vi i Aar er To og hartad Tree for Een, thi Thaarup regner jeg selv med,

og med Guds Hjelp haaber jeg ogsaa, der skal vindes en saa afgjørende Seier, at vi i det Mindste en Stund faae Ørenlyd, og dog nogle Øine lukkede op til at see, om ei hvor Sandhed, saa dog hvor Aanden er, og hvem der har Kald til at føre Ordet. — Respond[ent]ernes Svar i Dagen var et forlangt og givet Raad af mig, naturligvis indrettet ikke efter min men efter deres Mund, som forlangte Raad. — Lise hilser venligst, Gud være med dig! mindes

din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Hils Trydes.

[I Randen]: Om at B. kysser mig maa du naturligviis ikke tale, thi saa ubehageligt det end er, maa jeg dog ei klage derover uden til min Kone og mine bedste Venner, thi jeg kunde jo tage [i] Agt, som jeg ogsaa herefter agter.

Vartov Kald er nu hos Kongen, som ei vilde give mig Aalborg, fordi jeg skulde blive her, efter hans Ord, ved Universitetet! Herren regierer! Han bøie Kongens Hjerte til det Bedste, i Jesu Navn Amen!

Til det norske Studentersamfund.

196.

1818

Hermed har jeg den Fornøjelse at sende et Expl. af de nordiske Krønikers første Del, som jeg ønsker maa tillige med de følgende indlemmes i det norske Studentersamfunds Bogsamling til en Erindring om, at derfra kom det første betydelige Bidrag til Folkeudgaven af Nordens Krøniker, og kom paa en Maade, der maatte gjøre Fordanskeren hans Arbejde endnu kjærere og vigtigere, end det alt var ham.

Vel gjør jeg ikke Regning paa, at Samfundet, der ventelig i de mellemliggende Aar har skiftet sine fleste Medlemmer, betragter mig i samme Lys, som da jeg modtog det mig uforglemmelige Pant paa dets Agtelse, og endnu mindre kunde jeg ønske at aflokke Samfundet Ytringer, som kun have Værd, naar de skabe sig selv, men derfor kan jeg dog ikke undlade at give Samfundet et lidet Bevis paa, at mine Ønsker for og mit Haab om Norges Højskole er end de samme som før. Det er mit Haab, at saa længe Samfundet bestaar, skal den Varme for Oplivelsen af Fædres Ihukommelse og den kjærlige Be-

L. 5 f. o. „Dagen“ 16. Okt. 1818 i Anledning af Tylvtens Udfordring til Baggesen.

tragtning af det historiske Forhold mellem Dansk og Norsk, som hin alt Evigheden indgangne ædle Ungersvend Andreas Hofgaard tolkede i dets Navn, gaa i Arv hos dets Medlemmer, og saa længe ved jeg, Erindringen om, hvad disse Linjer betegne, vil være Samfundet kjær.

At Norges Højskole skulde vorde en Planteskole for et eget Kuld af ædle Stammer, som med Granens ranke Højhed og Vintergrønt forenede Bøgens dejlige Krone og venlige Maj, det var Haabet, hvoraf mine Kinder glødede og min Harpe gjenlød, der mit Hjærte fulgte kjære Venner op at bygge og plante mellem Fjældene, det er Haabet Stormene siden har kunnet spotte men ej rokke, det er Haabet, paa hvis Opfyldelse jeg ved det er Samfundets Pligt, tør jo mene ogsaa Lyst at arbejde, til hvis Opfyldelse jeg af mit Hjærte ønsker alle Arbejdere Kraft og Velsignelse fra det høie!

[N. F. S. Grundtvig.]

Til Frederik VI.

197.

1818. (?)

Deres Majestæt har havt den besynderlige Naade for mig, som de gamle Skjaldes Efterligner ene af de gamle danske Skjoldungers velsignede Efterfølger og Fjerde Christians ægte Konge-Søn turde vente, den Naade at love mig, som de Gamles Fordanser, et Levebrød og allernaadigst befalet mig, desangaaende skriftlig at fremsætte mit allerunderdanigste Ønske!

Ei blot med den Glæde som en stodderfattig Boglærd maa føle, naar en gavmild Drot tilbyder ham Understøttelse, ei som Almisse, men som Naadeløn for hans Arbeide; men tillige med den høie Fryd der maa opfylde en Frænde af det gamle Nordens Skjalde, naar han kan vise al Verden, at Drotten han besang uden Smiger, som de gamle mindekiære, skjaldegode Danne-Kongers Søn, tilegner sig i alle Maader dette Hæders-Navn, der glimrer ei i Verden, men straalr i Historien; med disse Følelser er det, jeg griber Pennen for at tolke Majestæten mit allerunderdanigste Ønske, og vil kun sige forud, at heller end jeg skulde synes at misbruge den Kongelige Naade, vilde jeg nøies med Forsikkringen derom.

Vel troer jeg, at kunne, uden al Fornærmelse for de Videnskabsmænd, der beklæde ved Høiskolen de Historiske Lærestole, sige, at der kunde behøves en Mand med Gaver til, hvad Ingen selv kan tage, at foredrage Fædrenelandets Historie med et Liv og en Interesse, der kunde meddele de unge Studerende

en Kiærlighed til den, som hos alle Statens boglærde Embedsmænd var ønskelig. Vel troer jeg ogsaa, uden Ubeskedenhed at turde sige jeg nogenlunde kunde udfylde en saadan Post i Forbindelse med mit Arbeide paa at fordanske Nordens Oldskrifter, og da Høiskolen alt har adskillige Professorer, der ikke blot som Mænd, men end mere som Skribenter ere yngre end jeg, skønner jeg ikke rettere, end, at, dersom den Kongelige Naade vilde beskiære mig en saadan Post, vilde jeg, uden Nogens Fornærmelse være paa min Plads.

Imidlertid, da jeg ei tør glemme, at imod en saadan Ansættelse kunde giøres Indvendinger, af hvis Gyldighed, jeg maatte ansees for en partisk Vurderingsmand, saa indstiller jeg det til Majestætens Viisdom, om Høistsamme maaskee heller vilde allernaadigst behage, med eller uden Navn af Professor, at tillægge mig et tarveligt Udkomme et Kongeligt Stipendium, som **Fordansker af Nordens Oldskrifter**, dog er det mit allerunderdanigste Ønske, at det ogsaa i dette Tilfælde, maatte allernaadigst paalægges mig, saavidt mine egenlige Forretninger tillod det, at holde offentlige Forelæsninger over en eller anden Deel af Nordens Historie, især til nærmere Oplysning af de Oldskrifter jeg fordanser.

Ligeledes ønskede jeg mig allernaadigst udtrykkelig paalagt, først og fremmest at fuldføre Fordanskningen af Saxos og Snorros Krøniker, som er under Pressen, et Arbeide, hvoraf alt henved 50 Ark ere trykte, men som vil udgiøre henved 400, og om hvis Besværlighed og Gavnlighed det er mig en høj Triumph at turde sige, Danner-Kongen Frederik den Sjette bærer ligesaa lidt Tvivl som Valdemarerne, Frederik den Anden, Kristjan den Fjerde og Frederik den Tredje, høilovlig Ihu kommelse det vilde, saa det er overflødigt for Høistsamme at bevise!

Hvormeget Majestæten vil tillægge mig, er ligefrem Noget, jeg trøstig skal overlade til Høistsammes Kongelige Naade og Viisdom; men min Fattigdom nøder mig til at sige, at jeg i de trange Tider, uden Levebrød, har sat mig i en Gield, som jeg næppe kunde betale, om jeg solgde hver Bog jeg eier, og disse Bøger, min eneste Eiendom, næsten alle Nordens Historie angaaende, er for mig, hvad Redskabet er for en Haandværksmand.

Da nu Majestætens Naade ei tillader mig nogen Tvivl om, at dersom jeg før havde blottet min Trang, var jeg før blevet hjulpet, saa turde jeg maaskee haabe at min allernaadigste Konge en Gave for de Aar, i hvilke jeg vansmægtede, saa jeg, som en ærlig Mand kan svare hver Sit, og beholde mine kiære Bøger, som jeg ved mit Arbeide ej godt kan undvære.

Ogsaa i denne Henseende modtager jeg med allerunderdanigst Taksigelse hvad den Kongelige Naade giver, men her maa jeg tilføie, at den Gield jeg nødvendig skal betale er 2000 Rdr. N. V., og beder allernaadigst ihukkommet, at i fem Aar, har jeg Intet havt at leve af uden det Lidet jeg, som ei duer til Boghandler og hvis Bøger aldrig var paa Moden, kunde tjene ved Skrifter, og hvad der gaves mig af enkelte ædelmodige Venner, hvis Godhed jeg ikke maatte misbruge.

Deres Majestæt! disse ere da mine Ønsker, som Dannemarks Konge med uforglemmelig Naade befoel mig at yttre! Jeg veed, at Majestæten vil opfylde dem, saa vidt Høistsammes Viisdom tillader, en anden Opfyldelse maa jeg ikke ønske, og for den skal jeg, med Guds Hjelp, ei blot i Ord, men fornemmelig i Gierning vise mig saa taknemmelig, at Historien ei skal sige, at Dannemarks Konge ødte sin Naade paa en Uværdig!

Med Fortrøstning, ene til Gud og den Danske Majestæt, og de mest uskrømtede Ønsker for Danner-Kongen og Hans Rige, mit aldrig noksom elskede og tjente Fæderneland,

allerunderdanigst

N. F. S. Grundtvig.

Til Henrik Steffens.

198.

Hoistærede Hr. Professor!

c. 1818.

og jeg tør lægge til:
overordenlige Frænde! da, vi afvige nu for Resten nok saameget fra hinanden, vort indvortes Frændskab udentvivl er, om ikke saa let at oprede, som det udvortes, dog for Aander umiskiendeligt!

Tilligemed dette Brev haaber jeg De modtager et Exemplar af Saxos og Snorros Krønikers første Deel, som Boghandler Brummer har lovet at besørge. Den nye Fordanskning af disse Folke-Bøger vil De see er af mig, men Exemplaret sendes fra et lille Selskab for Nordens Old-Skrifter, i hvis Bestyrelse jeg kun har Deel. Hensigten af dette Selskab er, at faae de Old-skrifter, som dertil synes skabte og skikkede udbredte blandt Folket i en levende Skikkelse, og lade dem virke i Guds Navn hvad de kan og skal. Dannemarks og Norges Rigs-Krøniker udgiøre saa klar og herlig en Middelpunkt, at det ei kunde være tvivlsomt, hvormed der skulde begyndes, og skjøndt det gik langsomt, hvad da vel maa være Tilfældet med Alt, som skal komme lidt dybere fra, er det lykkedes, uden alle Kunster

og under hørøstet Forhaanelse af hvad man ved slige Leiligheder pleier at smigre, ved et frivilligt S sammenskud at kunne bekoste et Oplag paa 2000 Expl. til Omdeling, saa Folket derved for det Første kan lære at kiende, hvad siden let kan faaes, hvis det attraaes, og i modsat Fald er overflødigt.

Til at meddele denne lille Underretning, og bede Dem modtage Expl. som et Tegn paa vor Høiagtelse og venlige Ihukommelse, stod to Veie aabne: den ene førde til, i Forbindelse med Selskabets andre Bestyrere at tilskrive Dem nogle Linier, den anden følger jeg her, da det er mig tilladt, og, i det Haab, at De Intet har derimod, af den Grund, at jeg gierne ved denne Leilighed vilde tilføie nogle Ord, der ikke uden i et Brev fra mig alene kunde finde deres Plads.

Hvad jeg i alle Tilfælde maatte sige Dem, er imidlertid, at mellem alle samtidige Bøglærde er der Ingen, jeg heller ønskede at see Planen med Nordens Folke-Bøger, og den begyndte Udførelse billiget af; men hvad det Første angaaer, er Deres Bifald mig sikkert nok, og i Henseende til det Andet, vil det udentvivel mere være Evnen De savner, end Bestræbelsen der mishager Dem; thi hos Dem frygter jeg ikke for at møde den Bebreidelse de Kløge her hjemme flyde over af: at Stilen er for plat og bondeagtig, hvor Opgaven er, at lægge Bønder i Munden hvad de har glemt at fortælle.

Snarere maatte De misbillige den bestemte eiendommelige Retning, vi ønskede at meddele Nordens Folkefærd, da De helst vil betragte dem som Grene paa en stor Germanisk Stamme, men aldenstund det overlades til Folkene selv i deres historisk levende Heelhed at udvikle sig efter Hjertens Lyst, kan De i det Høieste misbillige Ø n s k e t, og det endda neppe, thi at ethvert særegent Folk maa udvikle sig i en egen Retning, om det skal siges og kiendes virkelig at leve, er jo Deres fulde Overbeviisning, og om vi Nordboer ere egne Folkefærd eller germaniske Sideskud, indrømmer De udentvivel er et Spørgsmaal, hvis Besvarelse man vel kan troe at forudsee, men dog maa lade Folkets og Tungemaalets følgende Historie f o r k l a r e! Var De en ram Tydsker, og turde jeg ansee mig for en ægte Dansk, da skulde jeg imidlertid være saare tilbøielig til at dele Deres Anskuelse af Sammenhængen; thi at vi, trods al Forskiellighed have den historiske Grundsætning om Udviklingen indenfra og Indviklingen udenfra ret ærlig og inderlig tilfælles, beviste noksom Grund-Slægtskabet; men nu da endogsaa blot vort udvortes Forhold til den litteraire Verden omkring os stempler os som halv fremmede i vor Kreds, fristes jeg slet ikke til at mistroe den Beskuelse der er oprundet for

mig under Betragtningen af Folkenes Levnet og Tungemaalenes Vilkaar, som i mine Øine klarlig røbe trende nordiske Folk, heel forskiellige fra det ramtyske, der kun ved at drage Grene af dem til sig, er kommet i saa nær Berørelse med dem, at der ved paa visse Punkter avledes en skuffende Lighed.

Dog, det nytter ei her at betegne vor Uenighed med Bogstaver, tale med Dem af Hjertens Grund om Tidens Forvirring og Menneske-Gaaden i det Hele, det er et af de Ønsker jeg vel neppe seer opfyldt, men som jeg dog stedse bør nære, og jeg frygter for, at den Tid er ikke fjern, da De vil see Deres store Haab om Tydskland gruelig skuffet. Da vil i alt Fald vore Øine og Ønsker vist mødes i Norden, hvor Søvnens vel endnu er dyb, men hvor Historien spaaer at Opvaagnelsen vil vorde rolig og alvorlig, Fremgangen til Klarhed langsom men sikker. Deres Bekiendelse om den gode Sag har jeg læst; at det var med inderlig Deeltagelse følger af sig selv, at jeg er ganske enig med Dem om, at Sammensmeltningen af Kirke og Stat er Historiens Maal, vilde jeg ei anmærke, hvis jeg ei maatte forudsætte mit Dannedevirke aldeles ubekiendt i Breslau; men uagtet jeg godt kan tænke mig Protestantisme og Catholicisme saaledes beskrevne at deres For-Ening blev den rette Vei til Maalet, turde jeg dog aldrig underskrive Deres Yttring i denne Henseende, thi Ord som ere Udtryk for noget Factisk maa vi jo, da vi ei vil forvirre, tage i deres historiske Bemærkelse, og den historiske Modsætning mellem Protestantisme og Catholicisme, lader sig vist lige saalidet ophæve, eller forlænget opløse, som den uophørlige mellem Sandhed og Løgn, hvis Billede jeg tør mene den er. — Dog, jeg ved jo vel, at her er egentlig Strids-Punkten mellem os, og da Stedet her er lige saa lidt til Kamp, som til falsk Bevidnelse af Enighed, vil jeg afbryde, med det inderlige Ønske at Sandhed, evig Sandhed maa seire, med den fulde Forvisning, at det maa skee, og med oprigtig Bevidnelse af Høiagtelse og Forbindtlighed.

N. F. S. Grundtvig.

Til Henrik Steffens.

199.

I. J. N.

c. 1818.

Dersom ikke Unladelser let kunde mistydes, vilde jeg i et Brev til en Steffens hverken sige: Fætter eller Du, da jeg halv undseer mig ved at sige det til en ei blot af Aar saameget ældre Mand; men deels af ovennævnte Grund, og deels fordi jeg

dog aldrig kunde skrive Steffens til, uden Aabenhjærtighed som en aandelig Frænde, vil jeg, da det tillades mig, bruge de venlige Ord, i den Bevidsthed, at jeg derfor ingenlunde glemmer Høiagtelsen. Altsaa:

Høistærede, kiære Frænde for Gud og al Verden!

Skulde Du skiænket mig en større Gave end de Linier, jeg nys ved din Broder erholdt, og takker hjertelig for, da maatte det have været et længere Brev, og især fordi Du giver mig Haab om et saadant, naar det er mit Ønske, griber jeg Pennen, og siger, hvad sandt er: længe har jeg ønsket at tale med Dig, tale Meget med Dig, og i Mangel deraf i det Mindste at kunne skrive Dig til, og see Brev igjen. Eene staaer jeg i mit Fædreland, hardtad Ingen vil i Grunden forstaae mig; seer jeg ikke feil, da gaaer det Dig omtrent ligesaa og, forudsat, at vi kan og vil forstaae hinanden, kan vi næppe angre en Samtale, hvad saa end Udfaldet blev. Det var derfor mit Forsæt i Fjor, da jeg sendte Krønikerne, at have skrevet; jeg skrev ogsaa virkelig, baade da, og siden, jeg havde læst din: die gegenwärtige Zeit, men jeg lagde Brevene tilside, mindre af Frygt for, Du skulde finde mig paatrængende, end fordi jeg, naar det kommer til Stykket, nødig taler om Andet, end hvad jeg kalder Veir og Vind, uden ved god Leilighed.

Hvad nu din Daddel angaaer, som den er udtrykt i Brevet, da vil jeg indtil Videre lade den staae ved sit Værd, og kun med et Par Ord sige Dig, hvorfor jeg troer, den ikke burde staae, som den staaer i Bogen. Du siger der, at jeg er gaaet til Grunde i det Kiøbenhavnske Kiævlerie om Keiserens Skiæg, og det er vist, der i er jeg ikke gaaet til Grunde, thi det har jeg stedse behandlet, som hvad det er: Noget, hvori man imellem et Øieblik maa blande sig, for at faae Ørenlyd, men hvoraf der for Resten Intet kommer ud, fordi Snak fra Snak kommer Snak igjen. Aldrig faldt det mig ind, at Du havde fældet den Dom af Vrang-Villie, thi den kan, mellem Aander, umuelig yttre sig saaledes, men jeg saaer deraf, at Du ikke kiendte min literaire Bane, og det gjorde mig ondt, fordi der er Ingen, jeg saa gjerne vilde være kiendt af, og fordi jeg, uden al tosset Storgtighed, troede, Du burde kiende mig, Du fandt mig værd at nævne.

I Øvrigt kan der, imellem os, ej være Talen om nogle Ord, der kun rage vor Personlighed, thi Begge vil vi noget Andet og Høiere end at gjøre Opsigt, eller gjøre vore Evner i Penge, Ære, Anseelse eller Sligt; vi vil, om Gud vil, kaste Blus i Aandens Verden, som kan tænde og flamme, naar vi smuldre, vi vil, saasandt Gud vil, meddele vor Tidsalder det Stød, der har

udstødt os af dens Kommunikationslinie, for at der kunde gienfødes en dybere og høiere Vexel-Virkning.

Spørgs-Maalet mellem os er da slet ikke om, hvad vi skal betyde, men kun om, hvad den Rørelse, vi stræbe at vække, skal have at betyde, eller, med andre Ord hvad, i det Hele, Maalet bør være for vore Bestræbelser, og altsaa om Menneske-Maalet selv, thi det bør jo være vores, og har lovligt Krav paa hele vor Virksomhed.

Det er Spørgs-Maalet, og her ligger ogsaa aabenbar Tvistens Æble mellem os; men ingenlunde i den Forstand, at vi ere uenige om Vidden af Bestræbelsen, thi mit Valg-Sprog er, som dit: *nil humani a me alienum*, Tingen er kun, om der skal gøres Skiel, saa Noget opfattes venlig, Andet fiendtlig, og hvor Skiellet skal gaae?

Der er saameget mindre Leilighed til anden Tvist imellem os, som jeg ikke skionner rettere, end at vores Betragtning baade af de forrige Tider og den nærværende er omtrent eens, og vi blive først uenige, naar vi spørges om den Tid, vi vil ansee for det ægte Produkt af det Forbigangne, hvilket jo igien kommer af vor Uenighed om Maalet for Menneske-Livet, eller dog om Veien dertil.

Herom var det da især, jeg inderlig gierne vilde tale med Dig, fordi jeg er mig bevidst her kun at ville Sandhed og troer det samme om Dig, ligesom vi have begge øinet Lys nok, til at indsee den historiske Forfængelighed og Afmagt i enhver Bestræbelse imod eller udenom Sandhed.

For at Talen imidlertid herom kan have Noget at betyde, er det nødvendigt, at vi kiende hinandens Tanke-Gang fuldstændig i Alt hvad der angaaer Menneske-Livet i det Hele: Din troer jeg at kiende temmelig godt, men jeg troer ikke, Du kiender min, og kun derfor sender jeg Dig, hvad der vil sige Dig Alt hvad jeg i den Henseende tænker, men hvad Du næppe har læst: min Udsigt over Verdens-Krøniken og Dannevirke. At Du vil læse det meste deraf med en Deel af samme Fornøielse, som jeg har læst din Bog om den nærværende Tid, har Du givet mig Lov til at haabe, og da skal det være mig kiært at høre din Bedømmelse af min Tragten, hvordan den saa i Øvrigt maa være; thi saa inderlig jeg end ønsker at kunne virke i een Aand med Dig, anseer jeg det dog, selv om det blev mig umueligt, for en Vinding, vist at vide, hvorledes Du betragter min Virksomhed. Lad længe nok hvem der ei vil Andet, helst lege

L. 9 f. o. Intet menneskeligt er mig fremmed.

Blindebuk indbyrdes! Det kan Ingen af os ville, thi det var at narre sig selv op i sine aabne Øine.

Skiondt det næppe her behøves, vil jeg dog foreløbig bemærke, at den Modsætning der som Tydsk og Dansk kan synes at være imellem os, hæver sig omtrent selv ved den unægtelige Erfaring: at man omtrent kiendes i Dannemark ved min Danskhed som i Tydskland ved din Tydskhed: fornægter den, og det af den meget gode naturlige Grund, at jeg ligesaa lidt har dannet mig Forestillingen om Danskhed efter hvad der hersker i Dannemark, som Du paa lignende Maade din Forestilling om Tydskhed, og Godtfolk kan da umuelig finde sig i, hvad der slet ikke kommer dem ved. Et andet Spørgsmaal er det vist nok, deels om hvad Du priser som Tydskhed, eller hvad jeg priser som Danskhed, ligger Menneske-Lighed nærmest, samt om vore Forestillinger have Hjemmel i vedkommende Historie; men det Første falder sammen med Hoved-Spørgsmaalet, og om det Sidste turde vi leve enige.

Kun paa een Grænse-Punkt tillade Du mig her at pege. Du paastaaer, at aandelig talt er Dansk ikke noget Eget eller Egentligt, og forsaavidt Paastanden indskrænkes til, at endnu har Dansk ikke paa eiendommelig Maade gjort sig giældende i den store Bog-Verden, da underskriver jeg det strax som en historisk Sandhed, jeg ei engang fristes til at modsige. Skal det derimod, som mig synes, betyde, at der aandigt talt ei gives et egentlig, fra alle andre forskielligt, Folk i Historien, som ogsaa boglig har givet sig udtrykkelig til Kiende, da protesterer jeg, med Saxes Bog, Rim-Krøniken, Kæmpe-Viserne, Peer Laales Ordsprog, Christian Pedersens, Jesper Brokmands og adskillige andre, baade gamle og nye Bøger, som jeg tør mene, bevise det Modsatte. At det samme lod sig bevise af dine Bøger, har jeg engang sagt for ramme Alvor, thi hvad har vel Tyskerne imod dem, uden netop det Blik, der stræber til Bunds i Historien, som nok er lige saa afgjort Dansk, som det aabenbar er ikke tydsk. Paa en kortere Maade vil jeg imidlertid af din Bog forsvare min Paastand; thi Du indrømmer, der er et dansk Tunge-Maal, som ikke maa opluges, og er det sandt, da er der — mellem os unægtelig — ogsaa en dansk Aand, der om den ikke har gjort sig giældende i den store Vexel-Virkning, ventelig engang, naar Timen kommer, vil gjøre det, og maa i al Fald historisk have tydelig kundgjort sig, i Skrift eller Bedrift, og rimeligvis i begge Dele.

Krønikerne følge, som Bilag til min Paastand, at den hi-

storske Aand, der fra Hedenold har svævet over Norden, dybest rørde det danske Hjerte, og nu: med det Ønske, at vore Baner kunde tabe sig i een, med det Haab, at vi i al Fald tit skal venlig mødes, med den glade Formodning snart at see Brev fra Dig, og med sand Højagtelse. Gud befalet!

Din venlige Frænde
Grundtvig.

Til Jens Møller.

200.

15de Jan. 1819.

Da jeg ei kunde tvivle om, at den eneste Professor ved Universitetet, som bidrog til Folke-Udgaven af Nordens Krønike, ønskede at eie et Exemplar, havde jeg for længe siden taget mig den Frihed at tilstille Deres Højærværdighed et saadant, og lod kun være, fordi Erfaring har lært mig, hvor let jeg misforstaaes.

Nu derimod haaber jeg, D. H. ei vægrer Dem ved at modtage Exemplaret som et lidet Tegn paa min Agtelse!

Ærbødigst
Grundtvig.

Til P. E. Müller.

201.

Kbhvn. 17de Jan. 1819.

Da Deres Højærværdigheds Haand er mig Borgen for, at De har bidraget til Folkeudgaven af Krønikerne, er det med stor Fornøjelse jeg sender det udkomne; thi hidtil stod jeg i den uglædelige Formening, at kun en eneste Professor ved Universitetet havde agtet Udgaven sin Understøttelse værdig.

Tør jeg bede D. H. modtage Exemplaret som et lidet Tegn paa Oprigtigheden af min Agtelse for Medarbejderen paa at tænde Lys i Nordens Oldtid!

ærbødigst
Grundtvig.

*Til P. E. Müller.**

202.

Kbhvn. 17de Jan. 1819.

Om Deres Højærværdigheds Navn staar i Treschows Bog, ved jeg vel endnu ikke, men da Oplysningen i Deres Brev har givet mig Vished om, hvad jeg alt forud var sikker paa: at

Fejltagelsen indskrænker sig til Navnet, er det min Pligt ufor-
tøvet med Bøn om Undskyldning at oprede Sagen.

Bidraget er nemlig til bemeldte Tid rigtig modtaget og an-
tegnet, men Advokaten havde i Tankerne dannet sig den Fore-
stilling derom, at det var fra Professor J. Møller, og uagtet jeg
godt husker, det undrede os begge, da Prof. J. M. strax efter til-
sendte mig sit Bidrag, tænkte jeg dog, at hint kunde være fra
en, der ej vilde nævnes, og saaledes er da den Vildfarelse op-
kommet, som jeg intet Dølgemaal vilde lægge paa, fordi det
var mig kjært, og her sandelig dobbelt kjært, at komme ud af
den, thi jeg nægter ikke, det har gjort mig ondt, at D. H., som
jeg til i Dag mente, ej værdigede Udgaven et Bidrag. Saa maatte
det nødvendig være, da Grunden ej hos Dem som hos mange
af vore boglærde kunde ligge i Ubekjendtskab med eller Ringe-
agt for Krønikerne, og, saa lidet jeg end kan følge andres Over-
bevisning, er det dog langt fra at være mig ligegyldigt, med
hvad Øjne Mænd, som kjende og skatte vore Oldskrifter, be-
tragte mit Arbejde. Mit Haab har det været, at alle upartiske
Oldkyndinge, hvor meget de end havde mod min Fremgangs-
maade, dog i det hele skulde ynde Værket, som gjort med Flid
og Eftertanke og skikket til at udbrede et livligt Bekjendtskab
med Nordens Oldtid, hvilket sidste naturlig er, hvad je g langt
mere har for Øje, end den strænge Nøjagtighed i andet end
Fortællingen. Hint Haab, som tit anfægtes, har D. H.s sidste
hjulpet til at oplive, noget som er dobbelt Tak værd, da Op-
givelsen af Haabet vilde betydelig forbitre mig et Arbejde, der
i L æ n g d e n falder mig tungt nok, og som jeg for ingen Pris
uden Overbevisningen om dets Gavnlighed vilde fuldføre. Gid
det maa lykkes mig stedse mindre at støde de lærde, uden der-
for mindre at fornøje de læge, det er i denne Henseende mit
højeste Ønske, thi at jeg umulig kan komme til at fortjene den
Ros: omne tulit punctum og, paa dansk Latin: nullum non
movit lapidem, det ved jeg jo bestemt.

D. H. undskylde min Snaksomhed, som jeg ej kan dæmpe
uden at tie.

Ærbødigst
Grundtvig.

Fra Jens Møller.

203.

Høistæredel

Kbhvn., den 7de Febr. 1819.

Jeg har udsat saa længe at takke Dem for den velkomne, og
fra Deres Haand dobbelt kjære, Gave af Saxo og Snorre, paa

L. 10 f. n. Han har vundet alles Bifald — Horats Ars poet. 343. —
Han har fjernet enhver Sten.

det jeg efter fuldendt Læsning af samme kunde takke af ganske Hjerte. Det gjør jeg nu med Glæde, og med den Tilstaaelse, at ingen nulevende dansk eller norsk Mand kunde saaledes forvandlet de gamle Krøniker til Folkebøger efter den nærværende Almues Tarv og Smag. Rigtignok tror jeg, at De kunde naaet Maalet med lidt mindre Frihed; men jeg for min Deel er saare vel tilfreds med at have faaet **K r o p p e n** af Saxo og Snorre, herligen indsvøbt i Grundtvigs Klædemon. Ogsaa de Forandringer, jeg har stødt paa ved Sammenligning, i Henseende til Ordenen i Snorres Text, maa jeg billige, skjøndt jeg ikke veed, om De har Medhold af visse kritiske Autoriteter. — I Striden om Versene hos Snorre dømmer jeg ikke. Jeg forstaaer dem sjelden i Originalen, og ei stort bedre i den latinske Oversættelse. Deres forstaaer jeg, og glædes ved de liflige Toner, om de end ikke alle udspringe fra Island.

Til Vederlag for den Nydelse, disse herlige Arbejder have skaffet mig, veed jeg intet glædeligere at melde Dem, end at vor reviderede Oversættelse af det nye Testament nu snart udkommer i 20,000 Aftryk. Biskop Münter har sagt mig, at De var tilfreds med Prøven; jeg haaber, at De vil blive ligesaa med det hele Arbejde, hvoraf jeg venter mig megen Velsignelse for den Danske Kirke.

At ogsaa De maatte blive gjengivet denne, om ikke før, saa naar De har fuldendt Deres tvende store Arbejder, er mit inderlige Ønske, hvilket jeg endog paa høiere Sted har havt Leilighed til at frembære, hvor jeg troede at blive hørt som et upartisk Vidne, da Man vidste, at vi havde havt literær Strid med hinanden.

Endvidere maa jeg benytte denne Leilighed til at lykønske Dem til Deres ægteskabelige Forening med en ædel Hustru, vistnok — som jeg veed af Erfaring — Jordens bedste Gave, og den mildeste Balsam i ethvert af Hjertets Saar. Jeg ønsker hende og Dem alle Livets øvrige Goder, idet jeg undertegner mig med Høiagtelse

Deres Velærværdigheds
forbundne

J. Møller.

Fra A. F. Müllertz.

204.

Høistærede gode Ven!

Odense 20. Febr. 1819.

Ikke i lang Tid veed jeg at have havt nogen Glæde, jeg kan ligne med den, da jeg af Deres behagelige Brev af 16. Jan. fik Stadfæstelse paa, at den første Part af vore Krøniker var ud-

kommet, og strax efter af Prinds Christian selv fik hans Exemplar tillaaens, hvilket jeg har havt, medens han var i Kbhvn og noget længer, saa jeg har faaet det Hele gennemgaaet og læst om Aftenen for min Kone. Jeg kan ikke sige Dem, hvor glade vi begge have været derover; og jeg bevidner Dem, som Videnskabs-Dyrker og som Danneborger, lige meget min, og jeg tør vel sige alle Danskes, inderlige Taknemmelighed, ligesom jeg med varmt og trofast Hjerte lykønsker Dem til den herlige Begyndelse af et Værk, som med Guds Hjelp skal ei alene gjøre Dem Ære men gavne Fædrelandet i en lang Række af Aar. Det var just s a a l e d e s vi trængte til at faa Krønikerne oversatte for at de kunde blive Menigmands Læsning; thi nu først ere de blevne oversatte p a a D a n s k, og at Deres Oversættelse, saaledes fuldbragt, ogsaa skal værne om og vedligeholde dansk Tungemaal saavel som dansk Aand og danske Sæder hos Folket, det synes mig klart, og maa glæde enhver Dansk dobbelt jo sjeldnere det, desværre, er nuomtide at læse Noget, der er skrevet paa ret ægte d a n s k Maal. Især beundrer jeg de mange deilige danske Ordsprog, De har vidst at gjenfinde i Saxo, ligesom de mange Stedsnavne, De har gjenkjendt hos Snorro; og alene dette giver den nye Oversættelse et saa stort Værd, at den blot derfor maatte ønskes at komme i Alles Hænder. Lægger jeg nu dertil de, efter min Følelse, usigelig deilige Vers, især i Saxo; de herlige Dedicationsdigte, hvoraf især det til Kongen og Dronningen ret er opløftende; de treffende Mottoer, og hvad mere fortrinligt denne Oversættelse unægtelig besidder (Fortalerne t: Ex.); saa veed jeg intet bedre at sige eller ønske, end det: at jeg beder den Almægtige bevare Deres Dage, Deres Aandskraft og Styrke, at De, ham og Fædrelandet til Gavn og Ære, maa fortsætte og fuldbyrde, hvad der saa v e l er begyndt, og stadfæste Dem i den inderlige Kjerlighed til ham og til Fædrelandet, uden hvilken det er grant at see, at et saadant Arbeide ei havde kunnet blive saaledes udført. — Det glæder mig at kunne tilføie, at saavidt jeg kan mærke, vinder Oversættelsen, saavidt den hidtil er bekjendt — thi kun ganske faa Exemplarer ere endnu komne her til Provindsen — almindeligt Bifald, hvilket og var Tilfældet i det literære Selskabs sidste Møde, hvor jeg til Prøve forelæste endel af begge Krønikerne. For nogle Dage siden, da jeg spiste paa Slottet, sagde Prindsessen til mig, at hun ogsaa fandt Oversættelsen saare skøn, og at den læses der høit om Aftenen; jeg tænkte da paa gamle Dronning Sophies Kjerlighed for vore danske Viser, og glædede mig; thi saaledes, synes mig, skulde det overalt være med vore Fædrelands-Krøniker, at de i Hu-

sene og Familiekredeene forelæstes og saaledes Kundskaben om Fortidens Tildragelser og dermed Fædrelandskjerlighed udbredtes i Husene og Familjerne. At dette vil skee, haaber jeg sikkert, og det er et frydefuldt Haab! Hvorfor Gud velsigne Dem for Deres Arbeide og styrke Dem til dets Fuldførelse! —

Meget mere havde jeg endnu at skrive, men den knappe Tid nøder mig dennegang at slutte. Til Deres Ægteskab ønsker jeg Dem inderlig Guds Velsignelse, og byder Dem med Glæde velkommen i de Giftes Lag. Gamle Hr: Hornsyld beder mig og hjerteligst lykønske Dem i begge Henseender. — Siden jeg sidst skrev Dem til, har jeg læst 3e Hefte af Dannevirke, og kan sige Dem, at Prindsen gjør saare meget af det Stykke om Striden mellem Baggesen og Oehlenschläger. — Lev vell

Deres ærbødige og hengivne
Mülertz.

Til P. C. Jessen.

205.

Deres Velbaarenhed

Kbhvn. 21. Febr. 1819.

modtage min uskrømtede Tak for Deres gode Løfte at ville anbefale en Ansøgning fra mig til Majestæten om Tillæg i det mig allernaadigst forundte Stipendium; men hvad jeg strax følte, maa jeg nu efter modent Overlæg sige: en saadan kan jeg ikke skrive.

Deres Velbaarenhed tillade derimod, at jeg endnu engang kortelig gjør opmærksom paa det besynderlige Vanheld jeg fremfor alle samtidige Danske Boglærde endnu maa friste, og høre min Bøn: hos Majestæten at virke, hvad Gud sætter i Deres Magt, til at jeg ei fremdeles skal være som et Stifbarn i den Faders Huus, ingen Dannemand kan ære høiere, elske oprigtigere eller stræbe ivrigere med Sandhed at forherlige end jeg.

Havde jeg aldrig skrevet en Tøddel offentlig, da vilde jeg, efter Tingenes sædvanlige Gang, som over femten Aars theologisk Laudabilist upaatvivlelig siddet i et Levebrød, der kunde ernære mig med Familie; havde jeg desuden skrevet en berømt Abc eller anden Forstands-Øvelse for Børn, vilde jeg sikkert for længe siden fra høie Steder blevet Majestæten anbefalet til fortrinlig Befordring. Nu derimod, da jeg i tolv Aar har gjort mig bekiendt ved Skrifter, som, de være nu for Resten hvad de er, ei tillade at tælle mig blandt Danmarks

L. 16 f. o. Brevet er af Gr. selv paategnet: ikke afsendt.

Dusin-Forfattere, nu maa jeg, ved enhver Leilighed staae tilbage for andre, hvis Værd jeg gierne lader staae ved sit Værd, men som dog tildeels ere langt yngre, tildeels ei engang have fra Academiet medbragt saadanne Skudsmaal som jeg, for det meste slet ikke have gjort sig offenlig bekiendte, og vil i al Fald aldrig selv sætte sig som Forfattere ved min Side, end sige over mig.

Deres Velbaarenhed vil ikke nægte, at dette er en Besynderlighed, der ene da vilde synes forklarlig, hvis jeg som Skribent havde viist Mangel paa Ærbødighed for Majestæten, eller Misfornøielse med den bestaaende Forfatning, men Deres Velbaarenhed og alle Danske Læsere veed, at netop det Modsatte er Tilfældet, og at det Eneste man har villet udskrige mig for, er, at jeg prædiker som Danske Lov byder, og siger, at det burde alle Præster i Danmark gjøre.

Endelig, som Deres Velbaarenhed veed, indstillede det Kongelig-Danske Cancellie mig til et Capellanie i Aalborg, og da min Konge aldrig har viist mig Unaade, men Det som er tvært imod, maatte jeg slutte, at Majestæten forbigik mig ved denne Leilighed, for at skiænke mig en bedre Befordring, Noget som blev mig til Vished, ved Deres Velbaarenheds Yttringer desangaaende. Jeg haabede, at Majestæten vilde viist mig den Naade at befordre mig til Præst ved Vartou, som var mit inderlige og grundede Ønske, men da det Haab glippede, troede jeg dog vist Majestæten ikke nænde at lade mig mere ubefordret, og hver Dag ventede jeg et godt Budskab, især da Deres Velbaarenhed havde derom givet mig det bedste Haab, og yttret, at Majestæten nok tænkte paa at ansætte mig ved Universitetet. Dog, ogsaa dette Haab glippede, og nu skulde et Tillæg i Stipendiet være det Eneste jeg kunde vente, af Majestæstens private Godhed!

Nei, Deres Velbaarenhed, vel er jeg en fattig Mand, og har under megen Kummer, som ikke tegner til at formindskes, ædt mit smalskaarne Brød; men, da jeg hverken ved Dovenskab, Velleynet eller andet Sligt, men blot ved Nidkiærhed for med mine Evner paa bedste Maade at tjene min Gud, min Konge og Fædrelandet, er blevet det, saa har jeg den usvigelige Trøst, at der er en Gud i Himmelen, som vil give mig mit daglige Brød, som vil sørge for, at jeg ei skal komme til ufor-skyldt at staae som en Bedrager, og som i sin Time vil bøie Majestæstens Hjerte til at lade mig vederfares samme Ret, som Han naadig udøver mod sine andre Børn i Riget. Det Arbeide, under hvis Byrde jeg for nærværende Tid sukker, er af den Beskaffenhed, at det, efter Venners og Fienders Dom vil gjøre

Fædrenelandet Ære; havde jeg udgivet det for min egen Regning, kunde det gjort mig til en riig Mand, og selv nu kan jeg, naar jeg ikke vil ændse Skin af Egen nytte, tjene derved hvad jeg haardest behøver, og hiint Skin i Daarers Øine vil jeg dog heller lide, end ved en Ansøgning om Naadsensbrød, ligesom opgive Haabet om Befordring til et af de Embeder jeg føler mig duelig til.

Gud veed, jeg har ikke gjort store Fordringer, thi jeg er vist den første navnkundige Danske Forfatter, som har søgt om at blive Capellan ved Garnisonskirken, i Odense og i Aalborg; men til hvert Aar at søge Gratialer, er jeg for gammel, og til at søge Pension er jeg for ung; et Embede i Kirken eller ved Universitetet er hvad jeg attraaer, og maa det ikke undes mig, da skal kun den alleryderste Nød, som Tilfældet var i Fjor, bringe mig til at anraabe Majestætens Gavnildhed. Det kan ikke andet end være min faste Troe, at Majestæten under mig et Embede, det er altsaa kun mine Fiender, det hidtil er lykkedes at faae mig sat tilside; de skal vorde beskiæmmede, saa vist som der er en Gud i Himmelen, derpaa vil jeg, med Guds Hjelp taalmodig, vente, vedblive at ære og elske min Konge, og tjene mit Fædreneland af yderste Formue, og lade Herren raade.

Vil og kan Deres Velbaarenhed virke til, at mine Trængsels Dage forkortes, og Naadesolen giennembyder Skyerne, da velsigne Dem derfor den Kongernes Konge som Ene har al Magt, og De skal med Hans Hjelp finde min Taknemmelighed lige saa bestandig, som min Overbeviisning!

Med Høiagtelse

ydmyst og ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

Fra Jens Møller.

206.

Kbhvn. d. 7de Marts 1819.

Høistærede, kjere Hr. Grundtvig!

Deres mig i alle Henseender kjerkomne Brev (som jeg først modtog i Formiddag, skjøndt dateret d. 8. Febr.) berører en saa vigtig, og os begge saa magtpaaliggende Sag, at jeg endelig maa søge i denne Punkt at bringe vore Meninger og Ønsker hinanden nærmere.

Deres Forslag i Henseende til Maaden at publicere den reviderede Overs. af N. T. paa, ere aldrig blevne Commissionen

foredragne; men det var i en privat Samtale, at Biskop Münter omtalte Deres Tilfredshed med vort Arbeide. Jeg tilstaaer, at fra den Tid af jeg fik Vished om vor Oversættelses gammel-dags Præg og nøiagtige Troskab, har jeg ingen Skrupler havt ved at faae den udgivet under Regjeringens Firma. Alle de brave Præster, jeg raadførte mig med, forsikkrede mig, at naar Tonen kun overalt var den samme, som i Hebr. (efter Prøven), da vilde Almuen ei fatte mindste Mistanke til den; og at selv Regjeringens Samtykke da vilde være en Anbefaling mere i dens Øine. Ogsaa haabede jeg, at selv den Omstændighed, hvorunder vor Oversættelse af N. T. nu udkommer i Forening med den ældre af d. gl. T. vilde være vort Arbeide gavnligt, ligesom det viser Alle, at vor Hensigt ingenlunde er at ned-sætte eller med Magt fortrænge den gl. Overs. — De har fuld-kommen Ret i, at intet Kongebud kan eller skal afgjøre, hvilken Oversættelse der er bedst, ogsaa havde jeg for min Deel ønsket, at vort hele Arbeide var blevet udgivet første Gang til Prøve, ligesom det var efter mit Forslag, at i det mindste eet Brev udkom, da jeg paa ingen Maade vilde have det stadfæstet af Regjeringen, førend vi havde erfaret andre kyn-dige Mænds Dom om denne Prøve, hvilken, da den var taget af een blandt de vanskeligste og meest dogmatiske Bøger, syntes at kunne begrunde en temmelig sikker Dom om det Hele. Commissionen har modtaget Breve og Vidnesbyrd fra mange Geistlige ogsaa af den gamle Skole; og de have alle bifaldet vore Grundsætninger, med hvilke jo ogsaa De, Høistærede, er aldeles tilfreds. Nu var det vistnok allerbedst, naar begge Overs^r kunde sættes i Omløb uden anden Anbefaling end den, deres eget Værd og Homogenitet med de forskjellige Gemytter medfører; men dette var umuligt, efter vor Kirkes udvortes Vilkaar. De veed, at I n g e n maa trykke Bibler til Menigmands Brug uden Vaisenhuset; og d e t tør ingen Oversættelse trykke uden Kongl. Sanction. — Hvad Forargelse der herved kan gives, naar vedkommende Embedsmænd mangler enten Indsigt eller Samvittighed, derpaa have vi nylig haft Ex. i Funks Altonaer-Bibel. Men populus „plerumq. rectum“ videt det vil da ogsaa erkjende, at vort Arbeide ei har til Hensigt at fortrænge men at kundgjøre evangelisk Christendom. Og da vi have været dobbelt ængstelige ved enhver Forandring, der betraf loca probantia og saadanne, som ere efter Ordene meget bekjendte, haaber jeg, at vor Text snart vil blive de

L. 6 f. n. en rationalistisk Bibeludgave.

L. 6 f. n. Folket ser for det meste rigtigt.

L. 2 f. n. Bevisstederne,

ældre Bibellæsere ligesaa kjær som de yngre. Alligevel er Deres, som en erfaren Almuelærers, Raad mig saa vigtigt, at jeg skal bestræbe mig for, ved Leilighed at faae Vaisenhuset indskjærp-
pet den Pligt, at falholde ogsaa den gamle Oversættelse, saa-
længe den forlanges. Jeg formoder, at det bedst vil kunne skee
paa den Maade, at de Stistrupske Bibler vedblive at trykkes
efter den gl. Oversættelse, hvilket — om jeg ikke feiler — er
lige efter Testators Bestemmelse, og altsaa ingen Indskjærp-
ning skulde behøve.

Jeg giver mig den Frihed at vedlægge en nylig udkommet
Pjece, baade til Beviis paa min Agtelse og til ydermere Be-
kræftelse for Deres gunstige Mening, at jeg aldrig giver mit
Minde til noget, som er stilet mod den evangeliske Frihed.
Denne bliver mig, som Evangelium selv, Dag for Dag dyre-
barere; og De vil see af Theol. Bibl. at jeg arbejder paa Kirkens
Emancipation efter ringe Evne. Derfor ønsker jeg saa meget
ogsaa Deres Befordring til geistligt Embede; thi skal Herrens
Kirke bygges paa ny, hvortil Udsigterne dog i det Hele ere op-
muntrende, da maa det skee ved Mænd, som forener Indsigt og
Kraft med Tro og Kjerlighed. At disse fire Egenskaber findes
hos Dem, Ordets nidkjære Lærer, i høi Grad, overtynes jeg
mere og mere om. De veed, at jeg aldrig har tvivlet om For-
eningen af de tre første; men nu tør jeg vel sige det, at der
gaves en Tid, da jeg hos Dem savnede den sidste. Ei alene var
Deres Ord mig — som Deres egen Hustru — ofte altfor hvas-
se; men det smertede mig, at De ved Deres Umildhed fjernede
fra Dem mange ædle Mennesker, som ellers gjerne havde ar-
bejdet i Ening med Dem. Dog vidste jeg allerede dengang, at
Deres Hjerte var blødere end Deres Pen; og lykkeligviis er
Veien saa lang fra hiint til denne, at mangan øm Følelse skjul-
er sig hisset, der aldrig naaer til denne.

Endnu maa jeg til Slutning erindre, hvad jeg ovenfor glemte
at anføre til vort Forsvar: at vor gl. danske Bibel-Overs. ei
ganske paa egen Haand (: som Luthers tyske :) har tilkjæm-
pet sig sin — forresten velfortjente — Anseelse, men at først
Christian III, siden (: hvad Resens angaar :) Christian IV
understøttede samme med Deres Kongl. Ord.

Nu, Gud befalet! Hilsen, Sundhed, Munterhed, og saamegen
jordisk Lykke, dertil behøves, ønskes Dem af Deres oprigtig-
hengivne

J. Møller.

L. 6 f. o. Laurids Christensen Stistrup stiftede 1748 et Legat til Ud-
deling af Bibler blandt Almuen i Danmark.

*Fra S. B. Hersleb. **

207.

Kjæreste Grundtvig!

Kristiania, d. 14. Juni 1819.

— — — — —
 Tak, hjærteligst Tak for dit hjærtelige Brev og for den med det fulgte Gave. Din Oversættelse har jeg læst med stor Glæde og glædet flere med mig. At den vil møde mangan blid men og mangan vred og vranten Læser, er rimeligt. Skal jeg sige min Mening — og det vil du jo, min Ven! — saa er den fast lige saa meget Original som Oversættelse. Om Snorro ville vi vel ej blive aldeles enige — kanske ej om Saxo heller. At du har forvandlet Saxos ciceronianske Fraser til ærlige danske Bondesentenser og givet hans romerske Fødder Ben at gaa med — har jeg aldrig et Ord imod, skjønt jeg ikke nægter, at jeg oftere mindedes Grundtvig end Saxo, naar jeg læste Krønniken; men for menig Mand forekommer dette mig og det retteste. En Oversættelse, hvori Saxos personlige Skribentkarakter troere bevaredes, kan mange give; men næppe vil nogen kunne give en sliq Oversættelse, som den, du har givet. Kunde jeg nu sidde og tale med dig, skulde vi nok tale os til rette, vistnok først efter dygtig Disput; men nu staar det der saa stift og saa tørt og vel kanske saa dumt, at det er en Ynk at se; men jeg kan ikke hjælpe det. Skrive om — hvad hjalp det? desuden blev jeg heller ikke i Dag færdig. Desuden gider jeg ikke tænke mig om, naar jeg skriver til min Ven. Halvdelen af hvad jeg vilde sagt, bliver dog liggende i Blækhuset alligevel. Du faar derfor, kjæreste Ven! se til at komme til rette med min Dom, og i Nødsfald — kassér den! I Snorro vilde jeg derimod gjerne forandret enkelte Udtryk — f. Ex. „det var Karle af Vælten.“ Jeg véd ej, hvoraf Ordet kommer, om af valere; men at det lyder os fremmed, at det ej har bekjendte Slægt og Venner, der kan introducere det, og at det har et slet Renomé som søgende slet Selskab: det er jo vel upaatvivleligt: hvorfor da lade Snorro bruge et saadant Udtryk? Verba valent ut nummi; derom er ikke Tvivl, og hvad der nu engang er bleven komisk eller plat, lader sig ej med Magtsprog adle. At vi vel ej herom ere enige, kan jeg af din Fortale slutte mig til; men hverken vilde jeg lyve, komplimentere eller tie: og du véd jo, at jeg ej sætter stor Pris paa min Mening, skjønt jeg ej formaar at mene andet, end jeg tykkes at have Grund for; derimod véd jeg hel vel, at jeg ofte har taget fejl og at i nærværende Sag er jeg ej saa bevandret, at jeg bør stole meget paa min Mening. Kan det

Lin. 13 f. n. valere: være stærk, dygtig.

Lin. 9 f. n. Ord har deres Værdi ligesom Mønter.

more dig, vil jeg en anden Gang sige mere herom; nu har jeg kun læst i en Flugt Oversættelsen, som siden har vandret fra den ene til den anden, da vi endnu ingen Exemplarer have faaet hid, hvorover mange klage. — Hvordan jeg lever? — jo Gud være Lov! ret vel; vistnok er idelig Hovedpine en tung Plage, ej formedelst Smerten: den er ej saa stor, at man jo vel kan finde den let at bære; men fordi ens Arbejde dermed sinkes og gjøres meget, meget tungere. Men i øvrigt er jeg hjerte-frisk: vel ej glad som i forrige Tider, men dog munter nok og fornøjet, og saa længe den velsignede Sommer varer ogsaa frisk nok. At jeg heller ikke i Aar kan komme til dig og til det kjære Danmark, vil gjøre dig ondt, trofaste Ven! og du kan jo dog vel umulig saa ret alvorlig have ment det, som det staar: „om jeg har glemt eller ej længer elsker Danmark og danske Venner, siden jeg ikke kommer.“ Dit hele kjærlige Brev er et Svar derpaa, thi saa havde du ej skrevet, hvis du trode det. Hvorfor jeg da ej kommer? — Foruden de flere udvortes Hindringer, der jo vel kunde overvindes, er der en personlig Grund, som jeg ej engang mundtlig kunde sige dig, da den ej blot angaar mig selv. Saasnart Forsynet vil, at den maa hæves — tror du da, jeg ej vil komme? Kjære Ven! hvad skulde der da vel være for Grund til ej at ville gjense det Sted, hvor saa mangan kjær Erindring skulde glæde mig, hvor saa mangan Ven vilde kappes om at gjøre mig Opholdet behageligt? Jeg havde dog vel ej af nogen i Danmark Haan eller Foragt at vente, men Kjærlighed og Agtelse af mange? Mange Fejl har jeg at bekæmpe, men Ligegyldighed for Venskabs Glæder er mig fremmed: jeg vilde ej da have truffet saa mange. Ja om end og saa var — blot Forfængelighed vilde drive mig til Danmark; thi der er mange fordums Disciple, hvis vedvarende Kjærlighed til mig vistnok ej blot maatte glæde men smigre mig, der des værre er alt for tilbøjelig til at være forfængelig. Altsaa, min Ven! tro mig, naar jeg siger dig, at jeg ej kan, fordi jeg ej tror at burde.

— — — —

Din trofast hengivne
Hersleb.

*Til P. E. Müller. **

208.

Kbhvn. 28. Juni 1819.

Da det Hr. Ridder Aall tilhørende, Haandskrift af Olavsens Anmærkninger til Versene i Hejmskringla er af Hr. Etatsraad Thorlacius blevet mig affordret, saa jeg nu slet intet deraf har

tilbage, beder jeg Deres Højærværdighed kassere mit for samme givne Bevis!

At Hr. Etatsraaden havde Ret til at affordre mig Haandskriftet midt under mit Arbejde, vilde jeg heller forudsætte, end gjøre Ophævelser, og har derfor uden mindste Vægring eller Ophold udleveret alt; men beklage bør jeg, for Deres Højærværdighed, som den eneste, jeg troede i dette Stykke at have med at gjøre, at man, som mig synes, uden Nødvendighed gjør mig et noksom besværligt Arbejde endnu besværligere, og Udfaldet, der kan være maadeligt nok, endnu maadeligere. At jeg offentlig maa beklage mig herover, bør jeg ej heller fortie Dem, og D. H. vil sikkerlig indse, at det er noget jeg, efter i Fortalen til første Del at have omtalt Haandskriftet, skylder mig selv og mit Arbejde. Iøvrigt vil jeg lige saa lidt forsage som trættes eller trygle, men gjøre mit bedste og overlade alle retsindige nu og herefter at bedømme en Fremgangsmaade, der maa forekomme mig saa meget mere besynderlig, som jeg af Hr. Etatsraad Thorlacii Brev under Dags Dato erfarer, at man af Olavsens Arbejde har en anden Haandskrift, og jeg uden Stolthed vel tør mene, der ej er saa megen Vinding ved at Snorres Udgivere have to Haandskrifter, som Tab ved, at Fordanskeren intet har.

Var det samme sket fra Etatsraad Thorlacii Side, som i Fjor fra Deres Højærværdigheds, saa jeg lidt forud havde vidst, hvad der skulde afleveres, vilde jeg aldrig fundet mig beføjet til at klage, da jeg saa, ved at lægge alt andet til Side, kunde i en Hast udskrevet, hvad der var mig det vigtigste; men det er ikke sket: Hr. Etatsraaden forlangte for en Tid siden personlig, i det mindste, hvad jeg gav: alt hvad der hørte til Hellig-Olavs Saga, hvis sidste Del jeg gjerne med hint Hjælpemiddel vilde revideret, før den trykkes, og Brevet i Dag forlangte hele Resten med B u d e t.

Med den Bøn, at D. H. vil gjemme disse Linjer, hvorpaa jeg i sin Tid maa beraabe mig, og med Bevidnelse af min Højagtelse

ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

Til P. E. Müller.

209.

Kbhvn. 30. Juni 1819.

Deres Højærværdighed modtage min inderlige Tak for den Godhed Deres ærede og kjærkomne Brev udtrykker, og naturligviis bortfalder ved Deres gode Mellekomst her al Anke med sin Grund.

Kun til Ankens Retfærdiggjørelse tager jeg mig den Frihed at bevidne, dels at den egentlig grundede sig paa det pludselige ved Affordringen, der ej var nødvendigt, og dels at jeg ikke har kunnet forstaa Hr. Etatsraad Thorlacius anderledes, end at der, efter Sammenligning af begge Haandskrifter, skulde forfattes en ny, berigtiget Forklaring af Versene, uden hvilken Forudsætning jeg ej begreb Vigtigheden af at have begge, dog vel kun i Smaating afvigende Haandskrifter.

Med Fornøjelse lader jeg herved følge Krønikernes Begyndelse til Hr. Aall, og skal ligeledes huske ham ved Fortsættelsen; men i Henseende til den Formodning, der ventelig flere Steder i Norge vil ytres over, at Værkets Befordrere der ingen Explr har erholdt, skylder jeg følgende Oplysning. Det var en Fejl ved Foretagendet, at der ej mellem Værkets Befordrere sattes en Subskriptionsplan i Omløb, saa vi kunde vidst, hvilke af dem, der til en moderat Pris ønskede at eje det, og derefter indrettet Oplaget. Da imidlertid denne Fejl først var begaaet, kunde vi, aldeles uvidende om, hvor mange der vilde eje Værket, ej forsvare at gjøre et større Oplag, end vi med Rimelighed kunde skjønne vilde være afsætteligt, og her turde vi liden eller ingen Regning gjøre paa Norge, dels fordi Stemningen der for Værket var tvivlsom, ja endog for Hælvten mere, og dels fordi Pengevæsenets Tilstand gjorde en Pris, som her var moderat, hist i det ringeste tilsyneladende stiv. Imidlertid var Oplaget dog ej saa knebent, at vi jo kunde, hvad vi gjerne vilde, afgivet en Del Explr. till Norge, naar vi blot dertil havde haft nogen Anledning; men da vi slet ingen Lister har faaet paa Værkets norske Befordrere, kunde vi ej deraf gjøre nogen Slutning, og da vi om de enkelte Explr., vi for længe siden have sendt til Kristiania, ikke have hørt et Ord, kunde vi ej finde det raadeligt at oplægge der, hvad der rimeligvis kunde afsættes her.

En ganske anden Sag er det naturligvis med de 2000 Explr., som udgjør Folkeudgaven, deraf tilbyde vi Norge uden Prutten Halvdelen og overlade Selskabet for Norges Vel fuld Raadighed over samme, dersom det vil modtage den, og da Norge derved sættes i Besiddelse af et forholdsmæssig større Antal Explr. end Dannemark, vil de der oppe, som maatte ønske Værket, næppe savne Lejlighed til at erholde det for, hvad man hos dem selv kalder godt Kjøb.

For Resten skal jeg aldrig nægte, at det gaar langsomt med alle vore Anstalter, dels fordi det er fremmede Handteringer, og dels fordi hver af os er beskjæftiget; men efter Haanden, haaber jeg dog, kommer Tingen i Gang, og jeg tænker immer:

at naar Værket først helt kan komme paa Benene, er den største Sten lettet, og de andre faar man da vel Bugt med, naar man derved vinder Rum til at røre sig. Meget glad er jeg ved nu at have vundet den Sejr, der vilde times mig, med de danske Folkesagn hos Saxo, og uagtet det gjør mig ondt at sige Versene Farvel, har jeg dog ved at betræde Historiens Fastland, en Følelse, som om jeg havde været om Bord med Ulysses: (idem ac Othinus har man jo sagt) jeg vilde ikke for Guld undvære at have gjort den æventyrlige og lærerige Rejse, hvorom jeg ret af Hjærtens Grund siger: meminisse juvabit; men lige saa lidt vilde jeg anden Gang vove den.

Dette kom nu vel ikke Sagen ved, men jeg ved, Deres Højærværdighed ikke fortryder paa, at jeg siger et lille Ord, blot som om jeg talte med Dem om mine boglige Sysler.

Med Højagtelse og med fordoblet Tak for Deres venskabelige Ord og Idræt.

Ærbødigst og forbunden

Grundtvig.

*Til Christen Olsen. **

210.

Khvn. 7de Aug. 1819.

Tak, kiære Ven! for begge dine kjærlige Breve, med Samt det fra Hersleb, som glædede og rørde os meget. Lise er, Gud ske Lov! om ikke just stærk, dog rask nok til, at vi i Guds Navn tør give os paa Reisen, og, skiøndt vi havde bestemt at gaae med Damp-Baaden paa Tirsdag til Falster, har vi dog nu sadlet om, og agte at betjene os af det gode Tilbud; thi egenlig var det dog mest af Oeconomie jeg valgte en Befordring, der ikke huer mig, og griber derfor den gode Leilighed til at følge Landeveien og gaae historisk frem. Altsaa, vil Gud, sees vi engang paa Mandag, da jeg veed, du nok er saa god paa Onsdag at hjælpe os til Næstved; thi til vor Bryllupsdag vilde Lise saa inderlig gierne være i Nykiøbing hos Moder og Sydskende; ellers skulde du dennegang ei have sluppet os, jeg vil ikke sige saa let men saa snart.

Fra Hersleb har jeg ganske rigtig faaet Brev, som Lises Bogstaver ymte om, hvorom meer, naar vi sees.

Lin. 8 f. o. idem ac o. s. v.: den samme som Odin. Hentyder til et Skrift af en fantastisk norsk Historiker Jonas Ramus: Ulysses et Otinus unus et idem (1702).

Lin. 10 f. o. Det vil engang glæde os at tænke paa dette (Vergils Æneide I, 203).

Castels-Kaldet er nu atter ledigt, hos Kongen var jeg strax og fik kun maadelig Trøst, men Herren regierer!

Kan du ikke rette din Leilighed efter paa Onsdag selv at følge os til Næstved, saa kunde jeg ogsaa bedre see mig lidt om paa Herlufsholm!

Gud befalet, og hilset venligst af Kone og Mand

din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Fra „en Del danske Studenter“.

211.

København d. 4de September 1819.

Til Dem Hr. Pastor! hvis Nidkærhed for enhver god Sag Danmark saa ofte har erfaret, og som saa tydeligt har lagt for Dagen, at [De] endnu har en Slags Yndest for den Klasse af Folket, som kaldes Studenter, og viser virksom Deeltagelse i alt hvad Studentervæsenet angaaer — vover en Deel af Kjøbenhavns akademiske Borgere, at henvende sig i et vist nok ikke uvigtigt Anliggende; fuldelig overbeviiste om, at saafremt Sagen kan lede til nogen Nytte, noget Held for Videnskaberne, og vores elskede Fædreland, at den da i Danskeren Grundtvig vil finde en virksom Deeltager, en varm Talsmand.

Alt længe har man indseet, at en nøie, hellig, broderlig Forbindelse mellem Statens Studerende, som Stammen for dens tilkommende Embedsmænd, vilde — naar den havde en høiere Tendenz, end tomme Ceremonier og lave Forlystelser, — ingenlunde være uden gavnlige Følger; alt længe havde de Bedre af Universitetets Studenter sukket over den lunkne ligegyldige, Danske uværdige Aand, der hersker mellem danske Studenter, og af Hjertet ønsket en Forandring; alt længe have de pønset paa, hvorlunde denne skulde afstedkommes; og desaaarsag søgt at udbedre Deres Tænkemaade hos deres Medbrødre, de have ogsaa mere og mere fundet Bifald, og Hjertene stemte for en Forandring, saaledes at de med Føie troe, at den store Dag vilde snart kunne være forhaanden, da danske Studenter vilde vækkes af deres Slummer, og tvinges til, at indsee hvad der er deres Kald, hvad deres Forpligtelse; men stedse have de savnet en Mand, der ved sine Ord kunde give den alt mere og mere opvaagnende Aand et virksomt Stød; kunde ved Raad og Daad lede den her, som allevegne, vaklende uenige Mængde. Længe have de grublet over, hvem denne Mand skulde blive, hvem der vel turde vove at udsætte sig for

Mængdens Spot, Uværdiges Had? Tilsidst er der oprundet for dem det Haab, at de maaskee vilde finde denne Mand i Danne-
manden Grundtvig, der altid har vist, at han besjeles af Iver
for enhver god Sag, saa ofte har aflagt Prøver paa, at han ikke
mangler Mod, til at kæmpe mod Fordomme, ikke Styrke, til
med Ligegyldighed, at betragte Uværdiges Omdømme.

Det vi attraae, og om hvilket vi ønske at raadføre os med
Dem, er at faa stiftet, et helligt, uopløseligt, evigt Broderskab
mellem Universitetets Studerende, faae udnævnt nogle af de
værdigste Studenter af hvert Facultet, til at haandthæve Or-
den, og vaage over Opfyldelsen af de indgaaede Forpligtelser,
og endelig at faae indført en for Broderskabet passende Dragt,
og oprettet et almindeligt Forsamlingssted.

Vi ønske da Hr. Pastor! at vide, hvorvidt disse Øiemeed
finde Deres Bifald, om De troer det raadeligt, at bringe dem i
Udførelse, og om vi tør vente, at De vil tale et Par Ord, naar
Mængden engang samler sig.

Ved alt, hvad der er os helligt kunne vi forsikkre Dem, at
ene og allene Agtelse for den Aand, der besjeler Dem, og det
deraf flydende Haab om at De maaskee ville staae os bi — har
været Bevæggrunden, hvorfor vi henvende os til Dem i Anlig-
gender, som de Fleste ville ansee for latterlige Børnestreger,
og paa en Maade, som tilvisse mange vilde finde fornærmende;
meget ondt vilde det altsaa gjøre os, om vi modtoges af Dem
med Ligegyldighed, eller vores Ord regnedes os til Onde.

Skulde De værdige os noget Svar, ombede vi Dem at ind-
lægge det paa Fodpostcomptoiret i Klareboderne under Mærke
„S. U. H.“, for at vi siden kunne sørge for det videre Fornødne,
og maaskee have den Ære mundtlig at tale med Dem.

En Deel danske Studenter.

Til „En Del Studenter“.

212.

I. J. N.

16de September 1819.

Ved min Hjemkomst fra Landet i Aftes forefandt jeg et Brev
uden Navn, der udgiver sig for at være fra endeel Studenter
ved Kiøbenhavns Universitet. Egentlig kunde herpaa ei ventes
noget Svar, thi deels kunde jo et saadant Brev være sammensat
af en kaad Dreng, som vilde paa en Maade have mig til Bedste,
og deels maa jeg jo nødvendig vide, hvad det er for Studenterne
som spørge, før jeg kan sige hvad jeg mener om deres For-
bindelse.

Imidlertid, hin Kaadhed vilde være saa aldeles udansk, at jeg før burde udsætte mig at have til Bedste, end lade en saadan Mistanke, der hos mig forresten maa findes tilgivelig, have Indflydelse paa min Handlemaade, og uagtet jeg ikke kan sige Noget om en Forbindelse mellem hvem jeg slet intet kender til, kan og vil jeg dog gjerne aabenhjertig sige mine Tanker om Studentforbindelser med Hensyn til Fædrenelandet.

Forudsat altsaa, hvad jeg vil antage, at hint anonyme Brev virkelig er mig tilstillet fra endeel danske Studenter, som mene det godt med sig selv, Videnskaberne og Fædrenelandet, maa jeg begynde med af mit inderste Hjerte at takke Dem for det Beviis paa Agtelse de har villet give mig, og endnu mere for Vidnesbyrdet om den til et godt Udfald nødvendige Følelse, at en Sag af den Beskaffenhed trænger til at overlægges med ældre Videnskabs-Mænd, da kun de have den nødvendige Erfaring af hvad der beforder og hvad der forhindrer Fremskridt paa Banen vi alle kaldtes til at betræde og efter Evnerne Maal med Æren til Gavn at fuldende, ligesom det kun er af dem der kan ventes det rolige Blik, der ligesaa lidt miskiender som henrives af de store Forventninger, der ved enhver god Hensigt naturlig opfylde Ungdommens Bryst.

En Forbindelse mellem de Studerende, hvorved der aabnedes Enhver især Adgang til en livlig Selskabs-Kreds, som, istedenfor at lede ham fra, ledte ham til hans Bestemmelse, et Selskab, der ved at fjerne fra sig Enhver, som enten ved Lediggang eller Usædelighed viiste Ringeagt for Studentens høie Kald, gav Exempel paa, hvor venlig ungdommeligt Liv og Munterhed lade sig parre med Flid og Ærbarhed, eller for at bruge det gode gamle Ordsprog: at Alvor og Gammen kan godt sammen; et Selskab endelig hvor Enhver fandt Leilighed til at gjøre sig nøiere bekiendt saavel med Videnskabelighed i det Hele, som med det Fag, hvortil hans Hu fornemmelig stod, ligesom ledtes til rigtig at vurdere og anspreedes til at øve sine Kræfter; et saadant Studenter-Selskab er det ikke blot lysteligt at tænke sig, det er, efter min fulde Overbeviisning, netop for nærværende Tid et Savn, der maa afhjælpes, hvor ægte Videnskabelighed skal opkomme og udbredes, saa at selv om Forsøget mislykkedes, kunde det aldrig angre Nogen at have gjort, og Spotten som følger ethvert mislykket Foretagende vilde være let at bære.

Denne min Overbeviisning, for hvis Virkelighed jeg tør sige al min Skrift borger, anseer jeg det for Pligt her paa det Bestemtteste at udtrykke, da Ærlighed forbinder mig til ligesaa bestemt at erklære mig imod den Forbindelses-Maade, som nu

paa de tydske Universiteter er i Vælgden, og at anmærke de Vanskeligheder, som møde ved Forsøget paa at stifte en ægte og gavnlig Forbindelse.

Det er nemlig noksom bekiendt, at de tydske Studenters Forbindelse er langt mere politisk end videnskabelig, og synes anlagt paa at stifte et sammenholdende Partie af de studerte Embedsmænd, der kan sætte deres Meninger om Statens Styrelse og Folke-Dannelse med Magt igiennem, hvorfor de ogsaa sammensværge sig til legemlig at staae hinanden bi paa Liv og Død, ja vel og til at hævne hinandens virkelige eller indbildte Fornærmelser, udmærke sig ved en egen Dragt, et eget Væsen, egne Talemaader o. s. v.

Ved en saadan Fremfærd sættes aldeles nødvendig Skolen og Staten, der skulde leve i kærlig Forbindelse, i fiendtlig Modsætning til hinanden; thi ingen Statsforfatning kan svare til det sande Ideal, end sige da, til det denne eller hiin danner sig, ingen Øvrighed kan tilfredsstille alle gode end sige alle daarlige Ønsker, og saasnart derfor Studenterne forbinde sig til udvortes Sammenhold, udenfor Statens Tjeneste, maa Staten ansee dem for sine erklærede Fiender, hvorved der opstaaer en Spænding, som, hvem der end seirer, tilsidst undergraver og opløser Staten. Paa den anden Side maa Skolen ogsaa nødvendig finde sin Undergang i en saadan Studenter-Forbindelse, thi kun da kan Skolen bestaae og blomstre, naar den skiotter sig selv, kun da kan Studenterne udvikle sig til ægte Videnskabsmænd og dygtige Embedsmænd, naar de i de academiske Aar betragte sig i en aandelig Friheds-Tilstand, hvori det af Staten selv er gjort dem til Pligt at leve for Videnskaberne, uden at befatte sig med de borgerlige Forhold, med mindre Statens Frihed og Rolighed truedes, thi i det Tilfælde, er der vist nok Ingen der kaldtes til at handle med mere Kraft end de, hvis Sysler kræve Fred og Frihed.

Lægger man nu hertil, at paa en Tid, der tegner saa uroelig, maa selv den umistæneligste Regiering finde enhver egen Forbindelse mellem nogle af dens Medlemmer, og især mellem Studenter betænelig, saa følger heraf, at selv, hvad der til en anden Tid kunde være uskyldigt nu bør undgaaes, naar det ei til Hensigten er nødvendigt, thi hvad der ellers var uskadeligt, stiftede Skade nok, naar det indskiød Øvrigheden Mistroe og Mistanke til Skolen og de vordende Embedsmænd.

Dette maatte derfor, fra alle Sider betragtet, være den høieste Grundsætning ved en Studenter-Forbindelse at gjøre den saa meget aandelig og saa lidet legemlig som muelig, at undgaae alt Paafaldende, alt Overspændt og Hemmelighedsfuldt,

kort, Alt hvad der med mindste Føie kunde indskyde Staten Betænkeligheder eller give Forbindelsen Skin af noget Andet end hvad vi jo maa antage for Hensigten: et Middel til at befordre Videnskabelighed, Sædelighed, og i det Hele livlig Aands-Udvikling blandt Studenterne.

Saa inderlig derfor som man maatte ønske der var et heligt og uopløseligt Broderskab mellem de Studerende, saa urigtigt vilde det upaatvivleligt være at gjøre Sligt til Gienstand for en udvortes Forbindelse, thi Eet af To: enten meendes derved blot et udvortes Fostbroderskab, hvilket er det Samme som Stiftelse af en ny Stat, og altsaa i en Stat virkelig Opstand i Aanden, eller der meendes Noget, som ene beroer paa Sindelaget, og kan ligesaa lidt sikkert som fremkomme ved nogen- somhelst Eed eller Indretning.

At fremdeles endee Studenter forenede sig om at gaae eens klædt, deri var der i sig selv intet Ondt, men heller intet Godt, og lagde man nogen Vægt paa Dragten da var det meget slemt, ja yderst latterligt, da det satte en Forbindelse, der skal være reen aandelig, endogsaa uden paa Legemet; thi at man kan være saare enige, i den mest forskiellige Dragt er jo vist nok, og kunde Dragten gjøre det, behøvede de danske Studenter jo blot at trække deres Uniform paa for at udgiøre een Sjæl og eet Legeme. Altsaa, vi, hvis Kald det ret egenlig er at arbeide mod den slemme Vane at skue Hund paa Haar og Karl paa Kjortel-Skiød, vi maa end ikke give mindste Anledning til at troe, vi sætte Noget i, hvordan Kappen er foeret eller skaaret, og naar der nu ovenikjøbet ved de uægte Studenter-Forbindelser sættes Meget i sligt Lapperie, vilde det være høist utilgiveligt at indføre det, ja naar galt skulde være, maatte man under nærværende Omstændigheder ved en ny Studenter-Forbindelse langt heller anordne, at hver skulde have sin Dragt, end at Alle skulde have eens, thi Hint kunde dog have den symbolske Betydning, at ved Videnskabelighed maae de mest forskiellige Naturer kunne forbindes i een Aand. Naar det skulde være galt, siger jeg, men det skulde jo naturligviis ikke være galt men klogt, og Klogskab byder ved enhver Forbindelse aldrig at lægge Vægt paa Smaating, som, fordi de nemmest kan iagtages, snart vil blive betragtet som Hoved-Fag, og derved gjøre Forbindelsen ligesaa latterlig som unyttig. Fremdeles byder Klogskab, ei at gjøre Andet til Gienstand for en Forbindelse, end hvad der paa en Maade falder i Sandserne; thi med Hjertets Følelser hos Andre kan vi ei holde Bog, og til at hykle hvad man ikke har, maa vi Ingen forlede, da det aldrig nytter men altid skader.

Altsaa til Flittighed, til ordenlig Opførsel, til Yttring af gien-
 sidig Velvillie, til visse Sammenkomster og fælles Beskiæftigel-
 ser o. s. v. dertil kan man forbinde sig, og det burde, efter min
 Overbeviisning, være Gienstanden her, og en nøksom vigtig
 Gienstand. Haabe og ønske ville vi, at saavel en saadan For-
 bindelse som meget Andet maatte bidrage til ogsaa at forene
 Hjerterne i ægte Dannished, men det maa ikke være Gien-
 stand for nogen selskabelig Forpligtelse, thi ved en saadan
 maae vi ei forbindes til Andet, end hvad Selskabet kan see og
 bedømme, thi kun til Forpligtelser desangaaende kan vi ved
 Selskabet bindes stærkere.

Har nu virkelig endeel Studenter ved Universitetet alvorlig
 Lyst til at lægge Baand paa hinanden til hvad der er Alle gavn-
 ligt, da vil jeg raade til, at de Ældre af dem, som enten alt
 have Embeds-Examen eller med Æren forberede sig dertil, an-
 mode nogle af Professorerne, til hvis Indsigt og Interesse for
 Sagen de have mest Tillid, om at forfatte et Lov-Udkast, ikke
 som Lovgivere, men som Raadgivere, og, ønsker man det, da
 er jeg beredvillig til at være en af disse; men Ene bør jeg Intet
 paatage mig, da min bekjendte Stilling til Endeel af Profes-
 sorerne og til de ældre Boglærde i det Hele er saadan, at man
 ei blot vilde mistænke og udraabe mig for en Parti-Stifter, men
 fatte Fordom mod Sagen, som ei bør lide under mine For-
 hold.

Var jeg Professor, skulde det være mig en stor Fornøielse
 at optræde i Studenter-Kredsen og stræbe med det levende Ord
 efter Evne at tolke, hvad Fædrelandet behøver, maa kræve og
 vente af sin studerende Ungdom, stræbe at oprulle og befæste
 det historiske Baand, der bør sammenknytte Videnskaberne
 og deres Dyrkere i dem, stræbe at vise mine yngre academiske
 Brødre hvad Erfaring og Eftertanke har lært mig om Maaden
 hvorpaa man maa behandle sit Fag, for at vorde hjemme deri
 og virke derfor, uden aandslammende Eensidighed; nu der-
 imod er det min Pligt mod Fædrelandet, mod Dem og den
 gode Sag at indskrænke mig til Skrift, sikker paa, at Sandhed
 hverken staaer eller falder med min Tunge, og at, er det Guds
 Villie, at jeg skal til [at] tale for danske Studenter, da vil jeg
 og til rette Tid befinde mig i deres Midte, uden at Nogen med
 mindste Føie skal kunne sige, jeg trængde mig ind. Ønsker
 derimod Enkelte, enten blot paa egne eller tillige paa Fleres
 Vegne at tale mundtlig med mig om Sagen, da er jeg, hvor
 jeg boer, til deres Tjeneste, og ligesom det altid er mig en For-
 nøielse at tale med Folk, der har noget Godt i Sinde, skal det

være mig en dobbelt at tale med danske Studenter, der have Følelse for hvad de kaldtes til at vorde, og ønske at ansøre hinanden til Fremgang i Sandheds Lys og Liv og Kraft.

N. F. S. Grundtvig.

Til O. Fabricius.

213.

Høiærværdige Hr. Biskop!

Kbhvn. 24de Oct. 1819.

Deres Høiærværdighed optage mig det ikke ilde, at jeg uleiliger Dem med et Par Linier, da det skeer for at giøre et Spørgsmaal, det er mig vigtigt, at faae besvaret!

Spørgsmaalet er: Vil D. H. giøre mig den Tjeneste at forlange mig til Deres Capellan pro Persona? Betingelsen fra min Side er, i saa Fald, blot den, ei, uden i Nødsfald, at have præstelige Forretninger om Søgne-Dagene; thi om Løn er her intet Spørgsmaal, da jeg vil stille D. H. al muelig Sikkerhed for, at jeg aldrig skal forlange nogen.

D. H. behøver jeg ikke at sige, hvorfor jeg giør dette bedende Spørgsmaal; men hvorfor jeg giør det just nu, vil jeg forklare.

Saalænge jeg nemlig vidste, at det Høikongelig-Danske Cancellie havde Fordom mod min præstelige Virksomhed i Hovedstaden, kunde Anmodningen været Dem ubehagelig; nu derimod, da Cancelliet har opgivet Fordommen og viist det ved nyelig at anbefale mig til Præst i Citadellet, nu kan jeg intet Øieblik tage i Betænkning at yttre mit Ønske, da jeg ei har mindste Grund til at troe De har Noget imod min Prædiken. Desuden: daglig stiger min Længsel efter igien at forkynde Guds Ord, saa at, kan jeg ikke naae en præstelig Stilling i Hovedstaden, maa jeg begynde for Alvor at søge den andensteds; men først bør jeg have anvendt alle lovlige Midler til at forblive her, som Præst; thi dels er det fornemmelig i Hovedstæderne selv det Onde skal bestrides, som udgaaer fra dem, og dels er mine boglige Sysler et Baand mellem Hovedstaden og mig, som jeg ikke, uden Nødvendighed, tør sønderrive, især, da jeg, af gientagne, udtrykkelige Yttringer, veed, at Majestæten nødig vil ansætte mig udenbyes, men gjerne sørge for mit Underhold.

At nu Deres Høiærværdighed maatte blive den første Kiøbenhavnske Præst, jeg gjorde hint bedende Spørgsmaal, fulgte af sig selv, og De vil vist ikke afslaae min Bøn, uden først at

have veiet den for Hans Aasyn, som sagde: hvo som annammer, dersom jeg sender nogen, han annammer mig!

Rolig oppebier jeg da Udfaldet paa en Sag, der aabenbar kun er mig vigtig for Guds Skyld, og beder blot endnu, at D. H. snarest mueligt, værdiger mig Svar.

Skulde imidlertid D. H. ønske først at tale med mig, da er jeg til Deres Tjeneste, naar De befaler.

Med skyldigst Høiagtelse

ærbødigst

N. F. S. Grundtvig,
ledig Personel Capellan.

Fra Johan Bülow.

214.

Sanderumgaard, d. 25. Dec. 1819.

Deres Velærværdighed!

maae ikke troe — som De vel kunde have Grund til — at det er af Ligegyldighed, at jeg har tiet saalænge til Udsættelsen af det angelsaxiske Digts Udgave paa dansk. Jeg taug fordi jeg saae Dem arbeide paa anden nyttig og behagelig Maade, og vidste vist, at De vel engang vilde opfylde det behagelige Løfte som De havde givet mig, og den Forventning som Publicum stod i. Den skønne Prøve som D. Velærværdighed aflagte i Dannevirke 4. B. 3. H. paa det man kunde vente af Dem, kunde ikke andet end fordoble min Længsel efter at see det hele Digt komme for Lyset; men jeg taug dog til dette Øyeblik, men nu kan jeg ikke længere udsætte at bede Dem tænke paa snart at glæde Publicum og mig med Deres herlige Værks Udgave. Denne Bøn eller denne Paamindelse vil De vist ikke mistyde, hvis jeg ikke feyler i de gode Tanker jeg har om Dem, og gjør De det, da gjør De mig Uret. De maae betænke, at jeg, som er nær ved 70 Aar, ønsker at see det Arbeide paa Prænt inden jeg dør.

Gid De — hvis det er Forsynets Villie — maae leve endnu i mange Aar og faae alt det Gode som De fortjener!

Med sand Høijagtelse henlever jeg

Deres Velærværdigheds
ærbødige Tiener

Bülow.

Til Jacob Grimm.

215.

I. J. N.

11. Marts 1819.

Uagtet det vel kan være tvivlsomt, om De, Høistæredel ikke hellere saae, jeg skaanede Dem for den Uleilighed at læse følgende Linier, kan jeg dog, da En af mine Venner Dr. Medicinæ Otto reiser giennem Cassel, ei nægte mig den Fornøielse, at bevidne Dem en Mands Høiagtelse, som, uden at være lærd, dog har, som Dansk, Lov til at takke Brødrene Grimm, og kiender Nok til de fremfarne Dage, for at kunne paa-skønne Deres Bestræbelser.

Den første Deel af Deres, for ei mueligt, at gjøre Nogen Uret ved at sige: den Tydske Grammatik har især giort mig det til en Trang at lykønske Dem til de herlige Frem-Skridt paa den Sproggrandskningens Bane, der hverken gaaer giennem Vandet eller Luften, men paa fast Grund langs ad Historiens slagne Konge-Vei, der, synderligt nok, er mindst betraadt!

Paa en Tid, da det er hardtad sædvanligt i Videnskabeligheden at ville enten forbigaae eller overflyve Historien, og i Sprog-Grandskningen enten at holde sig til hvad de sidste Decennier førde i Pennen, eller at forskandse sig mod det levende Tungemaal med gamle Bog-Staver: paa en saadan Tid er, hvad der altid vilde være glædeligt, en dobbelt Glæde, det nemlig at see baade det Nærværende og Forbigangne kiendt og skattet, og sammenstillet til et fuldstændigt Billede af det Dybeste og Vidunderligste i Sandse-Verdenen, som, uden at tilhøre den, aabenbarer sig deri, og beseigler Menneskets himmelske Herkomst, thi et saadant aandigt Legeme er jo dog unægtelig Ordet i ethvert Tungemaal, end sige da i dem, der skabdes og uddannedes til at udtrykke i Tale og Sang den dybere og høiere Menneskelighed, som føler og fatter sit Adel-skab!

Skulde De, Høistæredel kiende Noget til min Forfatter-Bane der ikke er saa kort, som, siger man med en vis Føie, eensidig i mit Fædreneland, da skal min Lyk-Ønskning i det Mindste ei nedsættes af nogen Vane hos mig til at sige Bøglærde smukke Ting; men i al Fald vil jeg forebygge det, ved aabenhjertig at tilstaae, jeg er langt fra i Alt at turde rose den Bog, der i det Hele glæder mig saa meget, ja troer, at der gives adskillige grundede Indvendinger ei blot paa det Danske og Angelsachsiske men selv paa det Tydske Sprogs Vegne. Det Sid-

Lin. 13 f. o. J. G.s Deutsche Grammatik (1819) skaber den historisk-sproglige Behandling af de germanske Sprog.

ste kan De nu vist nok især fristes til at lee ad, aldenstund jeg ei formaaer at skrive en tydsk Periode; men dog er det nok mueligt De værdiger Indvendingen et Øiebliks Eftertanke, naar De hører, det er den Betænkelighed, hvorvidt vi tør antage Alt hvad vi finde i gamle tydske Bøger for virkelig gammelt Tydsk 3: for Tydsk, som fordem var i Folke-Munde, eller om vi ikke først maatte søge Stadfæstelsen paa Almuens Tunge, der, selv i et Aartusinde ei pleier at løbe langt, med mindre den bogstavelig kommer under Pidsken af fremmed Herskab.

Dog, dette kan vist være Nok til at vise, det er mit Alvor, at Deres Grammatik glæder mig, og det i en høiere Grad endnu, end Udgaven og Oversættelsen af de Eddiske Saga-Kvad, skiøndt samme Arbeide særdeles overraskede mig, som et Mester-Værk under de Betingelser det fremstod.

Ved sidste Paaske-Messe havde jeg den Fornøielse, paa et lille Selskabs Vegne for Nordens Oldskrifter, at tilstille Dem Begyndelsen af Nordens Krøniker i en ny Fordanskning til Menig-Mands Tarv, som jeg vil haabe, har naaet sin Bestemmelse, og som jeg troede, i al Fald dog vilde være Dem velkommen, som et Vidnesbyrd om, at vi dog arbeide lidt paa at gjøre Menig-Mand igien fortroelig med Fædrenes Sagn og Bedrifter. Endnu i Aar udkommer, vil Gud, Fortsættelsen, som jeg, i samme Formening, skal tage mig den Frihed at sende.

Da vi, hvor stor vor Uenighed end ellers kan være, blandt meget Andet ogsaa deri ere enige, at det i ingen Henseende duer, at have to Tunger i een Mund, behøver jeg ikke at gjøre nogen Undskyldning, fordi jeg skriver paa et Moders-Maal, som jeg veed, De kan læse, og som er det eneste jeg kan sige i hvad jeg mener.

Med den Høiagtelse som jeg veed De, hvis den har noget Værd, gierne deler med Broderen i Edda og Kæmpevisernes Oversætter

ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

Til Jens Møller.

216.

Khvn. 6te Marts 1820.

Da jeg veed, Deres Høiærværdighed ikke er af de talrige Læsere, hvem første Deel af Krønikerne var meer end nok, tager jeg mig den Frihed at sende 2den Deel af Snorro, be-

Lin. 13 f. o. Wilhelm Grimm udgav 1811 Altdänische Heldenlieder.

dende Dem ikke forsmaae min Borøestue-Snak som dog vel kan løbe med i en Tid, der kommer Snak nok, som har ingensteds hjemme.

Med varig Høiagtelse, og med glad Ihukommelse af den fornøielige Aften jeg dealde med Dem

Ærbødigst
Grundtvig.

Fra Jens Møller.

217.

Kbhvn. den 7. Marts 1820.

Hjertelig Tak, Høistæredel for den kjærkomne Forøring af Deres Snorres 2den Deel. Nei! visselig bliver jeg aldrig kjed af saadan Kost; men man bliver tilsidst undselig ved at melde sig paa et Spiseqvarteer, naar Verten den ene Gang efter den anden vægrer sig ved at tage Betaling, skjøndt man ingen anden Adkomst har end den at være en flittig og erkjendtlig Kunde.

Jeg ønsker Deres Velørvørdighed Helsen og Kraft til at fuldende for det første Deres store Tvillingarbeide, og siden mange andre!

Ogsaa jeg tænker med Glæde tilbage paa den behagelige Aften, vi havde sammen, og forbliver med sand Høiagtelse

Deres
hengivne
J. Møller.

Fra A. F. Møllertz.

218.

Gode Ven!

Nyeborg 14 Marts 1820.

De ville venligst undskylde, at jeg nu først besvarer Deres kærkomne Brev af 30 Nov. f. A., og med det samme takker for 2den Del af Saxo og Snorro, De imidlertid har givet os, og hvoraf jeg forleden fik et Exemplar at see; thi Vinter-Isen har da ellers forhindret deres Hidkomst. Jeg læser denne anden Del med samme Fornøielse som 1ste Del, og glæder mig inderlig paa Deres Vegne, at det Arbeide er saa vel lykket. De har endog denne Gang givet os mere end jeg ventede; thi jeg troede, Saxos 2den Del skulde ende med Folkesagnene fra Hedenold; men seer, De har givet os til Magnus den Godes Død. Gud lade Arbeidet blive til megen Lykke og Velsignelse for vort Fædreland, og Dem til fortjent Ære og

Glæde! — Dr: Baden seer jeg, gjør endel Anmærkninger og Ophævelser i Skilderiet, jeg kan tænke fordi Almenheden har bekostet Saxos Oversættelse af Dem og ikke en af ham; men jeg troer ikke, de i noget væsentligt skulde kunne ned-sætte Oversættelsens Værd i nogen Maade, eller hos nogen retsindig Læser formindske det fordelagtige og patriotiske Indtryk, Oversættelsen maa gjøre. Jeg siger derfor, som det hedder i Biarkemaal:

Hver Daad, som udsprang af en elskelig Grund,
Skal Hiert et forplante fra Mund og til Mund;
Det skal intet Skifte forhindre. —

Naar nu gienaabnet Skibsfart med det første vil tillade, at Krønikernes 2den Del kan komme herover, saa bedes de, efter forhen givne Bestemmelse, sendte til Odense; og kunde de der, for det Tilfældes Skyld, om jeg ikke paa den Tid skulle være derude, tillige adresseres til Stiftsrevisor Secretair Ostenfeld, en god Ven af mig, som da vil besørge dem mod-tagne. — Jeg seer af Deres Brev, at De dette Aar agter at give os i 3die Del af Krønikerne alt det manglende, saa at Værket altsaa dermed skulde endes; men er det ikke for Meget for eet Aar og for stort et Arbeide for Dem? — Mig synes, det kunde vel deles i to Bind endnu og altsaa til 2 Aar; det er dog hurtigt, at i 4 Aar 2 saa store Værker fuldendes. — Forøvrigt beder jeg Dem ei at glemme, det Haab, De engang har givet os, om en Fortsættelse af Saxos Krønike, hvilket da kan være de følgende Aar forbeholdet.

Det glæder mig inderlig, at vi snart kan vente Deres Over-sættelse af Biovulfs-Drapa; og det trøster mig for det feil-slagne Haab, jeg gjorde mig om, at det literære Selskab her skulde ville hekoste en Folke-Udgave af Rimkrøniken og nogle af Kæmpeviserne, hvilket Selskabet har afslaaet, især fordi Biskop Plum var derimod. Imidlertid hedder det jo: Ander Jahr, ander Glück; og man tør vel da vente, at Øn-sket en anden Gang i et beleiligere Øieblik kan gaae i Op-fyldelse. Derimod gjør det mig meget ondt at høre, at De vil lade Dannevirke standse til 1821, hvil[ket] jeg aldeles ikke synes om. Det er sandt, Krønikerne er det første og vigtigste; men det andet er dog tilvisse ogsaa af Vigtighed; der er alt for mange Ting, hvorom vi endnu behøve at høre og vide Deres Mening, og mangt gavnligt Ord er end at sige, hvilket

Lin. 1 f. o. Gustav Ludvig Baden: Erindringer ved Hr. Pastor Grundt-vigs Oversættelse af Saxo Grammaticus. (Jfr. Udv. Skr. II. 31).

Lin. 9—12 f. o.: Grundtvigs Oversætt. af Saxo,

ei vil blive veiret hen af Vinden, men bære Frugt i sin Tid. Standser derimod Udgivelsen ganske, da kunde det maaskee siden blive vanskeligere at bringe det i Gang igien. Jeg vilde derfor, om mit Ord maatte kunne formaae Noget, hellig fra-raade Dem at standse med Dannevirke; men lader det sig ikke giøre, at give, i denne for Dem saa travle Tid, et Bi-nd aarlig, da kunde der jo gives blot et Hefte om Aaret; kun at det ei gaaer rent i Staae; thi det synes mig ei at være godt. —

Deres Løffte om at laane mig til Afbenyttelse Deres for-dums Dictata i Schouboes Institut, er jeg Dem taknemmeligst forbunden for, saavel som for de i samme Anledning i Deres gode Skrivelse meddelte Bemærkninger, hvilke vare mig saare kierkomne, og for hvilke jeg venligst takker Dem. Jeg finder dem særdeles træffende, og bringes derved til det Ønske, at De engang kunde — hvad vel i Tiden lod sig giøre — besørge os en ny Udgave af Kalls Historie til Skolebrug, istedetfor den, vi sidst fik af Verlauf. — De lovede Dictata (om De har dem) tør jeg maaskee haabe med Krønikerne. —

Jeg erindrer ikke, om jeg har husket at lade Dem vide, at Ihre's Glossarium paa min sal: Svigerfaders Auction blev befundet at være Skolebibliothekets og altsaa dertil blev til-bageleveret. Nu er der igien et Exemplar til Salg i det Baden-ske Bibliothek, og skulde De ønske det, eller noget andet der-fra, skal jeg med Fornøielse være til Tieneste. —

Der var meget mere, hvorom jeg endnu ønskede at med-dele mig med Dem; men den knappe Tid nøder mig i Dag at slutte. Jeg haaber dette maa modtages af Dem med Helsen og Sundhed, og ønsker Dem stedse at leve lykkelig og til-freds. —

Deres
hengivne Ven
Mülertz.

Til Henrik Steffens.

219.

Kiøbenhavn 5te April 1820.

Hoistærede kiære Frænde!

Med særdeles Glæde maatte jeg modtaget de venlige Linier fra Dig, som nys kom mig i Hænde, selv om jeg ikke saae

L. 18 f. n. M.s Svigerfader Rektor L. Heiberg i Odense.

L. 5 f. n. I R. A. findes et uafsendt Brev af $\frac{3}{4}$ 20, der i Tankegangen, om just ikke i Ordlyd, nøje svarer til dette.

Andet i Dig, end den Mand, der, for 17 Aar siden gav Stødet vel til Alt, hvad der siden er vaagnet i Fædrenelandet; men naar Du nu tillige, i mine Øine, er den eneste tydske Forfatter, som vil noget ægte Dybt og Stort i Stat og Skole, veed, hvad han vil, og hvordan det kan opstaae, og stræber med Kraft at meddele Andre det Stød, der udstødte ham selv af Kiæden, han ønsker at gienføde paa et høiere Stade; naar det er saa, som det er, da maatte min Glæde være overvættets stor; thi med hvilken Mand skulde jeg hellere ønske at stifte nærmere Bekiendtskab! med hvem skulde jeg heller, om mueligt, træde i nøiere Forbindelse!

Og virkelig, naar jeg, saavidt mueligt, sætter mig i Tredie-Mands Sted, da maa jeg kalde den nøie Forbindelse en følgende Sag af et nærmere Bekiendtskab; thi begge staae vi saa hardtad ene i vor Kreds, og det omtrent af samme Grund: fordi vi, i al Tale om Timeligheden, tage strængt Hensyn paa Menneskets evige Bestemmelse, fordi vi ikke vil indrømme det Udvortes noget Værd, uden som Udtryk og Billede af det Indvortes, og fordi vi ikke i nogen enkelt eller sammensat Hjerne, men kun i Historien, vil see Lov-Bogen for Menneske-Livets Gang og Udvikling. Heraf, maatte man synes, var det en følgerlig Sag, at vi, trods al anden Uenighed, lagde vore Hoveder sammen, da, hvad ogsaa vor Skrift viser, hvem der betragter Historien med samme Øine, maa omtrent see det Samme i den. Vist nok mærker man bestandig, at de ere komne til Historien ad forskellige Veie, eller rettere: at de paa forskellige Stæder, den Ene fra Bjergene, den Anden fra Kirke-Taarnet har opdaget hvad Historien førde i sit Skjold, og at de derfor see mest, hver til sin Side, men det kan ikke hindre Forbindelsen, aldenstund de erkiende hinandens Stader; og vil begge, at Mennesket skal baade til Kirke og til Tops og til Bunds; meget mere maae de just derfor, som hinandens Udfyldning, finde Stalbroder-Skabet rigtigt og ønskeligt, maa ogsaa finde det let at oprette, da de ere enige om, at man, hvad man saa troer, ingenlunde maa paabyrde Historien sin Troe, eller ville sætte Andet historisk igiennem, end hvad der i Historien klarlig er for Haanden, og behøver kun Lys og Kraft, for at gaee af sig selv.

Saaledes, mener jeg, maatte Tredje-Mand dømme, naar han kiendte os begge, og ei beregnede Uberegneligheden af Troens Indflydelse paa Villie og Tanke-Gang; men tog han den i Betragtning, vilde han nok indskrænke sig til at sige: hvor Sandhed vinder vil de Frænders Virksomhed betragtes som Yttring af literairt Stalbroderskab; men om de selv vitterlig

vil og kan række hinanden Haand, det er et Spørgsmaal, kun Tiden kan besvare.

Saaledes tænker i det Mindste jeg, efter længe og alvorlig at have overveiet det Forhold, hvori vi offentlig staae til hinanden, og skøndt jeg seent vil opgive Haabet om, hvad der baade for Virkningens og min egen Skyld er mit inderlige Ønske, maa jeg dog tilstaae, det er meget tvivlsomt, om et nærmere Bekiendtskab vilde nærmere forbinde eller mere adskille os. Kun det troer jeg, at kiende hinanden bør vi, og da, i Guds Navn, fortsætte Vandringsen, som vi det tør forsvare. Men, saa let det er mig, i Kiøbenhavn, at kiende Dig som Forfatter, hvem jeg ovenikiøbet tidlig lærde at kiende af Dit levende Ord; saa vanskeligt er det vist nok for Dig i Breslau, at kiende mig, hvem Du kun har seet stum. Formodenlig vil det derfor aldrig faae nogen ret Art med vort Bekiendtskab og Vexel-Virkningen, dersom vi ikke engang personlig mødes og tale mundtlig sammen, thi det veed vi begge, at Bogstaver, skøndt de ere al Ære værd, dog er kun et maadeligt Surrogat for viva vox, ei nær saa godt engang, som Sedler for klingende Mønt, da Transporten hist falder dobbelt besværlig. Under denne Betragtning tænker jeg tit: gid Steffens var i Kiel og at det i ingen Henseende er et daarligt Ønske, turde Du maa-ske selv indrømme, eller vil dog, i Mindste finde, det er ikke gjort hen i Veiret; thi skulde vi end være uenige om, at al Virksomhed i Historiens Aand staaer fiendtlig mod, hvad der er opstaaet imod den, er det dog lige vist, at for det levende Ord havde Kiel et bedre Stade end Breslau, og at den Aand, der ønskede at stifte et Ægteskab mellem Tydsk og Dansk, og afbilder og udtrykker klarlig et saadant, aandeligt talt, staaer i Kiel, hvor han saa end er, og vilde da udentvivel ogsaa der finde sig legemlig paa sin Hylde, saameget mere, som Han der fandt en Præst for sig, hvis Røst, uden at være skikket til at lyde fra Cathedret, virker meget for det. Hertil vilde jeg endnu lægge, hvad Du ei maa vredes over, den Formening, at et fortroligere Bekiendtskab med den vist nok ikke glimrende, men dog vist mærkværdige Danske Litteratur, hvortil vel kun paa Grændserne gaves Leilighed, vilde forstærke Din historiske Virksomhed, da den netop er i alle Maader historisk, laae under Støvet, da Du var i Dannemark, men reiser nu, efter Stødet Dit Ord gav, atter Hovedet i Veiret, og kan umuelig overstreges af Dig, som egenlig selv har forudsat den, da Du indrømmede Moders-Maalet Ret til, aandeligt talt,

Lin. 19 f. o. viva vox: det levende Ord.

at være et Sprog, som det kun har Ret til, naar det er det bekvemteste Redskab for Menneske-Aanden i en af dens Retninger.

Men, kunde man spørge: hvortil nytter et Ønske, som, i al Fald, er magtesløst? Er det ganske magtesløst, [nyttede det] vist nok til Intet, men kunde det hos Steffens foranledige Betragtninger, som bragde ham Dannemark lidt nærmere, da var det ikke magtesløst, og naar jeg seer, at Historien for mange Aar siden, lod til at ville sætte Dig paa det Catheder, hvor Du for mine Øine, stod bedst, kan jeg ikke tvivle paa, det jo engang vil beroe paa Dig at bestige det.

Medens Du imidlertid er i Breslau, skal det være mig en Fornøielse at sende Dig, hvad sendes kan fra mig, af Dansk at være, naar Du ønsker det, og jeg anseer det for min Pligt, denne Gang med Fortsættelserne af Krønikerne, at sende, hvad der kan gjøre Dig det klart, om Du har Lyst til at tale med mig, som jeg er; thi, som jeg indvortes er, har jeg stræbt paa det Tydeligste at udtrykke mig i Danne-Virke og i Udsigten over Verdens-Krøniken, eller rettere: Skole-Historien i det Lutherske Tidsrum. Vil Du tage Dig Tid til at læse dem, da lærer Du at kiende min videnskabelige Side i Forbindelse med min præstelige, da veed vi, paa begge Sider, hvad Forhold vi i Tiden har til hinanden, og da vil det vel snart vise sig, hvorvidt vi troe at kunne stemme overens. Kun saameget troer jeg forud at burde sige: min Forestilling om den Danskhed jeg priser er ligesaa lidt oprundet ved Betragtning af hvad der nu hersker i den danske, som Din om Tydskheden ved Betragtning af hvad hersker i den tydske Bog-Verden, og vor Tvist, om der i denne Henseende er nogen, maa da ikke forvexles med Modsætningen mellem dem hist og her, der fornægte den Tydskhed og Danskhed vi bedømme.

Velan da! vredes vil Du vist ikke over den Aabenhjertighed, der, naar vi skal tale sammen, nødvendig maatte finde Sted, og falder af sig selv mellem saa nær Blods-Forvandre og Paarørende i alle Maader. Vi blæse begge ad de i vor Tid sædvanlige Skribent-Maal; vi veed, det er vor Pligt, selv i Aanden at overse vor Personlighed, vi veed, at det ligesaa vel for det historiske Held, som for Lovligheden af en Bestræbelse er nødvendigt at den staaer i Pagt med evig Sandhed, vi anammede Syn for Tidens Elendighed og Aandens historiske Lov, vore Modstandere berettigede os til at troe, der er Kraft i vort Ord, og Kræfternes Strid, som skulde sammenvirke, er netop hvad der mørkner Udsigterne i vore Dage. Vor egen Skyld maa det da vist være, om vi ikke kan forliges, men det

nytter, i saa Fald, kun lidt at trættes om, hvem der har Skylden; thi kunde vi enes om det, vare vi enige.

Med det inderlige Ønske, at vi maatte finde i hinanden, hvad vi aabenbar fattes, og forenede løfte den Stemme, Tiden trænger til at høre, med det Haab, at vi, i al Fald, ei let miskiende eller misforstaae hinanden, og med Dansk frænderlig Høiagtelse og Venlighed

Din forbundne

N. F. S. Grundtvig.

Til Jacob Grimm.

220.

Kjøbenhavn 5te April 1820.

I den Formodning, at Deres Velbaarenhed har modtaget første Deel af Nordens fordanskede Krøniker, og i det Haab, at De, i al Fald, gierne seer dem, som et Vidnesbyrd om de forskellige Sider, hvorfra man i Dannemark stræber at oplive Old-Kyndigheden, har jeg den Fornøielse at sende Fortsættelsen.

De tillade, at jeg ved denne Leilighed, baade som Dansk og som Videnskabs-Mand, bevidner Brødrene Grimm min Tak og Høiagtelse for det Meget Nordens Literatur skylder dem, ligesom De, Høistærede! vilde modtage min Lyk-Ønsking til Værket i den Tydske Gramatik, hvormed der, i mine Øine, skeer et stort Skridt til at hjemle de saakaldte nyere Sprog Ret til den grundige og historisk giennemgribende Behandling, man hidtil kun meende at skylde de ældre Bog-Sprog, uden at den vel dog egenlig vederfores dem!

Ærbødigst

N. F. S. Grundtvig.

Fra Johan Bülow.

221.

Sanderumgaard d. 29de Juli (1820).

Deres Velærværdighed!

Nu ligger da Biovulfs Drape for mig, og glad, inderlig glad, er jeg derover. De har forøget Deres litteraire Fortienster og vor danske Litteratur med en herlig Tilvæxt. — Nu kommer det mig til ærbødigst og erkjendtligt at takke Dem, fordi De har hædret mit Navn, ved en saa udmærket Maade, at sætte det foran Deres skønne Værk. — Vel har Ønsket stundom været levende hos mig, at Omstændighederne havde

tilladt, at Biovulfs Drape før var skiænket vort Fædreneland; men aldrig har Tanken opstaaet hos mig, at klage over Udsættelsen, da jeg vel vidste, at det De havde lovet, vilde De og holde naar Tid var, og at Værket ikke vilde tabe ved Udsættelsen. Nu, da Enden er saa god, saa er alt godt.

Gud give Deres Velærværdighed Lyst og Mod til at vedblive at virke, endnu i mange Aar, for vort Fødelands Litteraturs Udbredelse og Hæder, ja, med de varmeste Ønsker for Deres Velgaaende i alle Henseender henlever jeg stedse

Deres Velærværdigheds
ærbødige
Bülow.

*Til Christen Olsen. **

222.

Kiære Ven!

Khvn. 9de Septbr. 1820.

Tak for begge dine venlige Breve, og fordi du saa kiærlig kom min Fødsels-Dag ihu! At det vilde været os en sand Fornøielse at havt dig iblandt os, behøver jeg ikke at forsikkre, men vil kun melde, at vi tilbragde Aftenen i et lille Vennelag, hvor du vilde fundet dig hjemme, da det egenlig udgjordes af Ingemann, Spandet og Fich, dog var her, foruden Bergerne, endnu en Giæst: en lille norsk Student, hvis Navn jeg slet ikke har kunnet huske, men hvem jeg huer ret godt, og som i Morgen tager Brev med til vor gode Hersleb, hvem jeg naturligviis ogsaa hilste venligst fra dig. — Smiths reiste først i Ugen til Olstrup. — Med vores Reise seer det halvmaadeligt ud: gierne vilde jeg blevet her, til jeg hørte, hvem der skulde til Himmelev; men det gaaer i Langdrag, som sædvanlig, naar jeg havde et Nummer med, og jeg kunde i alle Henseender derfor gierne reist, da det skal være afgjort, at jeg faaer en lang Næse. — En anden Grund til Reisens Opsættelse var Bjovulfs Drape, hvis Forlægger jeg er, thi jeg ventede paa, at Bülow skulde sende hvad lovet var og regnet paa ved Trykningen; men ogsaa derfor synes det, som jeg kunde gierne reist, thi da Tiden blev mig lang, og jeg tog mig den Frihed at erindre, fik jeg langt om længe et Svar, der sagde mig, at Løftet var glemt, og Mindelsen derved kommet til at see ud som et Tiggerie, der ei kunde honoreres. — Heraf fulgde imidlertid en ny Hindring for Reisen, da jeg, om det end var ugjort at betale Trykningen af en Bog, der hidtil kun havde lidet Aftræk, dog maatte blotte mig, for at giøre, hvad jeg kunde,

og uden Penge løber man ikke langt, og kører endnu mindre. — See det var min historia moræ, som vel ikke videre er nogen Morskabs-Læsning, men dog hører hid, da den ventelig ikke blot har forsinket men ogsaa vil betydelig forkorte min Reise, som neppe kommer til at gaae videre, end til gamle Moder i Præstøe, og med et Sving om ad Olstrup hjem i Kronprindsesse-Gaden. — Vil Gud, skulde vi see først i næste Uge at komme paa Hjulene, da det deilige Efterskin af Sommeren, efter Aars-tiden at regne, fordrer hurtig Benyttelse. — Til Næsbye komme vi da neppe i Aar, skiøndt vi har slaaet paa det, og skal endnu, naar vi komme til Olstrup, tage Leiligheden og Omstændighederne nøiere i Betragtning, da vi jo saare gierne venlig hilse paa dig i din stille Bolig.

Syg har jeg jo ikke egenlig været i Sommer, men dog virkelig en Tidlang heel upasselig, og lige siden vi saaes, uskikket til ret at arbeide. Pennen har da næsten ganske hvilet, og jeg har blot læst endeel, som ogsaa kan være godt, blandt Andet i den sidste Tid, Iliaden, mest i den tørre latinske Oversættelse, der synes mig ligesaa god som de andre jeg kiender. — Det er dog rigtig en mærkværdig Bog, som det nok var værdt at læse paa Græsk, naar man var det mægtig, eller paa ordenlige Danske Riim, som svarede til hvad der staaer. —

Meget kunde være herom at sige, Meget ogsaa om, hvad der ligger Øieblikket nærmere: Støien udenlands og Usselheden hjemme; men man kan ikke sige Stort med Pennen i Munden. — Det beror da ved, hvad vi maa sige baade først og sidst, med Haand og Mund: Gud lade hvem der er af Sandhed, men dog sover, vaagne og opstaae fra de Døde, at Christus kan lyse for dem; ja Gud give os at bede af Hjertet: Jehovah Zebaoth! omvend os og lad dit Ansigt lyse! Da ere vi frelste. Han, vor Herres Jesu Christi Fader, skiænke dig og hver Ordets oprigtige Tjener, ved sin Hellig-Aand indvortes Fred med et godt Haab i Naade, og udvortes at tale med Fridighed, Kraft og Viisdom, som os bør at tale, til Hans Ære som os kaldte fra Mørket til sit underlige Lys!

Kiærlig Hilsen fra min Lise og din Ven Grundtvig.

Fra Jens Hornsyld.

223.

Assens d. 12. Sept. 1820.

Med Fornøjelse modtog jeg Høistæredel ved Doctor Mülertz Deres Angels. Digt og med særdeles Fornøjelse har jeg læst

Lin. 2 f. o.: Forsinkelses Historie.

det og aflægger Dem baade for Gaven og end mere for Glæden, Læsningen deraf har skjenket mig, min ærbødigste og hjerteligste Tak. Ogsaa har Indledningen været mig meget belærende, ligesom Tonen i den har glædet mig. Jeg begriber neppe den Kraft, hvormed De har overvunden alle de Vanskeligheder, som, efter mit Skjøn maatte optaarne sig for Dem i dette Arbeide og sat Dem i stand til at give en saa livlig, letflydende og herlig Oversættelse, saa Forfatteren, om han kunde see op, maatte række Dem en kjærlig Broderhaand og en Hæders Krands for hans Digts Igjenfødelse. Kuns noget Ængsteligt blandes i min Glæde, naar jeg betænker den Kamp, De nu i flere Aar har kjempet med dette Digt og med Saxo og Sn. for hvis Oversættelse jeg hjertelig takker Dem, og jeg frygter for at De forkorter Deres Dage i den Kamp. Anstrængelsen for i saa kort en Tid at bemægtige sig et Dem fremmed Sprog, som det Angels. at afdrage Saxos lat. Slør af gamle Dannemark, at skue den gamle danske Djervhed og hjertelige Ligefremhed igjennem en fremmed og, saavidt jeg efter min Læsning for mange Aar siden husker, konstlet Paaklædning, er en saare vanskelig Sag. Toldinspectør Sessing, som i Sommer besøgte Dem i Khaun, sagde mig ogsaa, at han frygtede for Deres Helbred. Vi tale ofte om Dem og, da han hørte at jeg vilde skrive til Dem, medgav han mig vedlagte, som jeg tænker vil fornøje Dem.

Hvo skal nu recensere dette Deres Arbeide? Er der nogen i Khaun., som forstaar Angels.? For mig er det bøhmiske Bjerge og det naturligt, da jeg ei engang forstaar Islandsk og det Angels. lader desuden meget forskjellig derfra. De har ventelig sendt vor ædle Bülow en Oversættelse af det As. i Dedicationen; da han ellers næppe forstaar det?

De siger i Deres Indledning, „at Modersmaalet er den dyrebare Kalk, hvormed Alt, hvad der skal gjennemtrænge Folket, maa levende forbinde sig, at det er i en saadan Forbindelse mellem Modersmaalet og alt hvad Stort og Sandt og Skjønt, der tonede i Tidens Løb for Slægtens Øren, at det er deri den boglige Konst skal sætte sin Hæder og søge sin Løn; men at, skal det skee blandt os, da maa vi, langt anderledes, end hidindtil, anstrænge os, for af Nordboers Folke-Munde og Folke-Bøger fra fordum Tid, at samle Moders-Maalet i sin hele Vidde, og for, ved et histor. Studium af Ords og Tunge-Maalets Vilkaar, at dannes til, hvad man, desværre, har drømt, man var sovende blevet: Sprogets Mestre, som magte at fatte det i dets hele underfulde Dybde, og da for-

bedre det: udrense, hvad der, mens Folket sov, nu, eller for-dum, af Ukrudt kan have indsneget sig, indympe etc.“ Det er gyldne Ord og De som Gud gav det Danske Hjerte og det aabne Øre, som er fød i Sjælland, opfostret for en Deel i Jylland, har levet nogle Aar paa Langeland, har været paa Lolland og Falster, og derved har været istand til at gribe Sproget i sine forskjellige Ejendommeligheder, som desuden kjender det igjennem forskjellige Tider, som er udrustet med Lærdom og en mægtig poetisk Kraft, De er istand til at gjøre noget Stort for det elskede Modersmaal. Ogsaa var det med blandt Aarsagerne, hvorfor jeg ivrig arbejdede for at just De maatte oversætte Saxo og Sn. — De kjender saa meget til Gammel Dansk, De kjender vel ogsaa: Skrifter som udi Det Kjøbenh. Selskab af Lærdom og Vidensk. Elskere ere fremlagte og oplæste i Aarene 1743 og 44? Jeg mindes dog ikke at De i Deres Skrifter har omtalt dem. Jeg ejer dem og Sessing har haft dem til Laans af mig. Deri er blandt Andet: Wøldickes Efterretning om en meget gammel Dansk Bibel, som var i Manuskript paa Thottes Bibliotek. W. siger: „Denne herlige Levning fra vore Forfædres Tider, er meget høit at agte, da den kan tjene til Oplysning udi Sproget fremfor mange andre gamle Skrifter etc.“ — Jeg finder W.s Afhandling mærkelig, kjender De den ikke, da vil De letteligen kunne faae den og vel Manuskriptet med og skriv mig da engang ved Leilighed, hvad De synes om den.

Nu Gud den almægtige styrke Dem og bevare Deres Sjels og Legemes Kræfter. Giv Dem selv nogen Forandring i Arbejde — Forandring er Forfriskning — tænk igjen lidt paa Dannevirke.

Er Baggesen endnu i Khaun.? og hvad bestiller han? Hvad mener De om Prof. J. Møllers hastige Omvendelse? Igjennem en Række af Aar samlede han con amore — som mig synes, hvad Tydskland leverede til at nedsætte det G. Testaments Bøgers Authentie, og nu — hans Skrivelse til Bastholm, hans Iver for hele Bibelens Udbredelse. Om dette og Mere kunde De, om De faar Tid, skrive mig med Overbringeren af dette, som er en Skipper herfra Byen og mig hengiven. En venlig Hilsen til Deres Hustrue, et oprigtigt Ønske om Held og Lykke i Deres Ægteskab modtage fra Deres ærbødig hengivne

Hornslyld.

Fra A. F. Mülertz.

224.

Kiere Ven!

Nyborg 20. Sept. 1820.

Deres venskabelige Brev af 2den Sept. har jeg rigtig modtaget og takker kierligst for samme. At jeg ikke har besvaret det før samt underrettet Dem om Modtagelsen af Krønikerne til Menig-Mand, tør jeg bede undskyldt, da Skole-Examen har optaget i dette Mellemrum min meste Tid. Krønikerne kom strax efter Brevet med Skipperen, som havde havt en langsom Overreise; der var 30 B i n d af h v e r af Krønikerne, som jo vel vil findes rigtigt, og de fordeles nu til Odense og Assens, for saa derfra at kunne uddeles til de Skoler etc., som forlange dem paa de opgivne Vilkaar og til den bestemte Priis 2 rd. Bindet. Gud give Velsignelse, at de maa komme i Menig-Mands Hænder og der oplive Fædrenes Ihukommelse med alt det Gode, samme haver i Følge! — Hvad Fortsættelsen af Krønikerne angaaer, da skulde det meget bedrøve mig, om den avindsyge Recension skulde hos Dem kiølnø Lysten til Arbeidet, som den jo tilvisse rigtignok kunde; men her, hvor et saa herligt Øiemed med Arbeidet haves i Sigte, synes mig det vilde være alt for megen Opmærksomhed at vise en Critik, der, om end dens Indhold finder nogle Eftersnakkere, dog tilvisse er alt for ussel og sneverhiertet til at dens Dom skulde kunne blive almindelig blandt dem, hvis Mening det er værd at agte paa. Ogsaa torde maaskee Betragtningen af det Europa unægtelig truende Uveir lede til den Tanke, at det vilde være ønskeligt at faae Udgivelsen tilendebragt jo før jo heller (jeg maatte næsten sige, om end Ilen skulde hindre i at gjøre Arbeidet saa fuldkomment som det ellers kunde blive), at ikke Tidernes Tummel siden skulde afbryde det; hvorhos det vel og maa antages, at Krønikerne først, naar det Hele er udkommet, vil kunne ventes at blive ret almindelig udbredte og da kunne gjøre deres Virkning. Maatte det altsaa ved Guds Bistand kunne lykkes, at vi fik Krønikerens sidste Del ud næste Sommer, da var det vist godt. — — — — —

Thorkelin har isandhed Aarsag at være fornøiet med den Maade, han i Fort: til Bjovulfs Drape er omtalt paa; men hvorfor han vil lade enkelte Blade af Udgaven omtrykke, begriber jeg heller ikke, da den hele Bog kunde behøve at trykkes om; imidlertid kundgjør han da derved, at Deres Tale derom ei er saadan Daarekistesnak, som han i Skilderiet vilde gjøre den til.

L. 18 f. o. Badens Recension. Jvfr. Noten S. 535.

Breve. I

35

De har Ret, kiere Grundtvig! Det er et rædsomt Uveir, der synes at trække op over Europa, især ved de Manges Ustyrlighed og Selvraadighed blandt Folkene, hvilket igjen har sin Grund i Mangelen paa Gudsfrygt og Retsindighed! Gud holde naadig sin Haand over vort Fædreland, oplyse vore Hjerter og bøie dem til sig og styrke os saa i Nødens Time! — Det er imidlertid faldet mig ind, om det dog ikke var vel giort af Enhver, som er istand dertil, at bidrage ogsaa ved offentlig Tale til i det mindste her i Fædrelandet at omstemme Folkets Sind, som lytter efter Forfædrenes Stemme. Og da De — kiere Ven! — er den, som med mest Fynd og Klem kan tale saalunde til Folket, saa vilde jeg foreslaae Dem, om De ikke kunde finde det passende, siden Dannevirke for Øieblikket er standset, at skrive nogle Smaastykker i Skilderiet, der dog er et Blad, som læses rundtom i Riget, til at giøre opmærksom paa Tidens Nød og Fare og vor store Trang til Omvendelse, ja til Guds Ord og Naade, som og tale imod de fra andre Lande her hos os udbredte Vildfarelser om Nødvendigheden af Folkenes Delagtighed i Regieringen og den derved avlede Uvillie og Mistillid til Konge og Regiering eller hvad andet De maatte finde passende at berøre. Gud give sin Velsignelse til dette eller hvad Andet, De virker, og til Alt, hvad der i hans Navn foretages! Lev hiertelig vel og vær med rare Kone venligst hilset fra min og mig.

Deres Ven

Mülertz.

*Til Christen Olsen. **

225.

Kiære Olsen!

Khvn. 14de Novbr. 1820.

Længe har jeg skullet, og, saavidt jeg veed, ogsaa villet skrive dig til, men mange Omstændigheder have bidraget til, at det dog ei er skeet, før nu, som du venligst tilgiver.

Dagen efter Modtagelsen af din venskabelige Hjembydelse reiste vi til Olstrup, og det kunde ikke anderledes være, deels fordi Reisen var aftalt med Smith, som ogsaa skulde derud, og deels fordi næste Dag var begge Systrenes Geburtsdag. Med største Sparsommelighed saavel paa Tid, som især paa Penge, foretoges nu den længe omtalte Reise, som ikke strakke sig længer end til Præstøe, og var til Ende midt i October. Alt gik, Gud skee Lov! vel og fornøieligt, og det glædede mig at prædike begge Søndagene; men endeel Forkiølelse havde jeg samlet, og, hvad enten det nu var en Følge deraf eller ikke, betoges jeg kort efter min Hjemkomst af et ængsteligt Ilde-

Befindende, ledsaget med Hoved-Svimmel og tildeels af Søvnløshed; saa jeg tilsidst var nær ved at tye til Æskulaperne, som jeg dog nødigt gjør i slige Tilfælde, hvorpaa jeg mener de er ikke synderlig kloge. — Imidlertid havde jeg besluttet, om Gud vilde, med 1ste Nov. at begynde paa Krønikerne igien, det gjorde jeg ogsaa, skiøndt jeg var kun maadelig, og, Gud skee Lov! det gik godt, og jeg blev raskere Dag for Dag, Noget jeg vel først og sidst tilskriver Krønikers Mester; men hvortil den, i Hans Haand, vist ogsaa bidrog; ligesom det nok er mueligt at mit foregaaende Arbeide (med Register over Ordsprogene) bidrog til min Vanmagt, da jeg før har mærket, at dette Arbeide, der anstrænger Øinene mere end Hjernen, ikke er efter mit Hoved. Da det imidlertid er et Arbeide, som Ingen let paatager sig, og som dog baade kan være til Manges Nytte, og staaer i nøie Forbindelse med min Krønike-Stil og Sprog-Tænkning, vedbliver jeg det imellem saa smaat, og Lidt kan nu giøre det, da det Groveste er overstaaet.

Siig mig engang, hvad du synes om Bjovulfs Drapa, nu da du har den heel? Det var et drøit Stykke Arbeide, man synes at ville rose den, men købe den vil kun Faa, saa Trykke-Omkostningerne blive vel seent dækkede.

Snart skal det da nok nu afgjøres, om jeg skal være Præst i Citadellet, og, jeg havde nær sagt, om jeg skal være Præst i Dannemark; thi hvad skal jeg sige, naar jeg ikke kan faae dette i alle Maader lille Kald, som jeg nu søger 3die Gang. Dog, det veed Gud, og i Hans Haand hvile Alt! Han styre Alt til sin Ære og sit Riges Bedste i Jesu Navn! Amen!

En Nyhed har jeg liggende til dig, som vel ikke er Postpenge værd, men som jeg skal flye din Svoger, at lade gaae med Leilighed: det er Oehlenschlägers Program til Reformations-Festen, og det er vist, klarere end ved det og hans Tale, kunde en ret giennemgribende Reformations Nødvendighed neppe bevises, skiøndt det naturligviis hverken er hans Thema, eller hans Tanker! Forestil dig den kiedeligste, ja ofte kroppligste, Beskuelse af Poesie og Moral paa dets usleste Munke-Latin, saa har du Billedet af det sjeldne Program.

Med min Kones venligste Hilsen, og Tak for Pæerne, Din
trofaste Ven

N. F. S. Grundtvig.

Lise snakker om to Matter, som de vare, du havde for dine Dørre, forstaaer du det, er det mig kiært.

Lin. 12 f. n.: Latinsk Program til Universitetets Reformationsfest, oversat af Oehlenschläger selv: „Digterne i Levnet som i Værker“. 1820.

Til P. E. Glahn.

226.

Kære Ven!

Khvn. 23de Decbr. 1820.

En glædelig Juul og et lyksaligt Nyaar i Herrens Huus og i dit!!

Mig syndes, jeg maatte dog endnu engang i det gamle Aar lade Dig høre et lille Ord fra mig, takke Dig kiærligst for alt dit Venskab i dette og de foregaaende Aar, ønske Dig Herrens Velsignelse for Fremtiden, og melde et Ord om din Jette, som ligger Dig saa nær paa Hjerte. Jeg har da i Guds Navn begyndt at læse med hende, ladet hende læse frem i Lærebogen fra det Sted hvortil hun var kommet, og ladet hende begynde i Bibel-Historien hvor jeg fandt hun begyndte at blive mindre sikker end i den ældste, hvor hun var særdeles fast. Du har vist Intet imod, at jeg lader hende hertil bruge min lille Bibel-Krønike, thi den er strængere bibelsk end Herslebs, hvad Feil jeg kan opdage i den, retter jeg med langt mere Dristighed, da de er mine egne, og at den ikke falder svær, mærker jeg nu med Fornøielse. Min Hensigt er, om Gud vil, jeg bliver her, naar hun er fast i Udtoget, da ikke at lade hende læse nogen større Bibel-Historie, før jeg har prøvet, om det ikke godt gaaer an, som jeg troer, at lade hende læse det Udførligere i Bibelen selv, som mig synes var den bedste Indledning til med Frugt siden selv at læse den hellige Bog. Ligeledes agter jeg, naar Jette har læst frem i Lærebogen til det sjette Kapitel, da, førend det gientages, at gienemgaae Luthers Catechismus med hende, dels fordi det giver saa kort og klar en Oversigt af de christelige Grund Lærdomme, og dels fordi jeg troer, man ved de ti Bud kan langt bedre indskærpe et Barn Guds Liv, end ved den lange tørre Pligtlære. —

I Øvrigt er det mig en inderlig Glæde at læse med din Jette, hendes Opmærksomhed, Betænksomhed, Bekiendtskab med Troens faste Grundvold, og Rørelse af Sandheden er mig dyrebar, og naar hun, som med Guds Hjelp vil skee, bliver saaledes ved, da vil jeg kun ønske, at hun maa have samme Glæde og Opbyggelse af Underviisningen som jeg!

Historien har jeg opsat indtil Videre, dels fordi hverken hun eller jeg vel for Øieblikket har Tid til den, men dog fornemmelig fordi jeg troer, det er tidsnok med den, naar hun bliver ret fast i sin Bibelhistorie, der ogsaa her er det første Grundlag, hvorpaa det, især med hende, neppe vil falde vanskeligt at bygge i en kort Tid, hvad hun behøver for at kunne orientere sig i Tidernes Løb, som efter mine Tanker skal med

Kvinden være det eneste Maal for egenlig historisk Underviisning, da det i Øvrigt kun er Spørgsmaalet, om hun har Hjerte for det Store og Ædle i alle Tider.

De Jule-Psalmer Jette har lært, lader jeg hende lære op igien i Julen, tilligemed den: i denne søde Juletid etc.

Det var jo rigtig nok halv slemt at Grevens ikke fik hvad de skulde havt paa Sølvbryllups-Dagen; men det er da af de smaae Uheld, og den Prosit som kom seent er bedre end aldeles ingen!

Spørgsmaalet om Citadellet er, saavidt vides, endnu ikke afgjort, men det er min Trøst, at Herren regierer, om hele Helvede sig end imod det sætter, det Intet dog udretter, Guds Villie den maa skee!

Nær har jeg i disse Dage været ved at falde i en alvorlig Sygdom, og Gud veed, om jeg endnu undgaaer den, skjøndt Doctoren mener Jo. — Dog Herren forlene mig i Alt Troe, Taalmodighed og Sit Ords Trøst ved Sin Hellig-Aand! saa veed jeg, jeg farer vel; thi da er det at leve mig Christus, og at døe, en Vinding!

Nu, elskede Ven! med kiærligst Hilsen fra min gode Lise, som Gud skee Lov! befinder sig vel, tilønskes Dig og kiære Kone, Børn og Huus en glædelig Fest af Din

Ven og Svoger

N. F. S. Grundtvig.

Lin. 7 f. o. Digtet „Gisselfeld“ (Poet. Skr. V. 78).

Lin. 8 f. o. den Prosit etc.: Kiærlighed uden Strømper 5, 7.

INDHOLD

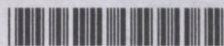
Tallene henviser til Brev-Nr.

- Balle, N. E.:*
Fra: 75.
- Bech, Gregers:*
Fra: 108. 110. 169.
- Birch, D. S.:*
Til 55.
- Blicher, Mette:*
Til: 192.
- Boesen, Johannes:*
Til: 30.
- Boisen, P. O.:*
Fra: 59.
- Brun, Joh. Nordahl:*
Fra: 46.
- Bülow, Johan:*
Fra: 134. 214. 221.
- Bøgh, M. F. G.:*
Til: 27. 29. 35. 36. 37. 47. 49. 86.
93. 94.
Fra: 70. 74.
- Clausen, H. C.:*
Til: 188.
- Dons, P.:*
Til: 52. 71.
Fra: 31. 38. 43.
- Fabricius, C. A.:*
Fra: 80.
- Fabricius, Otto:*
Til: 213.
- Frederik VI:*
Til: 99. 103. 143. 155. 183. 197.
- Friis, A.:*
Fra: 95.
- Glahn, Marie:*
Til: 193.
Fra: 32.
- Glahn, P. E.:*
Til: 226.
- Grimm, Jacob:*
Til: 215. 220.
- Grundtvig, Cathrine Marie:*
Til: 15. 152.
Fra: 131. 144. 179.
- Grundtvig, Johan O.:*
Til: 11. 12. 13. 14. 16. 19.
Fra: 20. 25.
- Grundtvig, Otto:*
Til: 8. 33.
Fra: 40. 65.
- Guldberg Høegh-, C.:*
Til: 150.
Fra: 149. 156.
- Hansen, H. W.:*
Til: 191.
Fra: 135.
- Harder, J.:*
Til: 54.
Fra: 96.
- Hersleb, S. B.:*
Til: 102.
Fra: 34. 45. 58. 62. 66. 76. 91. 97.
101, 109. 136. 142. 148. 158. 180.
207.
- Holm, A. Kr.:*
Fra: 87.
- Hornsyld, Jens:*
Fra: 60. 137. 141. 146. 151. 162. 163.
187. 223.
- Hount, P.:*
Fra: 90.
- Jessen, J. M.:*
Fra: 174.
- Jessen: P. C.:*
Til: 205.
- Kall, Abraham:*
Til: 6.

- Leth, Constance:*
Fra: 24. 39.
- Molbech, Chr.:*
Til: 9. 85.
Fra: 10. 21.
- Monrad, H. C.:*
Fra: 23. 48.
- Mühlertz, A. F.:*
Fra: 157. 189. 204. 218. 224.
- Müller, P. E.:*
Til: 63. 168. 201. 202. 208. 209.
Fra: 64. 72. 167.
- Münster, J. P.:*
Til: 67. 69.
Fra: 68.
- Münter, Fr.:*
Til: 105. 106.
Fra: 53. 107.
- Møller, Jens:*
Til: 82. 84. 89. 171. 177. 200. 216.
Fra: 83. 88. 170. 178. 203. 206.
217.
- Møller, Rasmus:*
Fra: 78. 81.
- Nielsen, Mathias:*
Fra: 100.
- Nielsen, Peder:*
Til: 73.
- Nyerup, Rasmus:*
Til: 1. 2. 3. 4. 5.
- Olsen, Christen:*
Til: 161. 172. 176. 181. 182. 184.
185. 190. 194. 195. 210. 222.
Fra: 77. 104. 147. 159. 160. 166.
175. 225.
- Rahbek, Kamma:*
Fra: 165.
- Rask, R.:*
Fra: 164.
- Schlegel, Fr.:*
Fra: 41.
- Seerup, H.:*
Fra: 186.
- Sibbern, F. C.:*
Til: 22.
- Skovgaard, P. N.:*
Til: 7.
Fra: 50. 61. 139.
- Steffens, Henrik:*
Til: 198. 199. 219.
- Stenersen, S. J.:*
Til: 112. 113. 115. 117. 118. 119.
121. 122. 125. 127. 129.
Fra: 111. 114. 116. 120. 123. 124.
126. 128.
- Stibolt, P. C.:*
Fra: 92.
- Studenter, en Del danske:*
Til: 212.
Fra: 211.
- Studentersamfundet, det norske:*
Til: 140. 196.
- Sverdrup, G.:*
Til: 51.
- Theologiske Fakultet:*
Til: 18.
- Thorkelin, G. J.:*
Til: 132.
Fra: 133.
- Treschow, F. W.:*
Til: 173.
Fra: 79.
- Tryde, E. C.:*
Til: 98.
- Unævnt:*
Til: 42.
- Wilstrup, J.:*
Til: 145.
- Winsnes, P.:*
Til: 130. 138. 153.
Fra: 154.
- Wøldike, A.:*
Fra: 17. 26.
- Oehlenschläger, Adam:*
Til: 56.
Fra: 57.
- Østrup, W.:*
Til: 28.
Fra: 44.

DIS-Danmark

1 0 3 2 8 6

